

લેખકનું નિવેદન

(પ્રથમ આવૃત્તિ)

હરિ:

પ્રભુકૃપાથી જીવનવિકાસના ભાસને કેળવવાને અર્થે આગ્રમની જે પ્રગતિ મળી છે, તે મારા જીવનને વ્યક્ત કરવાને માટે એક નિમિત્તકારણ પણ છે તે દ્વારા મને કેટકેટલા જીવોનો સમાગમ થાય છે અને પ્રભુકૃપાથી તેમના જીવનમા ભાગ લેનારુ ધર્મચક્રે દરેક જીવના જીવનના જુદા જુદા કોણાઓ, મૂળો, મુશ્કેલીઓ, ઉપાધિ ને ચિંતાઓમા તેનો ઉકેલ તથા તે બધામાથી કેવી રીતે સરળતાથી પાર નીકળી શકાય તે બધું તેમને તેમને દર્શાવતા દર્શાવતા જે સેના જીવાનુ બી છે, તથા તે રીતે તેમની મનની ભાનનાને જરા સરખી પણ ક્રિયા કેળવવાનુ બની શકે છે, તે માગ વહાલા પ્રમુની ભક્તિ છે

જીવન ગુણ અને શક્તિ વિના કદી ટકી શકતુ નથી, નબી શક્તુ નથી ને જીવનને તેના વિના ચલાવી શકતુ નથી જીવનમા તેની ઘણી જરૂરિયાત છે જે મર્ષને પણ ઉચ્ચ માર્ગે જતુ છે આપના તો સસારવહેવારમા જીવતુ છે, તેવા તેવા જીવે પણ ગુણ શક્તિનુ સામર્થ્ય કેળવતુ જ પડશે ને મેળવતુ પડશે તેની યથાચોચતા વે નહિ પ્રગટેલી હોય તો તે સસારવહેવારમા પણ ટકી શકવાનો

નથી, તો તેનાથી ઉચ્ચ ક્ષેત્રની તો વાત જ શી કરવી ? જીવનને યોગ્ય-
પણે પ્રગટાવવાને માટે તેવા પ્રકારના ગુણ અને શક્તિ ઠેળવવાના
અને તેની જાતના દષ્ટિ, દૃષ્ટિ ને વનણ પ્રગટાવવાના હેતુથી આ
કાગળો ભાઈ હેમતકુમાર નીલકંઠને લખાયેલા છે

જે જે કાગળો જે જે કાગે લખાયેલા છે, તે કાળ પૂરતું તે જીવની
તે કાળની યથાયોગ્યતા સમજીને તટના જ પૂરતું તેમા નિષ્પણ
થયેલું છે માટે તેમણે જ છે ને તેનાથી કંથુ આગળ નથી એવું
નથી કોઈ પણ જીવને તેની જરૂરિયાત જેટલું મળી રહે તેટલું
બસ છે જે જે જીવે જીવનવિકાસને માર્ગે જવાનું છે, તેણે તેણે
જીવનને જીવે પ્રગટાવવાને માટે દિવની ખરેખરી ભાસનાથી સતત
પોતાને મુક્તિ જતા કર્મવહેવારમા કમનિ તે તે ભાવે વ્યા કરતા
રહીને, મનાદિ કરણને ઘડવાના હોય છે તેવા જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો
જીવતોજીવનો અભ્યાસ પાડ્યા વિના અથવા તો પ્રગટ્યા વિના
ભાવનામા સમગ્રતા કદી પ્રગટી શકતી નથી

જે જીવ ભગવાનની કૃપા પર અનન્ય રાખવાનું કહેતા હોય
છે ને તેનું ઈચ્છતા હોય છે તેવા જીવના મનાદિકરણમાં એવા
ભગવાનની જ ભાસનાનું નિરતર સતત અનુશીલન પરિણમન તેના
કર્મવહેવારમા જીવતોજીવનું જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક જે પ્રગટ્યા કરતું હોય
તો કૃપા તો પ્રત્યક્ષ છે જેણે ભગવાનની કૃપા ઈચ્છી છે અને
માગી છે, તેના જીવે ભગવાનને રૂએ તેવા પૂરેપૂરા સતોષ પ્રગટાવે
પડે છે કેટલાક કહે છે કે ‘ભગવાનની કૃપા અદૃશ્ય છે’ પરંતુ કઈ
કંથુ આપણા પોતાનામા અધિક પ્રકારનું તેની યોગ્યતાને પાત્ર એવું
પ્રગટ્યા વિના તે કૃપા આપણા પર વગસી હોય અને તે ખરેખર
વાસ્તવિકપણે વરસી હોય, તોપણ તે આપણે અનુભવી શકવાના
પણ નથી ને તેનો યોગ્ય લાભ પણ ઉઘારી શક્યાના નથી તે નક્કી
માત્ર ભગવાનની કૃપાને નામે આપે તો પણ ચક્રાવર્તિ અસાધ્ય

છે અને પોતાનાં પ્રકૃતિ ને સ્વભાવથી કરીને એવી રીતે વર્તવું છે કે ભગવાન જો આપણી પાસે જાતે હાજર હોય, તો તેને આપણા વર્તનથી કરીને એટલો બધો ત્રાસ થાય કે ન પૂછો વાત. આવા પ્રકારના છવો ત્યારે ભગવાનની કૃપાની વાત કરે છે, ત્યારે તેઓ જાતે જ પોતાની જાનને છતરતા હોય છે. માટે કૃપા કરીને જો આપણે ભગવાનના ક્ષેત્રમાં જીવનને પ્રગટાવવું હોય તો સૌથી પ્રથમ તો યોગ્ય થવાની ખરેખરી જરૂરિયાત અને ખત, ઉત્સાહ વગેરે વગેરે પ્રગટાવો. તેવું જ્ઞાન પ્રેરવાનો આ કાળજી લખવામાં અને પ્રસિદ્ધ કરવામાં હેતુ છે.

પ્રભુકૃપાથી આ જીવને કેટલાય છવો મદદ કરનારા જે હતા, તે શરીરથી આત્મા જતાં ખીજા તેવા મદદ કરનારા મળી જ આવે છે. આ આત્મની પ્રવૃત્તિ પ્રભુકૃપાથી મારા જીવનમાં જે મળી છે, તે દ્વારા મને તો મારો ભગવાન હજાર હાથવાળો છે ને હજાર આંખવાળો છે, તેનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ આ પ્રવૃત્તિદ્વારા મારા પર પ્રેમ વર્ષાવી વર્ષાવીને આ મને કરાવી રહેલો છે. પ્રભુની તે અનંત કૃપા છે.

જે જે સ્વજનો જીવનવિકાસના હેતુ અર્થે આપમેળે મારી કને આવેલાં છે. તેમને મારી પ્રાર્થના છે કે ‘કૃપા કરીને મને તમારા વર્તનથી સંતોષ થાય એવું જીવનગતવું જ્ઞાન પ્રગટાવતાં રહેજો. જીવનમાં વદાતદા જીવીને જો પછી તમે મારી આગળ ભગવાનની કૃપાનું નામ લેશો, તો તે હુ કદી પણ સહી લાઈશ નહિ. સ્વજનોનાં વર્તનને સહેવાની પણ અમુક હદ સુધીની મર્યાદા છે.’ સ્વજનોને એટલી પણ પ્રાર્થના છે કે ‘તમારે જો યોગ્ય રીતે ન વર્તવું હોય તો ભગવાનની કૃપાનું નામ મૂકી દેજો. એ કંઈ રેઢી પડી નથી. જગત-વહેવારમાં પણ જો આપણે કોઈ ને રીઝવવું હોય છે, તો તે જે રીતે પ્રસન્ન થાય, તેમ આપણે વર્તવાનું કરીએ છીએ. તેવી રીતે ભગવાનને ક્યો તેવું વર્તન ને જીવન પ્રગટાવવાનું કરી શકીએ, તો જ

કચ્છાથી ભરી ઝાચા શાને ફળે ન નીરબે ?

આપણે મળવાનો અર્થ છે. અનાસક્તિ, નિર્મમત્વ, નિષ્કામ, નિર્મોહ, નિરાગ્રહ, નિરહકાર વગેરે વગેરે સસારવહેવારનાં કર્મ કરનાં કરતાં જીવનમાં જે પ્રગટાવતા રહીએ તો તે પ્રભુને રૂએ તેવી દડીકત છે.

કચ્છ પણ એમ ને એમ બની જતુ નથી ખાલી વાતો કહે ને શુદ્ધિની સમજણના તત્ત્વો કે રૂએ રાખ્યે જીવન મેળવી શકાતું નથી, એટલું જ નહિ પણ જીવનને વેડી દેવાનું હોય છે. માટે કૃપા કરીને તમને બધાને પ્રાર્થના છે કે જીવનમાં વ્યવસ્થિત પ્રગટાવો જે જે કર્મ મળેલું છે, તેમાં જે વ્યવસ્થા, ખત, ઉત્સાહ, ક્ષિપ્ત, સાહસ, ધીરજ, સહનશક્તિ વગેરે વગેરે પ્રગટાવવાનું આપણાથી નહિ બની શક્યું, તો જીવનવિકાસના ક્ષેત્રમાં આપણે ખીજું બળ ક્યાથી પ્રગટાવી શક્યાના છીએ ? માટે કૃપા કરીને જે મળ્યાં હો, તો મળ્યાની સાર્થકતા માય તેવું જાન પ્રગટાવજો.

મહાજન છુક ડીપોનાળા થી ચીમનસાઈએ બહુ આગદથી આ ખંજો છપાવવાને માટે અમને ખાસ ખાસ નડિયાદ આશ્રમમાં આવીને કહ્યું, અને તેવા સાનુકૂળ સંલોગો પણ મળી ગયા, એટલે પ્રભુકૃપાથી આ કામ બન્યું છે ભાઈ ચીમનભાઈ તો સ્વજન છે એટલે તેમનો આભાર માનવો યોગ્ય લાગતો નથી.

નડિયાદ અને સુરતના આશ્રમેને જે જે રનેદી મિત્રો ને સન્નજનો મદદ કરે છે, તેમને તેમને મારી પ્રાર્થના છે, કે 'તેવી મદદ તેઓ પોતાના જીવનની ભાવનાને વિકસાવવાને માટે કરે છે અને ફેળવવાને માટે કરે છે,' તેવો જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો હેતુ તેવી મદદ કરવામાં રાખવાનું કરે. જે જે કંઈ કરીએ છીએ તે આપણા પોતાના જીવનવિકાસ માટે જ કરીએ છીએ, તેવો ભાવ જે વિશેષ જીવતા-જાગતા રહેરો, તો તેમાંથી કરીને જીવનને ધણવાનું બની શકે છે. અને આશ્રમેને નજાવવાનું, ચલાવવાનું ને વ્યવસ્થિત કરવાનું કામ જેટલું આશ્રમમાં રહેનારનું છે, તેટલું જ તે કામ આશ્રમ પરત્વે

કયું છે દુઃખ નિર્માણ કર્યાણ-દાન હૈયર.

જેને મમતા છે, સહાનુભૂતિ છે અને પ્રેમ છે, તેમનું પણ છે. આશ્રમ-માં રહેનારા જીવોએ આશ્રમમાં પધારનાર જીવોનું આશ્રમ પરત્વેનું આકર્ષણ કેમ કરીને વિશેષ પ્રગટે તે પ્રમાણે તેમણે વર્તવાનું હોય; ને આશ્રમનાં કામકાજમાં કેમ કરીને સરળતા પ્રગટે ને આશ્રમના કામકાજમાં આપણે કેવી રીતે વિશેષ મદદગાર થઈ શકીએ તેનું જીવનું જીવનું જીવન આશ્રમમાં પધારનારે રાખવું ધટે.

‘ મંગળ, ’
શેરી નં. ૧૦,
નગનાથ પ્લોટ,
રાજકોટ. }

રવિવાર,
તા. ૧૭-૧૨-૧૯૫૯

પ્રેમાર્દ્ર પ્રભુ દે કુખ, માતા જેમ રહે તદા.

લેખકની બીજી કૃતિઓ

નામ	પ્રસ્તાવના કે આમુખ	કિંમત
૧ મનને (કાવ્ય)	શ્રી. મનુ સુખેદાર (મુંબઈ)	૦-૨૦
૨ તુલસીરાગે	શ્રી ગોકુળભાઈ બાટ (રાજસ્થાન)	૦-૨૦
૩ હૃદયપોકાર	શ્રી. આચાર્ય ડોનરાય માકડ	૧-૦૦
૪ જીવનપગરે	શ્રી મનુ સુખેદાર (મુંબઈ)	૦-૬૪
૫ ગંગાચરણે	શ્રી આચાર્ય અનંતરાય રાવળ	૦-૫૦
૬ કેશવચરણકમળે	શ્રી મૂળજીભાઈ બાજા	૦-૫૦
૭ કર્મગાથા	શ્રી રવિશંકર મહારાજ ને કકરબાપા	૧-૦૦
૮ પ્રણામ-પ્રણામ	શ્રી રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ	૧-૫૦
૯ પુનિતપ્રેમગાથા	શ્રી ગુરુદયાળ મલિક; રૈહાના તૈયબજી	૨-૫૦
૧૦ જીવનસંભામ (ગદ્ય)	શ્રી 'અભ્યાસી' (રમણાચમ, તિરુવણ્ણમલૈ)	૦-૫૦
૧૧ જીવનસંદેશ	શ્રી. સતનામજી, પ્રતાપરાય ઉપાધ્યાય	૨-૫૦
૧૨ જીવનપાથેય	શ્રી ચાતિલાલ કાકર	૧-૭૫
૧૩ At Thy Lotus Feet	શ્રી સ્વામી રામદાસજી (કાનનગર)	૧-૦૦
૧૪ જીવનપ્રેરણા (પત્રો)	શ્રી 'કાતિયાવ'	૧-૫૦
૧૫ To The Mind	શ્રી. નારાયણ સ્વામી (જેલા હિમાલય)	૧-૦૦
૧૬ જીવનપગરાળ (પત્રો)	શ્રી. પરિક્ષિતલાલ મજુમદાર	૨-૦૦
૧૭ જીવનપગથી	શ્રી. આચાર્ય મુકુન્દરાય કાકર	૨-૭૫
૧૮ જીવનમંડાલ	— — —	૨-૫૦
૧૯ જીવનસોપાન	શ્રી નાનચંદ્ર મહારાજ	૨-૫૦
૨૦ જીવનપ્રવેશ	શ્રી. પ્રાચીન આકબરે સાહેબ	૨-૫૦
૨૧ જીવનગીતા	શ્રી પ્રાંચાપક ડે ડી. પરીજ	૧-૫૦
૨૨ જીવનપોકાર	— — —	૧-૭૫
૨૩ આર્તપોકાર (બીજનો)	શ્રી. મુકુલભાઈ કપાર્યા	૨-૦૦
૨૪ હરિજન સંતો (જીવનપ્રસંગો)	— — —	૦-૨૫
૨૫ Life's Struggle	શ્રી નારાયણ સ્વામી (જેલા, હિમાલય)	૧-૫૦
૨૬ જીવનમંથન (પત્રો)	શ્રી. કૃષ્ણરાજ સાગ્રીજી	૩-૭૫
૨૭ જીવનસંશોધન	— — —	૩-૭૫
૨૮ નર્મદાગીત (કાવ્ય)	શ્રી. સ્વામી સિવાનંદજી	૦-૨૫

પ્રાપ્તિસ્થાન : મહાજન બુક ડીપો, પૂલ નીચે, ગાંધીરાડ, અમદાવાદ-૧

સંપાદકના બે બોલ.

પૂજ્ય શ્રીમોહનના 'જીવન-દર્શનની' પ્રથમ આવૃત્તિ ૧૯૬૦ માં, પ્રતો ૧૨૫૦, શ્રી ચીમનભાઈ મહાજને પોતાના ખર્ચે છપાવી અને તેમથી ઘણી બધી પ્રતો અમારા દ્વારા જે વેચાઈ તેની રકમો પણ તેઓએ પૂજ્ય શ્રીમોહનને જ ભેટ અર્પણ કરી તેના તેમના સદ્ભાવ માટે અમે ઘણા આભારી છીએ.

આ પુસ્તકની પ્રતો છેલ્લા દોઢેક વર્ષથી લગભગ ખવાસ થવા આવેલી ને તેની માગ તો રહ્યા કરતી હોનાથી તે પુસ્તક ફરીથી છપાવવાની માગણી થવા કરતી હતી હરિ ઓ આશ્રમ તો આ માટે રકમ ખર્ચી ન શકે, તેથી એવો વિચાર ક્યો કે આ માટે રકમ ઉઘરાવવી. પરંતુ હરિ ઓ આશ્રમનો તેમા સહવાર મળી શકે તો હાતાઓને 'ઈન્કમેટેક્સ રીમેટ'નો પણ લાભ મળી શકે, તેથી હરિ ઓ આશ્રમ નડિયાદના ટ્રસ્ટી મડળે તા ૩-૧૧-૬૬ ના રોજ આ અંગેનો ઠરાવ પસાર કર્યો.

આ પુસ્તક ફરી છપાવવાનો ઉત્સાહ અને મૂળ વિચાર નડિયાદ હરિ ઓ આશ્રમના એક ટ્રસ્ટી શ્રી ચંદુલાલ ગોરધનદાસ ભાવસાર વકીલ-(અમદાવાદ)નો હતો ને તેઓએ આ કાર્ય માટે તેમના સ્વર્ગનો દ્વારા ઘણી સારી સહાય મેળવી અપાવી છે જે માટે ટ્રસ્ટી મડળ તેમનો ધરો ધરો આભાર માને છે.

આ અને આનું લાવનાત્મક સાહિત્ય છપાવવામા જે જે વાઈઓ અને બહેનોનો સહકાર સાપડ્યો છે તેમના નામો -

૧૦૦૧) શ્રી પ્રેમજીભાઈ ખીમજીભાઈના સ્મરણાર્થે. હરતે દગજીભાઈ પ્રેમજીભાઈ ઠોસળા, (ભરુચ જિલ્લો)

૫૦૧) શ્રી હિમનનાન એમ તનાટી, અમદાવાદ

૫૦૧) સદ્ગત શ્રી આત્માગમ ગોવંદનદાસ ભાનસારના સ્મરણાર્થે
હ મુખતાબદ્ધ આત્મારામ ભાનસાર, અમદાવાદ

૨૫૧) શ્રી નીપત ઈન્ડસ્ટ્રીઝ, જૂનાગઢ

૨૫૧) શ્રી અશો ઓર્ધન મીલ્સ, જૂનાગઢ

૨૫૧) A લલિતકુમારની કુ બાટના (સૌરાષ્ટ્ર)

૨૦૦) મેસર્સ માનજી હરિભાઈ, જીન મીન કુ શાપુર (સૌરાષ્ટ્ર)

૨૦૦) મેસર્સ રામજી ભાણુજીની કુ માણુવદર (સૌરાષ્ટ્ર)

૨૦૦) મેસર્સ ગોવિંદનાથ મૂળજી એન્ડ કુ " "

૨૦૦) મેસર્સ માણુવદર આર્ધસ એન્ડ જીન મીન કુ માણુવદર

૨૦૦) કીર્તિ ઓર્ધન મીન કુ જૂનાગઢ

૨૦૦) જગદીશ ઓર્ધન ઈન્ડસ્ટ્રીઝ "

૨૦૦) લલિત એન્ડ કુ "

૨૦૦) ભારત ઓર્ધન મીન "

૨૦૦) રસિકે " " "

૨૦૦) અમનરાય જીન મીન, અમતરાય (સૌરાષ્ટ્ર)

૨૦૦) મેસર્સ દીપક સોનવન્ડ એક્સ્ટ્રેક્શન ઈન્ડસ્ટ્રીઝ, માણુવદર(સૌરાષ્ટ્ર)

૧૫૧) શ્રી ચોકરી વિભોવનદાસ જીવણદાસ, અમદાવાદ

૧૫૦) મેસર્સ નરસિંહ ગોખાન એન્ડ કુ માણુવદર

૧૦૧) શ્રી સમણનાન ગઠ્ઠલાય ભાનસાર, અમદાવાદ

૧૦૦) શ્રી ચોકરી નેઈતારામભાઈ પટેલ "

૧૦૦) શ્રીમતી મધુમદેન પટેલ રાણપુર "

૨૦૦) શ્રી માવજીભાઈ ઓર્ધન મીન કુ. ઉપનેગ (સૌરાષ્ટ્ર)

૨૦૦) શ્રી ઉપનેગ જીન મીન કુ. " "

૨૦૦) શ્રી મનજી હાકરમી કુ એન્ડ ઓર્ધન મીન, ઉપનેગ (સૌરાષ્ટ્ર)

૫૧) શ્રી મોહનનાન ગોવંદનદાસ, ઉમરે

- ૫૧) શ્રી ક સનદાસ દલીયદ ભાવસાર, રાવપુર, અમદાવાદ
 ૫૧) શ્રી ચ દક્ષાત એચ ભદ્ર પ્રીતીપાત્ર, " "
 ૨૦) શ્રી ચવાણુ સાહેબ, જૂનાગઢ
 ૧૫) શ્રી ડિવિશ્રી પ્રિન્ટર મણિનાર અમદાવાદ
 ૧૫) શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મલ્હારવાળા "

આ ઉપરાંત શ્રી નરસિંહભાઈ ભાવસાર અને શ્રી ચ દુલાલ
 ભાવસાર વફીન મારફત ખીજા જે નાણા મળેના છે તેની યાદી પણ
 નીચે મુજબ છે

૧૦૧) શ્રી અબ્બાનાલ ભગન	કઠનાન
૫૧) શ્રી દ્વિ મતનાન અબ્બાનાલ	કઠનાલ
૫૧) શ્રી ગોનીનાન ચૂનીનાન	કઠનાન
૫૧) શ્રી પુનમચદ સોમચદ ભાવસાર	
૫૧) શ્રી લ'નુભાઈ નરોત્તમદાસ	કઠનાલ
૫૧) શ્રી ગોવિંદભાઈ ભાવસાર	સેવાનિયા
૨૫) શ્રી નરસિંહભાઈ મ ગગદાસ	કઠનાન

જે જે ભાઈઓએ આ કામમાં સહકાર અને સહાય બંને
 આપ્યા છે તેમનો તેમનો હરિ હૈં આશ્રમ (નાનિદ)નું દ્રવ્યદીપકા
 દર્શથી આભાર માને છે

આ પુસ્તકમાં પૂજ્ય શ્રીમોહાના યુવનના ઘણા અનોકિક પ્રસંગો
 છે ને તે એના છે કે જેના બેનાગ, બાણનારા પણ છે તેની સમ્યક્
 વિરે તે તે વ્યક્તિઓને પૂરેપૂરી દિનમા દિનથી સપૂર્ણ ખાતરી છે.

વળી આ પુસ્તકના વેચાણથી કોઈને પણ અગત ફાયદા કે
 લાભની વાત નથી પૂજ્ય શ્રીમોહાએ પોતાના આવા છપાગેવા પુસ્તક
 કોમ્પાની મળેની યશમય રૂપિયા ૪૦,૦૦૦ની રકમનો સમાજના દિલ
 માટે જ સદ્દુપયોગ કરેલો છે તેની જ રીતે આ પુસ્તકના વેચાણનું

પણ ચલાવું છે. તેથી વિનંતી છે કે સૌ કેહી આ પુસ્તક ખપાવી
આપવામાં હરિ: ઓ આશ્રમને મદદ કરશે એવી વિનંતી છે.

શ્રી. મણિભાઈ શાહે (ધીનવપ્રભાત પ્રેસના માલિક) આ છાપી
આપવામાં જે અમૂલ્ય સહકાર લાખો સાથે આપ્યો છે, એાછા દરે
છાપી આપી સહાય કરી છે અને સદ્ભાવ દાખવ્યો છે તે માટે
અમે તેમનો ધણો ધણો આભાર માનીએ છીએ.

આ પુસ્તકની પ્રેસ સુધારવાના કામના આંટાફેરામાં ઉમંગ, ઉત્સાહ,
અને ખંતથી ભાગ લઈને શ્રી. ઈન્દ્રવદન શેરહલાસે જે સહાય કરી છે-
તે માટે અમે તેમનો હૃદયથી આભાર માનીએ છીએ.

હરિ: ઓ આશ્રમ
નડિયાદ
તા. ૨૦-૪-૧૯૬૭ }

નંદલાલ સોગીલાલ શાહ
મેનેજંગ ટ્રસ્ટી
હરિ: ઓ આશ્રમ, નડિયાદ

જીવનદર્શન

કર્તાથી,

હરિ : હૈં

તા. ૨૫-૨-૪૦

(૧૯૨૪મા રચાયેલી પ્રાર્થના)

(વસંતતિલકા)

હૈંથી પળે રમરણ ભાવથી યાવ તારું,
એ એકલું જ પ્રભુ, હું કર જોડી માણું;
પ્રેમામૃતે કુલ્લવળે મુજને પ્રભુ, તું,
ને ધન્ય રાંક કરજે, તુજ દાસ હું છું.

★

★

★

જો લેણ કેણવ, કરે દુણા કંઈ તું,
તો તો સનાથ બનશે પ્રભુ, રાંક આ હું;
માથે પ્રભુ, વરદ મૂકની હસ્ત તારો,
જેથી સમુદ તરુ; ચેતન, પ્રાણ રેડો.

★

★

★

તારો પ્રતાપ જગમા સધલે પ્રકાશે,
તો એકલો ગરીબ વંચિત કેમ રાખે ?
એવો ગુન્હો તુજ કયો પ્રભુ, શો દગે મેં
૩ સામું ના નિરખતો કંઈ તું જરીયે ?

હોરાય છુદિ મુજમાં નથી, સાવ ઘેલો,
 ને મૂર્ખથીય પણ મૂર્ખ જરૂર હું જો!
 સંભાળજે પ્રભુ, દરેક પલે જ એને,
 વાળી જીંધું જ નહિ તો કંઈ બેસશે તે.

લેશે કદી ખબર ના મુજ કંઈ જો છું,
 જ્યાં ત્યાં મરીય બટકી, કર કે નિષાં છું;
 મારે પ્રભુ, જીવનપંથ નિહાળજે છું,
 આડે જતો હઉં જહીં, તહીં દોરજે છું.

પ્રાર્થનામાં આર્તલાવની જરૂર

પ્રાર્થના કર્યા કરવાનું પ્રભુકૃપાથી જે બનતું, તેનાથી તે વખતના ભાવના સાજ ઉપરાંત ખીન્ને મોટામાં મોટા લાભ તો જી થયો કે ભાવનાની નિરંતરતા ટકાવી રાખવામાં તે બહુ મદદરૂપ બની શકતી હતી, અથવા થઈ હતી.

તમને દરેક કાળમાં પ્રભુકૃપાથી સાધનાકાળમાં (૧૯૨૪માં) જે જે પ્રાર્થનાઓ થતી તે લખતો રહીશ, તે જાણીશો. એકલી જીર્મિ-ગમ્ય પ્રાર્થનાઓથી હજી સાધનામાં વાસ્તવિકપણે વળતું હોતું નથી. જ્યારે સાધનામાં આપણું દિલ વળવા લાગ્યું હોય ને તેમાં ગળવા માંડ્યું હોય, ત્યારે ત્યારે આપણામાં એક એવા પ્રકારનો ઉત્કટ આર્ત-લાવ અને આર્દલાવ પ્રગટે છે અને ત્યારે આપણી જીર્વગતિ યવામાં જે જે અડચણરૂપ લાગતું હોય તે તે જાંતું એટલું બધું ખૂંચે છે! ને તીવ્રતમ વેદના એટલી તો પ્રગટે છે કે તેનાથી મુક્ત થવાને કાળે મરજિયો જીવતો જાગતો પ્રયત્ન યાય છે; એવા પ્રયત્નમાં જ્યારે દિલની દાનત, પ્રમાણિકતા, વફાદારી અને નિષ્ઠા સંપૂર્ણપણે પ્રગટે છે, ત્યારે તેવી દિલથી દિલની દિલમાં કરાયેલી પ્રાર્થનાનો પોષાર એવો તો જીવનવિકાસની ભાવનામાં ઉઠાવ પ્રગટાવે છે, કે તે તો તેનો એક

માન અનુભવી જ જાણી શકે. જે પ્રાર્થના આપણે કરીએ, તે પ્રાર્થનાના અંતરમાં કે હાર્દમાં જો આપણો સાચોસાચો ખરેખરો ને પૂરેપૂરો દિલનો જીવતોજનતો સાબિત થયેલો પુરુષાર્થ પ્રગટેલો નથી હોતો, તો તેવી પ્રાર્થના જીવનવિકાસની સાધનામાં ફળીશૂન યર્થ શકતી નથી.

પ્રાર્થનાની મદદનો જીવનપ્રસંગ

એવા પ્રકારની પ્રાર્થનાએ મને જીવનમાં કેટલી તે કેવી અણુધારા રીતે મદદ કરેલી છે, તેનો પ્રત્યક્ષ મા જીવના જીવનનો પ્રસંગ તમને આજે લખી મોકલું છું. સને' ડરની સાલમાં પરીક્ષિતભાઈ, હરિ-વલ્લભભાઈ અને તમે બધા જ જેલમાં હતા, ત્યારે મારે બાગે ગૂજરાત હરિજન સેવક સંઘના મંત્રીનું કામ આવી પડ્યું હતું, તે હકીકત તો તમે જાણો છો જ. આપણો નવસારી આશ્રમ ગાયકવાડી દહમાં આવેલો હોવાથી ત્યાંથી જ છૂપી રીતે બધી રાજકીય પ્રવૃત્તિનું કામ ચાલ્યા કરતું. અને એ રીતે આપણા નવસારી આશ્રમ પર પોલિસની ચાંપતી દેખરેખ હતી. આશ્રમની આગળ સાદા વેવમાં પોલિસના માણસો પણ રહ્યા કરતા. એટલે આશ્રમમાં આવીને આપણા પ્રેમી સાથીઓનો વિરોધ વહોરીને પણ તે બધી પ્રવૃત્તિને આશ્રમમાંથી સંચાલિત થતી બંધ કરવાનું આકારું કામ પ્રભુકૃપાથી કરવાનું આવ્યું. તે ઉપરાંત આખા ગૂજરાતની હરિજન પ્રવૃત્તિની કામગીરી પણ બજાવવાની હતી. એક તો તેનો મને બિલકુલ પરિચય નહિ. કેટલાં બધાં આશ્રમો અને શાળાઓનું સંચાલન કરવું! અને તે તે દરેક સંસ્થાઓને આર્થિક મદદ પહોંચાડવી અને તે પણ નિયમિત રીતે મોકલવાનું બન્યા કરે, તેટલા ને તેવા તે કાલે સંજોગો ન હતા.

બેવડું કામ

એક બાળુથી પરિચિતિથી પ્રાપ્ત થયેલા કર્મમાં સંપૂર્ણ પણે પ્રમાણિક, વફાદાર અને તે કર્મને નિષ્ઠાની ભાવનાથી વગગી રહીને

તે ઉત્તમમાં ઉત્તમ જે રીતે અને તેવી રીતનાં ખંત, ઉત્સાહ, કાળજી, વ્યવસ્થા ને દેખરેખ પ્રભુકૃપાથી રાખવાને માટે સતત એકધારા જીવતાગમતા પ્રયત્નથી તેમાં મંડ્યા રહેવાનું બનતું; અને બીજી બાજુ તેની સાથે સાથે ભાવનાનું એટલે કે જીવનવિકાસની સાધનાને સતત એકધારી જીવતી રાખવાને માટે દિલની ભાવનાનું સાતત્ય રહે ને તેને યોગ્ય જેટલા પ્રમાણની ઉત્કટતા હોવી ધટે, તેટલી માત્રાવાળી ભાવના પ્રભુકૃપાથી ટકી રહે એને માટેની સમાનતા ભગ્યા કરતી. એક બાજુથી મળેલા કર્મ પરત્વેની ભગ્નપ્રતિ અને તે કર્મની યોગ્યતા પ્રમાણે વર્તનમાં અને આચરણમાં તે પ્રગટી શકે તેવી જોગવાઈનું સંચાલન થતું, અને તેની સાથે સાથે જ જીવનવિકાસની સાધનાનું તેને યોગ્ય એવી ભાવનાનું સાતત્ય જીવદ્વં-ભગ્નતું જળવાઈ રહેવું,—આ બંને પ્રકારની ભાવનાનો સુમેળ કેવી રીતે પ્રગટાવવો તેની આંતરિક મધામણમાં ત્યારે ત્યારે પ્રગટવાનું થતું. તે વેળા જીવનવિકાસની સાધના પરત્વેના ભાવમાં અખંડતા તો પ્રગટેલી રહેતી, પરંતુ તેની ઉત્કટતાની માત્રામાં મંદતા પડી જતી અને તેનું જ્ઞાન મને ધણું ધણું કંખતું. મળેલા કર્મના ક્ષેત્રની ભાવનાના અને જીવનવિકાસની સાધનાની ભાવનાનો સંવાદભર્યો યોગ્ય સુમેળ કેમ કરીને થાય, તે પણ સાધનાનો એક ઉત્તરોત્તર ચડતા પ્રકારનો ક્રમ જ છે. પ્રભુકૃપાથી જે જીવ મળેલા કર્મને સંપૂર્ણ પ્રમાણિકતાથી વફાદારીથી અને કર્મની ભાવના પ્રમાણેની નિષ્કાથી શ્રીપ્રભુપ્રીત્યર્થે કરવાને દિલમાં દિલથી ઝંખે છે, તેને તેની સાધના પરત્વેની ભાવના પણ મદદ કરે છે.

‘લેખકની એકાંતપ્રચિતા

પરંતુ સાધના પરત્વેની ભાવનાની જરા સરખી પણ મંદના કે ધીમી ગતિ આ જીવથી સાંખી લેવાતી નહિ. એટલે હું મારા સદ્ગુરુને વારંવાર પ્રાર્થના કરતો. પ્રાર્થના ક્યારે મદદ કરે છે, એ

તો મેં તમને ઉપર લખ્યું છે. તેની સાથે સાથે જેને હિંદુશીને આપણે પ્રાર્થના કરતા હોઈએ, તેની સાથે આપણું દિલ પ્રેમભક્તિસાનપૂર્વક બળેયું હોય, મળેયું હોય અને ગળવાની તત્પરતાવાળું હોય, તેવા વેળાએ આપણને સદ્ગુણ આપણા દિલની દિલથી કરાવેલી પ્રાર્થનાનો જવાબ પણ વાળે છે. તે કેવી રીતે એ વાળે છે, તે પણ આજે તમને ખુદ્દા દિલથી અને પ્રેમથી લખું છું. તમે જાણો છો કે મને કુદરતનું સૌંદર્ય ને એકાંત કેટલું બહુ ગમે છે! નડિયાદમાં પણ કામ કરતો હતો તે વેળાએ જ્યારે જ્યારે રજા પડે ત્યારે વિદ્યાર્થીઓને લઈને શેઢી નદી પર આવેલા ફૂલપુષ્પિયા ઓવારે આવ્યો જતો. ત્યાં મારો સમય એકાંત ઉપાભનામાં, પ્રાર્થનામાં ને સાધનામાં પ્રભુકૃપાથી ગાળવાનું બનતું. તે સમયના ગાળામાં રાત્રિની રાત્રિઓ પણ સાધનામાં જ ગાળવાનું થયા કરતું. બોધવ આશ્રમમાં પણ તમે મને કોઈક કોઈક વાર રાપચુના ઝાડ નીચે બેઠેલા જોયા છે.

મૂળા નદીને કાંઠે પડાવ

પણ એ ૧૯૩૨ના લડનના ગાળામાં નવસારી આશ્રમમાં જ્યારે આવવાનું થયું, ત્યારે કોઈ એકાંત સ્થળે જવાનું નહોતું બન્યું. તેથી બધા વિદ્યાર્થીઓની સંમતિ મેળવીને હાલ જ્યાં મૂળા ગુન્કુળ છે, ત્યાંથી થોડેક દૂર થોડુંક જંગલ છે, ત્યાં અમે જવાનું વિચાર્યું. બધો સરસામાન આશ્રમમાંથી સંચે લઈને જમવાનું પણ સાથે રાખીને રેંકડીમાં સામાન બરી વિદ્યાર્થીઓ સાથેની અમારી કૂચ ત્યાં ઉપડી. આવનાં ચાલનાં વિદ્યાર્થીઓ સાથે પરસ્પર આનંદ કરતા કરતા અમે ધારેસે કેકાળે પડોચા, અને નદીની રેતીમાં પડાવ નાખ્યો. વિદ્યાર્થીઓ આગળપાછળથી લાકડાં પણ લાખી લાવ્યા. રાતે અમારો જ્યાં પડાવ હતો, ત્યાં આગળ અમે ધૂળી પણ ધિરવાવી. નાના દિલથી જાઈએ લગજન રાતના ૧૦૦૦ સુધી જાલસુની આગળ પાછળ પડેલા બરતા. તે પછી મોટા વિદ્યાર્થીઓ.

સદ્ગુરુનાં પ્રત્યક્ષ દર્શન

હું તો ધૂણીની નજીક કોઈ વાર પ્રાર્થનામાં, તો કોઈ વાર
ધ્યાનમાં, તો કોઈ વાર ખીજા પ્રકારની સાધનાના સાધનમાં રહ્યા
કરતો. ઉપર લખેલી આંતરિક પ્રાર્થનાનો ભાવ તો તે વેળા પણ દિલમાં
દિલથી એકધારે પ્રગટેલો રહ્યો જ કરતો. મધ્યરાત્રિ વીત્યા પછી
થોડીક જ વારમાં મને ધૂણીની પાસે સદ્ગુરુનાં દર્શન થયાં. એકદમ
તો એક એવા પ્રકારનો અચંગો થયો અને દિલ ભક્તિભાવથી
પ્રેરાઈને આપોઆપ સદ્ગુરુપણે તેમને નમ્યું. આ વખતે નામરમરણ
તો એકધારું અખડ સનત ચાલ્યા કરતું. ભાવનાની અખંડતા
પ્રગટેલી, પરંતુ તેમાં અવારનવાર ધૂણી વાર ગતિ ધીમી થઈ જતી,
અને તે ધણુંધણું સાલતું. આવી સાધનાની રિયતિમાં પણ મન ને
સુદ્ધિ મળી મયા ન દત્તા, તેનું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન પ્રજ્ઞાપાથી ત્યારે પ્રગટ્યું.

કરાંચી,

દરિ: હૈં

તા. ૨૧-૨-૪૦

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(શાઈલવિકીરિત)

જો'કું રૂદેતું થતું હિરે રમરમ ને નિચે પ્રભુ-ભાવથી,
મેલાકાર્ય જન્યા હરે મુજ કષ્ટી દંમેલ હું ત્રેનથી;
ભાવોથી છલકાતું રૂદે હિર ભયું માટું સદા, દે પ્રભુ!
શ્રદ્ધાભક્તિ રહે વળી તુજ પરે, એણે કૃપા કે પ્રભુ!

★

★

★

જે.જીને પન વુદાતું છે જન્મ, વળી છે કામીને જામના.
તેનું હું તવ નામ વદાતું કરતા દેમે જનું આવના:
રૂદેવારે પણ એક ન તુજ વિના, તું અનિ એવો પ્રભુ.
દેવામાં પ્રમગવળે વિરદનો, જેને ભલે ના જીવું.

છોને પ્રાણ જતા રહે પ્રભુ, અને છો મૃત્યુ આવે કદી,
ને છોને દુખ-કુંમરો, ન પરવા, માથે પડે તે તણી;
કેમેયે વિસરાય ના પણ જરીયે નામ તારું પ્રભુ!
તારી પાસ જ એટલું ગરીબ હું માગી રહ્યો છું, પ્રભુ!

ભાગે ના ભય શેં પ્રભુ, મુજ બધો ? સંદિગ્ધ શેં રાખતો ?
દે વાકેફ બતાવી તું, તુજ મને દે મંત્રવિદ્યા પ્રભો !
જેને ! હું કરીને ક્રિયા મુજ બધી તૈયારી ભભો, પ્રભુ !
ખામી તોય કંઈ રહી મર્ધ હશે, તેથી પ્રભુ, દે ન શું ?

હાં આવે કર જે પ્રભુ, તુજ બધી, તેનો ગ્રહે હાથ તું;
પૂરોઆડી વળી ઠેઠ ઘેર મુખ દે નિશ્ચિંતનાતું પૂરું;
હાંમિ હાથ કરી રહ્યો તુજ બધી હું ક્યારનાયે પ્રભુ !
તો શાને, વાનધું, કૃપા કરી હવે ના લે મહી હાથ તું ?

હું કામી, ખલ, મૂર્ખ છું, કર કૃપા મારી પરે તું પ્રભુ !
તારે દાર પડ્યો, ઉઠાડ મુજને, મારો મહી હાથ તું;
છારું બાપ, તને ધણું કરમરું પાયે પડી રાંદ હું,
જેને દેં કરતાય માગી પ્રતિ તું, એ પ્રાર્થના હું કરું.

મર્ધ શક્તિઓ પ્રસંગ આગળ ચલાવું. પ્રભુકૃપાના એ અનુ-
ભવને મન પણ માને નદિ અને છુદ્ધિ પણ ન માને. તે તો કહે કે 'એ
તો પંચત્વ પામ્યા, હવે ક્યાંથી હોય વળી ? એ તો તારો તેમના
પરત્વેનો પ્રેમમક્તિમર્થો અંતરનો જે ભાવ છે. તે ભાવ આ રીતે
'સાકાર થયો છે.' આવી રીતે મન અને છુદ્ધિએ સમાધાન મેળવ્યું.
પરંતુ તુરત જ તે પળે શ્રીસદ્ગુરુ બોલ્યા કે, 'દે મૂર્ખ ! હું

ખરેખર રીતે, પ્રત્યક્ષપણે, વાસ્તવિક રીતે, અહીં સ્થૂળ રીતે, પણ હાજર થયેા છું, અને તે તને ચેતાવવા માટે તારું જે મહત્વનું કર્મ છે, તે જે કર્મને તું જીવનવિકાસની સાધના માને છે, તે સાધનાના ભાવને પાકટ કરવાને માટે તને પ્રભુકૃપાથી આ પરિસ્થિતિ મળેલી છે. જે જીવ પ્રેમભક્તિજ્ઞાનપૂર્વક પ્રભુનો દિલ્લમાં દિલ્લથી ભક્ત બની જાય છે, તેનું યોગક્ષેમ શ્રીભગવાન કૃપા કરીને પોતાના હાથમાં લઈ લેતો હોય છે. અને તે યોગક્ષેમ પણ કઈ એક પ્રકારનું હોતું નથી. યોગક્ષેમના પણ ધણા ધણા અર્થો થઈ શકે. જીવનનું એકેએક પાસું સાધનાનો ભાવ ફેળવવા માટે છે. અને જીવનના પ્રત્યેક પાસામાં જેને શ્રીપ્રભુકૃપાથી સાધનાનો જીવંત ભાવ એકધારે જીવંતો-જાગતો સાબરો ટકવા કરે છે, તેને શ્રીભગવાન કૃપા કરીને પોતાના બનાવી લઈને તેનું સકળ પ્રકારનું તંત્ર તે ચલાવતો હોય છે. માટે તું નિશ્ચિંત બની જા, અને તારું બધું જ ભગવાન કૃપા કરીને ચલાવવાનો છે, તેની તું પૂરેપૂરી ખાતરી રાખજે. તે વેળાએ તેઓશ્રીએ મને જે ગાળો ભાંડેલી તે તો તમને હામળીમાં લખતો નથી, કારણ કે તમને જુગુપ્સા થાય. વળી પાછું તેમણે કહ્યું કે ‘હજી પણ તાર્શ મનશ્ચુદ્ધિ મારા અદ્વત્ય થઈ ગયા પછીથી કંઈક સંશય પેદા કરે તો તે માટે તું તને કહું છું કે અહીં એક ખરે-ખરે મૂતરેક પડેમો છે, તેમ જ અહીં હું ખરેખર પ્રત્યક્ષ થયેયો છું.’

વાસ્તવિકતાનો સ્વીકાર

આવું પતિવપાવન દર્શન થવા કરતું હતું. તે વેળા મેં મારી જાતને બધી રીતે ગ્રહણી અને જોઈ લીધું કે હું સંપૂર્ણ જાગ્રત છું, સમાન છું અને મને જે દર્શન થાય છે તે તદ્દન વાસ્તવિક છે. સંપૂર્ણપણે અનેક રીતે પ્રભુકૃપાથી તેની વાસ્તવિકતાનું યોગ્ય જ્ઞાનમાન જામે એવા પ્રકારના ભક્તિમાત્રથી અને દિલ્લને, મનને અને જીવિને તે દર્શનનું સંયોગપણું, વાસ્તવિકપણું અને તેની મધ્યાર્થતા

સંપૂર્ણ પછે લાગી જાય, તેવા ભાવથી તે આખા પ્રસંગને આ-
વાનું ને સ્વીકારવાનું જાની શક્યું હતું.

નિશ્ચિંતતાની પ્રાપ્તિ

પ્રભુકૃપાથી આ દર્શન ચર્તા જ દિવસમાં એક એવા પ્રકારનો ઉત્કટ ભાવ જાગ્યો કે ગૂજરાત હરિજન સેવક સંઘના મંત્રીપદનું કામ હાથમાં આવ્યું, અને એટલી બધી સંસ્થાઓનું કેમ કરીને આર્થિક-પણે યોગ્ય રીતે સંચાલન થઈ શકશે ને ચલાવી શકાશે એવા પ્રકારની દિલ્લમાં જે ગડમથલ જાગેલી, તે હવે સંપૂર્ણપણે અદશ્ય થઈ ગઈ, અને એક પ્રકારની જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકની નિશ્ચિંતતા પ્રગટી.

આ જનાવ તો એક થોડીક મિનિટોમાં જ પતી ગયો હતો, પરંતુ જા જીવ પર એની જે અસર પડી છે, તે તો કેટલાય જન્મોના પુરુષાર્થ વડે કરીને જે પરિણામ ન મેળવી શકાત તે પરિણામ તેમના આવા પ્રકારના પતિનષાવન દર્શનથી પ્રગટ્યું. પણ તે વેળા તો મનશુદ્ધિ બરાબર માને નહિ અને આ પ્રસંગને પ્રેમભક્તિ-પૂર્વક કબૂલે પણ નહિ તે તો કહે કે ‘આવું બની જ ન શકે. શક્ય જ નથી’ હું મનશુદ્ધિને ટકારું કે ‘ભલાં મેં મારી સગી આંખોએ જોયું’ છે. કાનથી જાતોજાન તેઓથીના શબ્દો સાંભળ્યા છે. તેમણે જે જે કહ્યું, તેનો સ્વકાર દિલમાં પ્રગટેલો છે. વળા તેમણે પોતે જ કહ્યું છે કે ‘જેમ અહીં મૃતદેહ પડ્યો છે, તેમ હું સ્વયં રીતે તારી પાસે હાજર થયેલો છું. તો મનશુદ્ધિ કહે, ‘અહીં મૃતદેહ ક્યાં પડ્યો છે ?’ એટલે મેં મનશુદ્ધિને વળા કહ્યું કે, ‘તેઓથી એકલું માત્ર બોલેલા જ નથી. પરંતુ તેમના જમણા પગના અંગૂઠાથી ગોળ કુંડળું કરીને બોલ્યા છે. આ રીતીમાં કેટલા બધા કક્ષાકથી વિદ્યાર્થીઓ આમતેમ રમ્યા જ કરે છે ! એટલે તાજું થયેલું કુંડળું હોય, તો જ તે સ્પષ્ટપણે જણાઈ આવે. બાકી તો તે ભુસાર્થ જાય.’ (તેઓએ એવે કેશણે કુંડળું કરેલું હતું કે ન્યા

સતત વિદ્યાર્થીભાઈઓ જુદા જુદા પ્રકારની રમતો કર્યા જ કરતા હતા) આવી અંદર બધી ગડમચન મનશુદ્ધિમાં ચાલ્યા કરતી હતી, તે વેળાએ પહેરો જારતા જે મોગ વિદ્યાર્થીઓને મે બોલાવ્યા, અને તેમને સંબોધીને મે પૂછ્યું કે, ‘...ભાઈ ! જુઓને ! તમને આ ધૂણીની આગળ મોટું કુડાણુ દોરેલું દેખાય છે ?’ એટલે તેમણે બેઠરીથી પ્રકાશ ફેકાને જોયું તો દોરેલું કુડાણું એકદમ તરત જ નાજુ પડેલું હોય એવું જણાયું પણ વળી મનશુદ્ધિ કહે કે, ‘પણ અહીં મુકદ્દુ કયા છે ?’ તે ઉપરથી મોટા વિદ્યાર્થીઓને એમ્કા કરી કુંડાજા જેટલી જગામાં વીરડો બોદનાનું કણું કારણકે જોકે મને પ્રભુકૃપાથી દિવમાં તો પ્રતિભિ હતી જ કે મૃનદેહ તો હોવો જ જોઈએ, પણ મનશુદ્ધિને પ્રભુકૃપાથી સામિતી મળે તો મનશુદ્ધિને પણ પ્રેમ-ભક્તિપૂર્વકનું સમાધાન થઈ શકે. દિનની ભાવનામાં અતરના બધાં કરજોનો પ્રેમભર્યો સદ્ગાર, સાથ, મળવો ધણોધણો જરૂરનો છે. તેનું પ્રભુકૃપાથી મને તે વેળા પણ જ્ઞાન પ્રગટેલું હતું વિદ્યાર્થીઓ તો ખોદતા મયા લગભગ એ હાથ ખોલું ને પાણી આવવાનું થયું તોપણ મૃનદેહ તો જણાયો નહિ મનશુદ્ધિ તો જીવનાજીવનાં બેઠકા જ હતાં અને કહે છે કે, ‘જોયું ને, અહીં શમ કયાં છે ?’ તેમ છતાં દિવમાં મને તો પ્રતિભિ હતી, એટલે વધારે જીકુ ખોદાવવાને માટે મે વિદ્યાર્થી ભાઈઓને જણાવ્યું. વીરડામાં અર્ધા ફૂલ જેટલું પાણી થયું તોપણ કણું નીચું નહિ વળી પાણું આગળ ખોદવાને જણાવ્યું લગભગ એમ્કા ફૂટ પાણીની નીચે એક મરમા હોલાનું શમ અતે નીચું, અને તે શમ પણ પાણીમાં દોવા છતાં તદ્દન શૂન્ય ! આવા પ્રત્યક્ષ પુરાવાથી મનશુદ્ધિને પણ સમાધાન થયું.

કરાંચી,

હરિ: હૈં

તા. ૨૭-૨-૪૦.

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(મંદાકાન્તા)

પ્રીતિપંથે
રેણું, સહેણું
જેણે જેણે
મૂકી માથે

અરર ! વળતાં
સતત મળશે
દિલ કરું જવા
કર નિજ સહુ

કોઈયે ના સાધશે,
કર્મમાં બક્ષીસે તે;
સૌ ફસાઈ ગયાં તે
કાલતાં દી રડીને.

★

★

★

પ્રીતિપંથે
સહેતા બારે
લોકો સર્વે
રૂહેશે બાકી

કદી ન વળશે
દુખ પ્રણયનાં
જહુ કનડશે,
નહિ સિર પરે

માનવી વિશ્વના હે!
ખૂટશે હાથ હેયે;
વિશ્વ સામુ થશે ને
આબહુ તુલ્યુંયે.

★

★

★

પ્રીતિપંથે
કાળું કો ત્યાં
રોઈ રોઈ
ને હૈમાતું

પણ જૂલથૂકે
જરી પણ નથી,
દિન વીતવવા
દુખ છૂપું કહીં

ના કદી કોઈ જાશે!
નક્કી ખતા જ ખાશે;
કારમા લાગશે તે,
ના કહીયે શકાશે.

★

★

★

ખોલાબો છે
જાતાં પાસે
આકબો'તા
તેયે હવાં

બજવી બજવી
પણ જગી હવે
મન હલમને,
મુજ નમીગમાં

જાંસી તારી મને તેં,
દટ્ટિ ના તું કરે છે;
ચિત્તને નાદથી જે,
હાથ ! ના કેં સુણાયે

★

★

★

યાતાં વટ્ટિ
કેવો છૂપો
જ્યાં ત્યાં એને
ક્યારે એવી

ધીકની ધરતી
ઉર-ઉમળકો
તન પર બધે
મુજ પર કૃપા

ચાંત કેવી થતી ! ને
બાકત યાતો દિમે છે.
રોમવલ્લી રકુરે છે,
વર્ષશે તાહરી તે ?

૨! ૨! જોજો!	બૂલી પણ રખે	પ્રીતિપંથે જતા કો!
એ પંથે તો	અવધિ વિણનાં	છે ભરેલાં જ દુઃખો;
શ્વાસે શ્વાસે	જરૂર બહુ ત્યાં	ગૂંગળાવું પડે છે,
ખાંડાધારે	વળી બૂલ વિના	ચાલવું ત્યાં પડે છે.

ગયા કાગળમાં લખેલા સૂપા શુરુકુળ પાસેના પ્રસંગ પછી અમે નવસારી આશ્રમમાં પાછા ફર્યા. પછી એક દિવસે સંજે પ્રાર્થના પછી આશ્રમના યોગાનની બકાર ‘જાપરા’ જવાની સંકેત છે, ત્યાં હું ફરતો હતો. તમે જાણો છો કે ત્યારે પણ સરીરે લા જીવ એક નાનકડી ચક્રી પહેરીને ફર્યા કરતો. એટલામાં તો ત્યાંથી એક મોટર પસાર થઈ. મોટર આપોઆપ ઊભી રહી ને તેમાંથી એક સદ્ગૃહસ્થ નીચે ઊતર્યા. ઊતર્યા કે તરત મેં તેઓને ઝાળખી લીધા, અને તેમને ‘ત્રિમુક્તિલાલે’ જો પણ લાગ્યો. તેઓ જોત્સ્યા કે ‘અત્યા ! યુનિયા ! તું અહીં ક્યાંથી ?’ મેં તેમને ખારી બધી હકીકત કહી, ‘અહીં’ સુરતની પોલિસ કેવો રંગડ કરે છે તે હકીકત પણ કહી. ‘સદ્ગૃહસ્થ’ હતા, સદ્ગત સાક્ષર શ્રી રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ. તેઓ તે વેળા નવસારી પ્રાંતના મૂળા હતા; તેમની મદદ વડે કરીને મેં બધી રીતે નિશ્ચિંતતા પ્રગટી હતી. આમ આશ્રમને સુરતની પોલિસથી થતી હેરાનમતિ અટકી ગઈ.

૧

આત્મનાદની પ્રાર્થના જ સંલગ્નાય

૧

આમ જ્યારે આપણે ઇવનની સાધનાના ભાવમાં દિલમાં ફેલથી એકતાર રહ્યા કરવાને ઉત્કટ ભાવથી મથ્યા કરતા હોઈએ, ત્યારે તેવા ભાવની ઉત્કટતામાં જો અતિમંદતા પ્રગટે, તે જો આપણને ખરેખરી રીતે આટલી બધી વેદના પ્રગટાવે અને તે અતિમંદતા ટળવાને માટે જે પ્રકારની જહેમત ચલાવવી પડતી હોય, તે આપણે ખરેખરા ભાવથી જો ક્યાં કરતા હોઈએ ને તેવી વેળા પ્રાર્થના કરીએ, તો ત્યાં કાળે થયેલી પ્રાર્થનામાં અંતરમાં અંતરથી અંતરનો જે ભાવ

પ્રગટે છે, તે ભાવ કાઈ અંતરે છે, ભાવ ભાવેનો પ્રત્યુત્તર વાળે છે, એવા અંતરનાં ભાવથી થયેલી પ્રાર્થના પોતાનું પરિણામ નિપજાવી શકે છે. બાકી તો કેવળ ભિન્નપ્રધાન સાહિત્યિક પ્રાર્થનાથી જીવન-વિકાસનું કામ સાર્થી શકાવાનું નથી તે નિશ્ચે જાણ્યો.

સંસ્કાર

બીજું, આપણે એક સમજવા જેવું એ છે કે સંસ્કાર ક્યારે ન કેવી રીતે પ્રેરણાત્મક અને મદદગાર બની શકે. જીવનવિકાસની સાધના પરત્વેના સંસ્કારને જાગવાને માટે જે જીવની ભૂમિકા હજી દ્વંદ્વાત્મક છે, એટલે કે જીવ જીવદશામાં હજી આયકર્ષ કરે છે, એવા જીવના દિશ્માં કાઈ દિવ્યાત્મક અનુભવ પ્રભુકૃપાથી પ્રગટે, તો તે અનુભવના સંસ્કારનો સ્વીકાર તે અનુભવને યોગ્ય વાસ્તવિકતાના પ્રત્યુત્તરમાં તે જીવના ચિત્તમાં કદી પણ થઈ શકવાને નથી. જે જીવનું દિશ્ જીવનવિકાસની સાધનાના ભાવ પરત્વે પ્રેમભક્તિગ્ધાન-યુક્ત દશાનું થયેલું હોય છે, તેવી ભૂમિકામાં તેવા દિવ્યાત્મક પ્રભુકૃપાથી થયેલા અનુભવના સંસ્કારને પરિણામ પામે, તેવું પરિણામ જીવદશામાં હજી રમદોળાતા જીવના જીવનમાં કદી પણ પ્રગટી શકવાનું નથી; એટલે આવા પ્રકારના અનુભવના સંસ્કારનો યોગ્ય રીતે સ્વીકાર થવા કાળે તથા તેનો સત્કાર કરવાને કાળે આપણી ભૂમિકા પ્રેમ-ભક્તિવાળી હોય તે ધણું જરૂરનું ગણાય.

કેવળ બુદ્ધિ ઉપર અયોગ્ય મદદ

આપણા પોતાના અંતરનાં કર્મોની ભૂમિકા જીવનવિકાસની સાધનાના ભાવે યોગ્ય રીતે જોટલી તેના સજ્જાનતાના પ્રમાણમાં કેળવાયેલી હોય, તેવા ભાવના તેટલા પ્રમાણમાં આપણે જે તે કંઈ બન્યા કરશે તેને 'વિચારી સદીશ' અને તુલના કરી શકીશું, જોકે તુલના કરવાને પણ એક પ્રકારની તટસ્થતા જીવનમાં કેળવાયેલી હોય છે, ત્યારે જ તુલના થઈ શકે છે. બુદ્ધિની સમજાણથી દરેલી

તુલના, આકાંક્ષાનું કે વા વાચાથી જીડી જાય તેમ, જીડી જતી હોય છે. એટલે બુદ્ધિની સમજણો, માન્યતાઓ વગેરે ઉપરનો આપણો જે ઝોક છે, એ ઝોકને પણ આપણે પૂરેપૂરો ટાળવાનો છે એવા પ્રકારની સમજણો ને માન્યતાને આપણે જોરજોરથી કરીને વજૂદ ન આપીએ, તે આપણે માટે બધું જરૂરનું છે.

કરાચી,

હરિ: ૩

તા. ૨૭-૨-૪૦.

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થનાઓ)

મંદાકાંતા

વિધામે જે
પૂહોંચાડે છે
ને તેને તું
તો પૂછું છું.

★

ગાયાં ખાધાં
ના છૂટાયું
લે છે હાથે,
એવું એવું

★

જાણું છું, છે
તો યે મેં તો
તારે હાથે
તો મારો તું

★

આશ્વાશી
સ્વાનું રહેશે

તુજ ચરણમાં
નિજ પ્રભુ નહીં
સતત સુખ દે
‘મુજ ગરીબનો

★

યુગ યુગ થકી
મથી મથી મર્યે
વળી પ્રભુ, મૂકી
કરી ગરીબનું

★

તુજ મહીં દમા
તુજ ચરણમાં
મરવું પણ છે
દંઈ કરી, પ્રભુ

★

જરીય પણ ના
જી કહી અને

શીશ પાચે ધરે છે,
પ્રેમથી ધામ તેને;
એકધારું સદાયે:
વાંક એવો કયો છે ?

★

કેંક મેં આ જગે ને
પાર ના આવતો કેં;
દે પછી શેં મને તું ?
પારખું તું જુએ તું ?

★

આછી જાણથીયે,
શીશ મારું મૂક્યું છે;
બાપ, મંજૂર મારે,
અંત લાવી હવે દે.

★

પ્રેમના ચરમથી કે !
આંહીનું સર્વ ખેશી;

લોકો કંઈ	નહિ સમજશે	અર્થગાંભીર્યને તે,
રૂહેશે કંઈ	નિત રવડવું,	રોવું ને એકજાને,

★

★

★

જો જો ! જાતા	બુધથીય કદી	ત્રેમપંથે રખે તે !
સોજા એ તો	નકી સમજાને	શીરા સાટા તણા છે;
તે તેથીયે	બસ નવ યરી,	દાસ યાવાનું ત્યાં છે,
રવરનેયે કંઈ	શુભ ન કરમે	ને શુભાચી જ રૂહેશે.

★

★

★

અંજાઈને	હસી ન પડશે	ત્રેમના પાસમાં કો !
છૂટાશે ના,	બળવું પડશે	જીવતાં જાળમાં તો;
રવનાં સેવ્યાં	મન મઠીં હશે,	કર્ણાં અદૃશ્ય યાશે,
ને જ્યાં ને ત્યાં	દુઃખ, દુઃખ અને	દુઃખ કંઈ જ રૂહેશે.

વિવેકની જરૂર

બાપા ! બને એટલા અંતર્મુખ રહ્યા કરો, જે કંઈ આવે તેને યજ્ઞનારાયણમાં ત્રેમમકિતથી તેના હેતુના જ્ઞાનભાવ સાથે હોમ્યા કરવાનું રાખો. સામણીના જામરા આવે કે યાવ, તેનો પણ સાધન તરીકે ઉપયોગ કરવાનો છે, નહિ કે એમાં જ બળી જવાનું છે, ને એની સાથે એકરૂપ થઈ જવાનું છે જે કંઈ આવે કે મળે એનાં બંને ચૂંચણા ન ચૂંચીએ, પરંતુ એને વિવેકની સરાણે ચઢાવી લેવાને તેનું જ્ઞાનજ્ઞાન રાખીને મધ્યા કરીએ ને પછી તે યોગ્ય જગ્યામાં તેના સ્વીકાર કરીએ. શ્રી પ્રભુપ્રીત્યર્થે તે આચરીને અને પાછું તે, શ્રીપ્રભુને ચરણકમળે સમર્પણ કર્યા કરીએ; તેવા પ્રકારનો જ્ઞાનજ્ઞાન સાથેનો સમર્પણ પણ ચલાવ્યા કરીએ, તો જ આપણાં પોતાના જીવનમાં અનાસક્તિ, નિર્મમત્વ, નિર્લોભ, નિષ્કામ, નિરદોષાર વગેરે વગેરે રહિત ચર્તા જતાં શ્રી પ્રભુપ્રીત્યર્થે આપણે જરૂર અનુભવી શકીશું.

સાચો આનંદ

તમે લખો છો કે, 'હવે તો જૂના moods (લાગણીના તરંગો) ખિન્નરૂપ નથી, જાયા પણ નથી, ઉદાસીનતા પણ નથી. હાલમાં આનંદની જિમ્મિ છે.' પણ હાલમાં જે આનંદની જિમ્મિ છે, તે પણ સાચા આનંદની જિમ્મિ નથી. ત્યારે તમને ઘણે કે આનાથી વળી બીજો કયો આનંદ સાચો હોઈ શકે? તે પણ સમજારો. હાલમાં તો એટલું જ લખું કે, જે આનંદ અખંડ ચિરસ્થાયી છે, જેમાં કોઈ જાતનો ફેરફાર પ્રવેશી શકતો નથી, જે શરીર ને મન વગેરેથી પર છે, જે કોઈના પર નિર્ભર નથી, જેનો કોઈની સાથે સંબંધ નથી, ને છે તો બધાં જ સાથે છે, અને જે દ્વંદ્વાતીત છે ને શુદ્ધાતીત છે, તે સાચો આનંદ છે.

ભૂખ જાગવી ઘટે

એટલે હાલમાં તો જે મળે તે પ્રેમથી સ્વીકારી લેનાં આવડે તે જીવનની સાધનામાં તેનો જ્ઞાનમુક્તિપૂર્વકનો ઉપયોગ કરી જાણીએ તો બસ છે. આ જો ખરેખરું જીવનવિકાસની લાવનાની સમાનતામાં થયા જતું દ્રશ્ય, તો આગળનું આગળ આપોઆપ સમજતું જશે. અત્યારે તે તે પછીની જીમિકાનાં સાધનને સમજાવવાનો પણ કશો અર્થ નથી, સમજાવેલું ટકતું પણ નથી માનવીને કંકડીને ભૂખ લાગે છે, ત્યારે આપોઆપ તે ખાવાનું જોશે છે અને ત્યારે એ જે ખાય છે તે બરાબર પચી જાય છે. એવું પચેવું તેની શક્તિમાં સુદૃઢિ દૃષ્ટ કરે છે. આ માર્ગે પણ જેમ જેમ અંતરમાં અંતરથી સુદૃઢિ મારેલું જેમ વધારે ને વધારે ખાવાની સ્વાભાવિક સકલ્પ ને ખાવાનું પચશે પણ ખરું — પરંતુ તે પહેલાં નહિ. *

જોશિયા, તકથી પડેલા મિત્રાક વગેરે લઈ શકાતો નહિ પરંતુ આ માર્ગમાં પ્રવેશી મિત્રાક પણ વધુ લેવાતો થયો છે અને કાર્ય કરવાની શક્તિ પણ વધતી ગઈ છે.

જાતને ઓળખો

મને તો તમારા આટલાથી મુદ્દલે સંતોષ થતો નથી ને નહિ થાય, તે તો તમે પણ જાણો છો. તમારે પોતાએ તમારું પોતાનું તટસ્થતાપૂર્વક નિરીક્ષણ અને પ્રયત્નથી સાફ સાફ કરતા રહેવું જોઈશે. આપણે પોતે આપણું પોતાનું વિચારી શકવાને જરૂર શક્તિમાન છીએ, આપણને પ્રગટતા વિચારો, વૃત્તિઓ, જુદી જુદી વ્યક્તિના સંબંધોને કારણે થતા આધાત-પ્રવાધાતો આ બધાં જેમ જે રીતે તે પ્રગટે, તેમ નિરખતાં આપણે આપણી પોતાની જીવદશા કેવા પ્રકારની છે, તે સમજી શકીએ એમ છીએ. અમારી સમજણે તો કોઈ અગાડી કે પછાડી નથી. પ્રભુકૃપાથી સાચમાં જ છીએ.

ધ્યાનની કાર્યસાધકતા

મંગળવાર પછી બધા વખતનો ધ્યાનનો સમય લખીશ ખરે. પરંતુ સાચી વાત તો એ છે કે સર્વ કંઈ કરવા છતાં તેની લહેર તો અંતરમાં અંતરથી જીવતીજાગતી રહ્યા કરે, અંતરને અજવાળ્યા કરે, એવી જાતની એકાગ્રતા અને હૃદયમાં હૃદયથી તે પરત્વેની કેંદ્રિતતા આપણામાં પ્રગટેલાં હોવાં જોઈશે, તે આપણે ખાસ ખાસમાં રાખવાનું છે. ધારો કે ધ્યાનમાં ખૂબ એકાગ્રતા પ્રગટી, પણ તેમાંથી જે ઊંડા પછી આપણે તેને જૂલી જઈએ અને આપણો ચાલતો પ્રવાહ અટકી જાય, જીવન બહારનાં કામોમાં મશગૂલ થઈ જવાય ને આપણા મહત્વનાં કર્મોનું જ્ઞાન જે આપણાથી જૂલી જવાય, તો ધ્યાનમાંથી પ્રગટેલી એકાગ્રતા ને કેંદ્રિતતા યોગ્ય કામ આપતાં નથી એમ સમજવાનું છે, અને તેટલે અંશે તે ઓછા ઉપયોગનાં છે. હજી તેમની કાર્યસાધકતા અને કુશળતા યોગ્ય પ્રકારનાં નીવડેલાં નથી તેમ સમજવાનું છે. રોજબરોજનાં કર્મવહેવારમાં, સંબંધમાં, સંપર્કમાં વગેરે વગેરેમાં આપણાં મનજીવિ કેવી કેવી જૂમિકામાં વિચરે છે, ને રહ્યાં કરે છે અથવા તો તેની ચદંગતર

વચ્ચે ફેટણું અંતર રહે છે, તેના પરથી પણ ધ્યાનમાંનાં પ્રગટેલાં એકાગ્રતા ને કેન્દ્રિતતા કેવા પ્રદારના છે તે આપણને સમજાઈ જશે. ધ્યાનનો હેતુ નીરવતા કેળવવાનો છે. નીરવતા કંઈ એમ ને એમ પ્રગટતી નથી. તટસ્થતા, સમતા, તેની સાથે સાથે અનાસક્તિ, નિરાગ્રહ વગેરે જે બધું ઉપર લખી ચૂક્યો છું, તે તે બધું જીવનમાં પ્રત્યક્ષપણે પ્રગટવા કરે ત્યારે ધ્યાનનો ઉદ્દેશ આપણને રાજ્યભોગના કામમાં પણ ખપમાં લાગી શકે છે.

ધ્યાનનો હેતુ

ધ્યાનમાં એસવાનો એક હેતુ જેમ નીરવતા પ્રગટાવવાનો છે, તેમ તેનો બીજો હેતુ નીરવતાની સ્થિતિ આપણે કર્મવહેવાર યનાં યનાં પણ જોખમાય નહિ અને કર્મ આપમેળે સહજપણે ઘપા કરે, તેવી શક્તિ જાગ્રત કરવાનો છે. ધ્યાનથી કરીને જીવનદક્ષા જાગ્રી થાય અને આપણને એનું જ્ઞાનજ્ઞાન રહે ને એવા જ્ઞાનજ્ઞાનની લહરી સતત એકધારી સર્વકાંઈ કરતાં કરતાં જીવતીજાગતી રહ્યા કરે તેને માટે પણ ધ્યાનનું સાધન ઉત્તમ છે. આજકાલ તો જે તે બધા ધ્યાન કરવાને એસી જતા જોયેલા છે. જેમ વેપાર કરવાને મૂડીની આવશ્યકતા થઈ પડી છે, તેમ ધ્યાનને માટે પણ તેની સામ્રાજ્ય કરતાં પહેલાં આપણાં મનાદિ કરણમાં એકાગ્રતા કેળવાયેની હોય તે બધું જરૂરનું છે એકાગ્રતા કેળવાયા વિના ધ્યાન થવાની શક્યતા નથી. કરાની,

હરિ : ॐ

તા. ૨૮-૩-૪૦

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થનાઓ)

(ગંદાકાંતા)

સદેવું ઐ તો	અપરું ધણું છે	પ્રેમનું દર્દં ઊંડું,
સ્વપ્ને ના	સુખ, કદી જુને	માતૃશી રામ એણું;
પરનામી જે	તરી નદિજરી,	જે જમી તેવ રીરી,
ખારી એની	અકળ મતિ છે	પ્રેમના પંથની તે !

પ્રીતિપંથે પળવું, પડવું અગ્નિમાં જેમ તેવું,
કપાયે એનું મરી પણ ગયે ના કરે બાપ, હૈયું;
કો દી એને - જરીય પણ ના કપાય આરામ રહેશે,
જાણ્યું તોયે, પડવું મુરખે દર્પથી નાખ્યું છે. મેં

(શાદ્દંત્રવિકીકૃત)

તારું મંદિર રવચ્છ સાફ કરવા ભારે મથું છું, પ્રભુ!
કપાયે રહે કચરો જરી નહિ સદા એવા હું ચત્નો કરું;
તોયે કેં મનને પસંદ પડવું ના કામ એવું થતું,
રહેવા યોગ્ય પૂરું તને કષમ કરી એને બનાવું ? પ્રભુ !

★

★

★

તું છે તાત, કૃપાનિધિ ત્વમ જતાં શાને કૃપા ના કરે ?
દીપ્તું એક જ આપતાં કંઈ કશું તારું ખૂરી ના જશે;
કેં કેંને કરિયા નિહાલ સરણે જે સર્વ આભ્યા, પ્રભો !
છે શું વંચિત રાખવો મરીજ હું આ એકલો ઈશ્વર તો ?

★

★

★

તું મારું મન મંત્રમુગ્ધ કરજે, તામે રહે જેથી તે
કપાયે ના ચસકી શકે પણ જરી ને કામ મેળે રહે;
માગ્યામાં હિર એટલું તુજ કને માયું પ્રભુ, એક હું,
એ દે, તો મુજ રંક લાગ્ય કળશે, દેખું રડો દી પ્રભુ !

★

★

★

તારું મંજળ નામ હું હૃદયથી જૂલીય કેમેય ના,
છોતે પ્રાણ જતા, જતાં પણ કદી હું ટેક મૂકીય ના;
જારી ચતન રખાવવો હૃદયથી છે હાથ મારે પ્રભુ !
મારો યજ્ઞ કરાવતો ન તપનો તું ભંગ કો દી પ્રભુ !

આદર્શને વિસ્તારની પાંખો

આંતરિક શક્તિ મેળવીએ અને પછીથી શ્રીભગવાનના ધર્મ બની જઈએ અને તે પછીથી તેની આ ગૂઢ રહસ્યમય રચનામાં, લીલામાં, આપણે તેના હેતુના હથિયાર બની જઈએ, અને જે હેતુનો ભાગ ભજવવાને માટે શ્રીભગવાનની કૃપાથી આપણે સર્જાયેલા હોઈએ તે હેતુને પ્રેમભક્તિથી સાધ્યા કરીએ, પરિપૂર્ણ કર્યા કરીએ, એવા જીવનનો હેતુ પણ દિલમાં દિલથી ખ્યાલમાં રાખ્યા કરવાનો છે. જીવનના આદર્શને સદાય વિસ્તારની પાંખો છે. આદર્શ જેમ જેમ આપણે જાવનાથી પામવાનો પ્રયત્ન કરીએ, તેમ તેમ આદર્શનું તાદસ્ત્યપણું થતું જતું અનુભવાય છે. આદર્શને સંપૂર્ણપણે એક સામગ્રી એક સમયે પૂરેપૂરો અનુભવી શકાય એવું બનવાની શક્યતા ધણીઓછી છે. પ્રભુકૃપાથી આદર્શની ઝાંખી થાય ને એવા પ્રકારનાં દર્શનથી જીવનમાં તે પરત્વેનું આકર્ષણ એકાગ્રતાની ઉત્કટતાથી પ્રગટે અને તેના પરત્વેનું ધણું આકર્ષણ દિલથી પ્રગટે તે હકીકત સાચી છે; અને આદર્શ આટલો ને આવો જ છે, એમ સદૃશમાં ભલે આપણે સ્વીકારીએ, પરંતુ સાચી રીતે તો તેના પણ અંત નથી હોઈ શકતો.

પ્રેમભાવની માગણીનું કારણ

તમે જ્યારે ધ્યાનમાં બેસશો, ત્યારે આપણે પ્રેમભાવે સાધે જ છીએ. ખૂબ પ્રેમભાવ રાખશો, આ પ્રેમભાવ માગું છું તે મારે કારણે નહિ. હું તો ભગવાનની કૃપાથી એનું ભજન કરતાં કરતાં અને જીવનવિકાસની સાધના કરતાં કરતાં, પ્રભુની કૃપાથી પ્રેમનું એકાગ્રું કિરણ નાનકડા સંજોગડા નોટવું પામ્યો છું ખરો; એટલે તમારી ક્ષેત્રી તમારા દિલનો જે પ્રેમભાવ હું માગું છું, તેનું કારણ તો એ જ છે કે આપણા દિલમાં જે પ્રકારની અને જે પરત્વે ખરે-ખરી દિલમાં દિલથી દિલની જાવના પ્રગટેલી હોય, તેના વચનની

યથાર્થતા આપણે ચોખ્ખી રીતે સ્વીકારી શકવાના છીએ તે એટલા જ માટે હું તમારો પ્રેમભાવ માગું છું.

પ્રેમભક્તિભાવની આત્યંત જરૂર

એવો દિવસો દિવસો દિલથી પ્રેમભાવ પ્રગટવા વિના સદ્ગુરુના જીવનવિકાસની સાધનાની ભાવનાના સંસ્કારને આપણે કદી મીક્ષી શકવાના નથી, તેના સંસ્કાર જરૂર ચિત્તમાં પડવાના તો ખરા; પણ તેનું અસંભવ સ્વરૂપ પક્ષટાઈ જવાનું; કારણકે આપણે હજી જીવદશા-વાળા રહેલા હોવાથી પેલાની ભાવનાના સંસ્કારને તેની યથાર્થતાના પ્રમાણમાં કદી પણ સ્વીકારી શકીએ એવી શક્યતાવાળા આપણે પ્રગટેલા હોતા નથી. અને કદાચ ધારે કે આપણી શુદ્ધિ સ્વીકારે તો તે સ્વીકારે છે તે પણ માત્ર ઉપરજીલ્લી રીતે. આપણે કોઈ ચેતનામાં નિષ્ઠા પામેલા મુક્તાત્માના સર્વધર્મો હોઈએ, તો જ્યાં સુધી તેના પરત્વેની આપણા દિલમાં પ્રેમભક્તિની જ્ઞાનયુક્ત નિષ્ઠા પ્રગટેલી નથી, ત્યાં સુધી આપણે તેને આપણી રીતે જ સમજવાના છીએ. તેના જીવનના એવા કેટલાયે સાચોસાચ પ્રગટેલા પ્રસંગોનું હાર્દ અને તેવા પ્રગટેલા તેના પ્રસંગ ઉપરથી અનુભવે પૂરવાર થઈ જતું તેનું ઇન્દ્રિયાતીતપણું ધડીકવાર આપણને લાગશે ખરું, ધડીક વાર આપણને અહોભાવ પણ પ્રગટાવશે, પરંતુ તે બધું આપોઆપ પાછું જોડી જશે. એટલે તે સંસ્કારોને આપણા જીવનમાં ઠામ દરતા બનાવી દેવાને માટે આપણે તેવા ચેતનપુરુષ પરત્વે જ્ઞાનની ભાવનાથી અને હૃદયના જ્ઞાનજ્ઞાન સાથે તેની પ્રત્યે પ્રેમભક્તિવાળા બની જઈએ તે પણ ધણ જરૂરી છે.

કરાંચી.

હરિ : ૐ

તા. ૨૬-૨-૪૦

(૧૯૨૪ માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(વસંતતિલકા)

જો યાજ્ઞ વૃત્તિ મુજ ડોલમડોલ જ્યારે,
 દેજો મને મદદ બાપ! વિશેષ ત્યારે:
 મારે બળે નવ જિભો રહી હું રાકીશ,
 દે પ્રાણ, આખર સુધી ઝંખી રાકીશ.

★

★

★

પાદારવિંદ તુજ હું ચિર મૂકી મારું
 વઘા કરું પ્રભુ, તને હિર નિત્ય જાકું!
 આ પ્રાર્થના હૃદયની મુજ લૂપી સૂકી,
 ધારી હોરે મુજ પરે કરજો દયા તું.

★

★

★

જ્યાં ત્યાં બધે ભટકી બાપ! બધું મર્યો હું,
 ને આ ભરે અમલમા વળી હું પડ્યો છું.
 ત્યાંથી હવે જમરવા મુજ મલમલ તું.
 દેજો કૃપા, મુજથી તો ન બચી રાકાગી.

★

★

★

તારી કૃપા, વિશ્વ મને નથી ચાલવાનું,
 માગ્યા કરું અરજીમાં હજી નિત્ય તે હું:
 જ્યાં તું કૃપામૃત તણે ઉદયિ પ્રભુ, હે,
 તો માત્ર બિંદુ મુજને બસ એક દેજો.

★

★

★

શો પ્રેમ ના મુજ પરે પ્રભુ, દાખવે તું!
 ચા કારણે માર્ગ પડ્યો અગબામણે હું!
 આવી પડ્યો દહિં પ્રભુ, તુજ દેવમાં હું,
 હું મૂર્ખા બણી કરજો મુજને કામા તું.

વૃત્તિઓના સવિશેષ હુમલા

જીવનવિકાસની સાધનાની પ્રક્રિયા ખરેખરી રીતે જ્યારે શરૂ થાય છે, ત્યારે અંદર સદૃશ છૂપી પડી રહેલી વૃત્તિઓ સવિશેષ બળવાન બની, તે રૂપે પ્રગટ થઈ જીવનવિકાસની પ્રગતિમાં વિઘ્નરૂપ પશુ થતી હોય છે જે જાતની હીનતા, જે જાતના વિચારો, જે જાતની પ્રાણની વૃત્તિઓ સાધારણ જીવનમાં કદી પણ ખાસ જોર ન કરે, તેવી હીનતા, તેવા વિચારો અને વૃત્તિઓ જીવનસાધનાની કંઈક સાચી શરૂઆત થતાં હુમલા પ્રગટાવવા માડે છે; અને આપણે પોતે જ જે જાગ્રત હોઈએ તો એવા દુર્વિચારો ને દુર્વૃત્તિઓનાં દર્શનથી હક થઈ જઈએ છીએ. આપણે સામાન્ય સાધારણ જીવનમાં પ્રભુકૃપાથી કંઈક સંસ્કારી હોવાથી એવા દુર્વિચારનું જોશ અને દુર્વૃત્તિઓનું ખેંચાણ ને તાણ વારંવાર આપણને એટલા પ્રમાણમાં પ્રગટતાં હોતાં નથી, જ્યારે સાધનામય જીવનની પ્રક્રિયા શરૂ થતાં, આવા પ્રકારના નિમ્નમાર્ગી હુમલાઓ વારંવાર પ્રગટે છે. પ્રાણની વાસનાના પશુ હુમલાઓ જગરજસ્ત પ્રગટતા અનુભવીએ છીએ.

વીર્યક્ષાવના ઉપાય

આમાં વીર્યક્ષાવની તો મામૂલી હકીકત ગણાય રાતે સૂતી વખતે જે પગ વચ્ચે તકિયો મૂકવાનો પ્રયોગ કરવો. કોઈક વાર અથોગ્ય રીતે ઇદ્રિયનું સ્પર્શ જવાથી પણ એવું પરિણામ નીપજે છે. અતિશય પરિશ્રમથી કે ચાકથી પણ એમ થાય. જ્યારે જ્યારે એવું થાય ત્યારે કપડાં બદલી નાખવાં. નાહી સ્નાન તો સાગી પેઠે નહાવું, તેમ ન નવાય તો તે બાગ સાફ તો પૂરેપૂરો કરવો. મોં દાય પગ વગેરે પણ ધોઈ નાખવાં. ને સ્વચ્છ કપડાં પહેરી સ્વચ્છ થઈને સૂવાનું રાખવું. એને લીધે મનમાં બળ્યા ન કરવું. એની ચિંતા કર્યા ન કરવી. એની સાથે નિઃસ્પૃહતા કેળવવી. પરંતુ તે સાથેસાથે સાચી તેમ જાણ છે, તે સ્વચ્છપણે, તટસ્થપણે વિચારી

જોઈને તે વૃત્તિના મૂળને પકડવું: ને તેવા મૂળને કેવી રીતે બદલી શકાય, અથવા તો તેના વળણને હર્ષ રીતે બદલાય તેના તેવા ઉપાય મેલા. પ્રેમમંત્રિ પ્રગટયા વિના અને તેવી જાવનાનું એકધાતું છરણ-જમણું સાતત્ય પ્રગટયા વિના એટલે કે સત્ત્વગુણની સંપૂર્ણ પ્રતિષ્ઠા પ્રગટયા વિના જ્ઞાનચર્ચની શક્તિ પ્રગટવા અશક્ય હકીકત છે, જે આપણે માટે તો હજી ધણીધણી દૂરની હકીકત છે. આપણે જેમા ને તેમા તેના નિમિત્ત કારણને શોધીએ તે હીક છે, પરંતુ તેના મૂળને માધોને મૂળને પકડાવવાનો માર્ગ એ જ ઉત્તમ ઉપાય છે જ્ઞાનનંદુનું જે આણુ હર્ષ દહાથી ચિત્કટપણે રચા કરતું હોય, તોયે તેમ બને છે અથવા તો કોઈ જુથુપસા ઉપગમે એવે પ્રસંગ નિરખવાનું બની જાય તો તેનાથી કરીને પણ તેમ બને છે. કંડા પાણીનો ઉપચાર પણ એને મારે જરૂરનો ખગે. ખાસ કરીને સવારમાં ઈનાળામા ચૈત્ર માસમાં દૂર્ગા દૂર્ગા લીમડાના પાંદડાં વાટીને એને, રસ દરેરોગ વેવાનું રાખશે. વળી પાકેલાં જીર્ણા કપાક મગનાં હોય, તો તેનો ડેસરી રંગનો ગર્જા ખાવાનું રાખશે. પાકેલાં જીર્ણાના ગર્જાનો પ્રયોગ મે પ્રજુપાથી કરેલો છે આ બધા ઉપચારો અસર-કારક નીવડે તોય તે તાત્કાલિક કહેવાય, તે કંઈ દર્દના મૂળના ઉપચાર નથી આપણું મુખ્ય અને કેન્દ્રીય લક્ષ્ય તો મન પ્રાણાદિ વૃત્તિઓનું શોધન થાય ને તેમા વધારે ને વધારે શુદ્ધિ પ્રગટે તે દિશામા રાખવાનું છે. પ્રાર્થના, નામસ્મરણ, ધ્યાન, ત્રાટક વગેરે એવા સાધનોમાં સવિદેય હેતુપૂર્વક જ્ઞાનભાવથી પરોવાયેના રહીએ ને તેનો અભ્યાસ જો જીવંત દૃઢ થતો જાય, તો આપણું કામ સરે જીવનમાં મળતું પ્રત્યેક કર્મ પણ સાધનાભાવે, જીવસ્વભાવની હિતશાન્તિ થવાના ધાનજ્ઞાન સાથે, પ્રાર્થના અને સમર્પણભાવે, થયા હશે તો પણ કામ પાકી જાય સાધનાનું અને રાજ્યરોજના વહેવારનું કર્મ એ જે નિરનિરાળાં પરસ્પરથી ભિન્ન નથી. પરંતુ એક જ સર્ગજ પ્રક્રિયા છે કર્મમા સાધનાનો જાવ એટલે જીવતો જમતો અખંડ પ્રવર્ત્યા

કરે, તેટલા પ્રમાણમાં પ્રભુકૃપાથી કર્મ સકળપણે યોગયોગ્ય રીતે આપોઆપ થવા કરશે એવો ભાવ તેની ઉચ્ચતમ માત્રાએ ઉત્કટ પ્રમાણનો પ્રગટતા વિના જીવદયાના (વીર્વસ્તાવ જેના) સંસ્કાર ટળવા અશક્ય છે. માટે જેમાં ને તેમાં પ્રભુકૃપાથી દિનના ભાવને મહત્ત્વ આપ્યા કરવાનું છે. જીવનમાં એકાગ્રતાપૂર્વકની મનમાં મનથી એકતાનતા સળંગ પ્રગટતા પણ આવી વૃત્તિઓ જીતી નથી એવો મારા સ્વાનુભવ

કર્મના પ્રેમભક્તિથી સ્વીકાર

મળેલું કર્મ, એના જીવનવિકાસના હેતુઅર્થે પ્રેમભક્તિભાવે સ્વીકાર એ સાધનામાં ઘણું ઘણું જરૂરનું છે દિવનો ભાવ પરોવી પરોવીને ઉત્તમમાં ઉત્તમ રીતે કર્મ કરવાથી, તેમાં શ્રીપ્રભુપ્રીત્યર્થની ભાવનાને સળંગ જીવનીજનગતી કેળવા કરવાનું રાખવાથી ને તેવી રીતે કર્મ કર્યા કરવાથી ગુણ અને શક્તિ જન્મે પ્રગટે છે કર્મ માત્ર ભાવનાને કેળવવાને અર્થે છે કર્મથી ભાવના સાકાર થાય છે એટલા માટે જીવનને ઉન્નયન કરવામાં કર્મની નિશેષતા છે

કર્મથી,

હરિઃ કૃત્ય

તા ૨૮-૨-૪૦.

(૧૯૨૩માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(વસ તાતલકા)

એકોય	સાધન	કર્મ	મુજ	પાસ	ના	છે,
ભારે	સમુદ્ર	તટી	કેમ	તરી	જવાશે?	
આધાર	માન	મુજને	પ્રભુ	એક	તારો,	
ચાહે	કુળાક	અથવા	મદી	દાય	તારો	

★

★

★

આ	ધૂળનાં	રજકણો	કંઈ	કામ	લાગે,
હું	તેટલોય	ખપ	આવું	નહી	જરીયે:

આવી દશા અધમ છેક નિહાળી મારી;
હું તો જળી બહુ મારું, પ્રભુ લે ઉમારી.

★

★

★

નારી કૃપા વરસમે નહિ હું-પરે ભે,
જીવી સહીય નવ હું પળ એક તો તો;
આધાર છે મુજ મધી પ્રભુ એકનો હું,
યાત્રુ, મને પળ ન એક વિસારજો હું

★

★

★

પોષાર પાડી તુમને પીનગ્યા કરું હું,
શાને પ્રભુ, મુજ કશું નવ સાબમે હું?
આ રાંકની દિલ દયા ધરજો પ્રભુ, હું.
કહેના મને હક નથી વધુ એથી બીજું.

★

★

★

ભે પાદપદ્મથી ગને તરડોડી હું,
ક્યાં ભડે હું? અવર ના સ્થગ ભ્યાં કરું હું
ક્યાં ને ના તુમ વિના પછી બેવી મારું;
તો રાંકની પર કૃપા કંઈ રાખજો હું.

★

★

★

કાને જઈ હૃદયની કડું વાતને હું?
ને ક્યાં રડું વિનહી સ્થતી પ્રભુ હું?
હા પાડી તુમ વિના હર શાન મારું?
તેથી હમેશ પદ હું, દિલ કાલુ હું.

સાચો વિધાર

તમારો તા. ૨૩-૨-૮૦ નો અનુભવ ગાંધો. તે બાબત મેં
૫૫ નમને તે જ દિવસે લખી દીધું છે, જે તમે વાંચ્યું હશે જ.

.. બાઈની બાબતમાં પણ તો ૨૩-૨-૪૦ના પત્રમાં લખી દીધું છે. એમને પણ પ્રભુકૃપાથી વિશ્વાસ ગેસતો જાય છે, એ વાત જાણી ઠીક લાગે છે. પરંતુ તમે એમને સ્પષ્ટ કહેશો કે કોઈ રીતે જેમ તેમ કરીને મારા પર વિશ્વાસ ન રાખે, એટલી મારા પર મહેરબાની કરે ને કૃપા કરે સાચી શ્રદ્ધાથી જામેનો વિશ્વાસ જ કસોટીના કાળે ટકી શકશે, બીજા નહિ કારણ કે અત્યારે તો એમને મારા વિષે સારું સારું લાગે, પરંતુ જ્યારે એમના મનને ન ગમે એવું કંઠવું કરાવવાનો સદજ પ્રસંગ પ્રાપ્ત થશે, ત્યારે જ તે વિશ્વાસની સાચી કિંમતની ખબર પડશે.

નમનનું રહસ્ય

બા જીવ તમારી પાસે હતો ત્યારે જ તમને કહ્યું હતું કે 'એના કરાચી પહોંચ્યા પછી તમને ઠીક થશે' ને તેમ થયું છે. એમ તમે લખો છો તેથી આનંદ થાય છે હું ત્યાં હતો ત્યારે તમારી બધી આનંદવૃત્તિ એ ચી લીધી હતી કે જેથી તમને તમારી સ્થિતિનું સાચું જ્ઞાન થાય અને તમારું અહંથી રચાયેલું બધું બાગીને બૂકે. થઈ જાય મારી સમજણના હિસાબે તે કામ હજી પૂરેપૂરું થયું નથી વળી પાછું હવે નરતર મુકાવવાની સત્પ્રેરણા જગવાન જ્યારે કરાવશે ત્યાં ખટું તમારી આનંદવૃત્તિની હરાઈ ગયેલી દશામાં પણ તમે મારા પર જે વિશ્વાસ રાખ્યો તે માટે તો વધારે શું લખુ ? સ્ટેશન ઉપર બધામના દેખતા તમે મને પગે લાગી તમે તમારા મનશુદ્ધિને નમાવ્યા છે તે ખરેખર ડુચલું જ ક્યું છે અકલ-પણાને ને અહમને નમ્રતામાં પ્રગટાવવાને માટે જ્ઞાનલક્ષિયુક્ત બાવથી નમવું તે પણ એક સાધનાનો પ્રકાર છે નમન તે પોતાને માટે છે. હું કદી પણ કોઈને નમવાનું કહેતો નથી નમન કરવું એટલે સદ્જ્ઞાનના ઉન્નતગામી કરવાના હેતુથી પ્રપત્તિયોગનું શરણ સ્વીકારવું તે હવે તમારો આત્મવિશ્વાસ પણ પાછો તમને મળશે એટલે કે જાગ્રત થશે.

ઉપરનું વાંચીને મનમાં સંતોષાર્થ જવાની લાગણી થવા ન દેશો. અથવા એવા પ્રકારના ખીજા વિચારો ન ઉદ્ભવવા દેશો. જે યુગ્મ હવું તે યોગ્ય યુગ્મ હવું ને જે થવાની જરૂર હતી તે જ માત્ર બન્યું છે. તેમાં કશી ન્યૂનાધિકતા થઈ નથી એટલું નિશ્ચયપૂર્વક જાણીએ.

વિશ્વાસ, પુરુષાર્થ ને કૃપા

વિશ્વાસની પણ ચઢતી ચઢતી અનંત માત્રાઓ હોય છે. સાચા દિલનો પ્રગટેલો વિશ્વાસ કદી ઓગળા જતો નથી. આપણે 'ભગવાન' 'ભગવાન' કરીએ છીએ ખરા, પરંતુ તેના વાસ્તવિકપણાનું જ્ઞાનભક્તિ પૂર્વકનું યોગ્ય જ્ઞાન આપણને પ્રગટેલું હોતું નથી. બાકી તો વિશ્વાસની ભાવનામાં કશું પણ શુભાચવાનું કદી પણ હોતું નથી ઉપર 'આનંદ-વૃત્તિ ખેંચી લીધી હતી' એમ લખ્યું છે, એની પાછળની ભાવના કોઈ કર્તૃત્વપણાની નથી પણ કોઈ ઈશ્વારાની સક્ષમ શૂદ્ધ ભાવના છે, એમ સમજવા કૃપા કરશોજી. હું તો એની કૃપાથી સાધન માન છું. અને એ પણ એક દેવાં ઘટના હતી તમારા કલ્પનશોધનને માટે તે ધણી ધણી જરૂરની હતી, પછી જાણે તમને તે બારે તાવણીકપ લાગી હોય. આપણું કર્તૃત્વપણું, આપણું બળ, આપણી કરામત ને આપણાથી બનતો જતો પુરુષાર્થ એ બધું તેની કૃપાના બળ આગળ કશી જ વિસાતમાં નથી એનું સ્પષ્ટ જ્ઞાન આપણને જાગી જવું ધટે છે.

અહંકારનું ઉન્નયન

તેનો અર્થ એવો નથી કે આપણે તે તે બધું કરવાનું નથી પણ ત્યાં સુધી આપણું સક્ષમ હુંપક જગી જતું નથી, ત્યાં સુધી ભગવાનનો ભાવ કોટિ કિપાયે પણ જોયો થઈ શકવાનો નથી હુંપદનો અંદકારનો તો જડમૂળથી એની શ્રવણમાં ઓગળી જવા માટે ને ભગવાનની ભાવનાને કેમવવા માટે આપણે સતત જ્ઞાનપૂર્વકનો સદુપયોગ કરી શકીએ. જે બધું એવું કે એવું હુંપદને બાંધી.

mate કરીને, એનું ઉન્નયન કે દિવ્ય રૂપાંતર કરીને. એનો જ્ઞાનયુક્ત સદુપયોગ કરવાનો છે. એ કળા શીખી લીધા વગર છૂટકો નથી.

સદ્ગુરુનું કાર્ય

આપણે જે સદ્ગુરુ છે તે કદી પણ આપણા એવા અહમ્મને રહેવા હર્ષ શકતો નથી. આપણા એવા અહમ્મના તૂટી ફૂટીને ટૂંકડે ટૂંકડા થઈ જાય એવા જ્ઞાનયુક્ત સતત પ્રત્યનમાં તે શ્રવણે જાગતો રહેતો હોય છે. આપણા પરત્વેના તેના એવા પ્રકારના સત્પ્રયત્નથી આપણે અણગમણ રસા કરીએ છીએ અને તેના હેતુના ભાવને આપણે પરખી શકતા નથી એટલે જ આપણે તેવા ને તેવા કારા ધાકડ રહીએ છીએ.

અહંમ્

શ્રવણવિકાસમાં આડે આવનારાં જે કાંઈ આવરણો છે, તેમાં અહંકાર જેવું સક્ષમ ને બળવાન બીજું કાંઈ તત્ત્વ નથી. કેટલાક લોકો એને ઝોળખીને પોતાનામાંથી એને કાઢવાને મથે છે અને એવા એમના પ્રત્યન પછી કેટલીકવાર તેઓ કહે છે કે 'મારામાં કુંપદ કે અભિમાન નથી,' પરંતુ આ માત્ર તેમની ભ્રમણા છે. અહંનું તત્ત્વ બહુ મોટું ઓગળવા માંડે છે શ્રવણશાનું અહમ્ જેમ નકારાત્મક છે, તેમ સાધનામાં અને સાધનાના પ્રારંભમાં શ્રવણશાનું બિર્ધાઈરહુ થવામાં અહમ્ને સાધન તરીકે નો લાભ છે, તો તે સહાયક પણ છે. શ્રવણમાં અહંકારનું પ્રતિરોધક સ્વરૂપનું વર્ચસ્વ આપણે હાંપી પણ ન શકીએ એટલી શ્રવણની બિંચી કક્ષામાં પણ પ્રવર્તતું હોય છે એને તો જોડવા વધુ અને જળરા કટકા પડે એટલા પ્રસંગોને આપણે હેતુના જ્ઞાનઆવધી સ્વીકારી લઈએ, તો અહંનું ઉન્નયન થવાને માટે તે શ્રેયસ્કર છે. અહંકાર તો નવાં નવાં રૂપો ધારણ કરે છે. શ્રવણની જેમ જેમ ઉચ્ચતમ ને ઉચ્ચતમ કક્ષાએ પ્રગટે છે, તે તે કાળે પણ અહંનું સક્ષમતર ને સક્ષમતમ સ્વરૂપ

બદલાતું રહે છે. તે તૂટી ગયેલા જેવું લાગે અને તે છિન્નલિન્ન થયેલું પણ લાગે અને તેનું માર્યું કપાઈ ગયેલું હોય, તોપણ તેને નવાનવાં માર્યા ફૂટે છે અને તેનો વેસ પણ જુદા જુદા પ્રકારનો થઈ જાય છે દેખાતી નમ્રતામાં ભારેમાં ભારે અહંકાર છુપાયેલો પડ્યો હોય છે તે પણ એક નક્કર અનુભવની હકીકત છે. અહંની આવા પ્રકારની સૂક્ષ્મ આલખાણને તેની કળાને સમજવી એ બહુ દોઢાણું છે. પરંતુ ખરેખરી ભાવનાથી ને હેતુના જ્ઞાનમાનથી સાધના એકધારી થયાં કરતી હોય છે અને સાધનાના ભાવની સળંગતા, અખંડતા પ્રગટે છે, ત્યારે તેમાંથી ફલિત થતો વિવેક પણ એટલો તો સૂક્ષ્મતમ પ્રગટેલો હોય છે કે જેનાથી દરીને આપણે અહંને પકડી પાડી શકીએ છીએ અને તેને યોગ્ય પ્રકારનો વળાંક આપવામાં પણ પ્રભુકૃપાથી ફાવી શકીએ છીએ.

કરાચી,

હરિ : હૈં

તા. ૧-૩-૪૦.

(૧૯૨૪મા કરાયેલી પ્રાર્થના)

(સાદ્દેશવિકીરિત)

નાતું બાળક બૂલ તો કહી કરે, શુરસે શું યોગ્ય શું ?
તારો મોખ સડી સકાય મુજથી કેમે કરી ના પ્રભુ ।
ભારે સાવધ હું ગદું ત્વમ છર્ના મોં, કોબુ બળે પ્રભુ ।
આપું આમ થઈ જતું । તુજ ભવાં નીચાં કરી દે પ્રભુ ।

★

★

★

આ આવી મુજથી દશા નવ સદી કેમે જતી, શું કરું ?
સામે છે ઉરમાં જાંફું, પણ નથી ઉપાય એકે, પ્રભુ ।
તો તું જોજસ, પ્રાણ. મેનન હો દેડી પ્રભુ મંકને
મારું એકલાયું આ જીવન છે, એને નવા રંગ દે.

તું મારા મદ, મોહ, મત્સર, પ્રભુ ને ક્રોધ સંહારજે,
મારા સર્વ વિકાર ને વિવેચ તું બાળી પ્રભુ નાખજે;
જે કે' આજસ ને પ્રમાદ મનથી કાઢી બધું નાખજે,
ખાલી સાવ તરંગથી કરી મને હે તાત ! ઉદ્ધારજે.

★

★

★

જાણું, એકે જ તું પ્રભુ, જમતમાં આનંદનું ધામ છે,
તો આરવાદ લીધા વિના ઉર પૂરો એનો કરું શ' હવે !
મારું હું બળ વાપરીશ સઘળું, જ'પી ન બેસીશ હું,
મારા પ્રાણ છૂટી જતા પણ બસે હું કૈય ધાર્યું પ્રભુ !

★

★

★

ક્યારે બેસીશ ઘેર 'હારા' કરીને નિશ્ચિંતતાથી ? પ્રભુ !
એનું એ જ ક્યાં કરું રટણ હું હમેશ હૈયે વિશુ !
જાણીને પ્રભુ, કલ્પવૃક્ષ સરણું મેં તો મળું તારું,
તો માગ્યું મુજ આપી નામ કરજે તું સાર્થ તારું પ્રભુ !

★

★

★

આબે દો અધરો મને ગરીબને સલાળજે તું પ્રભુ !
રનેલી સર્વ સગાસંબંધી અળગાં ત્યાગે રહેશે પ્રભુ !
જો ત્યારે કરે ઝાલમે મુજ નહી, મારી ગતિ શી થશે !
છતી બાજુ જમ્મશ દારી સઘળી, માટે તું સલાળજે

સાધકનો જીવનસંગ્રામ

મર્ષ કાને 'ફાવી સહીએ છીએ' એમ લખ્યું છે તેની વખારે
સમજૂતિ આપવાની જરૂર છે એનો અર્થ એમ નથી કે દરેક પ્રસંગે
આપણે ફાવીએ છીએ હારજીત યથા કરે છે, પરંતુ હારમાં પણ
જો તેની સામે જીવતોન્મત્તતા જ્ઞાનયુક્ત સામનો યથા કરતો હોય
છે અને તેણે યુદ્ધ આપતાં આપતાં દાર ચાલ્યો, તો તેવી હારમાંથી

પણ આપણે જીતવાની કળા શીખી લઈએ છીએ જીવનમાં નિમ્ન-
ગામી વૃત્તિઓની સામે જે સમજસમજીને સતત યુદ્ધ આપ્યા કરે
છે, તેને હારવાનું કદી આવડતુ જ નથી એવું નથી હારવામા તે કદી
નમતું મૂકી દેતો હોતો નથી હારવામા તેનું જીવનનુ ધોરણ જીવનને
ચિન્મયન કરવાનું મહેતું હોય છે જીવનના હેતુનું જ્ઞાન તે કદી પણ
ચૂકતો નથી જીવનના પ્રત્યેક તનકે યુદ્ધ રહેતુ જ છે એવું જીવન-
સંઘામનું યુદ્ધ, એવો દેવાસુરસંગ્રામ જીવનમાં સતત ચાલી રહેયો
છે, એવો અનુભવ જીવનવિકાસના સાધકને થયા વિના રહેતો નથી

અહંની અત્યંત સૂક્ષ્મતા

જેમ જેમ સાધનામાં આપણે વાગી જવા માડીએ છીએ, તેમ તેમ
અહંની બાબતમાં જોડા કીતરવાની પણ જરૂર પડે છે. અહં તો એવું
છે કે તે કયાં છુપાયું છે તેની ખબર પણ પડવી બહુ મુશ્કેલ છે
જીવનમાં વિચાર, વાણી, વર્તન, કર્મનું તટસ્થપણે નિરીક્ષણ ને પૃથક્ક-
રણ કરવાનો જ્ઞાનયુક્ત અભ્યાસ જીવતાં જીવતાં પ્રગટી જાય, ત્યારે
પછી અહંકાર કયા કયાં આપણને ઘેરે છે તેની ઓળખ પડવા
લાગે છે, તે પહેલાં નહિ તે પહેલાં તો જેને આપણે કેવળ નિર્દોષ
વર્તન, વાણી, વિચાર કે લાગણી ગુણના દોષોએ તેમાં પણ ભારે-
ભારે અહં છુપુ પડેતું હોય છે, પરંતુ તેની કશી ગતાગમ આપણને
પડતી નથી, તેથી માની બેસીએ છીએ કે આપણામાં હવે અહંકાર
રહ્યો નથી હા તો જ્યારે જ્યારે તમે પેલી મનને* પીગળને વહે-
ચવા માટે મોકલના ત્યારે તમારું નામ સામેવ રખાવરા માટે તમે
આમ્રક રાખતા હતા. જોકે તે વ્યવહારિક વાત હતી ને જરૂરની
પણ હતી, તેમ છતાં તેમાં તમારું હુ પદ હતુ તેનું મને તો સ્પષ્ટ
જ્ઞાન તે વેળા થતુ હતુ; પરંતુ તમને કશી કલ્પના પણ ન
હતી ક્યારેક ક્યારેક તમને સંકેત પણ થતો, ને એકાદ વાર તો

* શેષકની પ્રતિષ્ઠા, જે તે વખતે તરવની છાયાથી હતી

તમને તે હકીકત જણાવેલી પણ ખરી. તમને આ વાત હુપ્પત્તી ન લાગે, પરંતુ મને તો તે સ્પષ્ટ દીવા જેવી જણાઈ છે. તદ્દન સામાન્ય ને સાધારણ બાબતમાં પણ હુપ્પદ કેવી મગમાં બંધાવે છે ને આપણી તે કાળની તે તે સમજણની પકડમાં કેવા ભેરવાયેલા રખાવે છે, તેની આપણને કશી સૂઝ પડેલી હોતી નથી. અનેક પ્રકારની માન્યતાઓ, સમજણો, દેવા, આગ્રહો—આ બધાંને ટકાવી રાખવામાં ને જીવનાં રાખવામાં અહં મોટો ભાગ ભજવે છે. અહંને કારણે મગમાંથી ઓગળી જઈ શકતી નથી.

ઉપરની લખેલી જીવસ્વભાવની વૃત્તિઓથી મુક્ત થવાને માટે જ્ઞાનભક્તિમુક્ત સંપૂર્ણ નમ્રતા કેળવવાની ખાસ ખાસ જરૂર. અહંને જ્ઞાનભક્તિના ભાવથી સાધન તરીકે પ્રેરાયેલું પ્રભુકૃપાથી જો રાખી શકાય તો તે તે બધું ઓગાળવાને માટે અહં પણ ઉત્તમ સાધન બની શકે છે—જો જીવતોમ્નગનો જીવનના પ્યેયનો હેતુ સળંગ એકધારે પ્રગટેલો હોય તો.

અથડામણની અગત્ય

કેટલીક વાર બીંત સાથે માથું અડગાવા વિના માનવીને સાચું ભાન પ્રગટતું નથી. અરે ! તેથીજ બસ થતું નથી, અને કેટલીક વાર એક નહિ પણ અનેક વાર માથું અડગાવાનું બને છે, ત્યાર પછી કંઈક થોડું ઘણું ભાન જાગે છે. જ્યારે જ્યારે એનું અડગાવાપણું બને, ત્યારે તેમાં ખોયના હેતુનું જ્ઞાનભાન તાત્કાલિક જાગે, તો તેથી વેળાએ તેવા અથડાવાના પ્રસંગને જીવનનો સાધક પ્રેમભક્તિભાવે નવાળે છે ને તેમાંથી તે કેળવાય છે ને કમાય છે. એટલે એવા અથડાવાના પ્રસંગોમાંથી પણ જો આપણે સંપૂર્ણ સમગ્ર હોઈશું તો ઘણું મેળવી શકીશું. જે આ પ્રેમના પથે જવાનું કરીને કોઈ ને કોઈ જીવપ્રકારની વૃત્તિમાં રજા કરવાનું કરે, એને તો બિલકુલ બીજા જીવો કરતાં વધારે અથડાવાનું પ્રગટવાનું છે. પરંતુ જે કોઈ જીવને

કોઈને કોઈ રીતે શ્રીભગવાનની ભાવનાના આકર્ષણવર્તુલમાં પ્રભુ-
કૃપાથી આવવાનું બન્યું છે; અથવા તો જેને પોતાના જીવનનું
ઉન્નયન કરવાનું દિલ પ્રગટ્યું છે, અથવા કહો કે ચેતનનો આધિભાવ
અનુભવવાનું જેને મન થયું છે, એની એ તમન્ના જ એવા જીવને
તેની વૃત્તિઓમાંથી છૂટા કરવાને અથગમણના પ્રસંગો તેનામાં સાચું
જ્ઞાન પ્રગટાવવાને માટે સદબળપણે પ્રેરાવ્યા કરશે. આવા પ્રકારના
જીવોમાં જે જીવ જેટલું જાંઘ્યા કરશે, તેને તેટલું વધારે ને વધારે
અથગવાનું ને તેથી વધારે દુઃખી થવાનું બને છે.

સદ્ગુરુનો અથાગ પરિશ્રમ

આપણે જીવને ભગવાનની ભાવનામાં પ્રગટાવવાને માટે સદ્ગુરુને
સ્વીકાર્યા છે અને તે તેના કહેવાથી નહિ, પરંતુ આપણા પોતાની
એવી અભિવાધાથી નેમની કને તેવી માગણી કરીને વિકાસને પથે
દોરવાની આપણે તેને પ્રાર્થના કરી છે. તેમ છતાં આપણે તેને અનેક
વાર (માનસિકપણે) છોડી દઈએ છીએ, મૂકી દઈએ છીએ,
એટલું જ નહિ પણ તેને અવગણી પણ દઈએ છીએ ને તરછોડી
પણ દઈએ છીએ, અને જીવનમાં તેની સાથે કશી પણ લેવાદેવા ન
હોય તેમ વર્તવાનું કરીએ છીએ. આનું હોવા છતાં પણ તે આપણને
મૂકા દેતો નથી. તે તો અનેક પ્રસંગોથી કરીને આપણને જીવનના
હેતુનું જ્ઞાન પ્રગટાવવાને સદબળપણે પ્રવૃત્તિ જ કરતો હોય છે.

કર્તાથી,

દરિ : હૈં

તા. ૨-૩-૪૦.

(૧૯૨૪માં થયેલી પ્રાર્થના)

(મંદાકાન્તા)

મારે બાહ્ય	વદનિ તપતો	તેમ રહેવાનું એનું,
એડે પામે	મથી મથી મયે	જીવવાનું ન આડું;
કપાળે એને	સ્થળ ઉદયને	ના મળે' દારવાનું,
સંસારીના	સુખ દુઃખ પ્રભુ,	ક્યાં ના વિશ ખીલ.

મારા જેવો	અવર જગમાં	આજમુ કે નહીં છે,
પદાતક	મુખથી બહુ	એ જ ધરો રહ્યો છે;
આખો દુહાડો	કંઈ પણ વિના	ખ્યાલ વીની જતો રહે,
ના જાણુ છું,	મુજ કંઈ દરે	શું થવાનું પ્રમુ, છે.

ગતલું છું, હા !	હૃદય હજુ ના	અહચારી પૂરો છું,
તે માટેના	મુજથી જનતા	યતન સર્વે કરું છું;
નિશ્ચે છું તો	કરીશ જ લગ્ન	અત આત્મા મુધી ને
થાવું તેમાં	સદ્ગુણ, પ્રમુ, તે	હાથમાં તાકરે છે.

કેં આનંદ	ખત લખી દીધુ	છે મુદ્દાગી તણુ મે,
ને દેવાના	પ્રમુ, ઉમળકે	દાસ થાવું ગમ્યુ છે,
તારા ધૈને	રજ અરણ્યની	તાકરી જે બનુ દુ,
એના જેવું	અવર નહિ કે	ભાગ્ય સાડુ અનેક.

જાણીના મેં	કદી નથી લીધા	કોઈના કેં વિચારો,
જેવું મારે	હૃદય મનુ,	નિત્ય હું તેમ વર્તું;
દેવાણુ છે	જાનગી મજમાં	છેક ગહુ જવાને,
તેથી મારે	હિર, જડ મને	વસ્તુની સાધતી કેં.

મારા જેવું	જરી પણ વીત્યું	હોન જે કેં, નને તો
ચાએ તેની	ખમર પડતે	કેટલા વીગળી રો;
તો તો આપ્તી	દત્ત મુજ પરે	કેં દયા તેં જરે
કરેનું શું કેં	ખીનઅનુભવી	દાપા વ્યાં તું પ્રમુ, છે !

મનના અસખ્ય ફેદોને ઓળખી કાઢી તેવા કોઈ પણ ફેદમંદ ન ફસાઈએ એટલી પૂરેપૂરી જનરૂપિ રાખ્યા કરવાની છે. મન તો:—

* ‘જુદા ચાવવાના, ખીજા કાં બનાવે ?’

એવું કરે છે. તેની યુક્તિઓ ને દાવપેચો પારખવા એ કંઈ સહેલી વાત નથી. એવે વખતે આપણી સાચી તત્ત્વપરીક્ષા થઈ જતી હોય છે. અરે! કંઈક પ્રગતિ થનાં જોઈ સપ્તોએ છીએ કે જાગે ને પગસે જીવનના નિત્યના વ્યવહારોમાં પણ, વાણીમાથી અનણ્યણે સરી પડનાં વાક્યોમાથી પણ, આપણી પરીક્ષા થઈ રહેલી હોય છે, અથવા કહો કે જીવનનું જીવ્યાનીચાપણાનું પ્રગટ થવાપણું થતું હોય છે. પરંતુ માત્ર જેને તેની આંખ જીધડી હોય છે, તે તે જોઈ શકે છે. અહીં ‘આંખ જીધડી’ એટલે સતત, એકધારું, પગેપગાનું, હેતુપૂર્વકનું, જનરૂપિત્વક જીવનની સાથેનું અનુસધાનપણું. કયાંય પગુ ભેરવાઈ ન પડીએ ને કશાપને અંગે જાગેના વિચારોમાં, ગતિઓમાં હાગવુંઓમાં લગાઈ ને ફસી ન પડીએ, તે ખાસ તકેદારી રાખીને સતત જોયા કરવાનું છે. એવી રીતના જીવતાજગતા જોયા કરવાના અભ્યાસમાથી ખરેખરી તટસ્થતા ને સમતા પ્રગટે છે. આવા પ્રકારનાં તટસ્થતા ને સમતા, શાંતિ, પ્રસન્નતા વગેરે કેળવાતાં કેળવાનાં અને તેનું જાનખાન અનેક પ્રકારના કર્મવહેવારમાં જનરૂપિત્વ કેળવાયા જતાં તેમાથી એક એવા પ્રકારનું સમત્વ ફક્ત થતુ અનુભવાય છે, કે જે સમત્વ જીવનવિકાસનો સાચો પાયો બની જાય છે. જુદામાં સમત્વ પ્રગટે એને ગીતા માતા યોગ કહે છે. આવું સમત્વ પ્રગટાવવાને માટે (જોકે તે સમત્વ નો ઘણી ઘણી જગ્યા કક્ષાનું હોય છે,) આપણે કંઈ પણ કાગામાં મુદ્દે ભેરવાઈ ન પડીએ તેની તો ઘણી-ઘણી કાળજી રાખવાની હોય છે. એવી જે ભેરવાઈ ન પડવાની કેળવણી ત્યારે ખરેખરી પાકે છે ત્યારે જ તટસ્થતા ને સમતા પ્રગટે

* લેખકની કાવ્યપુસ્તિકા ‘મનને માંથી

ગકે છે, જેને આજે આપણે સાર્વિક વિચાર વાળી ને વર્તન સમજાવે છીએ, એમાં પણ કેટલું મેળબેગપણ હોય છે તેનું આપણને જ્ઞાન નથી અનુભવ આનો અર્થ એવો નથી કે આપણે પરસ્પર જેના જગ મહેવાનું છે પરંતુ એ બંધી લાગણીઓ, ભૂમિઓ, લાવનાઓ વગેરેના ઠામરા વખતે પણ અતરમા હેતુના જ્ઞાનમાન સાથે જાગૃત રહીને તટસ્થતાપૂર્વક તે નિહાળીને તેમને પણ એક વાદન તરીકે ઉપયોગમાં લેવાની છે તેની લાગણી વગેરેના ઠામરા દે હુમના જ્ઞાન પણ અતરમા તો અતરવી અતરના પ્રાર્થના, સમજણ વગેરે જ્ઞાનમાં તે ગતિના પ્રસાદને વાલ્યા કરવાનો છે

સમજણની પકડ

વળી જે કઈ બને, 'સારુ' કે 'નરમ' જે જે આપણને થાય, તે બધું શ્રીમદ્ગદાનને ચરણ-મગે સમર્પણ કર્યા કરવાનું છે શક્તિમાર્ગમાં આ સમર્પણની સાધના એ મહુ મહત્વની છે સમર્પણની ભારના પૂરેપૂરી દેખાવા વિના અહીં કદી પણ યોગ્યતા સંકેત નથી

૨. 'જ્ઞાન ને ઉધારે પ્રવૃત્તાદ અર્પો'

એમ આપણે રવાનું છે આપણે જેને આજે જ્ઞાન બાણના કંઈ સમજતા હોઈએ, તે તેવા નયે હોય અને ખરેખરી રીતે ઉધાર બાણના જેને ગણના હોઈએ તે પ્રગટવાના તેના હેતુને પણ આપણે ન જોઈએ સમજતા હોઈએ એવું પણ બને આજની આપણી જીવદશાવાળી જીવિગતે લીધે તે તે કાલે જે જે પ્રમાણની સમજણો છે તે જ પ્રકારની સમજણો સાચી છે, એવું આપણને ત્યારે ત્યારે લાગે ત્યારે આપણે એમ જરૂર સમજવું કે અનાસક્તિ, નિરાકર, નિષ્કામ, નિર્મોહ, નિર્મમલ વગેરે પ્રકારની જીવિકા દેખવાયા પડીથી જે સમજણ પ્રગટે છે, તે હાલની આપણી જીવદશાની જીવિકામાં જે જે સમજણો છે તે બને પ્રકારની સમજણોમાં પરમૂર્તો

તકાવત છે. તેથી જે હવે શ્રેયસ્સાધક થવું છે, તેણે તો સમજાવજીને પોતાની તે તે કાળની સમજણની પકડમાં જકડાઈ ન જવાય અને તેની હવદયાની બુદ્ધિની તે તે કાળની, સમજણો, માન્યતાઓ વગેરેની મડાગાંઠાથી કેમ કરીને છુટાય એવા સમાનપણાના જાગ્રત પ્રયત્નમાં તે જો સાચી રીતે મંડ્યો રહેતો હોય, તો તેવો હવ પોતાની કોઈ પણ સમજણ કે માન્યતાને પકડીને વળગી રહેશે નહિ. અનેક પ્રકારની આવી મડમથલોના તેના પ્રયત્નો હવતાજગતા ચાલુ જ રહેવાના.

સાચી ભાવના

જેનો જે દિશાનો ખરેખરો જાગ્રત પ્રયત્ન થતો રહે છે, તેવાનો તેવો હવતોજગતો પ્રયત્ન કદી પણ બેઠાડું હોતો નથી. તેવો પ્રયત્ન હંમેશ ગતિશીલ હોય છે. સાચો પ્રયત્ન આંખ ઉઘાડનારો હોય છે. અને પ્રયત્નમાં દિલની ભાવના પ્રગટેલી હોવાથી ભાવનાનો પણ વિસ્તાર થતો જાય છે. ભાવના કદી પણ સ્થિતિસ્થાપક નથી. એ તો સદાય dynamic છે. સદાય ગતિશીલ છે. ભાવના જો સાચે-સાચી દિલમાં દિલથી પ્રગટેલી હોય તો, જેમાં તે પ્રગટેલી હોય છે, તેમાં તેની દૈયાસુત્ર પ્રગટાવે છે. ભાવનાને ‘સદસ્તનયના’ કહેલી છે. એક જ પ્રસંગને તે જુદી જુદી રીતે જુએ ને તારવે છે. ભાવનાનું એવું સૂક્ષ્મતમ લક્ષણ છે. અને એવી ભાવના સમર્પણ યત્નમાંથી પ્રગટે છે.

કરાંચી,

હરિ : ઠે

તા. ૩-૩-૪૦.

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

:(મંદાકાન્તા)

સુઝાઓ બ્યાં	પય જીવનો	જાપ, ગ્રેમે કરી તે,
ત્યાં અધારું	પ્રભુ, અધવચે	તેં મૂળી દીધું છે મોં ?
હા! હા! જાણું,	નહિ બહુ ગમે	અદ્ય યત્ને મળે જે,
ને લાધે છે	બહુ શ્રમથી જે,	લાગતું મીઠું તે.

આંસુડાંતું	સરવર હૃદે	બાપ! મારે બધું તું,
તોડી પાવો	નયન તણી ને	નીસર્યાં જે કયું તું,
તે હમેશાં	વહી વહી હવે	સાવ ખાલી ધણું છે,
તોયે શાને	અમી નજર કે	નાખતો બાપ, ના ? રે !

*

*

*

બોળી બોળી	જગતભરમાં	બાળ થાકી મધું છે,
ને ભેયું કે	અવર સ્થળ ના	કર્ચાય આરામનું છે;
તેથી તારે	ચરણક્રમણે	બાળ તારું બધું છે,
મેનો રહેજે	મુજ ગરીબની	બાળ તું બાપ, નિત્યે.

*

*

*

હાથું તોયે	મુજ હૃદય ના	ધૈયું છોડી શકયું ને,
મારી શ્રદ્ધા	તુજ ઉપરની	રહેજે ના છૂટી છે;
ધન તોયે	મધુ, રહી શકું	હું મચેલો, મને છ
આશા કે કે	શુભ દિન મધુ,	એક, દેયે તું લેશે.

*

*

*

આંશે આંશે	જીવન વીતવી	બાળ તારું રહ્યું છે,
તો તેને શું	અરર ! મધુ, તું	આખરે છેલ્લે દેશે ?
ના ! ના ! એવું	હૃદય તુજને	કદપચ પામું ના,
એવી તારી	જીવન ટકવી	રાખતી એક શ્રદ્ધા.

*

*

*

જો ! તેં મારે	ગરીબ જનનો	હસ્ત ન્યારે મળ્યો છે,
હાવાં શું તું	મધુ, અધવચે	મૂકશે એકલાને ?
દેવું તારું	કષ્ટમ કરી મધુ,	ચાલશે ? ને વળી શું
કેવે સદેજે	મુજ પર દયા	લાવશે ના મધુ, તું ?

સમર્પણ

જીવનમાં થતા રહેતા સંકળ પ્રકારનાં કર્મ, વિચાર, વાણી, વૃત્તિ, ભૂમિ, ભાવના, સંબંધ, મપદ્—આ બધું જ આપણે જ્ઞાન-ભક્તિપૂર્વક તેને ચત્ક્રક્રમણે સતત એકધારું અમર્ષા કરવાનું છે. જીવનવિકાસના સાધકે તો તેવો પળેપળનો સમર્પણયુગ એકધારે ચલાવ્યા કરવાનો છે. તો જ તે ભગવાનનો ભક્ત બની શકે છે જે કંઈ ધાય તે વખતે જ તરત તેને યાદ કરી તેને ચરણે ધરી દેવું. અને તેમ જો સાચેસાચ જ્ઞાનભક્તિભાવે આપણાથી થતું હોય, તો પછી આગળનું કે પાછાનું કશું પણ જોવાનું જાગી શકતું નથી.

આજને જ સંભાળો

આથી કંઈ જૂતકાળમાં થઈ ગયેલા પ્રસંગોને સંભારી સંભારી તેમાંથી જીવનતા સાગવૃત્તિ ને વિચારોના તાંતણાને સંભાળા દેવાના નથી. તેથી રીતે ‘ભવિષ્યમાં આમ કરીશ કે આમ થશે’, એવા વિચારો સેવવાના નથી. ‘મરણ પછી શું?’, ‘કેમ જગત ઉદ્ભવ્યું?’, ‘જગનમાં કુખો શાને?’ વગેરે પ્રશ્નોની દારખાણમાં મૂંઝવાઈ જવાનું નથી. એ બધા પ્રશ્નોનો ઉકેલ આપણી જુદી કદી કરી શકવાની નથી. આપણી દાવની જુદીમાં તેથી શક્યતા પણ નથી ને શક્તિ પણ નથી. અને આપણે ત્યારે સંપૂર્ણ એતનના આધિભાવમાં પ્રગટેલા રોષક્રિયા, ત્યારે તેવા પ્રશ્નો જાણવાના પણ નથી. ત્યારે તો જેમ રોષક્રિયા તેમ હોઈશું. ‘જગત કેમ ઉદ્ભવ્યું’, ‘કેવી રીતે ઉદ્ભવ્યું’, ‘મરણ પછી શું’, ‘જગતમાં કુખો શાને?’ એવા પ્રશ્નોની સાથે મિત્રકુલ નિરુપન ધરાવવાની નથી, પરંતુ આપણે દેવા થવાનું છે, અને દેવું બનવું છે, અને કેવી રીતે થવું છે ને જ આપણું મુખ્ય મદસ્તવું કર્તવ્ય છે. આપણા હૃદયને કદી પણ આશ્ચર્યે ફેલાવા ન દો.

આજનું મદસ્તવ

Let us live in the present. આજને આપણે સંભાળો

વાની છે. શ્રાવને જેણે પ્રેમભક્તિજ્ઞાનપૂર્વક જીવનવિકાસના ધ્યેયના જ્ઞાનભાનથી સંપૂર્ણ યોગ્યતાથી જીવી જાણી, તેનું ભવિષ્ય પણ તેટલું જ ઉત્કૃષ્ટ છે. શાસ્ત્રમાં જૂત પણ છે ને ભવિષ્ય પણ છે. શાસ્ત્રમાં પ્રગટેલા જૂતથી ને તેના વળાંકોથી મુક્ત થવાની કેળવણીને કાળે શ્રાવને જે સ્વીકારે છે અને તેવા પ્રેમભક્તિજ્ઞાનયુક્ત સ્વીકારથી કરીને તેના તેવા ભાવમાં પોતાના આચરણમાં જે પ્રવર્તે છે, તેનું ભવિષ્ય સદાય વર્તમાન છે. શ્રાવને જેણે જરાજર યોગ્ય રીતે જીવી જાણી, તે જ જીવી જાણવાનો છે. વર્તમાનમાં જીવનભાવે જાગૃત રહીને યથાયોગ્યતાથી જેનું જીવન વધ્યા જશે. તેને જૂતકાળ કરી જાણવાનો નથી, ને ભવિષ્ય તે વર્તમાનમાં આપમેળે પ્રગટવાનું જ છે.

ભાવની એકાગ્રતા

‘તમેય શરણું ગચ્છ સર્વ ભાવેન ભારત !’ એમ ગીતાજીમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને લખ્યું છે એમાં ‘સર્વ ભાવેન’ અને ‘તમેય શરણું’ આ બે મૂળ લક્ષ્યોને ખાસ લક્ષમાં રાખવાની છે. અહીં ‘તમે’ ભાવ દેતા છે. જીવનમાં જીવનના અનેક પ્રકારના ભાવો છે. તે સકળ ભાવોને આપણે શ્રીભગવાનના ચરણકમળમાં પ્રેમભક્તિભાવે વાળવાના છે. તે જ તેને શરણે આપણાથી વળી શકાય. વર્તમાનમાં શ્રીભગવાનના ભાવમાં, એના સ્મરણમાં, એના પ્રેમમાં એવા ને તાત્પર્ય ધર્મ જઈએ કે આપણે આપણું અનિત્ય પૂરેપૂરું બૂલી જઈએ ને એવું થવા માટે આપણે આપણું રાજ્યરાજના વહેવારમાં જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકની નમ્રતા કેમ કરીને પ્રગટે અને તેની સાથે સાથે અથવા તેનું થવાવાને માટે આપણે રાજ્યરાજ સકળ વહેવારવર્તનમાં કેમ કરીને નિરૂદ્ધારી થઈએ, વગેરે વગેરે બધા કાળે તે ને પત્રે સમાનપૂર્વક શ્રીપ્રભુમાં દિવ પરીવી પરીવીને તે દેવથી વર્તવાનું રહે છે. દિવની ભાવનાપૂર્વકનું તેવું આચરણ પ્રગટ્યા વિના ભાવનામાં કદા પશુ સક્તિ પ્રગટી શકતી નથી. ભાવનાને તેના યોગ્ય આચરણમાં

મૂકવાનું થવાથી ભાવનામાં ઓજસ પ્રગટે છે ને તે જ તેનું વીર્ય છે. ભાવના પોતે કર્મનું સ્વરૂપ લે છે. અને પ્રેમભક્તિજ્ઞાનમૂલક હોવાના જ્ઞાનભાનવાળું કર્મ તે જ સાચો યજ્ઞ. ગીતામાતાએ કર્મને મદ્ય ગણ્યો છે ને એવા પ્રકારના યજ્ઞ વિના જીવનવિકાસ કદી પણ સાધી શકવાનો નથી. કર્મ કરતી પળે કેવા કેવા વિચારો, ઇતિ, ઊર્મિ, ભાવના પ્રગટે છે તે પરથી તો ભાવના કેટલી કદામી ને કેવી પ્રગટી છે તે આપણને સમજાઈ જતું હોય છે. દરેકનું આમણું આમણું સ્વરૂપ હોય છે. તેવી રીતે ભાવનાનું પણ સ્વરૂપ છે. ભાવના પ્રાણ ઉચ્ચતર ને ઉચ્ચતમ ભૂમિકામાં તેનું અનોખું અનોખું સ્વરૂપ પ્રગટાવે છે. ભાવના પ્રગટતાં ભાવનાના પ્રકારનાં શુભશુદ્ધિ પ્રગટ્યા વિના રહેતાં નથી. ભાવનાનું તે પ્રત્યક્ષ લક્ષણ. એટલે આપણે બધાં એવો જીવનનો 'આપદંડ' (યર્મોમિટર) સ્વીકારીને આપણે આપણી ભાવનાને તપાસવાની છે. ઠંઠ પણ કંઈ જમણામાં પડી ન રહેવાય એવી તમને બધાંને પ્રાર્થના છે.

કરાગી,

હરિ : ૭૬

તા. ૨૫-૨-૪૦.

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(૧૬અંતિષ્ઠા)

તારે ગળે જિતરંગે સુગંધ વાત ન્યારે,
ને રથાપંગે પ્રભુ તને દિલભાવ ન્યારે,
ત્યારે જ સિદ્ધ બનશે પ્રભુકામ મારું,
સતોષ ના હિર તદિં સુધી પામનારું.

*

*

*

કર્મજ દુઃ સીઝવા તુજને હરું શું ?
યાં મંત્ર કે સ્તવનથી તુજને સ્તવું દુઃ ?
પૂજા દુઃ તારી મનસા સીંચી હરું શું ?
દુઃ મૂઢ, માત્ર તુજ નામ લઈ જ જાણું.

તારા કરેલ ઉપકાર બૂલીજ શે હું ?
એના મીઠાં સ્મરણથી જીવતો રહું છું;
વિશ્વાસ, પ્રાણ, રસ ને પુરુષાર્થ—મતે
શ્રદ્ધા સજીવ ધુજ કારણથી રહે છે.

મારી પરે બહુ કૃપા પ્રભુ, તે કરી છે,
ને પ્રાણ મૂકી મહુનું જીવતું કયું છે,
આપ્યો મને મનુષ્યકોટિ મહી પ્રભુ, તે
કેં કેં કર્યો સમજતો પ્રભુ, તે બહુ શે ?

ગણું ન, બૂલ પડી શી, મુજ નાવ લાંગ્યું,
છોડું અપાર જળમાં તહીં રૂઝવું છું;
પ્રારબ્ધયોગઅળથી ધુજ નામવું ત્યાં
આંગ્યું કરે તરણું, જે અહું પાર જાવા.

ભારે સમુદ્ર યકી બાળ તરાવશે હું,
શ્રદ્ધા મને જરૂર પાર ઉતારશે હું;
પ્રેરકારતાં કર અહે, દિલ એમ જાણી,
પાઘાં હું ખૂમ કરું, લે તજ બાળ તાણી.

જો દામથી નવ હોતે પ્રભુ, કેં કૃપા તે
તો મૂખ હોત, નવજીવન પાગતો શે ?
એ છે અપાપ પુણી રત્નધૂલિકાનો
દાંડી પીટી જગતને કહું ખાન લેજો.

વિદ્યા પરત્વેની જખના વિશેષ ને વિશેષ પ્રત્યક્ષ બને છે. ઉવ-
પત્વેની જખનામા જે ગતિશીલતાની મદદ પ્રગટે છે, તેનું કારણ
તો આપણા પ્રાણની અશુદ્ધિઓ છે અને ઉવપ્રગતિની નિમ્ન
વૃત્તિઓના પ્રસાદમા આપણાથી તણાવા કરવાનું જે મને છે, તેનાથી
કરીને જખનામા ફેર પડી જતો દોષ છે જે સમયે જીવનવિશિષ્ટ
પરત્વેની જખના આપણા દિશ્તમા જાગે છે, તે વખતે આપણે તો સ્થૂળ
જીવજાના હોઈએ છીએ, એ જીવજામા જીવનવિશિષ્ટ પરત્વેની
જે જખના જાગે છે, એ જખનાને સત્ત્વ ને સત્ત્વ ગામવાને
માટે આપણે પ્રાણની વાસનાઓની આદૃતિઓ આપ્યા જ કરવાની
છે એમ જેમ જેમ આપણી પ્રાણશુદ્ધિ થતી જાય અથવા એવા
પ્રકારના ખરેખર સાચા હૃદયના એધાન પ્રયત્નમા પૂરે પૂરા પ્રેમથી
જેમ જેમ મદદા ગ્વા કરીએ, તેમ તેમ તેની જખનાને એવી તે
ગંગાસુમિત્ર પામે પ્રગ્વવાની છે કે જે પામે આપણને સ્વન
એકદમ ાને ને ાને ગમનવિદાર શ્યાયા કરને જખનાનું અપ
જેમ સ્થૂળ છે તેમ સૂક્ષ્મ પણ છે જેમ તે નિમ્નમાથી છે, તેમ ને
તત્ત્વગામી પણ છે જીવનવિશિષ્ટતા ધ્યેય પરત્વે આપણ મો ને
આણતું ફરી ગંદતું હશે અને જીવનધ્યેય પરત્વે આપણા ગામ
પરોજના તેવા પ્રકારના વર્તનવહેવાર હશે તો સદાય જખના જીવતી
નગતી રહેવાની છે, તે નિમ્ને શ્રીને જાણીને જખનાનું દિવ
વર્ષ એ તો અગ્નિ પોતે છે એવો જે અગ્નિદેવ છે તે તો બી
મોયવાતો નથી જખના વિના આપણે કદી આગળ વધી શકવાના
થી આ જરી સકીકત તમને લખુ છું તેનું કારણ તો એ કે
આપણી જે પ્રકારની જખના છે તે જખનાને મોટા પાડનાર આપણી
જીવપ્રકારની રીતિઓ છે તે તે વૃત્તિઓમાથી આપણે મુખ્ય થવાને
માટે જે પ્રકારનો પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ (જે આપણને તેની તેની
ગતિમાથી મુખ્ય થવાની ખરેખરી દિલ્લી બાજબ ને જખના પેદા
કરી હશે) તે જે પ્રમાણિકપણે દિલ્લી એનિગાથી ક્યાં શ્યા

રહેના હોઈશું, તો તેમા મદદ મેળવવાને માટે તે તે જાગની આપણી સ્થિતિ પ્રમાણે જે સૂત્રે તે પ્રાર્થના કર્યા કરનાવું રાખવું આપણે જેમાથી મુક્ત થવું હો તેમાથી મુક્ત થવાની ખરેખરી નિમ્ની કખતા પ્રમાણેનો પુરુષાર્થ જે થવો રહેતો હોય તો તેના બનતા રહેતા પુરુષાર્થનાં ગતિ પ્રગટવાને માટે જે પ્રાર્થના કરીએ તે પ્રાર્થનામા આત્મ ને આર્દ્ર ભાવ આપમેજે પ્રગટાવો છે

આમ જે આપણે માગતા હોઈએ તેનો ઉત્કૃષ્ટ ભાવ પ્રાર્થનામા તે તે સમયે જીવતામગનો પ્રગટેનો રહ્યા કરવો જોઈશે પ્રાર્થનામા ઉત્કૃષ્ટપણે ઉત્તમ પ્રગટેનો ભાવ તે પણ એક પ્રકારનું ધ્યાન છે અને તે ભાવાત્મક ધ્યાન છે એમા ગમ્મ હોય પણ ખરા ને ન પણ હોય પ્રાર્થનામા ભાવને પ્રગટાવવાને માટે શરશરમા શબ્દની આવશ્યકતા, પણ તેવો ભાવ પ્રગટા ભાવની ભાવાવસ્થામા શબ્દનો લય થઈ ગય છે ને આખરે તો 'ગમ્મ એટલે વિચાર કે ભાવનું વાનીમા સાક્ષરપણે પ્રગટનું તે

દરાથી,

હરિ ૐ

તા ૫-૩-૪૦

(૧૮૨૪મા રચાયેલી પ્રાર્થના)

(૫ લાક્ષણિક)

સાને સાચો	પ્રભુ, શિરમણિ	છેડ છુ મૂખનો હુ,
એવો છુ કે	પ્રભુ કઈ કહ્યું	હોય ને કપા હુ જાઉં ?
ચાગ્યા ધોખા	બહુ હલ્યમા	નોય ના સુધરું છુ,
તુમે હાવા	ગજ કર પ્રભુ,	ધોઈરે ! નાખતો તુ ?
~	~	~
મારે માટે	સ્વહી મરતુ	હોય એવું નકો છે,
કોઈ મારુ	જગતભરમા	અગતું ના સતું છે,
ત્યાં જોડે ત્યાં	તુજ પર પ્રભુ,	દષ્ટિ મારી પડે છે,
વિશ્વે મારે	ઝરીળ જનને	જાયડી એક તુ છે

થાક્યાપાક્યા	મુજ ગરીબની	‘હા રાની છતડી તુ,
વિગ્ને મારે	ન્યજ હૃદયને	એક જ દારવાનુ,
જે રાતે છુ	પ્રભુ જઈ ગિજો	તેમ સુ તૂટી જાનો ?
સુ સન્નેમે	દિલ્હુ-કમીના	માડુયે જીલ્હુ થાનો ?

(મિખરિ ૧)

લનારે ગેવાનુ	મુજ જીવનમા તુ વખ્યુ કરો !
ફીકે ના કેમે તે	મથી મથી મથે જાપ, બહુમે
દરાયે ઢેંગારો	મુજથી ની ના તો કરુ સુદ ?
તને પાંચે લાગી	વીનરી મડુ, દે હા ગ હિર તુ-

બંરી નજીમેથી	પ્રભુ, જીવનની મુક્તિ થઈને
પૂરી ગેવા ધારુ	તજ ચલ્લુ વિશ્વાતિ દળાને.
સમુદ્રે ડોળોની	ન્યમ હૃદ વટે લાવ ડોળી.
બીજાનુ તેનાથી	નિશ્ચિન પ્રભુ, આશ પૂરની !

મને શુ મારુ ?	ખામ નથી તેની જગીરો,
જના ચિતા તેની	જરી પછુ ધરુ ના હૃદ ચિરો,
મને રૂઝા વાના	જરર સમજા ને મુજ પદે
કૃપા વાંચે તુ,	પછી નવ કથાની નર રૂદે.

અહી પાટો તારા	ચરણ ન દળ્યો છુ ગરીબ હુ,
ન છોકુ કેમે તે	વળી ના મૂકુ રાગ મુજ હુ.
હુ ના ન્યા સુધી	મુજ હૃદય સતોપ ન થને,
તને ત્યા સુધી છુ	કરીમ પગલા છુ મુજબ જો.

દિવની જાણના પ્રાર્થનામાં વ્યક્ત થઈ ને છે અને પ્રાર્થનામાં પ્રગટેલો આત્મ ને આત્મ જાણ ઉત્તરની નિમ્નગામી વૃત્તિઓનું ઉત્તરન કરવામાં જાણના નીચડી ગઈ છે, તે પડુ માગ જાણની નીચડી છે જે જે પ્રાર્થનાઓ ૯ જનો તે તે પ્રાર્થનાઓની સાથે સાથે ઉત્તરની અનેક પ્રાર્થના વૃત્તિઓનું ઉત્તરન જાણના જાણના પ્રભુ-કૃપાથી પ્રગટેલું, અને તેનાથી કરીને જે પુરુષાર્થ આગળ એકનારો બંધા કરતો તેમાં જ્યારે જ્યારે જાણના પ્રગટતી, સાથે જ્યારે પ્રાર્થના કર્યા વિના જાણની રહી જાણના જ નહિ નમુના તરીકે તે તમને જાણના કાર્યમાં જાણના કરુ છું

જીવજંતુના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ

જીવનિજાતના માધકે પોતાના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ વિશે વિશેષ ને વિશેષ જાણ થવાનું છે સસારનારના કર્મમાં પણ જે જીવના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ તે તે કર્મને સાલુ જ નહિ હોય તે તેની જોડાતા તેના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ નહિ હોય, તે તેથી કરીને તે સસાર-વહેવારના કર્મમાં પણ નિષ્ક્રિયતા મેળવ્યા કરવાનો એવી નિષ્ક્રિયતાને જાણે તેને નિતિયા જીવજંતુની તેના જીવનમાં કરો રસ તેને જાણ વાનો નહિ કે હસાઈ પણ પ્રગટવાનો નહિ વળી જેના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવમાં યદ્વાતદ્વાપણ છે, તેનાથી કરી તેના સબધ ને સપર્કમાં આવતા જીવના જીવને પણ અસાધિ તે પેદા કરાવે અને પોતે પણ જીવનનાથી કરીને કુળી થયા કરશે સસારવહેવારમાં જોડા પ્રકારની કુશળતાને માટે પણ પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ યથાવેળે પ્રકારના હોય તે ઘણું જરૂરી છે, તે પછી સાધનાની જાણના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ સાલુદ્વા હોય તે કેટલું જાણ અગત્યનું છે, તે તે સહેજે સમજી શકાય તેવું છે પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ કદી જાણ સુવરી શકે નહિ એવી જે માન્યતા છે, તે ખોટી છે આ જાણના વહેવારમાં આપણી આજ તમે નીચડી ગયેના કેટલાક માનનીને પોતાના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવને ઠેકાણે

પ્રગટાવેલાં જણેલાં છે. પ્રકૃતિ ને સ્વભાવને આપણે જો મહારવાં હોય, તો સર્વથી પ્રથમ તો પોતપોતાની પ્રકૃતિ કે સ્વભાવનું યથાથોગ્યપણું નથી અને તે જીવનસાધના અને વહેવારકુશળતામાં જ્યાં ને ત્યાં મુશ્કેલીમાં મુકાવી દે છે, તથા તેની અથોગ્યતાને કારણે કેટલાય કર્મમાં યોગથોગ્ય કુશળતા પ્રગટી શકતી નથી એવું તેવા જીવને પારાવાર દુઃખ થવું થટે. એવી દુઃખની વેદના તેવા જીવને જગાડે છે. પોતાનાં પ્રકૃતિ ને સ્વભાવને જરૂર જો તે ધારે અને મક્કમ નિર્ણય કરી શકે તો તેને દેખવી શકાય તેમ છે તે નિશ્ચિન હકીકત છે. અભાવ ને પ્રકૃતિ પોતાના ધ્યેયને સાનુકૂળપણે નહિ વળી શકે એવાં હોય તો તેવા જીવનું કામ પ્રકૃતિ ને સ્વભાવના પરિવર્તન વિના સાધનાના ક્ષેત્રમાં કદી પણ આગળ વધી શકવાનું નથી.

સંસારમાં પણ ખમીરની જરૂર

સંસારવહેવારમાં પણ ખમીરની જરૂર છે. આ સંસારમાં અનેક પ્રકારની મુશ્કેલીઓ, વિધ્નો, ઉપાધિઓ ને ચિંતાથી માનવી વીરળાઈ ગયેલો હોય છે. એ બધાંથી તે કેટલીય વાર હાલી ઊઠે છે, પરંતુ તેને જીવવું તો પડે છે. ધણાય માણુમો માત્ર જીવવાની ખાતર અથવા તો જીવવું પડે છે તેટલા માટે જીવતા હોય છે. તેઓ તો જીવના ઊર્તા મઘાં જેવા જ છે. પરંતુ જે જે માનવીને જીવનાં જીવનાં કંઈક કરવું છે ને કંઈક કરવાની તમન્ના જેને જેને તગેલી છે, એવા માનવીનું ખમીર ઠોઠ જુદા પ્રકારનું છે. ખમીર વિના તે કદી અડગ થઈ શકતો નથી. માયું દટાર રાખીને સંસારમાં નમવું, દગવું ને ચાલવું, એ ખમીર વિના જની શક્યું નથી. જો સંસારમાં આટલા ખમીરની જરૂર છે, તો સાધનાના ક્ષેત્રનું તો પૂછવું જ શું ?

ખમીરનો પોતાનો દાખલો

સાધનાના ક્ષેત્રના કર્મને ફલિજૂત થવામાં તો સારમાં બારે ખમીરની જરૂર છે. સર્વથી પ્રથમ તો સાધકે અભય દેખવવાની

જરૂર રહે છે, અને ભય કઈ એક પ્રકારનો હોતો નથી અને
પ્રકારના ભયથી મુક્ત થવાને કાળે જીવે કેવું કેવું મળતું પડે છે, ને
કેવી જનગતિ રાખવી પડે છે અને તે તે વેળા માર્ગસિદ્ધ દેના ધર્મસાધ્ય
મુએ કે, તેનો પણ કોઈ એર ઇતિહાસ છે આ જીવને જ્યાંથી
સાધનાતુ મ્હં પ્રભુકૃપાથી પ્રાપ્ત થયું, ત્યાંથી તે ભાગ્યે જ ધરમા
સૂત્ર દોષ, હુપેશા તે જ્ઞાનના સૂત્રો અને જ્યાં જ્યાં ભય લાગે
એની ભય ન જગાઓ દોષ, ત્યાં તે જઈને રાત્રામો જરેનો નડિયાદ
પાસે એની એક મોકળી જગા છે ત્યાં ભારે ભય જરે બાવળી છે
અત્યારે છે કે કેમ તે જાણતો નથી ત્યાં અનેક પ્રકારના વિવિધ
વિચિત્ર માનવીઓ રાત્રે લોકે અનેક પ્રકારના ચુન્દાઓ થાન એની
તે મશહર જગા ત્યાં પણ પ્રભુકૃપાથી આ જીવ રાત્રે સૂતાતુ જરેનો
વળી જે જગાઓએ આપ, વાધ સિદ્ધ વગેરે ગતી પશુઓનો ભય દોષ,
ત્યાં તે ભય ઠાગવાનો પણ જનગતિ પ્રવલ પ્રભુકૃપાથી તક મળતા
જ્યાં થઈ હોતો લોકના રીતરિવાજ ને તેની વીસથી પણ માનવી
ભયમુક્ત થઈ શકતો નથી એકનો પણ તેને ભારે ભય દોષ છે
લોકના વાતાવરણથી તે કદી નિરુદ્ધ નહીં શકતો નથી, અને તેના
વાતાવરણથી પણ તે ભયમુક્ત રહે છે આ બધાથી ભયમુક્ત થવાને
કાળે જ્યારે જ્યારે તેના તેના પ્રસંગ પ્રગટ્યા ત્યારે ત્યારે આ જીવે
પ્રભુકૃપાથી એના અનેક પ્રકારના ભયમાંથી મુક્ત થવાને જાગરુસ્ત
પ્રયત્ન કરેનો છે તે કાળે પણ શહેરમાં મગાવહાલાઓનાં ઘરની
પાસે થઈને રહ્યા ઉપ જાગન ગાતાગાતા અને નાચતાડૂંદના
ચાલ્યા જવાતુ જનતુ, અને એની મજાની તાનના મદમા જે મુક્ત
રહે પ્રભુકૃપાથી ગાતાતુ જનતુ, તેથી કંઈને દિવસ જે એક પ્રકારની
મસ્તી ચઢતી, તે મજાની જુભારી તમે એક કદી સમજી શકનાર નથી
લોકથી દુઝાયવા ને લદાયવા, અનેક પ્રકારના રીતરિવાજો તથા
માન્યતા, સમજણો અને દેવો અને આગ્રહોની સુખનામોથી બદ
થયેના અને જકડાયેના એવા જીવો ઉપના પ્રકારની ખમારીને બહુ

કરાંચી

હરિ : ઠઠ

તા. ૧-૩-૪૦.

(૧૯૪૨ માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(સાર્વજનિકીકૃત)

ભૂમે દોપ થતાં કબૂલ કરતો હું પાપ તારે પ્રભુ,
ને ગિફ્ટ મળતાં ન હું ગામડું, મેમે સદી તે હઉં;
રૂહેવા જાગ્રત હું મધુ, ત્યમ હતાં દોરાઈ આડો જઉં,
તે વેળા હૃદયે સનેજ દરજે દુ-મૂખને હે પ્રભુ !

કપાયે જે સ્થળ હોય નિર્ભય કદી, તું એકલાતું જ તે,
જાણી એમ જણી જવા શરણ મેં તારું મધુ હે વિભો !
તો જોતું હર્ષ લે હવાં તુજ કને, કેં નાખવી પ્રેમ તું,
ક્યારે આપ, જનાવશે ચરીખને તું સામ્યગાળી ? પ્રભુ !

તારે પાપ પડ્યો, ખસેડજરી ના તું દૂર ત્યાંથી પ્રભુ !
એ છે એક જ પ્રાર્થના હૃદયની, તું ધ્યાન લેજો પ્રભુ !
મારે તો જમ્ય એટલું જ કરવા જો દે મને તું પ્રભુ !
ખીણ કોઈ જ વાંછના હિર જાંડી ના જો મને, હે પ્રભુ !

મારે આ ક્યમ ટાળવો હૃદયનો ઉદ્દેગ લિંડે ? પ્રભુ !
જ્યાં એકેય ઉપાય હાથ મુજ ના, ત્યાં, રહે હવાં, શ્રુ કરું ?
મારી જે ઉરધારણા, તુજ થકી તે સાંત પારો પ્રભુ !
તેથી તો વીનવ્યા કરું ઉર જાંડું ભાવે તને, જો ! પ્રભુ !

મારા સંકટને સમે :સાતત તું રૂહેજો સક્ષાયે પ્રભુ !
હૃદયે હિંમત અપવા દુઃખ બધું તું આપજો હે પ્રભુ !

સામે બાપ, જઝૂમવા બગ મને એવું તું દેજે પ્રભુ !
કે હાથે મુજ એકલે દુઃખ તણો હું અંત લાવી શકું.

ક્યારે માંત ઘર્ષ ફરીશ મનથી એ તું મને દહે, પ્રભુ !
મારો આ બકચાટ સર્વ ટળશે ક્યારે નકામો ? પ્રભુ !
તારે પાપ નિરાંતથી જ મગરો જાણી સવાનું પ્રભુ !
આખો છુ તવ પાસ, આગ ઉરની જોજે કરે ભંમ તું !

લાડીમાર ને જેલ

અભય કેળવવાની જેમ જરૂર છે, તેમ જ્ઞાનભક્તિયુક્ત નમ્રતા પણ કેળવવાની નેટલી જ જરૂર છે. ગીતાજ્ઞાના ૧૬મા અધ્યાયમાં જે શુશ્રુષમૃદ્ધિનું વર્ણન છે તેમાં સૌથી પ્રથમ અભય છે. અને સૌથી છેલ્લું લક્ષ્ય નમ્રતા છે, તે પણ મારી સમજાવણી દૃષ્ટિએ સ્પષ્ટ છે. પૂરેપૂરો અભયનો ભાવ કેળવાયા વિના ને જીવનવિકાસને મોઝા જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકની નમ્રતા કેળવાયા વિના ખીન શુભેાની શક્તિનું પ્રાગટ્ય થવું શક્ય નથી. વળી આ જીવ કદી પણ આપણી મદાસજાનો (કૉંમેનનો) સમાસદ થયેતો નથી. પણ તેજે પ્રેમથી ૧૯૩૦ના આખા રાષ્ટ્રીય યુદ્ધમાં પૂરેપૂરું જપ્તગ્રાન્થું, ત્યારે તે અભય કેળવવાને માટે જ નહિ, પરંતુ અભય દેટપો ને કેવો કેળવાયે છે, તેનો અનુભવ કરવાને માટે તે સંગ્રામમાં પ્રજાપાથી ભુક્ષવવાનું બન્યું હતું. જોરસદ પામે દેવાખુના હાકોરે જીતરપાંડી કરી અને સ્વયંમેવકોને પોતાને ગામ નોતરી રાતે ગામ વચ્ચેના ચોકમાં જાહેર બાપાળુ જોડવાળી, બાપાળુ અધુરું થતાં બગીચો વગેરે ચોક્ષી નખાવી ચાગે જાનુમી થેરી સ્વયંમેવકો પર લાડીઓના બચકરે માર મરાવવાનું થયું, ત્યારે પ્રજાપાથી આ જીવ મોટેથી દક્ષિમ્બ્ય કરતાં કરતાં લાડીના ધા ઝડતો દનો અને ત્યાંથી એક ઝડતું પણ ખસ્યો ન દનો, તે પ્રસંગના પ્રવક્તા જોનારા ને જાણનારા જોવા આગે પણ

હયાન છે. તે ૧૯૩૦ના સંપ્રામમાં આવા તો કેટલાય બનાવો બનેલા છે. અને જેલમાં જવાનું પણ એકમાત્ર સાધનાના હેતુથી જ બનેલું. મારી મા મને કદી પણ લાખા સમય માટે દૂર એકાંતમાં સાધનાને સારું જવા દેવા માટે આશીર્વાદ ના આપે, પરંતુ જ્યારે આ ૧૯૩૦નો સમય પ્રગલ્બો ત્યારે મેં મારી માને કહ્યું, કે ‘બા! આ તો લૂણને હવાક્ષ કરવાનો સમય પાક્યો છે. જેનું આપણે લૂણ ખાધું, તે લૂણ અત્યારે હવે દેશની સામે અમને ખુમારીથી મુદ્દમા જોડાવાનો પડગાર આપે છે અત્યારે અમારાથી હવે ટગર ટગર ખાલી જોઈ બેસી રહેવાય નહિ માટે તું મને સમતિ આપ અને પ્રભુકૃપાથી સંસારવહેવારનું અર્થપૂરક બધું ચાલી શકે એવી બ્યવસ્થા તો બની જશે.’ તે પછી તેણે મને બહુ ઉમળકાથી તો નહિ, પણ જેમતેમ કરીને રજા તો આપી આ અંગેની મારી ઓશીસના કામકાજની બ્યવસ્થા માટે તે સમયે બાઈ પરીક્ષિતવાસને મેં લખી પણ જણાવેલું ને આશીર્વાદ આપતની બ્યવસ્થા પણ કરી હતી જેલમાં જવાનો હેતુ એકમાત્ર ત્યાગે પણ સાધનાનો જ હતો જેલમાં સતત મૌન પાળતા ડોઈની પણ સાથે બોલતોકરતો નહિ, અને તમારા જેવા પણ જેલમાં સાથે રહેલા ત્યારે પણ બોલવાનું થતું નહિ હું મારા રમરથ, ધ્યાન, પ્રાર્થના આદિના કાર્યમાં મશગૂલ રહ્યા કરતો જેલનું આપેલું કામકાજ કરવામાં પ્રેમભક્તિથી ઉમળકો બતાવ્યા કરતો જેલમાં આપણામાના ધણાનું પોત સાવ ઉધાડું પડી જતું તેઓ એટલા બધા પ્રકાશની છેતરપીડી કરતા અને પ્રપચ્ચ ચલાવતા કે તે જોઈને જ મને તો થયેલું કે આવા લોક અદિસાનો ભાન શી રીતે રાખી શકે ? એવી મકલ્લતા જ તેમનામાં હતી નહિ એમ લાગ્યું હતું.

જીવનસંપ્રામનાં શુભશક્તિ

એ તો તે કાળના વાતાવરણના સારે ગુરુસાના આવેશ અને આવેશમાં તણુઈને અદર આવી ગયા હતા જેલમાં સતત એક-

ધાગ રમરણુ , પ્રાર્થના, ધ્યાનાદિમા પગેપગ જાગ્રતિયુક્ત સમય પ્રનુકૂળાથી પચાર થતો આ દુકીખ આપણા કેટલાક મિત્રોએ જાતે અનુભવેલી છે બાઈ પરોક્ષિતનાય, દગ્ધિવદનમાઈ અને આપ સાહેબે પોને પથુ તે તે બાનુ બાને અનુભવેલું છે હેતુનુ જ્ઞાનજ્ઞાન હોનુ અને તેની પગેપગની જાગ્રતિ પ્રગટેલી રહે તો જ માધનાના રિચનુ કર્મ યથાગોચરપગે થઈ ગઈ માધનાના કર્મનુ ક્ષેત્ર તો માગી લે છે દિનનો કોઈ અપૂર્વ ઉત્સાહ, ખત, કાગળ, સ્વચ્છા, માલસ સ્થિત, તમજા વગેરે અનેક ગુણસમૃદ્ધિના સાધન પથુ તે માટે ખાસ જરૂરનાં છે અને સાધનાના ભારો વિગત થતા થતા તે તે ગુણની શક્તિ વિગેર ને વિશેષ પ્રમાણમા તેજસ્વિત થતી જતી અનુભવી શકાય છે એવું થનુ દોવાથી જ આગળ જતા સાધનાના પ્રદેશમા જે જે ઉચ્ચ સગ્રામ પ્રગટે છે તેનો સામનો કરનાની ખુમારી પથુ સાથે સાથે પ્રગટે છે સગ્રામ દેખીને તેનામા એક અનેરા પ્રગતિ શરૂ પ્રગટે છે તે વિગેર જાગ્રત બને છે, અને દટાર થાય છે અને પ્રનુકૂળાથી ટિંગાઈ થઈને તે બેઠો થતો દોય છે તે ગેવો તો ગુણસગ્રામમા ઝૂંબે છે કે જેની સગ્રામની સ્થૂળ સુદના ભારેમા ભારે વડેવાની સાથે પથુ કદી થઈ શકે તેની નથી આ સાથે સાથે શ્રીમગવાન પરત્વેની તેની ભક્તિનો આવ તે તે કાગે તેના દિલમા દિલથી પ્રજ્વલેનો ને વિગેર પ્રગટતો હોય છે તેવો બાવ તેના દિલમા એક એના પ્રગટની જોય અનેશ્રદ્ધા પ્રગટાયા કર છે, કે જેથી કરીને તે એક માત્ર ઝૂંબના કરવાનુ જ જાગ્રતો હોય છે જીવતા પ્રગટેલી એવી ખુમારીના બાવથી જે ઝૂંબના કરવાનું જનનું દોર છે, તેમાથી તેના પરાક્રમ, શોષ, માલમ, રિમત, ધીરજ, સદાશક્તિ વગેરે વગેરે અનેકગણાં પ્રજાગિત થઈને વિગેર ને વિગેર જાગ્રતિને પામે છે તે તે ગુણની શક્તિ પથુ વિગેર ને વિગેર પ્રગટની જતી ને અનુભવી શકે જે આવો વીર કદી નિરાશાને જાગ્રતો રાતો નથી જેને જીવન પત્તાની મજામજા જોવી છે, નો વળી નિરાશા

કયાથી હોય ? એક પૈઝાનિકને અમુક પ્રકારની કટપના જાગે છે કે 'આમ કરવાથી આવું પરિણામ નીપજી શકે', એટલે તે પ્રયોગના યજમાને તે યાદોમ કરીને કંપવાવે છે. એવા પૈઝાનિકને એક બે વાર નદિ પાંચ દબરો વાર નિષ્ફળતા માંપડે છે. એવી અનેક વાર, અસંખ્ય વાર તેને નિષ્ફળતા માંપડે છે, તેમ છતાં તે કદી નિરાશ થતો નથી. તેની નિષ્ફળતાના પરિણામમાંથી તેને નવું નવું કરવાનું શૂરો છે તેને જે નિષ્ફળતા મળે છે, તેવા પ્રકારના પ્રયોગમાંથી તે પોતાની જીતની દારમાળામાં વિશેષ ને વિશેષ પ્રગટતો જતો હોય છે. જો એક પૈઝાનિકની ખાબતમાં આમ બનતું હોય, તો જીવનવિકાસનો સાધક એનાથી વિશેષપણે ઉત્સાહ, સાહસ, દ્વિભવ વગેરે વગેરે પ્રબુદ્ધતાથી બનાવનો હોય છે એને નિરાશા નથી હોતી. આપણા હાલના કાળમાં પણ મહાત્મા ગાંધીએ જે સ્વાતંત્ર્યપ્રાપ્તિ ઉપાડેયો છે, તેમાં દેખાતી રીતે દાર તો કેટલીયે વાર મળેલી છે. પરંતુ તેવી દેખાતી, લાગતી, દારમાંથી તેમને નવું ને નવું સૂઝતા કરેલું છે, અને નવા નવા પ્રકારની લડત તેમણે આપેલી છે. દારમાંથી તેઓ સફળતાની આવીનો ઉકેલ શોધે છે. 'શોધે છે' એમ કહેવું એ પણ યોગ્ય નથી દેખીતી દારમાંથી તેમને સફળતાનો ઉકેલ પ્રબુદ્ધતાથી આપોઆપ મળી આવે છે તેવું જ સાધકને પણ થતું હોય છે.

કગારી,

હરિ ઓ

તા. ૭-૩-૪૦

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(સિખરિણી)

પ્રભુ, તારો હુ,
અને હું તો વાકો
કદી જોડા બેઠો
જરો તો થાકી છું

મુજ ભૂલચૂકો માફ કરજો,
જનમભરનો હું પ્રભુ, ખરે,
મુજ ગરીબના દોષ પ્રભુ, જો,
જરર ગણતાં; જોઈશ ન તો.

નિગાદિયે શેં તું મુજ પર કરે ના કંઈ ? પ્રભુ !
 અરે ! રાએ પ્રભુ, અગદવામાં તું મુજને !
 લડું તોયે હૈયે અનુપમ મજા ઓર પલુ હું,
 સહેતાં તારી તે મરજી થઈ હું ધન્ય પ્રભુ, હું.

*

*

ખરે ! મૂખો હું છું મુજ હૃદય છે નિધુર બહુ,
 પ્રભુ, એવો છું કે વશ થઈ જઈ મોહ થકી હું;
 વળી અજાની તે વીસરી તમને હું બહુ જઈ,
 મને માને જૂએ દીન જન તમે બહુ થઈ તું !

*

*

સદા મતોયે હું પ્રભુ, રહી શકું એમ કરજે,
 મને પામે તારે હૃદય પ્રભુ, ગાખી નિમવજે;
 તને એ માટે હું હૃદયથી લગી યાત્રી મડું હું,
 દયાદિયે તો મુજ મરજીની આસ પૂરે તું.

*

*

મજામાં તારે મરજી વળગીને રહીશ હું,
 દયાં મુજે તેનું મુજ કર તને જેમ મમન;
 ન કોને તારે તું, નવ દરી શકું આપદ તને,
 મને દેનો રૂઝે, પ્રભુ, ધરતું જે દોષ મુજને.

*

*

દગી તારે પામે દુખ મરીતું યુ ન રીતમે !
 તજી દગી મને તું રીતરમે !
 પડી પામે તારે લગી લગી તને હું કરમડું,
 રહે આજી દેને મુજ દુખ તમે જાત પ્રભુ, તું.

જાત્રાતિયોગ

જેનની બાબતમાં તથા અભયની બાબતમાં જે તમને લખ્યું હતું, તેની જ રીતે આ 'જીવ' જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક તેના સકળ પ્રકારના જીવનવહેવારમાં નમ્રતાનો ગુણ દેખવાનો સતત એકધારો મનાસ કહેલો છે. ને નમ્રતાને શૂન્યમાં શૂન્યની હદે લઈ જવાને પ્રજુકૃપાથી આ 'જીવ' જ્ઞાનપૂર્વકે મથ્યા કરતો હતો, એની જાણ લાગે જ આપણા માના યોઈકને પ્રગટેલી હશે. નમ્રતા એટલી બધી હદ સુધીની કે આપણામાના નપા તેને 'ભોટ' ગણતા ને જાણતા નમ્રતા એમ ને એમ કંઈ કેળવતી નથી. જીવનમાંની અનેક પ્રકારની સમજણો, માન્યતાઓ અને આગ્રહો વગેરે પરત્વેનું જોશ ધમ્યા વિના સાચી નમ્રતા પ્રગટેની જાણી નથી. તેથી જીને તો भारी પોતાની આગની સમજણને જરા પણ મહત્ત્વ આપ્યા વિના બીજા બધાની સનાહ મૂલ્યનાને પ્રેમભક્તિલાવે સ્વીકારવાનું કર્યા કરતો, તે હકીકત પણ આપણા બધાની જાણમાં છે. તે એટલે સુધી કે જ્યારે સામરમતી ગાંધી આશ્રમમાં ગૃજરાત હરિજન મેવક સંઘના મંત્રી રહે હતા, ત્યારે કામ કરતા કરતા જાગરૂ જવાનું થતા તે તરફ પ્રવાણ કરતો. પણ ત્યારે કન્યા છાત્રાનયની જાહેનો મને મરકરીમાં ઉદ્દેશીને ખાસ કહેતી કે 'ચૂનીભાઈ! જાગરૂ જગો નહિ પાછા જાઓ. તો તે પણ હું તેના હૃદયના માનસાન સાથે પાળવાનું કરતો. આને બીજા તો તદ્દન મૂર્ખામી જ ગણે તેમાં પણ એક પ્રકારનો સવન કેળવવાનો હેતુ જીવતો જાગતો રાખતો. જાગરૂ જવાનું થતા દુખાવી રાખવાનું જો કરીએ તો આરામને તુકસાન થાય એવું તો જાણતો હતો. પરંતુ જે કર્મ હૃદયના માનસાન સાથે થતું હોય છે, તે કર્મમાંથી એરનામ ધણી ઓછો પ્રગટે છે, એવો અનુભવ મને અનેક વાર પ્રજુકૃપાથી થવા કરેલો છે. સાધનાના ભાવનો વિકાસ થતા થતા અનેક પ્રકારની ગુણ સમૃદ્ધિ તથા શુણ્યશક્તિ પ્રગટ્યા કરે. એકતા ગુણની સાધના બહુ

મુસ્કેજ છે. પણ જીવનવિકાસ પરત્વેનો ઉત્કટમાં ઉત્કટ દિવમાં દિવ્ય ભાવ પ્રગટતાં ગુણ આપોઆપ પ્રગટ્યા વિના રહી શકતા નથી એવો મારો પોતાનો જાનઅનુભવ છે. ગુણનું મહત્ત્વ છે, ને તે તદ્દ્દ્ આનું છે. પરંતુ ગુણ કરતાં પહેલું જીવનવિકાસ પરત્વે એટલે કે દિવને ભાવ પ્રગટાવવા પરત્વે જ વિશેષ ને વિશેષ મહત્ત્વ આપણે પ્રગટાવ્ય કરવાનું છે, કારણકે ભાવમાંથી તેને તેને લગતું યોગ્ય આપમેઠે નીપજાતું જાતું હોય છે, તે પણ અનુભવની દ્રષ્ટીકંત છે. આમ એ આજીવી ભાવને મહત્ત્વ આપી આપીને ગુણને કેળવ્યા કરવાના છે, તે સાથેમાથે ભાવ પ્રગટી શકે એવા સાધનના અભ્યાસમાં આપણું દિવ્ય સત્ત્વ એકધારું, એકતાનતાથી પરોવાયેલું રહે તેવા પ્રકારની જાગૃતિની પણ ધણી ધણી જરૂર છે. આને હું 'જાગૃતિયોગ' એવું નામ પણ આપું. જેને જે પ્રકારની જાગૃતિ જેમાં જેમાં પ્રગટે, તેમાં તેમાંથી તેને તેને તેવી તેવી સમજણ પ્રગટે છે. જાગૃતિ જીવતી જાગતી પ્રગટેલી રહેતી હોય તો જ તે પ્રકારનો પ્રયત્ન જનતો રહે છે. જાગૃતિ વિનાનો પ્રયત્ન, ધારો કે થતો હોય તોપણ, તે યોગ્ય પરિણામ નિપજાવી શકતો નથી.

લેખકની સાધનયુક્ત કર્મનિષ્ઠા

સાધનાનો ભાવ જેમ જેમ પ્રગટે છે, તેમ તેમ કર્મ પરત્વેની જાગૃતતા પણ વિશેષ ને વિશેષ પ્રત્યક્ષિત બન્યા કરે છે. આ દ્રષ્ટીકન મારા જીવન પૂરતી તો મને તદ્દન સાચી લાગેલી છે. નડિયાદમાં મેં માત્ર એક શાળાનું કામ મોંપવામાં આવ્યું હતું. શાળાના સમય ૭૮૫૦ જ હું કામ કરતો હોત, તો કોઈ મને આજીવ કામ કરું છું એમ કદી પણ ન કહી શકત. પરંતુ હું તો શાળાના સમય પહેલાં જાગીયે વાર મરીયા લાગેલે દરિયન વાસમાં જતો. દરેક કુટુંબના જીવોની સાથે દળતો, ભળતો, મળતો. તેમની સાથે સુખદુઃખની વાતો રતો; વિદ્યાર્થીઓને શાંધી ગોળીને જોવાની લાગતો. એટલું જ નહિ,

પણ રાતે પણ દરિજનવાસમાં જઈ મદામાસ્તની વાતો કહેતો, બજનો ગાતો ને ગવરાવતો અને તે ઉપરાંત રાતે વિદ્યાર્થીઓની સાથે વાર્તાલાપ જોડતો. કેટલીક વાર વિદ્યાર્થીઓની સાથે રાતવાગો પણ લાંબા કરવાનું રાખતો. વિદ્યાર્થીઓને લઈને એકાંત ગ્રંથોએ ઉગ્રશૃતી કરવાનું પણ જોડતો. રમતગમતો પણ કરાવતો; તથા વૃક્ષારોગાગુની પ્રવૃત્તિ પણ કરવાનું જનતું. આવાં બધાં કામની દકીકનની આગે પણ ત્યાંના રહેવાળી લોકો સાથે પૂરી શકે એમ છે.

નડિયાદનો દરિજન આશ્રમ ચક્રાવવાનું કામ ત્યારે હતું, ત્યારે પણ રજાઓમાં વિદ્યાર્થીઓના ગાળે જવાનું જનતું. અને ત્યાં તેમના વાસમાં જ રહેવાતું અમે કરતા. લગીવાસમાં પણ રહેતા. તેમના વાસણો—ટેંગા, ઘણા વગેરેને—નદીને કે જળાશયે લઈ જઈને પૂણ મંજવી મંજવીને એકદમ ચક્રચક્રાટ જનાવતા ને તેમાં પીવાનું પાણી ત્યાંથી જ અમે ભરી લાવતા. અને વિદ્યાર્થીઓની સાથે અમે આવાં વચ્ચક્રાટવાળાં વાસણો લઈને આવતા, તેથી ને ગાળાના લોક કેરકેરાઈ પણ જતા ને અમને દમદાદી પગ આપવા ને અનેક રીતે વગદાવતા. વાસમાં જ અમારું રાધવાનું પણ જનતું. રાત્રે ભજન-કીર્તનનો કાર્યક્રમ પણ રાખતા. હાલમાં ‘નવજીવન’ કાર્યાલયમાં કામ કરી રહેલા રધાભાઈ ભગત અમારા આવાં પર્યટનની દકીકત જાણે છે. જા જીવના આવા કાર્યની કદર બીજા સાથીઓએ કરી નથી, એ હું પોતે પ્રમાણિકપણે તમને જણાવું છું, જોકે હું તે તે બાબતમાં સંપૂર્ણ નિરપ્રદ હતા આ બધું મારાથી થતું હતું તે તે સાધનાની લાવનામાથી પ્રગટેલી કર્મ પરત્વેની પ્રમાણિકતા, વકાદારી ને નિશાને લીધે.

કરાંચી,

હરિ : ઓ

તા. ૭-૨-૪૦

(૧૯૨૪ માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(સિખરિણી)

કરું દોટિ યતો
અને મારો ખાધો
વળી કાંત્યું, પીંચ્યું,
લખેયું કોઈ શું

પણ હજીય ફાવી નવ સકયો,
નહિ જરીય કયાંયે મજ કળો;
બધુંય ધૂળધાણી મુજ થતું,
કદીય પ્રભુ, મિયા નવ થતું ?

*

મદા હું તો તારા
શિરે સ્વામી મારે
હુંથી સેવા તારી
થઈ છેઝાં તાઝં

પદકમળનો સેવક પ્રભુ !
જગત મહીં છે એક પ્રભુ તું,
કંઈ કરી શકાયે જરીય જો,
પરમ પ્રભુ ! હું ધન્ય નહીં તો.

*

રહે છે દોતોમાં
અહીં રહેલું મારે,
ધણીધોરી મારો
મને નાણી તેવો

પ્રભુ, જ્યમ બિચારી હલ અરે !
સમ મન હદે ચિત્ત મહીં તે;
જગ તુજ વિના કોઈ નહિ છે,
મુજ પર કૃપા-પ્રેમ કરજો.

*

પાપો હું હું તારે
કદી અમાનેથી
કૃપાદષ્ટિથી તું
તને સાખગિ આ

ચરણકમળે બાળક પ્રભુ !
અણસમજ્યો દેં ભૂલ કરું,
હિર ધરી દયા માફ કરજો,
પ્રણિપત્ત કરી રાંક વિનવે.

*

નહી કે સતોને
અને આશા મારી

મુજ જીવન ગાળી નવ રાકું,
હૃદયની પૂરી ના થઈ પ્રભુ !

તને તારું હોખ લગી લગી કહે, ખ્યાન ધરજે,
મને લેશે ત્યારે ઉર ઉમળકે, બાળા હરજે.

શિરે નાખે જે કે મહન મનનું હું કરીશ તે,
અને હું તો કે જે બમરીગ નહીં આપ, જગીરે,
દશે જે જે નારે દિશ પ્રિય મને તે પ્રિય જ છે,
મને તે મહેવામાં અનુપમ મઝા આપ, પડશે

ભાવની શક્તિ

પ્રભુકૃપાથી જીવનની સાધના એ કદી પણ એક દિશા પરત્વેની હોતી નથી. સાધનાનો ભાવ જીવનના એકેએક પાસાને અમૂળો સ્પર્શતો હોય છે અને સ્પર્શીને પણ તે એમી રહેતો હોતો નથી. જ્યાં જ્યાં ભાવ સ્પર્શે છે, ત્યાં જ્યાં તે ભાવ પોતાનું પરિબળ નિપજાવવાને મન કાઢતો હોય છે, તેથી ભાવને હજાર કાચવાળો ને હજાર આખવાળો પણ કહી શકાય એવી ભાવનાનું સાતત્ય ત્યારે પ્રગટે છે, ત્યારે અત્યંત ખૂબે છે, એટલે કે એવી ભાવનાને પરિણમે કર્મની દેવાસૂઝ પણ પ્રગટે છે.

ભાવમય પ્રાર્થના

આપણી હરરોજની મયામણમાં જે જે પ્રકારની વિદ્યતિની આપણને સમજાયું પ્રગટે, તે દિવસે તે જ પ્રકારની એક જ ભાવની પ્રાર્થના કરવી અને તે દિવસે તે જ પ્રાર્થનાનો ભાવ આખો દિવસ પ્રગટ્યા કરે તેવી છવતીજપતી મયામણમાં રહ્યા કરવું જે માગણું હોય તે consistently એકધારું તે જ પ્રાર્થનાભાવે માગ્યા કરવું એમાં સળંગતા પ્રગટવી થટે, એનું જ મનન ને એનું જ રહસ્ય. તે દિવસની પ્રાર્થનામાં ખીણું કંઈ ન હોવું જોઈએ, જે માગતા હોઈએ તેનું કંઈકે સાર્થક અનુભવાયા વિના ખીણું

કશું પણ પ્રાર્થનાથી માગવું નહિ. આપણી માગણીના પૂરક ભાવ તરીકે જેની જરૂર લાગે તે ભાવની માગણી પ્રાર્થના સાથે ભજે જોશય. આપણી માગણી પૂર્ણ થાય તે હેતુથી અગ્રજ ભાવને અનુકૂળ ને અનુસારી માગણી કરવાની હોય નો તે તો કરી ખરી. તે સાથે સાથે પ્રાર્થનાના ભાવને અનુકૂળ, અનુરૂપ વર્તન રોજિંદા વર્તનવહેવારમાં પ્રગટેલું હોયું જોઈશે. રોજિંદા વર્તનવહેવારમાં જે દિલમાં દિલથી પ્રાર્થનાનો ભાવ નહિ પ્રગટ્યો હોય અથવા તો ત્યારે તદ્દન હવદગાનું વર્તન બન્યા કંઈકું હશે, નો આપણી પોતાની જ દશા વિપરિત બનવાની જે તે નહીં જાણ્યો. તેનું કારણ તો એ છે કે આપણા પોતાનામાં તેવા વર્તનથી કરીને contradiction (વિરૂધ્ધ) પ્રગટતો હોય છે, એટલે કે આપણા પોતાનામાં પ્રાર્થનાનો ભાવ સાચો જાગી શકતો નથી.

અંતરમાં પ્રાર્થના ને જહાર કર્મદૌરાગ્ય

પ્રાર્થના, અંતરમાં તો બીજાં કામો બનતાં રહેતા હોય તે દશ્યાના પગ આપુ પ્રગટેલી રહેવી જોઈશે. નો તેવી પ્રાર્થનામાં ને તેના ભાવમાં કંઈકે પ્રાપ્ત પ્રગટતો. નરિનર તો ભજેને ને આપણી પોતાની પોતાના શબ્દોમાંકે વિચારોમાં થપેરી પ્રાર્થના દર્શે તોપણ તેવા પ્રકારની પ્રાર્થના એક મૂઠ યંત્ર જેવી થઈ જાયો. અંતરમાં તો સદાય રામનું રટણ થયા કરે અથવા પ્રાર્થના થયા કરે અથવા એવો હરનેશ્વરનો પ્રાર્થનાનાવ પ્રગટતો કરે છે અને તેની અસર બદારનાં કર્મો ઉપર જનુ એવી રીતે પડે કે તે કર્મો જનુ તે પ્રાર્થનાનો એક બાર બી રહે અને તે પ્રાર્થનાના સ્વરૂપને સાલુદગાવને તે પ્રગટતી રહે. ધારો કે એક જાગિ બીજા ટોઈ જાગિને સાહે છે. દા. ત. અહીં કરાંગીયાં મોદિળી અને મેદારની નાની જાગિની છે. પોતાના પ્રિયજનના પ્રેમની ખાવનામાં મસ્ત થયેલું, પ્રેમી હજાર પ્રિયજનને ખાતર પોતાની જાંઘ ચીરી તેનું મંત્ર રાધી આપનાં

અચાતુ નથી સોહિણી આપો દિનસ ધરખમ કરે છે, પ-૧ એનું હૃદય તો સદાય મેહારને એકવારુ ઉત્કટતાથી દિનમા દિવથી ઝખતુ હોય છે એટલે એના અતરનો પ્રેમ આપોઆપ એની પાસે ભારે રેનથી ગાડીતૂર થયેલી બિધુ જેવી વિગાળ નદીમા પણ ઝપનાવવાનું કરાની સામે પાર જવાનું પ્રયત્ન સાદમ પ્રગટાવે છે આમ અતરનો ભાવ બહારના કામો દ્વારા સચોટ રીતે આપોઆપ વ્યક્ત થતો હોય છે તેની રીતે ત્યાં સુધી આપણુ પ્રત્યે નાનું મોટું કામ જીવનપરત્વેની પ્રેમબક્ષિતને પોઝારી ાવું ન હોય ત્યાં સુધી આપણુ કામ બચુ ન જણાય મોહિણી કઈ 'મેહાર' મેહાર' એમ મોટિથી કે મનમા બોલ્યા કરતી નથી, તેમ પ્રયત્ન કરીને મેહાર વિષે વિચારે કરવા બેમતી નથી પરંતુ એના દિનના સમગ્ર તત્તુયે તત્તુ મેહારમય બની ગયેના હોય છે એટલે કે તેના અતરનો ભાવ કેવળ મેહારમય હોવાથી એના કર્મમા પણ તેવો જાન આપોઆપ પ્રગળી જાય છે તેવી રીતે આપણ સમગ્ર જીવન સગળ પગે પ્રાર્થનાના લાનથી પ્રગટી ગયેલું હોયું જોઈશે તેવા કાળે પ્રાર્થના માત્ર શબ્દોમા જ થતી હોતી નથી, અથવા તો અમુક નિશ્ચિત સમયે કે અમુક પ્રસંગે માત્ર થતી રહેતી નથી પરંતુ મમમ આમો શ્વાસની પ્રક્રિયાની માફક આખું જીવન જ વિચાર, વાણી, વર્તન, બધું જ એક સગળ પ્રાર્થના થઈ જાય છે તેની સ્થિતિમા પછી કોઈ જાનનો દ્વિધાભાવ રહેતો નથી

આત્મનિષ્ઠલુ જુડ જુડ વર્તન

આમ જરૂર કે તેમ કરવું એના વચળ આપણને જે અન્યારે થાય છે, તે જ જાનારી આપે છે કે આપણ જીવન પ્રાર્થનામય હજી થયું નથી પ્રાર્થનામય જીવનની સ્થિતિમા કયાય પ્રગરના ખેસ, સતાપ, કે સધર્મણુ રહેના નથી ને તેથી બહારના ક્ષેત્રમા પણ દ્વિધાભાવ, સાશકપણ વગેરે દ્રશ્ય પ્રગટ થતું નથી આપણે

સસારમા પશુ તેઈએ છીએ કે એક માનસી તેના જુદા જુદા સમઘીઓ સાથે જુદી જુદી ગતિ જ વર્તે છે, કારણકે તેના સમઘનો પ્રખર દરેકની સાથે જુદો જુદો હોય છે પ્રાર્થનામય બાનાનાં જીવન સમગ્રપણે જેનું એકાકીય ચર્ચા ગમ્યું છે, તેવા આત્મનિર્વના સખા જુદા જુદા માનસીઓ સાથે જાન જુદા પોતાથી તેનું વર્તન પ્રત્યેક સાથે વિશિષ્ટ હોય છે ને તે યોગ્ય પશુ છે એવાં બધાં જાન જાન દેખાતા વધારા, વર્તનની પાછા એક બાવાત્મક સગંગ એકમુતના જે રહેતી હોય છે, તેનું જીવન તો બાગે જ કોઈકને થાય છે પરંતુ તેવા આત્માની એરી બાવાત્મક સગંગ એકમુતના સામાન્ય માનસી મા દેખી ગકાતી નથી. એરી એકમુતનાને સીરે એના જુદાં જુદાં દેખાતાં વર્તનમા પશુ કોઈ જાનનો દ્વિધામા પ્રગટેલો દોતો નથી, પરંતુ એકમુતનાનો બાન જ પ્રગટેલો રહે છે એરી આપણી જીવનની વાસ્તવિક સ્થિતિ ન પ્રગટે ત્યાં સુધી તો ‘મનને’મા લખ્યું છે તેમ

“યત્રા કામ તામાં બયે રૂદે સદાયે,
રહે લમ તું અતરે યત્ર માદે,
ગમે તૂટતી અન્તસિ એકધારી
મદા ગખજે ઉર ચિંતા તું એની”

અખંડ યત્ર

જે પ્રમાણે આપણા દિલની બાવાત્મિક જીવત પ્રગટમા દરે તેના પ્રકારના સાધનના અભ્યાસમા આપણે એકધારે મડેલા રજા દરવાનું છે. અને ત્યારે ત્યારે ને તૂટે, ત્યારે ત્યારે પાણી જામન થયા માટે પ્રાર્થના કે બીજું કોઈ સાધન કરીને અંતરની જામનિ કેમ કરીને સદાય જીવત દેખા દરે ને અંતરમાના જામના કેમ કરીને મદાય લમ ગલા દગલ તથા બદલનાં કેમ તેના પગપારખે દેવી રીતે ગોખયોજ્ય આપોઆપ થયાં જાય તે આપણે જાણવું છે

પણ, આટલું જ ને આપુ જ આપાપુ થયા કરે એવું મારે
તમને વિનવવાનું છે જીવ જ્યુ તો ભગવાન અંભાણી લેશે—ને
આપને ઉપગના ભાવ પ્રમાણે વર્ણા કરેના લેઈશે તો.

નમસ્તી,

દરિ ઝં

તા. ૮-૩-૪૦.

(૧૬૦૪ માં ચર્ચેલી પ્રાર્થના)

(વચનતિમ્મ)

જીવોના નિમિરમા અભિયદ તારા
જીઆ કરી મનત હપ દીના કરે, ને!
રૂંદાનું તુથી મન્નયુ કરે મદાય,
ને એ વિચાર ચરી હ્યુ ચિગઈ ભય

*

*

તે પાપના કૃત્યક્રમથી મદાગ ગઈ
દીરો પ્રનામ મુજને ક્ષમા અમારી,
મૂર્ખાઈથી બુઝી નીચ હું તાપનો તે
પાડો મયુ ફરીથી નવરસ પ્રમુ, તે.

*

*

*

જો મસ નિમન્દયાવ થરામ તારો,
એવા વ્યાં કરુ મત્તા કરે જ મોડો,
તાગ પ્રમુ સનન દેભા પાદપદ્મો
એવા કરુ, હંદા એમ ઉમંગ રૂંદો

*

*

*

નારી નુનમી દવા પ્રમુ, ગતુ હુ
એવો કરે ઉમંગે પ્રમદેવ છે નો!
તારા પ્રમુ, હદય પાસ મને તું રાખ,
દેલી મને મગજમૂન તારુ આપ!

તારું પ્રભુ, પ્રણયઅમૃત તું ચખાડ,
તો દીન બાળ તુજ આ કૃતકૃત્ય ચાપ;
અંકે ચઢી તુજ મને રમવાની હોંશ,
સંતોષજે ગરીબના પ્રભુ, દિવસ કોડ.

જીવનવિકાસની અનંત હારમાળા

જ્યાં જીવ માટે તમે જે લખ્યું છે તે વાંચ્યું છે. જ્યાં માર્ગમાં એક-દષ્ટિએ લેતાં જીવનની ઉચ્ચતર અને ઉચ્ચતમ અમુક દક્ષાએ પહોંચી શકાય ત્યાં જીવન કૃતકૃત્ય થતું જનુ અનુભવાય છે. તેમ છતાં પાશુ આત્મા તો અનંત છે. અને તેને આદિ પશુ નથી અને અંત પશુ નથી. તે સનાતન અને વર્તમાન છે. તેથી એવી ટોર્ષક આધ્યાત્મિક ઉચ્ચતમ દક્ષાએ પહોંચ્યા પછીથી પશુ જ્યાં માર્ગમાં 'બસ, હવે કશું આગળ નથી રહ્યું, અહીં જ પૂર્ણવિરામ ચિહ્ન, એવું કશું નથી. ત્યાં મુઠ્ઠી માનવશરીરમાં હીએ, ત્યાં સુધી આધ્યાત્મિક જીવનની દિશામાં પ્રગતિને અવકાશ રહ્યા જ કરતો હોય છે. એટલે કે અમુક પ્રકારની પૂર્ણતાની સ્થિતિ પ્રગટી ગયા પછીથી પશુ એનાથી પણ પગતી દક્ષા છે અને તે દક્ષામાં પશુ સૂક્ષ્મ, ને સૂક્ષ્મતર ને સૂક્ષ્મતમ ગૂઢ સંગ્રામ પશુ પ્રગટતો જતો હોય છે, અને તેમાંથી પશુ જીવન-વિકાસને પમાતું જવાતુ અનુભવાય છે. પ્રભુકૃપાથી જ્યાં જીવે તો એવો અનુભવ છે.

સદ્ગુણની તાલાવેલી

શ્રીમદ્ગવનની કૃપાસંકિત નિર્મીય ને અપાર છે. પરંતુ તે કૃપા-સંકિતને અનુકૂળ જીવવાનું આપઘાથી જની મુક્તિ નહિ દેવાથી તેની કૃપાની સંકિતનો સ્વીકાર આપઘાથી થઈ શકતો નથી. પ્રભુની કૃપાસંકિતને કામ કરવાનો આધાર આપજો પ્રગટાવી આપવો પડે છે. આપણા દિવસમાં જીવનવિકાસ પડતેની અરેખરી આવના પ્રાપ્તિ

જો હોય, તો તો સદ્ગુરુને પણ નિમિત્ત તરીકે પ્રગટાવી પ્રગળાવીને તેની ભાવના ફળાવવામાં તેનો જાનબકિતપૂર્વકનો સદ્ગુપયોગ થઈ શકે છે પ્રભુકૃપાથી આ જીવ તો મજેના સ્વજનોને દેખાના ને ઘડાને માટે અનેક ગતિ મથતો હોય છે, અને મજેના સ્વજન પર તે પ્રેમ પણ કરતો હોય છે જીવનને વડાના કાળે સ્વજનના દિક્ષમાં તાલા ચેલીયુક્ત તદ્દપરતા ને ઝખના જ્યારે તે જોતો નથી અથવા તે અનુભવતો નથી, સારે તેના સત્તાપનો પાર હોતો નથી તે તે બધું સ્વજન તેની કને આપમેળે તેમની પોતાની સ્વયમરજીથી આવેલા છે તે કોઈને મોનાવના ગયો નથી અને તે તે આવેલા કે, જીવન વિશ્વાસના હેતુ અર્થે તેમ છતાં તે તે સ્વજનોમાં તેમના તેમના જીવનના હેતુનું જ્ઞાન પણ તેમનાથી થતા રહેતા કર્મમાં પ્રગટેલું આરાધી જોવાતું નથી અને જ્ઞાને માન જીવ્યુગિયા રીતે વરાતા જોઈને મને કદનો નાસ થનો હરો તેની સમજણુ જાગ્યે જ કોઈ સ્વજનને પડે છે જો જીવન દેખાનાને અર્થે મળ્યા છો ને આન્યા છો, તો તેનું હવે જ્ઞાન પ્રગળવો તમે મને જે ભાવથી સ્વીકાર્યો છે ને ભાવતું દિનમાં દિનથી જીવનજીવન અનુસધાન ન રાખો ને જામે તેમ લઠાતઠા વર્તો, તો પછી તમારા પર મને કેટકેટની ઝાળ જાહે, તે કૃપા ખરીને તમે સમજે એની મારી તમને પ્રાર્થના છે સ્વજનના પ્રેમમાનને જા જીવતું હું તો અણુમોણુ સાવન ગણુ છું. એ તો મારે દિવ પ્રભુની અમોની પ્રસાદી છે અને એની પ્રસાદીને માગી જાતીએ, આમે, કપાળે ને કંઠે લગાડુ છું—જેમ ભક્ત ભગવાનનું અરણ્યમૃત લીધા કરે છે તેમ

ગમે તેવી લાગણીનો પણ સદ્ગુપયોગ

પ્રાર્થના થઈ જે ભાવ ગાળે કે ઉભગાય, એવા જીવનના આપને આપને વધી જવા ન દેવા જેવો એવો કે emotions (લાગણી, ગર્ભિ વગેરે) ના પ્રસાદમાં એ ભાવને વધી જવા ન

હેવો નેઈએ, પરત સાધનના ભાવની નહેરમા વહેવગરવો નેઈએ. એવું જ નામ વિવેક discrimination ને સાચી જે કા જો, તે કા ખમા ને તે વાગણીના તાનમા એટલે કે જેને અંજે એ લાગણીનો પ્રવાહ નાં થયો દોષ એના જ પેમાત્ર મનનચિત્તનમા ન પડી જતુ અને એવું કદાચ તદામર તેમા ચર્ચ જવાર કે તટ્કાર જવાય, તારં એન્નમ નકાળા મનન ચર્ચ જેને અથવા મનન મનન દીને જે કાનુકુળ એ વાગણી જમી દોષ તે મરજુને છોડી દેવું ને વાગણીને પકડી નેરી અને સાધનના અભ્યાસમા ને સામગ્રીના ને ને ઉપયોગમા હેવું તેમા સમરે નામરમણમા નેનો ઉપયોગ કરવો, અને ને સકષતક દોષ નો ધ્યાનમા પણ મેળી જતુ લગણીના આવેશનો નામરમ કુમા સમસ્તમજને ઉપયોગ ક વાધી રમજુમા વિશેષ ભાવના પ્રગટે જે ધ્યાનમા પણ પ્રવાહ નેઈથી વધા કરશે, તેમજ પડી માંનિ વિશેષ અનુભવાશે આવું બધું આજો વાગણી ઉદભવે તે વેળાએ, તે જ પડે તથા ગદી શરૂ નેટલા નામગીથી જ ચર્ચ સજ્જા હોઈએ તે જ મો

સાધકનો ભાવ શુરુને પહોંચે છે કે નહિ

તમારો ભાવ જા રીતે પડેલો છે કે નહિ, એમ તમે પૂછો છો. જોવા વિચાર તમને આવે તો તેને અખેજી નાખવા કારણે તમારા વિચાર ને તમારા વાગણી-ભાવના અને પડેલો છે કે નહિ તે વિચારવાનું કામ તમારું નથી. ને જાણવાની તમાગમા યોગ્ય શક્તિ પણ નથી તમારા દિનનો ભાવ ને પ્રવાહ જા રીતે પડેલ વાન માટે તો તમારો ભાવ કેટલો જાણી ઉન્નમ દશામા ને કેમી ઉચ્ચતમ મ્દાયે પહોંચેનો દોષો નેઈએ. ને તે ભાવમા સપૂર્ણ મેનમના ને કે દિતના પ્રગી મોસા નેય ત્યારે તેની સલવિનના પ્રમી મ્દ ખરી ને સાથે સાથે જેને આપણા દિલનો પ્રવાહ પહોંચ ડાલી આજમા દિનની ભાવના છે, તેના દિનની સાથે આપણ દિલ કેમ-

ભક્તિપૂર્વક ભળી, હળી, મળી, ને મળી ગયું હોય ને એવું દિલ-દિલનું તાદાત્મ્ય પ્રગટયું હોય, ત્યારે તેની ગમ્તિ જન્મી શકે ખરી એવું આપણે થયું છે કે કેમ તે આપણે જાતે વિચારી જોવું તેવું વિચારીશું તો આવા સવાલ ઊઠશે નહિ તમારે તો માત્ર તમારા દિલનો ભાવ એકધારે જીવંતોજાગતો રાખ્યા કરનાનો કે તમારા દિલના ભાવ પ્રેરે તમારે એટલું તો જોતા રહેવું જોઈએ કે એવા ભાવથી તમને ઈર્ષ્ય, વેગ, સ્ફુર્તિ, ચેતન વધારે ને વધારે અનુભવાય છે કે નહિ જો રમનાત્મક રીતે તેની મદદ થતી લાગતી હોય તો જ તેવા પ્રકારની ભાવનાની ધારણા રાખ્યા કરવી

કનચી,

હરિ ઠે

તા ૯-૩-૪૦

(૧૯૨૪મા કરાયેલી પ્રાર્થના)

(વસ તતિલકા)

ખોળ્યો જહીં તુજ સમો ધણી મે સમર્થ,
મારે વગી રહી કાઠૂટ આ થી વ્યર્થ ।
ખેઠા જ ખેઠ રહીને પ્રભુ, ખાનુ મારે
એવું મને દર્શિ તુ મુજ માગુ ક્યારે ?

*

*

*

ખલાડ આ સકળનો જહીં તુ વિધાતા,
તો માર્ગદર્શકે પ્રભુ, તુજ સકળો યા,
ભૂયો પડ્યો વિકટ આ વનમા પ્રભુ, તુ
ઉડો ન કવાય જડતો, રખડ્યા મુ કુ

*

*

*

તારો લંધેવ નહિ છોડી દર્શિ કડો,
ના આનજે જહીં સુધી, ન મનશ, ઉડો,
લાધ્યા કરીજ તુજ દાર પડ્યો રહી હુ,
શ્રદા, હુ ઉર પિગળાવી ચડીશ તારુ

તું આપી દર્શન મને કર ભાગ્યશાળી,
ચિંતા કર્યા કરું જાડી જાડી નિત્ય તારી;
ભયારે જાડો પ્રગટશે ઉર—અગ્નિ ભારે,
ભયારે પ્રભુ, જીવનનું મુજ કાર્ય ધારે.

*

*

*

દાની મહાન પ્રભુ, બાળ હું તો ભિખારી,
હું પાપી, શુદ્ધ કર પાપ તું પુંજહારી,
જે કેા અનાથ પ્રભુ, જોડી તું તે તથો છે,
હું હું અનાથ કરી લે મુજને સનાથ.

*

*

*

હુંને કશી મદદ હું કરી ના શકું છું,
સંતાપથી હૃદય એ જ બળ્યા કરું છું;
ના આશતાં મુજ કરું હું તને પુકારું,
સંભાળ લે હૃદય પાડ તું ચાલે મારું.

વિચારોની હારમાળા

ખ્યાનમાં જે વિચારો હોય તે તો, નદીના કિનારા ઉપર આપણે
ખેડા દોઈએ ને જોમ નીચે પાણી વચ્ચે જતું જોયા કરીએ છીએ,
તેમ વિચારોને સાક્ષીભાવે માત્ર જોયા કરવાના છે. દા. ત. તમને
કોઈ વ્યક્તિ કે પ્રસંગ જાગ્યો એક વિચાર પ્રગટ્યો. તો તે જોયે
પ્રગટ્યો, પરંતુ તે પછી એનાં આનુગમિક corresponding,
એની સાથે સંજ્ઞાવેશ્વર જીવન વિચારો પ્રગટે, તો જાણવું કે તે
વ્યક્તિ કે વિચારની જાગ્યોમાં આપણને આસક્તિ છે ને આપણે
એમાં રસ લઈએ છોડીએ. એક વિચાર જાગ્યો તો એક પૂરી-
જવાઈ નાની વાદ જોમ જાણથી આપણે આપી જાય તેમ આપણે
ગીરી જાણ કે પસાર થઈ જાય, તો તો કમો વાધો નહિ પરંતુ એ

વિચારમાં સ્વપૂર્વક લાગ ન લેવાય, અને ગાઢા નાદગ પાછળ બીજા નાદગ દોડી આવે છે તેવી રીતે તે આપણા અતરના આગને ઘેરી ન લે તે આપણે જોનાર છે એટલે વિચાર આપીને પસાર થઈ જાય એવો જ્ઞાનપૂર્વકનો અભ્યાસ કેળવ્યા કરવાનો છે. વિચાર કર્યા વિના કર્મ કેમ થઈ શકે, એવું કદાચ તમે પૂછો. તો વિચારની આડગતી પરપરા ન પ્રગટે એવા પ્રકારનો જ્ઞાનયુક્ત એકધારો અભ્યાસ જ્યારે પ્રગટે છે, ત્યારે કર્મ યોગયોગ્ય ભાનથી ઉત્તમમાં ઉત્તમ રીતે એકાએક થઈ શકે એવી લાગનતી પ્રેરણા અથવા અતરકુરણા મળ્યા કરતી હોય છે તે વેળાએ કર્મ કરવાને માટે એક પછી એક વિચારના પગનાની જરૂર હિંમતની નથી. તે વેળાએ કર્મ કરવાને માટે વિચાર પ્રગટે જ છે એવું કશું નથી દોતું. વિચારનો ભાવ પ્રગટીને તે ભાવ કર્મમાં પ્રેરણા કરીને પરિપૂર્ણ કરાવે છે અને એવા અંતરનો જીવત અભ્યાસ પ્રગટતા તે પછી વિચારની હારમાળા પ્રગટતી વિનિત થઈ જતી હોય છે. માટે જાગ્રત રહીને આપો જે કર્યા કરવાનું છે તે આ એકાદ જે વિચારો પ્રગટ્યા જ તુરંત સંકાળા જાગ્રત થઈ જઈએ ને તેની હારમાળા બપજના માટે એવા માજ તેનાથી કેમ કરીને અમુક જઈએ તેના વિશે વિચાર આવવાની પ્રગટારીએ.

ધ્યાન

ધ્યાનનો કોઈ એક જ પ્રકાર હોઈ શકતો નથી. અગાઉ તમને લખ્યું છે તેમ આપણા જીવનની ભૂમિકામાં સમગ્રપત્રે એકાગ્રતાનો ભાવ (અને નહિ કે અમુક પળોએ) પ્રગટ્યા વિના ધ્યાન થતું શક્ય નાતું નથી. અને ધ્યાન એટલે શું તેનો પણ આપણને યોગ્ય જ્ઞાન પ્રગટે તો રોતો નથી. ધ્યાન કોણ, તા માટે, કેવી રીતે કરવું એ અધાની સમજણ યથાયોગ્યપણે બહુ ઓછાને પ્રગટેલી હોય છે. જાજ-જાત તો જે તે જાણ આપણે મીચીને મેળી જાય છે ને તેને ધ્યાન

એક નિત્યં પ્રિયનમયજ્ઞ મર્મધિ સાદ્ગીરૂતમ્ ।

દ્વંદ્વાતીત ત્રિગુણરહિત નદ્મરુઃ ત તમામિ ॥

સદ્ગુરુની ભાવભક્તિ

એવા સદ્ગુરુના ભાવને ઝખતુ એરી ઝખનાનો ભાવ એ કંઈ નમનો નથી હાતો, અથવા તો રક્તિ વિનાનો પોનો પોના પગુ હોનો નથી એસા ભાવની ત્યારે ખરેખરી ઝખના પ્રગટે છે, ત્યારે એસા પ્રકારની દિવમાની ઝખના એની પડતે એક પ્રકારની એકતાનતા પ્રગતવે છે એરી ઝખનાથી એના પરત્વેનું દિવમા દિવ્યી આત્મ્યંનું પણ પ્રગટે છે એવું આત્મ્યંનું પ્રગટેયુ હોય અને ને મનન એકધારું પ્રગત્યા કરેનું હોય અને તેમાં પૂરેપૂરી સર્ગજતા જાગેવી હોય ત્યારે ત્રણે દશામાં, 'નિદામાં, સ્વપ્નમાં અને જાગ્રતિમાં ઝખતુ છું', એવું કહેવું થય ધર્મતાવાદી ગરી સકાય માનવી જે જે કંઈ જોયે છે અથવા કહે છે, તેને બગવાનની રૂપાથી જા જોય તે રીતે કામ્યું માની શકતો નથી, કામ્યુંકે તે તે જીવો જે જે પ્રકારની રાગિદ્વા વદેસારવર્તનમાં રક્તિ, પદરીઓ ગડે છે, તે પોને જ તેનું પોત ઉપાડું કરીને જાણી આપે છે

દ્વંદ્વાતીત અનુભવો

જાણી દ્વં પોને સદ્ગુરુ છું અથવા એ રીતે તમે બધ ખને ગીમમે એવું કદી પણ કહેવું નથી, ને કહેતો પણ નથી તે તો શ્રી કોઈના દિલ્લી પોતપોતાની બાસનાની વાત છે. પગુ એવું નો જરૂર છે કે પ્રત્યક્ષાથી દ્વંદ્વાતીત અનુભવના પ્રવચનજ્ઞાના દેવ્યાક પ્રસન્ન આ જીવનમાં પ્રવરેલા છે અને આધતનતા રાગમા ત્યારે તમારા જીવનીશ્વરે આર્જવ ગ્લા કરેતો દત્તો, ત્યારે પણ એનું બાસનાનું બાસનામા અચળપણું રજા કરનું દત્તુઃ (પણ તેમાં રક્તિ, ગતિ ને વખ્ખ ને માગે આપણામાં પ્રવરેલાં નહોતાંથી તેની કદ-ભક્તિ આપણાથી થાત' શકેની ન હતી ને પદે શુદ્ધ દશાકત છે)

“ ભગવાન તેના ભક્તનું બધું સંભાળે છે ” એવા દેવસાચે પ્રસંગે
આ જીવનમાં પ્રગટેલા છે. અને જે પ્રિય બનને છે, તે તમે બન્યા છો :

“ હરિને ભગતાં દજી કોઈની લાજ જતાં નથી ગણી રે. ”

તે ભગનમાં :

“ વૃક્ષાસે નરસિંહ મહેતાને હાર હાથોહાથ આપ્યો રે, ”

એમ છે. તે દક્ષીણને આપણી હાથની ભુદિ નીકારી ગકે તેમ નથી.
તેમ છતાં તમારી જ હાજરીમાં મારા જીવનનો એક પ્રસંગ બનેલો
તે તમને લખી મોકલું છું, કે જેથી તે દક્ષીણ તદ્દન સાચ છે
તેની સમજણ પડે.

હિંદુ યુનિવર્સિટી માટે અપીલ

શ્રી. માલવીયાજીએ આપણી સંસ્કૃતિને જીવંત રાખવાને કારણે
હિંદુ યુનિવર્સિટી સ્થાપી હતી તેના નિભાવને અર્થે ભારતના
હિંદુસમાજને નાણાં માટે દહેલ નાખી હતી. જીવનનું મૂળ તો
સંસ્કૃતિ છે સંસ્કૃતિ પરત્વેનું પ્રભુકૃપાથી મારું આકર્ષણ અજગ ને
અતદ્દ હનું, ને હજી પણ છે. એટલે તેમની અપીલના કાગળથી દિલમાં
એક પ્રકારની જાગૃત્તી થઈ પ્રગટી. મારાથી પણ તેમાં કશુંક અપાય,
તો ધન્યતા ને કૃતજ્ઞતાની ભાવના જરૂર મને મળે એમ દિલમાં ચલું.

આર્થિક લીંસ

પરંતુ આર્થિક મિથિ એટલી ગંધી તો તંગ હતી, કે ન પૂછે
વાન. માત્ર જગા ઘણામાં ■ જીવોનું પોષણ કરવાનું. માફીના રા
રૂપિયા તો સદકારી મંડળીમાં ફરજિયાત જ્યત તરીકે જતા. જીવન-
વ્યવહારમાં મારા પોતાને માટે એક પૈસો પણ નકમો ખર્ચવાનું મારાથી
અતી દહનું મતિ. દાનગૃહ પણ અહિંલે. એકજ વાર કરવેલો. ત્યારે
દાનમનનું સાધન પણ પામે ન હતું. એવી આર્થિક તંગીની બીંમબં

યુનિવર્સિટીકેટમાં આપવાને મારી પામે કશું જ ન હતું, તેમ છતાં આપવાનું દિલ તો પ્રગટ્યા કરતું.

ભગવાને ઈચ્છા પૂરી કરી

એવામાં તમે ને હું બંને સાગરમતી આશ્રમમાંથી ક્યાંક શહેર-માં જવાને નીકળ્યા. આશ્રમથી થોડેક જ દૂર ચાલ્યા હોઈશું, ત્યાં ચંદ્રભાગાના પૂલની નજીક જમણે હાથે એક વૃક્ષ હતું, ત્યાં આવતાં મને લઘુશકાની પ્રતિ થઈ ને તમને મેં ‘જાડ’ એમ પૂછ્યું, ને તમે સંમતિ આપી. તે કાળે એવું એવું બધું પણ્ય પૂછીપૂછીને કરતો હતો. કોઈને આવું બધું ગાંડપણ્ય લાગે પણ તેમાં માગે જીવન-વિકાસનો હેતુ જનમનપણે રહેતો હતો. લઘુશકા પૂરી થઈ રહેતાં જાણવાતું થતવિંત પાસે પડેલા એક કાગળિયા પર મારી નમ્મર પડી અને તે હાથમાં લેતાં, તમે પાસે જ હતા એટલે તમને તે બતાવતાં તેમાંથી બે વાંટી નીકળી અને સાથે પાછું લખાણ પણ હતું કે ‘આ તારા ઉપયોગને માટે છે.’ આપણે બંનેએ બજારમાં સાથે જઈને તે વાંટીની રકમ બનાવસ મોકલી દીધી. જીવતીભગતી ભાવનાને આ કેવો પ્રત્યક્ષ પુરાવો છે !

કરાંચી

હરિ : ૭૬

તા. ૧૨-૩-૪૦.

(૧૯૨૪માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(વસવતિશકા)

લગ્ન મૂકી હઈ જાંધી તુજ પાસ માથું,
હે રંગી હે પ્રભુ, મને તુજ રંગમાં તું;
ને જોતજોત વણી બેળવી હે મને તું,
તું-સાથ એક કરી મસ્ત બનાવજો તું.

*

*

*

હું દુઃખમાં પણ મગી પ્રભુ, લોગતું છું,
તેથી જ માર તુજ હું જીતી શકું છું.

ખાટી રહ્યો ન હત કે' જીવતો હજી હું,
આભાર એ તુજ પ્રભુ, કયમ ભૂલી જાઉં ?

તારું પ્રભુ, કિરણ-તેજ ઉતારવા હું,
મારે હૃદયે સતત નિત્ય મથ્યા કરું છું;
પાણી મથું બનવવા સ્થિર, ગ્વચ્છ મારું,
કે જોયી ત્યાં પડી શકે પ્રતિબિંબ તારું.

જો પ્રાર્થના મુજ ન સાંભળશે પ્રભુ, તું,
હેયું કરીશ દગવું કહીં તો ખીજે હું ?
ના, ના, ન એમ બનશે પણ જે અશ્રદ્ધા,
હુ'માં રહેલી, કરવે મુજને બળાપા.

સંભાળ જો ગરીબની નવ રાખમે તું,
તો શી થશે મુજ વસે પ્રભુ, ધારી સે તું;
તારો ન સાથ મુજને મળમે પ્રભુ, જો,
આ પાંગળો કયમ કરી પથ કાપશે તો ?

સામગ્રી શી પદ ધરું પ્રભુ, રીઝું કે તું ?
જાણું ન મેં કરી પ્રમત્ત શકું તને દૂં !
મલિંચિતે પણ જ્યાં ઉરલાવ છે જે
ફિતિયે નને તુજ પદે ધરું પ્રેમભાવે.

કહરબાપા કાળો

અર્ધ કાલે લખેલા પ્રસંગ પરથી આજે ખીજે પ્રસંગ લખવાનું

ફેબ્રુ ૧૯૩૮ માં આ જીવંતુ સરીઝ લોહીના આગથી પટકાયુ વાડીના ન સાનાલાઈ દવાખાનામાં indoor (ઈન્ડોર) દર્દી તરીકે દાખલ થયાનું પણ બન્યું ત્યાં તે રોગ મધ્યો નદિ એટલે જાણી જવાનું બન્યું ત્યાં યોગ્ય સારવાર ને યોગ્ય દવા થતા તે મરી ગયો પણ તે પછી (અન્યાયે વખના તારીખ વગેરે યાદ નથી આવતી) ગાંધીજીએ શ્રી હક્કમાપાના નીચેને ૭૦ વસ્ત્ર પૂગ થતા તેને મારેના કાગાને કાગે ‘દરિદ્ર ન કુમા’ અત્રેજી લખેનો વાન્યો તે ૭૦,૦૦૦ને કાગે તે તદ્દન નહોતો, મામૂલી, ગણાવ અને તેવો કાગો તો એકદમ બનાવેલો જોઈએ એમ પણ ગાંધીજીએ લખ્યું હતું મારે પડે તે કાગામાં ફેફસાં જોઈએ એવો આગ્રહ ત્યાંની એક મટેને ખાસ ખાસ કરી કર્યો

હક્કમાપાની નેવા

મારી પામે તો આપવાનું હર્ષન નહિ, ને બીજા મેંથી લઈને તેમાં હું પેમા જીવું એવું તો ગમે નહિ ને જાહેન મને કહે કે ‘તે તમે દિવસ દિવસી કાગામાં જરાનું ખરેખરું ઈન્ડોર તો તમને ગમ આજમાથી પણ પગેને મળી આવે શ્રી હક્કમાપા જે પ્રમાણે મેંવા કરી રહેના છે અને આદિના શિખોની, બીજાની ને દરિદ્રોની તેમજ જે મેંવા કરી છે એ મેંવામાં તેમની કેરી ધગશ છે’ થઈ તેમાં મારા યદ્વાત પણ નથી એટલું જ નહિ પણ તેમાં તેમજે એક યોગ્ય પ્રમાણની મરસ્યા ઉપજી છે, એક પ્રમાણી તેમાં method (પાઠના રીતનું સચાણ) છે તેની સાથે સાથે અમુક અમુક પ્રમાણી એકદમ નહિ, ખત, દિમાગની યોગ્ય પ્રમાણની નાખવન વગેરે જે જાંતી જાયો તેના ઉપરના પ્રમાણ છે, તે જરાના પ્રમાણમાં તેમની નેવાનું મૂલ્યાંકન ને તેની યોગ્ય હક્કમાપા નુસ્તાને પ્રમાણ નથી એવું મને તારે પણ જાણ કરવું.

ફાળામાં લરવાની અભિલાષા

એટલે બહેનની આગ્રહભરી ટકોરથી ને તેમના છવનની આવી સેવાપરાયણનાના લાવથી પ્રેરાઈને મારાથી તેમના 'માટે' થવાના આ ફાળામાં જો કંઈક રકમ આપી શકાય તો મને બહુ આનંદ' પ્રગટે એવી અભિલાષા મારા મનમાં યનગનાટ કરવા લાગી. સાથે સાથે એમ પણ મનસુનો હતો કે આ જીવ પામે એક પાઈ પણ પોતાની ગણ્ડી શકાય એવી નથી, તેમ છતાં ને ફાળામાં આપવાની અભિલાષા રાખવી ને આકાશકુમુદવત છે. આમ હોવા છતાં પ્રબુદ્ધતા હોય તો તેની શક્યતા જરૂર પ્રગટી ગકે એવું લાન પણ ત્યારે જરૂર પ્રગટતું.

‘પેણું કશુંક પડયું છે!’

હવે એમ બન્યું કે એસના વરસના દિવસે બાપુની (લેખિકાના વડીલની) સાથે તથા ને બે બહેનોની સાથે આમારે કરાંચીના કેટલાક સહભારી સન્નજનોને ત્યાં મળવા જવાનું થયું. કરાંચીના માછ મેયર શ્રી. ચાગલાસાહેબને ત્યાં તેમના બગસે અમે ગયા. તેઓ ત્યારે નમાજ પઢી રહ્યા હતા, એવી અમને ખબર મળી. એટલે અમે બહાર જરાક વાર મોટર જાવી રાખી નીચે જીતર્યા ને અંદર દિવાનખાનામાં પેસવા જતાં પહેલા મારી નજરે એક વીંટળાપેસે કામળ રસ્તા ઉપર પડેલો જોવામાં આગો કાચીમાં રસ્તા એટલા બધા સાફ સ્વચ્છ હોય છે કે કંઈ પણ કંઈ પડેયું નજરે ચડ્યા વિના રહી ન શકે એ તો નમે મનસો છે. થી જમએદજીની આવા પ્રકારની મેચ બેનમૂત છે. ને કાગળને સીધીને બહેનને મેં કહ્યું, ‘જે, પેણું કશુંક પડયું છે!’ તે જાંચકાને જોતાં તેમાંથી ૫ ડિપ્પાની નોટ નીકળી. ને તેમાં ૫૫ બહુ બાપાનું લખાણ હતું, કે ‘તે રકમ તારે મનગમતી રીતે વાપરવા માટે છે.’ પ્રબુદ્ધતાથી આવી આજમાથી પડેલી રકમ શ્રી. દક્કરચાપાના ફાળામાં ભરી દીધી.

લીડબંજન ભગવાન

મારી આર્થિક-તંગીની બીંસ કેવી છે તે તો તમે જાણો છો. એકાદ બે વરસથી આ જીવને તમે કે બીજા સદ્ગુરુ તરીકે માનતા થયેલા હોવા છતાં તમારી પાસે પણ કદી મેં કશું માગ્યું નથી: તે તો દક્ષીણની વાત છે. એક વખતે મારે કોઈક સંજોગને કારણે એસાની ઘણી ઘણી જરૂર પડી હતી, અને કોઈની પાસે માગવાનું તો ત્યારે પણ દિલ થતું નહિ, એટલે માગણી કરતો નહિ. પણ આ વખતે તેટલી રકમ વિના ચાલી શકે તેવું હતું નહિ. રકમની તો તાત્કાલિક જરૂરિયાત હતી. ભગવાન તેના ખરેખરા ભક્તને તેની આપત્તિના સમયમાં કોઈને કોઈ રીતથી મદદ પ્રેર્યા કરે છે, તેવા પ્રકારનું બાનશક્તિપૂર્વકનું આશ્વાસન મારે માટે કંઈ નાનુંસૂતું નહોતું. તે આશ્વાસનથી અને એક પ્રકારની હાંફ અને ઓથ મળ્યા કરતી. પણ તે તો નિરાશર હતી. પરંતુ મારે તો ભગવાનની કૃપાથી તેવી ઓથ ને હાંફ સાકારપણે પરિણામ રૂપે પ્રગટેલી હોય, ત્યારે જીવનમાં પ્રગટેલી બીંસ ટચી શકે એમ હતું. આવી સ્થિતિ માટે કદી મેં ભગવાનને પ્રાર્થના-પણ કરી નથી—કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં પણ. કોઈ પણ ભારેમાં ભારે કટોકટી ભરેલી તંગ સ્થિતિ પણ ભાવ કેળવવાને માટે, ભાવમાં ટકી રહેવાને માટે, કે ભાવમાં ભાવથી જીવંતપણે જીવવાને માટેની હોય છે. એટલે તે જાણની તેવી પરિસ્થિતિની પ્રગટેલી બીંસને હું કદી ગણકારતો તો ન હતો, પરંતુ તેથી કરીને બીડ જતી રહેતી હતી એવું કશું નહોતું, બેકે બીડની બીંસ અને દાખી દેતી નહોતી અને વળગતી પણ ન હતી તે તો અત્યંત અનુભવે પરખાતું અને તેમાં ભગવાનની પરમ કૃપા અનુભવતો.

સોનાની કંઠી મળી

એક દિવસે સાંજે અમે બધા નદીકિનારે એક સાધુમહાશયનાં દર્શન કરતા હતા. તે વેળા મારી સાથે હસમુખશાઈ, અમદાવાદ-

વાળા નાનુભાઈ ભટ્ટ તથા જીજન પણ કોકિ હતા, (જેનો ખ્યાલ અત્યારે પ્રગટતો નથી) નદીના કિનારાની અને ગ્રંથાળની લગભગ નજીક આરી પહેલ્યતા એક ઢેકાને ફાટેનાવટેના લૂચાની વાગેની પોટની જેતુ ખારી નજરે ચડ્યું, ને તે હાથમા લઈને ખોનતા તેમાથી એક સોનાની કડી નીકળી તેની સારે પણ તામિનમા લખાણુ હતુ તે લખાણુમા પણ 'તારા પોતાના ઉપયોગને માટે આ છે' એમ હતુ તે ડહી શ્રી હસમુખભાઈએ જાગ્રમા વેચીને તેની ગુકમ મને આપી, ને પ્રભુકૃપાથી તેનાથી ખારી બીડ ભાગી +

જરાબી,

હરિ ઓ

તા ૧૩-૩-૪૦

(૧૯૨૪ મા રચાયેલી પ્રાર્થના)

(વસંતતિથા)

હુ તો તને લગી લગી વિનંયા કરુ છુ,
ચાકુ, કરુ ન વળાડુ મુજ, હુ કરુ રા ર
પાસા પડે ન સનગા પ્રભુ, નાખુ હુ જે,
રાખરા કરુ ધીરજ કે પ્રભુ, સ્વાય દેશે

*

રગાણુ ના મન હજી તુજ ગગમા ને,
આસકત તે હજી ચતુ નથી પાદપદ્મે,
ભારે કરે નહુ જ છેતરપીડી ભૂકે,
હુથી કૃપા-રિગુ ન રોકી સકાય રોકપુ

*

તારા ગુનામ ચતુ છે, તુજને ગમે તે,
હુ-પામથી જરૂર તુ પ્રભુ કમ નેજે,

+ આ કહીના પ્રસંગ મોડા બનેલો છે, પણ આપના પ્રસંગોને અનુરૂપ દોવાથી આ પ્રસંગ અતી મારે જ લાગ્યો છે —સ પાદક

વીણે મૂકી દર્શિ ના મુજને જરી તું,
દષ્ટિ સમીપ મુજને નિત રાખજે તું,

કેં દોષ આવરણુ જે મુજમાંદિ હોયે,
તે બાળી સર્વ કરે ભસ્મ કૃપાકટાક્ષે;
મારો બધાય મળ, ત્રાસ નિવારજે ને,
તારી પરે પ્રભુ, મને દિલ-વ્દાદ દેજે.

તું-પ્રેમની પ્રભુ જરાબર અન્ય કયાં
વસ્તુ ન કોઈ, કરેવો ઉત્-પ્રાપ્ત મારે;
છો મુર્ખ પશ્ચિમ જાગે, પણ ધારુ મેં જે,
તે મેળખ્યા, વિષ્ણુ નહીં રહે, તું કૃપા દે.

ચાહ્યા કરું બદ્ધ જનાં પથ નાં કપાનો,
ધાંચી તથા બળદની ન્યમ કે રહેતો;
ગળુ ન, કારણ હમે પ્રભુ, એવું શું જે,
તો દોષ દૂર દઢવી તુજ ધામ લેજે.

એરોપ્લેનમાં મુમાફરીનો હુકમ

એક વખતે કરાંચીથી સાબરમતી આશ્રમમાં પાછો આગેડ
અને જુલાઈ, ઑગસ્ટ અને સપ્ટેમ્બરનો અડધોએક માસ ત્યાં
(સાબરમતીમાં) રહેવાનું બન્યું હતું. પાછું મારે કરાંચી જવાનું
હતું. ક્યારે જવું તે નક્કી થયેલું ન હતું. પરંતુ આશિંતું એક
દિવસે ટપાલીએ આવીને મારા હાથમાં સ્ટેન્ડર્ડ પાકિટ મૂક્યું. તે
તેમાંથી ડા. ૬૦) સાદની નોટો નીકળી અને બહું લિપિમાં જે
લખ્યું હતું તે તમે જ શ્રી કુરેશીસાહેબ પાસે જઈને વંચાવો

આ યા હતા તે જાખાણમા એમ હતુ કે 'તારે તારા જન્મદિસે જ
ડગવી જતુ ને તે પાડીને જ જતુ એવો હુમ છે' ચાર રીટતુ
એક નાનકડુ વિમાન તારે જતુ તેમા ટિકિટ મળતી જુ મુશ્કેલ
હતી રાડરામા તા ટિકિટ નહિ મળી શકે એનુ જ લાગ્યુ બેતણુ
વા તપાસ કરતા ટિકિટ તો મળી અને તે દિવસે 'હવાઈ જહાઝ મા
મેસીને 'પૈદાઈશ કે દિન' યુઆફરી ડરી

આકાશમાર્ગે જતા અદ્ભુત ધ્યાનાવસ્થા

વિમાનમા બેસવાનો તે બધો કામ કોઈ ન વણુધી શકાય એની
અગમ ધ્યાનાવસ્થામા જ પસાર થયા કર્યો હતો વિમાનમા જવાની
માન જેવાને તો હ પના પણ ક્યાથી જગી શકે? મારી પામે આર્થિક
સ્થિતિની તેવી શક્યતા પણ નથી ને તમારા જેવા કે ભાઈ નદનાન
જેવા ખમ જાણુ વિના વિમાનની સેવગાલ મને કરાવે એની
વિચાનસરણી પણ તમારામાથી કોઈની ત્યારે નહતી ને આની હુમ
ઓચિતી આપમેળે યામ્થી આની થી! થતી તેની સાથે જીર્ણુ
લખાણુ લખેતુ હતુ તે તમે શ્રી કુરેશીસાહે! પામે વચાની પણ
આ યા હતા આના નાજગીજના બનેના પ્રસંગથી માર્ને રામ
ને મશવ પણ પેદા થયા હતા મારી પામે એવી ધર્મ મકમ નહતી
કે જે હુ દયાનમા ભરીને મો તારી શુ ડાહુ લખાણુ નમેતુ તે
તો કોઈ મેમ માને કે ધારે કે મેકની પામે લખાણુ હોદ પરતુ તે
વિનોમા દયાઈ જાત ની મનો નહિ તેની તમો મારી પેકે
ખમ જે ક્યાવ પણ શુદે મા મયા વિના અમ તારની ભરની મેગમ
માર્ની મોજ ઓફિશની જાવ ને મવાળા પાકિ થા દતી મારે
અમક વિમે જ તારી જતુ તેુ મગ અગાઉથી નખી થયેત પગ
ન દતુ એને તેની ગ્રેગ્યા ને તે માટેની મમ પણ આખમાથી
મારે મારે પટી x

x આ પ્રગજ મધ્યજર ૧૯૬૮મા બના હશે ૫૦ નીન આમગના
મયજન પ્રસંગો જેવો દોચાથી તે પાન અટી જાખ્યા હ-ચ પાદક)

દ્વંદ્વાતીત સદ્ગુરુમાં પ્રેમલક્ષિત

આ બધા પ્રસંગોના સાક્ષીઓ આજે બધા જીવતા છે. મારા જીવનના આવા કેટલાક બીજા પણ પ્રસંગો છે એની દારમાળા; મારે તમને લખવી નથી. હૃદિયાતીતપણાના પણ પ્રસંગો મનુષ્યપાત્રી પ્રગટેલા છે. આ બધું લખવાનું કારણ તો એ કે ઉપર જે મદ્ગુરુ વિશેનો શ્લોક ટાંક્યો છે:—

“એકં નિત્યં વિમલમયજ્ઞં.....દ્વંદ્વાતીતં”

એવાં એવાં સક્ષો જેના જીવનમાં પ્રગટેલાં છે તે સાચો મદ્ગુરુ છે એવું જીવનજાતું પ્રમાણ આપણને તે શ્લોકમાંથી મળી આવે છે, અને એવા પ્રકારનો આપદંડ (જીવન માપવાનું યોગ્યમિટર) અને તેવા પ્રકારના પ્રસંગો આ જીવનમાં પ્રગટેલા છે; તેના પરત્વેનું જે મજામાં સ્વજનમાં પ્રેમલક્ષિતાનુકૂળ મદત્ત પ્રગટે તો તેવા સદ્ગુરુમાં આપણું દિલ પરાવાઈ રહે ખરું.

પ્રગટીકરણનો હેતુ

આ પ્રસંગો લખેલા છે, એટલે તે આત્મજ્ઞાપા છે એવું પત્ત નથી. એક ને એક બે કદીએ એમાં જેમ મંપૂર્ણ વાત્સલિકતા છે, તેમ જીવનમાં જે જે રીતે જે જે કંઈ બનેલું છે, તેને તે રીતે જ તાદરૂપપણે દર્શાવના રૂપમાં અમુક ખાસ જાગરની દેનુધી જ પ્રગટાવતું તેને આત્મજ્ઞાપા ન ગણાય. આટલું લખતું પડ્યું છે તે પત્ત કોઈકના વિચારને કારણે. જીવનના જે નક્કર, સ્વભાવિક, વાત્સલિકપણે અનેલા પ્રસંગો છે તેને તે રીતે કથવા, અને તે પત્ત એવું નિમિત્ત પ્રગટનાં કથવા, તે અમારે માટે તો તદ્દન યોગ્ય છે. આ તો જીવનની એક દર્શાવતું પ્રગટ્ય ખાસ દેનુધીક થયેલું છે. વખાણમાં ને આવી દર્શાવના પ્રગટ્યમાં ફરક છે. આત્મજ્ઞાપામાં પ્રત્યક્ જીવનની વાત્સલિકતા પ્રગટેલી ન દેખ ને અનિમિત્તેનિ પત્ત દેખ. આ ‘પત્ત’

જેમ હિપર લખ્યું છે, તે તો બધું જેમ ખરેખરું બન્યું છે, તેમ જ લખ્યું છે. તેમાં એક અક્ષર ઝાઝોવતો નથી કર્યો. નરસિંહ મહેતાને ભગવાને હાથોહાથ હાર આપ્યો, તેવા પ્રકારના આ બધા પ્રસંગો છે. અને તમારું બધાં સ્વર્ણનોતું થોડુંધણું પણ વળગી રહેવાતું જે બને છે, તેના અળગાં તો આવા પ્રકારના અત્યેકને અનુલવમાં મગટેલા કોઈકે ને કોઈકે નિમિત્તપ્રસંગો છે.

કરંચી,

હરિ : ૭૬

તા. ૧૩-૩-૪૦..

(૧૯૨૪ માં થયેલી પ્રાર્થના)

(સિખરિણી)

પ્રભો ! ભારે તું તો	નમવી ચક્રે છે બહુ મને,
અને કાઠે છે તું	હમ જ બહુ ખેંચી મુજ અરે;
કહે શાંતિથી શે	સુખથી પઠી રહેવા નવ દહિં ?
મને તારો બાણી	કંઈ કરી દયા લાવ જરી તો.

*

*

પ્રભો ! તારે માટે	સ્વહી સ્વહી બાળ મરતો,
કૃપાચિંધુ થું તું	મુજ પર કૃપા કાં ન કરતો ?
મને શાને દે છે	રિખરી રિખરી દુઃખ પ્રભુ, તું ?
દયા લાવી મારી	હૃદય પ્રભુ, શે બાળ તુજ તું.

*

*

બધા મારા બોરે	વિશ્વ લકું સંભામ પ્રભુ, હું,
પ્રભુ ! તોયે કેમે	નવ છૂટી સકું, હારું વળી હું;
અકાલા ! બાહું છું,	ગડન ગતિ છે કઈ તપ્પી તે,
ખાં થહા કો દી	હૃદય મુજ આરામ મગશે.

ભાવાવધામા ચોર દેખાયો

પરંતુ તેડુ પ્રગ્ભાની નિયતિ પડેના, પેના વરણાને માટે
 ‘કોણે મેં તુ કાંધુ હો?’ અને ‘મારી જવાનદારી હું બરાબર
 ગીતે અલ ન મી ગમ્મો,’ તે દર્દનો વિચાર ભડોડો ઠાડોડો
 ઝુકરી ગયેનો ખગે તેવા ભાવાવધામા ધ્યાનના પ્રકારના ઠીક
 જનાના જવાતા ત્યાં જે એક દૃશ્યનો અનુભવ થયો તે તો અદ્ભુત
 ને રોમાન્સમયી છે નિઘનાયના મદિતમા કોણે કવી રીતે ગજવું
 કાંધુ તે દૃશ્ય પણ આદેશ દેખાયુ તે વેળાએ ધ્યાનની ધ્યાનસ્થ
 દામા પણ તે ચોના જીવને માગથી મોવાઈ ગયુ કે ‘અ-ચા !
 આ વગણા મા ! નથી મને કોઈકે મૂઝા આપેના છે, અને હું
 તો ગર્ગમ માણસ છું ને હું ભગપાત્ર કરી શકું તેમ નથી આ
 મિત્ર ન તારાથી જીવી નરિ ગમાય તું મને પાછી મોંપી ત
 માડુ રહશણ અમુક અમુક ઠેમણે છે’ સવારે પરીક્ષાનો દાક્રમિ
 દોવાથી અડોપોણો જ્યાં વિદુ યુનિવર્સિટીના અમુક સ્થળે હોઈ
 છું ને નેવાતું મમા પયુ અમુક ગમે છે, તે મડુ મેં તેને વધુવી
 બનાવ્યું આ મધુ જ ધ્યાનગ્ય અવગ્યામા બનેતું તે એટલું બડું
 તો તાદન્ય હતું અને તેની ઘેગે અસર દિલ પર એવી તો ભાગ પડી
 ચૂકેલી કે તે હમાન જાણે પ્રત્યક્ષ નજરેન ન થયા મરતી હોય એવા
 પ્રમદના અનુભવનો ઉદય જાગ્યત થયેનો એવી ધ્યાનસ્થ અવસ્થા
 આખાયે નૌમવિનિદા ધ્યાન ન્હા મરી હતી એવી અવસ્થાથી અમારી
 નાની બનેત તો માગ પર ખૂન નીડાતી = તેને આવું ન રહે તે
 સ્વાભાવિક હતું નૌમ ઓવાગને સ્પર્શી ત્યારે જેમ તેમ કીને મને
 ભાનમા આજીવન મોગી બનેત કરી શકી તે પછી અમે પાછા વિદુ
 યુનિવર્સિટીના અમારા મમનમા ઘેર આવી ગયા

* આવી માનારસમાં દસાંજી ધણીવારે હતી ને અર્ચા ત્યાં બનતી,
 તે તેને મુકચિબ ન લાનવું

ચોર સામેા ઘરેણુ આપવા આન્ધેા

ખીજે દિવસે યુનિવર્સિટીના જે મકાનમા પરીક્ષા લેનાતી હતી, ત્યાં અને ઉપરના માગે હતા મોટી ખડેન તો તેના પરીક્ષા હોવામા હતી અને તથા ખડેનની એક સખી બહારના વરડામા બેલા હતા તે વેળા સામેથી વેગવેથી એક માણસ હાફતો હાફતો દોડતો દોડતો આવતો હતો અને મને બોલાવવાની નિશાની ક્યાં કરતો હતો.

ભક્તને રંગડનારને મળ

મારી સામેની ખડેને મારુ લક્ષ તે પરત્વે દોડ્યું મને તે દોડી આવનાર ભાઈએ ખૂમ પાડીને બચુખડુ કે 'ભાઈસાહેબ ! કૃપા કરીને નીચે જાતરો' હું નીચે ગયો અને તેને મળ્યો તેણે મને કહ્યું કે 'આ તમારા ઘરેણુ પાછા લઈ લો હું તો આખા શરીરે એટલો ખોા દાઝી મરુ છું કે મારાથી આ અગ્નિનો દાહ છૂરી શકાતો નથી માટે કૃપા કરીને તે મટી જાય એવું કરો'

પ્રભુકૃપાનો ચમત્કાર

ઘરેણુ મળી જવાથી પ્રભુની કૃપાનો દેવો ચમત્કાર બન્યો તે અનુભવીને મારુ હૈયુ તો ભાનથી ગદ્ગદ થઈ ગયું, એટલે તેના બોલવાનું તો મને કશું ભાન રહ્યું ન હતું અને ઘરેણુ મળી જવાથી એટલી બધી તો હા શ પ્રગળી ને એથી તો નિરાનનો અનુભવ પ્રગળ્યો કે જેનું વર્ણન તમને લખી શકું, એટલે કે ભાપામાં ઉતારી મકુ, એવું મારી કનમમા બેર નથી એવો કવિ પણ હું નથી વળી પાછું પેલા માણસે કાનાવાના કરી કરી કરગરી કરગરીને મને પગે પડીને કહ્યું, કે 'ભાઈસાહેબ ! મારો આ પ્રયત્ન દાહ મગાડી દો,' મેં તેને કહ્યું કે 'ભાઈ ! આ તો માગ લગવાનની કરામત છે પણ તું કેવી રીતે પારખી શક્યો કે આ ઘરેણુનો માનિષ્ટું પોતે છું ?' ત્યારે તેને કહ્યું કે 'મર્ડાલની સમી સાજ પછીથી

મને યોગિતો એવો આખા ગરીબ પ્રયંત્ર દાદ પ્રગટેલો છે કે તે સહો જતો નથી. આ આખા સુખ દરમ્યાન મને તમારા શરીરની આકૃતિ આબેહુમ વારંવાર નજર સમક્ષ પ્રવક્ષ તર્જા કરતી, અને તમે કયા રહો છો તે મદાનની જગ્યાની ખરેખરી રીતે તેના અમુક ચોક્કસ સ્થાનની પગ મને ખબર પડી હતી, અને સવારના તમે કયાં દરો, તે પગ છું દેખી ગઈતો હતો.

કૃપા કરીને દાહ મટાડો

ગતે ને રાતે આરવાની ખાસ શરીરમાં તો તે વેળા શક્તિ પગ ન હતી અત્યારે પગ જોગતે કરીને આવી શક્યો છું. નીકળવાનું થયું ત્યારે તો ચાવી નહિ મકાશ એમ લાગતું હતું. પગ પકીથી તો એમા એટલી ખબી મતિ પ્રમદી કે દોડપા જ કરવાનું બન્યું છે અને એકા આમે અહીં આપ્યો છું. માટે કૃપા કરીને તમે આ દાહ મટાડો.

મંદિરમાં ચોરી ન કરવાનું મત

મે પગ તેને અચાનક એમ કહ્યું કે 'ભાઈ! તું દવે એક મન લે, કે 'ચિંતામણી મંદિરમાં દર્શને આવનારનું ગજનું કાપીગ કરીશ નહીં.' એવું મન લેતું પ્રભાલિકાથી પાત્રનું વચન આપશે અને તે વચનનું પૂરેપૂરું પાલન કરતે, તો પ્રજ્ઞાપાથી તારા શરીરનો દાહ જરૂર મરી જશે. કોઈ બિચારો ખાસ જેવો મરીત, દર્શન કરવાને આવે અને તેનું ગજનું તારા જેવાથી કપાઈ જાય, તો તેના કેવા દાવદવાલ થાય! તે બિચારા મરીતને કેટકેટલી દેશનમતિ ભાગવતી પડે! માટે કૃપા કરીને મંદિરમાં દોડનું પગ ગજનું કાપું નહિ એવો અમર દેહ લે.' તેને શરીરે દાદનો અમિ એટલી ખબી તો વેળા પ્રમદાતો દનો કે તે બિચારાએ તેનું મન ખારી આગળ લીધું તો ખરું જ અને તે પાત્રનું વચન પગ તેને મને આપ્યું. વપુમાં મેં કહ્યું કે 'બૂબે મરીત, તે દા. રજૂ. પરંતુ કોઈ પગ આપનામાં

મરાતા પ્રસંગમાં પણ મદિરમાં કોઈનું પણ ગજનું નહિ ?

દાહ મચ્યો

તેના કથન પર વિન્યાસ પણ પ્રગમ્યો અને તેમાં તેની શુ લાગી મે પણ પ્રભુને તેનો દાહ મટાટી દેવાને માટે સ્ત્રી પ્રાર્થના કરી અને થોડી વારમાં તેના શરીરનો દાહ ॥ પણ તેણે પોતે અનુભવ્યો અને તે માણસ મને પગે સ્તે પડ્યો

હરિ હૈ

તા ૧૪-૩-૪૦

મકરપ આકાર પામે

હાનની બિઝાર્ષ અને તેની ભાનાસ્થા પ્રેમ વાસ્તવિનપણે ॥ તેનો આ પ્રકારનો ગર્ભ કાને વિગતવાર વળુવેનો અનુભવ ભુકુપાથી થયો. ધ્યાનાસ્થામાં શરીરનું ભાન જતા જતા જે પ્રગટે અથવા જે સકરપ તે વેળા કરી શકનાનો જ્ઞાનયુક્ત આપણાથી બે મજી શકાય તો તે સકરપ પ્રેમ આકાર બની છે, તેનો આ આપમેળે પ્રગટેનો પ્રત્યક્ષ પ્રયોગ હતો ધ્યાનના ॥ જતા પણ ઉચ્ચતમ કક્ષાના પ્રકાર હોય છે હજી આવા મના ધ્યાનમાનો એકડો પણ આપણાથી મળ્યો નથી, એટલે દાખલાથી આપણને મધાને જસુવલુ મળે તે આપણે હજી દિશામાં કેટલું બધું આગળ વધવાનું છે

પાલી તમને મારી સાધનાકાળની પ્રાર્થનાઓ લખું છું:

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(વસંતવિજય)

ભેગો ચર્ષ જર્ષિ તુ મુજ હામ ક્યારે ?

૨ / તે નિરા દદા સહ શહે ન દેમે,

તાપે ઢિયાટ થકી તે ઉર તપ્ત રહે છે,
જ્યાં જોઈ ત્યાં કરમ આગળ જીવું રહે છે.

*

*

*

કયાયે ન શાંતિ વળતી મુજને જરાયે,
ખાવા જ ધાય, જહીં જઈ તહીં, બધાયે;
તુયે ન દે કંઈ કરો મુજને દિવામો,
એવી જાંધી ગતિ પ્રભુ, મુજ કર્મની જો !

તેમ છતાં :—

પ્રારબ્ધકર્મ પુરુષાર્થ નડે બધાયે,
ખાળી જ નાખીશ પ્રભુ, જડમૂળથી એ;
એળીગ રાખ પછી તેની બધા સરીરે,
તેવી દશા મુજ થવા પ્રભુ, તું કૃપા દે.

*

*

*

સંજોગ આવી મળતાં મળશે બધુયે,
મા આક્રોશ થઈશ રાખ તું ધૈર્ય દેયે;
ને તુ કર્યા કર થતું તુજથી બધું જો,
રાખીગ આજસ ન તું તુજમાં જરાયે.

*

*

*

લડાવો મને સુખ તજો, પ્રભુ, આપજો તું,
આગ્યો દને તુજ પ્રભુ, કરી આશ તે હું;
લાગાગ ધૈ તુજ થકી ક્યું ઠો ન પાણું,
વૃદ્ધેતો મૂકી દઈશ શું મુજને પ્રભુ, તું ?

*

*

*

ક્યારે ગળી મન જશે તુજ પાદપદ્મે ?
એવી કૃપા જાતશે મુજ સીધી ક્યારે ?

‘હે પ્રાણુનલ ! પ્રભુ મુજ આગ છે તુ,
લેજે । નિરાશ કરતો મુજને રખે તુ ।

*

*

*

પ્રેમે તને દરનિજે પ્રભુ, પાપ વામુ,
તે હુ મુના મુજ તજો પ્રભુ, દડ મામુ
ઝાડુ કદાચ જૂનને, મનસો નહાડુ,
તોયે છતા તજ ન મોટપ ડોજે તુ

પ્રસંગની છાયા

તા ૧૧ મીના પત્રમા મદ્યુરની લાનના વિરે તમને લખેલું છે આપણે જો આપણા ખરેખરા દિનથી જીવનવિભાના હેતુના જ્ઞાનભાન સાથે સદ્ગુણને મી રિતો હોય, તો એવા સદ્ગુણના ન્મરણુ મિવાયનુ અથવા તો પ્રાર્થનાના લાનતુ જે મને આત્મિક પાસાયણ કરવાનું રાખ્યું હોય તેના સ્મરણુ મિવાયના કે નામન્મરણુ સિનાયના અથવા તો ભાવના સિનાયના ખીજ કોઈ પણ જાનના વિચારને, પ્રસંગને બાળને મનમા ઝાઝી વાર દમ્યા દેવા જ નહિ હમા વિચારની ગમ્મથનમાં ‘આ સારુ કે તે સારુ’ એવા વિધા ભાવમા પણ લખો ગાગો દળી ન રહેનાય તેની જાગરિ તો ખૂબખૂબ રાખની કોઈ જાની ગમેતા પ્રસંગની કે બનાવની છાયા પણ દેવા ન દેતી.

પ્રસંગનો વિચાર ને તેની છાયા

પ્રસંગનો વિચાર ને પ્રસંગની છાયા—એ બેમાનો ભેદ તમે સમજ્યા ? એક દાખનો આપીને મમજનુ કેવીય વાર એતુ બને છે કે આપણને દુખ ઉપજાવતો અમુક પ્રસંગ બન્યો પરંતુ તે પત્રી જીવનમાના ખીજ દર્શવ્યો કે પ્રસંગના ધર્મોને લીધે પેના યર્ષ ગમેતા પ્રસંગ કે બનાવના વિચારના પચાગ જુદા પ્રસંગની પ્રમદે ॥

પ્રવૃત્તિને લીધે આપોઆપ તે વેળા અટકી તો જાય; તેમ જતાં એક જાતની આપણને પોતાને પણ કારણ ન સમજાય એવી જાંડી જાંડી ગમગીનીની હાથા કેટલીક વાર તે પ્રસંગ કે બનાવ મૂકતો જાય છે. એવી હાથા ધણા વખત મુઠ્ઠી આંતરમાનસના જાંડા પેટાળમાં પડી રહે છે અને કંઈ સમજી ન શકાય એવી શદ્દમૂલતા પ્રગટાવે છે. વળી કોઈ સમયે એવાં કોઈ સંબંધી મળે કે જેમની પરત્વે ખૂબ મોડ ને આસક્તિ હોય, તો તેવા સંબંધી સાથેનો આપણો સંપર્ક પણ એક જાંડી ઘેરી હાથા તે સંપર્ક પૂરો થઈ ગયા પછીથી પણ મૂકી જાય છે, અને જાંડા સંગ્રહાર તેવો સંપર્ક પાડી જતો હોય છે. આવા પ્રકારના કયા જાંડા સંસ્કાર અને એવી હાથા ચિત્તમાં ન પડી જાય તેની તો ઘણી ઘણી કાળજી રાખવાની છે, એટલે કે એવા પ્રસંગ, વિચાર કે બનાવ કે તેની હાથાને કોઈ ને કોઈ રીતે પ્રેમથી વિદાયગીરી આપી દેવાની છે તે જાણવું.

વૃત્તિ ને ભાવમાં ફરક

વળી હાલમાં તમે ‘આનંદવૃત્તિ યાય છે’ એમ લખ્યા કરો છો, તો એવી વૃત્તિથી બીજા ક્ષણમાં રસ લેવાઈ ન જાય તે તો ધણુંધણું જાણવું. આને હું આનંદની ‘વૃત્તિ’ કહું છું, તે તેના સ્થૂળ ને સૂચક અર્થમાં કહું છું. બાકી આનંદનો તો ‘ભાવ’ કહેવા” એવી આનંદની પ્રગટતી જતી વૃત્તિને તમે કંબુસના ધનની જે સાચવી સાચવીને સાધનના અભ્યાસમાં જ વાપર્યા કરશો, તે આપણું એ સાધનધન-સાધનામૂલી-એવડાની ને તેવડાની જશે. જો તેમ નહિ કરીશું તો નદીનાં પૂરનાં પાણીને નહેરો મારફત બેનરોમાં વાળવાને બદલે નકામું વહી જવા દેવા જેવું યશે; એટલું જ નહિ, પૂર જતારી જતાં જે ઓટ (ભાવની) થશે તે સહેલી મુરકેલ યશે, અને પાછા પડ્યાપડ્યાં થવાનું. ભાવના ઉપયોગથી ભાવની બઢતી યાય છે. પણ તેવી બપજતી આનંદની વૃત્તિનો ઉપયોગ

કર્પા કરવાથી તો ભાવના ક્ષતિ જન્મે છે. સાધનામય જીવનમાં કોઈને કોઈ વાર આવું તો બન્યા કરે છે. પરંતુ એ જેટલું ઓછું બને તેટલું ઉત્તમ તમને આનંદની વૃત્તિ હવે રહે છે, તેથી તો રાજી જ થાઉંને ? પરંતુ આ પ્રકારના નિમિત્તભાવે તમારા પ્રગટતા તેવા સ્મરણને પ્રાર્થનાભાવે શ્રીભગવાનના ચરણકમળમાં હું તો નિત્ય સમર્પણ કર્યા કરું છું કે જેથી એ પ્રાર્થનાભાવની અસર મોટીવહેલી પણ તમારા પર પડવાની હોય તો પડી શકે.

કરાચી,

દ્વિતીય

તા ૧૪-૩-૪૦

(૧૯૨૪માં થયેલી પ્રાર્થના)

(મંદાકાન્તા)

દેવે મારે	હુ ખ-રથ પ્રભુ,	તું ચવાવ્યા કરે છે,
ને એને તે	કચરી કચરી	લોટ જેવું ક્યું છે,
તાયે જ પી	જરીવ હરવા	બેગી રહેવા ન દે છે,
કે ઉત્પાતો	જગથી જગથી	તું સતાવ્યા કરે છે

*

*

*

હમેશા મેં	પ્રભુ, તુજ ચના	સર્વં દરેં દીપ્તુ છે,
કેવે મારી	રખન જરીયે	કયાપ આણી નથી મેં;
થાતું જેવું	જામ હતું પ્રભુ,	તેમ થાવા દીપ્તુ છે,
સાક્ષી થીને	જરૂર બધું મેં	નિત્ય ત્રેયા ક્યું છે.

*

*

*

જાંહુ જાંહુ	રહી ગઈ મરુ	તોય ના સામને દ,
દૈયુ મારુ	લગવગી મરે	તોય ના ખ્યાન દે ત,
પાયે તારે	પડી કરમંતું	તોય સામુ ન જોતો,
યાચી યાચી	મરી જઈ બને	તોય ના પાર આચો.

હેયે મારે ધીરજ નહિ છે, હામ ખૂટી ગઈ છે,
મૂઠેવા આવાં નિન નિત નવાં દુઃખ, તું જે મને દે;
તોયે શાથી તુજ ઉપરની આશ ના કેં છૂટે છે।
હેયે શ્રદ્ધા તુજ ઉપરની કેમયે ના ઘટે છે.

*

*

*

(વસંતવિધ્વા)

આનંદ, પ્રેમ, રસ, ભાવ મહીં નિર્દોષ
દે શક્તિ ઉર પ્રગટ્યા કરજો સદાયે;
એ શક્તિનો હૃદયવાહ વણા કરો, ને
સંબંધ સૌ ઉપર ઉર, રહી શકાજો !

લગની

જેમ જેમ જીવનની સાધનામાં આપણે રત-એકતાર-ચતા
જઈશું, અને તેવા પ્રકારની લગનીનો ભાવ પ્રકૃતિ ને સ્વભાવમાં વણાઈ
જઈ તેવું એક અંગ બનશે એટલેકે તે આપમેલે રહ્યા કરશે, તેમ
તેમ આ પરત્વેની ઈચ્છાશક્તિનું પ્રજ્વળપણું, સર્વ સંબંધોથી પર
થવાપણું, સંબંધોની સપાટીથી જાંચે રહેવાપણું, તેમ જ વહેવારમાં
રહેવાતાં છતાં ને એમાં ચિત્ત હોવા છતાં એમાં જોણુભાવે પ્રગ્તિ
રહે, કર્મ તો જોકે કુશળતાભર્યાં થવાં કરે, તેમ છતાં તેમાં પહેલાંના
જેવી આસક્તિ ન પ્રગટે અને પ્રધાનપણે જીવનવિકાસ પરત્વેની ભાવનામાં
જ આપણું દિલ રમ્યા કરવું હોય એવું અનુભવ્યા જઈશું.

લીલ બાઝવા ન દો

‘ A rolling stone gathers no moss. ’

‘ સતત ગમજ્યા કરતાં પથ્થરને લીલ બાઝતી નથી ’ એને
આ અર્થમાં ઘટાવું છું : જે આપણે ગમજના જતા પથ્થર જેવા-
નહિ કે જડ, પડી રહેલા પથ્થર જેવા-બની ગયેલા હોઈશું તો

1055-શ્રીય-એટલેકે આધ્યાત્મિક જીવન સિદ્ધાંતની ખીજ રામ-
ભાદાદિક શ્રુતિની લીધ આપણને ખાતરી રાકશે નહિ * 'મનને' મા
ખેંચુ છે તેમ -

તને કામ તારાની ચિંતા નહીં જો,
તને તે પરે શ્રેય ના ઉદ્ભવે જો,
તને ખત ને હોશ કે જો ન ધાગ,
અધો વ્યથા તારો પછી પુરુષાર્થ

લગનીની પારાશરીશી

એટલે આમ આપણી પ્રગટતી જતી ભાવનામાં ઉત્તરોત્તરપણે
કેટલાક, ખત, હોશ એવું બધું પુરુષાર્થ માટે ને પુરુષાર્થ દ્વારા જો
પ્રગટ્યા કરતું ન અનુભવી રાકાય તો સમજવું કે જીવનવિકાસ
પરતેની તમન્નાની કક્ષા એટની ધગધગતી ને ઉચ્ચ નથી, અને એથી
આપણને સમજશે કે આપણામાં આ માર્ગ પરતેની સાચી લગની
કેટલો લાગેલી નથી

પુત્તિનો સદુપયોગ

આનંદની શ્રુતિ વચમાં વચમાં જે જન્મે છે, તે જો ખીજ
વિષયોમાં, સમયોમાં, વાતચીતમાં, કર્મોમાં પરચાર્ધ જાય તો
સાધનામાં એટલી ઊણપ રહ્યા કરવાની છે, તે નક્કી જાણજો.
જીવનમાં રહેલી સર્વ કર્ષ શક્તિ સાધનાના કાનમાં જ લાગી જવી
જોઈએ, ને તે પણ એકાગ્રપણે ને કેદિતપણે

* આ ભાવના રોજકની 'તુજ ચરત્રે' પુસ્તિકામાં નીચેની લીટીમાં
ખરાબર પ્રગટ થઈ છે. ચાલુ કૃપા ચક્રી જીતુ ન્યય મેલ શીકુ.

કરાંચી,

હરિ : હૈં

તા. ૧૪-૩-૪૦.

(૧૯૨૪ માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(વરુણવિલકા)

તારી કૃપાનજર હું પર રાખજો તું,
ના વાંછતો અવર કે', બસ એ જ માથું;
ને રાખજો શરણમાં પદપંકજે તું,
ત્યાંથી મને કરીશ ના અળગો જરી તું.

* * *
તું-પ્રેમ માંડી રમશે મનમત્સ્ય ક્યારે ?
ભાળીશ એ પરમ હું દિન બાપ, ક્યારે ?
ને ગૂંજશે ભ્રમર-શુદ્ધિ પદે તમારે
ક્યારે પ્રભુ, તું પૂરશે મુજ કોઠ સો તે ?

* * *
એકો છું દાર તુજ શીર્ષ લઈ કરે હું,
હો પ્રાણુ જય, પરવા કંઈ ના ધરું હું !
ના ધાકનો રસુ' સાંભળી મારું શું તું ?
મદા, છતાંય પિતૃભાવીગ નિશ્ચયે હું.

* * *
મારું બધું ત્રાણ ચિરેથી ગતારજો તું,
ને બંધનો મુજ બધાં પ્રભુ, કાપજો તું;
તારા નસા મદિં યતુ ચક્રૂર પૂરું,
એવો મને બનવ મસ્ત તું બકા તારો.

* * *
'દે સાથ ભેટ તજો પ્રભુ, એકયો તું'
જાણી છદે તમ હોયો તુજ પાદમાં શું;

દેહારજે જીવનનું પ્રભુ, નાન સીધું,
ને હેમખેમ ભરપાર ઉતારજે તું

*

*

*

જીવનકાર્યની સમજણ

તમારી કવિતામાં લખેના ભાવ પ્રમાણે બધી પ્રગટેલી પરિસ્થિતિમાં પૂરેપૂરા તદ્દસ્થ રહી શકાયું, તો અતરમાજ લીન ગદી શકે ને 'તત્વામૃત' આખ્યા કરવાનું રાખી તેનો ઉપયોગ સાધનાનો ભાન બતાવવામાં ક્યાં કરી તેની મુશ્કેલી તો પ્રભુને ચરણે સોંપી દઈ એના યત્ન થઈ જવાય, અને તે પછી પણ તેના હેતુરૂપી માળાના મણકા થઈ જવાય તો જીવનકાર્ય પૂરું થયું ગણાય તેવું ન થવાય ત્યાં સુધી બધું જ કાચું ગણનાતું છે.

કાવ્યની કળા

પરંતુ હકીમત તો એમ છે કે કાવ્યમાં અમુક ભાવ પ્રગટ થાય તેવા ભાવમાં તે કાવ્ય લખનાર તેટલા કાળ પૂરતો પણ પૂરેપૂરો તરખોળ સાધાગણ રીતે રહેતો હોતો નથી એના સત્ત્વ કે આધાર કે જીવકોપનું એકાદ અમતું સ્ફુરણ માત્ર તે પછે તેનામાં પ્રગટેલું હોય છે દાખલા તરીકે દોષ કાવ્યના સર્જન વખતે હૃદયની લાગણી તે કાવ્યના ભાનથી ભરેલી હોય, અથવા જીવિની કલ્પનાના ઉત્કટ આવેશ ને આવેગને કારણે હોય, અથવા તો તે બંને હોય તેમ છતાં તેવું સત્ત્વ કે આધાર-ઝોટલે કે મન, જીવિ, ચિત્ત, પ્રાણ અને અહમ તથા શરીર-એ બધું જ કંઈ એ ભાવમય તે કાળ પૂરતું પણ પ્રગટેલું હોતું નથી પવનનો એક સપાટો આવે અને ઝાઝાના ઝાઝાપાખડા હાલી જઈ અને પાછો એ ચાલ્યો જાય, તારપછી વૃક્ષ પાંદડું પોતાની અસન સ્થિતિમાં પ્રગળી જાય ને પવનની ખીજ કળી અસર ટકેલી તે વૃક્ષને તો ન જણાય નગભગ તેવું જીર્મિભરી કવિતાનું તેના લખનારને થાન છે, એમ કહેવામાં બહુ અતિશયોક્તિ નથી.

ગીતનો ભાવ જીવનમાં અસરાવે

પ્રાર્થનાગીતામાં પ્રગટેલો ભાવ તેથી ઉપયોગનો નથી એવું મારું કહેવું નથી; પણ એટલું તો ખરું જ કે એવા ભાવને આપણે સમજી સમજીને સાધનના અભ્યાસમાં પ્રગટાવ્યા કરવાનો છે. આપણે તો એટલું જોવાનું છે કે એવો પ્રાર્થનાગીતનો ભાવ જીવનમાંનાં અંતરનાં મનાદિ કર્ણમાં કેટલો અસરે છે ને કેટલું ધર ધાલે છે, એટલે સ્થાયીભાવ રૂપે તેમાં કેટલે અંશે સ્થિર થાય છે. બાકી તો બાળક સાધુના પાણીમાંથી પરપોટા રચે છે ને ઉડાડે છે, તે કેવા મુંઢર લાગે છે! છતાં પણ તે કેવા ક્ષણિક દોષ છે! તેવી રીતે પ્રાર્થનાકાવ્યો બંધે સુંદર પ્રગટે, પણ પેલા પરપોટાની માફક જોડી જાય અને જીવનને સ્પર્શ નહિ કરે તો તેવી પ્રગટેલી કવિતા જીવનને માટે બહુ ઉપયોગની નથી એમ મારું માનવું છે.

આંતરિક ભૂમિકાનું જ મહત્ત્વ

કવિ તેવી પળે કોઈ ઉચ્ચ પ્રકારની ભૂમિકામાં દર્શનાથી કે લાગણીથી પ્રગટી જાય છે ને ખાસ કરીને તો તેનામાં ભાવને વ્યક્ત કરવાની એક શુદ્ધી જ કળા હોવાથી તેમાંથી કાવ્ય નીપજે છે; પરંતુ તે કવિની પોતાની આંતરિક ભૂમિકા જે જિજ્ઞાસા પ્રકારની જીવંત દોષ, તો જ અધણી સ્થાયી અસર કરે છે તે તેનું જીવન પણ જિજ્ઞાસુ થવામાં ભારે સહાયરૂપ થાય છે. કાવ્ય રચવાની કળા કુદરતી શક્તિ છે, પણ તેનો સદુપયોગ જીવન પ્રગટાવવામાં થવો જોઈએ, એવો જીવંત ખ્યાલ તમને પ્રગટે તેટલા માટે જ આ બધું લખ્યું છે.

. દરોગી,

હરિ : ઓ

તા. ૧૫-૩-૪૦.

(૧૯૨૪માં થયેલી પ્રાર્થના)

(વસવતિકા)

ઝોગી લઈ હું તુજ દાર પ્રભુ, જિનો હું,
લિખારી-ચોખ મુજ કે પ્રભુ, નાંખજે તું;

કે ખૂંડે ન છુજ તેથી દુખા-ખજનો,
તો નાખજો દર્ધ, જો ગમતુ તને હો

*

*

આ તે કયુ નગર ? દેશ હશે કયો આ ?
આની ચઢ્યો હર્ષિય રીતે અહીયા ?
મારુ હશે વતન ક્યા વળી ક્યા જવાનુ ?
એમાનુ કાઈ લગીરે પ્રભુ, હુ ન જાણુ

*

*

*

ક્યા પ્રાણવલ્લ પ્રભુ, વસતો હશે, રહેો !
પાકુ ખૂંડો, જગન-યોગ ! મને જતાવો,
જો માગ્યો, દર્ધિય દામ જરૂર, તો રહેો,
મતાયવો કહી હશે ? જા જાપ જોનો

*

*

*

(મ દાહનતા)

હૈયુ મારુ	સહન કરના	ખાપ, ના સાવ પાડે,
ફેટે જો તુ	મુજ પર હને	તો વિચારી તુ જોડે,
આધી મૂરજે	અદકુ સહુ ના	હુ ચળી કાઈ જાશે,
હાવા મારે	સહન કરવે	ખાપ આરી રહુ છે

*

*

*

મારુ સહેજે	છુજ પર પ્રભુ,	ચાવતુ કે હતે જો,
દેખાણુ મે	નિજનુય હતે	પાણી હા ! તો તને તો,
છે કેયે ના	મુજ કર કથુ	જો જ વાના બધા છે,
મોટ્યા ચાટ્યા	વિષુ કઈ પ્રભુ,	જો તુ ઈન્ડે સહુ તે

જન્મભાગનો જરૂર પ્રભુ, જો એકે તો હું હુ ખી છું,
 તો ગા કાજે વળી તપનતો હું હમે ગમને હું ?
 'મેં' નિત્યે હુ ખ ગરીબને શું જડેલું જ હોયે ?
 ના જણુ હું નવ ઝગી શકું હેતુ તારો પ્રભુ, તે

ખીજનું મૂલ્યાંકન

જનનના સર્વ મનધોમા, પ્રમજોમા, વર્તનમા આત્મનથી
 ગણા કરનાતું છે એ ગીતે બધા પત્તે જ્ઞાનજ્ઞાનપૂર્વકે જીવાયા
 કરના તો જ ઉત્તમ માનવીની પામે-દરેકની પામે-પોતાનું એક
 અનગ ધોગ્ય, માપપટ્ટી, ટોચ છે ને તેના વડે તેના સર્વ સમધી
 એને તે માપે છે, ને કોઈને 'સારો' ને અર્થને 'નરમો' ગણે
 છે આમ એકને કોઈ માનવી સારો લાગતો હોય, પણ ખીજને તે
 જ માનવી ખરામ લાગે છે, એમ આપણે વહેવારમા જોઈએ છીએ
 એને આવા પ્રમાણુ ખાસ અર્થ એમ ધોરણ આપને રાખનાતું
 નથી આતુ ધોરણ બહુ કાચા અને મનમિથિત મનથી અને અધ
 કચરી જુદીના વનજથી વગાયેલું ટોચથી તે ઘણું મકુચિત અને
 આધાર ન રાખવા લાનકે હોય છે એટલે એવા માપથી કોઈનું
 મૂલ્યાંકન કરવું તે મિનકુંડ યોગ્ય નથી યોગ્ય નથી એટલું જ નહિ
 પણ તેમ કરવામા આપણી જ મોટી ખોડ છે ઈશુ લખનાને કહ્યું છે કે
 'Judge not that ye be not judged' 'કોઈનું મૂલ્યાંકન
 કરવા બેસશો નહિ, નહિતર તમારું જ મૂલ્યાંકન થઈ જશે' તે
 નક્કી બજાવે.

મદ્દલાવણ્યું જ વર્તન

એવું મૂલ્યાંકન કરવાથી માનવીને ખીજ પ્રત્યે ગમા-અણુગમાની
 શક્તિ પ્રગટે છે એટલે ઉત્તમ રીત આપણા માટે તો એ કે કોઈના
 વિશે પણ આપણા મનમા કશું ન ઉદ્ભવે ને ઉદ્ભવે તો તેની

અરોગ્યના સમજી લઈને તેવું જે કંઈક ઉદ્દેશ્યેનું હોય તેને આપણામા ધર કરવા ન દઈએ આથી દિનનો પ્રેમલાવ મુખપણે સર્વ કોમને માટે વહેવા માડશે કોઈક એકમાનની બીજાને બલેને ખરામ લાગતો દોય તોપણ આપણે તો સંપૂર્ણ પ્રેમલાવથી તેની સાથે વર્તીશું બીજા આપણી સાથે તેના લાવથી વર્તે કે ન વર્તે, તોપણ આપણા પોતાના વિગાસના દેનના કારો પ્રેરાર્થને આપણે તો બધા સાથે એકમાત્ર સદ્ભાવથી પ્રેરાર્થને વર્તવાનો છવતોખમતો ખ્યાન પ્રગટાવવાનો છે 'ખ્યાન' શબ્દ ખોટો છે ખ્યાન નહિ પરતુ 'ભાન' પ્રગમનનાનો છે એવો અર્થ સમજશે જેમ જેમ આપણા અતરના આવા સદ્ભાવનું વર્તુલ વિરોધ ને વિરોધ જ્ઞાનપૂર્વક વિસ્તાર પામતું જશે, તેમ તેમ બધા જીવ પરત્વેની ગમાઅલગમાની આપણી વૃત્તિઓ મોળી પ તી જવાની અને તેમના નેમના પરત્વેના રાગદોષ પણ મોળા થતા જતા આપણે અનુભવી શખીશું જીવમાત્ર પરત્વેના પ્રગટેલા સદ્ભાવનું તે પ્રત્યક્ષ લક્ષણ છે જે કંઈ પ્રગટે તે તેના લક્ષણ વડે પારખવાની કળા આપણે શીખવાની ખાસ જરૂર છે

જાતને તો ઓળખો !

આપણે આપણી જાતને જ યોગ્ય રીતે દજી ઓળખી શકતા નથી આપણામા કેટકેટલું ભરેનું પડેનું છે, કેરી કેવી અધમતા પણ હોય છે, તેની સમજણ તો માનવીને જા માગે આ જા જતા જતા જે આતરદર્શન થતું રહે છે તેમાથી પ્રગટે છે એટલે આમ આપણને જ આપણે જ્યાં યોગ્ય રીતે જાણતા હોતા નથી ત્યાં ખીજા ને તો કેરી રીતે જાણી નાખીએ? માટે આપણે બીજા માટે મન બાધી દેવાનું પ્રયત્ન કરી કરીને છોડી દેવાનું રાખવું

ભિંમિનો સ્મરણલાવમા સદુપયોગ

ત્રિપ સ્વજનને બોનાના કે તેનું સ્મરણ પ્રગટતા દિનમા એક પ્રકારની ધર્મિ પ્રગટે છે તે પ્રગટાવવામા કરો કોઈ જાનનો

પ્રયત્ન કરવો પડ્યો નથી તેવી જ્ઞાનકની સામણી જે પ્રગટે
એટલું ધન આપણને મળ્યું તે ગૂઢીનો સ્મરણના સાવમા સદા
જ સદુપયોગ થઈ જવાનું બને તો એવો જાણ વિશેષ ને વિ
ચારો બને છે

સ્મરણના જાવના પ્રગટાવવાને કારણે થોડે થોડે અતરે પોતા
બધું જ શિવ સાગન હોય એવું પ્રાર્થનાભાજન માત્ર એવા સાવધ
તે મને કરેલા પ્રાર્થનાભાજનથી એક પ્રમાણની જિર્મિલાવના પ્રમાણે
ને તેવી ધર્મિલાવનાનો ઉપયોગ સ્મરણના લેવાથી ન જ પડે
રહીતું બન્યું સ્મરણના સાવધિનો કેમ ઉપયોગ કર્યા કરવો તે
આપણે પ્રયોગ કરી કરીને ચીજવાનું છે સ્મરણ સાવધીનું કેમ કરીને
મવા કરે તેનું સાતત શરૂ રાખવા કરવાનું છે

સામણી અને સાવના

સામણી અને જાનના જે જુદી વસ્તુ છે સામણી એ ઉપદ્રાની
સ્થિતિમાંથી પ્રગટી થતી છે, જ્યારે જાવના એ ઉપદ્રાની સ્થિતિને
ઉચ્ચતર આમા પ્રમાણવાનું સાધન છે અથવા તો તે પરત્વે પ્રેમવાનાર
સાધન પણ છે એમને સામણી ત્યારે પ્રગટે ત્યારે તેમાં તજાઈ ન જાય
તેનો પણ ઉપયોગ સમજી પ્રાર્થના કે ભાજનમાં કર્યા જવો

પાપનું પ્રક્ષાલન

તમને ખ્યાલમાં રાખો અર્થ સમજો કે 'પાપને હ નાર તે દરિ' એ
અર્થના ભાવનું પાશવણ ખ્યાનમાં કે સ્મરણમાં કરવાનું નથી
ખીન કાર્ય વખતમાં જરૂર પડે ત્યારે ખ્યાનમાં ને સ્મરણમાં તેમ
જ વાનું કદુ છુ તેનું મળ્યું તો એ કે દરિનો એમને એમાત્ર
નુસ છે એવું કશું નથી જાણી કરીને તમે જે દરિનો ભાવ્ય
છે તેમાં ભાવની ધારણા સમજા રાખ્યા કરીએ તો દરિના
ના સંકુચિત અર્થમાં લઈ શકાય આપણે આપણા
પને 'હે દરિ' તુ હતી લે, 'એવી પ્રાર્થના કે જ્યે તે પડે

નથી કારણકે એ પોતે કર્મને પ્રેરનાર કાણુ છે, કર્મ પશુ છે, કર્મનો કાયદો પશુ છે ને કર્મનું પરિણામ પશુ છે અને જો આ સમજણ સાચી હોય તો આપણે કઈ કસાથી ભાગી છૂટવાનું કરીએ, અથવા તો તેનાથી બચી જવાને માટે પ્રાર્થના કરીએ તો તેમ જની શક્ય હોય નથી તેવા તેના કર્મને redemption થવા કવાને માટે—કર્મનું પ્રમાણન થવાને માટે—સંપૂર્ણ સમતાથી, ગાંઠિથી પ્રસન્નતાથી તે તે કર્મને સ્વીકારી પ્રેમભાવે ઉપજાવવી તે વેદા * કરીએ તો તેનું પ્રલા-
સન આપમેળે પૂરેપૂરું થઈ જાય છે

નીચવતા

સમર્પણનું જ્ઞાન ને જ્ઞાન તો પત્રેપત્ર રાખ્યું એ સાધનાનાં જ્ઞાનમાં ઘણું ઘણું જરૂરનું છે સમર્પણનો ભાવ રોજરોજની દિવસમાં જો આત્મપ્રેમ થવા માટે તો તેમાંથી જે એકાગ્રતાની અને જ્ઞાનની શક્તિ પ્રગટે છે તે આપણામાં અત્યુર્જિત પ્રગટાવવાને બહુ જ મદદગાર બની શકે છે તે પછીથી તેનો જ્ઞાન નિત્યના કર્મવલેવારમાં પણ રહી શકે તો અનુભવી મકીયા ને આવી સ્થિતિ પ્રગટતા નિત્યના નિયમ પ્રમાણે થતા રહેતા ધ્યાનમાં આપણને ઘણી મદદ મળે છે ધ્યાનની અસરથી મત મો આગ્રહો, સમજણો, મૂલ્યાંકનો, હિંમતિ દુઓ વગેરે વગેરે પ્રગટતા આપણને તદ્દરથ રહી શકવાની કળા પ્રાપ્ત થતી હોય છે એવા પ્રમાણે જ્ઞાનમૂલ્ય અભ્યાસ દંડ થતા થતા ઉપરનું તેનું બહુ પ્રગટતું પશુ હોયું નથી આપણા મનાદિગ્રંથ એ પ્રમાણે જ્યારે વર્તતા હોતા નથી, ત્યારે જ નીરસતાની ગિચ્છિતિ પ્રાપ્ત થવાની શક્યતા હોય છે ધ્યાનના રોજરોજના અભ્યાસની ઉત્કૃષ્ટતાના મારણે થોડી વેળા એની ગિચ્છિતિ ઓછી પડતી કાંઈ પ્રગટે, પણ તે રોજરોજના નહેવારમાં સાચેસાચી નીરસતા પ્રગટાવી શકતી નથી એવી સંપૂર્ણ ભાગ્યશુભ ને એનતાશ્ચ નીરસતા

* પ્રેમસંજ્ઞાભાવે પ્રજાની પ્રસાદી સમજ તે અવરમા અવરથી સ્વીકારી લે એ

મનાદિ કુળમા પ્રગમ્યા વિના મેનનનો અનુભવ થવો કદાપિ પશ્ય
સક્ય નથી.

કર્ગંચી,

હરિ ૐ

તા ૧૫-૨-૪૦.

(૧૮૨૪મા રચાયેલી પ્રાર્થના)

(વસ તત્તિદમ)

ના જન્મ સાર્થક થતો મુજ રાકનો જો !
એને જતો સમય વીતી જશે જ મારે,
ના ન્યા મુખી છવનનુ મુજ ધ્યેય લાધે,
આ વિશ્વમાદિ મુજને જનુ વ્યર્થ વાત્રે.

* * *

તુ આવશે મુજ ઘરે દિન એક નક્કી,
તૈયારીઓ કરી મૂકુ મુજ માજી રી રી ?
હુ લાવ ! નિર્ધન પ્રનુ, હીણુ સાવનોથી,
કેવું કરી સહીશ સ્વામી તારું ? શાથી ?

* * *

આગામી હુ જીવનની પગ ? કે રડુ હુ ?
દૈયુ ચીડુ હુ મુજ ? કે સિંગ ફોડી નાખુ ?
ઉંચ દર કરવા દિનનો કરુ શુ ?
કહેની, ઉપાવ લઉં શુ હુ નચિત થાઉં ?

* * *

શાંતિ સમિત્યવિનમા પ્રનુ, કમલુ છે,
એના અમાધ જળમા વળી નુલાવ મારે,
ધક્કા કૂપાથી હાબેલી તણી મને દે,
કે ખુદાર ના નીકળી હુ મૂકુ કોઈ વારે

વિદ્યા વશીકરણ ■ તુજ પાસ જેથી,
મારા હરી હૃદય લે મન, વિષ, શુદ્ધિ;
નાખી મને ભુરખી દે પ્રભુ, એવી કે તું,
તારે રહુ વશ, કરું કંઈ એક તારુ.

* * *

તું ના લહે દર્શ કાળજડાતુ મારું,
શુ એટલો પ્રણય કેળી ના શક્યો છું ?
તો રૂપ હુ ધરીશ નનદ-ભયુ રસીયુ,
જેવા હરીશ પ્રભુ, કે મુજ આખથી તુ.

ધ્યાન અને રોજતું જીવન

ધ્યાનના પ્રગરોમા એક બીજનો ખીચડો ન કરી દેવો જીવન-વિકાસ પરાયેની સાધનાનો ભાવ પ્રગટાવનામા અને તેને જીવતો રાખનામા અનેક પ્રકારના જેમ સાધન છે, તેમ ધ્યાન પણ એક સાધન છે ધ્યાનમા જે તટસ્થતા, સમતા, ધર્મ, શાંતિ, પ્રસન્નતા પ્રગટતા હોય છે તે તે ખર્ચ આપણે નિત્યના રોજનરોજના બન-હારનનનમા સમજસમજને પ્રગટા કરીશુ, તો ધ્યાન ઉત્તમમાં ઉત્તમ પ્રગટતું પ્રગટ્યા કરનારું સારમા અમુક નિશ્ચિત સમયે અમુક સમય મુઠ્ઠી ધ્યાન વ્યુ એટલે બમ પલ્લુ, એવા ધ્યાનનો જીવનવિકાસની સાધનામા કોનો અર્થ સરતો નથી સામાન્ય રીતે લોક તો જીવનના ભાગવા પાડી નાખે છે પણ તે મિનકુલ ચોગ્ય નથી લેવડું સંપૂર્ણ અપોગ્ય છે જે ધ્યાનમા ભાવ પ્રગટેલો હોય તો તેની અસર ઘોડીઘણી પણ આધારમા પ્રગટેલી અનુભવાય ને તે અસર વિચાર, વાણી, વર્તનમા પ્રગટ્યા કરતી હાજે એવી રીતે ધ્યાનમાથી પ્રગટતા જતા પરિણામનો સમજસમજને ઉપયોગ થયા કરે, તો સાધન-સમયના જીવનની અને તે પછીના જીવનમા એક જીવન ભાવનાની સાક્ષી પ્રગટેલી આપણે અનુભવી શકીશુ બાકી

તો અમુક સમયે સાધનાનું ઠાઠક માધન કરીએ, ને બાળના બીજા બધા જ સમયમા આકૃષ્ટ અવસ્થા ગમે તેમ વર્તીએ ને યદાતદાપણે તેમા ચાલુ રહ્યા કરતું હોય તો તેથી કરીને તો જીવની ભાવનામા ઘણી ઘડી ક્ષતિ પ્રગટે છે એનું જો બન્યા કરતું હોય તો ધ્યાનમા સાધના સમયાસમા વનમય થવાની ગમ્યતા મુદ્દને ટોતી નથી, અથવા તો પ્રગટી ગઈતી નથી એવો મારો તો અનુભવ છે

સ્મરણુમા અને ભાવનામા અખડતા

પ્રમુકૃપાથી ન્યારે સ્મરણુમા અને અખડતા, સંગતના અગેની ન હતી અને દિવસના ઘણા કનાગે સુધી ન્યારે સ્મરણુ પ્રગેનું રહેતું ન હતું તે તે વેળા તે સિવાય જીવનના બીજા બાગામા જે જે વૃત્તિઓ વિચારો જાતા, તેનાથી કરીને અને પોતાને મારી ભાવનાનું સ્ખનન થતું વારવાર અનુભવાનું હતું જેમ જેમ સ્મરણુ ભાવનામા સંગતના પ્રગની જવા માડી અથવા તો દિવસના ૧૪-૧૫ નાક સ્મરણુભાવના પ્રગટના માડી તે પછીના મારામા ભાવનાનું જોશ ઓર અનેરા ભાવનું પ્રગટતું સ્મરણુની ભાવના અખડ અને સરળ પ્રગટે છે, ત્યારે પણ એટલે કે તેની ભૂમિમમા પણ ભાવનાની સંગતતા કઈ પ્રગની ગયેની હોતી નથી સ્મરણુમા અખડ ના ને સંગતના પ્રગ્યા પગીથી ભાવનામા કેમ કરીને સખડતા ને સંગતના જીવનીગમતી પગેપગ તેના ઉકટ પ્રમાણમા જાળવ્યા પ્રે તેનું ભાવ પ્રમુકૃપાથી અને પ્રગનું સ્મરણુમા સંગતના ન્યારે પ્રગટે છે, ત્યારે ભાવનાને પ્રગ્યાવવામા ઝાઝી કરી મટેનન પની નથી પ્રગે કઈ જે તે કરનામા ભાવનાના બગથી તે થયા કઈ જેના ખ્યાવ આપમેજ પ્રગટે છે, ને ક્ષેર્ષ વાર તેવું થતું હોતું નથી તો હુરત બગી પણ જવાય છે આવી રીતે ભાવનાને મેક યજ પ્રગ્યા કરે છે ને તે પછીથી તેમા પણ સંગતના પ્રગટના માડે છે

જીવનયોગ

આ બધુ લખવાનો હેતુ તો એ છે કે ધ્યાનનો હેતુ અથવા તો સાધનના અભ્યાસનો હેતુ, તેવા સાધનના અભ્યાસ સિવાયના જીવનના ખીજ ગાળામાં તે ને પ્રગટના સાધનની લાસનાને સજગ પણે પ્રગટાવનામાં રહેલો છે આમ જો થયા હરે, તો જ જીવનમાં લાસનાની એજ્ઞાતતા ને એજ્ઞાતના પ્રગટી શકે ને તો જ લાસનામાં સમગતા પ્રગટી શકે સાધન કૃત્તી વખતે લાસના પ્રગટે ને તેના સિવાયના જીવનના ખીજ ગાળામાં લાસનાનું જો ખૂબ થયા હરે, તો પત્રી આ બંને પગપર સિસવાદી રીતથી લાસનામાં એક એવા પ્રકારની ધનિ પ્રગટે છે કે જેથી લાસનાનો કિન્હે જ થયા હરેતો હોય જે તેથી સાપડે સાધનાના જુદા જુદા પ્રકારના સાધનના અભ્યાસમાં જેટલું મહત્ત્વ લક્ષ આપવાનું છે, તેનાથીયે વિશેષ લક્ષ અને નિશઃ ચેતનનું લક્ષ રોજબરોજના વર્તનનું હેવારમાં રાખ્યા કરવાનું છે ને એના પરવેનો તેનો વિશેષ જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો એક પૂરેપૂરો વળી ગયેલો હોયો જોઈશે જો આવું બનવાનું ન થયા કરતું હોય તો ધ્યાનનો કે એવા ખીજ કોઈ સાધનના અભ્યાસનો કરીો અર્થ નથી આ માર્ગને તો હું એક પ્રત્યક્ષ જીવનસાધનાનો માર્ગ ગણુ છું, ને તેથી જ એને ‘જીવનયોગ’ કહુ છું,

સાક્ષીભાવ

ધ્યાનથી સાક્ષીભાવથી લાસના કેવળવાતી જતી હોય છે અને તેવો સાક્ષીભાવ આપણા રોજબરોજના વર્તનનું હેવારમાં પ્રગટયા કરે તેનું જ્ઞાન પણ રાખવાનું છે જો તેમ થયા કરતું હોય ને એવો અભ્યાસ લાસના ગાળા સુધી જો થયા કરેલો હોય, તો જ આપણે જે તે કંઈ લાપજરો, તેનાથી નોખા રહી ચક્રાની કે ઘર્ષ ચક્રાની કળા અને ચક્તિ પ્રાપ્ત કરી ચક્રવાના ધીએ વેપારી જેમ વેપારમાંથી નફો

મેળવીને તેનો મૂડીમા ઉમેરો કરે છે અને પાછો તેનાથી કરીને વધારે વેપાર ખેડે છે, તેવી રીતે આપણે કર્યા કરવાનું છે

ધ્યાનના સમયે સ્મરણુભાવની ધારણા ગ્રહે ત્યાં સુધી રહેવા દેવી લીન થવાતા તે જતી રહે તો જવા દેવી તેને થૂંડી રાખવાનું તો કરવું જ નહિ લીન થવાતા થવાતા કશું જ કે કંઈ કરાવું ભાન ન રહે અને તેમ છતાં અતરમા અતરથી ભાવથી ભાવમા સ્વયંતર રહેવાયા કરાય તે ઘણું ઘણું જરૂરનું છે

ત્રાટક

પ્રાતઃકાળે સૂર્યનું ત્રાટક કરતા કરતા આખા મીઠાઈ ભય છે, તે ભયથી આખા તો ન જ મીઠાવા દેવી નદીના પાણીના પ્રવાહમા ખેસીને તે કળવાનું છે તે લક્ષમા રાખીને સૂર્યના કિરણોને કારણે આખા મીઠાઈ ભય તો મોટા ઉપર તદ્દન આરપારદર્શક એવું ગ્રીષ્મ બારીક કપડું રાખીને સૂર્યની સામે પ્રાર્થનાભાવવાળું ત્રાટક કરવાનું રાખશે. આખો મીઠાઈ જવા દીધા વિના ત્યાં સુધી સહજમેજી ત્રાટક થયા કરે, ત્યાં સુધી પ્રાર્થનાભાવને દ્વાવીદ્વાવીને તેમ થયા દીધા કરવું, ને તે થયે જ એવો આત્મવિશ્વાસ રાખ્યા કરવો.

કરાચી

હરિ કંઠ

તા ૧૧-૩-૪૦,

(૧૬૨૪મા ધર્મેની પ્રાર્થના)

(સાદુંલલિતી)

હું આક્રંદ કરી રહ્યો છું ઘણું, માયા પડી મરુ,
તું કેમે કળાય સરેજ પળ દે ના મારું માને, પ્રભુ !
' રીઝે કેમ કરી પ્રભુ ' ઉર ભગ એના વિચારો કરુ,
એમાં મમ્મ રહુ, ઉઠેલ પળ ના કે આવતો, રુ કરુ !

*

*

*

હું કાળજગાનુ દદું જઈ કયા મારું રહું હું પ્રભુ !
જેથી શાન થડું, વગે મદયમા સતોડું જેથી પ્રભુ !

મૂંઝાઈ ઉર કેટલું ! કર કૃપા, મારી લાણી ને, પ્રભુ !
તારો હાથ કૃપા તણે ધરી સિરે આરામ દેને, પ્રભુ !

*

*

*

વારંવાર લગી લગી નમી તને હું પાપ લાગી કહું,
ફેંકી બાપ ! કૃપા-કટાક્ષ સલગાં દે કિસ્મિતે બાળી તું,
દેવે એક જ વાંછના ફળવી દે તું એટલી હે પ્રભુ !
તારી પાસ ફરી પછી અવર ના માગીશ હું કે કશું.

*

*

*

જો કે આશ્રય બાપથી નવ મળે ખીજે પછી ક્યાં જવું !
શું એવા ગુણ ના હશે મુજ મહીં કે સહાય તું ના કરું ?
મારે એક જ આશરો જગતમાં તું-એકલાનો પ્રભુ,
જીવી આશ પડે રહ્યો તુજ ઊંડી, તો પૂરજો કોડ તું.

*

*

*

તારે પાલવ હું પામો લગ જતાં ના દઈ પૂરું મદપું,
એલું ઔષધ આપ કે મૂળ થકી નામે બળી તે બધું;
તું-જેવો ન સમર્થ પેદ કહીયે નાણી દલ્યો પાદ હું,
નિદ્રાશે તુજ નામ, રોગ મટશે જો ના પૂરો, તો પ્રભુ !

*

*

*

શે આપે નવ લક્ષ ? હુઃખદરિયે ફૂંચી રહ્યો છું પ્રભુ !
પેકાર્યાં કરતો તને સર ધડી, હે રામ ! હે રામ ! હું;
ક્યારે પાર ઉતારશે જલધિથી ચેતે કિનારે પ્રભુ !
જોયા રાહ કરું હમેશ, કરશે કે સહાય તું, હે પ્રભુ !

વલવલાટ અને તલસાટ

તલસાટ અને વલવલાટ એ બેમાં ઘણા ઘણા ફેર છે. તલસાટમાં ખાલનાની હિલેજકતા છે તે તેમાં આપણને આલેખ પણ સાર

હોય છે. તલસાદે ચાવ તે ચોગ્ય છે ને યવો પણ જોઈએ; પરંતુ વલ્લવલાટની ઘૃષિ તો તદ્દન અયોગ્ય છે. ‘આમ કરી જોઈ કે તેમ કરી જોઈ’ એ તો વલ્લવલાટનાં લક્ષણો છે. તમારે ખીજાં જાંઘાં જ સાધનો છોડી દેવાં હોય, તો ભલે છોડી દે. ભલે કશું ન અને. પણ માત્ર જો જપ એકલો જ હૃદયમાં હૃદયથી પૂરા ભાવ સાથે કર્યા કરવાનો અભ્યાસ રાખજો અને જો તે ચાકુ જીવંત રહેશે તોયે તેટલું ખસ છે ને ઉત્તમ છે. તેવા સાધનથી પણ પરિણામ તો તે જ આવવાનું છે. પરંતુ ‘આ થતું નથી ને તે થતું નથી’ એમ દુઃખી થયા કરી એ વિશે મનમાં આત્મવિશ્વાસ ગુમાવ્યા કરવાનું પરિણામ જે નીપજે છે, તે તો મુદ્દલે ચોગ્ય નથી. જે કંઈ કરવું હોય તે કરો, પણ તે પૂરા આત્મવિશ્વાસથી કરો. ને ન કરવું હોય ને થતું ન હોય તો બધું જ છોડી દેવું તે આપણા માટે એવરકર છે. હા, જરૂર. એમ ભયે થાય કે આપણે ખ્યાલની આદર્શની કક્ષાનું જે માપ રાખ્યું છે ત્યાં પહોંચવાનું છે, પણ તે તો હજી ચોગ્ય પ્રમાણનું થતું નથી, પરંતુ તેણું કંઈ એકદમ ખતી જતું નથી. એ તો માર્ગ લે છે દોરે કાળનો સદ્ભાવપૂર્વકનો નિરંતર જ્ઞાનમક્તિપૂર્વકનો અભ્યાસ. એવા અભ્યાસમાં ત્યારે નિરંતરતા પ્રગટે છે ત્યારે એવી નિરંતરતામાંથી એવા પ્રકારના સાધનો ભાવ પ્રગટવા વિના રહી શકેના નથી.

“ભલેને કપાયો દશે પંચ થોડો

જનાં વેગ એમાંથી છે જન્મવાનો.”

તે નક્કી માનજો. પછી શાને માટે વેવલાવેલા ને વલ્લવલાટ ?

જીવનો ભગતો પ્રયત્ન

ક્યારે ક્યારે નામરમરણમાં મંદના દત્તી તે અહીં રહે રહે મારે લખવાનું દવે જરૂરનું નથી. પદેલાં અહીંથી કાચગમાં તેમ લખવાનું થતું તે અર્થ દેતુપૂર્વકનું હતું, ને તેમ ત્યારે લખનો દનો. x

x જુઓ ‘હવનસરોવર’: પાના ૮, ૧૦, ૧૮, ૮૮, ૧૭૪, ૨૧૩ અને ૨૧૨

‘હવનમ ડાખું’ પા. ૧૧૧, ૧૧૬, ૧૪૫.

દવે મારે તેથી રીતે લખવું જરૂરું પણ નથી, પ્રમુદ્ધપાથી જા જીવમાં તેથી શક્તિ છે ને તેનું સ્વચ્છન્દે સાનસાન થાય તે જરૂરું હોવાથી તેવા હેતુની ભાવના પ્રગટાવવાને માટે પ્રમુદ્ધપાથી તેમ થયા કરતું. આપણને આપણા વિશે સમજ પડી જવી જોઈશે અને તેનું યોગ્ય જ્ઞાન પણ પ્રગટવું જોઈશે કે ક્યારે કેવું ધ્યાન ને સ્મરણ થયા કર્યું. જે કંઈ જા જોઈ તમને લખે, તેનો પ્રેમભક્તિભાવે ઉમંગપાથી જોડો સ્વીકાર થાય ને તેમ વર્તવાનું બને, તેટલું યોગ્ય બધું થયાનું છે તે નિશ્ચયપણે જાણશો. બાકી તો

“ અનુભવીએ એકલા આનંદમાં રહેવું રે. ”

એમ સદાચ આનંદમાં જ રહેવા ને જીવવા ભાવનાપૂર્વકનો જીવતાનગતો સળંગ પ્રવ્રત્ન આપણે કર્યા કરવાનો છે.

કરાંચી,

હરિ : હૈં

તા. ૧૭-૩-૪૦

તમને રોજરોજ લખાતા કાગળમાં મારા જીવનની તે કાળની પ્રાર્થનાઓ જે લખું છું, તે પ્રાર્થનાઓનું હાઈ તો મારાથી તે કાળે પ્રમુદ્ધપાથી તનતોડ જે પુરુષાર્થ થયા કરતા તેમાંથી પ્રગટવું હતું.

(૧૯૨૪માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(વસંતતિથકા)

તારી કૃપાની રજ માત્ર પ્રભુ, મને દે,
જેથી થઈ શકું પવિત્ર હું રોમરોમે;
સંતાપ બાળી, મુજ સર્વ સમાવી દે તું,
તારા પંદે રિથર બનાવ તું લક્ષ મારું.

*

*

*

તારા પ્રભુ, ચરણની જલિહારી ન્યારી,
રૂહેજો સદાચ હર, એ પર જલિ વારી;

એ એકલી મુજ મૂઠી જગ સંકળી હું,
જેના વડે જાણુપોણુ હું કરું છું.

* * *
પૈકુંનાય, જગદીશ, મુરારી, રામ !
હે દીનબંધુ ! ચરો તુજ રાખ કામ;
તું ગોપીકાની મનરતિ પ્રભુ, કરી દે,
હે કૃષ્ણ ! મોરલી ધૂને તુજ મસ્તી દેજે.

* * *
કથાધિ ન ચેન પડતું મુજને જરીયે,
માસ શરીર મહીં આગ જાળી રહી છે;
તારા કૃપાજળ ઘડી પ્રભુ, હોસવી દે,
તો તો મદાન ઉપકાર કયોં ગણીશે.

* * *
દેહેતાં કઠોર વચનો દિલ આત્મનું ના,
દેહેવા જતાં વધુ તને દિલ કંપનું આ;
કેવી રીતે કહું તને પ્રભુ, સાંભળે કે ?
મારે જરૂર તુજ કાન ઉઘાડા છે.

નિરાશ ન થવું

તમે રાજ જે પ્રાચીનાઓ મોકલો હો, તે ખરથી જન જોઈ
શકાય છે કે હૃદયમાં ઊભરાતી લાગણીનો ગોળ ઉપયોગ કરી શકે.
નથી, ને મનના નયાઓ નાચે હો. આ જીવ ત્યાં દતો ત્યારે જ
તમને હજું તું કે 'તમે એકતું સ્મરણ કર્યા કરશો તો મેં જાસ છે.'
પરંતુ દિલમાં તમને એમ રળા કરે છે કે 'જીવન સાધનમાં હું
નજાનો નીવડ્યો, વહેરે વહેરે.' તમારે હજું એકું પારવની જરૂર ન
નથી. તમારે જે કંઈ કરું હોય તે પ્રેમથી કર્યા કરો. પરંતુ તે ખરી

તેના ઉપરના આમ કે તેમ વિચાર કરવાનું છોડી દો કેટલીય વાર તમે મને પૂછ્યું હતું, 'મારું ધ્યાન કેવું થયું હતું ?' તોપણ તે કહેવાની સાફ ના પાડી હતી તેમ છતાં હજી પણ એવા પ્રકારના શ્રમણાના કૃપમા કયા સુધી કર્યા કરશો ? મારા વહાલા ! જે કંઈ કરવાનું છે તે ઉમળકાથી કર્યા કરો. ધ્યાન પણ ન કરવાનું ફાવતું હોય તો મૂકો તેમા પૂજા એકલું ભાવાત્મક સ્મરણનું સાધન કંઈ નાનું સનું નથી જે કંઈ થયા કરે તે ઉમળકાથી થવા દો ને પણ પ્રેમથી ભગવાનને સોંપ્યા કરો. કંઈક નવું અનુભવો કે નવી ભાવના, નવી સમજણ જો ત્યારે તો જરૂર લખવું સાધનની આવડતમા તે કર્યા કરવા સિવાય બીજા વિચાર જ આપણે કરવાના નથી અને થાય તો તે પરત્વે કંયુ મહત્ત્વ આપણે પ્રગટાવવાનું કે પ્રગટવા દેવાનું નથી.

આત્મલક્ષી સ્વાવલંબન

પરાવનખી કે પરલક્ષી બનવાનું આપણું દષ્ટિનિદુ નથી. આત્મલક્ષી થવાનું છે આપણે આપણી મેલે આપણા પોતા પર આધાર રાખતા ને તે પાછી જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકની નમ્રતા કેળવીએલીને ને રાખીને શીખવાનું રાખાયે તો દેહનું ઉત્તમ ! તેવું કેલી વાર પ્રેમથી તમને કહેતું છે ! માટે હવે તો તમે પણ લખવાનું પણ બંધ કરો તોયે વધી નથી જે કે એમ લખુ તો પાગ તમે તકંવિતકં ચલી જશો. એટલે માન મનના જીભરા કાઢી નાખવા પૂરતા પણ લખવા હોય તો બને લખશો.

ધ્યાનમા કાવ્યસ્કુરણ

ધ્યાનમા કવિતા કરવાનું કેટલીક વાર જો એ સ્વાભાવિક છે, કારણકે કવિતાનું ઉદ્ભવસ્થાન જિમ્મિ છે પરંતુ કવિતા લખવાની જિમ્મિ ધ્યાનમા પ્રગટે ત્યારે તેનો સદુપયોગ એ રીતે કરવાનો જ કે એ જિમ્મિને દિલમાં દિલથી વધારેમા વધારે એકાગ્ર ચત્તામા વાપરવી.

ધ્યાન કરતી વેળાએ કવિના લખવાની જામિં પ્રગટે, તો ધ્યાન છોડીને કવિના લખવા ખેસી ન જવું. ધ્યાન પૂરું થાય તે પછી જો તે યાદ રહે તો તે લખી લેવી, પરંતુ ધ્યાન દરમ્યાન તો નહિ જ. ક્યું ગોણ અને ક્યું પ્રધાન તેનો વિવેક આપણે રાખવાનો છે. વળી ધ્યાનમાં સમયની ગણતરી કંઈ દેશી કરવાની નથી, એ પણ મેં તમને જણાવ્યું છે. હવેથી કેટલો સમય ધ્યાન ચાલ્યું તે લખવો નહિ ને તમે પણ એની ગણતરી કરવો નહિ.

સ્વસ્થતા

‘હાંકિતાં હાંકિતાં ત્રાટકે શર કથું.’ આપણે આમ કરીએ ને પછી નાસીપાસ થઈએ તેમાં કેનો વાંક ? સાધન તો તદ્દન સ્વાસ્થ્યથી, સ્થિરતાથી ને સાંનિધી કરવાનું હોય. તે વળી કંઈ ‘આમ તે થતું’ દેશી ? ત્યાં યોગ્ય સમયે ‘પહોંચતું’ હતું તો વહેલા જતું હતું અને મારો કે મોહું પણું હોય તો કાં તો તે બંધ રાખતું, કે કાં તો સંપૂર્ણ સ્વસ્થતા અને સાંતિ જાળવીને તે કરતું.

ખીજનું ન જોવું ને અંતરું થયું

આ જીવ પ્રતિ ભાવ આવે છે, એનાથી લાગણી, જામિં તો રુકે છે, પરંતુ એને dissipate વેરવિખેર કરી દેવાય છે. માટે તમને સખ્યું છે કે તમારે માત્ર સ્મરણભાવ ઉપર ધ્યાન રાખ્યા કરવાનું છે. ખીજનું જોયા કરવાની દેવને સહંતર છોડી દો. નદિતર જાતે દુઃખી થયા કરશો. ‘આપણે નાસાયક નીવડ્યા’ એવા ખોટા ખ્યાલો રોજવવાના હોય નહિ. જાણતું એવા પ્રકારની સધુનામયિ (inferiority complex)માંથી મુક્ત થવાનું છે. આવી સધુનામયિ જાળવાનાં જુદાં જુદાં ધણાં કારણો હોઈ શકે છે. ‘ખીજથી સાધનાનાં સાધન સારી રીતે ધર્મ રહે છે,’ એવી રીતે ખીજનું જોયા કરવાની દેવમાંથી આપણામાં ‘સધુનામયિ’ પ્રગટાવવાની શક્યતા છે. આપણામાં પણ ચેતનવંતી પ્રજાગત સજિત પ્રગટે, તો આપણે પણ તેમ કરવાને

સમર્થ છીએ, એની ઈચ્છાશક્તિને સમગ્ર કરવાની છે દિધાપણુ આપણે નહિ છોડી શકીએ તો આપણને તે કોણ છોડાવી શકવાનું છે ? હજી આપણને કોઈક અમુકના જેવા થવાની લાલસા થયા કરે છે, એને તો સમજીશી ક્યાવી દેવી પડશે આપણે જે છીએ તેમાથી જ દિલમાત્ર એતનવંત્ર એક જન્મવાનું ને થનાનું છે માટે બીજા શું કે દેટલું કરે છે કે કરી શકે છે, એના વિચાર ક્યાં દરી આપણે નારીપાસ થનાનું નથી વળી માત્ર બહાર દેખાતા સાધનાના પ્રયત્નોથી તે માનનીની અંદરની સાધનાનું માપ ન કઢાય, તેમ તેની કક્ષાનું માપ પણ આપણાથી કાઢી શકાનાનું નથી આપણે તે કાઢવા કે માપવા જઈએ, તો તેથી કરીને આપણને પોતાને જ અન્યાય પણ કરી બેસીએ અને તેનાથી કરી આનંદ કે નિરાશા બ્રમજવાની ખીજ પરત્વેના દષ્ટિ, શ્રુતિ ને વક્ત્ર આપણે તો સમજીસમજીને અતમુખતા દેખાવનામા વાળ્યા કરવાના છે પોતે જેમ જ્યાં જિભો હોય, ત્યાંથી આગળ જવાના દેવથી પોતાના જ દોષોનું નિરીક્ષણ ક્યાં કરી તેમાથી મુક્ત થવાના સારુ આપણે તે પ્રત્યક્ષ પ્રયત્નની સાથે પ્રાર્થનાના સાધનનો પણ ઉપયોગ કરનાનો છે

કગચી,

દરિ . ૩૩

તા ૧૮-૩-૪૦.

(૧૬૨૪મા કરાચેની પ્રાર્થના)

(વસંતતિવસ)

તારા પ્રભો, પ્રભુપતિ તણા પ્રવાહો,
હેલું રહો સતત તે જલકાતુ નિત્યે,
તે એટલી જ ચરણે મુજ પ્રાર્થના છે,
હે વાસુદેવ ! ધરજે મુજ વાત કાને

૪

૪

છે અધિકાર પ્રસરેલ બને જ જ્યાં ત્યાં,
આકાશમાય પણ છે કદિ તારા ના,

હો દીપ ઉર, પણ કામ ન આપતો તે,
હો માર્ગદર્શક નથી, પ્રભુ, શે જવાશે ?

* * *

ત્યા વાગશે તુમ સહેજ કૃપાટકોરો,
ત્યા ચિત્ત, શુદ્ધિ, મન, તર્ક, ગમી નશે સૌ.
ત્યારે કહેતુ, બકતુ પણો મને ના,
ભેગો જ કામ કરશે મળી એક સૌ ત્યા

* * *

દેતુ જ હોય, પ્રભુ, તેટલુ દુખ દેજે,
ને જા ! પ્રભુ, તુ મુજ પ્રાણ નિયોગી બેજે,
ના ! તું મને ગુણ કદી પમ્યા ન દેજે,
એથી બચાડી શકશે મુજ શુ વધારે ?

* * *

હે નાથ ! ત્યા સશ્વ વિશ્વ નિભાવતો તુ,
જારે પડુ પ્રભુ, તને દુ જ એકંતો મુ ?
બૂખી જઈશિ પ્રભુ, ના મુજ ભાગ લેજે,
ને નિચજે તુજ કૃપામૃતચાષિ નિયે.

* * *

ફરેવાય ને મુજ મદી પ્રભુ, ‘દુ’ ‘મમાદિ’
પારે સમર્પણ તને કરના દુ મારી.
બુમાર્ક જાડે સમરે, કું વન એ દુ,
પામે જતા નમ જતુ પજુ ખેવ આપુ.

ઠેાઈપણુ ઉપાયે સ્વચ્છતા

દો તમારે માત્ર અનુભાવુ સંપન કરી કરતાં છે, ને
સમર્પણમાત્રુ તો ખરુ જ. ર નવજિનારે નેટલુ જાતનુંજ મચાવ

ને રહેનાય, તેટલું ઉત્તમ પ્રાર્થનાનું સાધન તો છે જ ધ્યાન વ્યાપ્તમાં જો સ્પષ્ટ ન લાગુ તો વળી આપને આગ્રહવળા વિચારે ચઢી નર્મશુ કે આ તો vote of censure (નાવાનસ્ટીનો મત) થયો. એમ્ને ખાસ લાગુ છું કે ધ્યાનમાંથી જો જાગૃતિ, એકાગ્રતા, શાંતિ, પ્રવ્રજતા, તટસ્થતા, સમતા, ધૈર્ય વગેરે પ્રદાનના રચનાત્મક લક્ષણો ઉત્પન્ન થતા હોય કે વધતા હોય તો ધ્યાન કરવાનું સમય તો પરતુ જો એમાંથી વિચારની તુલા સ્થિર ન ગણી શકાય એવી નિયતિ ઠપકાતી હોય, તો બહેતર છે કે એવું ધ્યાન નથી ન કરવું. જે સાધનથી કરીને તે સાધનનો હેતુ જ ફળી શકે તો ન હોય અને તે સાધનથી એવી સ્થિતિ જો ન ઉત્પન્ન થતી હોય ને જાણી નિયતિમાં આપણે પરિણામ પામતા જતા હોઈએ, તો એ સાધન જ મૂકી દેવું ચોગ્ય ગણાય અથવા તો તે કરવાના રીત અને ભાવમાં કયા આપણો દોષ છે, તે શોધી કાઢી તેને ચોગ્ય રીતે કંવાની દ્વારા પ્રાપ્ત કરવી ઘટે આધન પોતે ખોટું હોવાનો જોએ સ્પષ્ટ છે સાધનને અને તેને કેવા કેના ચોગ્ય પગલાથી આચરવું તે જાણી લેવું જરૂરનું ખરું, પરતુ કમને ને પગલે દોષ આપણને ચનાના કરે તેવું તો કદી કાળ કોઈનાથી ખતી શકનાનું નથી આપણા પોતાનામાં એવો દિનનો ભાવ પ્રગટે છે, ત્યારે તે પ્રકારનું સાધન પોતાનામાં આપણાથી તેમ ખતી શકતું હોય છે

નિશ્ચિંતતા

આપણે વિચારેના ચક્રોએ બહુ ચઢી નર્મજો હોય એમ્ને પ્રથમ તો આપણે એના ઉપર કાબૂ મેળવવાનું કરવું જોઈએ એના ઉપાય તરીકે આપણે આપણા મનને નિયંત્રિત કરવું જોઈએ હવે તમે પત્ર લખો ત્યાં સુધી અહીંથી કશું નહિ લખાય આમાં vote of censure (નાવાનસ્ટીનો મત) જેવું કશું નથી માન આપણે આપણી જાનને વધારે તટસ્થતાથી ઉત્તમ રીતે નિયંત્રિત રાખીએ, તેની દેખ

હીને માટે આ ખતુ છે કૃપા કરીને આપો તો અર્થ પ્રમાણે નિશ્ચિત બનવાનું છે

પ્રેમનું અવશ્યક સાધન

જો જીવ માટે જે પ્રેમની ાર્મિ તમને ાડે છે તેનો જે સાધનાની પ્રગતિમાં ઉપયોગ ન થઈ શકે તો હોય, તો તેની ાર્મિ સાધના શીલુના પર્યાય જેવી જ ગણાયને? પ્રેમોર્મિ તો શક્તિ છે તે આપણું ઉત્તમ સાધન છે ધારી કે જો જીવ માટે તમને પ્રેમની ાર્મિ દિવમાં પ્રગતિ તો તેના ગાળાના સમયમાં તેવા પ્રકારની જાગેરી પ્રેમની ાર્મિથી માનમાં તમારું દિવ એકાગ્રતાથી પરોવાયેલું અનુભવાય તો પણ તે પ્રેમોર્મિનું પ્રગટેલું યથાચાલનપણ અમુક ગમપ દોષોના પરતે પ્રગટેલી પ્રેમોર્મિ તો આપણને તેનામાં એકનાનનથી પરોવી દઈ શકે છે એવી દિવમાં દિવથી પ્રાટેની પ્રેમની ભાવના તો પરસ્પરની દિવની નિદા પ્રગટાયે છે એવી પ્રેમની ભાવના તો બેદને ધમકે છે જો જીવ પરતેની તમાગમાં પ્રગતી પ્રેમની ાર્મિને અધિષ્ઠિત સમજીને કૃપા કરીને તેનો ઉપયોગ કરવાનું આપો હક્કમાં લેવાનું છે

કર્મ

આપણને અધિષ્ઠિત છે માત્ર કર્મ કે વાતો અને તે કર્મ પણ એવી રીતે કરવાનું છે કે તે કર્મ કરી પા મનમાં આમ કે તેમ દોષ પણ પ્રગટના દિવામાં કે અન્યથાપણા વિચારો પ્રગટ ન થાય કર્મને જીવનરેતુના ભાગને લાભ સંપાદિને કર્યા કરવાનું. આપણને જે દર્શન મુજબ છે, તે કર્યા કરીએ ને એમાં જ બધું લાભ ને બીજી શક્તિ પરોવીએ, એટલું જ આપણે મટે એ ન છે ને એ પૂરતું છે કર્મના પશ્ચાત્તે અથવા ગાળા કરવાથી તો બીજી અધિષ્ઠિત પ્રગટે છે ને એ તો મનની ચિત્તવળા ને ચચાવાનું એ સમજવું જે એવી કરીને તો આપણને જે લેઈએ છે, તે જ

જિવદું વધારે ચુમાવી ખેંચીએ છીએ. કેમકે મનની વિહ્વળતા ને અંચળતાના સ્વભાવને આપણે વધારે સતેજ કરવાનું રાખીએ છીએ; ત્યારે આપણે હેતુ તો મનની તુલા સ્થિર રાખવાનો છે.

ઊર્ધ્વરેતસ

આપણે આખરે તો ‘ઊર્ધ્વરેતસ’ થવાનું છે. તેવું થવામાં વિના સાધનાની આગળની જૂમિકાઓમાં ટકી રહેવાની શક્તિ કદી કાળ પ્રગટી શકવાની નથી. સત્ત્વગુણમાં ભાવાત્મક ચેતનવંતી નિષ્ઠા પ્રગટતી જાય છે, અને તે જેમ જેમ વિકસતી જાય છે તેમ તેમ ઊર્ધ્વરેતસ ધર્મ શકાય છે. ઊર્ધ્વરેતસ થવા પછીની શક્તિનું માપ હાલના આપણા જીવનથી આપણને કદી આવી શકવાનું નથી. એવી અંતરનાં મૂળની શક્તિ પ્રગટવા વિના સર્વોચ્ચ કક્ષાની સાધના થવી અગત્ય છે. જ્યારે સત્ત્વગુણની પ્રતિષ્ઠા પ્રગટે છે અને ભાવમાં ભાવથી નિરતરતા પ્રગટે છે, તેવી સ્થિતિમાં જ ઊર્ધ્વરેતસ થવાપણું શક્ય છે. દહી તો આપણે દેટલાયે નકારાત્મક વિચાર, વૃત્તિ ને વશણમાં સપડાઈ જઈએ છીએ ! અને તેમને ટાળી શકવાના એકધારા જીવતાગમતા તનનોડ પ્રયત્ન કરી શકવાની ખૂંટી જાગ્રતિ પણ પ્રગટેલી નથી, ત્યાં દર, દર, આંધેની તે માર્ગની લક્ષીકન લખતાં પણ મને તો સંકોચ થાય છે. આપણે સકળ પ્રકારની જીવદશાની વૃત્તિ, વિચાર ને લાગણીથી મુક્ત થવાનું છે. પહેલાં તો તેટલું થવાનું કરો ! તે પણ એમનું એમ કંઈ ચર્ચ શકવાનું નથી. તેને માટે આંતરિક શક્તિની સહાયણી જરૂર છે. એવી wall power (દૃઢ સંકલ્પશક્તિ)નું સાધન અંતરમાં પૂરેપૂરું જાગ્રત થયેલું હોય અને ત્યારે આપણે તેને કામમાં લેવું હોય ત્યારે તેને તેમ લઈ શકીએ, એવી જીવંતકળાની શક્તિ પ્રગટેલી અનુભવીએ, ત્યારે તેવી શક્તિના આધારે જીવદશાનાં વૃત્તિ, વિચાર ને વશણથી આપણે મુક્ત થઈ શકવાની સ્થિતિમાં પ્રગટેલા દોષોએ છીએ. પરંતુ હાલમાં તો

આપણાં મનાદિ કરણમાં એવાં કેટલાંયે નકારાત્મક વસ્તુઓ પ્રગટે છે અને તેની સાથે તેના આતુષાંજિક વિચારોથી આપણે વિશેષ પરોવાયલા પણ થઈ જઈએ છીએ. અને તેથી પણ તેનો સામનો કરવાની જાગૃતિ પણ પ્રગટેલી અનુભવી શકાતી નથી. વળી જે સ્મરણભાવનું નિર્દોષ, નિર્મળ, સદગ, સરળ સાધન આપણે લીધું છે, તે સાધનમાં પણ આપણે એકધારા હજી પ્રગટી શકતા નથી. તો બિંધારેતસ થવાની વાત તો થું પરંતુ નિમ્નગામી વાસના-મૂલક ટૂંકાઓનું ઉભયન પણ આપણાથી બની શકવાનું નથી. જે જાગતું હોય તો જાગતું પડશે. જાગીને જે કોઈ સાધનના અભ્યાસમાં એકધારે મંડ્યા કરે છે, તેવાને તો મંડ્યા કરવામાં જ રસ પ્રગટે છે.

કરાંચી,

હરિ : ૪૪

તા. ૧૬-૩-૪૦.

(૧૯૨૪માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(સિખરિણી)

પધારે જો તુ તો,	હિર-ઉમળકે સ્વાગત કરું,
પ્રભુ, સેવા તારી	પગપગ ક્યાં હું વળી કરું;
કરું પૂજા-અર્ચાં	પ્રણય-જળ-અર્થે નિત પ્રભુ,
તને ભાવો અર્પાં	નિત નિત નવા ધન્ય બનું હું.

*

*

કલ્યા હમેશાં તુ	કરવું તુજને જાપ, પડશે ?
બહુયે જ્યાં જાણે,	બકબક કરાવે મુખથી શે ?
મને દેવાનું જે	દુઃખ ગમતું હો, દે પ્રભુ, ભલે,
પડી તારે પાસે	સુખ કદીય સ્વપ્ને નર દીકું.

*

*

પ્રભુ જોની હું તો	મરું છું ક્યારેય વજનથી,
ભલે, દોરાવેલા	તુજ રમ ભરાજો મુજ થકી;

ફોલેને તો પ્રેમે ગિર. જ ધરવાં ચોખ્ખા પ્રભુ, છે,
સ્વભાવે જિયારાં પગ ચગદવાં હીક નહિ તે.

*

*

(ચાર્લ્સવિલીડિસ)

મારું છે મન વાંદરા સમ પ્રભુ, ના હામ રૂહેતુ કરી,
દોડાદોડ કરી મૂકે જલિતલિં, ફૂલા કંટે તે વગી,
જો ! એનો પ્રભુ, બાંધવા ચરણમાં તારે મચ્છા હું કરું,
મારાથી જનતુ ન જો, તુમથી તે ચારો, કરી દે, પ્રભુ !

*

*

*

મારું દર્દ મિટાડો ! કરગરું, મહેરામ ના જો, પ્રભુ !
બાળી મળ જ રોમનાં પ્રભુ, મને સાત્તે કરી દે, કહું;
તારું ઔપધ મેતુ હું, વગી બધી પાળું ચરી હું પ્રભુ !
તોયે દે નવ દાદ, થુ કરુ હવે ? મામુ જગી જો પ્રભુ !

*

*

*

દેવામાં તવ પાદચિત્તન કર્યાં પ્રેમે કરું છું, પ્રભુ !
ક્યારે કર્યાંથી મુક્ત બાળ કરશે પ્રારબ્ધના ? હે પ્રભુ !
ક્યારે હયાં તણી નહીં ઉર જાડી રેલાવશે તું ? પ્રભુ !
ક્યારે તું પ્રગટાવશે હૃદયમાં એ જ્યોત તારી ? પ્રભુ !

ભાવના

સાધનના અભ્યાસમાથી પ્રગટતી ભાવનાનો જ્યારે પોષ પ્રગટે છે,
ત્યારે તેવી ભાવોર્થિના આવેશ ને આવેગના ઉત્કટપણના પ્રાગલ્ભ્યના
પગિણામે નકારાત્મક વૃત્તિઓ અંદર છુપાઈને બ્યક્ત ન થતાં ગોચર
રૂપે પડી રહ્યાં કરે છે. ભાવનાનું જોશ જ્યારે જ્યારે નરમ કે મંદ
પડી જાય, ત્યારે જ આવી જીવદશાની નકારાત્મક વૃત્તિઓનું જોર
પાછું પ્રગટવા માંડે છે. એનાથી મુક્ત થવાનો એકમાત્ર સહજ

ઉપાય ભાવનાના પ્રવાહમાં જ વળા કરાય તે છે. ભાવનાને જીવંત વહેતી રહેવાને માટે સાધનના અભ્યાસની જોમ જરૂર, તેમ તે પરત્વેની અબીખ્યાની પણ તેટલી જ જરૂર. જીવનવિકાસ પરત્વેની તમન્ના ધગધગની પ્રગટ્યા કરે તો ભાવના તો આપમેળે વધ્યા કરશે. સાધનના અભ્યાસ પરત્વેનો એક હજી જે આપણે વળી મૂકતો નથી, તેનું કારણ જીવન પરત્વેની સાચી તમન્નાની મંદતા છે. અને તે મંદતાને તેજસ્વિત કરવાને માટે આપણે જે પ્રકારનું મથવું ધટે તે પ્રકારના પ્રયત્નમાં આપણે મંડ્યા રહી શકતા નથી. આને માટે જે આપણને આપણા પોતાના જીવનવિકાસ પરત્વેના ધ્યેય માટેનું સંપૂર્ણ એકધારું દૃઢ, નિર્ઘ્યાત્મક, મક્કમ વક્ષણ દિલમાં દિલથી પ્રગટેલું રહ્યા કરે, તોપણ સાધનનો અભ્યાસ ધર્ષ શકે ખરો. સાચી રીતે તો જીવન વિકાસના ધ્યેય પરત્વેનું લક્ષ પણ આપણને એકધારું રહેતું નથી.

નિરંતરતા પ્રગટાવો

જે સાચેસાચ આમ હોય તો પછી આપણે જે સમયે સ્પર્શરુને સ્વીકારવાનું થયું તે શેને આધારે એમ કોઈ પૂછે; તો મારે તેને એટલું જ કહેવાનું છે કે આપણે તેવી વેળાએ આવેશના ને આવેશના ઉત્કટપણામાં હતા;—નહિ કે આપણને તે કાળે જીવન-વિકાસના ધ્યેય પરત્વે અંતરનું અંતરથી મદત્તવપૂર્ણ લક્ષ પ્રગટી ગયું હતું; અને હવે પણ જે આપણને એમ સમજાય કે જે કરવા જેવું છે, તે તો તે જ છે, તો તેટલુંજે ખસ છે. ગરસરમાં લહેને અભ્યાસમાં ઉત્સાહ ન પ્રગટતો હોય તોપણ તેવા પ્રકારના અભ્યાસને વળગી રહેવાનો પ્રયત્ન કર્યા જ કરવો. તેવા પ્રયત્નમાં નરી માત્ર શુદ્ધતા લાગ્યા કરે, તોપણ તેને વળગી રહો; જોકે અભ્યાસમાં સદ્ગતતા પ્રગટે એવો સહજભાવબર્યો પ્રયત્ન તે જ ચોક્કસ ગણાય. પરંતુ તેનું કંઈ જવાંનામાં આપોઆપ પ્રગટી જતું હોતું નથી.

નિશ્ચયાત્મક વર્તન

દરેક નાની નાની બાબતમાં આપણે પોતે જ નિર્ણય કરી
 લેવાનો અભ્યાસ પાડવાની ખાસ જરૂર. આપણને જે બરાબર
 સમજાય પડી હોય તે જાણના હોઈએ કે, આપણમાં સગાગ વૃત્તિ
 છે, તો તેવી વૃત્તિને નિર્મૂળ કરવાને કાળે અથવા તો તેને નિષ્પ્રાણ
 કરવાને માટે જે કાર્ય સૂઝે તેનો નિર્ણય એકદમ ત્વરિત રીતે લીધા
 કરવાનું રાખવું અને તેમાં આમ કે તેમ વિચારો પ્રગટે તે વેળા
 નિર્ણયના જોગને વજગી ગહેવું આપણામાંના ધણાને વિચારના
 સાંખા લાંખા તાનણા જોડીને તે પછી નિર્ણય કરવાની જે દેવ છે,
 તે તો જવી જોઈશે. આપણે જે કર્મ કરીએ, તે દહતાથી, ને
 નિર્ણયાત્મકપણાના સ્વભાવથી કરીએ તો જ તેવા પ્રકારની સગાગ-
 વૃત્તિના મૂળને નિર્મૂળ કરી શકીએ. ગમે તે કર્મ કરીએ પણ
 તે તે એકભાવથી સપૂર્ણ નિર્ણયપણાના ભાવથી તે થયા કરે
 તો જ જીવનમાં દહના ને મજમત સજીવન થઈ શકે અને
 સજીવનપણે ટકી પણ શકે. ગમે તે કર્મ કરીએ પણ જે તે નમ્રતા
 રાખીને ને તેમા સમભાવથી વતીને કરીએ અને થી શ્રીમદ્ભૂમી-નયે
 ક્યાં કરવાની ભાવનાને દહાવીને તેમ ક્યાં કરીએ ને એથી કરી
 સાધનાની ભાવનાને સતેજ કરવાનું બળ મેળવી શકતા હોઈએ, તો
 તેવા ભાવથી ને તે રીતથી કર્મ કરવું તે હિતાવહ છે. કોઈ પણ
 કર્મ ક્યાં હેતુથી ને કેવા ભાવ સાથે માનવી કરે છે, તે તેની
 જીવનકક્ષાનું એક માપદંડસૂત્ર છે. કર્મ ક્યાં વિના તો ચાલતું જ
 નથી ને ચાલવાનું પણ નથી. તો જે કર્મ આપણે ભાગે કરવાનું
 આવે તે કર્મથી ને તે કર્મ દ્વારા જીવનનો હેતુ સતેજ થતો રહે
 એવી રીતે તે કરવું ઘટે. ધ્યાન પ્રાર્થનાદિ સાધનની જેમ, આવી
 રીતની કર્મના આચરણની કળા એ પણ એક બળવાન સાધન છે.
 ઘણું ઘણું શીખવાનું, જાણવાનું ને અનુભવવાનું કર્મદ્વારા પણ
 જીવનમાં મળે છે, એટલે જ મારી વિનંતી છે કે આપણે કર્મ

કરતાં કદી ખજુ કંટાળતું નહિ. જો કર્મ કરતાં કંટાળો પ્રગટ્યો, તો તેવું કર્મ અનોક ગણું. વધારે આપણને ચેંટવાનું છે અને વગવડવાનું છે. એટલે જો કર્મ કરીએ, તે શ્રીપ્રભુપ્રીત્યર્થેના દેવ સાથે રાખીને કરીએ, અને તેવા દેવ દ્વારા તેવી રીતે ને તેવા ભાવે કરીએ, એટલું ખાસ લક્ષમાં રાખવાનું છે.

ધ્યાન

ધ્યાનમાં કોઈ કષ્ટના આવે તો એમાં આપણે કંઈ લક્ષ આપવાનું નથી ને રાખવાનું નથી. ધ્યાનમાં તો ચિત્ત ભાવે જ રહ્યા કરવાનું છે. હાલુદ, જે પ્રગટે તેનો તે વેળાએ ઉત્કટ ધ્વજાર કરવાનો છે. અને બદખલુ તો તેને તટસ્થતાથી, સમતાથી જોવા કરવાનું છે. પરંતુ હવે તો અગાઉ કામગમાં લખ્યું છે તેમ જ્ઞાનિ, પ્રસન્નતા, વિચરતા, તટસ્થતા, સમતા આદિ ન નીપજતાં હોય ને યદાનુસાર ધનું હોય તો ધ્યાન એકતુ ન કરતાં નામસ્મરણ જે ઉત્તમ સાધન છે, તે કરવાનું ચાલુ રાખશો.

તમે તમારે અક્ષાએ રાખો. હવે નકામા ચમડાનો ચડવાનું નથી, તેમજ નિરાશામાં ફૂલી જવાનું પણ નથી. જો જા જીવથી 'હૃદય ધર્મ' જવામાં આનંદ પ્રગટતો જાય તો તેમ કરવા ખજુ સંપૂર્ણપણે સ્વતંત્ર હો. કોઈ કોઈનીંથી બંધાયેલું નથી. જા જીવ તો 'જ્ઞાનાથી બંધાયેલો' છે ને જ્ઞાનામાં છે ને હવે તેવા જીવનના અંતરભાવને વિસ્તારની કળામાં પ્રગટાવવાનો કાળ છે. એટલે તેવી રીતે પ્રેરણા સંચવાનું બનતું હોવાથી જીવનના દેવગર્ભે જે જે સ્વચ્છ આપમેળે પ્રબુદ્ધતાથી મારી કાઢે આવેલાં છે, તેમનામાં પણ ને ભાવે પ્રેરાયેલો રડું છું ખરો, પરંતુ તમે છૂટા હો. કૃપા કરીને મનને વિચર 'કરવાનું' રાખો. આ શું ? ને આ શા ખેલ ? એને જેમ દોડવાનું સુમે છે તેમ આપણે પણ હાં એની પાછળ દોડીએ છીએ ! બદખલુ તો એના ખેલ દોષા કરો ને વિચર રહો એટલી પ્રાર્થના છે. જે

કરવાનું હોય તે કરી ચૂક્યું. પછી એના વિચારો ઉદ્ભવતા હોય
તો તેમાં સમાધાન પ્રગટાવ્યું.

કરાંચી,

હરિ : ૭૬

તા. ૨૦-૩-૪૦

(૧૯૨૪માં ચચેલી પ્રાર્થના)

(શિખરિણી)

‘પ્રભો ! પ્રેમે મેં તો
‘હવે તારે જોયું
બધી ચિંતા તારે
‘લગતાં હું, તારે

પુજ ચરણ સર્વસ્વ દીધું છે,
કરવું ઘટવું, તે કરવજે;
શિર જ મૂકી; જો ના નિભવશે,
પણ પ્રભુ, લગતું જ પાશે.

*

*

બધી વાતે ગણો
પછી ચિંતા કેયે
જવાનું જ્યાં જ્યાં છે,
મને નિર્ધારેલ

મુજથી પ્રભુ જ્યાં છે મુજ શિરે,
હિર મહીં ધરું હું જરીય શો ?
પ્રભુ લઈ જશે સારથિ બની,
સ્થળ જરૂર, વિશ્વાસ મનથી.

*

*

પ્રભુ, તારે મારે
‘નિભાવે જો ના તે,
બધું તું તો મારે
બચે છે તેયે તું

જીવનગથી સંબંધ કાંઈ છે,
કહીં જઈ, કહે, ખાળા કરશે ?
મન જીવન-સર્વસ્વ પ્રભુ, છે,
પરમ પ્રભુ, હા ! શત્રુ મુજ શો ?

**

*

હઠાવી મારી છે
ક્યો જ્યાં જ્યાં હું
‘નિરાશામાંથી ‘હું
‘ચરે ! ‘ખંડાવાનું

હૃદય-અમગીની નવ શક્યું,
ત્યાં, ધ્રુવ સમ દીધું જગ બધું;
‘કદીવ નીકળી શું ‘નતિ શકું ?
‘નિસંદિગ રહેશે’ ‘કરમ શું ?

પ્રભુ, હમેશાં, હું, રહું જન્મતને બાપ, નમતો,
કરી બૂલેચુકે શિર મુજ ગેયું હું ન કરતો;
રહેવામાં નાના અણુ પણુ થઈ લાભ બહુ છે,
મને 'એવો રાખી મુજ હૃદયને ઊર્ધ્વ કરતે.

*

*

કૃપા વર્ષાવી રહે મુજ પર પ્રભુ, તું હર ધડી,
પ્રભુ, માયું છું હું બસ તુજ કને એટલું સખી;
બીજી વાંછા મારે હૃદય તણી દેવે પ્રભુ, નથી,
તને એ માટે હું નિશ્ચિન સ્તવું છું હૃદયથી.

તમને જે લખ્યું છે, તે તફત ચોખ છે, તમારે એક મહિનો બસ દીધે રાખવું. નવું જણાય ને અનુભવાય તો જ લખવું, નહિતર નહિ. મનને સ્થિર કરવાને અને તેની ગુલા સાંત રાખવાને તેવા પ્રકારના પ્રયત્નમાં મંડયા રહેવું. સાવપૂર્વક યાનપૂર્વક પ્રયત્ન કરવાનો છે.

મનની સ્વસ્થતા

તમે મનની સ્થિતિ બાબત વિગતવાર બધું લખ્યો છો, તે ખોટું તો નથી; પણ મનના જમરા બધા ઠલવાઈ જાય, તો તેથી કરી તે બધું નીકળી જાય છે એવી માન્યતામાં જમણા છે. નીકળી ગયું તો ત્યારે જ ગણાય કે તે બાબતના ઠોઈ સંસ્કાર કે વિચાર, વૃત્તિ, વશ્ચુ કદી પણ ન જાગે. તમે મનમાં મનથી આવેશ સાથે જે વિચારપરંપરા જગવો છો, અથવા તો જાગે છે, તે ચોખ નથી. દેનનો સમય થઈ ગયો હોય ત્યારે જેમ ઠોઈ એક માનવી ગાડી પકડવાને માટે હાંફોહાંફો થઈને આમતેમ વદાતદા તૈયારી કરે ને બીજો ઠોઈ અંદરની સમગ્રતા જાળવી રાખીને હતાચક કરે, તો તે જાને સ્થિતિમાં રહે છે, તેવી રીતે આપણે યાત્રિ, સ્વસ્થતા, ધીરજ વગેરે પ્રકારની સમગ્રતા જાળવવાને ઠેજાવું પાડે. આપણી

મેળે જે કઈ કરીએ તેમા દિવ દહએ તે સાચુ છે પરંતુ દિવ દીધેનુ ત્યારે જ ગણાવ કે જેમા મહમતા, દાતા, નિશ્ચય, ભાનના વગેરે પ્રગટેલા હોય. એમાં હાજીજાજીનાપણ, મેમા-જાપણ, કદી પણ ન પ્રગટવા ઘટે આપણા પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ વડે તેમ થતુ હોય તો તે દોષ છે તેનો સીધર પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ પાસે દરાવનાની ખાસ જરૂર પૂરા ખતથી, ઉત્પાદથી, ધીરજથી નિશ્ચયથી તેવી રીતે જે કઈ બને તે કર્યા કરવુ એનુ કર્યા કરવામા બધો જ પ્રેમમાન ને દિવ પરાનાઈ ગમેલા હોવા જોઈએ પરંતુ તે સાથે સાથે તેના પરિણામને માટે અધીરા, ચચા કે અસ્વસ્થ ન થઈ જઈએ

મૌન

જેમ જેમ મનમાની અનેક વિચારની પર પરાઓ અટકતી જશે ને શાત થનાતુ જવારો, તેમ તેમ શ્રીમજવાનની કૃપા અનંતરણુ થતી કે છતી થતી જાય છે, એનો અનુભવ પ્રત્યક્ષપણે થશે નાહકના ખાખા ને ઉધામા કરવાના નથી તમને યાદ છે કે એક વાર તમે કહેતુ કે તમને કેટલાક વર્ષો ઉપર બે સાબી બહેનો મળેના, તેમની તરફ જરા ભાવપૂર્વક તમે જોયેલુ, એટલે થોડીવાર પછી તેમાના એકે આપમેળે તમને મટેતુ કે ' મૌન રહેજો શક્તિ બહુ જાણી ' તે મૌન તે સ્થૂળપણે મૂઘા રહેતુ તે નહિ એ મૌન એટલે તો હાથના તમકકે વિચારોના ખગલગાટ પ્રાણના પ્રચડ વાવાઝોડા છુદ્ધિમા મક્કા, સરાય અને અનિશ્ચિતતાના પગિલામે જન્મતી ગડમધનો, સસ્કારોતુ ભિમખ્યા મરુ ને અહમ્ની બેરદાર છવદશાની પ્રેરણાઓ આ બધામાથી મુક્તિ મેળવતી તે મૌન પ્રબુકૃપાનો આચિર્ભાવ આવા પ્રકારની પ્રગટેની નીરવતાની જૂમિકામાથી જ થઈ શકવાનો છે તે નક્કી માનજો

શરીરનુ નડતર

' શરીર નમણુ છે ને તે સારુ હોય તો આખ કરત, આખ

‘ચાત, ને તેમ ચાત’ એવા ઉચ્છવાયક કરાવતા વિચારથી ભરેલી શરીર આમતની ઝખના પણ હવે વધારે વખત કરવાની નથી ઝખના તો રાખો, પરંતુ તે ધ્યેય પરત્વે શરીરને કારણે કામ અટકી શકતું જ મથી પહેવાના કરતા તો શરીર તમને સારું કામ આપે છે, તેની તમે ના નહિ ખાડી શકો. ધ્યેયને પ્રાપ્ત મૂકરી ગણવાનું એકમાત્ર કારણ જે શરીર હોય, તો તો રોગી, દુઃખી, દહીં કઢીપે ભગવાનને ભલું જ ન શકેને ? ના, તેમ નથી આપણા જીવજાના સ્વભાવનું ‘ને પ્રકૃતિનું આવરણ એટલે કે જે કઈ શુભ આત્મનત્વનો પ્રકાશ પડવામાં આપણી અંદર પહોંચે છે, તેના અનેક લક્ષણોમાં કે આપિભાવિમાં એક લક્ષણ તે વ્યક્તિનું શરીર છે જેમ તેના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવના લક્ષણ ને અવિભાવ તેની શુદ્ધિ, તેનું મન વગેરે છે, તેમ તેનું શરીર પણ છે. આ રીતે જોતા ને સમજતા ધ્યેય પ્રાપ્તિને જે આડે આવે છે, તે તો પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ છે, ને શરીર તો તે પ્રકૃતિ ને સ્વભાવનું અગ્ર ભાગ છે એટલે પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ જીર્ણિમાંથી થાય તે જ મહત્ત્વનું આપણું કર્મ છે આપણે જે સાચવાનું છે, તે અંદરના કરોળો-મન, શુદ્ધિ વગેરેને આનરિક કરણો જ્યારે ચેતનાના પ્રકાશથી આવેશકિત થાય છે, ત્યારે તે તે કરણો તેને (ચેતનાને) અનુસરવા માડે છે તેવી જુગિષામાં શરીર પણ તેને અનુસરવા મડિ છે તેથી કરીને ‘શરીરને લીરે જ કશું અનંત નથી’ એમ માનવું નહિ, પરંતુ આપણા પોતાના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ તેના પ્રકાશના છે તેને લીધે પ્રગતિ થતી નથી, તેનું જાન પ્રગટાવવાનું રાખવું શરીર, પ્રકૃતિ ને સ્વભાવને વશ છે તે પ્રકૃતિ મે સ્વભાવને અનુસરે છે જીવજાના માનસીમાત્રનું તેનું હોય છે શરીર નથી ચાલી શકતું તે આજસ અને પ્રમાદને કારણે ૧૯૪૬ ના જુલાઈની ૬મી તારીખના દિવસે તમારું પહેલવહેતું અનુજાન થયું, ત્યારે મે તમને કહેલું કે ‘ધીર તાપસની સ્થિતિ છે’ ત્યારે તમને ‘ધણધણ આશ્વર્ય’ થયું હતું પરંતુ ‘ખરી દુઃખીત તો એ છે કે

શરીરની સ્થિતિને કારણે પ્રગતિમાં વધી પ્રગટી શકતો નથી. પ્રગતિમાં વધી પ્રગટે છે તે તો સ્વભાવ ને પ્રકૃતિને ધીરે જ.

ચેતનપુરુષનું શરીર

અક્ષર્યત જે જાગી ગયેલો ચેતનપુરુષ છે, તેનું શરીર પણ તેની જાગી ગયેલી ચેતના પ્રગટ કરે છે, પરંતુ તેવો ચેતનપુરુષ શરીરે રોગી હોય તેમ છતાં આત્માનુભવની મુક્ત કે આત્મનિષ્ઠ દશામાં તેવો ચેતનપુરુષ હોઈ શકે છે. એના શરીરને રોગી હોવાનાં કારણો સાધારણ માનવીનાં રોગી હોવાનાં કારણોથી જુદાં હોઈ શકે છે.

આત્મસ્થિતિ કે આત્મનિષ્ઠાની કક્ષા એટલે ચેતનની પૂર્ણતાનો આવિર્ભાવ. તે પછીથી પણ એવા ચેતનપુરુષનો વિસ્તાર સહજપણે પ્રગટતો જ રહે છે ખરો. તેવો ચેતનપુરુષ કે મુક્તાત્મા તેના શરીરના પાંચવપણાથી તો મુક્ત થઈ ગયેલો હશે જ; એટલે કે નિરોગી કે રોગી શરીરમાં વાસ કરતો હોવા છતાં તે સર્વભાવે વિસ્તાર પામતો જતો હોય છે. શરીરનું નિરોગી હોવું કે લાંબું ટકવું, તે આત્મસ્થિતિનું માપદંડાયું નથી. આત્મતત્ત્વ અવર્ણનીય છે છતાં તેને વર્ણવાય તો તે સર્વથી પર એવું સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ તત્ત્વ છે. જ્યારે જીવદશામાં ચેતન છે તો ખરું; પણ તે જીવદશાનું જે શરીર છે તેમાં જે ચેતન છે ને તો મળ, વિક્ષેપ, આવરણથી આચ્છાદિત થયેલું છે. એવા કારણ વડે કરીને આત્મતત્ત્વનું આવિર્ભાવ પામવાપણાની શક્યતા, સ્વભાવતઃ એવા મળવિક્ષેપથી આચ્છાદિત ‘શરીર’ હોય ‘લાં’ નથી. ચેતનામાં નિષ્ઠા પામેલા આત્માએને શરીરનું બંધન નથી. ‘શરીરનો મર્યાદા નેઓએ સ્વીકારેલી છે ખરી,’ પરંતુ પ્રસંગ પડ્યો શરીરની મર્યાદાને પણ તેઓ ક્ષમાવી શકે છે. એવાને શરીર હોવાની અનિવાર્યતા પણ નથી. તેથી શરીર ટકવા જ કરે એવી એવના પણ તેમને નથી.+

પ્રકૃતિ ને સ્વભાવની જ નડતર

આ તો બધી અત્યાર પૂરતી આગ્રહ્ય થઈ. એમાંથી પ્રસૂતો એટલું જ છે કે શરીર આત્મનત્વના પ્રગટ થવાપણામાં વિકાસમાં બાધક નીવડે છે એવું નથી. જો તે નીવડતું લાગતું હોય તોપણ ખરી રીતે તો તે માનવીની સમગ્ર પ્રકૃતિના એક કરણ કે અંગ તરીકે. આમ ખરી રીતે તો એનાં પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ બાધક છે, નહિ કે શરીર. અંતરનાં બનાવિ કરગોની માફક શરીર તો એક કરણ-સાધન-છે. કોઈનાં પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ શરીર દ્વારા નડનાં હોય, તો કોઈનાં જીવિ દ્વારા અને કોઈનાં પ્રાણુ દ્વારા નડનાં હોય છે; પરંતુ નહતર તેનું શરીર કે જીવિ કે પ્રાણુ છે એવું નથી. સાચી રીતે તો નહાર તેનાં તેનાં સમગ્ર પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ છે. એટલે એના પર જ આપણે વિશેષ લક્ષ રાખવાનું છે, તે સક્ષમાં રાખશો છ.

પ્રેમભાવ

પ્રેમભાવની માત્રા દિન પર દિન બઢતી બાધ ને હવન પરત્વેની ભાવના હવંતપણે પ્રગટ થા કરે તો તમન્ના તો જરૂર પડે. આપણે ખેંચને બદલે બીજી વસ્તુઓ (જેમકે 'શરીર નડે છે' એવા વિચાર ને તેથી થતી ગ્હાનિ) માટે અપના રાખ્યા કરીએ છીએ. તેથી તમારા પર ક્રોધ પ્રગટે છે કે 'જાતે કેમ કરીને તે લપીકન એમને સમગ્રનું ?' એકે યાગીયે વાર તમને એ બાજન સખ્યું તો છે. મનને બદલ આપણે દોડના હઈએ છીએ અને તેમાં કોઈ પ્રકારની સિધતા નહીં નથી. તો કૃપા કરીને તેમ મથવાને પ્રેમ રાખશો છ.

કરાંચી,

હરિ : હૈં

તા. ૨૧-૩-૪૦.

(૧૯૪૨ માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(વસંતવિલાસ)

ૐ ગોકુલેશ, પરિપૂર્ણું તું એક્યો જ,
ને હું સ્વભાવવળ છવ છુ એક માત્ર;
તોયે છતાં તુજ ભણી મુજ દષ્ટિ રાખુ,
પોતા તણે ગણી મને તુજ અંક લે તુ

•

•

•

મેળે સ્વયં બનતું હો, નયમ થાય ને ને,
ના આડખીલી બનતો, હું ચવા દઉં તે,
સસ્કારયોગ યજ્ઞ બોગ મળ્યા હશે ને,
તે બોગવાર્ધજ જતા મુજ કામ યાશે.

•

•

•

આહુ કશું અવગુ મે કયું હોય ને ને,
મારી પરે કરી દયા પ્રભુ, માફી દેજે,
ના ને તને રચતું, ના મુજથી બનો તે,
ને હોય ને ત્રિધ તને મુજથી યજ્ઞે તે.

•

•

•

સંપૂર્ણ આશ્રય મને મળતા જ તારો,
આનંદ-ત્રેમ-રસનો ફૂટશે કુવારો-
એ કલ્પના મહી હું દી મુજ સર્વ ગાળુ,
આશા, નિરાશ બનતા, ઉર તેથી ધારુ,

•

•

•

તાંજ પ્રભુ, ગપડી નય પ્રચંડ એયું,
લોકાન વાયુ તણુ જો ! ઉર માંહિ અમ્યું-

તે સંગ એકલની હું પ્રભુ, શી વિચાર ?
તારી કૃપાથી રહું તોય બ્રજો દટાર.

ભાવનાનું સાતત્ય

કંઈ પાણીના ઉપચાર કરવાનું ક્યારનુંમે તમને લખ્યું છે, પરંતુ તે કરીએ નહિ તો તે, શુ સૂચવે છે? આપણે જ, તે માટે વિચારી લેવું. મહાગણતેશ્વરથી * આત્મા તે પછી તમને કંતુ હતું કે વાસનાનો અમુક પ્રકાર આપણામાં છે ને. તે આપણામાં જન્મે છે ત્યારે તેના પરત્વેના સચેતનપણાથી તેને સયમમાં લેવા પૂરના આપણે સચેતન નથી રહી શકતા, તેથી તેનું જનન હોય છે, વાસનાનું બ્રજી* કરણ ત્યારે જ શક્ય બને છે કે ત્યારે આપણા આધારના કરણોમાં સંગ્રાપાંગ ભાવનાનું સાતત્ય પ્રગટેલું હોય છે ત્યારે. એની મેજે વાસનાનું રૂપાંતર કદી થઈ શકતું નથી. તેથી પ્રથમ ચરત તો કરણોમાં પ્રગટેલું ભાવનાનું સાતત્ય છે.

નિશ્ચિંતતા

સાધનાનાં સાધનોમાં સમયની ગણતરી કૃપા કરીને કાઢી નાખજો. ભાવ એ જ એનું માપ છે, અને તેની પણ વેપારીની માફક ગણતરી કરવાની નથી. મન, પ્રાણ વગેરે કરણો સારામે દિવસમાં એવી ઉચ્ચ-તમ ભાવનામાં જ જે દોરવાયતાં રહ્યાં કરશે, તો સૌ સારાં વાનાં જ થશે. નકારાત્મક વૃત્તિ કે અવધાની વાસના પ્રગટે તેની માત્ર ચિંતા કર્યાં કરવાથી કશું વળતું હોતું નથી. ચિંતાથી તો તેની પકડમાં આપણે વિગેય જડાયેલા રહીએ છીએ. ચિંતા તો આપણે કંઈ કશા વિગે રાખવાની જરૂર નથી.

મદ્દુશુરની સ્મૃતિ

કવિતા જરૂર લખજો, એ તો હીક છે; સાધનની ભાવનાને

* નુએ 'જીવનસુતોધન' પા. ૩૬૭,

યધુ તેજ બનાવે એના પ્રકારની કવિના માન લખતો પરત જા જોવ
નિરોતી નહિ જા જીવ તમને યાદ આરે છે તે રીડ છે, પરત તેરી
યાદથી જે ભાવના પ્રગટે તે સાધનમા વેગ આપી શકતી ન હોય,
તો જરૂર જાણુ કે તે વચાર્થ પ્રકારની યાદ નથી અને એરી યાદ
પ્રગટ્યાપણમા અનામકિતનાગો ભાન પ્રગટેયો નથી એમ સમજવાનુ છે

હુપણાનો ઉપયોગ

‘હુપણાના દર્શન’ આપણને યાદ છે, તે તો સારુ છે પરંતુ
તપશ્ચર્યાથી હુપણ નિહાળના કરતુ તેટલુ જાણ નથી તેના હુપણાના
મદદમાંથી મુક્ત થવાને માટે સાધનામા તેવા અહિને સાધન બનાવીને
તેનો ઉપયોગ કરી લેવાનો છે જે અમુકપાથી તેમ થઈ મકે તો
સાધનામા કેટલો ખરો વેગ મળે!

આત્મનિરીક્ષણ જ કરવુ

બીજા કોઈની મક્ષા આપણે જોવાની નથી તેમ તે આપણાથી
આગળ છે કે પાછળ એ ખજુ વિચારવાનુ કે જોવાનુ નથી
આપણાથી તેમ કદાચ થતુ હોય તોપણ આપણામા તેના પ્રમાણની
માપનાની શક્તિની યોગ્યતા પ્રગટેલી દોળી નથી એ યાદ રાખવુ.
એવી સમજવાની યોગ્યતાની શક્તિ પ્રગટ્યા વિના જે કોઈના રિપે
કઈ સમજવાનુ કરીશુ, તો તેથી તો વિશેષ પછગાના છીએ, તે
નક્કી જાણુગો છો કોઈનાયે વિરે કરો પણ ખ્યાલ કરીએ નહિ તો
તે હિતમ છે બીજાના આતરિક ભાવને અનુભવી સમતો હોય તો તે
અનુભવી તે પ્રકારની ભાવનાને સ્વીકારીને તેનાથી આપણા અંતરમા
તેને પ્રગટવાનુ બની સમજુ દોય છે પરંતુ આપણા દષ્ટિ, ઇતિ
ને વચણુ તો પરભોગી રહ્યા કરે છે એટલે આ લખતુ પડે છે
જોકે આપણે એકના જ એવા છીએ એમ નથી એવા તો ધણા-
ખરા હોય છે, પરંતુ તે જાણ માટે જા જીવને સી નિસ્તવ છે”

ભાવને દહાવો

તમે જે લાગણી આ જીવ પરત્વે રાખો છો તે 'મોટા' ને નામે ઓળખાનારી વ્યક્તિ પરત્વે નહિ, પરંતુ તેનામાં જે ચેતન-ભાવ પ્રગટેલો છે તે ભાવ પરત્વે, અને તે ભાવના આધિર્ભાવ પરત્વે તે લાગણી રાખો છો. તો દિશમાં એવા ભાવની ભાવનાને દહાવવાને સચેતન થવું. આટલો જવો ભાવ રાખો છો તેમ છતાં આ જોર ક્યો નિષ્કુર છે! તમને પ્રસન્ન પણ રાખી શકતો નથી ને કામજોમાં પણ તેવો ભાવ અદર્શિત કરી શકતો નથી. પરંતુ શું પણ શું કરું? કામજોમાં જે પ્રકારનું વ્યક્તિત્વ હોય તેને અનુસધાનમાં રાખીને મારે તો પ્રત્યક્ષપાથી લખવાનું જાને છે.

આ માર્ગમાં 'Thus far and no further' 'જસ આટલેથી જ અટકવાનું' ને આગળ કશું નથી' એવું નથી.

નિરાશ્રય

આપણે સર્વ પ્રકારના આશ્રયોથી મુક્ત બનવાનું છે, તે વાત સાચી, પરંતુ તેથી કરીને આપણે કોઈ પણ પ્રકારનો કશો ઠંઠાપણ ન રહે, ને કોઈ નિઃશ્યામક વસ્તુ ન હોય એવું ન બનવું નેઈએ. જેને સર્વ પ્રકારના આશ્રયો ગણી ગયા હોય છે, તે કંઈ નિઃશ્યામકોએ કોઈ શકતો નથી, એટલું જ નહિ પણ તેનાં તેજસ્વિતા અને ઓગત્સ કોઈ અન્ય પ્રકારનાં હોય છે. સર્વ પ્રકારના આશ્રયો જેના ગણી ગયા છે, તે નો મરદ છે. તેની મર્દાનગીની છટા અને શોખા ન્યારાં છે. સપૂર્ણ નિરાશ્રયી માનવી, કુંભાર માટીના વાસણોને જે માટીના ક્ષેત્રમાંથી થડે છે, તેના જેવો મુસાવમ હોય છે. એવું થયા સિવાય આપણે પૂરેપૂરા સરળ, pliable મુસાવમ થઈ માનવા નથી. મરખામતિની ભાવના પ્રગટાવવાને મારે આવું થવું પડેલું જરૂરું છે.

ઢેલું ત્યાગ

આપણાથી દલ્લ પેસાનો ત્યાગ થઈ ગયે, કીર્તિનો ત્યાગ થઈ શકે, સગાવડાનાનોયે કલ્લય થઈ શકે, પરંતુ 'આપણા' માની લીધેલા, આત્મઆત્ દરી લીધેના એના મત-ચો, ટેમો, ગણતરીઓ સમજશે, મૂનાનો વગેરે વગેરેનો ત્યાગ થયો ધમો મુઠકેન છે, અને તે તો જ થઈ શકે કે તે આપણે સતત જામતિ રાખીને જ્ઞાનભાનપૂર્વક પ્રત્યેક પ્રસંગે સત્યને અનત પાસા છે એમ ખ્યાવમા રાખી એ સત્યને દિનમા દુઢા-દુઢાવીને અને નિરાશ્રદ્ધની ભાનના કંઠનીકંઠનીને વતી શકીએ ત્યારે

કરાચી,

હરિ ઝં

તા ૨૨-૩-૪૦.

(૧૯૨૪મા રચાયેલી પ્રાર્થના)

(વસ તતિના)

અજ્ઞાન ઘેરી રહ્યું છે મુજને અજાણ,
ને ગૂંચળાવી રહ્યું છે મુજ શક્તિ પ્રાણ
કે કે પ્રયત્ન કરતા પણ ના ફાળ,
તો દે કૃપા-કિરણ ચામ બરે ઉગમ

*

*

*

હું નિત્ય નિર્ભર રહી શકું તું-પદે જો,
સસાર-આસ થકી મુક્ત થઈ શકું તો,
ને સ્વયં, પ્રેમ પ્રગટાવી શકું પ્રભુ, જો
તારી પરે, મુજ થરો સહુ કામ તો તો

*

*

*

દેયુ પ્રભુ, કરતું છે મુજ એવું મારે,
કે કોઈને પથ મને ના પેસવાને,

મારે તને પ્રભુ, તારી પદગવો છે,
હુ યોગ્ય સ્વામન નને કરું ગોલનું એ ?

*

*

*

અગ્નિ જુઓ ! ઉર જગી ભડકે રથો છે,
ને ગાન પાડું ! ઝરવાય ન વેદના તે;
બને લમ્બ જહી તહીં રવવાટમાં હુ,
તો સિચ હુ-પર કૃપામનવારિ તારુ.

*

*

*

તારુ થવું મુજ પરે કરી લે બધું તું,
ધાકીશ ના મુજ શિરે હુખ નાખવે તું;
ને ! જીવવા પ્રભુ, જોભો કટિગદ્દ છુ હું,
જોઈ મકીશ મુજ દેવન દેટ્યું તું.

*

*

*

ગુણશ શી તુજ કને ? મુજ શી વિમાત
કે ગર્વ હુ ધરી કર્યા કરું મોટી વાત ?
રે ! આત્મભાન ગુરુતા પ્રભુ, ઢોક વારે,
હથી ધરાય અભિમાન પ્રભુ, દાખા દે.

શરણાગતિ

સર્વ પ્રકારમાં નિરાશ્રયી થવાનું તે વાન સાચી, પરંતુ
આપણે જે છવનધ્યેય માન્યું તે પરત્વેનું કર્મ કરવાનો આગ્રહ તો
ભારેમાં ભારે ગમવો પાશે. એવા સાધનના આગ્રહથી જે કામ થયા
કરે એનાથી જે કેળવણી ને ઘણમણી સાચ છે, અને સાધનાની
ઉત્તર ભૂમિકાઓ વટાવનાં જાનવુક્ત, જ્ઞાનને હાથ છે, તે
સ્થિતિ કે દીક્ષાપોચા, માનવીની નથી, bible મુવાયમ થઈ શકે વિક
સ્થિતિ છે. તેવી નથી ને માટે આવું થવું ધણધણીનો

છે એને દાખલાને માટે મોનાના ગસની છાપડીઓ મનાવનાને માટે
 પોતાની નામ દોર છે, તેમ એ રમને આગર તેના માટે આપને
 એની નામ બનતુ પડશે જેની નામ આપને મના દોરશુ તેવો
 આગર થશે એનુ કશુ આ બાબતમા નહિ બને, પણુ જે કઈ
 તૈયાર થયુ હુને તે પણુ જે તેને અનુરૂપ બુધિમા નહિ બની હોય
 તો એ જે કઈ પોડો રસ ઉત્તરને તેને પણુ નામ receptacle,
 ગ્રીનનાર પાન, યોગ્ય ન દોરાને લીરે વેરવિરે પણુ થઈ જાય
 અથવા બીજી રીતે પણુ પરિણમે

પ્રેરક બાળ

આ માર્ગમા આનરિક સદા એ જે પ્રગટે છે, તે તો આપણા
 મુખ આધારની અમુ-યોગ્ય તૈયારી થઈ જાય તે પડીથી એવી
 રીતો દોર્યાં એ અમુક જ માવન કરવુ પડે છે એવુ નથી દોરુ,
 એટલી વાત ચોક્કસ છે કે નવું પ્રાપ્ત આગળ, મતો, દેવો
 ગેર બધાથી તો મુખ થયુ જ પ ગે મીતાબમા જે સ્વજનોને
 કલ્યા છે, તે આ પ્રગરના છે અને પ્રગતી સમજાસો
 કશુ પડીને મેકા દોર છે, તેમનો તેના બધો વેશ
 હુકાની દેનાનો છે આ બધુ થયા વિના આપને માધનામા
 રખેરો પ્રેશ કદી પણુ થઈ જવાનો નથી માનવી જે મનમા
 વાર લે છે, તો તે તેમ ક્ષી ગટે છે ખરો પણુ તેમ કશાની
 પાછળ તેને તેની રીતે પ્રગતનાને માટે તેનામા કોઈક બળ, ધનુ
 મારતુ દોર એવી રીતે કામ જુ થઈ મરેતુ દોર તો જ તેનાથી
 તેનુ બને છે કા તો માણસને ખરેખરી ત્યાગામુખીના જેની ધમગતી
 તમ ના પ્રગતી દોર, કા તો તે માનવી દદ મજિયા નિર્ધારનારો દોર,
 અથવા તો તેને તેમ કશાની ભારેમા ભારે મરજ પ્રગતી દોર,—
 આના પ્રગતી તેની જે પૂર્વતેનાગી દોર છે, તો જ તેવો હવ
 તેમ કરી સકે છે પ્રત્યુપાથી જે કશુ છે, તેની જ લગતી ત્યા
 મુખી લાભેર નહિ ત્યા મુખી કશુ વગી સમજ નથી

નકામા ઉધામા

ભગવાનનું નામસ્મરણ એ તો એક સ્વર્ણ સદગત નાકું સાધન છે તે પણ દહી સુધી ટોળથી થોડા રીતે બની શકે નથી, અને આપણે નીમળ્યા છીએ હિમાનયનો પગલ ચલાવે. આપણે બાધ બંધી છે તો આપણને અને એક નાનકી જે ફૂટી જવાને તો બાધ બંધી રાખતી નથી. મને તો આપણે બધાના કૃતવા જોઈને દિનમા એ પ્રાત્ની ઘણીનહી દિનગીરી થાય છે આજીવને કંઈ કશું મરે નથી ને ખાતી ખાતી કશુંક મહત્ત્વ મેળવવાના કાંઈ મારવા છે. તે છતાં પાણુ પોતાને હોશિયા મણુસાની તમાખી રાખતી છે અનેક પ્રમારના કામ રાખવા છે ને અદમને તો હિમાનયના મ્તારે મોટું રાખ્યા કરે છે. આ બધી દુખ ન હુ સ્વર્ગના દિનમા જોઈ હુ કોઈને જીવનની ખરખરી પડેલી ન અનુભવી શકો નથી 'જીવન', 'જીવન'ની ખાતી ખાતી પા નથી તે મ્તારે પણ પામી શકવાનું નથી. આ પામવાનો મારે તો ભારે આનંદ તપશ્ચર્યાની જરૂર છે અને તેણે તપ મારો ઉમંગને મોઈ સ્વર્ગના દિનમા હુ નિહાળી શકો નથી.

સદ્ગુરુનું ઉદ્દેશોધન

ત્યારે બસ! તમે બસ નીમળ્યા ના શુ મ્તારે કાળે તમને બોલાવ્યા ના? અને જો તમે તમારી મેળે આજ્યા છે તો જે કાળ કાળને માટે આજ્યા હો, તેને માટે સાચા થાઓ જીવનવિમાન ને માગી ને હ આપણા આપણે બધામા બધી મરિને પ્રચલ પુણ્યને જીવનવિમાન એ કંઈ સ્વામા પડેલ અથાનું નકાનું એવું કોઈ નહી. થી કે જે નીચા વળીને હર્ષ નીચે એ ને મળવા જેવું હામે ત્યારે જમ પાણુ બીડીને આજુ જોઈને કેડી બમ્મર રીતે આકર્ષણ પમાળીમાડીને આપણને આપણી કર્મ દોષ છે આ! હુ જો હુ દેખાય છે. આજ પ્રકારે જીવનવિમાન

પામરાને માટે વસુનોતર્થ તમે જ્યાં મારી પામે આપ્યા છે. ને
 જીવનનો ઘાટ પડનાનો અધિવાર તમે જ્યાંએ પ્રેમથી મને મોખ્યો
 છે ઘાટ કેમ કરીને ચોખ્ખી રીતે વડી સકાય તેનો નિર્ણય તો પ્રમુ-
 દપાથી મારે કરવાનો હોય અનેક વેળા મેં જાતે ખાતરી કરીકરીને
 અનુચિત ઠેકે ઠેકે જીવનનિજામને મારે આમ કરવાની કે તેમ કરવાની
 દોરડે જીવને સૂચના કરી હોય, તેમા પશુ તેમા કોઈ જોર પ્રેમમંત્રિથી
 અને દિનના ઉમગમથી આમ કે તેમ, કોઈ જાતના નવજો વનમાઝ્યા
 દીધા વિના તેને ઉમગમથી ચીનગી લીધું હોય, એવું હજી મુઠ્ઠી
 અનુભવનામા આપ્યું નથી આવી સંજીવન એ જરૂર જીવનની
 કમળમીમી છે

મનની તુમાખી

આપગી ખરેખરી તમારી પ્રગટેની નદિ હોવા છતાં મનની
 તુમાખી અને તેના નગરોના જુદા જુદા ઘોડાઓ નિવાળના નિવાળનાં
 આપગો જીવ કેવો પામર છે, પોતાને ધનુ છે વર્ષક, પશુ વરસ
 નથી કંઈ જ, એવી આપગી દગ્ગા છે એમ જોઈને ધણો ખેદ થાય
 છે માનવી પોતાને અમુક અમુક કરતું છે એમ કહે છે ખરો, પરંતુ
 તેમ કરવામા પશુ તેનું દિવ્ય પ્રગટે પ્રમુદપાથી નુ જોઈ શકતો
 નથી પોતાને ધનુ છે તો અપૂર્ણપણે સ્વચ્છ તેમ જીવ વાગવાર
 દુર્ગંધથી ભરેલા એવા કાદવખીચકા અવારનવાર માનવી ગગદોગાયા
 કરે છે અને વગી પાણુ તે પોને સ્વચ્છ હોવાનું ગુમાન ધરાવે છે.
 આ જાણુ ત્યારે પ્રમુદપાથી નિરખાય છે, ત્યારે મને માગ ગુરુ
 મદાગમ મા આવે છે તેમજો મને દૃષ્ટા કરીને દડો આપવાનું કહ્યું
 હતું પરંતુ મેં મૂર્ખાએ તે સ્વીકાર્યો નહિ પોતે જરૂર સાચા દના
 ને નુ પોતે તે ન સ્વીકારવામાં જોગો દનો તે દડો પ્રમુદપાથી
 જો મારી પામે હોત તો અનંતની તુમાખીને દગ્ગા મારીમારીને
 રિખેરી ચમત્ત પરંતુ આવા પ્રમત્તની જુદા જુદા પ્રમાણની તુમાખીને

તોડવાને માટે દડો એટલો પણ બસ નથી નકમા નમામા મારી પાતે દોષ ન આવત, ને પણ ઉત્તમ થાત. આ તો લોક આવ્યા છે પોતાની મેળે, અને કર્મુ નાવતુ તો કર્મુ નથી. પોતાના મનાદિકરણને પાશરા કરવાનું તો નેવે નમ્મુ છે. તેના કરતાયે તેમનાથી કરી વિગેળમા વિગેળ જે ત્રામ મને થાય છે, તે તો તે બધા સ્વગ્ન વિગેળમા વિગેળ તેમના મનાદિકરણને બગાડતા રહે છે તેથી અને- પ્રમાના મા, પ્રિય ને આપણને દમવવાના છે, ત્યા તેઓ તેમા ઉમેરો ન ગતા રહે છે. દોષમ્નામા દોષક સમજી, માન્યના, મનામય વગેરે વગેરે દોષ મોગુ પડવાનું થાય, ત્યા તેને ઠેકાણે દોષક બીજા પ્રકારનું એવું પ્રગટે છે કે તેની પમ્મ પાઠી જામતી જાય છે જુનું જાય અને નવું આવે ને તે પણ ધર કરી ન બેસે, તેની પણ ઘણીવગી કાળજી નાખવાની ટોચ છે

મહત્તમ નિર્ધાર કરો

સ્વજનના મનાદિક જોની રમત પ્રતિકૂપાથી ત્યારે ત્યારે નજર સમક્ષ પ્રવર્તે છે, ત્યારે તેમા નથી જોઈ શકતા દિનતો યનગનતો પ્રેમભાવ કે નથી જોઈ શકતા દોષ પ્રમારની નિર્ણયશક્તિ કે નથી પરખાતી જીવનને ઉન્નમન કરવાની સાચી ધમગ આવું બધું મારાથી સહેવાનું નથી આ તો જાણે કે તમે મને મુખ આપવાને બદલે ભારે નાસ આપ્યા ત્યા છે ને પાછું તેનું પણ તમને લાન ટોડું નથી કે થતું નથી આપણે પોતાની મેળે થઈને દોષકને સદચરુ તરીકે સ્વીકાર્યા, તો તે સદ્ગુને આપણા વર્નનથી કરી, આપણી ભાવનાથી કરી તેને પૂર્ણ સતોષ આપવાનો આપણો ધર્મ છે ખરું તે તો બહુ કયામ જાડી જતું હોય છે હજી તો જીવનને જામે માર્ગે લઈ જવું છે, એમ આપણે જોઈએ છીએ, પણ એવા લોકના રાગદ્વેષ હજી તો પૂરેપૂરા મોળા પડેના હું અનુભવી શકતા નથી ત્યા મારે કરવું શું ? નહિ જેવા પથ્થરની સાથે માથું અક્ષાગતા

આપણને પોતાને જ માથામાં વાગવાતું છે, તેના જેવી આ હકીકત છે. માનવીના દિલને જે લાગે છે, તે લાગે છે. જે જાતનું લાગે છે, તે જાતનું લાગે છે. માનવીનું દિલ જડ પથ્થર જેવું નથી તે હકીકત છે. છતાં તેનું બદલાવું, એક સ્થિતિમાંથી બીજામાં પલટાવી જવાની ક્રિયામાં પલટાવું, અને એવી રીતે પલટાવાના સાધનમાં મંડ્યા રહેવું, એ તો આગી લે છે દદ, મક્રમ, નિર્ધાર, વીજળીની સારડી કંકણમાં કંકણ વસ્તુઓમાં સાર પાડવામાં કામચાપ નીવડે છે. એવી રીતે સર્વ કંઈ બનવાને સકથતા છે. પરંતુ માનવી તે પ્રકારનું દિલ હરીને તેમ કરવા માટે ત્યારેને? ખાલીખાલી ઉધામા કર્યા કર્યેથી અને નહિ જેવો પ્રયત્ન કર્યા કરવાથી કશું ન વળે.

કરાંચી,

હરિ : ઝં

તા. ૨૩-૩-૪૦.

(૧૯૨૪ માં ચર્ચેલી પ્રાર્થના)

(ચાર્ફલ્લિન્કોડિલ)

નાનું બાળક ભાંગફેડ કરતું, માથાપને ને ધણું
એ તોફાન કરી કરી પળવતું, વૃદ્ધાંતું છતાં લાગતું;
તેવું તું મુજ પાન કેં લઈશ ના છારું ગણી તાહરું,
રૂંઢેલા ભાવથી એ મથું સતન હું, તો પ્રાણ ત્યાં રેડ તું.

*

*

*

તું મારું દુઃખ ભાંગશે નહિ, પ્રભુ તો કોણુ કહે, ભાંગશે ?
મારે એક મદાર છે તુજ પરે, આધાર કો આપશે ?
હૃદયું કેમ કરી જશે મુજ ચકી આવી રીતે, કહે પ્રભુ ?
કાંટે શેં નવ લાલ જાપ, મુજ તું ? વાકે ક્યા ? હે પ્રભુ !

નાનામાંથી મોટો યજ્ઞ

સાધનનું દિલમાં દિલની સાથેનું એકધારું પ્રેમમકિતપૂર્વકનું
અનુસંધાન પ્રમટાવી ચકવાનું સદૃશ જે આપણામાં પ્રમટાવી શકીએ,

તો પ્રભુદૂપાથી સર્વ ઈ બની શકે તેનું છે મસારવઢેરારમા અનેક છવોની સાથે આપણે મળ્યું છે તે તે બધા છવો સારે તેમનું કઈ પણ કશું બેધા બધા વિના આપણે પોતાના નિઃસખાતર સખાવ પ્રમગરવાનો છે આપણે તેમને તેમને માટે ત્યામ રવાના ઉમગમનાગા બનવું જ પડે અને આપણે જ તેમને માટે પ્રેમઉમગમથી વિગેર ને વિગેર સહન કરવાનું જે આપણે આને તેને ઉમગમથી તપ સમજીને આપણા પોતાના જીવનપિમસના હેતુને અર્થ તે ને સીકરીને તે તે બધું બોગીએ, તો જીવન જીવુ આવી શકે આનું આનું થવું ને કરવું એ તો હજી નજીવે યજ ગણાય અંતે એવું જે આપણે પ્રેમભક્તિથી બધા કરીશું, તો તેમથી જ જીવનવિકાસની આગળની યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરાને માટે જે મોટો યજ થવાની શક્યતા છે, તે શક્યતાનું જો રોજમરોજ બ્યવહાર વર્તનમાંથી આપણાથી બનતા જતા તેવા નાનકા યજમાંથી પેદા થવા કરવાનું છે, તે નહીં જાન્યોજ આપણે ચક્રનું છે તો દિમાનર ॥ જિઆમા જિઆ ગિખર પર અને નાનામા નાની ટેકરી ચક્રતા પણ બ્યારે હું અજ્ઞાનતા દિવમા ઉમગમે પ્રગટેનો અનુભવતો નથી, ત્યારે મને અજ્ઞોસ થાય છે કે આપણે બધા દાતી નીકળ્યા હોએ દિમાધયના ઉચ્ચમા ઉચ્ચ સિખર પર પહોચવાને માટે, પરંતુ આ તો ખર જ રોખચરીની વાન જેવું છે ।

જીવન હામીએવ નથી

આવી આવી તુજા ક્યા કરવાથી જીવનને કળી પામી શકાય નથી એટલું જ નહિ, પરંતુ એનાથી તો જીવન વેગ્યાર્થ જલુ દોષ છે ઉચ્ચ આદર્શ ગમીને તે પરાંતના મેક જગા માટે જમ્ ને ઉમગમથી આપણા દિવમાં બ્યોગર થઈ જવાની જ રાગા થાવરા કરવું નૃત્ય પ્રમે, તો જ આપણથી કઈક થઈ શકવાનું છે તેનું મ । જરૂર લાગે ૧ સર્વ જીવવાની થાય જ, ત્યારે મુર્તિ પ્રમાના દર્શન

ચલા વિના રેતા નથી તેની રીતે મનાલિનિષ્કમલુ કરાવુ હોય
કે મનાવુ હોય, તો તેની પૂરતિયારી રૂપે આપણાથી જે કંઈ પગ-
ગણુ મળતા હોય તેમા તેનું વ્યક્તન પ્રગટેલુ જે અનુભવી શકાય
તો જ સમજવું કે આપણા મનની માયી ધગચ છનનને ઉન્નયન
કરવામા પ્રગટેલી છે. આપણાથી ભરાતા નાનામા નાના ઝગનામાથી
આપણને પરખાઈ આવતું છે કે તે ઝગતું ભરવામા આપણા
મનાદિ કરણની સ્થિતિ કેવી કેવી પ્રગટેલી રહે છે તેની તેની તે તે
પગે પ્રગટેલી મનાદિ કરણની સ્થિતિ પરથી આપણે આપણ તે તે
પગતું માપ કાઢવાનું શીખો જે આમ આપણે નહિ કરતા રહીએ,
તો આપણે પૂરે ભવાડો કરીશું આ માર્ગ કંઈ હામીએન નથી ને
આપણે હજી કેવી કેવી રમત રમીએ છીએ, તેનું પશુ જે પૂરેપૂરું
જ્ઞાન ન જાગી શકતું હોય તો આપણે આપણને પોતાને જ છેતરી
રહેના છીએ તે નહીં પ્રમાણનું આપણે નો સુગંધીદાર ફૂલોની સુવાસ
પગેપગ લેવાનું કરવું છે અને અનેક પ્રમાણની દુર્ગંધ પ્રગટે એવા
મનાદિ કરણના ખેતોમા હજી તો આપણે અટકાઈ પડીએ છીએ ।

ઊઠો ! જાગો ! ટકાર ધાઓ !

પ્રત્યુદ્યાથી તમે જો મારા ખરેખરા સાચા સ્વજા હો તો મારા
આવા વિના બગવાગ્રગતા બગાવાને કૃપા કરીને નિ ખાણું કરો
અને તેથી કરીને પશુ જે તમે બેનસાનું કરી શકો, તો તે ભારે
પ્રત્યુદ્યા થમે આપણે જ્યાં જેમ જવું છે, ત્યાં તેમ જવાની તૈયારી ન
કરી શકીએ, તૈયારી કરવાને મદદે આપણાથી નીચું જવાનું હોય તે
તેનું નીચું જવામા પશુ આપણને તેની રીતે નીચે ગમા કરવાની
અસાનતા પશુ ન પ્રગટતી હોય અને ત્યાં સુદ્ધ આપણનું આપણાથી
ન બનતું હોય, ત્યારે મારે આપણી જીવન પગલેની ભારનાને કેવી
રીતે સમજવી તે અને સમજવું નથી પ્રત્યક્ષ નક્ષત્ર વિના કંઈ પશુ
જ્યુ મારાથી માની શકતું નથી માટે કૃપા કરીને ઊઠો ! જાગત

બનો ! અને જાગીને ટટાર ચાઓ ! અને ટટાર થઈને કઠિબદ્ધ થઈ વિચાર, વૃત્તિ અને વલણની સામે ભારેમાં ભારે સંઘ્રામ પ્રગટાવો. જીવનસાધનાના સંઘ્રામ એ તો ખાંડાની ધારે ખેલવાના છે. અને એ તો માગી લે છે ભારેમાં ભારે પુરુષાત્તન. એ પુરુષાત્તનનો ઉત્સાહ અનંત પ્રકારનો અને અનંત બળશક્તિનો છે. એમાં હવાતિપાં માર્યે કશું પ્રગટી શકે તેવું નથી. માટે તમને બધાંને ગમરાવવાં નથી. પરંતુ જે સાચું છે, તે જ કહેવું છે. આપણે જે કરવાને માટે પ્રભુકૃપાથી બેમાં મળેલા છીએ, તે કરવામાં જે તમે સમાનતા ન જગાડી શકતાં હો અને તેમાં તમારાં હિંમન, ઉત્સાહ, ખંત, કાળજી અને ચીવટાઈ ન દાખવી શકતાં હો અને એવી તમારા દિલની ખેવના તમારામાં હોય જ નહિ તો આપણે તે ચૂકી દેવું તેમાં સાચી પ્રમાણિકતા છે. અને આપણે તે માર્ગના સ્વજન તરીકે નહિ, પરંતુ જેમ સામાન્ય પ્રકારનાં ખીલું માનવીએ પ્રભુકૃપાથી મને મળે છે કરે છે, તેમ તેના એક સામાન્ય માનવી તરીકે રહીએ, તે આપણે માટે તેથી સ્થિતિમાં વધારે યોગ્ય છે.

સદ્ગુરુનું કાર્ય અને સ્વજનોનો ધર્મ

મારે તો પ્રભુકૃપાથી જે હેતુ માટે જે જે મળેલાં છે, તેમને તેમને અનેક રીતે આમ ને તેમ બિલકાંસુલકાં ફેરવાવીફેરવાવીને પણ દસાવતાં કરવાનાં છે. બિલકાંસુલકાં થયા વિના જમીનમાં ખી કદી પગ વાવી શકાતુ નથી. સદ્ગુરુ ખરેખરે દિલમાં દિલથી દિલની પ્રેમશક્તિ પ્રગટ્યા વિના અને તેવી પ્રેમશક્તિની તદાન્યતા પ્રગટ્યા વિના સદ્ગુરુ પણ આપણામાં જીવનવિકાસની બાવનાનું ખીજ વાવી શકે નથી. સદ્ગુરુની તો આપણની ને ખી રોષણની ક્ષમ્ય સદગ્ તપસ્તાપુષ્પ તાણાવેલી જ હોય છે. તેવી તાણાવેલીમાં નિરંતરતા પણ પ્રગટેલી જ હોય છે. પણ તે શું કરે નિચારો ! એની પણ કેવી કેવી સાચારી છે, તે હોજી સમજી શકે ? હું તો પ્રભુકૃપાથી અને

एनी कृपायी प्रगटेना आत्मनिर्धारणी जरर जही महु छु के कोर्छ
 पछु स्वजन छानविजस परत्वेनी भरेभरी न्वाणामुभीना जेनी
 धगधगती तमन्ना प्रगटावीने पोताना आधारने प्रपत्तिपोगने पोअ
 गरणुगतिनी स्थितिमा प्रगटारी जुअे अने ते पछीथी तेने सह्युअनी
 केनी ने केवी केनी भइइ भजे छे, ते जते पोते ज अनुभवी ने
 हउ आपसे तो साधनानी लावनाना प्रकास्तु वरि वरु मअछु
 तो क्यु नथी, ने छिपरथी सह्युअने गोदा भार्या करी छे, ते
 कथानी वगी वान । ससाररतेवारभा पछु आपछुने भजेया कोर्छने
 पछु जे आपजे अभया नममा गोदा मारीछु तो ते सहन करो
 के ? अने शु तेवा प्रकटना वर्तननु परिब्राम नहि प्रगटे के ?

करानी,

हरि ओ

ता २४-३-४०

(१८२४भा रयायेनी प्रार्थना)

(वसततिना)

श्रीरामहृदय मुज हैरत ओ ज होअने,
 २-राकनी छिपर नित्य असन्न रहने
 ने राअने वरद हस्त प्रभु तभारे,
 भारे शिखे, जग भने नर सघरे छे।

*

*

*

तु-पादपत्र मुज साधन ओकु ते
 ओना वडे छवन ओक जनावनु छे,
 क्यारे अभेदउप ओ- जनी जयाने ?
 साधन ऐतनु करे मुज गमना ते

*

*

*

ओकेम काम यननु मुजथी न गीधु,
 भूने अनेक कने प्रभु, भूमि ह छु,

મારો બધો જ વ્યવહાર ચલાવજે તું,
એવા સચોટ મધીને કરું યત્ન લે કું.

*

*

*

દારે દરી, ચરધરી, મરતો પ્રભુ, હું,
શે તોય દાખી ઉર લે પ્રભુ, ના મને તું ?
હું તો ઘણું કરમરું તુજ પાદપદ્મે,
દેશે ન દેશે તુજ, તો પ્રભુ, ના છવાતો.

*

*

*

લે દે મને હુકમ આંખ તણા ઇસારે,
તો તારી પાસ કરું સાદસ આવવાને;
તારો પ્રભો, દખલો નિરખી અવખો,
પામુ હંદે, રગ ભરાય ન, અન્ધ લેખો.

*

*

*

થાકયો વિચાર કરી કેંક ધણા પ્રભુ હું,
ખતાઈને શરણ આખર હું દલોલો હું;
નિર્જાન્ત, નિર્ભય થવા તુજ પાસ આઓ,
તો કાલશે મરીખને પ્રભુ, શું તું પાછો ?

સદ્ગુરુની સહન-મર્યાદા

ચેતનામાં નિષ્ઠા પામેલા આત્મા જે તે બધું સદન કરી લેતા હોય છે, એવી માન્યતામાં નવું અજ્ઞાન ભરેલું છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સારાન અવતાર દત્તા કંમે તેમના જન્મે પૂરેપૂરું વેર રાખ્યું હતું. અમુક મર્યાદા મુધીનું તેઓશ્રી પ્રેમથી સદન કર્યું ગયા. પરંતુ તેની નદ પૂરી થતાં તેમણે કંસનો વધ કર્યો. તેવું જ જગાસંપત્તિ ધનું. જે સિંધુપાત્રનું પણ. શ્રીરામચંદ્રે પણ રાવણનો તેવી રીતે વધ કર્યો.

શ્રીભગવાને તેમનો તેમનો વધ કરેનો દોવાથી તેમના જીવનનું કંઈ પણ થઈ ગયું, એમ શ્રીમદ્ ભાગવત અને રામાયણ કહે છે ખરા, પરંતુ તે આપણે નિશ્ચિતપણે તો બાળી શકતા નથી તેમથી નિશ્ચિતપણે જો બાળી શકીએ, એવું તો તે જ છે કે તેમનો વધ થયો સદ્ગુરુ પણ તેના રીતે બધું આપણ સહન જ કરી લેવો તેવું તો કૃપા કરીને દ્વી માનશે નહિ આપણે તેના પર કરેલું દોષારોપણ આપણને પોતાને જ વિગેર દેરાન કરનારુ થઈ પડનારુ છે તે પણ નક્કર હકીકત છે આપણે તેના વિશે જે જે કઈ અનુભવપણે વિચારતા દોષશુ, તેવું તેવું તે તો તેવી રીતે સ્વીકારી લેતા હોતા નથી એમને તેની ખત્વેની ભગેની આપણી વૃત્તિઓ તેની કનેથી પાછી ફરીને આપણા પોતાનામાં જ પાછી પ્રવેરો છે અને આમ દ્વિગુણિત ત્રિગુણિત થઈને તેનું જોશ વિગેરપણે પણ પકડી શકે એવી બધા પ્રકારની શક્યતાને આપણે પોતે જ પોતાથી કરીને જન્માવતા હોઈએ છીએ આવી બધા પ્રકારની રમત આપણે રમ્યા કરીએ છીએ, અને એથી કરીને આપણે પોતે જ પોતાના પગ ભાગતા હોઈએ છીએ, તેનું જ્ઞાન પ્રગટાવવાને તમારા પરત્વેની પ્રેમજ્ઞાનનાથી પ્રેરણાને આ તમને લાખુ છું

કશુક લક્ષણ તો કેળવો

પ્રભુકૃપાથી પૂરો સપૂર્ણ હોવાનો દાવો દ્વી પણ ક્યાં નથી પરંતુ તમે મને તમારી પોતાની મેળે સદ્ગુરુ તરીકે કેળવો, તો પછી તેના ખત્વેની તેથી ભાવનાનું વર્તન જો આપણા બધાનું ન વળી ગયાય, તો તેના સ્વજનની સદ્ગુરુ પરત્વેની ભાવનાનું ખીજુ ક્યું લક્ષણ પામ્યું કે જોયી તેની સાચી સમજણ પડી શકે ? જો કોઈ જીવે પોતે પોતાની મેળે સદ્ગુરુ ક્યાં હોય અને સદ્ગુરુની યોગ્યતા તેને ન પરખાતી હોય તો તેના સદ્ગુરુને તે મૂઝી દઈ શકે છે— જોયે આપણામાં તેનું ખરખવાની લાગમત ને તેવી ચમ્પિ પ્રગટેલા

હોતાં નથી. તે વગી જુદી હકીકત છે. સદ્ગુરુ પરત્વે સદ્ભાવની ઉત્કટ ભાવના પ્રગટેલી ભણે રાખી શકતાં ન હોઈએ, તેમ છતાં પણ જો જીવનવિકાસના ધ્યેય પરત્વેનું આપણું દષ્ટિબિંદુ એક-સરખું, એકધારું, વેગવન્તુ કામ કરી રહેલું હોય, તોપણ કસો વાધો નથી. આ તો બધાંનું તેમ પણ નથી ને આમ પણ નથી. અને વાંધાવચ્ચા આપણે બીજાં બધાંમાં કાઢવા કરવા છે, આ તો તદ્દન ક્ષુદ્રચક્રપાણી હકીકત છે. અને તે બતાવી આપે છે કે જીવન-વિકાસ પરત્વેનું ખરેખરું સાચું મહત્ત્વ આપણને પ્રગટેલું નથી. આ કાગળ લખી રહેલો છું તો એક વ્યક્તિને, તેમ છતાં પુરુષ અને નારીગતિવાચક જે સંબોધન કર્યું છે, તે તો બધાં સ્વજનોને આ લાગુ પડે છે માટે તેવી રીતે તે સંબોધાયેલું છે. જીવન પરત્વેનું દષ્ટિબિંદુ સાચી રીતે કેળવાય ને તે તરફનું સ્વજનોનું લક્ષ્ય પ્રેરાય એવી મારી ધગધગતી તમ્બાકાને તમે બધાં પ્રેમભક્તિથી જો સ્વીકારી લેવાનું કરી શકે, તોપણ હાલનું જીવન વેગ અને ગતિ બને પકડી લે. અરે! એટલુંયે જવા દો; પરંતુ જો તમે મને તમારા દિલનું એક સાચેસાચું, ખરેખરું સ્વજન ગણતાં હો, અને-અહીં પ્રેમના ભાવની વાત જવા દો, પરંતુ તમને બધાંને આ જીવ પરત્વે હૃદયની લાગણી જ માત્ર જો હોય, તો તેને કેમ કરીને આપણે આપણા વર્તનથી રાજી રાખી શકીએ અને સતોડ પમાડી શકીએ એવી ભાવના તો પ્રગટવી જોઈએને? તમે બધાંએ મને સ્વજન તરીકે સ્વીકાર્યો હોય, તો ભણે; પરંતુ જો તમે તેવી ગતિ સ્વીકાર્યો હોય તો તેનું પણ માપવડણ તમારા મારી પરત્વેના પ્રગટેલું હોયું જોઈશે કે નહિ?

હોય છે, અરે.

સાક્ષાત અવતાર તે જ સમજવું ને ચોતે જ કરવું

અમુક મર્યાદા મુખ્ય સંસારવહેવારમાં જે જે સંબંધો જેની જેની હદ પૂરી થતાં તે, તેની સાથે એટલેકે તે તે જીવ સાથે તેવા ને તેવા ને શિશુપાળનું

પ્રકારનો સબધ રાખીને કદી પણ ઠીકે આવી શકવાના નથી તે નહીં જાણશે. સસારવહેનાગમાં આપણે જીવન બધા હવે પરત્વે તેમજ આપણા પરત્વે હોય તેજુ વર્તન દબાવવા કરવાનું નથી. આપણા જીવનમાં જીવન પ્રગતિવા માટેની શક્તિ ઢેળવાને માટે જ્ઞાન ગમ્પીરાખીને બધાય મળેના જીવે સાથે ઉમળકાથી ધર્માર્થ-ધર્માર્થને તેમની તેમની સાથે ઉદાર, વિશાળ દિવ્ય રાખીરાખીને અને તે તે હોવાનું કંઈ પણ કશું આકૃતેનું નજરમાં રાખ્યા વિના આપણે તેમને માટે રિતેષ ને રિતેષ કરતા થઈ જવું જોઈશે. એજુ ઉમળકાથી કરેજુ કર્મ આપણને વિશેષ ને વિશેષ તારનારું થઈ પડે છે. દત્ત તો આપણે આજસ-પ્રમાદને ખખેગવાનું કટખટ કરતા નથી આપણામાંનું આજસ અને પ્રમાદ ખખેરી નાખવાને અનનની પડિચિનિમા પ્રબુકૃપાથી સદ્ગુરુ આપણને મદદનાનું જ્યારે જ્યારે કરે છે, ત્યારે તો ઠપટા આપણે છેદાઈ પડીએ છીએ આપણે આપણા અભાવ અને પ્રકૃતિમાં કયું તત્ત્વ એટલે કે સત્ત્વ, રજ્જસ ને તમસમાંનું જ્યું તત્ત્વ પ્રમાનપણે ભાગ ભજવે છે, તે સમજવું જોઈશે જે તમસ ભાગ ભજવતું હોય તો પોતેપણે આપણે ભગવદ્ભાનપુકા કર્મમાં એકધારું વેગથી તત્પરતાવાળા થઈને પ્રવેગેના રીતી ગમ્પીએ તે ઉત્તમ છે રજ્જસ અભાવ હોય તો ધાધવ-ધમાવ ન પ્રગટે એવી રીતે કેમ કીને ગાતિને ને અવશનાથી વતી શકાય તેના પ્રકારના પ્રયોગમાં ગતિશીલપણે આપણે પ્રતર્તવાનું છે. ખા ખધુ આપણે પોતે જ મમત્ત લેવાનું છે ને પોતે જ કરવાનું છે.

કરાની,

દરિ ઝં

તા. ૨૪-૩-૪૦

(૧૯૨૪માં થયેલી પ્રાર્થના)

(વસંતવિષા)

“મારું કરી હું પરિવર્તન કરું, શકું ને ?”

“જો તું જીવે હૃદય પાપવિચાર સર્વે, =

ઐ પ્રાણ, ચિત્ત, મન, શુદ્ધિ પરોપવાને
તુ-માદિ તેથી જ કર્યાં કરું યત્ન નિજો

* * *

તાગ પ્રભુ, પ્રણવારિ મટી જ માટે,
નૃદાસા સદા ધરતુ છે, પણ રો જાને તે ?
સ્વપ્નો જ મેલી દુ ગ્જો ઉગ્યા પ્રભુ, જે,
પાટી ગળીય કદી ગત્ય કૃપાથી દુ તે

* * *

તારા નિના સ્મરણ કેઈ તારું ન થય,
નિષ્કાથી યોગ કર્ષ સાધી દુઃખી શકાય,
જો એટલું કરી શકાય કૃપાથી તારી,
તો દુ-અમો જગતમાં નરિ બાન્ધ્યાગી.

* * *

દેશે મર્યા દુ કરતો તુજ આશ તોરે
જોને કર્યાં કરું દું જેનપીડી ભારે !
અત્યત વેગવતી સદેશ થકી તારાઉં,
જાત્રે રૂખેશ ! મરી જઈય જવાની જે તુ.

* * *

કેરી પટે કુખ મરી જ મજા અનેગી !
નેને જ એથી હર ચેતન-વિનમ્બારી,
જે પ્રેમદંડ મદગે, જાજાગી ધાગે,
એ દશમા મદવા ઉગમિ દેશે.

* * *

હોને જાને અવમને દમનાં મને તુ.
દે દી સખી રીજી નુજને પ્રમ. ૬.

આણુ પાચરી મુનીય પ્રભુ, નુ કાજ,
અદ્વા પવિત્ર મરો મન રાક ધામ

જે કોઈ પરિસ્થિતિમાં મુકાવાનું બને, તેનો દેવ મમજસમજીને તેમાંથી કેમ જીને જીવનવિકાસના દેવને વેગ મળે, તે પ્રમાણે, વર્તવાનું આપો ગીખાનું છે જે કોઈ જીવ મગેલી પરિસ્થિતિ કે સંલોગોમાં દેવનો પોતાની પ્રકૃતિ ને સ્વભાવના વેગથી ધ્વસ કરી નાખે છે, તે પોતાનો નાગ વહેરી લેતો હોય છે હું તમને બધાને આજે સ્પષ્ટ લખવા માગુ છું કે તમારા પ્રકૃતિ ને સ્વભાવને પ્રાપ્તિને અને તે પ્રકૃતિ ને સ્વભાવને જાણે તાસ્વરાને માટે તમને બધાને તે તે કર્મ પ્રભુકૃપાથી સોંપાયેલા છે પણ તે કર્મમાં મને તમારા હૃદયનો ચનગતો ઉત્સાહ ન જાર પરથી ગ્રાહ્યો નથી તે જાણ ખેદની દગીબ છે જીવનનિમગ્નના સાધકનો કર્મ મગેની પરિસ્થિતિનો સ્વીકાર કરવાનો છે મદાત્મા ગાંધીએ ‘હરિજનમધુ’માં એક વાર લખેલું કે ‘ત્રીપ્રભુના નામસ્મરણથી રોગમાત્ર મટી મકે છે ને જીવનના આ ડેલા તમજામાં તેવા પ્રકારનો પ્રયોગ કરવાની પ્રવૃત્તિ છે’ પરંતુ તેમને જેવા જેવા સંલોગ ને પરિસ્થિતિ મળતા ગયા તેનો તેનો તેમજો સ્વીકાર કર્યો છે જીવનના નિમગ્નની ભાવનામાં મગેના કર્મ સંલોગ પરિસ્થિતિ—એ બધાનો મોગોબ્ય ભાવે અને રીને સ્વીકાર એ તો એક દક્ષિણની ભૂમિમાં છે એનો જે જીવ ઈન્કાર કરે છે, અથવા તો ઈન્કાર થવાની જે જીવની તે તે પરત્વે દક્ષિ સમગ્ર છે, તેના જીવની આધ્યાત્મિક જીવન વિખ્યા કરવાની લાયકાત નથી, એમ નક્કી સમજવું તેના જીવથી આ માર્ગ પરત્વેનું કથુ જગ આગળ જગતુ ભરી સમરાનું નથી તે પણ નક્કી સમજવું જીવનની મગેની પરિસ્થિતિનો પ્રેમમગ્નિથી સ્વીકાર કરવો એ ધણુ જગતુ છે દિવમાં દિવથી તેમ થવું હોય તો જ મા, દિવ તે પરત્વે જખામાં ખાડાનું કરી સહે નાદિ

માધનમા મદ્રમ આગહ

પૂરા નિરાશદ થનાની બાગતમા પશુ એક મોટો અપરાદ છે નેકે આપમે પોતે હજી તેની રીતના પૂરેદ્દા તો થઈ શકેના નથી, અને તેના થવાનું યોગ્ય પ્રયત્ન તત્પરતાયુક્ત દિન પશુ પ્રગટેલું નથી, તેમ છતાં સમજાણની દૃષ્ટિ પ્રગાવવાને માટે લાડુ ધુ

જે સાધન આપણે રી ગેયા ડીએ અથવા તો જે સાધન આપણે કરવાનું છે, તેને તો સંપૂર્ણતાથી પૂરેપૂરું એ ધારુ રાગી ગેનામા લાવનાભર્યા આગદ રાખ્યા જ કરાવે છે સાધનાની લાનનામા નતરાય પ્રગાને એવો કમો પશુ આનરિક કે બાલ પ્રસંગ ડિપજતા આનરે દદ, મદ્રમ, મરણિયા આગદ રાખીરાખીને સાધનાની લાનનાને સાતુકા રોય એવું જ વર્તન ચેનીચેનીને રાખનાં અને તેની લાનનાથી છવનમા પ્રસવાને માટે મથીમથીને આપો બાન પ્રગાવવાનું છે રચમા પ્રમગતા નતરાયોને તો જરા પશુ મચમ આપનાની નથી આમ સાધના મિલાતની તમામ બાનનમા-પણી તે ડી ડી હોય કે મોટી રોય, ત્યા ત્યા, તેમના-બના ગદ અને ત્યા સાધનાની લાવતાની રખીમ રોય પ્રથમ રોય, ત્યા ત્યા હદનાયુક્ત મરણિયો આગદ-એડી મે પ્રમરની લાવતા આપો કેવરનાની છે

આગદ ડી બાગતમા આ જે પ્રમરની લાવતા જેમ છવનમા મમનપણે સમવાનુમાર પ્રસેલી રોડી નેડમે, તેની રીતે નાધતામા પશુ જે પરસ્પર વિરોધી દેખાની પ્રક્રિયામાથી આપણ ૧૨ થવાનું છે એક તો આપ] જે જે પશ્ચિમિમા મનેમર્મા પ્રસેલા રોડીને, તેના પરને બેપરતા, બેકાજી કે નિપ્રાણી વાંધાનું નથી, અથવા તો તે તેજી મિથ્યા છે, એન પશુ મન

વાતું નથી. તે તે બધું મજેલું છે ભાવનાને દેખાવવાને માટે, ભાવનાને પરિપક્વ થવા માટે એટલે તે તે બધાનો એક બાજુ પ્રેમભક્તિપૂર્વક સ્વીકાર કરીને તેમાં તેમાં અણગમો કે કંટાળો પ્રગટવા દીધા વિના તે પરિસ્થિતિ અને સંલોભનો આપણે પ્રેમ-ભક્તિથી સ્વીકાર કરવાનો છે; અને તેમાં તેમાં યોગયોગ્ય ભાવનાથી વર્ત્યા કરીશું તે એક બાજુની વર્તનકળાની રીત છે અને બીજી બાજુએ પ્રભુની કૃપાને આપણામાં ફરી શકવાને માટે જે બુદ્ધિ આપણે તૈયાર કરવાની છે, તે તો સાધનાના ભાવમાં અને તેના સાધનાના અભ્યાસમાં મનાદિ કરવાને પરાવાઈ જવાને કાળે તેમાં એકધારું પ્રવર્તવાય, તે છે. તે ઉપરાંત સત્સારવહેવારમાં આપણે બધાંની સાથે મુનેગ, સદ્ભાવ, પ્રેમ, સદાનુમતિ, મુનેચ્છા વગેરે ભાવનાથી આપણા પોતાના જ વિકાસની ભાવનાથી વર્ત્યા કરવાનું છે. તે એમ થવાવા જતાં કાંઈપણ જાનતો બીજાંથી કરીને ધારો કે આપણને અન્યાય થાય તો ને બધું પ્રેમભક્તિપૂર્વક સ્વીકારી લઈએ તે તપ છે એમ જાણીને આપણે તેવી તત્પરતાવાળા બનવું પડશે. અને તો જ આપણા રાગદ્વેષ મોળા પડતા જવાના છે. એટલે દ્વંદ્વ-ભ્રમ પ્રકૃતિનું જોશ એવી રીતે જ્ઞાનભક્તિયુક્ત વર્તવાથી મોળું પડતું જવાનું છે તે નહીં જાણીએ. જેની જેની પરત્વે આપણને અણગમો હોય કંટાળો જામતો હોય, તેને તેને આપણે વધારે ચાહીચાહીને દ્વિતીય વધારે મમવાનું અને તેમ આપણે પ્રવર્તવાનું છે. આવી સાધનાથી અંતઃકૃષ્ણ થઈ શકવાનું છે. અંતઃકૃષ્ણતા પ્રગટ્યા વિના આરો નથી. જેમ સાધનાની પ્રક્રિયાની જરૂર છે, તેમ સંસારવહેવારમાં ઉપર જણાવેલી રીત પ્રમાણે વર્તવાની પણ એટલી જ જરૂર છે.

કર-પી,

હરિ ઓ

તા -૫-૩-૪૦.

(૧૮૨૪મા ચમેલી પ્રાર્થના)

(વસંતવિંશતી)

જે એક વાર હડિયે મુજની ચડે તુ,
 દેશે તને પૂરી દર્શ પગી મારુ તાગુ,
 તારી પડેનુ લઈ વેર પગી હુ જતુ,
 એવો ખુદુ, જૂની જઈ તુજ ખોડે તુ

*

*

*

બાથોડિયા મગવતો મુજને પ્રભુ, તુ,
 ખેં બાથા જ કગવાનુ ગ્યુ નમમુ,
 જ્યા લા ખરે તુજ કૃપા પ્રભુ, દોળનો ન,
 દોરો ઈ રીસ થપી મુજને જ રાખુ ?

*

*

*

કેમે ક્યોં પીગળતો નથી દુ-પરે તુ,
 પાપાણુનુ દલ્ય છે તુજ દે પ્રભુ ! શુ ॥
 દેવો ઘટે ન તુજને કઈ દોષ મારે,
 માર્યા મરુ જ જશ્યા તુજને હવા શે ॥

*

*

*

ભારે દ્યોં પ્રભુ દો તુજ દોષ મો મે ?
 કે ફેરતી મુખ લીધુ મુજથી પ્રભુ તે ?
 હુ તો અનેક રીત દુર્ગળ હે પ્રભુ ! છુ,
 મારી રીતે હુ ચઢવા કરુ યત્ન, જો ! તુ

*

*

*

મારે નથી તુજ વિના પ્રભુ, કોઈ ખીજુ,
 આવા ખીજની થરુ ના પ્રભુ, તુ-વિના હુ.

લેવા ચહે મુજ હી પ્રભુ, તુ પરીલા,
યેજો, સીંગ, પણ કો દી ઢીસ હ ને

~

~

~ચારે ચરો હૃદય કોમળતા-સ્વરૂપ ?
કનારે તકીચી ફટરો પ્રભુ ભાગમગ ?
ઢચારે પવિત્ર પ્રરો વહી મર્ અગ ?
~ચારે ચરો તુજ અનત સમુદ્ર સગ ?

મુશ્કેલીઓ

હનનવિકાસના સાધ ને જ મુશ્કેલીઓ વેઠવાની આવે છે એવું પ્રય નથી જે હનને મુશ્કેલી પ્રગટતા મુશ્કેલીથી નાસ લાગે છે, તેવો હન ખરેખરી રીતે તો સાધક જ ન ગણી શકાય મુશ્કેલી ને તો ખમીગ પ્રગમનવા માટેનું મોપાન છે અને ખરી રીતે જો નેઈએ તો શુ સસાર-હેનારમા ઓછી મુશ્કેલીઓ પ્રગટી હોય છે ? ત્યાં હન નિચારે નીચી મૂઠીએ તેને તામે ઘર્ષ જર્ષને બળા પાથી સતાપથી પ્રેગ દુખ ને ત્રાસના ભારથી તે બધું સહ્યા જતો હોય છે જ્યારે સાધનાના ક્ષેત્રમા આપણે તે તે બધું પ્રેમના ઉમંગપથી સહ્યા પ્રગમ છે જરાસરખો પણ જો સતાપ, ક્રોધ, ત્રાસ કે એવી એવી વૃત્તિ દિનમા તે પરત્વે પ્રગી તો સાધનાની ભાવનામા મતિમદતા પ્રગટી જાય છે તે તો એક હખકત છે, પરંતુ તેનાથીયે વધારે ભય ર પરિણામ તો તે ાપજો છે કે આપણાથી તેની રીતે વર્તાતા નિશે રીતે તેમા તણાઈ જવાનું ને દગાઈ જવાનું બને છે અને પછીથી તેના ને તેના જ વિચારના વમળોમા આમ તેમ ધુમરડીઓ આવવાનું મન્યા જ કરતું હોય છે આવું બનેલું કેટલીયે વાર સ્વજનના માનસમા મે પોતે જાતોગન નિહાળ્યું છે ત્યારે તેમાથી તેનામા જગતિ પ્રગમનવાને માટે તેને આચકો આપ વાનું પ્રબુદ્ધપાથી કરવું પડે છે ઇદિયોના દેરવાલા આપમે દેરવાઈ

જતા દોષો, તે વેળા જે છત્તુ તે કાળે તાત્કાલિક સફાઈ લાન
 જાગે છે, તેના છવતી સાધના માટેની વાચકાત છે એમ પ્રમાણુ.
 આપણે સસાગરદેવારના વર્તનમા અને તેટલો આપણો પોતાનો જ
 દોષ જોવાને પ્રત્યક્ષ અને તેને જ મદત્ત આપ્યા કરવું જીજ્ઞાસુ
 દોષ જોવાનું મન-ઈદ્રિયો જરૂર ત્યારે તેમાથી તેમને પાછા વાળવાને પ્રેમથી
 મથવું—આ પણ એક સાધનાનો પ્રકાર છે જીજ્ઞાસુ દોષ જોવાનું
 થતા મનમા અજ્ઞાનિ ને સઘર્ષણ પેદા જરૂર થવાના જે પોતાના
 દોષને જોઈને તેને મકારવાને એકવાર મથ્યા કરવાના ચેતનમા રહે
 છે ને જોયો જેને અભ્યાસ છે, તેના છવતે જીજ્ઞાસુ દોષ જોવાનો
 અનકાશ સાપડી શ-તો નથી સર્વ કઈ જે તે બધું આપણા
 મોતાનામાથી નીપજ્યુ છે તેમા કોઈ ‘ખીજુ’ કારણભૂત નથી આ
 પ્રકારની સમજણ જો ખરેખરી છવતીજગતી જની જાય, તોપણ
 જીજ્ઞાસુ આકૃતેક મનમા પ્રત્યક્ષવાની કે દેહનાની શક્યતા મોગી
 પડી જાય છે

જેવડી સાધના

આ બધું તમને હું લખું છું તે પ્રભુકૃપાથી આ જીવે તેમ
 આચરણ કરેલું છે તેથી સેવાના માર્ગમા અનેક પ્રકારની જુદી જુદી
 પ્રકૃતિ ને સ્વભાવના છવો આથે શુભેશ, પ્રેમ, સહાનુભૂતિ, શુભેશ
 રાખીરાખીને અને આત્મવિક છેવટ સુધીની નમ્રતા રાખીરાખી
 કેળવીને તેવા તેના છવો સાથે વર્તવાનું થયેલું છે માટે વગી તે તે
 કર્મમા જી પણુ હપદ ન પ્રગટે એવી તો કેટકેટલી જાગ્રતિ પ્રભુ
 કૃપાથી સેવેલી છે । જા જીવને તેવા સેવાના ક્ષેત્રના કર્મમા કઈ
 જીજ્ઞાસુ કરીને અન્યાય નહિ થયેલા હોય એવું તો સુધે નહોતું-
 પરંતુ તેમ જતા તે બધાવની ઉપર એકમાત્ર સદ્ભાવની જ લાવના
 ‘જ છવતીજગતી રહ્યા કરે એવું’ લાન ને સચેતનતા રાખ્યા
 કરવાનું પ્રભુકૃપાથી થવું હવું એકમાત્ર કામ કર્યા કરવાનું જ મૂળે મોટે

કર્મા કરતો અને વિશેષ ને વિશેષ કેમ કરીને મારા પોતાના જ કર્મનું મનનચિંતન થયા કરે, તેની રીતે પ્રવર્તમાન થયા કરવાનું બન્યા જતું લગવાનું સ્મરણ, જાણી આર્યના, જનુ લગન, એ જ મારું એક મહત્ત્વનું સાધન તે તે કાળે હતું અને પાછું તેથી કરીને મળેલા કર્મમા કોઈ પણ જાનની પાણી ન પ્રગટી ગઈ, તે પણ ઉત્તમમાં ઉત્તમ રીતે શ્રીપ્રભુકૃપાથી ભાવનાથી થયા કરે અને તે પણ સાધનાની એક પ્રક્રિયા જ છે એવું જાન મનાદિ કરણોને પ્રગટાવેલું રખાવરાને પ્રભુકૃપાથી બન્યું જતું આવી બેનડી રીતની સાધના થયા જતી હતી સ્વભાવ અને પ્રકૃતિને નીચેથી ઉપર લઈ જવાની એક પ્રવૃત્તિ અને સાધનાના સાધનના અભ્યાસમા પ્રેમલક્ષિતથી ને તેના જાનના હેતુને લક્ષમા રાખીરાખીને ભાવને અવતરણ થવાની પ્રક્રિયામા સમાનપણુ પ્રગટાવવાનું બન્યા જવું તે બીજી પ્રવૃત્તિ આમ જે રીતે પ્રભુકૃપાથી જાન જીવી જાય છે, તે જ રીત હું તમને બધાને બતાવું છું

કરાચી,

હરિ ઝં

તા ૨૬-૩-૪૦

(૧૯૨૪મા કરાપેલી આર્યના)

(વર્સવિદ્યા)

મેજા પ્રયત્ન બેઝાઈ હડમેલના ને
નાખે મને લઈ જઈ દૂર દૂર કયાપે !
તોખે હું હિમત કરી બગથી અગાધ,
તે સગ હું તરી જવા પ્રભુ, બીડુ બાય

* * *

મારે ગમે તમ કરી બાંધી પહોંચવું છે,
આનંદ, પ્રેમ, રસ, દેશ, જહી પ્રભુ છે,
તારી કૃપા પ્રભુ, હશે, અગરુ નથી તે,
જે આજ સ્વપ્ન, જનશે પ્રભુ, સત્ય કાયે

ચોટાડી દે તુજ પદે મુજ ચિત એવું,
નાવે ફરી મજ કને પ્રભુ કો દી પાછું,
ને પ્રેમના જતગડે મન ખેંચી લે તું,
કે પ્રીત હોડી બીજી, આવીન તે તને રહે

*

*

*

મોટા હગડ ગિન્નાપ વડાનીને તું
નિત્યે વણા સનન તારી લાલી કરુ છું,
આવે ન પાર તુજ, મે મુખને પમાશે ?
મારે પ્રભુ, લગવું છે સુખસિંધુમા તે ?

*

*

*

શે પ્રેમ-દષ્ટિથી મને નવ ભાગતો તું ?
શાથી મને અવગણી દુઃ સખતો તું ?
સ્ત્રિશ્વરના જન્મતન્ત્રી જલ્દી મા પ્રભુ, તું,
લા એકના ગરીબને તરછોડશે શું ?

*

*

*

પાથે પડી કમળાં તુજને કરુ છું,
દાસ પ્રભુ, કંઈ ફરી મુજ સામું બે તું,
નું છેક આમ તુજ બાગ વિસારશે શું ?
લેને જ ભાળ શું આશ વડે જ તે દું

મુરકેલીના લાભ

આગળના કામગામ જાણાવેની રીતે જીવવામાં જે તે બધું સરસ-
પત્રે પ્રગળ્યા હજવાનું છે એની કદી કોઈ પ્રકારની બાંધેરી આપી
શકતો નથી મુરકેલી વિના જાયે તરી આવવાનું કાંઈ પણ શક્ય
બનવું નથી મુરકેલી, ઉપાધિ, અનેક પ્રાપ્તિ મૂલ્યો, દોષદાઓ
તથા બપકર વિષ્ણો, એ તો આજગી બાતનાને પંચવાને માટે તથા

આપણી પેતાની ભાનનાને તત્પરતાયુક્ત કેટલી તાનાવેલી જાગેલી છે, તે ચકાસી જોના માટેનો તે તે બહુ તો ઝંઝોળીનો પથ્થર છે, એટલું જ નહિ પરંતુ સાધનાના ભાવને હિચ્ચાર સ્થિતિએ પ્રગટાવવા માટે તે બહુ એક ધગધિયારૂપ પણ છે. આતુ જહુ જે પ્રગટે છે, તે તે બહુ આપણામાં હિતમ પ્રગરનું પુરુષાતન પ્રગટાવવા માટે જરૂરું દોષ છે જેમ કોઈને ભારેમા ભારે વજન જાયકવાનું ડરલુ હોય, તો તેણે પ્રથમ થોડામા થોડું વજન જાયકલુ જોઈએ, અને વધારે વધારે વજન જાયકવાની શક્યતાને માટે દાગવેદાગવે તેણે વધારે વજન જાયકવાની શક્તિ વધારતા જહુ જોઈએ અને એમ અતે ભારેમા ભારે વજન અભ્યાસથી કરીને તે જાયકનો જતો દોષ છે તેવી જ રીતે આ અભ્યાસવહેવારમાં અનેક પ્રકારના મુશ્કેલીઓ, ગૂંચો, કોપડાઓ વગેરે બહુ આપણને સાપડે છે તે આપણામાંના ખમીરને હિતરોતર વિશેષ તેજસ્વિતપણે પ્રગટાવવાને માટે સાધનરૂપે છે પરંતુ તે તે બહુ આપણે દિનના હિમજાથી સ્વીકારીને તેના પ્રગરની ભાવનાથી તેમાં પ્રતિદેશ રહીશું, તોજ તે તે બહુ આપણને ખરેખરા ખપનું નીવડવાનું છે તે નક્કી જાણુશો. મુશ્કેલીથી, દિલોથી, ગૂંચોથી અને કોપડાઓથી હીને જે પાણુ ભાગનાનું શ્રે છે, તે તો મયર હવ છે

હારમાથી હિત

સાધનાના દેશમાં નામદનું જામ નથી આતુ આતુ ચર્તા દદાય આપણે હાગ પામીએ તેની હરન્ત ન હોય પરંતુ હાર પામના પામના પણ હિતવિકાસની સાધનાની ભાનનાને દદારીદદાથી તે તે પ્રસંગે મજબૂતમાં મજબૂત, દદ, મહમ મામનો આપીઆપીને સુદ્ધ જેલ્યા કરીએ, તો તેની રીતે હાગ પામના પામના તેમાંથી પણ અજાણનાની ચાની આપણને જરૂર મળી રહે છે આ જીવથી પણ અનેક વેળા એવી હાગ પામનાનું જાનેતુ છે એવી પ્રત્યેક હાર પામનાની હારમાળામાં પ્રમુદ્ધપાથી એજે હવતુજામતુ પ્રત્યં સુદ્ધ

આપ્યા કરેલું છે અને તે તે વેળાએ તેજ પ્રભુકૃપાને માટે પ્રાર્થનાઓ કર્યા કરેલી છે. તે જેમ પ્રભુની કૃપાપ્રસાદીને પ્રેમભક્તિથી માનતો, તેમ જ પાછો તે આધનાના હેતુમાં એકધારું સ્ત રહેવાને પુરુષાત્મન કર્યા કરવામાં પણ તે માનતો હતો; તેમ છતાં તેમ કરવામાં પણ તેને હારવાનું તો જાનતું, પરંતુ તેમાં તે સમજાવો નથી જતો નહિ. મુદ્દ તો આપ્યા જ કર્યો.

મુશ્કેલીથી ન દળાનાર કાવે છે

મુશ્કેલીઓ આવતાં જે જીવને એમ લાગે છે કે આવી સ્થિતિ પ્રગટ થઈ તે તો ઉત્તમ થયું અને તેના પર જીત મેળવવાની તેને ઉમંગપૂર્ણ હિંમત થનગનાટ કરતી લાવના જાગે છે, અને તેને દરાવવાને તેના મન-હૃદય ઉમંગપૂર્ણ ઉત્સુક બને છે, તેવાને મુશ્કેલી તે વળી યુ કરી શકવાની હતી ? મુશ્કેલી જેને મુશ્કેલી લાગે છે, તે તો મુશ્કેલીથી ભાંગી પડવાનો છે. મુશ્કેલીની કાલ્પના જેને કાલ્પના લાગે છે, તો પણ તેનાથી પરાજય પામવાનું કદી પણ જે સ્વીકારતો નથી, તેવો જીવ તો મુશ્કેલીનો સામનો કર્યા વગર કદી પાશુ સ્તરી શકતો નથી, અને મુશ્કેલીની કાલ્પનાને તે પ્રેમથી સ્વીકારી લે છે. એવી સ્થિતિમાં જે જીવનો અભ્યાસ સાધનાના હેતુની લાવનાથી જીવતોગમનો બની જાય છે, તેવા જીવને તો તેવી મુશ્કેલી આગળ જતાં શ્રીપ્રભુની કૃપાપ્રસાદી લાગે છે અને મુશ્કેલી મળતાં તે હાર પામીને ‘આ તો કૃતકૃત્ય અને ધન્ય થવાનો પ્રસંગ મળ્યો’ એમ અનુભવી, એવી રીતે મુશ્કેલીને તે સ્વીકારતો હોય છે. એટલે મુશ્કેલી મળે ત્યારે કેવા પ્રકારનું વચણ પ્રગટાવવું તેની સમજણ પ્રગટાવાને માટે આ બધું સવિસ્તરપણે તમને લખું છું.

યોગ્ય ભૂમિકા

પરંતુ એવી રીતે સમજણને સ્વીકારવાને યોગ્ય પ્રેમભક્તિવાળી આપણી મનાદિ કર્મોની તત્પરતા પ્રગટેલી હોવી નથી, ત્યાં સુધી

તેવી તેવી અપાયેલી સમજણો પણ માથા ઉપરથી વહી જતી હોય છે. આમ કેટલીયે વાર મને તો આવા આવા પ્રસંગ પ્રગટતાં તમારાં બધાંના મનાદિકરણની તે તે કાળની વર્તમાન દશા જોઈને ખેદ પણ થતો હોય છે. જે પ્રકારે જીવવું છે, તે પ્રકારની પ્રેમભક્તિ-ભાવની તત્પરતાવાળી ભાવના કેળવ્યા કરવાનું રાખ્યા વિના તેવી ભૂમિકા કદી પણ પ્રાપ્ત થઈ શકવાની નથી. બહુ જ ભગવાનની કૃપાથી થઈ રહેશે, ને ભગવાનની કૃપા જે તે કાળે જે તે કસાવશે એવું માનવું તે મિથ્યાડગર છે. આપણે ગમે તેમ આહુ અવજીવું તણાયા જીવું, અનેક પ્રકારનાં વૃત્તિ, વિચારોનાં વમજોમાં આમતેમ આહુ અવજીવું અથગાયા કરવું, પ્રકૃતિ ને સ્વભાવને વશ થઈ જઈને પ્રવર્ત્યા કરવું અને તેમ છતાં વળી અનેક પ્રકારના સમગજીવના, માન્યતાના ને અદ્વંના એવા ફાકા પ્રગટાવના રહેવું અને ઉપરથી એમ સમજ્યા કરવું કે ભગવાનની કૃપા આપણને દોરવશે તે મુદ્દાએ તે ક્ષેત્રની સાચી દકીક્ત નથી.

ભગવાનની કૃપા

શ્રીભગવાનની કૃપા આપણા આધારને સંપૂર્ણ કબજે પણ લઈ શકે છે, એવી દકીક્ત સાધનાના અમુક પ્રકારના તત્વક્રોમાં સાચી પણ છે. પરંતુ ત્યાં સુધી આપણે જીવદશાનાં અનેક પ્રકારનાં વૃત્તિ, વિચારનાં વમજોમાં યદતદા અથગાયાં કરતાં હોઈએ, તેવી દશામાં ભગવાનની કૃપા આપણામાં કામ કરવાની શક્યતાવાળી હોઈ શકતી નથી, તે નક્કી જાણીશો. જેમ એક તદ્દન નાતું બાળક માતાના પર સંપૂર્ણ આધાર રાખતું હોય છે, અને બાળકના તેવા અવપણના સમયમાં માતા તેનું બધું કરતી પણ હોય છે, તેવી રીતે આપણે સંપૂર્ણ બાળક જેવા બની જઈએ ને આપણે આધાર તેવા પ્રકારની ભાવનાવાળો બની જાય, તો તો શ્રીભગવાનની કૃપા માતાની! જેટલે આપણને સ્વાસ્થ્ય ને રાખ્યા કરે છે. આવા પ્રકારની સંભાળ.

તુ દે જનાની પ્રભુ, ઉન્નત, મુખ્ય એવો,
આ ગાંધી અગ્નિ સાબળ એટલી તો

*

*

*

યત્કિંચિત્તેષાં પ્રભુ, જે મતિ છે, બધી તે
ખર્યાં ઠડુ સતત હુ તુજ પ્રાપ્તિ માટે,
લેવા પડે ઈદી અને પ્રભુ, જન્મ દોષ,
તો તે સર્વજ્ઞ તુજ માટે પ્રમત્તનાથી

જીવનના મહાગુપ્ત

તમને બધાને જ્યારે હુ કહુ છુ કે બધા સારે મુમેળથી, સદ્-
ભાવથી, સદાનુભૂતિથી, પ્રેમભાવથી નર્તવાનુ થઈ શકે, ત્યારે અને તેવા
પ્રમાણના જીવેલા જીવનના નભારણા જાગે છે છેડ નાનપણમાં ભારે કંઠ
ગરીમાઈમાં જીવન પીતેતુ. ગરીબને આ જીવનવહેવારમાં જે પાડુ પડે
છે અને લોક તેને જે રીતે અવગણે છે, તેથી જીવંત જા જીવે જીવેથી
છે ત્યારે કોઈ આધ્યાત્મિક પ્રમાણની ભાવના તો જાગેતી ન હતી, તેમ
જ્યાં જીવનમાં પ્રાપ્ત થયેલા કોઈ ઉચ્ચ નિમિત્ત પ્રમંગલને કાળે આગળ
ભાગ્યવાની ત્રીજા મહેશ્વર એનાએક પ્રમટી તેવો પ્રમગ દેમ કરીને
પ્રગલ્ભો તે જશુ તમને બધાને જણાવુ. આમ તો હુ જીવનની
નિનાગમાં ભાગ્યેતો દતો જ. પરંતુ તેથી સિદ્ધિમાં આગળ ભાગ્યવાની
તો ત્યારે ગદ્યતા જ ન હતી. કામ્યુકે ગરીબાઈ ભાગે કારમી
કામી હતી અમારુ એક જ આરણ્યુ ને આગળ નાનકડી આશયી
વાળુ ભાગ્યવત્ (પરમદાય વિજ્ઞાના) કાંતમમાં મુખ્ય સત્તિમ
ગ્ના ઉપર હતું મારા જાપને અશીનની એક તો દેવ હતી, અને તે
ઉપરાંત દુહો પીવાની જશુ તેમને દેવ રોજ ગતે તેઓ અમાગ પર
પાને જોડવાની નજીક કામ્યથી કરીને દેવતા જીવે ગળ્યા કંઠ
અને ગતે જ્યારે જ્યારે દુહો પીવાનું મન થાય, ત્યારે ત્યારે તેમણી
દેવતા સર્જને દુહો પીવા અમારુ, પર સત્તિમ ગ્ના પર આવેતુ

દોનાથી રાતે રોન ફરનારા સિપાઈઓ પશુ ત્યાં મેંથી વાતોચીતો
પણ કરે ને ડોઈ કોઈ તો હું પશુ પીએ આમ માગ પિતાને
આઈયારો પશુ થયો હતો એ દિવસ ગતે અમારે જે કોઈ
મહેમાન આ ના તે ઓળના હિપર ખાવામા મૂતા હતા તે રાતે
રોન ફરવાને જે સિપાઈઓ આયા, તેઓ માગ આપાની કાથે
મેં, અને નાતો કરના હા ના તેમાના એકે તારે પૂછ્યું કે 'અ ના
ભગન ! આ કોણુ મૂતુ છે ? માગ જાપે જના ! આપ્યો કે 'એ તો
મહેમાન છે' એટલે જેના સિપાઈભાઈએ પૂછ્યું કે 'તો પછી
પોલિસ ચોખ્ખે તેની ખજ કેમ ચાલી નથી ? મારા પિતાએ જવાન
વાળ્યો કે 'એની ખજર તો ઢોળીસારીને આપવાની દેન, અમારે
નહિ' એમું મભ્યું ન આમજ્યું ત્યાં તો તે સિપાઈનો પિતો ડાઢ્યો
ને મારતોજૂનો માન પિતાને પોલિસ ચોખ્ખે નહિ જવા લાગ્યો

રાવસાહેબ વહારે ધાયા

આતુ ગરતુ દમ માગથી લેઈ જાય નહિ તો પડેએ
લગડે દોળ્યા નાગરાગમા ત્યાં એક શ્રી મનુભાઈની ગરસાહેબ
રહેના હતા તેમને ગતે જગાડી માગ પિતાની મારજૂની બધી
હાંકન મેં જણાવી તે મારી પગલે ધણી સદનુભૂતિનાગા હતા
રાગ અમારા ઘર આગળથી મરિયામ મૂતા પછી જતા આતા હતા
ને મારી મા લેમના દળ્યાખ્યા હા કરે તેથી અમને સાંી રીતે
ઓળખતા હતા તે ગતે મારી કચની કહેતા કહેતા હું તો ફૂંકે ને
ફૂંકે રેળા કરતો હતો, તેથી કરીને તેમનું હૃદય પીમજ્યું દોષ તેગો
તો તુરતાતુરત ગાડી એકરીને માગ આવે ગતે ને રાતે પોલિસ
ચોખ્ખે પચાર્યા અને રૂઆબમેજ જમાદારને મોનારીને માન ગાપને
જેમ્દમ છાડી દેવાનું કહ્યું કાનોન મામના તે કાગના આવા પ્રખ્યાત
અને પ્રતિષ્ઠિત નાગરિને રાતે પોલિસ ચોખ્ખે આવેતા લેઈને
જમાદારને સિપાઈ વહેરે નવાઈ તો પાગ્યા, જતુ માત ગાપને છાડી

દેવાને આનામની કરતા જ્યાં લાગ્યા, ત્યાં જ તેઓ સાહેમે તેને તે વેળાએ ફોજદારને બોનાવવાને ઘાટો પાડીને કહ્યું, 'હમણાં ને હમણાં ફોજદારને બોનાવો. મારે આ ગજેજને આગવાને માટે તમારા પર કેસ કરવો છે. અને તમે જે માણસને પકડ્યા છે, તે માણસને મારે અત્યારે ને અત્યારે મારી ઘોડાગાડીમા બેતાડીને દાખ્યાને ઈ જવો. ઈ ને તેના આગના નિલાનને માટે દાખર પામે તપાસવા છે.'

લેખકનો સંકેપ

આ સામગ્રીને હાજર રહે ॥ જે બેનણુ પોનીમ અને જમાદાર હતા, તે ગમરાયા હોને એમ તુ માણુ હુ, કેમકે તે પછીથી મારા આપને તેમને છોડી મન્યા પર તુ આ પ્રસંગે અને એકદમ ચેકીને વિચારતો કરી મૂંચો કે 'ગરીમોને આ ગસારમા જો કોઈ હાથૂત કરે છે, અપમાનિત કરે છે અને તેને મારો પગ ફેંકે છે પરંતુ આપો ગરીમ હોવા છતાં આપણને અવહેનતા આપવાની કોઈને તૃત્તિ જ ન થઈ શકે એવી ગિયનિ પેદા કરવાને માટે માટે તુ મ્ને જોઈએ?' આવી ઉંચકામગીરી તે વેળા લાગણી જાગી વિચાર કરતા કરતા સમજાયું કે અમારા તાતુમના મામલવાદાર તારેમને ગામમા પ્રતિષ્ઠિત પ્રતિદિન ગણાતા નાગરિક પગુ અતામ ભરે છે, તો માટે પગ તેવા થયું તેવા થવાને મટે આગળ ખુશ બળુ તુ જોઈએ, એમને આ કાળુમી અને ભગવાની ખરેખરી તત્પરતા જાગી હતી. મેરી ભગવાની તત્પરતાયુક્ત તાપાંબી ને ગરજ પ્રગટેલી હાથથી જ્યાં જ્યાં એવી રમણ પ્રગુપાપી મત્તા કરી, ત્યાં ત્યાં જર્મી કની, રહી કી, જે જે માણુ હોતો ત્યાં અમાતમ થોડા તેમજ તેમને રીઝવાનો એકમાત્ર પ્રત્યક્ષ કરતો હતો અને તે તે કુટુંબના અપાજી માનસિઓનો રહ્યાવગમ હાલ કી રાખે હતો.

અડધી અવધાન

તે જ દિવસે જોને લઈને નવિસી નીચી કોઠાકની એંગા-

વર્નાકચુલર મિહન સૂલના હેઠાસ્તર સાહેમે ૧ થી ૪ ધોરણ મુધીનો અભ્યાસ મને ૧૫ વરસમા ડરાની દીધો હતો તે પણ એક ખરેખરી હકીકત છે દિનમા જ્યારે જે પરત્વેની તાત્કાલેસીયુક્ત મદરનાકાક્ષા પ્રગટે છે, ત્યારે તે પરત્વેની અનુકૂળતા પણ પ્રભુકૃપાથી પ્રગટી જતી હોય છે આગળ લાજુનામા પણ એ જ રીતે સરળતા પ્રાપ્ત થઈ ત્યાં પણ કેટલા બધા જીવો રહેતા હતા ! તે મધાનુ પણ દિવ્ય મેળની લેવાનું ભગવાનની કૃપાથી આ જીવે ક્યાં ક્યાં હતું બધાનો સદ્ભાવ ને પ્રેમભાવ મેળની શકાય તો જ મારાથી આ લાજુનાનું કામ તેમની મદદથી બની ગયું, એનું લાગવાથી તેમનો તેમનો સદ્ભાવ મેળનાનો લાગ કદી પણ ચૂકી શકતો નહિ જુદા જુદા સ્વભાવના અનેક પ્રકારના જીવો સાથે પ્રભુકૃપાથી આ જીવે એક માત્ર સદ્ભાવ જ કેળ મો છે મળેના પ્રત્યેક સજીવો સાથે સદ્ભાવ જાગી શકાય છે ને તે થઈ શકે એમ છે એનું હું તમારી પાસે પ્રભુકૃપાથી જનન જનન દૃષ્ટાત છું યથા કરેના અન્યાયને કદી મેં સઘર્ષા નથી કે તેને યાદ પણ કર્યાં નથી મારે તો મારું પોતાનું જ કામ જોયા જરાનું હતું મારું લાજુનાનું કામ જેમ સારી રીતે ફળી શકે તેની ભૂમિંગ રચ્યા કરનાની સાધનામા જ તે કામે પ્રવર્તમાન થવાનું બન્યા જતું.

સદ્ભાવ જ રાખો

એટલે મારી તમને વિનવતી છે કે તમે પણ અસારવહેવારમા બધાની સાથે સદ્ભાવની ભૂમિકા કેળવ્યા કરો એથી કરીને લાભ આપણને પોતાને છે સસારમા મજેનાઓની સાથે સુમેળ, સદ્ભાવ, પ્રેમભાવ, સહાનુભૂતિ વગેરે વગેરે કેળવ્યા કરવાનું રાખીશું, તો મનના શાંતિ, પ્રસન્નતા ટકવામા અને તે તે લાવનાને પ્રવર્તિત કરવામા સસારમા ઉપર પ્રમાત્રે આગવવાની રીત આપણને ઘણી મદદમાં નીવડે છે, એવો મારો પ્રવક્તા અનુભવ છે. "બધાની સાથે તે વળી એકધારું એમ સુમેળથી ને સદ્ભાવથી કેમ વર્તી શકાય ?" એમ કોઈ

પૂછે, તો ત્યારે આપણે જાણી લેવું કે તેનામા સાચી તત્પરતાયુક્ત ગરજ પ્રગટેલી નથી સસારના વ્યવહારના કામખાતમા પણ વ્યર્થાદિ પ્રસંગે કોઈક સચુ વિમુખ થયેલુ દોષ છે, અને ત્યારે તેને લગ્ન પ્રસંગે હાજર રાખવાની આપણને ગરજ હાગે છે, તો તેને થેન કેન પ્રકારેણ સમજાવીમમજાવીને, પગે પડીને પણ, આપણે તેને મનાવીને આપણે ત્યાં લાવીએ ઠીએ તેરી રીતે જ્યારે આપણને મત્સારનહેનાગમા મળેના જીવોની સાથે સદ્ભાવ, મુખેજ, મદાનુભૂતિ વગેરે વગેરે કેળવવાની કળા પ્રાપ્ત કરવાની ગરજ જાગે, ત્યારે આપણે તેમ જરૂર જરી શખીએ અને તેથી કરીને આપણા મનાદિ કરણને જે ગાનિ પ્રસન્નતા પ્રગટે છે, તે સાધનાની ભાવનામા મદદ કરે છે એવી રીતે અમગ્નસમજીને વર્તવાનુ થના થતા આપણામા એક પ્રકારનુ આનંદિ બળ પણ જામવુ અને તેજસ્વિન થવુ અનુભવી શકાય છે તેરી શખિ સાધનાની ભાવનાની નિરતરતા પ્રગવવામા આપણને ખરેખરી ઉપયોગની નીવડે છે આપણે જે જે ધર્મ કરીએ તે સાધનાના હેતુનું જ્ઞાનમાન રાખીને કરીએ, તો જ તે તે બધુ જીવનવિમસના રોગને ઉપયોગી નીવડી શકે

ગરજ અને તાલાવેલી

આપણે કોઈક એક રીતે જ્ઞાન રાખનાવું છે એવું નથી આપણે અનેક રીતે, જીવનના બવાલ પામ્યામાં જીવનની માધનાવું જ્ઞાન પ્રગવવા કરવાવું છે પરંતુ તે પ્રગટેલું કે પ્રગટવું કોઈ સ્વચ્છતા દિવમા હુ અનુભવી શકતો નથી કારણકે ખરેખરી, સાધનાયુક્ત તત્પરતાયુક્ત તાલાવેલી અને ગળજ કોઈનામા પ્રગટેલી અનુભવતો નથી 'તો પછી આ જવા મત્યા કેમ ?' એમ તમે પૂછો, તો મારો તેનો જવાબ એ છે કે તેવા પ્રકારની તે તે કાળની કોઈ આવેશની બ્રમિમમા તમે આવી ચઢેલાં હતા ને હજી પણ જે તમારું આ માર્ગે જવાનું દિવ પ્રગટેલું ન દોષ, તો પણ તે જોવા માધનના

અમ્યાસમા મનેના રહેવાનું કર્યા કરે જે તેમા ને તેમા કોઈ ને
કોઈ રીતે મયેનો અને વગેરેના રજા કરે છે, તે આજ નહિ તો
જાન પ્રત્યુપાધી કાવી રાકનાનો છે

કરાયી,

હરિ હૈં

તા ૨૬-૩-૪૦.

(૧૮૨૪ મા કરાયેલી પ્રાર્થના)

(વચ વર્તિન)

આધાર એક જગમા પ્રભુ તું જ મારે,
તે પેરી પાર જનુ તારી કૃપા-હરેમે
ના એકલા મુજથી કામ કઈ સધારો,
ગાટે મને મદદ તું કરતો રહેજો

*

*

*

નિશામ ને હૃદય તારી પડેલી થકા,
એમપ્રતા કઈક ચિત્તની તેથી જામે,
સતોડ ને રસ મને નન તેનાથી
તો દે મને રસમમુદ્ર મડી કુમારી

*

*

*

તારા પ્રભુ, જ તણો ઉરઅમિ ભારે,
મેતાનતો દરનિરો મુજને રહે તે,
આડી વદી અનગી દષ્ટિ દુથી થતી જો,
તું આખ લાન તુજ નેઈ કરુ છુ પાછો

*

*

*

તારા પ્રભુ, હુમને વસ રહેતું મારે,
તારા પ્રતિ હૃદયી નમ રહેતું ભાવે
છન્ડ દમો તુજ પ્રભુ, જમ તે પ્રથમે,
તું તો મધીન જરવા જ, તું કૃપા દે

આખે તું અજ્ઞાન કૃપા તણ આજ એવું,
આસપા દેા દિલખા ગુ ના ઝીડ,
જાનું કરી જ પ્રભુ, બેગની દે મને તું,
દે દોડ ના શરૂ બીજું પ્રભુ, તું-નિના દુ

કંઠશુદ્ધિ

સ સાગરવા ની ક શુદ્ધિને સાચી ભાવનાથી કૃપા કરીને
ઓળખવાનું કરીને જીવનમાં જીવનને ઉચ્ચત્તમ ગતિમાં પ્રગટાવવાને
માટે ક શુદ્ધિની જરૂર છે હૃદયધારની ધારને તેજ કરવાને માટે તેને
કંઈ પથંગી પર વસતું પડે છે, તે તો જાણીતી હૃદયધાર છે સમાજ
વહેવારની તેની ક શુદ્ધિ, અથવા તો આધનાના માર્ગની તેવા પ્રમાણની
ક શુદ્ધિ જીવનને વધારે તેજસ્વિનપણે પ્રગટાવવાને માટે શ્રીમદ્ગવવાનની
કૃપાપ્રમાણી છે, એવું લેખખાની સહભાવના કૃપા કરીને કેળવ્યા મરનાવું
રાખી જાતીએ અનેક પ્રકારની કંઠશુદ્ધિઓને પ્રેમથી ભોગવી છે.
તે પ્રેમથી ભોગવીએ છીએ ત્યારે જ તેવું સાનું હાર્દ પામી શકાય
ક કંઠશુદ્ધિઓ પશુ એક પ્રકારની ટોટી નથી પ્રસંગે પ્રસંગે અને
નિયમિતે નિયમિતે તેના સ્વરૂપ પણ બદલાતા દેખા છે ક શુદ્ધિ તે
ક શુદ્ધિ નથી, બે તેનો સાધન તરીકે જ્ઞાનભક્તિભાવે ઉપયોગ થઈ
જ તે દેખા તો કંઠશુદ્ધિ તો ગામમાં બહુ પ્રવેશવાની ગતિ થવાને
માટે છે

મનને વાળો

આધનાના મંની ભાવના સાધનાનો અભ્યાસ કરતા હોઈએ
તેવા સમયે જ રાખવાની છે, એવું કશું નથી તેની ભાવના તો જે
કઈ માર્ગ કરતા હોઈએ તેમાં પ્રગટાવવાની છે સસારના જેમ
અને પ્રમાણ પાસા છે, તેમ જીવનમાં પણ છે કંઈ પણ જીવન
કઈ પણ કશું એકધારું સળપડે જે તે કશું થવા કરતું દેખ
નથી અને મનનું ધાકું તો આપણે ઘણું ઘણું માર્યું કશું છે

ત્યારે કેટલાય જીવોને આપણે અવગણ્યા છે. મનને જે જે ઈર્ષ્ય ગમે તે કરવામા આપણી ગતિ ચર્ષ્ય ગઈ હોય છે. તેનો આપણને અનુભવ છે તે પરથી આપણને સમજાય છે કે સાધનાની ભાવનામાં પ્રવર્તવાનું બે આપણા મનને સાનુકૂળ ચર્ષ્ય જ્યારે તે તેને ગમે, તો જરૂર તેમા ગતિ પ્રગટે, પ્રગટે ને પ્રગટે જ. તેથી આપણે મનને વાગવાર તેની તે બામતમા ટકોરવું, સકેવવું ને સકોરવું. મનને તેવા પ્રકારની ભાવનાના ચક્રમણની પ્રક્રિયામા જીવંત જાગવું રાખ્યા જ કરવું. મનને જેની જેની ને જેની જેની અગતિ કરાવ્યા વરીશું, તે તે પ્રમાણે આજ નહિ તો આત્મી દાયે તેનો પાત્ર તેને ખેસવાનો જ છે તે નક્કી જાણવો આખરે તો જેમ પરિચયનો પણ પાસ લાગે છે, તેમ સતત એકવાન અભ્યાસનો પણ પાસ લાવ્યા વિના મ્હી મક્કરનો નથી. શ-શરમા અભ્યાસમા મન ન લાગે, તે સ્વાભાવિક છે, પરંતુ તેનું કારણ આપણે મનને સાચી રીતે સમજાવી શક્યા નથી તે છે જા માર્ગમા મનાદિ કરણને આધનાના માર્ગની ભાવનામા કેળવ્યા કરવાનું કામ આપણે એકધારું કર્યા કરવાનું છે, તે પણ લક્ષમા રાખવાનું છે.

‘મનને’ અને ‘તુજ ચરણે’

પ્રભુકૃપાથી જીવે તેમ કરવું છે, અને તેમાથી ‘મનને’ ની હિતપત્તિ થયેલી છે. વળી મારે જે ધ્યેયને પ્રાપ્ત કરવું હતું, તે ધ્યેયની ભાવના આઠે પાદો સન્મુખ રહી શકે તો ઉપમ, તેની ભાવના પ્રગટેલી રહેતી પ્રાર્થના પણ ચર્ષ્ય શકે, ક્યા ક્યા સાધનો વડે કરીને તે તત્ત્વ પ્રાપ્ત ચર્ષ્ય શકે, અને તે કેવું કેવું હોઈ શકે તેની પણ ભાવના દિવમા પ્રગટ્યા કરે, અને તેની પાછી પ્રાર્થના થયા કરે, અને તે પ્રાર્થનામા મારે શું માગવાનું છે તે પણ આત્મી જાય, એવા પ્રકારની એક સમગ્ર જીવંત ભાવના ગેજ પ્રગટ્યા કરે એવી મારા હૃદયની ભાવનાના અરીમા જેવી ધાગણા ‘તુજ ચરણે’ મા પ્રભુકૃપાથી અપ્ત થયેલી છે. એમાં જેની પ્રાર્થનાએ આવ છે, એ ક્યાં

કયા ને કેવા કેવા સાધનોથી પ્રાપ્ત થઈ શકે તેનું પણ બ્યાન છે, ચેતનમા નિષ્ઠા પામેલું, વિકાસ પામતું જીવ ને જના પ્રમાણને પામેલું જીવન કેવું દોઈ શકે તેની પણ દષ્ટીકરતા તેમા છે ને અતે માટે જાની અને શુ મામવાનું છે, તેની પણ પ્રાર્થના છે એ પ્રાર્થના એવા પ્રકારની પ્રમુદ્ધપાથી પ્રગળી છે કે તેથી કંઈને ખોયતી સન્મુખના હા. કાગ મને ટકા કંતી. જણી તે પ્રાર્થનાએ માગ જીવનનું એક નોડુ કાર્ય પણ સારેલું છે ઘણા નાનપણના કાળમા અને દિમાનપના બહુ સ્વપ્ના આપ્યા કરતા દિમાનપમા જવાની વાગવાર પ્રેક્ષા ત્યારે જાગ્યા કંતી, એટલું જ નહિ પણ સાધનાકાળમા પણ એવું થયા કરેલું હતું શુરુ મહાગતે સંભાવના પ્રગટાવી કે તે 'તુજ ચરને' ની પ્રાર્થનાને માટે જાપવાની ને તેમાથી જે ગ્રહમ મને તે વડે દિમાનપની યાત્રા કંતી. ૧૮૨૩ ની સાનમા તે જાપવાને માટે માન નાનમ્ની ગ્રહમ જ જોઈતી હતી પણ તેટલી ગ્રમ પણ નેગદી મારે માટે બહુ દોષા હતા તે જાપવાની ગ્રમ મારી પ્રથમ આપ્યા ત્રિષ્ટક માએ મને આપી હતી. પ્રમુદ્ધપાથી તે 'તુજ ચરને' વેચવાની શૂભેશ તો કંતી ન હતી તેમાથી મને રૂ. ૪૩૭-૧૪-૦ ની ગ્રમ મળી રહી, અને સન્મેગ મળતા તેથી દિમાનપની યાત્રા પણ પ્રમુદ્ધપાથી કરી શક્યો હતો. તેથી જ 'તુજ ચરને' માં છેવટે લખ્યું છે કે —

પામે ન કે ધન જના વિશુભગથી ત્યાં
નેત્રા હતા જીવન-વખ ડાં જવાના.
જેણે મને સન્ગતા કરી આપી દેવી!
આ પ્રાર્થના પ્રત્યુ-નિમિત્ત જની મને થી!

યાત્રા દિમાનપ તબી મુઝને કગરી,
દીમે ઉપ દુખનો મુઝને બહારી.
ને મૂઢ શુ જીવન-દાઈ મને જાગ્યું!
એવું નિમિત્ત પ્રમુદ્ધ સ્ત્રી દુ થાકું

ભાવનામાં સદાય પ્રવૃત્તિ

આમ જીવનની સાધનાની ભાવના કોઈ ને કોઈ રીતે સતેજ બન્યા કરે, તે પ્રમાણે આપણે વર્તવાનું છે. તેના સતેજ થવાપણામાં આપણે આહુતિઓ આપ્યા જ કરવાની છે. પ્રાર્થના કરતાંકરતાં, સ્મરણ કરતાંકરતાં, મળેલા કર્મમાં ભાવના પ્રમટાવતાંપ્રગટાવતાં અને આ રીતે વર્તન કરતાંકરતાં ભાવના સતેજ થતી રહે છે, તે તમે તેથી રીતે વર્તન કરતાંકરતાં જરૂર અનુભવી ગકશો. વર્તતાં-વર્તતાં સમગ્રતથ છે. જે કોઈ એવી ભાવનાથી વર્તતું જ ન હોય, તે તો તે ને તે ઠેકાણે રહેવાનું છે, અને તેવું કોઈ ખાલી બૂમખરાડા પાડે તેનો કશો અર્થ નથી. ચાલતા બળદને કોઈ ચાર ભોંકતું નથી. ગધેડાંને વારંવાર ડૂણા પાડતાં આપણે જાતે નિહાળીએ છીએ, કારણ કે તેની પ્રકૃતિ તેવા પ્રકારની છે. માટે કૃપા કરીને પ્રકૃતિ ને સ્વ-ભાવને સમજસમજીને તેનાથી ઉપરવટ થવાને ચેતનયુક્ત જાગ્રતિથી પ્રવર્તવાનું કરજો. એક ડગલું પણ આગળની મતિમાં જે સાચી રીતે ભરે છે, તેની આગળ બીજું કાણું દર્શન દે છે, એવો અનુભવ અનેકનો છે. ખરેખરી ભાવનાથી આપણે જો એક ડગલું ભરીએ છીએ, તો તે એક ડગલું ભરવામાંથી આપણને બળ મળી શકતું આપણે અનુભવીએ છીએ. આપણે તો લશ્વ એક પણ ડગલું ભરવું નથી અને બૂમખરાડા ખાલીખાલી પાડવા છે, તેનો શો અર્થ? અહ્યા ભાઈ! કંઈકે તો કરી ખતાવો !

કરાંચી,

હરિ : હૈં

તા. ૧-૪-૪૦.

(૧૯૨૪માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(સ્વંતવિધા)

તારા વિના તુજથી શું કંઈ બીજું માણું ?

તેથી તું-માટ દિશમાં તક્કયા કરું છું;

હેંચે ઢિયાટ વળી નિત્ય કર્યા કરુ છુ,
શ્રદ્ધા, હંદે ફગવશે મુજ વાંછના તુ.

મારી તૃપા દંધની તુ છિપાવનાને,
માયુ કૃપાજળ, પ્રભુ, તુજ પાસ, દેજે,
સતોત્રગે નવ કદી પ્રભુ, જો મને તુ,
ની રીતે જીવી શકુ પા એક રે ! તુ ?

નિથે પૂરુ પતનીને મન મારુ, તુ તો
તારા પ્રભુ, પ્રભુની પમીયા શહ,
કે ના ફરીથી ઝગ પાછુ ભરી શકે તે,
તો તેટલો વધુ મને હિર દે તુ ચાહ

સસાર આ ગદનથી જગદીસ ! રક્ષ,
ને કામ, ક્રોધ, મદ, મત્સર, મોહ ભક્ષ,
મારુ વળી સમૂગ્ય અભિમાન દાગ,
ને પાર્ષ દૂષ પ્રભુ, તારી કૃપાતુ પાળ

આનંદ ત્યા મુધી મને તુજ ના મળ્યો છે,
મારો પ્રભુ, તહી મુધી તવસાટ રૂટેજે
કટાંગે જ વળતે મુજથી પ્રભુ, તુ
બીજી કરી શકુ ચુહુ ? મુજ માગ્યુ દે તું

આ અધકાર હિર બાપી રહેલ મારે,
તને પ્રભુ, દરે ફગી તુજ તેજ દેજે,

એ સત્પ્રયામ કરવા વળી સાહસે, તે
શ્રદ્ધા અનન્ય પુનઃ ગમિત અમોઃ દેજે

આત્મવિશ્વાસ

આપણે જે કંઈક કરવું છે, તે કરવાની દશામાં થોડુંક પણ
આયેઆયી રીતે ભાનનાભાના ઉત્સાહથી વર્તવાનું કરી શક્યા, તો
તેવા થયેના ઝર્મભાથી નવું બળ પ્રાપ્ત થવાનું છે તે એક પ્રકારનો
આત્મવિશ્વાસ પણ જરૂર પ્રગળાવે તે પોતાના દિલનો આત્મ-
વિશ્વાસ એ ભારેમા ભારે કામ કરી શકે છે એવો આત્મવિશ્વાસ
સાધનાના માર્ગમાં ધણોધણો જરૂરનો છે

હિસ્ટીરિયાના કારણો

તમે જાણો છો કે જા જીવના મરીરને હિસ્ટીરિયાનો રોગ લાગ્યું
પડ્યો હતો તેવો રોગ જે કોઈ બહુ લાગણીશીલ હોય, કે કોઈ આઘાત,
અત્યાચારથી એકદમ ચપ્પચણ થઈને છોડાઈ પડ્યું હોય, જેને
જરાતરામાં બહુ જ ઉત્પટ્ટો લાગી આવતું હોય એવી પ્રકૃતિવાળો
જીવ તેનો ભોગ થઈ પડે છે એટલે જા ચીવના શરીરને તેવો રોગ
લાગ્યું પડેનો, તેથી તેના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ તેવા જ હશે એમ આપો-
આપ પૂરવાર થાય છે તેવો રોગ થવાના પૂર્વકારણો પણ ઘણા
હોય મારા નોગલાર્ધનું શરીર કાવના મેગથી વારે હેરાનગતિ ભોગ-
વવું હતું અને મારી આર્થિક સ્થિતિ તો એવી બધી તગ હતી
કે તેના શરીરની દા મરાવવાને માટે મારે દેવું કરવું પડ્યું હતું.
દુ પોતે મારી મેળે તો દેવું કરીને કંઈ પણ કશું ન કરું તે દેવું
ન કરવું પડે એમ વર્તવાનું વધારે પસંદ કરું પરંતુ મારી બધા
અને મોટાબાઈ બને અને એવા તો મટેલોટોલો મારે કે જેથી
તેમને મારા લાઈની સારવાર કરવામાં મારી તેમના જેટલી જ તમસ્તા
છે તે સાધનાના અભાવે તેમ કરી શકતો નથી, એમ તે બાજતમાં તે
બનેને બહુ સમજાયા તોપણ તે બને તો અને ‘પ્રજ્ઞા’ના નામથી

રોગને માટે કરેલી દવાનું દેવું કેમ કરીને ફીટી મકરો, તેના વિચાર એટલા બધા મને વારવાર ઉત્કટ સવેદન પ્રગટાવતા ! તે માણુ ફેડવાનો કોઈ માર્ગ મારે માટે ઉધાડો હતો જ નહિ. એટલે તેવા વારંવાર હક્તા વિચારની ત્રેંસ એટલી બધી દેટલીક વાર તો પ્રગટતી કે તેથી વિકવળ થઈ જવાતું તેની સાથે માનસિક એવાં ખીજાં પણ કારણો જીવનમાં પ્રગટ્યાં હતાં. એક બાળુથી મરીનાઈની તંગી ને ખીજી બાળુથી દેવું ભરપાઈ કરવાની તાદાવેલી ઘણી હોવા છતાં તે ભરપાઈ કરવાની અશક્યતા આમાથી એક એવા પ્રકારનું ધમસાણુ પ્રગટ્યું, કે તે ધમમાણુની અસર શરીર પર પણ થઈ. તેનાથી હિસ્ટીરિયાનો રોગ શરીરને લાગ્યું પડ્યો.

લેખકની હરિજનસેવા

ત્યારે આ લીધે શ્રી ઈન્દુલાલભાઈ યાજ્ઞિકની સાથે હરિજન સેવક સંઘનું (તે વખતના અત્યજ સેવા મંડળનું) જવામદારીભર્યું કામ સંભાળતો હતો ને કમતો હતો. મૂજરાતની તે વખતની નીકળેલી બધી હરિજન સંસ્થાઓને દર મામે નાણા મોકલવા, તેનો હિસાબ રાખવો, બધી તેવી સંસ્થાઓ સાથે પત્રવહેવાર કરવો ને રાખવો, અને નડિયાદમાં સ્થપાયેલા હરિજન આશ્રમની વ્યવસ્થા તથા તે અંગેનું બધું કામકાજ કરવાનું અને આ ઉપરાંત નડિયાદમાંની મૂજરાત વિદ્યાપીઠે સ્થાપેલી હરિજન શાળાનું કામ પણ મારે ભાગે આવેલું હતું. હાલ જેમ આશ્રમોની સ્થાપના થાયે છે, તેવી રીતે ત્યારે તેના વ્યવસ્થાપકને કામ કરવાનું ન હતું. તે વખતની કામગીરી બહુ ભારે હતી. મૂજરાતના બધા સંસ્થાઓથી ત્યાં નિવૃત્તિઓ આવતા અને તે નાના નાના હોદ્દાઓને હજી તો કેમ રહેવું, કેમ વર્તવું, તથા સ્વચ્છતા કેમ જાળવવી તે વિશેના કંઈ કશા સંસ્કારની પરિપાટી આપુ તો થયેલી હતી જ નહિ. પાણી પણ નળે ભરવાનું, ને સંધવાનું પણ મળતે. ભાઈ પરીક્ષિતલાલ હજી ત્યારે તેમાં એકલા ન હતા. આમાં બધાં કામની પધ્ધતિ મારે જવાબ-

દાગી ને ।મ પણ સખન તેને લીરે પણ માનસિક ખેચ પ્રગટતી. તે કાગમા બાદેર દૂવેથી જોડેચો હરિજન બાગડોને રાથે પાણી ભરાવનાતુ થતુ કે કરતુ એ પણ એ મુલીમતનુ કામ હતુ મિથન દોષિપદની દોડેક ફોર્મ ગ ભાલુને મ્તે આ હરિજન આશ્રમ હતો ને ત્યાંથી પણ અર્વાએક ફોર્મ દૂર રામ તનાવડી પર એ દિદુઓનો મહેર દૂવે હતો ત્યાંથી આગપાળના બધા ખેડનો પાણી ભરી જતા મિમ્તી ભાઈઓ માટે તો એ અવાચક દૂવે ખિસ્તી ભાઈઓએ બધાઓ હતો પરતુ ભગવાનની કૃપાથી અમે તો આહમ કરીને તે દિદુઓના દૂવે જ પાણી ભરવાનુ ચાન રાખ્યુ હતુ ખેડનો અમને ઘી વાર તે દૂવેથી પાણી ભરવાને નાગે આર આરની ખૂમ ધમખી આપતા ને કોઈ કોઈ વાર તો તેવા પ્રસંગ પણ ગભા થઈ જતા તોખયુ સાદલ દિ મત રાખીને તે દૂવેથી પાણી ભરવાનુ ચાલુ રાખ્યુ હતુ સને ૨૨-૨૩ મા હરિજનો માટે દિદુ સમાજના આજ્ઞા રતા ધણી વધારે ઉત્ક્રમ યજ્ઞ હતી તેથી આ ખેડ ભાઈઓ આશ્રમના બાગડોને હર્ષ મ્થુ મ્થુ ખેમે એડી પૂરી શક્યતા હતી તેમની ધમખીની વારવાર છૂંતી બૂમરાણુથી 'બાગડોને મ્થુ કશુ થશે તો શુ ?' એતુ પપુ સારે સતત લાગ્યા કરતુ વળી આ ઉપરાંત મહેર તગાવમા પણ ખુ ની રીતે હરિજનના બાગડો છે તેમ મહેર પગે હકી ત જલ્લાનીને વિદ્યાર્થીઓને ત્યા નરસાવરાનુ થતુ નડિયાના બાગ આગમ જે તજાન કે ત્યા એકધારુ જમીનમાંથી ઠાતુ પાગી નીકળીને નાના ધોધના પ્રવાહરૂપે તગાવમા પડ્યા કરે છે ત્યા બધા વિદ્યાર્થીઓની સ્નાનવિધિ રોજ પતાવવાનુ થન, એટલે ત્યા પણ દિદુ ભાઈઓની સાથે રોજ ભારે બોલાચાની થયા કરતી

લગવાને જ બચાવ્યા

આની પણ એક પ્રમારની ભારે ખેચ પ ની માનસિક ખેચના ને તાણના આવા પ્રસંગોથી કરીને પણ આ શરીરને દિરદીરિયાનો રોગ લાગુ પડ્યો હતો જતા આવના મ્થુનીયે વાર સાર્કિત પરથી

ભારે પછાડ ખાઈને પડી જવાનું બનતું. કેટલીયે વાર સંસ્થાનું નાણું મજવામાં હોવા છતાં પ્રભુકૃપાથી જે બચી જવાયુ છે, તે માટે તે વેળાએ તો ભગવાનનો આભાર માની શકવાનું દિવ્વ પ્રેમભક્તિ-ભરેલું જાગી ગયેલું ન હતું; પરંતુ આજે હવે મને સ્પષ્ટ રીતે તે દીવા જેવું સમગ્ર છે કે હજાર હાથવાળો ને હજાર આંખવાળો સમર્થ ધણી મારી બધા પ્રકારે તારે પણ સંભાળ રાખ્યા કરતો હતો અને મારું રક્ષણ કર્યા કરતો હતો. એની કૃપાથી હું આત્મવિશ્વાસ પ્રગટાવી આવા સંજોગોમાં પણ મારું જન જાળવી શક્યો હતો.

કરાંચી,

હરિ: ઓ

તા. ૨-૪-૪૦

(૧૯૨૪માં થયેલી પ્રાર્થના)

(વસંતતિથક્ક)

તારા ચુના પળપળે કરું છું અનેક,
જોયુ ન જોયુ કરજે તુજ જાણી બાળ;
ફહેવાય ના મુજથી એમ પ્રભુ, છું મૂર્ખ,
દે યોગ્ય દંડ બખાલા વિણ તે સહીશ.

*

*

*

હું-રાંકની ખબર તું પ્રભુ, નિત્ય લેજે,
મારી બધી જરૂરિયાત પ્રભુ, તું દેજે;
ને તું વળી મુજ પરે પ્રભુ, રાજ રહેજે,
તારું મને તું ચરણામૃત પાન પાજે.

*

*

*

શું આત્મનાદ મુજ સાંભળતો નથી તું ?
શો દોષ કે અરર ! બાપ, સતાવતો તું ?
કેવી રીતે તુજ ઉતારી શકું હું રોષ ?
ફહેવું નિરર્થક તને, મુજ કર્મ-દોષ.

તારી કૃપાથી બનતુ નર ગરુડ ગુ છે ?
 ને હોય ને તુજ કૃપા, લય ગો પડી છે ?
 માગીય માગુ તુજથી પ્રભુ એટલુ હુ,
 વાણુ ન કે અર હુ, ખમ એ જ દે તુ

* * *

ને હાથ રહે મુજ શિરે તુજ હે પ્રભુ ! તો
 મારા સમે જગત નિર્ભય ના પડી ! કો
 પાતાળ વ્યોમ કરીને પણ એક, ધાયુ
 તે મેળવ્યા વિણુ કદીય ગ્હી ! ના હુ

* * *

ગૌરોય પાપા નહી મુજથી લગામે,
 એવા હુ નિર્મળ થઈ પ્રભુ, શુ સંધારે ?
 તારે કરાવુ હુથી પ્રભુ, હોય જે જે
 ને કે તને પડીજ હોમ વસામે તે

સાચી નિર્મળતા

ઉપર 'નિર્મળ' શબ્દ લખેનો છે વળી 'નિર્મળ કેબજ રામ' એમ પણ ભક્તશિરોમણિ સુરદાસે ગાયુ છે અહીં 'નિર્મળ'નો અર્થ કાયર નહિ કે આપણે જે રીતે 'નગ વગરનો સમજાયે છીએ તેમે નહિ સાચેસાચી રીતે પ્રગટેલો 'નિર્મળ' પુરુષ જગતજગત પરાક્રમી વીર છે જે સંપૂર્ણપણે નિરાગ્રહી, નિર્ભીદી, નિર્ભીંબી નિઃશંકી નિરહકારી, વગેરે વગેરે પ્રભુકૃપાથી પ્રગટેનો છે ને જેનો એમાત્ર સર્વ રીતે અને સર્વ લાગે મારા વક્તાશ્રી ભગવાનની ઉપર જ આધાર પ્રગટેનો છે તે જ સાચી રીતે 'નિર્મળ' છે અને 'નિર્મળ' તે અર્થમાં લખેલું છે

જે પ્રકારના કાબ્યો

સામાન્ય રીતે સાહિત્યિક કવિઓની માન્યોની ભાવનાથી સર્જન

થયેલું કાવ્ય અને આધ્યાત્મિક સાધનાથી જ્ઞાનનામા ઓતપ્રોત થઈને જેવું જીવન ગાચેલું છે, તેનાની જ્ઞાનનામાથી પ્રગટેલું કાવ્ય—
 એ એ પ્રગરના કાવ્યોમા આસમાન-જમીનનો ફરક છે એવી સાહિત્યિક કાવ્યચકિત કેટલાકમા દોષ છે, કે કાવ્યજ્ઞાની દૃષ્ટિએ તેમા ભાવ પણ હોય, અવકાર પણ હોય, શબ્દની પ્રાસાદિકતા પણ હોય, અને ઉત્તમ જ્ઞાનના લક્ષણો વ્યક્ત પણ થતા દોષ તેવા પ્રકારની કાવ્યની રચનામા તેમને આનંદ પણ પડતો હોય છે પરંતુ જીવનની ઉત્તમતાગી ભૂમિગમ્યો માત્ર આવા કાવ્યો કરવાની શક્તિથી અનુભવી ગણાતી નથી ખરી રીતે તો તેનાથી આપણા મન, શુદ્ધિ વગેરે કરણો આરા આવા પ્રગરની રમનના આનંદમા પરાનારી રખાવશે એવી સ્થિતિ પણ આવી શકે કે જ્યારે એ પોતાની જીવનાથી આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનાની ઉગરોત્તર ચકતી દશા જટાવીને એમા જ એટલેકે તે કલ્પનામા જ આપણને ફૂટમોની માફક આમ તેમ ફેંક્યા કરાવશે, અને આપણા આધાર ઉપર તેનો કાળુ એટલો તો જોરદાર રહી શકે છે, કે એ બધાથી સાવધ રહી શકવાની શક્તિ સુભાવી બેમીએ છીએ, કારણકે આપણે તો તેવી કાવ્યજ્ઞાની ખુદર રચનાના પ્રસાદમા અને તેના અદીક ને બળવાન આકર્ષણમા જ તણાયા જતા હોઈએ છીએ આપણા મનશુદ્ધિ તેમા તરમોગ થઈ જાય છે, આપણને તેમા સાડુ સાડુ તે લગાજા ઢરે છે, ને એમ પણ મનાયા કરે છે કે આપણે જીએ જીડીએ છીએ આપણી ખરેખર તેની સ્થિતિ છે એમ પણ ત્યારે લાગશે ખરું, પરંતુ ખરી રીતે તો તેવું સાચેસાચ પ્રગટેલું હોયું નથી કનિષ્ઠ સમગ્ર જીવન સાધનામય સપૂર્ણપણે બની ગયેલું હોય છે જ એવું કહ્યું નહીં ન કહી શકાય અનમત કોઈકનું તેવું બનેલું કે બનતું હોઈ શકે છે જેમણે જેમણે જીવનવિકાસના અર્થે જ અને તેને મહત્ત્વમા મહત્ત્વનું પદ આપીને જીવનમા સાધનાને જ જેણે પ્રેમભક્તિભાવે સ્વીકારેલી છે ને તેની જ્ઞાનનામા સ્વર્ગ જ જે જીવતોજીવતો રહે છે, તેનું કાવ્ય તેની સાધનાની

ભાવનાને પ્રગટાવતું દોર છે બાકીનાનું નહિ તમને મારે આ
લખનાનું કારણ તો એ છે કે મનશુદ્ધિની કપનાશક્તિ ઘટી ભારે
હોય છે, એને એની શુદ્ધિથી સ્વચ્છેની કપના કે ઉર્મિના તગથી
પ્રગટેની ઉત્પન્ન શક્તિ કાચ જગત ગ્ચી શકે છે, પરંતુ તેની સામે-
સાચી જીવનની ગિચિતિ ન પસંદ દોય તે તમારા જ્ઞાનમા ભાવનાને
માટે આ હમીશ્ત મે તમને જાણ્યારી છે

અહંભાવ

તમારી કવિતા મળી છે —

“હુ ખોવાઉં તુ મદી ને રૂંદે એક જ ન
ને પાઠો હુ મે રૂંદ, પૂરો એ મુજ હોડ”

તમારી તેવી રચનામા પ્રિરોધાભાસ મને તો લાગે છે એતનની
ભાવનાની હમીશ્તને વેગળી મૂકીએ ને માત્ર એક પ્રેમની ભાવનાને
તેના તત્ત્વના બક્ષણની દૃષ્ટિએ વિચારીએ તો તેવા પ્રેમની ભાવનાની
દૃષ્ટિએ એના પસંદ આ હમીશ્ત ‘હુ’ ને ‘તુ’ ના બેદના વિનયની
હમીશ્ત નજર સમજ તરી આવતી જાય છે પ્રેમની ભાવનામા
ઉત્કૃષ્ટતા પ્રગટતા પ્રગટતા અને તે ભાવનામા નયું તત્ત્વોગ માર્ગ
જવાના ને ‘તુ’ એક જનવાની ભાવના પ્રગટે છે એમ કવિએ
પસંદ માર્ગ મેરો છે, પરંતુ તમે તો ‘ને પાઠો હુ મે રૂંદ’ એના હોડ
પસંદ મેરોની વાત લેમો છો ! એમા નયું હુ પસંદ તરી આવે છે
પરંતુ તેની તમને ખબર પસંદ નહિ પડી દોય. પ્રેમની ભાવનામા
ગોતપોતાનું અનિત્યનું એ જીવનમા રદજ રીતિ બેગરી દેખાવાનું
દોય છે પ્રેમની ઉત્કૃષ્ટતા ઉત્કૃષ્ટ ભાવનામા ને ઉચ્ચમા ઉચ્ચ બુદ્ધિમા
એકના જ અનુભવાય છે ને એનો સ્વીકાર જ્યા ત્યા જમાએ કરેનો
છે તેમા ‘હુ’ ને ‘તુ’ નોખા રીતિએ તે મોજ નથી

લક્ષ્ય અને ભગવાન

લક્ષિના લક્ષ્યમા ઉગત શિખની બાજુમા પગ ભજા ને

ભગવાન એમ બે મગાય છે ખગ, પરંતુ તેમા એક ગૂઢ બેદ અગત્વા
જેવો છે સર્વથી પ્રથમ તે ભક્ત ભગવાનમા સપૂર્ણ પડે, તેના સર્વ
મનાદિ ડરભોથી, મનાદિ ઝલોમા, ઝોનઝોન થઈ જઈને ભગવાનના
પ્રેમમા સપૂર્ણ લય પામી જતો હોય છે તેની વેળાએ ભક્ત તરીકે
તે જુદો હોના છતાં તે તો એટલે કે તેના મનાદિ ડરો શ્રીભગવાનમા
એક જ થઈ ગયેલા છે એટલે આપણે એમ જ ઇચ્છીએ કે આપણે
એકમીજામા સપૂર્ણ મળી જઈએ અને પ્રેમભાવમા સપૂર્ણ ગળી
જઈએ અને સાધનાના ભાવથી જ્યારે પણ તેનું યોગ્ય પરિપક્વ
થનાપણુ પ્રગટે ત્યારે તેમાથી જે ઉત્ભવનાનું હોય તે ભને ઉદ્ભવે !

આપણી ભાવના

‘Wordsworth found himself in nature’, ‘વિવર્ણ
વર્થને કુદરતમા પોતાનું ત્વ પણુ મળ્યું એટલે એ કારિ કુદરતમાથી
પોતાને મેળવી શક્યો અથવા કુદરતની સાથે સામ્ય અનુભવતા
અનુભવતા એનો નિકામ થયો એ વિચાર કરતાયે Shelley lost
himself in nature ક્રિવે શૈલીએ પોતાનું સપૂર્ણ સર્વ-આધાર-
-being પ્રકૃતિમા (કુદરતમા) ભેગવી, મેળવી દીધું ને પોતાની
જાતને ગુમાવી દીધી, એ ભાવના વધારે શુદ્ધ અને જીવનનિકાસની
ભાવનાને વધારે યોગ્ય છે કેમકે માનવી પોતાની જાત પૂરેપૂરી
જે કમાકમા ભેગવી દે છે ને તેનામન થઈ જાય છે તે તેનું એક અગ
માત્ર થઈને પડી રહે છે ને જીવે છે ને એવી શક્યતા જ્યારે
માણસાય જીવનની ભાવનાના તેવા તમજાની વાસ્તવિકતામા પ્રગટે
છે, ત્યારે તેના આધારમા તે તત્ત્વ સૌથી વધારે પ્રકાશિત થતું હોય
છે એટલે આપણે એકમીજામા હામી, લામી, મળી, ગળી જઈએ
ને પ્રેમની ભાવનામા એક થઈ જઈએ અને પ્રેમસ્વરૂપ જ પ્રગમી
જઈએ તેની અવસ્થા ભાવના પ્રગટે તો તે હિતમ

સોહમ્

વળી તમને ખીછ એક દડીકા લખું. 'સોહમ્'નો જે જપ છે તેનો અર્થ 'જગુ વિચારી જોવા જેવો છે. 'તે તે હું છું' એમાં પણ અભેદ લાવના પ્રયત્નેથી છે. ત્યારે તમે તો 'ને પાછો હું'યે ૧૬' પૂરો એ મુજ દેાડ' એનું દર્શનામાં લખો છો !

દરંચી,

દરિ : ૭૭

તા. ૪-૪-૪૦.

(૧૬૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(વસતત્તિવક્ર)

શ્રદ્ધા મને જરૂર પાર ઉતારશે તું,
ભારે સમુદ્ર થકી પાર તરાવશે તું;
પોષારનાં દર પ્રદે દિલ એમ નાણી,
પાડ્યા હું ખૂબ કરું, લે તુજ બાળ તાણી.

*

*

*

ગંઠી વિવેક તણી શક્તિ તું આપ જેથી,
પારે તરાવ અવિચાર, વિચાર સૌથી;
મારે તને હૃદય અંતરદષ્ટિ વાળી,
છે ખોળવો, ક્ષીં લગાય ન તારી ગાંખી.

*

*

*

જિજ્ઞાસુભાવ ધરી જે હિર સેવશે દેા,
સત્સંગને, જરૂર તે કૃણ આપશે તો;
જેં કેળવી પ્રભુ, શકું મુજ દષ્ટિ તેથી ?
તારી કૃપા વગર કેં જનશે ન હુંથી.

*

*

*

તું પ્રેમભક્તિ ભરી દે આશુમે અશુભાં,
આસક્તિ રૂહે હૃદયમાં દુનિયા તણી નાં;

ને હોય કેં છુજ કને પ્રભુ, માગવાનું,
તો માગું આ, જરૂર દે ખસ આપ્યું તુ.

*

*

*

ક્યારે અકિંચન પૂરું મુજથી ચનાશે !
ક્યારે કશાની મુજને ન જરૂર રહેશે !
ક્યારે પ્રભુ, સહુથી પાર તરી જવાગે ?
ક્યારે હુંથી પ્રભુ, નચિત પૂરુ ચનાશે !

*

*

*

આસ્વાદ આંતરિક હું લઈ શું સકીશ ?
જ્યારે પદરિથર હું રૂતિ કરી શકીશ;
નેવાનું પાણી ચદશે જ્યમ મોખ ક્યારે ?
આ તેલુ કામ કરવા તુ મને કૃપા દે.

*

*

*

સાચું સમર્પણ

તમે જે વખત તમારી કવિતામા તમારું 'સ્થૂળ' બધું આપી દીધાનું લખી જણાવો છો, ને તેમાં ધનનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે. આપણે જામિં ને લાગણીમાં તણાઈ જવાનું નથી. આપણી જાતના આપણે ખૂબ કડકમાં કડક પરીક્ષક ચવાનું છે. જૂલેચૂકે પણ આપણાથી આપણા કોઈ કાર્યને જરા પણ વધુ પડતું અકાર્ષ જન્ય નહિ તે તો ખાસ જોવાનું છે. તમારું મન જાણે તમને મનાવે કે અણે ધન કોરે બધું આપી દીધું છે, પરંતુ મનમાં મનથી જાંડા જતરીને વિચારી શકીએ તો એ આપી દેવા પાછળ કેટલાં reservations અથવા તો તેવી કોઈ શક્યતાઓ કે બીજી કોઈ તેવી વૃત્તિ દિક્ષમાં હતી કે કેમ તે પણ વિચારવું ઘટે. જે કંઈ પણ પૂરેપૂરી નિર્માણ પ્રેમભક્તિથી પ્રેરાયા વિના મનની અમુક્ત દશાથી ને દશામાં અથવા મનમાં અમુક અમુક પ્રકારના વિચારોની દોરવણીથી એટલે કે

reservations રાખીને અપાયેલું હોય તે સાચા અર્થમાં અપા
યેલું જ નથી ગાળી ગાળી નથી શીલગવાન તો એ દેવતા મોતુ માગે
છે અને જો તો આપણ તેનામાં સંપૂર્ણ ભગી, મગી, મગી, મગેલું
દિલ માગે છે આવા સમર્પણના તરબોળા બહાર વખતે આપણે
માને યજ્ઞયજુ વગેરે જે ને મનને સાચું નૂત્યાજ્ઞ સ્વામી દેખા શીખ
વળી વહે છે એને અવગણી અવગણી નથી જા જીવ એમ નથી
કહેવા માગતો કે જે યજુ તેની પાછળ ભાવના ન હતી ને તેની પાછળ
ખાલી ખાલી એક માત્ર તમામ હતો પરંતુ મારું કહેવાનું માન
એવું જ છે કે જેને શુદ્ધતા શુદ્ધ દિવસ દિવસની દિવસની પ્રેમભક્તિનું
સમર્પણ કરેલાય તે તે નહોતું જ

નદીશુર સાથેનો સંબંધ

તમને વળી પાછું આવું લખવાથી કેટલે કેટલે ઉમંગિયારી આરે
અથવા થાય પણ તેથી જા જીવ જીવું કરે પણ શું ? આપણી
વચ્ચેનો સંબંધ, જે જે ભમણાઓ અને અદમ્ય વગેરેના કુટુંબમાં
આજે પડેલા હોઈએ તેમથી મુક્ત કરાવવા માટેનો જ તે છે નહિત
તો તે સંબંધનો દરો અર્થ નથી ખાલી ખાલી તમે જા જાવને
ખડમાન આપો અને વાણીથી કે બર્મિંગા બહારથી તેના રિતે તેનું
તેનું બાળ કરો, તેથી આપણે તેના સંબંધ ફળી શકે તે નથી જ
જીવ સાથે ॥ જીવનના સંબંધનો હેતુ તો એ છે કે તે તે અવગણ
જે માટે પ્રભુદેવથી મળ્યા હોય, તે હેતુની ભાવનાનું જીવનમાં
સાતત્ય રાખવામાં તેઓ મનેના રહ્યા કરે, ને એવા સંબંધનો
હેતુ કેમ રીતે ફળે તે જોવાનો છે તેમાં જ્યાં ને જ્યારે લાગણી
પણ ધરી પડે ત્યાં તેમ કરવાનું હોય ને આધારની જગ્યા હોય ત્યારે
તેમ કંઈ કંઈ ખટકો આ જોવને હોતો નથી. આધારનિકષે તેની
રીતે બ્રહ્મ ધર્મમાં મને કંઈ વિચાર પણ પ્રગટે હોતો નથી આવાત
દેવાથી ને આચારને વાણીમાં કે લખાણમાં સખત રીતે કોઈની આચાર્ય

અમ્મ થયાતા તે તે સ્વમ્મન અથવા તો પામેના તે વેળા હોય તેવા છો. મારે માટે શુ રિચાગે તે બધુ પ્રભુકૃપાથી ખ્યાનમા હોવાનું ખતી મસ્તુ નથી સબધનો દેતુ પાર પાડવામાં અમારે તો સદ્ગુણ પ્રમારની રીતોનો ખપ છે પ્રભુકૃપાથી વૃત્તિ તે દેખાવી રીતે વૃત્તિ તરીકે લાગની હોના છતાં એની પાછળનો અનુભવગતો રજૂકાર દેતો અમારા દિનનો તે ગીતે વ્યક્ત થયાનો જે હેતુ છે, તે દેતુનું જ મહાર અમારા દિવથી સરિમોપણે છે

સદ્ગુરુની 'વૃત્તિ'

વળી એક સુદમ હમીકનનું અહસ્ય સમજવા જેતુ છે જીવન-વિદ્યામની ઉચ્ચતર ને ઉચ્ચતમ ભૂમિકામા જીવન પ્રમદી ગયા પડીથી અને તેની આત્મતિક ભૂમિકામા પરિણામ પામ્યા પડીથી અને તેના મુખ્યાત્માની 'વૃત્તિ' તે મારા-તમારા જેવા જીવદશામા આપતેમ અદ્વિજાયા જતા જીવની વૃત્તિના જેવી વૃત્તિ નથી એને ખરી રીતે તો 'વૃત્તિ' જ કહી શકાય નહિ

મદ્ગુરુનું કાર્ય

મારા સદ્ગુરુ મહાનજ તો મને શરૂની જેમ વગમ્યા હતા અને ફેટનીયે વખત કહી ગોળી પ્રેમથી તેમણે મારી છે ને ફેટલુયે એતુ કરા શુ છે કે જેથી તમે ખબા તો હમણી પણ જાઓ શ્રી-ભગવાન કૃપાશુ છે એ આપણી આખો અને હૃદય ઉદારાને સદામ જીવત છે એના રસ્તા પણ ન્યારા ન્યારા છે આ જીવને ભાગે પ્રભુકૃપાથી જો તમને પ્રેમથી દુખ જ દેવાનું આપ્યા કરશે તોયે તેમા પણ એટલા જ આનંદથી ભાગ લજવ્યા કરવાનો રહેશે પરતુ તે દુખ તમને દુખ તરીકે લાગે છે, પણ તે તો ઘડાવા માટે છે, એ રીતે તેનો સ્વીકાર કરીએ તો દુખ દુખ નલાગે તેમા પણ પ્રસન્નતા પ્રમદે આપણે એક તસુ જેટલા પણ ચસતુ નથી અને તેને તો ત્યાંથી આપણને ખમોડા છે એક બાજુ આપણે જડસુ

ચર્ધને પૂરેપૂરા પડી ગયેલું છે અને પેનાને ત્યાંથી ધક્કો ભારીભારીને
પણ તેમાંથી ખનેડવાનું કગારું છે આવી એક ગમન છે, પરંતુ
તેનું સાચું બાન કૃપા કરીને આપણે જો પ્રગટાવી ન શકીએ, તો
પેનો શુ કરી ગઈ? તમને સારું લાગે કે ન લાગે, તેની તેને મુઠ્ઠે
પરવા નથી તે તો પોતાનું ધારેનું કરવામાં એકધારે પ્રમુદ્ધતાથી
મથ્યો રહેવાનો છે

કરાચી,

૯૬ ડિ

તા ૫-૪-૪૦

પ્રેમની અદ્ભુત શક્તિ

આજે હાપામાં વાન્યુ કે દીનમધુ એન્ડ્રુઝ ગુજરી ગયા પ્રેમ
એ કેવો અદ્ભુત ગુણ છે ને તે કેવો એના કગવાના છે! મહાત્મા
માવી રાનિનિકેતન ગયા હતા ત્યારે એનો જે પ્રવચન કર્યું હતું
તે પ્રવચન તમે વાંચી જશો એમાં એનો (મૃત્યુ વિના) રણકારો
હતો જ થી એન્ડ્રુઝ માહેમના શરીરના અસ્થાન પહેલાં પણ થી મહા-
દેવભાઈને એમણે એમની પામે મોકલ્યા હતા હવે હવેને એક
તાતલો સાંધનાર તે પ્રેમ છે તમે જરૂર તે 'હરિજનમધુ'નો અંક
વાંચી જશો તે બધાને જણાવશો કે પ્રેમ કેવું મજબૂત કામ કરી શકે
છે એવો પ્રેમ આપણને પ્રમુદ્ધતાથી પ્રાપ્ત થાય અને ધન્ય થઈએ
એ જ પ્રભુને અરણ્યકમળે પ્રાર્થના છે

કરાચી,

૯૬ ડિ

તા ૬-૪-૪૦.

તમારા પ્રાર્થના ને સજન વગેરે ચત્તા છે જવાબ—

(ધીર બનતી કરીને દાન)

ધીરજના કુળ મીઠા રે બાપડિયા! ૮૨ ધીર ધરો
ઉતારો આગા તવ પાકે, અંક ચૂને ખીચડી નવ થાય,
જેવું ચવલું હશે જે રીતે એની મેઝે એ ચસા જાય
કંવાલુ જે છે લાલે રે એ તો કર્યા કરવું સદા ધીરજનાં

મરજીયા મોતીને કાગે કૂળી મારે દરિયામાં,
ગૂચાતાં ને ધીરજ ખોતાં કારજ ખૂએ, જીવ જાય;
શાંતિ રાખી સ્થિર રહેવું રે, લગન લાવે બીણું છે...ધીરજનાં
ધૂળગ્રેયો ધૂળમાંથી રોયે સોનું મધીમથી ખૂબ;
જડે ન તોયે તોખ્યા કરતો, મહેનત કરે છે અતૂટ;
ધીરજ તે નવ ખોતો રે, હામ હથિયારે લકડુ છે...ધીરજનાં
દળ વિખરેલાં, ફાટ પડેલી, વ્યવસ્થાનું નથી નામ,
તોયે છોડે ચૂકી ન દેતો માધી ઠેવું લે છે કામ!
પેર પેર દેવાને રે, ગ્રેસ્વતુ પ્રભુમાં સદા.. ધીરજનાં
ખાંત, ઉદ્યોગ, શાંતિ, ધીરજ, વિશ્વાસ રાખી ઉર હામ,
શરણે પ્રભુને રજા કરીને સૌ સમર્થાં કરેા હામ;
પ્રભુમાં પ્રીત લગાડી રે, જીવજો હૈયે મસ્ત સદા...ધીરજનાં

* * *
જે પ્રેમદંડ સહસો, બહુભાગી થારો;
સૌ સંતલકતચરિતો તહી સાખ પૂરે.
* * *

[શિખરિણી]

પ્રભુ જે જે માગે, હર્ષ નવ શક્યા સર્વ દિલથી,
પ્રભુ જેવું છુંછે, થર્ષ નવ શક્યા તે દિલ કરી;
પ્રભુ જેવું વાહે, જીવી નવ શક્યા પ્રેમ કરીને,
અમે મૂર્ખાં તોયે પ્રભુ તરફથી પ્રેમ ચઢીએ.

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(વસંતતિથક્કા)

તારી પ્રભુ, જહીં તહીથી કૃપા-સુગંધો,
આપ્યાં કરે સતત જેમ સમુદ્ર-બિમ્બિ;

અક્ષાગુપ્ત હૃદય આત્મ યતુ અને તે,
ઓશિંગણે ગિર લગી નમી હાથ બેઠે

*

*

*

હુ રુ જણાવું ! ' પ્રભુ, અતરયામી તુ છે',
નિશ્વાસ તે હિર જતાય, બક્યા કરુ શે ?
દાળી સકાન વ્યથા દેન પડી પ્રભુ જે,
તેથી થતો બકમકાટ હુ થી સદાયે

*

*

*

ગાણ ન ચૂક પડી શે, મુજ નાવ લાગ્યું,
છેલુ અપાર જળમા તહી ફેળવું,
પ્રારમ્ભભોગ-અળથી તુજ નામતુ ત્યાં,
આબુ કરે તરણુ, તે અર્થ પાર મવા

સંતના આશીર્વાદ

મને શરીરે દિરદીરિયાનો રોગ થયો હતો ત્યારે આરામ લેનાને
નિમિત્તે બે વાર નર્મદા કાંઠે રમ લઈને જવાનું બનેલું એક વાર તો
મારી સાથે શ્રી મહેશભાઈ મહેતા તથા શ્રી બાલુપ્રસાદ પંચા હતા.
બીજી વાર તો તદ્દન એકનો હતો ત્યારે નર્મદા નદીના મોખડી
ઘાટની પાર એક રણુછોડાનું મંદિર છે, ત્યાં થોડાક દિવસ રહેવાનું
કરેનું ત્યાં એક સાધુ મહાદેવ રહેતા હતા તેમની હુ રોજ સેવા
આપી કરું ત્યાં પણ આ શરીરને ચાર પાંચ વાર દિરદીરિયા થયો હતો
ત્યાંની નીમ્નાની વખતે તે સાધુ મહારાજને હુ ખરે લાગ્યો, અને તેમના
આશીર્વાદ માગ્યા તેઓશ્રીએ મને જાગવાનું સમજાવ્યું ક્યાં કરવાનું
કહ્યું ને તેથી રોગ મટી જશે એમ ખરું કહ્યું હતું પરંતુ ત્યારે
મારા મને એમ વિચાર્યું કે 'આ સાધુ મહારાજને જાગવાની કોઈક
કથાક જડીજી આપી હોત, તો તેમના મને વિશ્વાસ નેસત, પરંતુ

લગવાનના માન નામ-સ્મરણથી રાગ મની જાય એવું મિત્રકુલ
આવું અને અદ્વાયેગક નહોતું લાગ્યું

સંતની લવિષ્યવાણી

તે પછી તો પાછા વળતા નર્મદા નદીમા ઝપનારીને શરીરને
અત આણી દેનાનો પણ પ્રયત્ન કર્યો હતો * વળી આ સાધુ મહારાજે
મને એમ પણ કહેતું કે 'એક વર્ષ' પછી તને કોઈ સદ્ગુરુ પણ
મળી આવનાના છે કે જે તારા જીવનો વિકાસ કરાવશે' પરંતુ
તે વેળા 'જીવન' ને 'વિકાસ' એ મારે માટે તો માન શબ્દ જ
હતા ત્યારે દેશની સેવા કરવાની ઉત્કટ ધૂન હતી એટલી હકીકત
મારા માટે તદ્દન સાચી હતી મેં માની એ ઉત્કટ ધૂનથી પ્રેરાઈને
ગરીબાર્થની નિયતિમા પણ ટપી રહેતાનું બની શક્ય હતું

સાધુ મહારાજનાં દર્શન

આ બનાવ બન્યા પછી, હું તો વડોદરા ચાલ્યો આવ્યો ત્યાં
એક મારા આધ્યાત્મિક મા રહેતા હતા, જેમને મેં 'મનને' માં
આવાજલિ અપેલી છે તેમના મક્કનમા ત્રીજે માળે શરીરને હિસ્ટી-
રિયાનો હમો મવાથી શરીર દાદરથી ગમગમ હતું એક નીચે
બીજે માળે પણ ને ઇંટોની પરસાળમા તે ઘસાયું, અને હાલાવાથી
શરીરે સાધારણ લોહીની ટશરો પણ ફૂંટી હતી તે કાળે કંઈક જરા
ભાનમા આવતા નર્મદાના તે સાધુ મહાત્માનું મને દર્શન થયું
અને તેમણે મને કયું કે 'અહ્યા! લગવાનનું સ્મરણ તો કરી જો!
પ્રયોગ કરી જોનામા તારું જીવ છે શું?' આ બધું પ્રગટ્યું તો
ખડું, પરંતુ તે કાળે મારા મનાદિ કરણો જરા પણ આ પ્રકારની
ભાવનાવાળા નહિ હોવાથી તે સાધુ મહાત્માના વચનને ને તેના
સંસ્કારને મિત્રકુલ મહત્ત્વ આપી શકેના નહિ તે પછી શરીરે ઠીક

* આ પ્રસંગ લેખિકાની 'નર્મદાપદે'ની સ્તુતિમા પા ૪ ઉપર પ્રગટ થયા છે.

ચતા આ બધી બનેલી હકીકત મેં મારી આધ્યાત્મિક માને જાણી મારી આવી હકીકત સાબતીને તે તો બહુ રાજી થયા તેમજે કહ્યું કે ‘અસ્મા ! સુનિષા ! તુ તો ભારે બાલ્યાગી છે તુ તારે હવેથી ભગવાનનું સ્મરણ કર્યા કર જીતામેસતા, હસ્તાફરતા, ખાતાપીના, સકળ કંઈ કર્મ કરના કરતા એકમાત્ર ભગવાનના સ્મરણમાં હવે લાગી જા અને તને જરૂર મળી જશે’

નામસ્મરણથી રોગ મટયો

મને તે કાળે તે સાધુ મહાત્મા કરના મારી આ મામા વધારે વિશ્વાસ હતો તે તેમના તેની રીતના સમજાવવાથી જ ભગવાનનું નામ લેવામાં હું પ્રેરાઈ શક્યો તે પછી તો વારવાર મનને ટકેરીકેરીને ભગવાનનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો. પરંતુ વારવાર તે ભુનાઈ જતું અને વળી પાછું ગાદ કરીકરીને લેના લાગ્યો. એમ થતા થતા દિરંગી રિયાતા ભુનાની તીનતામાં અને તેના મામામાં ફેર પડ્યા લાગ્યો, અને ૩-૪ મહિનામાં તો તે મુદને મટી ગયો.

શ્રદ્ધા અને આત્મવિશ્વાસ

આ જક જે જીવનમાં નવો માર્ગ મારે માટે પ્રબુદ્ધપાથી ખુલે. ક્યો ત્યારથી જ જીવનવિકાસની સાધના નહ થઈ એમ ગણાય, અને એક વરસ પછી સાચેસાચ અમદાવાદમાં સાત્તમતીના મિત્રારે આ જીવને સાધનાના માર્ગમાં દીક્ષિત કરનાર એક સંયુક્ત પાણુ મળે આવેલા એટલે તે હકીકત પણ સાચી પડી.

આમ નામ-સ્મરણનો અભ્યાસ પ્રગટતા દિનમાં પાંડો એક નવો જુરનો પ્રગમ્યો, નવો ઉત્સાહ પ્રગમ્યો, નવી સ્ફુર્તિ પ્રગટી અને નવું ચેતન પ્રગટ્યું દિનમાં ત્યારે એક જ્યેષ્ઠ પ્રમરનો દૃઢ આત્મ-વિશ્વાસ પ્રગમ્યો કે આપણી મને તેની બારેમાં બારે પ્રમરની લાચારીની રિયતિ હેતુ તોપણ તેમાંથી તરીને જાએ આવી સત્તાની

આપણા પોતાનામા પ્રભુકૃપાથી શક્તિ રહેવી જ છે તેવા પ્રકારના પ્રગટેલા આત્મનિશ્વાસથી કરીને સાધનામા ઝંપનાવનાતુ બની શક્યુ હતુ આત્મવિશ્વાસ એ એડ એવુ મોટુ જળજળરત છાનને પ્રેરાવનારુ સાધન છે કે જે તે સાધનની સમર્થતા પ્રભુકૃપાથી દિવમા ઊગી આવે તો માનની વ્હી પણ તેનાથી ઢરી (સાધનને લીરે) નિરાશ બની મક્તો નથી સાધનાના માર્ગમા જેમ શ્રદ્ધાની અચૂક મદત્ત્વની જગરિયાત છે, તેમ આત્મવિશ્વાસની પણ છે શરશરમા મને તો તેરી અતૂટ શ્રદ્ધા પ્રગટેવી ન હતી પરંતુ આત્મનિશ્વાસ તો જરૂર પ્રગટેયો હતો અને એ આત્મનિશ્વાસમાથી શ્રદ્ધાતુ જીવત ઝરણુ ફરી નીચ્છુ હતુ તેવા પ્રકારની શ્રદ્ધામા સાધનામા ધપાતુ જવાતા ઘોર ચેતનનતો પ્રમથ પ્રભુકૃપાથી આપડવાતુ ચતા તે પડીથી તે શ્રદ્ધા પણ એવા પ્રકારની સજીવન થઈ ગયેની કે સાધનાના ભારે ભારે વિનૌ, મુઠ્ઠેનીઓ વગેરેના અચડ વાનાગોડાને વગે તે શ્રદ્ધા તો મારી માતા બનીને મને સદાય ચેતનનતો રખાવતી માટે આત્મ વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા એ બે સાધનાના માર્ગ માટે જરૂરી છે, એટલુ જ નહિ પરંતુ સસારવહેવારના કાર્યમા પણ તે એટલા જ જરૂરી છે

શાંતિ ને પ્રસન્નતા

ઠાઈ પણ પરિસ્થિતિમા શાંતિ ને પ્રસન્નતા જળવી રાખવી જ શાંતિ ને પ્રસન્નતા કેમ કરીને જળવાતા કસાય તેરી વર્તનકળા અગાઉ તમને બતાવી ચૂંચો છુ શાંતિ-પ્રસન્નતા જે નહિ દેખાવી શક્યા, તો આપણાથી કઈ કશુ બની શકવાતુ નથી તે નક્કી જાણુશો. પ્રસન્નચિત્તતા એ તો સાધનાતુ પ્રથમ લક્ષણ શાંતિ ને પ્રસન્નતા એ એના પ્રવેશદાર પણ મળ્યા

કરાંચી,

હરિ : ઝઠ

તા. ૧૨-૪-૪૦.

(૧૯૨૪માં કરાયેલી આર્યના)

(વસંતવિવ્રમ)

મારા થઈ સતન નિર્ભય સર્વ વાતે,
તારી પરે સતન નિર્ભર રે' સકાળે;
હુયી સમર્પણુ કરાય તને હૃદે લે,
જંજળમાંથી મુજને પ્રભુ મુક્તિ આપે.

*

*

*

સપૂર્ણ સંયમ પ્રભુ, કરી ને શકાય,
સર્વેન્દ્રિયો પર હુયી, મુજ કામ થાય;
તો જે નિષિદ્ધ પ્રભુ, બાબત હોય તે તે,
છોડી શકાય મુજથી, દિલ બાન દેજે.

*

*

*

મારે દિશા તરફથી પ્રભુ, શત્રુઓએ,
ઘેરી લીરો, છટકવા નવ બારી એકે;
મંડયા રહી નિત કર્યા કરું કુદ તોયે,
ના બદાર નીકળી શકાય, મને કૃપા દે.

*

*

*

જે કે' કરાય, પ્રભુ, સર્વ કરાવતો તું,
' કર્યા હું ' તોય અભિમાન ધરાય તેવું;
અપ્તાન કેટલું હજી મુજમાં વચું છે!
તો દાખવા સમજશકિત પ્રભુ, મને દે.

*

*

*

દેવું મદ્યું મુજ સિરે દગ કેટલાય !
બેગી રથો લઈગિ કેમ બની હું મૂઢ !

નગીં તુ જા! જહી મુંધી નર મુખિ પામે,
આનામી હૃદય આસ ધરીશ ના કે

~

~

~

દુ મૂર્ખ જામ, મનિ ના મુજમા કશી છે,
પામી શપ્તશ તુજને પ્રભુ, ટેની રીતે ?
એમ જુદિ, મન, નિશા ના ધયા છે,
એ ચલમા પ્રભુ, મને જાન જોગ દેજે

ભમિનેા મયમથી સદુપયોગ

તમાર જા જીવના રખાણુ કોઈ પગુ દિવ્ય કોઈ આમળ કરના
નહિ ને ધાગે કે મારકે નેમ કરતુ દોષ તો તેમા ભણી જઈને
આપને પણુ વખાણુ કરના મઠી જણુ નહિ સાતપત્રે તે સાલગી
લેવા ને તેમાથી ભમિ લીધા કમીને તેવી પ્રગટવી ભમિના જોશને
દિલની કારનાની એકામતા કરનામાજ ખચ્યવુ તો એર મજા
પ્રગળે

કોઈ સ્વતત્ર નથી

આપને અનેક પ્રાર્થનો પકડોમા સખત ગીતે જગમયેના દોષએ
હીએ અને એવી જીવજાતની પડો એટલી જની તો સજ્જા દોષ
છે કે જેની કપના જીવજાતવાળા જીવને કદી પણુ થવી શક્ય દોષી
નથી તેમ જતા એના પ્રાર્થના જીવોને તેમની જુદિ ઉપર મદાર
રાખના જોઈને ને તેવા પ્રગળે કાકો રાખના તેમને નિહાળીને
મને તો ભારે આશ્ચર્ય ને એદ જને યાય છે જીવજાતમા જીવજાતની
વૃત્તિઓની પકડમા આપને એટલા જવા તો પૂરેપૂરા જકગયેના દોષએ
હીએ ! તેમ જતા પાછા આપને સ્વતત્ર હોવાની દાવો કરીએ હીએ
એ કેટલુ જણુ દાન્યાસ્પદ છે ! અરે, લાઈ ! આપણે તો વિચાર,
વૃત્તિ, વણુ, એ જણુ પ્રગટતાજ તેમા એકનાર ચર્ચજઈને એકરૂપ

ચર્ચ જર્ચને એકદમ તથાવા જ માંડીએ છીએ. પછી ભાઈ! સ્વતંત્ર સેના! આ સકળ બ્રહ્માંડમાં કંઈજ કશું આપમેળે સ્વતંત્ર નથી. આ આપણી પૃથ્વીના ગોળાની ફરતી ગતિને વિચારી જુઓ. તે પૃથ્વી પણ પોતે સ્વતંત્રપણે એકલી નથી. તે પણ સૂર્યમાળાના બીજા ગ્રહોની મારફત સૂર્યની આસપાસ ગતિમાં ગતિથી સંકળાયેલી છે. એવી રીતે આ આખી સૂર્યમાળા પણ બીજા દશાકની સાથે સંકળાયેલી છે. આમ આ સકળ બ્રહ્માંડમાં આપણે એકબીજા સાથે પૂરેપૂરા સંકળાયેલા જ છીએ. તેમ છતાં માનવી ત્યારે એકબીજાથી સ્વતંત્ર હોવાનો દાવો કરે છે, ત્યારે તો મને બહુ જ નવાઈ પમાડે છે. માનવીની બુદ્ધિની વાત તો જવા દો. પરંતુ જે છવો છવનવિકાસની સાધનાના ક્ષેત્રમાં પડ્યા છે, તેવા છવોને મારે શું કહેવું!

સંસ્કારની સાધના

છવનમાં અને સંસ્કારમાં અનેક પ્રકારના પ્રયોગો, સંજોગો અને પરિસ્થિતિ પ્રગટવાં કરવાનાં જ. તે આપણા પોતાના દાધની વાત નથી. તો પછી તેવું તેવું પ્રગટનાં તેમાં આપણે નરાજ પ્રગટારીએ તે કેમ ચાલી શકે? એને જાહેર જે જે કંઈ મળે છે, તે બધું લાવના કેળવવાને માટે મળે છે, તથા પ્રકૃતિ ને સ્વાભાવને મારવાને માટે મળે છે એવું જ્ઞાનખાન અમુકપાથી પ્રગટાવવા મથીશું, તો તેથી કરીને દિન ધવાનું છે. કૃપા કરીને પ્રત્યેક તેવી દશામાં મનને દોડાળાવા દેવાનું નથી. ‘પાપપુણ્ય’ કશું નથી એમ નદ્દિ માની શકીએ. જેમ જેમ સાધનાના લાવવાના ક્ષેત્રના અનુભવ ધવાત્ય, છવનમા જાનની નવી નવી બુદ્ધિઓ પાકતી જતી અનુભવાય, તેમ તેમ પાપપુણ્યની અસર પણ નવા નવા પ્રકારની અમમ રીતનો અનુભવાય જશે. રેલવે કે તેમની દશા પણ જરૂરની જશે. આપણાં પાપપુણ્યની તવાનાં મૂલ્યાંકન પણ જરૂરનાં જશે, તેથી દાક્ષમાં તો માત્ર મારી નમને એટલી દિનંતી કે આપણે કંઈ દશાથી કરીને મનને દોડાળાવા

દેવાતુ નથી દોષ અણધાર્યા સન્નેયથી કે લાગણીના ઉઝેરાટથી ખરામમા ખરામ ટ્યુડ થઈ નય, તોપણ ને તેની નિયતિમા નમ્રતિ મેનીમેનીને મનની વૃત્તિને તે ને તે જ આધનાના અભ્યાસની ભાવનામા ભેટવા જ પ્રેમભાવથી એકાગ્ર ચિત્તથી નખી ગકનાને ઝનતામગતા મલનામા નહી રાકવા દોષશ્રુ તો તે ખરામમા ખરામ ભને બન્યુ હોય, તો પણ તે તેના તેના પ્રમાણે લાગે એક મન ઉપર ઉપમની ગ નાર નથી,—તેકે સાચ ને તે વેળા તે થયેના દગામની અસોમતા તો લાગવી જ ઘે ને કર્મ જ્ઞાથી શમાડેના થનાપણુ બ યુ અને એવા વિચારો આન્યા, તો તેની તેની છાપ પડી જ ચૂખે જનાની છે, તે નક્કી જાણુને એસી જ ગીતે જે જે પ્રારના વિચારો વૃત્તિઓ, નયો આપણા મનમા ઊભા ને તેની પરપરા પ્રગતી તો નક્કી મમજી લે ને કે તે પ્રમાણ સમજા પડી ચૂ નાના જ તેના મરનારતુ પરિણામ પાણુ તેનુ જ છે, તે પણુ નક્કી એટલા માટે જ આપણે મનાદિશ્ચને ભગવાનની ભાવનામા પ્રેમભાવથી સતત એનારા પરાવાની ગખરાતુ બની રાકે, તો તે ઉત્તમ સાધના છે, અને એથી કરીને એના ઉચ્ચ પ્રાપ્તિ સરકારો પડી જવાના છે

સીધી પ્રથમ તો આપણુ પોતાનુ મલાળે

આપણે ઉદ્ધાર કરનાર બીજે દોષ જ નથી આપણે પોતે જ ખીએ ખીખ કરી મરીને શુ કરનાના દના ? સદૃશ્ય આપણી સાધ નાની પ્રગતિમા શુ ને દેટતુ દે છે, એલુ જ્ઞાનભાવ દાનમા આપણને આસી શમવાની મજબૂત નથી સદૃશ્યની મદદની સમજણુ પણ દાનમા આપણામા ગગરી અનુક્રમ છે એટલા માટે દાનમા આપણે જે કરનાતુ છે, અને જે કરવાને માટે દિનમા નક્કી થઈ છે, તેમા જ પ્રમાણિનાથો, વશદારીથી ને તે પ્રમાણી ભાવનાની નિ દામા પરવાઈ જઈને તે કર્મ કરનામા જ ને દિનનો આનંદનો મદાર રાખ્યા

કરીશું તો બધી વાને આપણે કુમળ છીએ એમ સમજવું.

તમન્ના

જીવનવિકાસની તમન્ના કેમ કરીને વિશેષ ને વિશેષ સતેજ કરવા કરાય તેનું લલ કૃપા કરીને ખામ રાખ્યા કર્યો. વારંવાર આ હકીકત મારે તમને બધાંને કહેવાની આવે છે, કારણકે એક તો જીવનવિકાસ પરત્વેની તમન્ના જ મંદ છે ને તેને સતેજ કરવાનું બાન જ્યાં પ્રગટતું નથી, ત્યાં પછી તે પરત્વેના પ્રયત્ન થઈ પણ કેવી રીતે શકે? તમન્ના ક્રિયાત્મક અને તો જ ઉપયોગી થઈ શકવાની છે, તે નક્કી જાણ્યો.

કેવી સ્થિતિમાં પરિણમવાનું છે તેનો ટૂંક ખ્યાલ નીચેના બંગાળી ગીતમાં સ્પષ્ટ થાય છે :

‘ આછે દુઃખ, આછે મૃત્યુ, વિરહદ્દન લાગે,
તણુઓ ગાંતિ, તણુ આનંદ, તણુ અનંત જાગે;
તણુઓ પ્રાણનિત્યધારા, હાશે સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા,
વસંત નિકુંજ હામે વિચિત્ર ગાગે.

આછે દુઃખ૦

તરંગ મિત્તાયે જાણ, તરંગ બેઠે,
કુસુમ ઝરિયા પડે, કુસુમ ફૂટે;
નાહિ ક્ષય, નાહિ મેય, નાહિ નાહિ દૈન્ય લેશ,
મેઈ પૂર્ણતારપથે મન સ્થાન માગે.

આછે દુઃખ૦

‘ દુઃખ હોય, મૃત્યુ હોય, વિરહદ્દન લાગે, તોય શાંતિ રહે,
તોય આનંદ અનુભવાય, ‘તોય આનંદનો ઉદય થાય; તોય એનની
નિત્યધારા વજા કરે, તોયે સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા દમે ને વિચિત્ર રાગે
નિકુંજમાં વસંત હમે; તોય તરંગો મળી જાય ને તરંગો બેઠે,

કુસુમો કરમાય ને કુસુમો ખીલે; તોય ઠપ નથી, કરુ બાકી રહેતું નથી, જરા પણ દેન્ય નથી; એવી સદ્ગત દિવ્ય પૂર્ણતાની સ્થિતિમાં મન સ્થાન માગે છે. ’

૧

*

*

“ તમે ધ્રુવ એવા હો, ધ્રુવ હો કે જેથી હું ચરણભાવમાં ધ્રુવ રહી શકું. ”

“ તમે સદા ચિત્ત, ગ્રાણુ, હૃદયમાં એવા તો સન્નિવિષ્ટ પ્રગટો, કે જેથી હું તેવા ભાવમાં રસવ્રમ હોઉં. ”

“ જે एने મનદ્વારા હૃદયદ્વારા (સમયબુદ્ધિ-રહિત) જાણે છે, અનુભવે છે, તે જ અમૃત બને છે. ”

“ હે પ્રભુ! એવું કરો કે અમે પ્રેમ સદિન એકબીજામાં એક-બીજાથી સંયુક્ત રહીએ, ને કદીક હે પ્રભુ, અતિક્રમણ કરીએ તોયે એકરમમાં સંયુક્ત રહીએ. ”

“ હે પ્રભુ, જે તમારું હૃદય છે, તે મારું હૃદય બનો, અને જે મારું હૃદય છે તે તમારું હૃદય બનો ! ”

“ હે પ્રભુ! મારા વ્રતમાં તમારું હૃદય રેડાયેલું રહે, મારા ચિત્તમાં તારો ચિત્તભાવ ધ્યા કરો, ને હે પ્રભુ! મને એકવાણી કરી તારી વાણી સંભળાવો. ”

“ હે પ્રભુ! મારા પરમ સૌભાગ્યને માટે મેં તારું પાણિગ્રહણ કર્યું છે, ને તારા તે અમૃત પ્રેમરસમાં મુગ્ધ, સન્નિવ્ય થઈ તારા જીવનમાં આ જીવન એકગ્ધ થઈ તારા ચરણમાં જ તારા ભાવમાં તારા ભાવથી પળેપળ જિવાયા કરાય ને તારા ભાવની વિશ્વની ગૂઢ દિવ્ય રચનામાં અમારા જીવનનું સાક્ષ્ય જીવંત પ્રગટો એ જ અમારી તને યાચના છે. ”

(વસંતતિલમ)

તો તું ગરીબ જનને નવ સાલ્ય દેગે,
તો ક્યાં જઈ જ દરશે પછી વિશ્વમાં તે ?
નારા વિના અવર કોઈ ન ગેલી તેનું,
તુમે અરે ! ધર ન આશ્વ આપો ગું ?

*

*

*

લે તાન ! હું-મુરખના કંઈ દોષ સામે,
જોતો રખે ! કંઠરી કહું છું તને હું ;
આતું કહેતું પણ અર્થ વિનાનું જાણું,
સંતોષ એમ કહી નાખી લહે હું વાણું.

*

*

*

જે જે વિરોધ કરનાં મુજ અંગ દોષે,
નારી કૃપાથી બળી આખ યજ્ઞે બધાંયિ;
દેશે હું આશ્વ રૂપાંતર કાજ ધાતું,
તેવા પ્રયત્નમંદી હું પ્રભુ ! નિત્ય રાતું.

*

*

*

નારી કૃપા દુઃખથી પાર ઉતારશે ને
વિખો સમુદ્ર તરતી ઉર-ચાંનિ દેગે;
મુખેલીઓ પથ જ્યાં વળી આરગે જે,
વિશ્વાસ છે, ખમીરને પ્રમદાવમે તે.

*

*

*

અઠા સમર્પણ યનાં પરિપાત્ર ધામે,
નારી કૃપા જાતરશે ત્વમ તેમ દેશે,
વિશ્વાસ એ જ પછી કામ ક્યાં રગાય,
નિશ્ચિતતા હલ્લકામ ધરી સમય.

મનનો ગુરુ મન

એક ભજનમાં દયારામભાઈએ ગાયુ છે કે :

‘મન તણો ગુરુ મન કરેલ તો સાચી વસ્તુ જાણો.’

આમા એમજે આધનાની ખરી ચારી બતારી દાધી છે આપજે મનના ગુરુ મનને સ્વવાનુ છે તે વળી કેવી રીતે બની શકે? એમ સત્યાય થાય. મનના અનેક પ્રકારના તરંગો, કંપનાઓ, ઉકુચનો, વિચારો, વૃત્તિઓ, વાગણીઓ—આ બધામા મન આપણને પૂરેપૂરુ દેસારી દેનાનું કષ્ટુ હોય છે તે તે વેળા જાગેલા મનની મદદ વડે કરીને પેના નીચલા થરના મનને તે તે પ્રકારના પ્રવાહમા તણાઈ જતુ અટકાવવાને જામન મન હમેશા મદદ કરી શકે છે જીવનવિકાસની સાધનામાં જ્યારે ખરેખરી ધમધમતી તમના પ્રગટે છે, ત્યારે જ આપણુ મન પૂરેપૂરુ જામન થઈ શકતુ હોય છે. એવી રીતે મન પૂરેપૂરુ જામન થઈ ગયુ હોય છે, તોપણ અનેક પ્રકારના દુષ્કારો રહેલા અને પડી મટેના સસ્કારો ઉદ્દત્તનમાન થયા જ કરે છે તે વેળાએ પેનું જામન મન ટકોવાં બિના મ્હી શકતુ નથી, અને તેમાથી પરાદુષ્પ થવાને આપણને માગદા પશુ કરી શકે છે, તે પશુ એક જીવનવિકાસના પથના અનુભવની લખીકત છે

સ્વાનુભવ એ જ જ્ઞાન

કોઈ પણ જીવનના અનુભવી ને મેનનામા નિહા પામેલા આત્માના વચનોને મારાથી લખાયલા વચનોની સાથે સરખાવવાનું કરતુ નહિ,—જેકે એથીયે તમને નિશ્ચય વધ્યો તો ખરો, એ કંઈક ઠીક વધું લાભે ગણાય પ્રભુપાથી જા જીવ તો જે અનુભવે છે, તે જ લાભે છે. પછી જીવન કોઈ સમયે કે અત્યુજની વાની ‘સાથે તેનું’ સામ્ય દો દે ન દો તમે પોતે તો પાછી ખાતરીથી જાણો છો કે જા જીવે કંઈ કરુ વામ્યુ કરુ નથી. મદાત્મા પુરુષનાં તેવાં તેવાં વચનોની સાથે જા જીવનાં લખાયેનું સામ્ય થગે કેકાને પ્રગટેનું

ટોચ છે, પણ તેથી કમીને તમે તો એમ નહિ જ માની શકો કે તે તે બધું મારું પોતાનું નથી. જીવનવિકાસની સાધનામાં જા જીવ પ્રમુદ્ધપાથી પડે એ હતા, એવી માહિતી તો તમને હતી જ, કેટલીક વાર વર્ગ ચનાવના ચનાવતા બોધવમા (૧૮૩૧ મા) ધ્યાનરથ ચર્ચ જવાનું પ્રમુદ્ધપાથી બન્યા કરતુ હતુ અને વડી વાર કમચીમા મારી તેની અવસ્થા તમે જોયા કરી છે. આ બધા તમારા તો જનમાહિતીના પ્રમગો છે. જીવનવિકાસની સાધનામાંથી જે જે સમજાયું પ્રમદી છે, તે તે પ્રમાણે હ તો બધાને લખુ છુ, એટલે તે રીતે તેની મધાર્થતા કૃપા કરીને સ્વીકારો. પ્રત્યેકના અનુભવ હતા હતા ટોર્ડ શકે છે સત્યરૂપી હીતાના પાસા અનત છે અને પ્રત્યેક પોતપોતાને અનુભવ થયેલા પાસાને અનુસાર તે વિશે લખતા હોય છે.

(વસંતવિલાસ)

જેવો તને અનુભવો પ્રમુ, ઉર જેલે,
તેઓ તને નિજ મને તમ આગળે છે,
માયો ન એકમરખો દી દોષને તુ,
એવા પ્રમુ, હૃદયથી તુને નવુ હ *

સાત્વરુપોનાં લખાણમાં વિસંવાદ

માગ આ પ્રમાણ સાહિત્યમા કેટલુંક તો એનું છે જ અને તે પણ fundamentally—આખી જીવનસાધનાના પાથાર્પ કે ચારીરપ—કે જે બીજાઓના લખાણોથી નિાતુ પણ છે. આધ્યાત્મિક બૂમિ કાઓ મારેના સ્પષ્ટ લક્ષણોની દષ્ટીકન અને તે રીતે ખનને કરાવનું બાનનું લખાણ બહુ જ આણુ પ્રમદ થયેલુ છે. અનુભવ થયો ટોચ અને તેમ જના તેની તેની રીતે તેટલા જ પ્રમાણમા અમ્મ ચવાની મ્યા એ પણ એક હૃદી કમના અભ્યાસનું પશ્ચિમ છે. પ્રત્યેકના દષ્ટિમાનું જુદુ જુદા હોય છે, તેમ પાધું તેમની તેમની એ િલિની ટોચ ઉપ

આરોદાય કરવાની અથવા એને અનુલવવાની રીત પણ અનગ અનગ હોય છે એટલે સત્યરૂપોના લખાગોમા વિમવાદ પણ હોય ખરો તેવે વખતે આપજે ખામ સચેન રહેનાવું છે બીજાઓ પરત્વે હૃદયના પૂરે દૂરા આદર, સહુલાન અને લક્ષિયુક્ત ઉદારતા રાખના છતાં પોતાના અનુલન ઉપર જ આધાર રાખનાનો તેમજ હૃદયમાથી મળતી પ્રેરણાને જ સ્વીકારનાનો માર્ગ વિશેષ કલ્યાણ કરનારો ધર્મ પડે છે, એનું મને મારા પોતાના અનુલવમા લાગ્યું છે તેથી જ ‘મનને’ મા લખ્યું છે કે—

બીજાના વિચારે રખે દોરનાવું,
તું તારા વિચારે ભને ખાન ગોથું

સ્વાનુલવનું પ્રગટીકરણ

જીવનવિકાસની લાવનાને દેખનાને મળે ને તેની પરાકાષ્ટાએ પૂર્ણત્વ પામી શકવાને કાળે પ્રભુકૃપાથી જે જે સાધનોનો અભ્યાસ ચલા કરવાનું બન્યું છે, તે તે પક્ષનાની હખીતનું જ્ઞાન હજી પણ મને રહ્યા કરેલું છે અને તેનો પણ સસિક ઇતિહાસ છે. પ્રભુકૃપા પ્રગટના તે પણ બ્યારે જ્યંત થનાવું હશે, ત્યારે થશે એની કશી ઉતાવળ નથી ને આપણું સાધનાવું તેવું લખાણ બંધત થવાથી જગતને ને સમાજને લાભ ધર્મ જવાનો છે, એનું પણ વશુ નથી. આપણા દેશમા અનેક અવતારો ધર્મ ગયા, કેટકેટલા મહાત્માઓ પ્રગમી ગયા અને ખુદ હાનના કાળમા પણ મહાત્મા ગાંધી ‘અહિંસા’ ‘અહિંસા’ પોકારી પોઝરીને લોકોએ તે પ્રમાણે વર્તવાને કહે છે. પરંતુ એ પ્રમાણે કોણ વર્તી શકનાવું ? લોકોને કશી જીવનની તો પડી નથી ખુદ શ્રીકૃષ્ણ અવનારી પુરુષ હતા, તો પણ તેમને તેમના કુટુંબીઓ પિતાની શક્યા ન હતા અને સગાંધીઓ અને કુટુંબીઓ એવા નાદરે દારૂ પીને માહોમાહે લડીને સર્વનાશને પામ્યા શ્રીમદ્ ભગવંત અને મહાભારત તો એમ કહે છે કે ખુદ કૃષ્ણને જ પોતાના

કુળનો નાચ કરાવવો હતો તેથી તેમ જન્મ્યું. પરંતુ મારો આ લખવાનો હેતુ જુદો છે. શ્રીકૃષ્ણ પોતે સાક્ષાત્ અવતારી પૂર્ણપુરુષ હતા, તો પણ તેમની અસર તેમના શરીરનાં સ્વજનો ઉપર યોગ્ય પ્રકારની પડેલી નથી તે તો દેખીતી હકીકત છે. કેટલાયે મહાત્માઓને તેમના કુટુંબી-જનોએ અવગણ્યા પણ છે ને અવદેશના પણ કરેલી છે; અને તેમના ઉપનના મહત્ત્વને ભક્તિપૂર્વક તેઓ પારખી ગઈલા નથી. આવા આવા મહાન પુરુષ અવતારી પુરો પાછો ગયા અને કેટલાય સંતમહાત્માઓ પાછો ગયા, ને તેમણે પોતપોતાના અમૂલ્ય અનુભવો વ્યક્ત કર્યા છે પણ ખરા તેમ જના સમાજ તો છે તેવો ને તેવો જ રહ્યો છે. આવા આત્માઓના સંસ્કારને ગ્રીવનાર કોઈ નથી, એમ મારું લખવાનું તાત્પર્ય નથી. ગીનાગાતા તો સ્પષ્ટ કહે છે કે તેના ભક્તને જ્યાંય જાણે આદર અવધર લે છે. તેનો અર્થ તો તે છે કે તેના શુક્લાત્માઓનો લાભ તેવા તેવા પ્રકારની ભૂમિકા-વાળા જે જીવો ફરી તેટલા જ માત્ર લઈ શકશે. એટલા માટે જ મારી જીવનવિકાસની સાધનાનો દતિદાસ લખવાને ઉનાવળ કરવાનું મને ફરી પણ દિલ થયું નથી. તમને જાણે આવા કાળગી લખી વ્યક્ત થવાનું પણ તમે જ્યાં મારી સાથે સાધનાના હેતુથી સંકળાયાં તેવાં નિમિત્તકારણને લીધે જ જાણી શકાયાં બને છે.

કરોંચી,

દરિ : છઠ્ઠ

તા. ૨૩-૪-૪૯.

(૧૯૨૪માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(વચનલિપિ)

ક્યારે થશે દિલથી દર પ્રભુ, જાગૃત ?
 ક્યારે કરીશ મુજ બંધનું આ લગાર ?
 મારે કંઈ જ કરવાનું રહે ન જાણી,
 એવી કૃપા-મદ્દ મારું પ્રભુ, હું તારી

સંવાદી જીવન જની શકશે શી રીતે
હુંથી ? મને સમજ તેની પડે ન મહેજે;
ઉત્કાન્ત મારી કરવી, કરું યત્ન તે હું,
હું પ્રાણી નિર્જળ, કશું મુજથી જને શું ?

*

*

મારું પ્રભુ, સ્ખલન યામ ઘણીય વાર,
ખાઉ હું લાત પણ ના સુધરી શકાય,
આવી દશાથી મુજને પ્રભુ, તું ઊગાર,
તારે લઈ શરણ પાર મને હિતાર.

(શિખરિણી)

મને કોઈ રીતે કહી પણ નથી ગોઠતુ જરી,
જવુ ક્યાં ? હૈયાને કરુ હુ દળવું ક્યાં ? ક્યમ કરી ?
મને મારું કોઈ મત રીઝવતાડું સ્વજન ના,
દિકાસો દેનારુ સ્વજન પ્રભુ, તુ એક જગમા.

*

*

*

મને જાએ રહેવા સતત મનને પ્રેર જળ તું,
નીચે જાયે મારી નજર કદી ના. એમ કર તું;
ધપાતુ રહેવાજો હરદમ અગાડી મુજ ધક્કા
કૃપા એવી તારી પ્રભુ, લિતરજો હુ-પર નકી.

*

*

*

ધૂમાતા ભાવોને મુજ હૃદયના ખૂન સ્વરૂપે
ખડા કેવી રીતે પ્રભુ, કરી શકુ ? તું સમજ દે;
નથી મહેવાતું આ ઊરથી જૂઝળવાયું મુજથી,
હવે કોઈ રીતે તુજ સહમ દર્શાવ તું ચહી.

મહુગુઝો જ હાથ પકડયો

પ્રત્યુદ્યાધી મને તો વિશ્વાસ છે કે મળા સદ્ગુઝ મટાગઝ
 હનત સમર્થ છે એમો જ મારો પ્રેમભાવવડે ખીને હાથ પકડો
 છે તેઓએ જ્યોતે પધારીને મને સાવનામા દીક્ષિત થ્યો તે
 પ્રમગની રસિક ચા તમને આજ (ગયા ગમગમાની માનવને હીરો
 પ્રસ્નુત થના) ખુલ્લા થઈને લખુ છુ મારે મીરાખેરી (પ્રથમદાલના
 દાગો તાનુકામા) અત્યજ મેવા મડગની મર્પદાદ સખામા એ
 વખતે હા તરી આપવાને જવાનુ હતુ તે દિવસે સવારની કારદમા
 દાહો જવાને માટે ટિકિટ પહુ મારી ને ત્યાં અહો જ્યાં જાઉ
 છુ, ત્યાં જ મારી દષ્ટિ એમએક સદ્ગુરની પર પડી તેઓ ખેડ
 કોમની બદાર એક ખૂણામા સાતપએ મિરાજેના હના જેવી દષ્ટિ
 પડી કે તુરત જ હુ તો પાછો વાપો ને તેઓથીને સાધ્વાગ દલત
 પ્રજામ પ્રેમમન્નિથી ક્યાં અને નહુ રાજી થયો તેઓથીએ દુમ
 ફરમાયો કે રહેવની ટિકિટ મારે પાછો આપી દેવી ઉમગમથી મે
 તો ટિકિટ પરત કરી દીધી અને મીરાખેરી નહિ આવી રાકાય એવો
 તાર દારોહ ક્યાં તે પછી તેઓથીને ઘેગ આપવાને પ્રાર્થના કરી
 તેઓ ઘેર પધાર્યા મસ્તીમા થી દૂદાદૂદ કરે, ને આમથી તેમ નાચે !
 નચિાલી ન ખી પોગમા અમે ત્યારે રહેતા હતા ત્યાં ખડીમા
 ઉપર એક નાનકડી મેડી હતી ત્યાં તેમને બેસા ચા તેઓ નચિાદ
 પવાયાં તે તો મારી પોતાની આનંદ પ્રાર્થનાના ભાર વડે ખીને
 પધારેલા હતા સામરમની નદીમાં એનિસિયિ ત્યાં દાનિનદાસ જ્યા
 જમવા હાથ માગુએ પૂલની યગઆતમા નીચે અધુઓના જે રહેવાનુ
 જે ત્યાં તેઓ પડી ગયેના ત્યાં નેમની સમાય ૪ દિવસ ગયેવાનુ
 અનેતું ત્યારે નીકળતી વખતે તેઓથીને માનસિક પ્રાર્થના કરેલી કે
 મા ત્યાં તો પગિનિયતિ ને સન્નેય મુખને આપથીની પામે રહી સમા
 તેની સમ્પના નથી આપ પોતે કૃપા કરીને નચિાદ પધારી યો

તો જ આપત્રી દ્વારા કઈક લાભપ્રાપ્તિ થઈ શકે' અટી 'લાભપ્રાપ્તિ' એટલે થુ તેની યોગ્ય ચમત્કર્ણ તે કાજે તો આ પ્રગટ્ટેરી ન હતી પરંતુ તે સમયે તેવી પ્રાર્થના કરી હતી તે તો ચોક્કસપણે યાદ છે

અશક્ય માગણી

તેઓ મેડીમા બેઠા કે તરત તેમણે મને કહ્યું કે 'હું તને સાથ નામા દીક્ષિત કરવાને આચો છું, અને તે માટે એક મોટું મનન જોઈએ' મેં તો ત્યારે અચ્ચો પામીને કહ્યું કે 'બાપજી, હું તો ગરીબ છું મારે કશી કોઈ મોટા મોટા માણસોની ઓળખાણ પિછાણ નથી ને એની લાગવગ પણ નથી કે જેથી કરીને કોઈક એવા મોટાનું મકાન મેળવી શકું' તેઓ તો આવેશમા આવી જઈને કદાચ મને મારી પણ બેસત, પરંતુ હું જવાબ આપ્યો ખસી ગયો તેમણે મને કહ્યું કે 'તું તો ગવેડો છે તારામા કશી અછલ નથી સાવ ધુધુ છે' એવું એવું કંટાળે બહુ ઉચ્ચાઈ હતો! પછી તો તેઓ પાછા બોલ્યા કે 'મોટું મકાન જોઈએ, એટલું જ માત્ર બસ નથી પરંતુ તે એકાન્ત જગામા પણ આવેલું હોવું જોઈએ' 'અરે! પ્રભુ! અહીં જ્યાં મોટું મકાન જ મેળવી શકનાની શક્યતા નથી, ત્યાં વળી એકાન્ત જગાની તમે પાછા વાન કરો છો।' એવું મનમા બોલું છું, ત્યાં તો તે પાછા લજ્જી બેઠ્યા અને બોલ્યા કે "એક મોટું મકાન જોઈએ, અને તે પાછું મૂર્ખા એકાન્તમા હોવું જોઈએ એવું જ નહિ પરંતુ પાસે એક જળાશય પણ હોવું જોઈએ એવું મેળવીને જ નહીં જ નહીં મારી પાસે તું પાછો આવે આવ "

આવું કેની રીતે મેળવવું તેની મને તો કશી શક્યતા કે સમ્મ પડી શકતી ન હતી એટલામા તો મારે કામે જવાનો સમય થયો તેઓશ્રીને મેં તે માટે પ્રાર્થના કરી ને સમતિ મેળવી મારી બાને તેઓશ્રીની મેં ભાગવણી કરીને હું તો મરીમ ભાગ્યે શાશ્વત કામે જવાને નીકળ્યો

સનનન કાસમસાહેબ

રસ્તે જતાં જતાં રોજ મારે વહોરવાડમાંથી પસાર થવાનું હતું. આપણે બધા વિદ્યાર્થીઓમાં રહેલા, એટલે તે સંસ્કારને કારણે હિંદુમુસ્લીમ એકતાનો ભાવ પણ જાગેલો ખરો. તે ભાવથી પ્રેરાઈને રોજ જતાં જતાં વહોરવાડના એક પ્રતિષ્ઠિત સનનન કાસમ સાહેબને હું રોજ ‘અસ્સલામુ આલયકુમ્’ ભાવથી નિયમિત રીતે કરતો. અને મારે રોજ ત્યાંથી જવાનો સમય મિનિટે મિનિટને પૂરી રીતે નિયમિત હતો, એટલે તેઓ પણ દરરોજ પોતાના મકાનના ઓટલા ઉપર મારી રાહ જોતા બેસા રહેતા. તેમને હું પ્રેમથી સલામ બરતો ને તેઓ પણ તે રીતે પાછા વાળતા. આવો અમારો અતૂટ નિયમ હતો. પરંતુ આજે તો ‘એક મોટું’ મકાન, એકાંત જગા અને પાસે જળાશય !’ એ જ વિચારસરણીમાં મારું મન ફૂંખી ગયું હતું. તે કારણથી કરીને હાજી કાસમમીયાં સાહેબ ઓટલા ઉપર બેસા રહ્યા હતા, તોપણ તેમને મેં જોયા નહિ, અને વીએક ડગલાં આગળ ચાલ્યો ગયો. રોજની સલામ લેવાના અભ્યાસને કારણે ત્યાંજ સલામની સ્મૃતિ જાગી તેથી પાછો ફર્યો, અને કાસમમીયાં સાહેબ પાસે આવીને તેમને સલામ લેવાનું ચૂકી ગયો, તે માટે તેમની કમા પણ માગી. ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે ‘અલ્યા ! તું આજે કયા વિચારમાં ફૂંખી ગયો છે ?’ મેં કહ્યું કે ‘મારે ઘેર એક બોલિયા સાહેબ પંધાર્યા છે.’ તો તેમણે કહ્યું કે ‘એ તો તારા સારા નસીમની હકીકત છે.’ પરંતુ મેં તેમને કહ્યું કે ‘એટલાથી જ પતતું નથી. એ તો એવુંએવું માગે છે કે જે કદી પણ મેળવી ન શકું.’ ત્યારે તેમણે મને કહ્યું કે તું જરાજર માંડીને મને બધી હકીકત કહે તો ખરો ! તે જણી મેં તેમને બધી વિગતવાર હકીકત કહી સંભળાવી.

મારો બંગલો લે

તેમણે કહ્યું કે ‘અરે! ભગત! તું મૂંઝાય છે શા માટે? આપણો એક મોટો બંગલો ડલાણને રસ્તે છે અને તે એકાંત જગ્યામાં છે. તેની નજીકમાં વસ્તી પણ નથી અને પાસે જ રામ તક્તાવડી પણ છે. જા, તે તને વાપરવા આપું છું. લે આ તેની કુંચી, લઈ જા અને તારા ઓલિયાને તે બંગલામાં રાખજો.’ આ મકાનની તો મને ખબર હતી. શ્રી. ઈન્દુલાલભાઈના સમયમાં ત્યાં જ હરિજન આશ્રમ ચાલતો હતો અને ત્યાં ઘણો સમય હું રહ્યો પણ હતો. આતું મોટું મકાન, એકાંત જગ્યા અને જગ્યાશય તેઓશ્રીના માગવા પ્રમાણે જ મળી ગયાં, તેથી દેટલો બરો આનંદ મને પ્રગટેલો. તે તમને કેવી રીતે સમજાવી શકું ને વર્ણવી શકું?

ભાવના અને સંયમ

મને તો દોડીને એકદમ મારા ગુરુ મહારાજ પાસે જઈને તેમને પગે પડી જવાનું દિલ થયું. પરંતુ તે કાળે પણ કર્તવ્યનું ભાન જખર-જસ્ત હતું, તેથી તેવી પ્રગટેલી ભાવનાના પૂરથી પણ તણાઈ જવાનું માંડી વાળીને મળેલા કર્મમાં જ પ્રવાણ કરવાનું રાખ્યું. મરીડા. ભાગીએ જઈ, કામથી પરવારી કરી, પાછો ઘેર આવ્યો, ત્યારે તેમને ગદગદ ભાવથી પ્રણામ કર્યા અને બનેલી બધી દુકીકત કહી સંભળાવી. તે પછીથી તેઓને લઈને તે મકાનમાં રહેવાનું રાખ્યું હતું ને ત્યાં મને તેઓશ્રીએ સાધનામાં દીક્ષિત કર્યો.

સદ્ગુરુની અપાર કડુણા

આ પ્રસંગની અસર મારા જીવન પર એટલી બધી તો બાંડી પડેલી છે, કે તે અસરથી જે ભાવના પ્રગટ થા કરેલી, તે ભાવનાએ મને સાધનામાં ભાંગી પડતાં પડતાં દમિયાં ઉગારેલો છે. તેઓશ્રી મારે ત્યાં નડિયાદ પહોંચ્યાં તે તેમની અપાર કડુણાનું શ્રેયસ્ક જીવન-

ભગતુ દષ્ટાત છે આવી તેમની મદજ કરુણાનો અદ્ભુત પ્રતાપ
કદી પણ હું વીમરી શક્યો નથી

સ્થૂળ કરતાં સૂક્ષ્મનું વિશેષ મહત્ત્વ

કદી પણ મે તેમની છબી પામે નાખી નથી, ને તાખવાનું દિવ
થયુ હોત તો પણ તેટલી રકમ ત્યારે મારી પામે ન હતી—નેકે
પ્રમુદ્ધપાથી મારા સદ્ગુરુ મહારાજની મારા દિગ્માની ભાવનાથી
પ્રેરાઈને તેમનું સામાર સ્વરૂપ પ્રગટાવવાનું હોત તો બન્યા કરેતુ છે,
અને અતઃમા તેવી રીતે તેમને જમાવાનું અને જમાવીને તેઓશ્રીને
પ્રત્યક્ષ કરીને તેમની કૃપામદ્દ મારવાનું અને પ્રેરણા પામવાનું કરી
તામાયુ છે શ્રીમદ્મુરુતુ પ્રેમભક્તિનાનપૂર્વકનું અવલમ્બ અને તેમાથી
મળના ભાવ ને શક્તિ તે વચ્ચે કોઈ જુદા જ પ્રદેશની દનીકન છે તે
મેહુ મ ના, તે એકાત જગા ને તે રામ તનાવડી આજે પણ હયાત
છે માગ જીવનનિશામનુ તે એક પવિત્ર તીર્થસ્થળ છે પરંતુ વાર-
વાર તે સ્થૂળ તીર્થસ્થાનમા જઈને પાવન થવાનું પણ મે કહેતુ
નથી તેમ જના તીર્થસ્થળની ભાવનાથી અસરને હુ કદી જૂધી
શક્યો નથી સ્થૂળ ભાવના કરતા સૂક્ષ્મની ભાવનામા પ્રમુદ્ધપાથી
પરાનાઈ રહેવાનું ને તેમાથી મેન મેગનવાનું જાનભાવ સાધનાની
શાઆતથી જ તેઓશ્રીની કૃપાથી મેળની રમણુ હતું

નિરાકાર ભાવની યથાર્થ પ્રાર્થના

કોઈ જીવને યોનાના સદ્ગુરુનો આવો પ્રત્યક્ષ સામાર ભાર ન
પ્રગટી શકે એટલેકે મુનિપત તે ન થઈ શકે, તેમ છતાં કોઈ દ્વાર ત્રીથી
કે ભાવનાથી પ્રાર્થના થાય તો તેની યથાર્થતામાં મક્કના ખરી
કે નહિ, ને વિરે વિચારનાં સમગ્રન કે પહેલાં તો ભાગ્યની કોઈને
કોઈ પ્રસન્નથી કરી ઠા તો પ્રમે, કોઈ આધ્યાત્મ-અધ્યાધ્યાત્મી પ્રમે,
આધ્યાત્મ નો જેતુ અવલમ્બ નીચેતુ છે, તેનું સ્મરણ થવાથી પ્રમે,

અથવા તો કોઈ મુશ્કેલી, દુઃખ કે એનું પ્રગટતા તેમાથી કંઈક
હજવારા મેળવવાને પ્રાર્થના કરવાનું દિન થાય ને તેના દિનમાથી
લાગણી પ્રગટે ખજા પ્રાર્થના જે પ્રગટે તેમા ચોખ્ય સવેદન પ્રગટવા
માટે તેના મૂળમા લાગણી ને લાવના પ્રગટેના હોના બોધને જે જીવે
જેનું અવનવન લીધેનું છે, તે અવનવન પરત્વેનું બો તેનું દિન
જાગેનું દોષ તો તેના પરત્વેના લાગણી લાવના, ભક્તિ વગેરે પશુ
તેનામા બને તે સાકાર રૂપના પરિણામમા ન પ્રગટતા દોષ એટલે
કે સદ્ગુરુની શ્રુતિ તે નિહાળીશકતો ન હોય તેમ જીર્ણ તેવા અવ
લમનના જ્ઞાનનું વ્યક્તત્વ પ્રાઈ ને કોઈ રીતે તેના વર્તન તરફ
પ્રખ્યાઈ જતું પડે છે તો તેની નેની લાગણી ને લાવના યથાર્થપણના
ગૂણી શકાય, અને લાગણી કે જ્ઞાનના યથાર્થપણના દોષ તો તેની
પ્રાર્થના યથાર્થતાવાળી બણાય

કરાચી,

હરિ ઓ

તા ૩૦-૪-૪૦

(૧૯૨૪મા કરાચીની પ્રાર્થના)

[સિખરિતા]

બધાને પ્રેમ પ્રેમો	જગ જગર આધાર હીસતો
અકેને તેથી તો	મુજ પર રહી હું નવ સખો,
કૃપાથી તારી તે	મુજ હૃદયમા એમ બિગિયુ,
દગાપુ છે ત્યારે	તુજ પદ હવા લે શરણુ તુ

*

*

હૃદે તારુ નિલે	ભજન કરવા પ્રેમ તુજ દે,
હૃદે રંગી દેજે	તુજ રતિ મંદી તાત મુજને
સંગે લાવેના	નિરમળ પ્રવાહે મુજ થકી
નવાજે, લેવાજે	હૃદયમદિ આગ્વાદ મનથી...

ભને વોડો નિદે,
ધપાસે એ રીતે
રહેશે ને દીને
સકેવેથી એના

જગની ક્યેં એમ પગવા
તુજથી ડગલુ એક પશુ ના,
જગ તુજ પરે ન્યાગ મનશે,
છાકડુ પત્રી કુધઈ યશે

*

*

ગમે તેવી હોતા
ન છોડાવે દુધી
કળો ત્યારે હુમા
રહેવાને દુધી

દુખદ સ્થિતિ મારી ત્યમ છતા
ધીરજ વળા સ્વતોપ દિનમા,
કઈ પશુ નહી ફેર પડશે,
સમરસ દશામા સહુ, પ્રભો !

*

*

મહામાયા તારી
મહા ભારે ભારે
દિમામે એ જોના
છતા જે કે થાયે

કથમ કરી પ્રભુ, હુ છતી શકું ?
સર્વિ-જન તણુ ચા'સુ ન કયુ
જન પરમ હુ પામર જ છુ,
મુજથી કરતો તેવુ સમુ

*

*

હમે જો કે મૂઢી
ચનાવ્યા જેથી હુ
બિખારીની પાસે
ખચાવી લેજો તુ,

મુજ પતિતની, માત્ર પ્રભુ તુ,
જીવન-વ્યવહારો મુજ કરુ,
કઈક મળતા ગર્વ કરુ તુ,
કરમતુ, મને તેથી પ્રભુ, તુ

દરિયામા ચાલ્યા જવાની આજ્ઞા

પ્રભુની કૃપાથી અદ્યુક્ત મહારાજની આજ્ઞાતુ ગ્રેમમન્તિપૂર્વક
પેટાના ભાવના હિમજમથી પાવન કરતો તેના એ પ્રસંગે સારી
રીતે તમારી જાણુમા છે, કેમકે તમે મારી સાથે કરાંચીમાં જ હતા

ત્યાં કરાંચીમાં રહેતો ત્યારે રોજ કથાકને કથાક ફરવા જવાનું
કર્તા કરતો હતો એક વાગ સવારમા દરિયા કિનારે સામે સુધી

ફરના જવાનું બન્યું તે સમયે શ્રીસદ્ગુરુ મહારાજની આજ્ઞા દરિયામાં ચાલી જવાની મને થઈ ગ્યું. ગીતે તો તેઓઆ ત્યાં દાગર ન દના, પરંતુ દિનમાં તેઓએ પ્રગટ થઈને તેની આજ્ઞા ફરમાવી હતી આ કઈ માત્ર ભ્રમણાનો પ્રસંગ નથી, અથવા તે ગાડપણ હતું એમ પણ નથી શ્રીસદ્ગુરુ મહારાજની પ્રત્યક્ષ દાગરીનું બાન થતાં તેનું જ્ઞાન પણ મને પ્રગટયું હતું એમગે મને દરિયામાં ચાલી જવાનો કુશળ કર્યો કે તરત પ્રેમભક્તિના ઉભંગથી તેનું પાનન કર્યું છેક મોઢા સુધી દરિયાના પાણી આવ્યા, ત્યાં મુઠી એકમાત્ર સદ્ગુરુના અરણ્ય-મળે પ્રાર્થનાનો જીવંતોત્તમતો ભાવ પ્રગટેનો રહ્યા કર્યો હતો તેટલું ને તેનું ભાન ને ગળે હતું તે આજ પણ તાદૃશ્ય છે તે પછી શુ થયું તેની કની ખમગ નથી મગ્યીના આપણા કિનદૂરના બગનાથી ક્યાંયે દૂર જેને આવે દરિયાના પાણીથી દૂર ફેંકાઈ જઈને શરીર પડી રહેલું હત, અને શરીર પડના કપડા બીજાએલા હતા જાઓ ત્યારે તે ખૂન પાણીથી લદ્યા ધરેના ન હતા, એમને ધાર્યું કે થોડોક સમય શરીરની મેલાન અવસ્થામાં ત્યાં પડ્યા રહેનાનું બન્યું હતો શરીરનું ભાન પ્રગટતા બીજાને ચાનવા માગ્યું અને તે પછી બગને આવ્યો કપડા પણ બધા પનમેના હતા તે બેઈને તમે જવાએ જ પૂજાપાઠ પણ કરી હતી

આહી થી નાગો આવ્યો જા

બીજા પ્રસંગની લખીકલ એની છે કે પટેના કુ રમજન મદિનામાં રોમન કબ્રો હતો કરાવીયા પણ તેમ કર્યું હતું અને ઠંદને દિનમે ઇદગાહના મેદાનમાં, જ્યાં લખરો મુસનમાન લાઈઓ એખી સાથે નમાજ પડે છે, ત્યાં જવાનું મને ઘણીમણી આતુરતાથી દિન થયું ઘરમાં બધાએ કર્યું કે ‘આવા તમારા, ધોતિયુ, પહેરણુ ને ડોપી સાથેના વેડી ત્યાં દાગર ગહેવાનું થતા મુસનમાન લાઈઓ કદાચ તમને કઈક કરી બેમે તો ? બધાએ તે જાનના ભય પગ ધસો

બનાવે અને મને વાનાનુ ક્યું પણ માટે તો જુદા જુદા એકે
 મોટા હર્ષને તે અંતે પહોંચી ગયો. નમાની જગાને દલગેલી
 સખ્યામાં સુમનસ લાઈએ એના યોગ દના તેઓ નમા
 પતા પતા જે રીતે નીતે નમાને લાગે દના ને ધૂટાએ
 દના, તેમ તેમ હુ પણ કરતો, પણ હુ તો માત્ર દિવસ માત્ર
 અત્યંત દિનની પ્રાર્થના કરતો તે બધું પૂરું થયું ને જવા વિદ્યુત
 પવા માટે, ત્યાં મને સદ્ગુણ સદા દર્શન થયા હુ તો ત્યાં
 જ જુદા જાણે પો પાપો તેમજે મારી પાપ ચામડીને માથા પર દાખ
 મૂકી હમ ક્યાં કે 'અલીથી નાગો ચર્ષને તારે ઘેર ચાલ્યો જ'.

આજ્ઞાપાલનનો અમૂલ્ય પ્રસંગ

મને સાનોસાય દિનમાં વાગી ગયું કે 'દેવે તે આ ખરેખરી
 પણ આવી લાગી આ પણ ચૂંચા તો ખરી અ પીતી વેળા ચૂંચા આ
 પણ પ્રેમભક્તિથી તે આજ્ઞા પાળવાની સાની પણ હતી દેહનું
 મમત્વ, દેહની મગમા, અને દેહ પનો સંકેત—તે બધાથી મુક્ત
 થવાનો આ એક અમૂલ્ય પ્રસંગ લખવાને કૃપા કરીને સંપન્ન
 તેજ દેહને જે માત્ર કષણ કાળને હુ બીમજભાઈને (શ્રદ્ધાવિરલ
 નામ) નોપી દઉં, તો તે તો મને તેમ ન દેવા દે અને મને મોટામાં
 ગાયને મૂકી દઈ કિન્નરના જમને જ લઈ જાય. એકે આપને
 જમને કોઈ કોઈ વાર અનમારના વતની શ્રી કલ્યાણપુર આવના
 ને તેમને આજ્ઞા માર્ગ પાલે કઈ અભિચિ પસ ખરી, એટલે
 તે લાઈ મારા આજ્ઞા પ્રકારના આજ્ઞાપાલનને કદાચ જરામર સમજ
 રાખે એમ જાણીને તેમને ત્યાં એસવાનું બહાનું કહીને મોટાને
 ત્યાંથી નવાના કરી દઈ અને માત્ર કષણ વગેરે બધું તે લાઈ
 કલ્યાણપુરને મોપીને હુ ત્યાંથી નવાના માડીશ એમ વિચારી મોટાને
 કલ્યાણપુરને ત્યાં લઈ જવાની સૂચના કરી પડી બીમજભાઈને
 કહ્યું કે 'બધુ (શ્રી પસદમાઈ) અને જમને કહેજે કે હુ કલ્યાણ

પુરને ત્યાં છું. ત્યાંથી નિરાંતે આવીશ. મારી ક્ષી ફીકર ન કરે, ને બધાં જમી લે.’

મહેબૂબનો હુકમ

તે પછી મોટર તો ત્રિદાસ ચર્ચ ચર્ચ હું દાદર પર ચઢીને શ્રી. કલ્યાણપુરને ત્યાં ગયો. કલ્યાણપુર મળ્યા. તેમને મેં જણાવ્યું કે ‘આજે તો પરમ સૌભાગ્યનો ને સદ્ભાગ્યનો સુરજ જાગ્યો છે, મને મહેબૂબનો હુકમ મળ્યો છે ને તેનું મારે પ્રેમભક્તિથી પાલન કરવું છે.’ તેમને મેં કેવો હુકમ હતો, તે કહી સંભળાવ્યો ત્યારે તો તે પથુ ગભરાઈ ગયા. ‘ના, ના, અહીં નહિ, અહીં નહિ.’ એમ બોલી જાક્યા. પરંતુ મેં તેમને શાંત પાડીને સૂચવ્યું કે ‘તમે ખાલી ખાલી ગણાઓ નહિ. તમે નીચે રસ્તા ઉપર આવો; તમારા ઘરથી થોડેક આગળ જઈને હું મારાં કપડાં તમને ઉતારી આપું છું. તે બધાં કપડાં લઈને સાધકિક પર કિસ્ટનમાં બંગલે જાઓ. બાપુને (પરસદભાઈને) તથા બધાંને મારી આ હકીકત જણાવજો ને કોઈ જરા પથુ ગભરાય નહિ. હું નિરાંતે જો ફરતો ફરતો ઘેર જરૂર આવી પહોંચીશ. માત્ર ક્યારે ઘેર પહોંચી શકીશ તે ચોક્કસપણે ન કહી શકું.’

અદ્ભુત ભાવમસ્તી

પછી મારાં બધાંજ કપડાં શરીર ઉપરથી ઉતારીને ભાઈ કલ્યાણપુરને મેં સોંપી દીધાં. જેવાં કપડાં ઉતાર્યાં કે તરતજ શરીરના રોમેરોમમાં એક એવા પ્રકારનાં ભાવ ને મસ્તી પ્રગટ્યાં અને તેને આવેશ ને હુસ્સો એટલો જવો પ્રચંડ હતો કે જમીન પર પગ પથુ ટેકવી શકતા ન હતા. જાણે પૃથ્વીથી અદ્ધર જડતો જ હોઈ, એવું મને લાગ્યા કરતું હતું. થોડીક પગેમાં તેવું ભાન પથુ વિલીન થઈ ગયું. શરીર ચાલ્યા કરતું હતું, પરંતુ તે ચાલ્યા કરવાના ભાન

જના, કોઈ દુષ્ટ જ ત્રાસુ ભાન અતઃમા અતઃથી ત્યારે પ્રવર્તુ
 દતુ એની નિયંત્રિમા પ્રાચીના મોટા નોગ રત્નાઓ ૫૦ થઈને
 દયા કયાથી ચાલવાનું થકુ હશે તેની કલ્પી ન ખજા નથી માનએક
 અંગે એક જો । સાન્નિદે મને મેલ્લાનો પ્રત્ન કર્યો હશે, તે ખ્યાલ
 આઠોપાત્રો છે ત્યારે એની પ્રયત્ન ખૂબ મરી દત્તી દે ને જોગ સાન્નિ
 'સાધિમામા, ઈ મુમારડા' એમ મોતી સનામ ભરી દત્તી નેમુ
 ન પાર્થિવ ભાન મને પ્રાગ્મ્યુ ને પાહુ વિનીન થઈ ગયું

શુરુનુ વહાલ

તે પત્રીથી ચાલના ચાલના ગત્તીના મગલા પામે આત્રો,
 ત્ના ત્રીસ-ગુરુ પોતે જામા દત્તા તેમજે મને જાતી સ મો ચાંપીને
 ખૂમ વળાન મ્યુ મારો મગ્ડો ખૂમ ચામલો તે મધુ માર
 યાદ મ્હો મધુ છે તેમજે મને મેળ તોડવાને માટે પુ અપિવાની મ
 પનુ આપી આ પત્રી પાહુ બકુ ન ભાન જનુ મ્હુ, અને નળી
 પાહુ ચાલવનુ શરૂ થયુ તે કેવે કેવે ન્હને થઈને ચાલવાનુ થયુ
 તેનુ કેવુ ભાન નથી માત્ર દિગ્ધાની જાહુથી મિનૂમનમા આપજો
 મમનો ખમેએક ફૂટ આપો દરો, ત્યારે શરીરનુ ભાન પ્રાગ્મ્યુ બને
 ત્યાંથી ખૂમ મોઢેમોઢેથી ખૂમો મારીને મારા પનેવાના કપડા મમા
 આ દત્તા તે વખતે તમે કમનીમા આપજો થે ન દત્તા મેટને
 આ દખીલ તમને ફલ પ્રત્યક્ષ યા છે જે મારે વિરો દરી દરી
 વાતો થઈ હશે ને થ શુ ચર્ચામુ હશે, અને માટે મટે કંડી વિના
 થઈ દરો, તે તમે ત્યાજ ત્યારે દત્તા તેથી જાજો છે

મગની,

દરિ હે

તા ૫-૫-૪૦

વાના (૧૯૪૪માં કંગાણેલી પ્રાર્થના)

ને સોપીને (ચિખવિજી)

ત્યાં સર્વ સંપ મુજ મળે, ત્યાં જા
 કુ (શ્રી પદ્મગીત ૫૦ તારી ૨૦ દ્વા)

પ્રભો ! હેતુ તારો નવ કળી સમયે મુજ થળી,
રહેનાને, દેજે નમ મમ મને ઐ સ્થિતિ મહી

*

*

અરે ! બધા રસા મે તો નુ જ અગાધા પ્રભુ કુર્ત,
જગે દીક મે તો પતિન બનતુ એક પ્રભુ વું,
પ્રભો, હારી તેથી તુજ ગરજ આ યો હ રવા,
કૃપાદષ્ટે બેને મુજ પા, બતુ મુજ તુજમા.

*

*

સદા લાગી રહેને સતત સૂરના તારી મનમા,
તનાકારે ટલિ સ્થિર થઈ રહેને તુ-પદમા
અન્યથે ક્યારે કહે, મુજથી તુજમા એક હૃદયે ?
કૃપા ક્યારે એની તુજ જિવગે મારી પગ તે ?

*

*

મને પાપી માતુ મન કરતુ ખેન અનગા,
પૂરુ રમજીદી છે, નર મમજતુ, તુ કર કૃપા
દવે ધાયુ એને તુજ પ્રભુયથી મુજ કરીને,
પૂરેપૂરુ તાત પદમગમા લગ કરી ફે

*

*

કમાપી તેનુ છે થન પરમ કયાણુ-પયનુ,
મો જ્યથી રમ્મે કમ નર નડે કોઈ રીતનુ,
હો એકે એન દામુ પણુ જ્યા નુ નદિ દડે,
સદા મારે મમે સતત વળગીને ન્દી શુઃ

*

*

ધમેતુ મેતુ ને ! મુજ મન પ્રતુ, ગ્વચ્છ કરી દે,
દમેયા રહે લાગી તુજ રક મને એમ કરી દે,

તને ભારે સેવ્યા મુજ થકી કરાજો હૃદયથી,
હૃદયે થાજે તારુ પ્રભુ, રટણ ને ચિંતન દુષી.

સંપૂર્ણ શરણાગતિની ભૂમિકા

જે માત્ર તમારી હાજરીમાં બનેલા સદ્ગુરુ મહારાજની આજ્ઞા-
પાલનના બે પ્રયત્નો કરાંચીમાં બન્યા હતા, તે જ આગળના કાગળમાં
ટાક્યા છે. આવા તો કેટલાય પ્રસંગો જીવનમાં છે. આ જે પ્રસંગો
ટાક્યાનું કાગળ તો એ છે કે તેના તમે પ્રત્યક્ષ હાજરાદાર જીવત
સાક્ષી છો. મારા જીવનમાં સદ્ગુરુ મહારાજની આજ્ઞાનું પ્રેમભક્તિ-
પૂર્વક પાલન કરવાના જે જે પ્રસંગો છે, તે બધા આશ્રય પમાડી
શકે એવી રીતના છે અને સામાન્ય માણસની જીવિત તો તેને સાચા
તરીકે માની ન શકે એવા છે. આ તો તમે જાતે જ હાજર હતા,
અને બેધડક પ્રેમથી તેનું હકીકતપણું તમે પોતે કહી શકો છો,
એટલે જ મેં તમને લખ્યા હતા. જીવનવિકાસની ભાવનાને આકાર
પમાડવાને કાળે મનમાં આમ કે તેમ કોઈ પણ પ્રકારના વિચાર
ન જ પ્રગટી શકે એવી પ્રેમભક્તિની ભારનાથી તેનું પાલન થાય,
તો સંપૂર્ણ શરણાગતિ પ્રગટવામાં તે ધણે મોટો ભાગ ભજવી શકે છે.

શ્રદ્ધા

ત્રીસદ્ગુરુની આજ્ઞાના પ્રેમભક્તિપૂર્વકના પાલનમાં જીવનનું
કેટલાંજી છે એવાં અને આજે પણ જ્ઞાનપૂર્વકનાં હૃદય શ્રદ્ધા અને આત્મ-
વિશ્વાસ છે ખરેખરી શ્રદ્ધા પ્રગટેલી તો તેનું નામ કે જેમાં શંકા,
સંશય, વિચાર કે દૃષ્ટાંતે રચાન થયેલ જે શક્તિ ભાવનાની ભૂમિકામાં
પૂરેપૂરા તદાકાર રચાવી શકે અને તેમાં પૂરેપૂરા પરોવાયેલા ગદેવાનું
જેમ થી કરીને બને, તેનું જગ તે શ્રદ્ધાનું જગ છે. શ્રદ્ધાનું જગ
આપણને સંધિગતિ આરુપાર કરાવી દે છે. એવા પ્રેમભક્તિપૂર્વકના
આજ્ઞાના પાલનમાંથી જ આવી અણખોલ શ્રદ્ધા પ્રગટી શકે છે.

શુરુની પ્રસન્નતાની પ્રસાદી

આવી રીતે બ્યારે પ્રેમભક્તિથી સદ્ગુરુની આત્મા આપણે
પરેપરુ પાવન કરીએ છીએ, ત્યારે સદ્ગુરુને આપણે માટે તેના
દિનમાં જે ઉમળકાનો સતોપ પ્રગટે છે, તેવો સદ્ગુરુને! આપણા
પ તે પ્રગટેવો દિવનો સતોપ તે આપણા જીવનનું પરમ વ્યાજ
નિષ્ફળતાનું છે, તે પણ મારે દિવથી એક સાચેસાચી કહી શકું છે.
આવા પ્રકારના આત્માપાવનથી તેઓ મારા પર ખૂનખૂન તાજ થયા
હતા અને સતોપ પામ્યા હતા, તેનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તેઓથીએ મને
જે બહુ મોટા ઝડપિયાઓ આપ્યા તે છે એક મોટા કાંડિયામાં
જુદી જુદી જાતની મીઠાઈઓ લેવાની હતી અને બીજા મોટા કાં-
ડિયામાં જુદા જુદા પ્રકારના ફળો ને સૂકો મેવો હતા સામાન્ય રીતે
રસિવારે અમે બધા કચાપ બહાર જતા નહિ પરંતુ એક રસિવારે
મને કાંડિયા શહેરમાં આવેલી શાક-માર્કેટ, કે બ્યારી દુ રોજ શાક
ભાજી ખરીદતો, તે શાક-માર્કેટમાં જ્યાંનું દિવ ચથુ પરંતુ નાની બહેન
તો મારી મજૂરી કરીને મને કહે કે 'તમને તો પેસ તમારા સાર્થ-
બાન્ય બોલાવતા હશે.' એમ કરીને મને તે દિવસે શહેરમાં તે
જગ દીધો નહિ તે દિવસે શ્રીસદ્ગુરુની હાજરીનું લાન આપોયે
દિવસ રજુ હતું બીજો દિવસે સવારે મિથિલા રટીમ નેનિગેશનની
આદિસમા બધાને મુઝીને મોટા લઈને દુ શાક-માર્કેટમાં ગયા પેસાનું
પાકિટ આદિસમા જ નહી ચથુ હતું રોજ ને રોજ એક જ ફુડાનેથી
શાક લેવાનું ગખતો, એટલે શાકવાળા લાઈએ જતું જોઈનું શાક
મને આપ્યું બ્યા દુ દુ રાજેથી બહાર નીકળું છું, ત્યાં જ શ્રી-
ગુરુમહારાજ પોતે જ્યાં હતા તેમના દર્શન થતા વેત જ હુમ્મમાં
એટલો બધો પ્રેમનો કુવારો ફટકો કે માગથી તેમને સન્ન
વળગીને ચોટી જ જાય. તેઓથીએ પ્રભુ મને જદું જ પ્રેમથી
મૂખી વધો દત્ત. ખરી મને કહ્યું, 'અર્થ કાને નાગી કેટલી બધી

સાદ જોઈ જો મોટા કરડિયા તારે માટે પ્રસાદી તરીકે જા પો હતો, તે આખરે તારા નામ પર મે ખેરાત કરી દીધા હવે આ જે મોગ કરડિયા મે તારે માટે રાજી થઈને પ્રસાદ તરીકે આજોવા છે, તે તું હાઈ જા મોટરમા તો માથે તેવા ન હતા એટલે મજૂર કનડીને હાઈ ગયો હતો તમે પણ તે સમયે કરામીમા મારી સાથે ટાન્ડ હતો, અને આ પ્રસાદ આખવાની તમે મજા માણી હતી, તે પણ તમને યાદ છે તે પ્રસાદ કેટલા બધા દિવસ ચાલ્યો હતો ! અને કેટલા બધાને વહેંચ્યો પણ હતો !

ધ્યાનમા સદ્ગુણના દર્શન

આ પ્રસંગ જો વિષે મન્યો, ત્યારે આપુએ (વેષમના પડીને) મને કહ્યું કે ' તું તારા ગુરુ મહારાજને આપને ઘેર બોનાની દાન આદ્ય પાઈ કરીને તેમને નિદાય આપીએ ' પરંતુ તે હાલ જ્યાં હોને ઓ કયા રહેતા હશે તેની તો મને જ્ઞી ખબર હતી જ નહિ આ બાબત પૂછનારનાનું કરી પણ મને વિનમ્ર ઊગી શરેતુ નહિ એટલે આપુએ મને જણાવ્યું કે ' તું ધ્યાનમા જઈને શરીરનું બાન જગ રહેવાની અને એકમાત્ર ચેતનમા જ એકાગ્રમાત્ર થવાની પણ પ્રયત્ન ઓ તેનું બાન જનું રહેવાની નક્કી પર હોય, તેજ પછે તેઓશ્રી કયા છે તે પ્રશ્નનો સત્ત્વ હૃદય-આધારમા ધારણ કર એટલે તેઓશ્રી કયા છે તે તને આપણે જણાઈ આવશે પગીથી તેમજ તું તેની બાબતે પ્રમુદ્ધ થઈ થયેલી સૂચનાનો સ્વીકાર કરવાનો અભ્યાસ તો થયેલ હોય વખતથી ચાલ્યો આવતો હોય (આજે પણ કોઈ કોઈ સૂચના કરે છે તો તેનું પાન કરવાનું જની જનું હોય છે, તે તમામ બર્માની જાણુની દરકાર છે) એટલે આપને તો મદયા ધ્યાન કરવા, અને ધ્યાનમા તદાત્તજલ પ્રયત્ન પ્રયત્ન કરીને જેમાત્ર થવાની સંગો-ગતી અણીની પણ તેઓશ્રીના સ્થાનના બાન વિશેનો સકલ હૃદયધારમા દુની કૃપાથી મુન્નાનું જની સમ્પુ જનું અને તેઓશ્રીની

કૃપાથી તેમના દર્શન કરાવી શકેથી બહુ દૂર છેક દરિયાને કિનારે કિનારે તેઓ ચાલ્યા કરતા હતા, તેની તેમની ગતિમાન સ્થિતિમા મને થયા હતા એ તેમને ત્યારે ચાહ પીવા આનંદાનું ભાવશીની નામ તાપી કહ્યું તેમણે પોતે તે સાલગીને કહ્યું ? 'જો, તારે મને ચાહ જ પાવે! છેને ? તો હો, આ હુ ચાહ પીઉ છુ, એમ કહી પોતે ચાહ પીના સાગ્યા હતા, એમ પણ એ ધ્યાનમા જ પ્રત્યક્ષ જોયું આવા દર્શનની હકીકત ધ્યાનરથ ધિતિ ગયા પછી સરીરના ભાનમા આનંદા મે તમને બધાને કહી સાલગાપી હતી, તે તમને હજી પણ બરાબર યાદ છે એમ માતું છુ

સસ્કારના જુદા પરિણામ

આ બધું તમને સમજવાનું મરણ્ય તે એ છે કે ધ્યાનથી પણ દેવી દેવી ગમ્યતાઓ મળી શકે છે, એ તમારા ખ્યાલમા આવી શકે આ નીચથી સાધનાના ક્ષેત્રમા તેના આત્મિકપણાથી જે જે કંઈ પ્રભુકૃપાથી બધું છે તે બધું બહુ સચોટ છે અને જ્ઞાનના પ્રદેશનું મહુ ઉચ્ચ મ્હાનું જ્ઞાનાનુભવનું મુકરણ કરાવનારું છે તે તમને નિસકોચપણે દેખપૂર્વક લખુ છુ તમે કરાચીમા મારા જીવનના દેહનાય આરા પ્રમગો જાતોજાત અનુભવ્યા છે તે જ કારણથી પ્રેરા ઈને તમને જા માગે પ્રવેશવાનું દિન થયુ હોય તમે મને જા માગે દોરનાની આસ નિનતી રી હતી ? પણ તમને યાદ કરો જ મારા જીવનની સાધનાની ઉચ્ચતર ને ઉચ્ચતમ વક્ષાના અનુભવો ને તેના પ્રસંગો ખીજ સ્વજનોએ પણ નથી જાણ્યા એમ નથી વળી હજી પણ જીવનવિકાસના હેતુ અર્થે ખીજ સ્વજનો મળવાના છે ખરા આવા પ્રકારના અનુભવોના સસ્કાર આપણામા સદ્યરૂપ પડતેની સાચેસાચી પ્રેમબક્તિ પ્રગટેલી નહિ હોવાથી અને જીવદ્રાવાળી આપણી મનાદિ કરણની સ્થિતિ હોવાથી તેવા નિષ્કા પામેના આત્માના જીવનના અનુભવના ૬ વ્યક્ત થવાના પ્રસંગોના સસ્કાર આપણામા જે પડે

છે, તેનો યોગ્ય ઉકાવ યોગ્ય રીતનો પ્રગટી શકતો નથી. અહીં
 'પ્રગટી શકતો નથી' એનો અર્થ તો એ કે એવા પ્રસંગના સંસ્કાર
 તો પડે ખરા, પરંતુ તેવા સંસ્કારને ટાંક્યો જે છવનું દિવ્ય પ્રેમ-
 બકિતથી રંગાયેલું છે તેવું દિવ્ય તેવા સંસ્કારને જે ગ્રીએ છે, અને
 બીજો એક પ્રકારનો જીવ જે હજી જીવલ્યામાં છે, તેવાનું દિવ્ય પ્રેમ
 તે પ્રસંગના સંસ્કાર તો ગ્રીએ છે, પરંતુ તે બંનેના દિવ્યમાં પડેલા
 સંસ્કારનું ઉદ્ધવનમાન યવાપણું પ્રગટશે ત્યારે તેવા પ્રગટેલા સંસ્કારોનું
 પરિણામ બંનેના જીવનમાં જરા જરા પ્રકારનું હોવાનું.

કરાંચી,

હરિ : ૭૪

તા. ૧૧-૫-૪૦.

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(જે કોઈ પ્રેમ-આંશ અવતરે-એ દાણ)

પરંતુ એ અણુમોલી કુદ્યની, વસ્તુ એ અણુમોલી;

હે મનવા ! હરિજનને હર દરે.

સર્વે જન નવ માણી જાળે સાચી પ્રીતિ હરે;

જળથી કાંચે દાદુર છવે, દળયળી મસ્તબદ મરે.

હે મનવા !

હોય દુઃખ પ્રીતિમાં તદ્દપિ, હરિજન મનનર શરે;

અકોને બાવે અગ્નિ ખાવે, અવર ન મન તે અરે.

હે મનવા !

આતક સ્થાતિ-જળ વિણ શૂરે, ટેક ન ચૂકે મળે;

પનંગ જાળે મૃત્યુ માગે, તદ્દપિ દીપકે દરે.

હે મનવા !

જેમાં પ્રીતિ જેની ચોંટી તેનું મન ત્યાં દરે;

મંદુર દેરી કાપ્ત શકે ને હરી કમરે જઈ મરે.

હે મનવા !

વ્યસની જે જન જેનો હોય, તે ગળવાં દિવ દરે;

અવર ચીજ અણુમોલી આપે મન સતોષ ન ધરે.

હે મનવા !

દેખાદેખી જે જન કરશે અંધવચ કુટાર્થ મરે;

જગમાં સધળા હાંસી કરશે, અંતે દુઃખને વરે.

હે મનવા !

સદ્ગુરુએ ધોધ વાળ્યો

અનુક્રુપાથી આ માર્ગમાં જવા માટે મને તો કોઈપણ પ્રકારની તમભા કે જિજ્ઞાસા જુગનીની છેક શરૂઆતમાં તો પ્રગટેલી ન હતી. તે માટેની કશી કંખના પશુ ન હતી. પરંતુ જેમ બૃગમ્માં પેટ્રોલ હોય છે, તો જ તેમાંથી તે નીકળી શકે છે, તેવી રીતે મને દેશની સેવા અત્યે લારે ધૂન હતી અને તે પશુ અત્યંત ગરીમાર્થ હોવા છતાં. ખીજે ઠેકાણે સારી આવકની નોકરીની જોગવાઈ પૂરેપૂરી થઈ શકે એમ હતું તે છતાં, સેવાના ક્ષેત્રના કામમાં જ વળગી રહેલો હતો; એટલું જ નહિ પરંતુ ગરીમાર્થની તગીની બી સથી અથવા તો મારી આ મને તેને કારણે મહેણાટોણાં મારે ને તેથી કરી લાગણીવશ થઈ જવાય તેથી કદાચ ખીજ નોકરી સ્વીકારી લઉં એમ લાગવાથી હાથમાં ગગાજળ લઈને છાંદગીમર સેવા કરવાનું જ ત્રન લીધું હતું કે જેથી વધારે પૈસા કમાવાની લાક્ષ્યમાં પડી શકાય નહિ; તે તો આગળ લખ્યું જ છે. મતલબ કે મારામાં કોઈ એક ક્ષેત્ર પરત્વેની ખરેખરી પ્રમાણિકતા ને વફાદારીવાળો લાવનાનો ધોધ હતો જ. તે ધોધને ગુરુ મહારાજે સાધનાના ક્ષેત્રમાં વાળી આપ્યો. જે ક્ષેત્રનું આપણે કામ કરવાનું છે, તે ક્ષેત્રનું તે કામ કરવા માટેની આપણી લાયકાત પશુ હોવી જોઈએ. લાયકાત વિના કંઈ કશું બની શકવાનું નથી. એ લાયકાત કેળવી પશુ શકાય છે. પરંતુ તે ત્યારે જ જની શકે કે જ્યારે આપણું મન-દિલ તે પરત્વે

ખરેખરી જાવનાથી વળેલા ટોચ અને મન અને દિવ વગેના હોય
તો તે પણ ઈ જણના નિના ચોડા જ રહે ?

સદ્ગુણની લાલ આખ

માટે તમને બધાને નામીયાત તો કરના નથી પરંતુ મારે તમને
આપને મધા કેવા ધીમે, તેનું જાન તો પ્રમુદ્ધપાથી કરાવું જ જોઈએ
આપણે જે કામ કાચમા લીધું છે, તે કરાવી ખરેખરી જાન, ખત,
ઉદ્યોગ, તે પત્વેનો ઉત્સાહ વગેરે વગેરે કામવત્તા આપણને હું ન
જોઉં, ત્યારે શું માટે કાચ જોડીને બેઠી રહેવું ? જે ગતે જવાનું છે,
તેનું જ જાન તમને બધાને જૂની જતા જોઈને મારું આને તો
તમારે ગળે દૂધો દઈને પણ તમને તે જાન ક્રમવાનું ખરી રીતે
તો તમારે બધાએ પોતે જાતે ચર્ચને આવી જાણના જાત કનુ
ધરે અને આનંદ પ્રગલ્ભવી જોઈએ તે તે બધું ન થવું ટોચ, ત્યારે
જો હ તમારું બધા પર વાચન્યોગ આખ મુડ, ત્યારે તમે તો ટીવડ
મારા પર દોષ દોળો છો અરે ! જે ખરેખર મારું આને તો ધમ
ધમતો એકાનો વાચન્યોગ રસ તમારા મધા પર દોળું, કાચકે
આપણે બધા આપણી જાતને છેતરી રહેના ધીમે, તે માતાથી કી
પણ સહુ જણ નથી પ્રમુદ્ધપાથી મે મારી જાતને પૂરતું કરી આપને
તમારા બધા આગળ ખૂલી મૂકેલી છે કોખને ત્યાં આપને નોખીને
રજા દોઈએ અને જો તે નામ જાતવર ન મરીએ, તો હ તે
આપણને એમ ને એમ બેસાડી સખસ કેટલે તે તો તમને જ નિદાય
કરી દતો ત્યાં તે કઈ તમારી જૂનો ને દોળો રડન કરી બેસો નહિ
અમે તો માફમાફ ચોક્ષેચોક્ષુ કરીએ નીએ કે કર્મની જાણના
અમે કઈ કશું આટું અવગું દોઈનું સદી વર્ષ નહિ જો તમને
ખરેખરી માત્ર પત્વે જાવના કે પ્રીતિ પ્રમોદી દમે, તો તેનાથી
પ્રેરાઈને પણ તમે ચોખ્ખ ચવાને મથી સમજો જીવદ અને પોતાને
તો તેનાથી કરીને તમારી માત્ર પર પ્રીતિ ને જાણના કેવી ને કેટલી

છે તે પશુ મને પ્રમુદ્ધપાથી સમજાઈ જવાનું છે. તમે બધા જે કામને માટે આવ્યા છો, તે કામ જ જો કરી ન શક્યા હો, તો પછી ખાલી ખાલી વેપ માઢવાનો અર્થ જો ? અને ખાલીખાલી બકરીના આચળની પેઠે વળગવાનો પશુ જો અર્થ ? માટે હવે તો કૃપા કરો

પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ મુધારો

જો આ માર્ગે વળવાનું કરવું હોય, તો તમામ રોજિંદા કર્મ-વહેવારમાં, વર્તનમાં, સમઘમાં, સપકમાં, વાતચીતમાં—જે તે બધામાં આ માર્ગે પરવે વળવાની દાનતની ભાવના પરખાઈ આવતી જોઈએ અરે ! માણસને દેવ પડવાની દોષ છે, તો તે પશુ તૈયારી કરે છે એટલે આપણા બધાની આ માર્ગે પરવેની તૈયારી થતી જો હું નીરપી શકું તો તો હું જરૂર શાંત થાઉં તમે જો તમારા ખરેખર દિવથી, તેની ભાવનાથી ને તેના વર્તનથી મને પૂરેપૂરો જાનોપ આપશો, તો તો હું તમારી પર જોજીવર થઈ જઈશ જે કોઈ જાંત પોતાના મદ્યુરને પોતાના જીવનથી કરીને દિવમાં દિવથી સતોપ આપે છે, તેનો બદનો તેને પૂરેપૂરી રીતે બેરો, વેરડો, બોરડો, મળી રહે છે આ માર્ગે પોતાનો જનનજનુભવ છે, ને આગળ કગતીના પ્રસંગમાં તે વર્ણવ્યો પશુ છે આ માર્ગે જેના તેના અધિક્યારા ને અધનયના, કઈ પ્રાણુ વિનાના પ્રનલથી કશી રાગી શકવાનું નથી મારા પર એટલી તો તમે મધા કૃપા કરો કે તમારી પ્રકૃતિ ને જન ભાવના વાતચીતપણથી મને ત્રાસ ન આપે એટલે તો આપણે હજાર ગણા દોષ કરીએ અને આપણા પોતાના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ વિચકુન ઠેકાણા રગના દોષ અને તેના કારણે સદ્યુરના કર્મને તેથી આપણે વદાતદાપણે જનતા હોઈએ અને તે મગડે ત્યારે તે આપણને સારી પેઠે કમકારે, ત્યારે આપણુ મન ‘તે આપણને અન્યાય કરે છે,’ એવું વિચારાવે છે આપણા પોતાના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ અને તેના વદાતદાપણને, તેનાથી પ્રગટતી ગેરવ્યવસ્થાને અને તેનાથી થતા

કર્મના નુકસાનને તો આપમે પિચાવવાનું નેવે જ મૂકી દઈએ છીએ,
ને દોષનો દોષનો તો પેવાને માવે જ નાખી દઈએ છીએ

તમારા પર જ પાછું આવશે

અરે ! અમે તો પ્રભુકૃપાથી કહીએ છીએ અને તે માફમાફકહીએ
છીએ કે નરક દોગજો, તો તેનાથીયે વધારે નરક તમને મળવાનું છે,
અને જે જે જોયું આરોપણ કર્યો તે મધુ દ્વિગુણિત, ત્રિગુણિત થઈને
આપણને જ પાછું મળ્યા કરવાનું છે એટલે તમે પોતે જ વિચારજો
કે શું આપણે ને શું ન આપણે આ કર્મ કરી જનાવવાને લખેલું
નથી, પરંતુ જેમ જે સાચી કહીએ છીએ, તેમ તે સ્પષ્ટ જણાવવાને
લખેલું છે માટે એવું દોષ તો દરેક પણ એવજો હું જે પ્રેમભરિત
માણ છું, તે તમારા પોતાના હિતને ખાતર માટે પોતાને તેની
જરા પણ પરવા નથી પડી પણ નથી, ને જરૂર પણ નથી કૃપા
કરીને મારી સાથે રહેવાનું જો કરવું હોય, તો આપજો જલાએ
પગેપગ ચેતવું રહેવું જોઈશે આના પ્રકાશની જાગૃતિ ત્યારે હું
સાધનાનું કામ કરવાને નીકળેલા જીવોમા જોતો નથી, અને તેમ
છતાં તે લોક ‘સાધનાને પથે છીએ’ એમ માને છે, ત્યારે તેમના
એવા દબને પ્રિદરવાને મારા સર્વ પ્રકાશના જોમથી હું અચલનત
થતો હોઉં તો તેને હું ભગવાનની કૃપા મનજી છું. માનો ભાવના
વાજો અને પ્રેમી તો એવું નામ કે સામો આપણા પત્તે આમ જે
વર્તે છે, તેવું મૂળ કારણ તો આપણામા જ હોવું જોઈએ એમ જુએ
તે જો તપાસવાનું રાખીશું ને ચિંતારવાનું કરીશું તો તે આપોઆપ
જડી આવશે કૃપા કરીને જુઓ કે આપજો જ્યાં મનોનાં છીએ, તે દરેક જણ
વોધા. એવારમ વાગે છે તોયે જાગી મુક્તિ નથી એટલે કદોળીને
ઉઠાવ્યા પડે છે, ત્યારે પેવા ઉપાસનારનો દોષ તમે કાઢો છો. અરે !
બાઈસાહેબ ! આ ક્યાનો ન્યાય ? જે કામ આપમે માથે લીધું દોષ
તે કામ પગલેની ખરેખરી દાનન, પ્રજાશ્રિષ્ટના ને વફાદારીની પરીક્ષા

યની નેવાની જ. આ માર્ગમાં મારે દાષ મૂકી બેઠી રહે ચાલવાનું નથી. જુદા દર્શને એમ પોશરી નાખ્યેથી નહિ થાય કે 'ના, અમારાથી તો મધરી નહિ મકાવ.' ભયેને તે દાક્ષિક આવેસથી જોવાયું રોમ, પરંતુ અમને તેણે આવવાપણમાંથી તે તે જાના સત્તની ને તેના આધાની તિરાગી સમગર્ધ જાય છે. જેમ કોઈ વેપારીને ત્યાં જમા થયેલી ગ્રમ પગ અને ઉધાર ગ્રમ પગ દોઈને માત્ર 'જવા દો' એમ હતે છૂરી જઈ શકતી નથી તેમ, જે કોઈ જીવ સદ્ગુણને મળે દોષ અને તેવા જીવે નેને સદ્ગુણ તરીકે નીકાર્યા દોષ, તો તેવા જીવ તેણે માત્ર બધી નાખવાથી કઈ સદ્ગુણની ભાવનામાંથી અને તેના દિનમાંથી છૂટો થઈ જઈ શકતો નથી.

કગંચી,

હરિ. ૪૩

તા. ૧૮-૫-૪૦.

(૧૬૦૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(૧૬૦૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

દષ્ટિ વિશાળ કરજે, મતિ ડી દેજે,
ઉસાદ ને ઉર-ઉમગ વળી તુ દેજે,
ઉદ્યોગ, ખત મુજને તુ અપાર દેજે,
મદા ઠાડી તુજ પદ વળી પ્રેમ દેજે.

*

*

*

સભાળજે પળપળે પ્રભુ, રાકને તું,
તારો પ્રભુ, મુજ ચિરે કર રાખજે તુ,
એવી તને અરજ નિત્ય કર્યા કરુ છુ,
વિશ્વાસ છે તુજ પદે પ્રભુ, રાખજે તુ.

*

*

*

સત્કાર્યમાં જ સ્થિતિ પ્રેમ મને તું દેજે
એ એકલા વ્યસનમાં અનુરાગ દેજે.

એમાં જ કાળ મુજ મર્વ વ્યતીત થાન્ને,
એના વિના કહીં મને નર એન હોન્ને.

*

*

*

હુ કામ, ક્રોધ, મદ, મત્સર. મોદ, લોભ,
પાપે ધરુ હુપદ, તું પ્રભુ સૌ સર્ધ લે,
દેએથી ફર જ યજ્ઞે મુજ ઈપ્શુઓ.
દે પ્રેમ-અગ્નિ તજ નામ તમે બજે સૌ.

તટસ્થતા, સમતા, સાદીભાવ

તટસ્થતા ને સમતાની ભાવનાને આપણે દરજી બરાબર સમજી શકતા નથી. એક તદ્દન સામાન્ય માણસને સમજાવવાનું હોય (અદ્ બહેના માણસને નહિ) તો એમ સમજાવી શકાય કે જે જે વિચાર, જ્ઞાતિ, ક્ષાત્રી, ભાવના વગેરેના દુમયા પ્રગટે, ત્યારે તેની તેની સાથે તદ્દકાર ને તદ્દપ ન થઈ જવાય, અને જેના વડે કરીને તે તે બધાથી અગ્રણ્ય પ્તી શકાય તેનું નામ તટસ્થતા ને સમતા. તટસ્થતા કરતાં સમતાનો ભાવ વધારે જાંચી કદાનો છે, અને તેનાથીયે વધારે જાંચી કદાનો ભાવ સાદીભાવનો છે. આ બધાનો અર્થ એવો નથી કે આપણે મૂખ કાઠના જેવા જડ ધર્ષ જવાનું છે. એકે માનવી તેનો કદી કાગ ધર્ષ પશુ શક્યાનો નથી, તે પણ અમજી શકાય તેવી વાત છે. તટસ્થતા, સમતા ને માણીભાવ ત્યારે જીવનમાં ઉત્તરેતર તેના ઉચ્ચતમ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશી ત્યારે તેનો સ્સ તો કોઈ અનેગ પ્રદેશનો છે.

આપણી 'તેવારી' અને આપણા લખાયા

આપણે જે કામ કરતા નીકળ્યા છીએ અને જે કામ કરવાનું છે, તેને માટે સી મી સમજી જોઈએ, તે વિશે આપણે બધાં જુદાં પી તમામ તો કોઈએ છીએ, પરંતુ તે માટેની તૈવારી ને તે એકની કરવાની રક્ષિ આપણામાં કેટલી છે, તે વિશે કૃપા કરીને વિચાર

કરો આ પગી પાને જે અણુમોલ વસ્તુ દોરી જોઈએ એ તો પ્રેમ
જે, ને એ પ્રેમના તો ફાકા પડે છે તેમ જ બા માર્ગે જવાની જે
જે બીજી સામગ્રી જોઈએ, તે તો આપણી પામે છે નહિ અને તેની
તૈલી કઠીને એની કરનાની ખરેખરી અખના હુ ડોઢનામા નેતો
નથી તારે લયા ! તમે જા માર્ગે નિઃશ્વાસુ કઈ ગીતે ક્યું ? અને
ધારો કે એમ ને એમ ક્યું અને કોઈ એમ કહે કે 'ત્યારે તો કરો
ચિચાર ક્યો ન હતો,' તો હવે તો ચિચાર કરો ! ને જા માર્ગે
જતુ હોય, તો તે કઈ એમ ને એમ નહિ જઈ મગમ હેટકેટયા
પ્રકારની તૈયારી કરી પડે છે અને હેટકેટની જાતની વસ્તુઓ સાથે
હોનાની પથુ જરૂર પડે છે ! તો કૃપા કરીને હવે તો જાગો, ને આ
અધુ એક્ટુ કરો, ને તમારા બધા લગાયા જે બધા ચેન્ડિયર પડેના
છે, તે કયાના જ્વાળ ફાગની દો હજી તો તે બધા લગાયા જે તદ્દન
નબા છે, તેને છાતીએ ચાપી રાખવાનું કરો ડો ! અરે ! આપણી
મુખામીતી તે કઈ હલ છે ?

સદ્ગુરુની માચી સેવા

ધારો કે એક જીવે સાવનાના ક્ષેત્રમા પડવાનું ક્યુ ને તે પગી
તેને પોતાને પોતાનું અસન સાચુ પોત પરખાચુ તો તેની વેળા
ચેનો જીવ કહે કે 'ભાઈ, હવે તો રામરામ જા માર્ગે આવવામા
મારી તો ભારે ખૂન થઈ મારી તેની સક્તિ જ નથી' તોપણ
હવે તેનું ક્યુ ચાનવાનું નથી, કાગ્લુકે કોઈ, કોઈના દિનમાથી કયા
જતો રહેવાનો છે ? ધારો કે એક સામાન્ય પ્રમગ્ના જ આપણે જીવ
છીએ ને આપણા દિનમા કોઈ જીવને માટે ગગ, મેલ, લાગણી,
મમતા વગેરે પ્રગથ્યા છે, અને પગી તેવો જીવ આપણા ગ્યૂજ
સબધ, સપક વગેરેમાથી નીકળી મયો છે તો યુ તેનું અસ્તિત્વ
આપણા દિનમાથી નીકળી ગયુ હશે કે ? તે આપણે બધાએ વિચાર
વાનું છે મારી તમને બધાને હૃદયની પ્રાર્થના છે કે તમે બધા

મને પ્રભુકૃપાથી જો મળ્યા હો, તો મને હવે ખરેખરો સદકાર
આપો. મારું જીવનનું સ્વીકારાયેલું જે કર્મ છે, તે કર્મને ગૌરવપૂર્ણ
પ્રગટાવવાને માટે તમે બધાં ઉત્સાહ, ખત, કાળજી, વગેરે બધું
નવીના પૂરની પેઠે દાખવો. તો તમે મારી સાચી સેવા કરી ગયાશો.
તે નેના પણ આપણા પોતપોતાના જીવનચિકાસના દેવુથી પોતાની
ખાતર જ કરવાની છે તે પણ નક્કી માણુએ.

મદ્દગુરુનું કાર્ય

હું તો કોઈનું પણ કશું જાણવાનની કૃપાથી માયા પા રહેવા
દેતો નથી અત્યારમુખીના આટલા બધા સમય દરમ્યાન તમે બધાંએ
અનુભવ્યું છે કે કોઈનાયે લાગણી ભાવના, ઉત્સાહ અને મને કરેલી
મદ્દનો મેં પ્રભુકૃપાથી તેવા જ ઉત્સાહથી પ્રતિ-ઉત્તર વાળ્યા કરેતો.
હું મારો દમન દાખવાનો સમર્થ થયું અને કોઈનાયે કાળુમાં
રહેવા દેતો નથી કોઈનીયે કરેલી મદ્દથી કે સેવાથી આ જીવ કદી
ખજી લદાઈ જતો નથી અથવા તો કોઈના ખજી કરેતા ઉપકારથી તે
આમાર વિવશ પણ થઈ જતો નથી લેવું ને દેવું બને પ્રક્રિયા મનન
આથી રહેતી જ હોય છે આજે તમને બધા રાજ્યને છોડ્યો. કહું
હું કે 'પ્રભુકૃપાથી અમે જે મર્ષાએ હીએ તેના જાણતા તરીકે તે
નહિ જ, પણ ભાવનાના સામા પ્રતિભાવ તરીકે અમારો જાણના
અમને તેમ તેમ કૃપાથી કરીને વર્તીવી સજવાને પૂરેપૂરો જીવતા-
જનતા સમર્થ બેઠેલો છે તમે ધારો કે મેં ન કરી શકો, તોયે
વાત નહીં પરંતુ તમે જે પ્રકારનું અન્યાયપણું પ્રમાણે હો અને
મનમાં ને મનમાં દોષારોપણું કર્યા કરો હો, તેથી કરીને તમારું
પોતાનું જ પતન થવું દોષ છે, અને તે મને વિશેષ ને વિશેષ એટલું
બધું વેદનામયું સામે છે. ને તેથી તમને જાણના કરવાને, નેતાન
પને અને ફરીથી જાણનામા સજ્જન થવાને પ્રભુકૃપાથી કમારતો
દોષ હું.' વાત વાર વું તો તમને બધાંએ કહું હું કે 'તમે મદ્દ

પર દૃષ્ટા કરો, મહેરબાની મરો જેની ને તેની ૭ તો મહેરબાની માણુ
છુ એવી રીતે મારા દિલની વ્યક્ત થવાની કળાના તમે બધા નજરે
નજર સાક્ષી છો એનું સાચું તારતમ્ય શું છે, તે મે તમને સમજાવ્યું
છે ધારો કે આપણે કોઈ ઠેકાણે નોંધરી કરતા હોઈએ તો નોંધરીના
કામનું યદ્વાતદાપણ શું આપણે હિપરી અમનદાર ચનાવી નેશે કે ?
અને જો તે ચનાવી લેતો હોય તો તે ચોખ્ખા અમનદાર નથી

આપણી જડતા

આપણે નોંધરીના મમમા યદ્વાતદાપણ દાખવતા હોઈએ, તો
આપણે આપણા મમમા ચોખ્ખા પ્રાર્થી જાનના દાખવતા નથી તે
ચોક્કસ છે તેવો દોષ પણ આપણને હજી પૂરેપૂરો સાનતો પણ
નથી ને વેદનાભર્યો કખતો પણ નથી, તે આપણી નરી જડતા છે
'તેનું પણ જાન બપારે ન પ્રગટી શકે તો શું' તેના જનામમા મારે
તો કહેવાનું છે કે તો આપણા બધાથી જો પોતાની પ્રકૃતિ ને
સ્વભાવનું નિરીક્ષણ ને દૃષ્ટાણુ મરી શકાતું હોય તો કૃપા વરીને કરી
જોણું ને પછી સમજી લેવું સાચી રીતે તેમજે પૂરું કરી શકાય તો
તે જણાયા વિના રહેશે નહિ

સદ્ગુણને જ મહત્ત્વ આપો

સામાન્ય જનનવલેવારમા પણ જે કોઈની મજ્જા આપણા પોતાને
માટે પણ જો આપણને જોઈતી લાય છે તો તેના પરત્વેનું એ
મદદરપૂર્ણ જાન આપણને જીવનમગનું હોય છે એ તો સર્વ કોઈના
સમજણ ને અનુભવની હકીકત છે જીવનનિકાસને માટે જો આપણે
પોતે ચર્ચને જોને સીમાર્થ હોય ને તેના પરત્વે જો આપણામા
ખરેખરા જાવના સદ્ભાવ ને પ્રેમજાન પ્રગળ્યા હોય તો તેનું પ્રત્યક્ષ
ફાનિન નક્ષણ તો એ છે કે તેના કર્મમા આપણું લક્ષ આપણામા

ગ્રેગયા કરે, આપણા પોતાનાં બધાં મો મૂકીને તેના કર્મને ।
 ને વિરોધ પ્રથમ મદરવ આપણાથી આપણા બન્યા કરે. એટ
 નહિ પણ આપણી પોતાની જાનને પણ વેચાણ મૂકીને તેને જ છ
 વગળા વિરોધ મદરવ અપાયા કગપ વગી આપણને તેને માટે
 ભાવના ર્ધ દેાય તો તેનું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાણ તો એ જ ગુણ કે
 વચનનું યોગ્ય રીતે પાવન કરવાનું આપણને દિલ ધાય ને તે કે
 યોગ્ય રીત સુઝે

કગમી,

દરિ - હું

તા ૨૭-૫-૧

(૧૬૭ આ કરામેથી પ્રાર્થના)

(સિખરિની)

મૂકયો જાળે દોષે,	મિગિમ મને ભાગ હરમે,
હરે વાન્યા એવું	સતત, સમજું કારણ ત તે;
ઉપાડુ શી રીતે ?	કરતુ મમતુ ના કરું મને,
મરાતુ આવું મે	મુજ થકી હમે મુજમૂન જે ।

આપણું પણ આવું જ થતું મોવું છે ખરું ને ?

તદથી કેમે	દાની તથી બેએની, કરું મુ ।
મને હા જાગૃધી	નગત તથી આપાસન કરું;
અકેનાં મનો મુ	જગત મદિં આધાર રિવ દ,
અરે ! આવી વેરે	ગુવ નવ થનો બેરી મુજ મ ।

આ કદી પણ જરાજગ આપણને જામએસતી છે.

મને હાઈ ગીતે	મદય મદિં ના એન પાત,
નને કયામે હામે	શિકન્દરકું, કરાં મર્હીદુ ।
અરે ! જાળે ખાવા	ધરતું મુજને દોષ મપાત
જો એવું ભામે,	કચમ કરી દર્શાવીરત પદું ।

આ તે મનદિલનું પ્રતિનિધિ જ પાડે છે એમ તરી ન જાય ।

અરેરે ! —જેવો અવર જન પાપી ના હશે,
હજી થતિ મારી મળુ ન થતી તારીન ચરણે
મેઘુ, પૃથ્વી માગે વીંધે પણ ઉદાર ન થશે,
નહી જો આવે તુ મદદ મહી, મારુ વ્યથાગે

*

જગે દીનાને સૌ જહી તહી પ્રભુ, નિત્ય પગલે,
અરે ! શો રેવો ત્યા કંઈ પણ પટે દોષ જગને ?
અને વીતી વીતી મુજ સિર પરે ટાન પકડી,
ગહી છે શુ બાકી ? કંઈક કરના જે મુજ બચી

*

અને જ્યારે તારે પદકમળ સંખી હરનશે ?
વગી ક્યારે મારી હૃદયની તૃપ્તિ તુ છિપવશે ?
અને નિશા તારી પ્રભુ, તુ ગૂઢ જ્યારે સીખવશે ?
કહે ક્યારે તારુ પરમ સુખ આનંદ મળશે ?

*

અને મૃત્યુનો ગો ક સગા માથે લગ્નકોતો !
કૃપાથી તારી કે મન હૃદયમા તે દહ થયો,
સદા એતુ નિમે સ્મરણુ પ્રભુ, મેનુ રખવતો !
અને રાગી થતિ નાતર કરે તેથી ન બદ

એકમાં જ રત રહેવું

‘માગ જીવનના કેટલાક તમજામા કે આગામા બંધી જ બદારથી આવતી અસરોને મારામા પેસતા હું અમકાવી સકું છું અને કેળવ’શમિત’,
‘બાગ’મા રહી સકું છું’ આમ પ્રખ્યાત રસી નતિ’કાએમેડોગ ડકન પોતાના પુસ્તક ‘My Life’ (મારું જીવન)મા લખે છે એને નાદ લાગ્યો હતો નૃત્યનો નૃત્યને એ કેટલી તદ સુધી sublimate કરી શકી

હતી, દિવ્ય જૂમિનામાં પાગની સફી હતી, તે તો હજી જાણ્યું નથી મે
 તો માત્ર ઉપત્તિ લખાણ જ વચ્ચાત સાભાજ્ય, તે તમને વખત પરત્ત
 એટલું તો નહીં છે કે જે કઈ કશાનો નામ આપણે લગાડવો હોય,
 તો તેમાં એકધારું સતત રચ્યાપચ્યા રહ્યા ન કરામ, અથવા એની મનની
 સ્થિતિ પ્રચી ન જાય, ત્યાં સુધી આપણે પૂરેપૂરાં મારી શક્યાના
 નથી કોઈક એમ કહેતું હોય કે આપણે કરતા કરતા પશુ આપણે
 બધામાં વાકેફ મેરાતુ છે અને બધામાં મસ રાખ્યા કરવાનો છે,
 તો તેઓ તેમ લાને કરે તેમને તેવું બધું લાને મુગારક હો. પરત્ત
 એમાં મને પેતાને તો મુદ્દને ગેડ મેમી શક્તી નથી હા એવા કોઈક
 અપરાધરૂપે હોઈ શકે ખરા આપણે તેવા અપરાધરૂપ નથી આપણે
 જેવા સામાન્ય માનની માટે દુકામ જ એકસાગ થયાપણ પ્રમટે એ જ
 ઉત્તમ હકીમ છે ને ઉપાધ છે જેટલા જેટલા સત-મક્ત રિરે
 જાણ્યું છે તેમના જીવનની બાનનામાં પણ એકમાં જ એમાં ને
 કે દિવસ રહેવાનો તેમનો અભ્યાસ અને અતુલન—ને તો જાણીતા છે
 બધારની બધી અસર ન લાગરા દેવા માટે પણ એકમાં જે પૂરેપૂરું
 ખરી રીતે ઉત્તમ ભાવનાથી રહેવામાં કરામે, તો જ તે વક્ષ બનતા।
 છે એમાં જ રહેવાના રહેવાના ને એવો જીવત અજાણ અતરના
 કરામેનો પ્રમટી જતા બધારથી આનંદની અસરથી આપણે એકદમ
 ચાંકીને ને જ પોતે જામત થઈ શકના હોઈએ છીએ. તે વિના
 બધારની અસરને તો શુ, પરત્ત બીજા જે આ અજાણ વિચાર,
 ગતિ, હામણી, વાજા વગેરે વગેરેના દુમના આરે છે, તેને દાડી
 મકવાને પણ આપણે કદી સમિતવાળા થઈ શકાના નથી. જીવતા-
 જાગતા ભાવનામક અભ્યાસ વિના તેડી જામતિ પ્રચી પણ
 ગમ્ય નથી નેનનયુક્ત જામતિને સાધનાનું હવે મરેજ છે
 ત્યારે સાધનાના દર્મમાં એવું હવે પ્રમટે છે, ત્યારે જ સાધનાની
 જમિનામાં પ્રેક્ષતુ પરેખતુ કામ જરા માંડતું હોય છે માટે
 કૃપા કરીને ને નેતો અને અભ્યાસમાં વાજા કર મનને તોડ મન

તો કેટલું બધું કયા કયા રખડે છે અને તમને તેનું જ્ઞાન પણ પૂરું ભગતું નથી અને વારંવારે મારે તમને ટોકાવું પણ રુ ! આના ટોરવાનો અર્થ પણ શો ?

મદ્દલ વ છતાં ઝોકરતતા

જગતનો પ્રેમભાવ તો, જીવનવિકાસની સાધનાના ભાવમા જેમ જેમ એકરત થતા જઈશું, તેમ તેમ આપણને મોઠા ઢે ન મળે તેની આપણને પગ રહે નહિ ને રહેની પણ ન થટે બીજા સતમક્તોના જીવનચરિત્રો વાંચી જુઓ જગતે તેમની અવગણના કરેલી છે, અને તેમની હરભક્તિ તો બહુ જ થોડા જીવોએ દાખવેલી છે બધાનો પ્રેમભાવ વેવાને જે રોઈ ભટકે છે તેનાથી આ માર્ગનું કશું વળી શકનાતું નથી આપણે તો એમના જનો પ્રેમભાવ મેળવે છે તેમ જના આપો કોઈની અવગણના પણ કરવાની નથી. આપણે તો સમજસમજીને સજીવ ચેતન તો પ્રયત્ન કરીકરીને બધાની પગલે સદ્ભાવ પ્રેમ, સુગેળ, સદ્ભાવજૂતિ, ઉદાર ને વિશાળ દિય વગેરે વગેરે દિલના ભાવો-અને તે પણ આપણી પોતાની ખાતર જ-કેળ માં કરવાના છે, તે પણ સાધના જ છે એ તો સાધનાનું હજી પ્રથમ પગથિયું છે આટલું ફરું અને પગિપૂર્ણતાથી, તેની ચોખ્ખાથી અને તેના ભાવથી કરી શકીશું, તો ભગવાન આપણને અનેકમણ આપણા પર વારી વારી જઈને આપ્યા કરવાનો છે, તેવા મારા જીવનનો અનુભવ તમારી આગળ મૂકે છું. આપણા પોતાના મનને, સતોષ, શાંતિ, પ્રસન્નતા વગેરે જીવતા-જાગતા રહે, એના આપણા ભાવનાત્મક વર્તનથી પણ આવશ્યકતા છે આની હકીકત વારંવાર કહેવી પડે છે, પરિણ કે તે પ્રમાણે વર્તન હું હજી આપણા બધામા પ્રવર્તેલું જીવનભ્રમણ ને તેવા પ્રકારનો દેખાશે જેનું અનુભવી શકતો નથી, ને નેતાવવાને માટે તો વારંવાર મારે કહેવું પડે પડે

કરાયી,

હરિ ઓ

તા ૬-૬-૪૦

(૧૯૨૪ મા યપેતી પ્રાર્થના)

(સિખરિણી)

ગિરે ખેડો છે તું, ફીર પડી રી હોય મુજને ?
 ન-ચિતે તું મારે રહીશ વગગી કામ પર તે,
 ખીછ વાને મારું ખરચી ન દઉં લક્ષ-ધન જે,
 જતા આડી જાળ મનગતિ, મને નહ પ્રભુ તું,

*

*

શિરે ખેડો છે તું, ફીકર પડી રી હોય મુજને ?
 જતા આડો રહેજો પ્રભુ, બચવજો ચેતરી મને,
 સદા તે વિશ્વામે નજ, છયો રહો છુ જીવનમા,
 સમજાવો મારે કર્મ વખત આસીદ પ્રભુ ના

*

*

મજે કાર્મ છે ના દિલ પ્રભુ, દયાવન તું-ને,
 મને તો સામે છે, હૃદય ધુણાતી તું ચૂરતિ,
 લતે જો ન્યાયી તું રક્ત, પડી પાપી મુજ સમે
 પાપો ના ખાડે કા ? તુજ તમ્હે તે કેમ વળિયો ?

*

*

દુપાથી નાગી કે પ્રભુ, તું અપંગો મુજ જમા,
 જ્યાં રહેનારો નહિતર નહી તે રિખ કદા
 મને પહેલા મારી જરૂર મુજ કુચો તું કરજો,
 પગે મારી નાખી જીવન નવુ દેજો તું મુજને

*

*

પ્રભુ તારું પ્રેમે હૃદય કરી નું ચિન્તન રહ,
 વગર તો તો તે મા દિલથી ખેંગી મક દુ,

બાળો છોડી દે ખન જમ થમે દસ કદી ના,
અમરકા ના લાવે ? ચતુ શુભ કરેલુ અમુળ ના

પ્રાર્થના

આની આની પ્રાર્થનાઓ દ્વારા આ પ્રકારના લાવનો પુરુષાર્થ કરતા કરતા મારા વડાવા પ્રભુને હમેશાં હુ તો દિવસ દિનથી યાચ્યા જ કરતો હતો. પ્રભુપાથી એવો અચર લ્હાત્મક પુરુષાર્થ થતો હતો કે તેના પ્રેરક કાગળના બગ વડે કરીને જ તે પ્રાર્થનાઓમા આર્તનાદ અને આર્તલાન પ્રગરી શકતો એનું બને છે, ત્યારે જ પ્રાર્થના સભળાતી હોય છે બુદ્ધિની કપનાના કોરા ઉત્તુપનથી થયેલી પ્રાર્થના જીવનનિકાસના ક્ષેત્ર માટે યોગ્ય ઉપયોગની નીવડી શકતી નથી તે નક્કી બાલુશોજ દિલમા દિવથી દિવનો લાવ પ્રગટાવવાને માટે તેવા પ્રકારના પુરુષાર્થની તેટલી જ આવશ્યકતા છે

દુકાનની નોકરીની ઉમેદવારી

આજે હુ તમને મારો એક ખીજે નાનપણના જીવનનો પ્રસંગ રાકુ છુ (૪ મગધન જિલ્લાના) કાનોગમા ત્યારે સુઝરાતી નિગામમા ભણતો હતો. હજુ ૧૭મું મારણુ પણ પૂરુ થયુ ન હતુ અને ગરીમાઈની તમીની બીસ તો એટલી બારે સાવતી ! મને એમ થયુ કે 'આનને, હરે કમાના માડીએ, તેથી કરીને જે કઈ થોડું થઈ વળતર થશે તેમાથી આ બીસ પ્રભુપાથી કેવું તો દળવી બની શકશે ' મારા પિતા તે વખતે ગોધરામા રગરેજનુ કામ કરતા, એટલે હુ પણ ત્યાં ગયો અમારી પાડોગમા એક વેપારી બાઈ રહેતા હતા. તેમની દુકાને એક વાર જઈને મને નોકરીએ રાખવાને મે બહુ મિનવણી કરી ' થોડાક દિનઓ મારુ કામ બોઈને બો તે યોગ્ય લાગે તો રાખજો ' એમ પણ કહ્યું. એટલે તેમજે મને રાખ્યો તો ખરે. રોજ દુકાન વગેરે વામતાનુ તથા એનું મીઠું તદ્દન સાધાગલુ પર-

ચુરણ કામ ઝોંધ્યું. રોજ સવારમાં વહેણેા લિડીને દુકાનની ફૂંચીઓ લઈ જઈને બધું વાળીઝૂડી બરાબર સાફ કરેતો. સામાન્ય રીતે તો આવા પેપારીની ગાદી ઉપરનાં ચાદર, તકીયાના ગલેફ, વગેરે ફેટલાય દિવસો સુધી પોવાવા વગરનાં મેલાં અને સહીના કાળા ઘઘાવાળાં એમ ને એમ પડી રહેતાં હોય છે. પરંતુ મારે તો નાનામાં નાનું મળેલું કમ ઉત્તમમાં ઉત્તમ રીતે કરીને શેઠના મનને રીઝવવું હતું, કારણ કે મારે તો નોકરીએ લાગવું હતું. રોજ ચાદર, ગલેફ વગેરે ધોતો. અને તેને એક પથ્થુ કરગલી ન પડે એવી રીતે પાથરતો. કયાંય પથ્થુ જતા સરખી ધૂળ ન રહે તેની દરકાર રાખતો. બધું જ વ્યવસ્થિત રીતે સુંદર લાગે તેવી રીતે ગોઠવતો અને પ્રવેશતાં જ દુકાનને જાવ-નાથી પગે લાગતો હતો. ત્યાં કંકુ અને ફૂલ-ગોખા પણ મળાવતો.

નોકરી મળી

પ્રથમ બેચાર દિવસમાં જ મારું આવા પ્રકારનું કામ જોઈને શેઠ તો આપોઆપ મારી પર બહુ પ્રસન્ન થયા અને મને નોકરીએ રાખી લીરો. પણ તે ખ્યાર કેટલો ? માત્ર માસિક ૫) રૂ. પથ્થુ તે કાળમાં તે સારા ગણાય. એમ કરતાં કરતાં એક પછી એક જવાબ-દારીવાળું કામ પણ મને સોંપતા ગયા. પછી તો ગામડેથી ખેડૂનો અનાજનાં ગાદાં લઈને આવે, તે જોખવાતું કામ પણ સોંપ્યું. તે કાળે મજા ઉપર બહાર અંદીશર વધારે લેખીને લેવું એ તો એક સામાન્ય કાપડો અને રીતરિવાજ યઈ પણ હતા. એમાં કશું ખાટું પણ ન ગણાતું. હું તો ખેડૂતોની સાથે બહુ પ્રેમથી વાત કરેતો. તેમને પણ રાજી રાખવાતું કરું. નોત પણ બરાબર રીતે, સરખી રીતે તોળી લઉં. પેલા શેઠ તો એમ સમજતા કે ‘આ સુનિયો પોતાના (શેઠના) લાજમાં જે તે બધું કરવાનો છે.’ તેમનો સ્વાર્થ તો ખેડૂનો પાસેથી કેમ કરીને વધારેમાં વધારે તોળાને અનાજ લેવાય તેમાં હતો, એવી તેમની સમજણ હતી. મારે તો પૈસાની ધણીપણી

જાતે ને બીજા દત્તી, એવે આ કામ કરવું પડતું નેકે તે કાળમા
આનો નિસાજ પડી ગયેયો હતો, એવે એમા કયું બોલું કોઈને
લાગતું ન હતું હજી આજે પણ આ પ્રકારનો નિવાર પ્રચલિત છે,
એમ નવરૂપ છે ત્યારે નેકે જાણ્યું કે : તો બસતર આગી રીતનો
જ તોય કનીને મધુ અનાજ વડે છુ, ત્યારે તેઓ માતા પગ બાદ
ગુને થયા, અને કેરી રીતે વધારે અનાજ તોળીને લઈ શકાય, તે
બીજી પદ્ધતિ દુ એવેયો હતો ત્યારે મને સમજાવી દીધી તોળાવાની
વિધાનું ઉપર અમુક નીને વજનના માપના કાનવાના પધાની સામજીને
ખીજાથી જરા ખુ ન જાડી શકાય એવી રીતે મુશ્કેલ એમનું સિદ્ધાંતથી
જ્યાં આપવાથી ૨ શેર રા જો મહેજ રીતે આવી જતી તેવી
કા તેમને મને બતાવી હતી પગથી પણ મે અનાજના માસા નેખરા
તો માથા, પરતુ તેમની બનાવના નિદાની રીત મ અખત્યા
કલી નહિ રોક તો એમ જ મનમા સમજતા હતા કે 'મુનિયો
દવે તો બગતર મુધરી ગયો છે અને બનાવેલી રીત પ્રમાણે જ તે
કરી હશે'

લાવાડો પકડાયો

પરતુ એવિનું એક વખતે કોઈક ખૂનની કાથ તેમને
પોતાને તરફ યતા તે વજન બતાવું છે નહિ તે બાલુરાને કોઈ
ખીજા માણસને નેખરાનું મે પનાતું તેમને મધુ ત્યારે મારો લાવાડો
પૂરપૂરો પકડાઈ ગયો આથી કરીને બધાના દખતા મોં ધમકારો
અને બહુ ડાકડો લાંબો આથી તેમની તાત્કાલિક મને બા જરૂર હતી
જતા પણ મે નોકરી મુખ દીધી અને વળી પાછું 'પુનઃ દત્તિ ઉકે'
કરી બાલુરાનું સર કર્યું પ્રભુકૃપાથી લાલુ આ નુ દોષિયાર હતો,
તેથી તેમા લાગી જતા મને વાર લાગી નહિ આ મારો નાનપણના
હૃદયનો પ્રસંગ તમને ટાકે છુ તેનો દેતુ તો એ છે કે આપણને
ગમે તેવું નાનામા નાનું કર્મ મળ્યું હોત તો પણ તે ઉત્તમમા ઉત્તમ

એ ભગવાનની કૃપા-પ્રમાદી છે ગિફ્ટનું મેળવવા માટેની ને આગળ વધવા માટેની તે ઉત્તમ તત્ત્વ છે, એવી દૃષ્ટિ આપણી કેળવણી મંત્રી પદે તે ત્યારે જ બની રહે કે જ્યારે આવી મળતા સર્વ પ્રસંગોમાં આપણે પ્રેમભક્તિપૂર્વકની ભાવનામાં સમગ્રસમગ્રને ચેતનવતા થઈને પરોનાતા નહીએ અને તે સાથે સાથે પ્રભુપ્રીત્યર્થની ભાવના દર્શાવના દર્શાવના છતાં તે તે સાથે તટસ્થ નેવાડા દ્વારા એવી દેખાડી, તે તે પ્રસંગ, સંલોગ વગેરેના કર્તવ્યપથમાં આપણે પોતે ગુરુ થઈને, આપણને પોતાને પ્રાપ્ત કરાવી શકીએ આમ થાય તો આપણે પોતે વિશેષ ને વિશેષ જાગૃક અને ચેતનવતા બની શકીએ આ સાધના માર્ગમાં ખરેખરી ખૂબી તો એ છે કે જેમ જેમ જાગૃતિ વિશેષ ને વિશેષ ચેતનવતી ને સુનેહ બધા કરે છે, તેમ તેમ એવા પ્રકારની ભાવાત્મક ચેતનવતી જાગૃતિ આપણો સદ્ગુરુ બની જતી હોય છે

જાગૃતિ-શુરુત્ત્વ કાર્ય

તેની જાગૃતિ આપણને એટલું બધું તો નવું નવું વિષય પ્રેમ તા હોય છે। તે નવી નવી સૂઝ પ્રગટાવના કરે છે અને સાવનાના ભાવની એક પછી એક ઉચ્ચતર ભૂમિકાના કથા કથા ફેરી ફેરી રીતે પગલા ભરવા, તે પણ તે મતાવે છે ખરી રીતે તો આવી જાગૃતિ નિરતર જીવંતીજાગૃતી રહેતી જાગૃતિ તે જ સાચો પ્રત્યક્ષ જીવંત ગુરુ છે એવા સદ્ગુરુ શબ્દ પ્રેમભક્તિતાનની ભાવના પ્રત્યક્ષ પ્રગટાવના જે જીવંત મળેલું છે, તે જીવંત સર્વ પ્રકારે પોતા છે જો આપણે સાધનાના હાર્દનો ખરેખરો મર્મ સમજ્યા હોઈએ, તો કથાય દશાથી ભાગલાનું આપણને દિન ચલાવું જ નથી તે નમ્રી જાણીને એક વાત આવી જો જાગૃતિ પ્રગતી મર્મ, તો આપણે સર્વ પ્રકારે નિશ્ચિત થઈ જવા છીએ એવો અનુભવ જીવનમાં પ્રગટ્યા વિના મહી શક્યાનો નથી એવા પ્રકારની જાગૃતિ જો પ્રગટેની હશે, તો મન કે જીવિ કે વૃત્તિ મને તેમ જવા સરખું પણ આપણે

અવગણના કરના કે તેમનું નેત્રું નેત્રું થવાના આપણી નામનિ
ત્રેતાવીદ્યા યજ્ઞીને આપણને જોઈએ જોઈએ પાડે છે, નાગાડે છે,
એટલું જ નહિ, પણ આપણને યોગ્ય પ્રમરે ને યોગ્ય ભાવનાથી યોગ્ય
દામોદરને પા. પા. પ્રમદાવી દે છે એટલે ગેરી નામનિ એ તે
આપણું ત્રીજું ખુલેલું નામ છે ગેરી જ્ઞાતિમાથી જ ઉત્પન્ન
ઉત્પન્ન કરનારી અનન્ત નકિત પ્રમદાવી હોય છે આવી જ્ઞાતિને
૧. સંપૂર્ણ દે. ૨. ને મા. કલ્પનાની દકીકન નથી, પણ તે
દકીકન ઉત્પન્નમાથી પ્રમદેવા અનુભવની દકીકન છે

સ્વજનોને ચીમકી

ગેરી જ્ઞાતિનું નામનિશાન પણ ૧. આપણામાથી કોઈએ પણ
અનુભવી મકોતો નથી ને આપણે નીકળ્યા નો છીએ એતનનો અનુ-
ભવ કરવાને માટે જ મારે તમને મધાને નવાનવા પડે છે કે 'કૃપા
હરને અને જે કરવાને માટે મહાભિનિદ્યમાનુ જે કષ્ટ હોય, નો
તેથી ભાવના પણ આપણ દાખરથી જ રહી નહિ તો પેલું મજા-
ભિનિદ્યમાનુ તે નો બાગકોના પનાના મહેવના જેનું બની જવાનું છે.
જગત આપણી દાગી કરને, તેનું તો મને કશું નથી, પણ આપણે
પોતે આપણા પોતાને યોગ્ય ન હરી નકીએ ને યોગ્ય ન હેરી
ગણીએ તેનું મને પણ ઇલુ વાગી આવે છે સત્તન એકવારું
જો મધ્યા કરીને તેમા ને તેમા મહેલા રહેવાનું હોય તોપણ મને
જપ વગે આતો જરાતરા કર્મકષ્ટ ને વળી પાછો પૂરે દૂરો ધમકો.
જોઈએ જો શુ થતું હશે, તેની સાથે મારે કચી પણ નિરુત્ત નથી
તો મારે આપણે કેમ હોવું જોઈએ અને કેમ વર્તવું જોઈએ
અને કર્મમા ભાનનાનું પ્રેમભક્તિજ્ઞાનપૂર્વકનું પરિશીલન ને અનુ-
શીલન કેરી રીતે આપણામા પ્રમદ્યા કરે, તેને જ હું મહત્તનું ગણું
હું તેનું તમને તમાને પ્રેરણવાને કાળે, તે મારો ધર્મ છે એમ
જ્ઞાતિને વાગવા તમને બધાને સંબોધતો દેહિ હું'

કરાની,

હરિ ॐ

તા ૨૩-૧-૪૦-

(૧૯૨૪મા રચેલી પ્રાર્થના)

(ગિખરિયા)

હિંદાડી દે મારુ પ્રભુ, નિમિગ્ન-અજ્ઞાન સંસારુ,
વધાએ ના માયુ કઈજ, જમ દે જોડ્યુ જ તુ,
પ્રભુ, તાગ જેવો જગત મતી દાનેશ્વરી ન દો,
મને માયુ આપી મિદ કર તે આમિત પ્રતો !

*

*

નથી લાધ્યો શુદ્ધિ પણ હૃદયનો કાળુ હજુ કે,
જહિ ઉઠેરાઈ બહુ મમય આવેશ ધરીયે,
નથી પૂરો જન્મો મુજ પર હજી મમય મને,
પ્રતો ! એવોડુ તો બહુ છુ નગરો, તુ મદદ દે.

*

*

જુઝાનો આશાની ઉરથી ચિત્તમારી શુ મુજ તે ?
જમે શ અહાના કમળી તણખા છેક સરવે ?
નિરાશાની જ્વાળા મહી જ બગવાતુ શુ રહેમે ?
દયામાયે એવી તુજ રટણ આશ્વાસન મને

*

*

હીરી છે પખાને સનત ડાઘા પાપ પ્રભુ, તે,
પરતુ એને તો તુજ પ્રભુશની કે ગમ ન છે !
હતે મારે પાખો જલ્દી ડાઘી આવો તુજ કને
પ્રતો, તુ સગાયે નિત અવનવો પ્રેમ કરતે.

જીવતા નર સેવીએ

પ્રભુપ્રાપ્તિ જીવનમા મળેના સ્વર્ગનો અનેક પ્રકારની કાંજીઈની
અને સન્નેગોની વિસિત્તાની હકીકત જ્યારે જ્યારે મને બૂમ-

બરાબ પારીપાટીને હે છે, સારે સારે મને બહુ વાગી આવે છે, કારણકે તે પંથી મને તેમનું તેમનું માનસ સમજાતું છે. ડૉ.બાર્ડને મીકારીને, કમ્પ્યુટર તો જીવનને તેની ગીતે ધડાસને માટે મળેલી છે, તેનું જાન તેમને પ્રગટતું હોત તો તો તેવી તેવી કમ્પ્યુટરમાં તેમને આનંદનો રસ આવે. દોઢ પ્રભુકૃપાથી આ જીવે કંઈ થોડીમણી કમ્પ્યુટરમાં બોગરી નથી નડિવાદમાં જેટલો કામ રહેવાનું બન્યું, તે બધા દિવસો ગામથી દૂર એકાતમાં જ મૂકા જવાનું બનતું, અને ક્રિયા તો 'ભૂમિતલ' હતી શરૂઆતમાં તો પાણી પીવાનું પણ ન મળી ગઈ સ્મશાનમાં લાકડા સાચવવાને માટે ત્યારે એક ડોરીમાં રહેતા હતા. મારે માટે તે રોજ નાની માટલીમાં પાણી ભરી ગામના હતા, મૂકાની જગ્યા પણ વાળી રાખતા. કેટલી ઠંડી પડતી હોય કે મુશળવાર વનસાદ પડતો દોષ તોપણ તે કાર્યક્રમ સદાય ચાલુ જ રહેતો. કમ્પ્યુટર દોરા બતાવવામાં તેની મળતી નથી જીવનમાં ગરીબાઈની કમ્પ્યુટર તો જન્મથી જ મળેલી હતી છેક જન્મથી તો ન મળ્યા પરંતુ ગરીબી જ-પ વસ્ત્રની ઉમર થયા પછીથી તો ખરી જ લાલુચામાં પણ તેમ જ પ્રારંભની કમ્પ્યુટર જન્મ જ્યાં લાલવા કાળે રહેવાનું બન્યું, ત્યાં ત્યાં કંઈ સુખસાલખી બોગવવાની હતી એવું તો ન જ હતું ત્યાં ત્યાં પણ બધાને જાતીએ પ્રેમથી સતોય આપવાનું કરેલું છે. જ્યાં જ્યાં મારે લાલુચાને કાળે રહેવાનું થયેલું છે, ત્યાં ત્યાં જઈને તમે બધા મારા પરત્વેનો બાવ તેમનો કેવો છે, તે આજે પણ તેમને તેમને જાતી જઈને પૂછી શકો છો. આ બધું લખતા લખતા મને એમ પણ સ્ફુરણ થાય છે કે કેટલાય જીવના ગરીબતું અસ્થાન થયા પછીથી તેમની તેમની જન્મભૂમિ, તેમના તેમના જીવનના પસંદગી, તેમના તેમના રહેઠાણના સ્થળો, ક્યાં જ્યાં તેમને કરેલી સાધના, એ જવાનો ઇનિહાસ એમનાં તેમના સમક્ષી એકીજનો કરતાં દોષ છે પરંતુ જે નર જીવતોજીવનો છે, તેના જીવનનું તેની હયાતિ દરમિયાન કંઈ કંઈ કરેલું હોતું નથી, ને તેનું

દોષને દિનમા દિનથી સંજ્ઞુ નથી ઘણી વાર ન તો કહ્યું હું કે
જગત મહાને પૂજનારુ છે અખતરો તો સાચુ જ કહ્યું છે કે

‘સતો ! જગતા નર સેરીએ’

તેને બીજી રીતે એમ પણ ગાઈ શકાય કે

સતો ! જગતા નર સેરીએ

આકાશની ભૂમિકા

એટલે કાલ્યાણીએ પ્રગટે છે, ત્યારે જેન દિન તે પરત્વે ઉભળા ।
ભરુ નગે છે તેવો જન સાચે જ મરદ છે ને તેનાથી સાધનાનુ
દર્મ ધર્મ ગાવાનુ છે તે નક્કો મળ્યો. દરેક પ્રસંગને આપને કઈ
કઈ રીતે ને કેવા કેવા ભાવે ઝીઝરીએ છીએ, અને તે પ્રસંગને
વર્તનમા પ્રગટાવતા પ્રગટાવતા તે તે પગે આત્મિક કર્યોની ભૂમિકાની
કેરી કેરી ભાવાત્મક સ્થિતિ પ્રગટેરી રહે છે, તેના પર જીવનશિક્ષાની
ભૂમિકાનો સાચો આધાર રહેલો છે જે દર્શ મળ્યા કરતા હોય કે
મળે, તે પત્તે અણગમે પ્રગટાવાનુ, બળાપો કરવાનુ, મદાગ
દર્શાવવાનુ ને ફરિયાદ કરવાનુ—આ બધુ જ્યાં સુધી આપનામાં
હોય છે, ત્યાં સુધી આપને સાધનામા મિલ્યા છીએ એમ નક્કી
પ્રમાણનુ આપને તો પ્રગટુ છે ગમનાળીત પ્રદેશમા પાચ તરવનુ
જે તે કઈ મનેયું છે તેમાનુ એક તર ને આકાશ છે, તે આકાશનો
ચિન્નાર આપણા આધારમા ત્યારે પ્રગટે છે, ત્યારે જ સાધના ફલિત
થની અનુભવાય છે સત્વચુલુની ઉચ્ચતમ પર પરાની ભૂમિકાઓ વગાડી
માઠ બાદ તેવી સ્થિતિ પ્રગટતી હોય છે અને ત્યારે જ ચેતનનો પૂર્ણ
સાક્ષાત્કાર અનભવી શકાય છે

કયાં આદર્શ ને કયા વર્તન !

ચેતનનો સાક્ષાત્કાર એટલે તેના યુગ્મ, ધર્મ, અને મમિતનુ
જનના પ્રયત્ન પ્રગટુ તે આપણા આદર્શ અને મહત્વાકાંક્ષા તો

છે આ પ્રકારના અને તેમ છતાં હજી આપણે મગત્યા કનુ છે તદ્દન ક્ષુદ્રક મુશ્કેલ લગીકતોના પ્રભુરાણુમા ખારી લખેલી આ હકીકત તમને કોઈને ન ક્યતી હોય તો તે લખે, પરંતુ તે ખોટી છે એમ તો તમે નહિ કહી શકો, કારણકે જે હુ જોઉં છું તે જ તમને લખું છું. અને લખું છું એના માટે કે તમે તેનાથી કરીને એની શકો ને સારથ રહી શકો

અર્થકર ગુણમાં સાધના

સાધનાનો ભાવ પ્રગટાવવાને માટે ઘણું ઘણું સાદસ પણ પ્રભુ-કૃપાથી ઘર્ષ શકેના છે દ્વિમત પણ કેરી ટેલી દાખવેલી છે। જેને 'ધૂવાધાર' કહે છે, તે નર્મદાજીના એક અંગે પ્રભુકૃપાથી માટે જનાનું થયેલું તે ધૂવાવારની સામે જમા રહીને જોઈએ તો રામા દાથ તરફ તે ધોધની છોક છંનાડે એક ગુણ જેવું હતું તેમા એમીને સાધના કરવાનો હુકમ મળ્યો એક તો ધૂવાધારના અર્થકર અવાજથી જ જીવ ગભરાઈ ગયો, તેમા તે ઠેકાણે પહોંચ્યું અને ત્યાં જોસુ અને પાછું સાધનાની ભાનનામા પ્રતિજ્ઞા એ કંઈ નાનીમૂની હકીકત નથી કોઈનું પણ મળું ન આની શકે એવું તે સ્થળ હતું 'ન આની શકે' એવું વ્યક્તિય પણ બરાબર નથી ધણાની તો હામ જ હારી જાન, એવું તે હતું પરંતુ તે પ્રભુકૃપાથી આપણને તો હકમ મળ્યો કે તેવું પ્રેમભક્તિપૂર્વક પાનન કેમ થાય, તે જ માન વિચાર વાત રહેલું હતું જ્યારે તે તે કરનાનું ખરેખરું, ઉમગામયું દિન પ્રગટે છે, ત્યારે તે કર્મ કરવાના ઉપાય ને ટીવામુઝ પણ તેમાથી મળી રહે છે, એવો મારો એક વેળાનો નહિ, પણ અનેક વેળાનો જીવંતોજીવંતો અનુભવ છે કેના કેના ઉપાયો લીધા કે જેનાથી કરીને તે ધૂવાધાર પાસેની ગુણમા જર્જરકાયું તે તો લખતો નથી ૨૧ દિવસ ત્યાં રહેવાનું પ્રભુકૃપાથી મન્યુ હતું અને દિવસની પગપગ પ્રભુ-કૃપાની ભાવનામા તથા જીવંત જીવંત સાધનાના અભ્યાસમા આગવાનું

બની ગયું હતું, તે તેની પરમ કૃપા પાત્રી પણ પા ગમત એવી મોજાની સૂઝ પ્રગળી, અને ખોગક તો પ-૬ દિવસ નુકસાન દિગ્ધિ આનંદ જ તે પડીથી કોઈક પાનમા દોગડથી તે બાવીને તેને અમ તેમ દનાનાંદવારીને મારા હાથની પમ્પની મર્થદામા ને આવી ગઈ એવી મને દોગડથી હાનમકોનમ કરાવીને એક વાગ ખોનમ આપવાનું કોઈક મો- કમતા દસ મમમન પણ ત્યા જ કરવાનું બનત આવી તો અનેક પ્રાની કાલુર્જિઓ આ બોલે મેવેલી છે

કલ્યાણનો સ્વીકાર

આ તો એક માન નાનોસગબો દાખનો જ તમને દાકરો છે ત્યારે તમને બાને નાની નાની મુગક જાનનમા મલ્યાઈનો પોમર પાડતા જોઈ છું, ત્યારે અને થાય છે કે આપને શું બના નીકળ્યા પડીને ને આપને કેવા લીએ ! મારે કૃપા કરીને કલ્યાણની દરિયાઈ કરતો નહિ કલ્યાણી કદામસે નહિ, કલ્યાણથી તોના પામશે નહિ પગતુ મારી તમને બધાને પ્રાર્થના છે કે કલ્યાણ મને ત્યારે તેનો દેતુપૂર્વક સ્વીકાર કરજે ને તે કલ્યાણને ઉમગમના ભાવથી વેચા કરજે તો જીવનમા નવો સુખ, નવું બગ અને નવું મોજસ પ્રગટને માખમા હાનના જીવનમા જે બળ છે, તેનાથી અને મજ અને ન કદી શાય તેટલું બગ પ્રમાનવાની નિગ્યાત છે તેવું બગ પ્રગળે તોય તો જ સાધનાનું કામ બની શકે તેવું છે તેવું પ્રવડ બળ પ્રગળવનું એવો આ જે કલ્યાણનો મને છે, તેનો દેતુ છે ધારો કે કલ્યાણનો તેવો દેતુ ન હોય, તોજનું કલ્યાણને તેના દેતુથી જે વેદવાનું કદી સખીએ, તો તેથી જીવનનો વિમાસ જગત યવાનો છે આ માત્ર ખાલીખાની સમજના પૂરું લખ્યું નથી, નથવા મને ઉતારવા પૂરું પણ લખ્યું નથી પગતુ જે જે આ બધું લખ્યું છે તેથી તેની વાનવિકતાના પ્રમાણમા અનુભવનું સત્ય છે

ગઈ તેવું પણ છે પરંતુ તેથી કરીને કલ્યાણ

જોને આપણાથી તેવી રીતે ન સ્વીકારી શકાતી હોય તો તે એક જુદી દલીલ છે. તેવી રીતે ન સ્વીકારી શકાતી હોય તો તે આપણી નબળાઈ છે, તેવું મને સ્પષ્ટ લાગે છે.

કરાંચી,

હારિ : ઠઠ

તા. ૬-૭-૪૦

(૧૯૨૪માં થયેલી પ્રાર્થના)

(શિખરિણી)

નધી કે' ઠેકાણું	મુજ લવિષની ચાવી તાણુ	જ્યાં.
પરેકું છે તું	પ્રભુ, મુજ પુરુષાર્થ તાણું	જ્યાં,
જન્યા છે ખેતર	મુજ જીવનના તાર સહુ	જ્યાં,
અણુ જ્યાં આણું છે,	મુજ જન થશે રીં	કર કૃપા.

*

*

પૂરેપૂરે ક્યારે	પ્રભુજી, પરવારી રહીશ હું ?
પૂરું નિશ્ચિતેથી	હૃદય મહીં ક્યારે ઠરીશ હું ?
અમે ! ક્યારે મારા	ધર્મિન મનનો યાદ દળશે ?
વળી ક્યારે મારા	હૃદય મહીંનું પુલ્ક સમશે ?

*

*

અમે ! કે વેળાનો	સતત તુજ હું રાહ નિરખી
જાનો છું; સંદેશો	પણ તુજ મને ના દહીં થકી;
વહી જાશે યાદી	મુગ મુગ દહીં સતત અરે !
છનાં હું તો એવે	અટળ પ્રભુ જાનો રહીશ જો.

*

*

(વસંતવિગ્રહ)

આનંદના જ રસ-ભાવ નદી-પ્રવાહે
ફહેરે તથાઈ કરીને હિર ખૂબ રાગે;

વિશેષ એક પડનોય કદી થતો ના,
સા કાજ કે રસ-કાંતિ થતી કદી, ઘરે ત્યાં ?

આનંદ તો હૃદયની સ્વરશાની વાન
તે રાખવા હૃદય-નિગિત સર્વદા જ
એવો અભેદ દરનો જા તો દરોને
કે પેઠી ખૂદાસ્તુ કશું કથારી ના દે

પોતાની સમજણ પડવી ઘટે

આપજીને આપજી સમજણ નહિ પડે તો કોને પારી ? ટાક
કે તાકો પડે ને જોમ પારો નીચો કે જીવો જાણ, તેનું આપજી
થનુ દોષ તો ગુ તેની આપજીને ખમર ન પડે ? યનમા બન
થતો દોષ તે વર્ણવ કે તગ એની જર્જરે તે પાઠો રાજ કરવા
મનવો જ તમજાના અગિને તો જા સર્વદા સમજેનો જ રાખ્યા
કરીએ તો જ સાધનાનો માર્ગ કપાયા જવાનો છે ભૂખ કપડી
લાગી હોય છે, ત્યારે ખોગક મેળવનાના કાદા આપજી દેવા મારીએ
ભીએ ! એવા કાદા મારીએ છીએ કે તેનું જ્ઞાન જગ કદીક તો રહેતું
નથી ખાધા વિના એન પત્ર નથી એની કપડી ભૂખ એરી
લાગી જીવનને માટે આપજીને લાગી ગયેલી દોષો લેખે, અથવા
લાગવી લેખે એવી પ્રગટેની લગની જ આપજીને ના માર્ગ પરતે
આગળ ને આગળ ગયા બગરમે જાએ જ કોઈ જીવની અપરાધ
તરીકે જરા તામુખીના જેવી ધમરજની તમન્ના દોષ છે સાધનામા
પ્રતિમાન ધવાની ખરી મારી તો તેના પરતેની તમન્નાને સનેજ
રાખ્યા કે વાર્તા છે

સદજ આકર્ષણ

આપજીને જના પરતેનું દિવ્ય મદજ આકર્ષણ પ્રગટે તે પત્ર
જા નુ કે જગ તે કઈ એમનુ એમ મોહ જ જની જગ દોષ

છે ! પ્રથમ પરિચયે પ્રેમ પ્રગટી જવો એ તો ભાગ્યે જ મળેની બાબતમાં બને તો બને પરિચયથી વારવાર સબધમાં આનંદાનુ બને અને તેના પ્રકારના સબધમાં બનેના દિલનું સમાપણુ પ્રગટે, તો પછી બનેને એકમીબળ પરત્વે એક પ્રકારનો રાગ પ્રગટે છે ને તેમાંથી આકર્ષણુ જન્મે છે તેની જ રીતે છવનનિકાસ પરત્વેનો રાગ પ્રગટવાને કાળે એનું જ સનન મનનચિત્તન મ્યા કરતું અને તે સાથેસાથે છવનનિકાસના ભાગથી સકળ પ્રકારના ક્રોધ, વર્તન વહેવાર વગેરે બધું થયા હોય તે જરૂરનું છે એવા પ્રકારનો આતરિક સબધ એની સાથે પ્રગટાવવાને માટે એની સ્મરણુભાવના એ તો બસ પ્રથમ પગથિયું છે જે જે કંઈ થાય થતું હોય, તે બધું અને કહ્યા કરીએ એટલું જ નહિ, પરંતુ પગેપગીતું જ્ઞાનમકિતપૂર્વકનું સમર્પણુ કર્યા કરીએ કાંઈ કહેશે કે માત્ર ‘આત્મનિવેદન કરનાથી કંઈક શું બની શકે ? પરંતુ એના અભ્યાસથી જેને psychic contact કહે છે, ચૈતન્ય પ્રકાર સાથેનો આપણે સબધ કહે છે તે છતાં યતો જતો હોય છે

સમગ્ર વૃત્તિ

મનાદિશ્રણનું અનિચ્છિતપણુ એટલે કે સમગ્રવૃત્તિ જે આપણામાં છે, તે એક પ્રકારનો દોષ છે અને તે અમે તમને આત્મે જ ઘોડો કહું છું ? નાનીનાની બાબતમાં પણ તેમ થાય એટલે તે દાખવાને માટે જે તે આપણે મનુષ્યતાથી દહનાથી, ને એકદમ નિર્ણયાત્મક સ્વરૂપથી વર્તવાનો અભ્યાસ પાડવાની જરૂર છે આત્મ જિજ્ઞાસુને તો જે બાણીનું દોષ છે, તે અમે ત્યાંથી મે ગમે તે રીતે મળ્યા કરતું રહે છે, એવો મને અને એક વેળા અનુભવ થઈ ચૂક્યો છે માટે આપણે એવો ભરેભો પ્રગટાવવો જોઈએ દિવમાં કરી પથુ જામ કુશકા કે આજ્ઞાચરેલા રાખ્યા વિના જે કરવું ધટે તે કરવું

સાધનાદિએ ‘મરણ’

આપ મવા વિના સ્વર્ગે કોઈથી જવાનું નથી આપણે પણ

મ વાનુ તો છે જ અને તે જોડયુ વહેણુ મને તેડુ ઉતમ ફયુ
તે જુદા અર્થમાં ત્રી મણિનાનવાર્જીએ ગાયુ છે :

‘મરીને જીવનાનો મન દિનજની દુકાર્જ છે’

જાતી ‘મરણ’ એમ્ને દુઠાનીત ને મુશ્કાતીન હોતુ તે એ પછીથી
જ પુનર્જીવન પ્રાપ્ત થતુ હોતુ છે ને તેને જ ખરું ‘જીવન’ કહેવાય
જનારે કાનનુ આપણુ જીવન તો દુઃસાત્મક ને મુશ્કાતમ- છે

જીવદશાની વૃત્તિ વગેરે

આગમ ને પ્રમાદ એ જીવનનો ધ્વસ કરનાર શત્રુ છે તેની જ
રીતે કામ અને ક્રોધ ફયુ છે આ બધુ આપણે બુદ્ધિથી જરૂર
સમજીએ છીએ, પરંતુ તે બધી સમજણ ઉપલ્બ્ધિયા જ છે જીવન
વિનાસના કર્મને વેગ આપવાને માટે આ તથા શત્રુની ઉપર આપણે
જય મેળવનાનો છે, તે ફયુ બુદ્ધિ તો કપૂરે છે, પરંતુ તેમ કરવાને
જે પ્રયત્નપો મથવાની જરૂર, તે સી રીતે બને ? આ બધા શત્રુઓ
પ્રેરાવનાર શુભ તમસ અને રજસ છે એટલે જો આપણે તેમને
તેમને હાથવવા હોત કે હરાવવા હોય નો સત્વગુણની ક્રિયામાં ગતિ
નીન થતુ પછી તે સત્વગુણમાં ગતિશીલતા થવાને માટે સ્મરણ,
પ્રાર્થના, ધ્યાન અને તે પ્રકારની લાલનામાં નિરતરતા પ્રગટની થટે
તેમ થતા રજસતામનનુ નિર્મૂળ થવાપર બતી ગરે ખરુ, તથા જોતા
જોતાથી કરીને જીવદશામાં વળગાયા રહેનાતું હોય, અને એમાં જો
અન્યક પ્રકારના નિશ્ચય, હિત, વનજો લાગનીઓ વગેરે જાગે છે તે
બધાથી મુક્ત થવાને કાળે અનાસક્તિ, નિરાશય, નિર્મમ્બ નિર્બોધ,
નિષ્કામ, નિરહકાર—આ બધા વડે આપણુ પ્રબુધપાથી પાર થતાપણ
બને તો એડુ જીવદશાનુ દળાપણ અને આપણુ ‘મરણપણ’ જરૂર
બની જાય આ બધું થવા વિના મેનનનો અનુભવ થયો અથવા તો
જીવનનો વિકાસ થયો કદી ફયુ અન્ય નથી જ્યારે આપણે સાધનાની
બાવનાના પ્રયત્ન પ્રવાદમાં પ્રયત્નમાં હોઈએ છીએ, તારે, કામ, ક્રોધ,

સોમ, મોદ આદિ જ્યાં નિર્મળ ચર્ચ ગયા હોય છે એવું તો કશું નથી. તે કુચ્છા તો જાનામાના દ્વંદ્વિયુ પાળીને અદર પડી રહેવા હોય છે અને દુષ્ટો લાગ મળે અને માધું ઊંચું કરીએ એવી તેમની તેમની પ્રવૃત્તિ હોય છે. સાધનાની ભાવનામાં જ્યારે જ્યારે મંદતા પ્રગટે છે, ત્યારે ત્યારે એમનો લાગ ફાવી જતો હોય છે, ને તે પાછા દેખા દે છે. ત્યારે જો આપણે યશી શક્તા હોઈએ, તો કોઈક વેળા ચળી તેમના તેમના પ્રવાદની પડઝાંથી મોજા બનવાનું ભગવાનની દૃષ્ટી કરી શકતા હોઈએ છીએ, પણ કોઈક વખત તેમાં તણાઈ પાડું જઈએ છીએ. આધના કરના કરનાં તેની મદનાના સમયમાં આવા જાના પડી રહેવા શક્યોનું જો એવી પણ વિગેય ને વિશેષ જોઈએ હુમવાને સ્વરૂપે પ્રયત્નપણે પ્રયત્ન હોય છે.

હુમણાઓનો પ્રાર્થનાદ્વારા પ્રતિકાર

હવેના વિદ્યાર્થી પરત્વેની જેની તીવ્રતા છે, તેને પોતાને પોતાનું આત્મ નિર્ભરતાની પ્રવૃત્તિનું અનુભવદર્શન, એ એટલું બધું તો હેરાન-પરેશાન કરે છે ને તેથી તેને એટલી બધી તો વેદના થાય છે કે એવી વેદનાને પરિણામે તે પોતાની પ્રાર્થનાથી પ્રભુને પોતરે છે લોડુ લાવ-ઓળ ચરેનું હોય ત્યારે જ તેના પર ઘણા ભારે પ્રયત્ન તેને આકાર પમાડવાને કાગે ધા મારવા પડે છે આમા પણ એવા જ કાળે આપણે સત્વશુભી પ્રદિષામા શાનપૂર્વક પ્રવેશવાનું રહે છે પ્રાર્થના એ આપણુ ભારેમા ભારે આધન છે.

'More things are wrought by prayer
Than this world dreams of.'

એવી એક અગ્રેજ બાઈબીની કવિતા છે, અને તે મને પોતાને તો અનુસરે સાચી લાગેલી છે.

મનને જીતવાના ઉપાય

ગીનામાના આપણને કહે છે કે મનને ફક્ત વશ કરી શકાય.

અર્જુન તો ભગવાનને કહે છે કે, ‘વાને કદાચ વશ કરી શકાય, પરંતુ મનને વશ કરવું દુર્ધર્ષ છે.’ ભગવાન તેનો ઉપાય પાણી બતાવે છે કે ધૈર્યાય ને અભ્યાસથી તેમ જની શક્ય. આ માટે તે પ્રકારની પ્રવૃત્તિ આપણે સદા કાળ ક્યાં કરવી જોઈશે. મહેલાં કર્મ, પરિરિચિતિ, સંતોષ, તેને ઉવેખવાનાં નથી, એટલું જ નહિ પણ તે તે મહેલાં પરિરિચિતિ, સંતોષ વગેરેનો ધર્મ સ્વીકારી તેને યથાયોગ્યતાથી શ્રીપ્રભુપ્રીત્યર્થે કર્યા કરી, તે ને જાણુ’ અને ચરણકમળે સમર્પણ કર્યા કરવાનું છે.

કરંચી.

હરિ : ૩૩

તા. ૧૬-૭-૪૦.

(૧૯૨૪માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(સિખરિણી)

પ્રભો ! અંજવા દે	નરેટ મનને તું-મહીં પડું,
કરી જેથી ખીજે	કહીં ન ભલકે આદુ-અવગું;
કૃપા એવી કપારે	કરીયા હું-અભાગી પર પ્રભુ !
અરે ! એ માટેયે	દણ નથી ધમેા લાવક હું હું ?

*

*

બધાયે સંતોનો	સર્પ જ અવળા હું જનમિયો,
અભાગી એવાની	પ- કર કૃપા તું હર્ષ મનો !
નથી રૂઢવાનો હું	પ્રભુ, ઉપર આત્મા વગર તે
લડુ તેથી તારું	શરણ મળતા. હું મદદ દે.

*

*

પૂરેપૂરો મારો	દણ મુખી પ્રભુ, મેમ ન રહે.
ઉપાયોની નેથી	મુજ પડી, સડે તે દદાંજે.
ખાં દાઓ પામે	રિવ પચવેા તે મજા છે.
દરે તેણું તારું	જગ જીવતા મનિ પ્રભુ, દે.

હું ભાવેના અર્થે જરૂં તુજ પૂજ-અર્ચન સદા,
કરી હું જાણુ ના રીત ખીજ તને દેા રીઝવવા,
છુટાવા દુઝ્યાથી તુજ જરણુ ગોધી તુજ પદે
મુકધુ માયુ, તારુ સંતુ કરજે તુ મુજ હવે

*

*

ત મારુ પોતાનું હજુ પણ સુધી મધન જતુ,
કુઝાળામાથી ને કથમ કરીય મારે છટકવુ,
ખીજ આગતેડા ત્યજ દઈ વિચારે દરપણે,
તમા બે રહેનાથે દર શરણુ તો કામ બનશે

*

*

ચૂમી જો લેના દે અજીરજ તારી પ્રણુ, મને,
લઉ સકેલી તો પજો જીવનની બાજુ સરવે,
ખીજ કોઈ આશા ની રહી નથી આ મુજ દિને,
ફળાવીને એને મુજ જીવનને ધન્ય કરજે

શુભો ઉપર વિજય

વાસનાના પણ અનંત પ્રકાર છે એની પાછળના હેતુ ને તેમ જાણ્યા સુધી પૂરેપૂરા શુદ્ધ મનેના નથી, ત્યાં સુધી દિનનો દરિયાન લહેરે કે રિલોગે ચક્રતો નથી અતરની પ્રકૃતિ દરેક કર્મમા આપણને પ્રવર્તી છે, અને તેમા તેમા પ્રકૃતિ ને સંભાળની રીતે જ તેના અસર ને સરકાર પાડે છે પ્રકૃતિ ને સ્વભાવ એ વચ્ચે શુભથી રગાઈ રહેવા છે સામાન્ય રીતે તે તમસ અને રજસથી જ વધારેમા વધારે સ્વભાવ પ્રગળેમા ગતિમાન થયેના હોય છે એટલે જો પ્રકૃતિ ને સ્વભાવની પકડમાથી મોક્ષણ બનવાનું કરવું હોય તો પણ પ્રકૃતિ ને સ્વભાવને સાધન તરીકે સીકરીને તેનો પણ સત્વશુભથી ઉપયોગ થવા કહે, તે માટે તેને સ્મરણ, પ્રાર્થના, ભજન, ધ્યાન તથા એવા પ્રકારથી ભાવનાની નિઃતરતામા રાખ્યા કરવાનું એટલે કે સદા કર્મ થના થના

તેના તેના ભાવનું પરિશીનન અને અનુશીનન મ્હાં કરવાનું જાનમાન આપણે શ્રવણગત સતેજ રાખ્યા કરવાનું છે પ્રભુકૃપાથી આપણે મ્હાં જ કરવાનું છે મથતા મથના પથ કપાવાનો છે ને એમાંથી બાગ પ્રગમવાનું છે ને ગતિ પણ પ્રગમવાની છે ચૂતામાં બદા? સગી જતા લાખાને આપણે જેમ સકોરીએ છીએ અને મ કેરીએ છીએ તેમ રાગવાર તેની મનાદિ દરજ્જાની પ્રદત્તિ પણ અનુમૂખનાની સ્થિતિમાં લાવ્યા વાની છે આના પ્રકારનો પુરુષાર્થ થતા થતા આતરે અનુ ભગવાને ખીનવા માટે છે અને એનો પણ બેરોડો ઉપ યોગ કરવાનો છે નિમ્નમાંથી ગતિ, રિચાર વગેરેને એનાથી દરી જેવું ભાવનામાં નાખ્યા કરવાના છે, અને તેના સતત ચોક્કી ૧૦ ન્યા કરવાનું છે તેની સાથે સાથે નેનનાત્મક ભારો આપણા કર્મોમાં પ્રગમવાની તે જ આનંદ અમથી મત્ત રીધા કરવાની છે આમ અત મ્હાંના દેગરી દેગરીને આત્મસંધનના માર્ગમાં મનિ પ્રગમવા કરવાની છે આની મેરડી પ્રક્રિયા સતત આપણા મનાદિ કર્મોની મનાદિ કર્મોમાં સતેજ પ્રગમ ના કરવાની છે

અત્મગતિ મહિમા

કોઈ પણ રૂપરૂપનો ભાવનાથી મેવાયેનો મત્તમ કદી પણ નિર્મળ જતો નથી પેન્તાઈમાં ભગ્નનો દત્તો ત્યારે શ્રીમત્પાતામજી મનાત્મના સમાગમમાં આવવાનું મનુષ્ય દત્ત દાર્શનિકમાંથી છૂટીને અને કદી જ સમય (period)માં ભજવાનું ન હોય તે વેળાએ વળેલા પગ ત્યાંથી નીખતી જઈને તેઓથીની પામે જતો ત્યાંની જગ્યા વાળેના મ્હાં તેમના દર્પાં પણ ધેરાનું કરેના મદી વળી અનેઓના તેમની પામે બેસા ગ્દેના તેઓ જે બીજાની સાથે વાનો ભાગ મરના, ને જુધુ સાન્યિતે સાંતળતો ત્યાં આરે કશું પૂજવાનું નો દત્ત નાદિ પરનું તેમનું જુધુ આમજાક શનુ મો રિવ ધનુ તેઓ પોતે એકજમ મરગ ને સાદા થતા જે પ્રાપ્તી પણ એવી જ

તેમની પાતે પેટવાદના ઝગવાળા જેક બુ આદર ને ભક્તિભાવ રાખતા તેમના નિમિત્તથી જ તેઓ ત્યા રહેતા હતા તે શેક સાટેમે જ તેમને રહેવાને માટે ત્યા બધો પ્રયત્ન કર્યો હતો તેઓ દોઈ જાતનું પ્રયત્ન કે કથાનાર્તા કરતા ન હતા અથવા ગામનું વાચન પણ કરતા ન હતા મારી જેઠાજરીમાં કાચ કરતા હોય તો રામ જાણે મને તેમની પામે જેમી રહેવાનું બુદ્ધિય થતું દાહસ્કૃતમાં ભાણેતો ત્યારે બીજી કોઈ પણ પ્રકારની નમનમનમાં મે કદી ભાગ લીધો નથી ત્યારે જ્યારે સમય મળતો અને પોતે પેટવાદમાં પધારેલા હોય, ત્યારે અચૂક તેમની પામે જવાનું કરતો હતો દોઈ દિવસ તેમની સાથે મે જીવી વાતચીત પણ કરી નથી તેઓ કદીક કદીક મારી ખજા પછતા ખરા 'શુ કરે છે શુ લાગે છે કયા રહે છે ?' એમ પણ પૂછતા અંગ્રેજી સાતમાં ધોળખમાં લખેલો હતો એટલે કે મેટ્રિકના નર્મમાં હતો, ત્યારે તેમજો મને કૃપા કરીને એનનેયો કે 'તારા ગરીબને ભયકર માફગી થવાની છે, માટે ત સવેળા પડેલેમી જ બધો અભયાસ કરી લે' જેવાદના ઝગવાળા જેક તમથી આવતી એક મસ્કૃત પાંગાગાના આગમ પશુ ત્યા કરીક કદીક આવતા હને એક વખત તે આચાર્યશ્રી પશુ બેઠા હતા, ને મારી દાગરી પશુ હતી ત્યારે તેમજો પેલા સન્નમ આચાર્યશ્રીને મને વીધીને ખામ કમ્પુ કે 'આ છોકરોને મેટ્રિકના વિષયનો નર્મ અમ્યામ તમે સારી રીતે પૂરો જમી દો, જન એ વિષયમાં એન બ દોમિયાન કરી દો આ છોકરોને ત્યારે ત્યાર નમના મંડા સારે તે તમારી પામે આરે ને ત્યારે તમારે એન માખવન આ છોકરો દોઈ પાકે ઠેમજો રહે છે, તેથી તે પાકે સમયે ન આવી મકે એવી એની પદિધિનિ ?'

સંતકૃપાનો અનુભવ

જેવાદમાં દિવાન આદેશના થયી માટેક જ આગ ત્યા સંસ્કૃત પાંગાગા હતી તે આચાર્યશ્રી પામેથી બેઠી મનિનાના

દૂંધા ગાળામાં બંધા જ સંસ્કૃતનો અભ્યાસ પાકો કરી લીધો હતો—
 ખાસ કરીને વ્યાકરણની આબનનો તો પૂરોપૂરો જ. તે ઉપરાંત શ્રી
 યતનપ્રીદાસ મહારાજે મને કૃપા કરીને ચેનચેડો હોવાથી મેટ્રિકના
 બીજા અથવા વિષયોનો અભ્યાસ તે તે વિષયોની છપાયેલી સમજૂતિઓ
 (માર્કફ્રીઝ) અદાર પડતી હતી તે બધાંની મદદથી તથા તે તે વિષયોના
 પ્રશ્નો ને ઉત્તરોની પણ ચોપડી છપાતી હતી, તે બધાંની મદદથી
 અથવા વિષયોનો અભ્યાસ ઝડ ઝડ કરી લીધો હતો. એવામાં ઠોઠક
 નિમિત્ત પ્રશ્નપત્રે કરીને અમદાવાદ જવાનું બન્યું. ત્યાં મારા મોટાભાઈ,
 મા વગેરે રહેતાં હતાં. પરંતુ મેં તો શ્રી. ધનુભાઈને ત્યાં જ અમ-
 દાવાદમાં રહેવાનું રાખ્યું હતું. ત્યાં સાચે જ શ્રીયતનપ્રીદાસજીની
 આગાહી પ્રમાણે આ શરીર બહુ જ માદું પડ્યું અને તેનું મરણ
 નીપજ શકે એવી ગંભીર સ્થિતિ પણ થઈ ગઈ હતી. કેટલાક દિવસ
 સુધી એમાન અવસ્થામાં પણ રહેવું પડ્યું હતું. શરીરની આ માંદગીમાં
 મને શ્રીયતનપ્રીદાસ મહારાજનું બહુ સ્મરણ થતું ને તેમના
 પર મને ત્યારે ધણુંધણું વદાસ પણ પ્રમટ્તું. શરીરની આ માંદગી
 લાંબી ચાલી હતી. શરીર કેક થોડુંધણું સ્વસ્થ થતાં અભ્યાસની
 પ્રવૃત્તિ શરૂ કરવાનું કરતાં ઝોકડરે અભ્યાસ કરવાની મનાઈ કરી.
 મેટ્રિકની પરીક્ષામાં એસવાને માટે જે પ્રાવેશિક પરીક્ષા થાય છે, તેમાં
 પણ બેસી શકાયું ન હતું. પરંતુ દાર્શનિકતા હેડમાન્સર સાહેબ શ્રી
 ઇન્ધરભાઈ પટેલ જેઓ મોનિટરના વતની હતા, તેઓની મારા પર
 સારી મમતા હતી, હરબુ કે હુ વિચારીને તરીકે અભ્યાસમાં તેજ-
 દિવન હતો ને આગળથી બધો અભ્યાસ કરી લીધો હતો. તેથી જે જે
 નિબંધો લખવાના આવે અથવા ત્રિમાસિક કે છમાસિક પરીક્ષા થતી
 તેમાં હું બહુ જાંચા માર્કથી પાસ થતો. એટલે પ્રાવેશિક પરીક્ષામાં ન
 બેસી શક્યો તોપણ મને ફોર્મ તો મળી ગયું હતું. પરંતુ જે શ્રી
 યતનપ્રીદાસ મહારાજે કૃપા કરીને મને ચેનચેડો ન હોત, તો જરૂર
 હું નિપાસ થયો હોત. સહમાવનાથી મેંચાવતો સત્સંગ at least

ભાષ હેવા કરી બેસી દુઃખને દેવે જીવે.

(કંઈ નહિ નો) મારી જાગનામાં તો મને સફળ પરિણામમાં પ્રગ
અનુભવાયો વળી આ ઉપરાંત મને એ પણ જણાયું હતું
આપણામાં એવા સત્સંગની અભિરુચિ પ્રગટેલી હોય અને
જાણ આપણને જીવી થયેલી ન હોય, તોમણ બે આપણને
ઠેકાણે જવાનું દિલ થતું હોય, તો એવા સંપુર્ય પામે ખાલી
વાધી કરીને પણ આપણને ગતિ ને દળનાગ જરૂર પ્રગટે છે,
તેવા પ્રકારની લાગણીની અસર થોડા સમય મુંઘી ચાલુ રહેલી
અનુભવાય છે. મને એવું લાગ્યું હતું, તેથી જ વારવાર તેઓ
પામે મયા કરવાનો દિલનો લાવ થતો.

શ્રીસરયુદાસજીનાં દર્શન

વળી તેઓશ્રીએ મને અમદાવાદમાં શ્રીસરયુદાસ મહા-
પગે લાગીને તેમના આશીર્વાદ પેનાની ખાસ સપાટ આપેલી
તેં તેમ કહેવું પણ ખરું. આ બધું જે કાળે થયું તે કાળે સત્તર
મહિના કે મહત્તર નો મુદ્દે જાણતો ન હતો. પરંતુ
retrospectionની ધારણાથી એટલે પૂર્વજાતિની ધારણાથી :
જરૂર કહી શકું છું કે શ્રીમનપ્રીદાસ મહારાજ અનુભવી મ
હના તેઓશ્રી નિઃપાદના સતરામ મહાગજના મંદિરમાં પણ
કોઈ વાર પધારતા નહિયાદમા એવાનાં ક્ષેત્રમા હતો, ત્યારે પણ તે
જ્યારે જ્યારે નિઃપાદ પધારતા, ત્યારે ત્યારે તેમની કંને જતો
શ્રીએ મારી ઝોળખાણુ ખરાબ રાખી હતી અને તે વેળ
સાધનાના પ્રદેશમા પ્રવેશી પણ ચૂક્યો હતો આવા પ્રદેશની મા
નિં તેઓશ્રીના પૂજવાથી કરીને એ તેમને જણાવ્યું પણ
કદીક કદીક સાધનામાં મને જે જે મુશ્કેલી નડતી ને ગૂચો પ્ર
તે તેમને હું વ્યક્ત રીતે કહેતોકરતો નહિ, પરંતુ તેમની
જવાબું થતાં તે તે બધું આર્મનાજાવે મારા મનમાં ધારણ
એસતો અને તેઓ બીજા કોઈ સાથે વાર્તાલાપ કરતા હોય, =

કંઈ દશુ બોવના હો, તે તેમાંથી મને માગ કાપડાનો વસ્ત્રા
મળી જતો અને આ રીતે અનુસન્ધુ ત્રીસતનમ મદાનજના
મદિરમા બીજા મહાત્મા પધાવના ત્યારે ખબુ કનાનું રાખનો હતો.
જે જે કંઈ મદાત્માની પામેથી આપમેળે માની સાધનાના મુખેલી,
જૂનો અને કાચગાઓનું સમાધાન પ્રબુકૃપાથી મેજલી રાકનાનું બનતું.
ત્યારે ત્યારે તે તે સાધુ મદાત્માની પામે વિશેષ ને વિરોધ જવાનું
કરતો અને મને જે કંઈ થોડો સમય મળે, તેમા તેમની મેના કરવાનું
ચૂકતો નહિ સદલાવથી ને દિક્ષના ઉમળકાથી કરેથી મેના આપણા
મનાદિ કમળને એક પ્રકારની સુખદ લાગણી પ્રેરાવે છે, અને તેમને
ભાવનાથી બીજાવેલા રખાવે છે આ હકીકતનો અનુભવ મને તે તે
કાળે થયેયો હોનાથી તે આતુ રાખનાનું પ્રબુકૃપાથી બન્યું હતું
કગલી,

દરિ જે

તા. ૨૮-૭-૪૦.

(૧૯૨૪ મા કરાચેની પ્રાર્થના)

(ગિખરિલી)

બનેતુ માનીતુ	પૂતતુ પ્રતુ, હુ પાખર હું તો,
કહો, કયાથી પૂરો	ત્વરિત બનું હુ મુદ્દ પ્રતુ, તો ?
જતા મદા રાખુ	પદકમળમા અર્પણુ થવદ
થરો હુ થી તેવુ	મુજ પર દશે જો તેવુ કૃપા,

*

ચિતા જવાળા જેતો	લાગ્યા જત્યા હુ હુ સદા,
સિખનો મૂઝાતો	અમુઝણથી ભારે હૃદયમા
નથી એની તારે	કંઈ પણ પડી, ફર શુ થયો ?
મને સાતિ દેની	રદમ કરી મારી પર પ્રતો !

*

ન્યહાં જાણ્યુ કેમે	જૂલ થકી કર્યું સાવ જટક્યા,
હૃદે જૂલ્યો તાથી	ફરીથી પ્રતુ, મડથો હું ગણવા

છતાં તોયે મારી હજી પણ પડે ચૂક, કરું શું ?
મને દે સિદ્ધા કે ઈ શકું પૂરું લક્ષ પ્રભુ, હું.

મને લારે લારે મુજ હૃદય કેં લાગી કહતું,
હિપાધિ એવી તે વળગી રહી શી ! મારું નર હું;
મને આમાંથી તું, તુજ પદ દગીને કરમરું
હિપાયેથી જે તે બચવી પ્રભુ, લે, ખૂબ વિનવું.

ખની રૂહે છે આખી મુજ જીવનની જ્યોત પ્રભુ, જ્યાં,
થયાં આશાનાં જ્યાં સતત વદતાં બધે અરણ્યાં;
અને તારાં તો જ્યાં દરજન થયાં દુર્લભ થયાં,
નકામુ શા કાજે રહ્યું જ જીવવાનું જગતમાં !

મને જેથી સાચું જીવન, શરણ મેં તુજ પ્રભુ,
દયાં ના દે જો તુ મદદ મુજને, હું કવમ મરું ?
અને જ્યારે મારું મરણ થઈ રહેશે પ્રભુ, પૂરું,
ખરું તે વેળાથી જીવન મુજ લાધી ચક્રીય હું.

પ્રભુકૃપાની જ દૃષ્ટિ

હરિજન મેવક સંઘમાં કામ કરેતો ત્યારે કદીક કદીક એકાદ
મદિનાની રજા લઈને દુર કોઈ એકાંત સ્થળે ચાલ્યો જતો. મારા
તે મેવાના ક્ષેત્રમાં મેં કદી એક પણ ફાવતુ રજા જોગવી નથી.
રવિવારને દિવસે પણ હરિજનવાસના જતો કરેતો. અને ત્યાં બીજી
કોઈ પ્રવૃત્તિ આદરેતો, તથા વાસના લોકોની સાથે સદ્સાવધી
દેખવા, ભળવા, મળવાનું કરેતો. નડિયાદમાં મારે ઘણા વખત સુધી

આ ક્ષેત્રમાં રહેવાનું બન્યું તેને પણ હું ભગવાનની પરમ કૃપા બાણુ છું તે મધમાં કામ કરતા મારા એક સ્નેહી શ્રી ચૂનીનાથ વ્યાસ કરીને હતો તે તો હમેશાં મને ઉશ્કેરવાનું જ કરતા તે તો કહે કે 'સર્વથી પ્રથમ તમે આ હરિજનોની મેવામાં પ્રવેગ થયેલા હો, અને શ્રી ઇંદુલાનભાઈની સાથે તમે બહુ જવાબદારીવાળું કામ પણ કરેલું છે તમારામાં આશ્રમ ચલાવવાની ચોખ્ખતા નથી, એમ પણ કોઈ કહી શકે તેવું નથી તમે જે અત્યંત મેવા મદગની સજા પ્રવૃત્તિ ચલાવતા હતા, એનેકે અત્યંત મેવા મદગની કચેરીનું કામ જ, તેનો પત્રવહેવાર, તેનો બધો હિસાબ, તેની બધી વ્યવસ્થાપૂર્વની કાર્યોનું ગમકાજ તથા તે કચેરીનું બીજું એવું ઈતર ગમ, તે ઉપરાંત આશ્રમનું સચાવન અને તેની સાથે સાથે નિયામની મરીઠા ભાગોળમાં આવેલી હરિજન ગણાનું કામ હાજ—એ બધું જ તમે એકને દ્રષ્ટે કરતા હતા તે બધું તમારી ક્ષેત્રી લઈ લઈને તમને એ માન નાનકડી નિશાળનું કામ આપ્યું છે, તે તમારું હજકનું અપમાન છે તમે તો સાવ બાયલા હો આનો સામનો પણ કરતા નથી' તમે મધાથી બીઓ હો તમાગમાં સાચું બોનવાની તાગદ ને દિમન નથી' આવી અનેક રીતે તે મને વાર-વાર ઉશ્કેરવાનું કરતા તે ભાઈ નિયામમાં મારા હાથ નીચે કામ કરતા હતા ત્યાં સુધી તો અસરનસાર મને તેવી રીતે ટકોરતા જ, અને તેમની ત્યાંથી બહારી થઈ ગયા પછીથી પણ ત્યારે ત્યારે મળવાનું થતું ત્યારે ત્યારે તેમ કર્યા વગર નહેતા નહિ હું તો પ્રમુદપાથી તે મને સાધનામાં પ્રવેશ પામી ચૂકેલો હતો, એટલે મને પાંચે સ્થિતિ તે સમ્રો મારા પોતાના વિમાસ માટે જ મળેલા છે એ દષ્ટિએ દરતાથી, મંત્રોથી અને ગ્રેમથી તેને સ્વીકારી લેવાનું કર્યું થયું હતું અને બીજી દષ્ટિએ વિચારતાનું બનતું નહિ તે નિશાળને કંઈ વાસનો આગો રિચવ ને એમ્મસ થવાને કાળે મારે માટે થશે જાહેરનો હતો ને તે પ્રમુની પરમ કૃપા હતી

નિર્જન સ્થળે સાધના

એવું જાણાવું કામ મળેવું હોવાથી આ સાધનાના પ્રદેશમાં ગતિ કરવાનું સાનુ, બપોરે મારાથી બની શક્ય આગળ લખ્યું છે તેમ તે ગાગાના સમન્ના કદીક કદીક એકાદ મામ્ની રળ લંબિને કયાક એકાત નિર્જન ગ્રામમાં, જ્યાં પાસે જળાશય હોય એના સ્થળમાં સાધનાની ઉપાસનામાં બધો સમય બતીત કરતો આવું જ્યારે જ્યારે, જ્યાં જ્યાં, જવાનું થતું, ત્યાં ત્યાં જમનાશ્રમની કે ખાવાનું કરાની પ્રવૃત્તિમાં કદી પણ પડતો નહિ જ્યારે જ્યારે ભૂખ લાગે ત્યારે પામેના જળાશયનું પાણી પી લેનાનું રાખતો અને જ્યાં જવાનું થતું તે ગ્રામ તો સાન નહન નિર્જન અને વસ્તીથી ઘણું ઘણું દુર અને જના કુદરતી સૌંદર્ય ભરપૂર ભયું પડતું હોય એવું પસંદ ગતો એવે ત્યાં કોઈ મનુષ્યની હાજરે ચઢી જવાનું એકદમ તો બની શકતું નહિ એાગમાં એાછા ૪-૫ દિવસના, કોઈક વખત તો તેથી પણ વધારે દિવસના કાકા નીખ્યા જતા તેના કાગના દિવસોમાં પણ ભૂખના તાસે મને કદી સતા પો નથી તે ભગવાનની પરમ કૃપા મને તો માન એક જ વિનયની લગની લાગેની રહેની જુદા જુદા પ્રમારના સાધનોનો અભ્યાસ જે હતો એ તેમાંથી જે નવું નવું સૂચના કરતું, તેમાં તેમાં પ્રવેશને તે પ્રમાણે અચાનિત થતું ને તેમાં ગનિમાન રહ્યા શરૂ તે જ એ માન તે કાલે સૂચના કરતું જેમ ધનુર્નિવામાં એક જ પરવે એમાં મેં કેદિત દષ્ટિ ગટે અને જેને તાકનાનું હોય ત્યાં જ તે દષ્ટિ એમદમ નિશ્ચયપત્રે ચોગી જ રહે એવા પ્રકારની ભાવનામાં મદાય રહ્યા કરવાને પિં તનપાપક ગદા કરતું જોકે તેમાં પગ મદતાના તનકા અવાગનનાર પ્રવૃત્તિ તો ખરા અને કદી તો તેની ઓટની અસર ભય કરમાં ભય કર સાનની

સ્મશાનવાસનો એક રસિક પ્રસંગ

આવી રીતે એક વાર ચિત્રકૂટ નામના કોઈ નિર્જન સ્થળે જવાનું આ જીવને બન્યું હતું. ત્યારે એક આઠાણુ વિદ્વાન પંડિત રોજ એક વાર જમવાનું આપી જતા હતા. આવે વખતે જો કોઈ જમવાનું આપવાકરવા આવે, તેની સાથે કોઈ પણ પ્રકારની વાતચીત હું કરતો નહિ. તે પંડિતજી સાથે મેં કથી વાતચીત કરેલી નહિ, પરંતુ ત્યાંથી જતી વખતે તેમણે મારું શિરનામું લઈ લઈ લેવાનું હતું. આ પંડિત એક વાર નડિવાદ પધાર્યા હતા. મારી બાએ તેમને સીધું સામગ્રી આપીને તેમની પાસે સ્તોત્ર કરાવી હતી, કારણકે તેઓ ખીજા કોઈના હાથનું જમના નહિ. મને તેમણે જણાવ્યું કે ‘હું કદી ઘરમાં સૂતો નથી.’ મેં તેમને કહ્યું કે ‘હું તો રોજ ગામ બહાર સ્મશાનમાં મૂકા જઈ છું, એટલે તમે મારી સાથે આવજો.’ અમે બંને તે રાત્રે સ્મશાનમાં સૂતા. હું પણ રાત્રે મારું સાધન ઠપાં કરું અને તે પણ તેમનું. તેઓ કોઈ મેક્ષી વિદ્યાના સાધક હશે, એવા કોઈક સંસ્કારની છાપ મારા મન પર ત્યારે પડી હતી, અને તે પ્રકારની વાતચીત પણ તે પછીથી તેમણે મને કરી. પ્રેમની પણ યોનિ છે, જેમ મનુષ્યની યોનિ છે તેમ. અને તેવી મંત્રવિદ્યાથી તેને પ્રત્યક્ષ કરી શકાય છે, તેમ તેમણે મને તે રીતે પ્રત્યક્ષ કરીને પણ જતાવ્યું. તે મને કહે કે, મારે આ વિદ્યાનું છેલ્લું એક પગલું ભરવાનું છે, તેની પરિપૂર્ણતા થવા કાળે અમુક પ્રકારનો યજ્ઞ કરીને તેમાં અમુક અમુક હોમવાનું આવે છે, તે બધી વિધિ કરીને આની પૂર્ણાદિતિ થાય તો મને આ વિદ્યાની પૂરેપૂરી સિદ્ધિ મળી જાય.’ મેં તેમને કહ્યું કે ‘અમારે આવી વિદ્યા સાથે નિરંજન નથી. અમારે તો સ્વરાજ્ય લેઈએ છે.’ તો તે કહે કે ‘આ પ્રેમવિદ્યાથી વાર્ષિકરોયને પણ ઇગમવાની શકાય અને તેના ખીજા પર પ્રત્યક્ષ પ્રયોગ કરીને પણ તમને બતાવી શકાય. પરંતુ હાલમાં તેનું બને તેમ નથી, કારણ કે મારે તે વિદ્યાની પૂર્ણ-

તુતિ કરવાને માટે એક થઈ જવાની જરૂર છે, અને તેમા જે તે બહુ હોમવાની વિધિ કરવાની છે, ને તેને માટેની રકમ લેના તમારી કોને આ પો છુ ? મે તેમને મારી બધી આર્થિક સ્થિતિની હકીકત સાફ તાર જણાવી દીધી તેમજે મને ગ્રુમ મુ કે 'ઉપરાણુ ડગરી આપીને પણ અને મદદ રો' તે બામતની પણ મારી લાગ્યારી છે અને માગથી તેવુ પણ મની ગઈ તેમ નથી તેની પણ સ્પષ્ટતા કરી દીધી ને અમદાવાદ જવાનુ બાહુ આપીને તેમને વિદાય કરી દીધા

આ પ્રસંગમાથી સાનુકૂળ સમજણ

આના પ્રકારની મેની વિદ્યાના પણ મત્ર હોય છે, તેની ખાતરી પ્રથમ મને ત્યારે થઈ તેવી વિદ્યાની સાધનાથી એમનો વિષય સાક્ષાત સાન્નિદ્ય ધાન્યુ કરી શકે છે, ને સાધનાના ભારનો વિષય કા સાકાર પામી ન શકે ? મનનમ કે પામી ન શકે, આનુ મજાથી તે પકિનના પ્રત્યક્ષ તેના પ્રયોગથી મને પોતાને મારી સાધનાના અભ્યાસમા રિંગે આત્મનિશ્ચામ અને નવો પ્રાણ પ્રગયો આ ભાર્મની પ્રવૃત્તિ તો નકારાત્મક હતી પગ મને પોતાને તો તેનાથી લાભ જ થયો

કરાચી,

હરિ ૩૩

તા ૨-૮-૪૦

(૧૯૨૪મા કરાયેલી પ્રાર્થના)

(શિ શિશી)

ગુનાર્થી કીરી ૭ અગ્નિ નજને કેટલીન કે,
જના કા ના થાતો મદમદિન પૂરો મજ પરે ?
ઉપેક્ષા તે મીધા મુજ કરી મને ગો અગમ્યો !
કા વડે મારી ઉપ કન્તો આ મીનમ ગો !

*

*

મને ત્યા બાલેથી મુજ દિન નહુ દાન રિયું,
દને રાને આજી વડી વડી નમમી દિન ધરુ ?

‘અરે! આપેનાનો મુરખ બદ્યો માગી વદીને
ખતાવે મૂખીમી સમજી ત્યજી દે આન બધીયે

*

*

હજી એની મેજે મુજ હૃદય ઉડેય ન થતો,
થવાયુ છે, જાણ, ત્યહી મુંધી ન પાકુ મુજ થકી,
તવાશે ભડીમા સખત બહુ ત્યારે પીગળો,
વણા જાશે ત્યારે રસઝણુ દુઃખાથી સનતે

*

*

છવાયુ અધારુ મુજ હૃદય-આગસ્ય મહી શુ ।
કૃપા-રૂપી ફેફા ફિરણુ પ્રભુ, તે દર દર તુ
‘કરે ને પોતાને મદદ, મદદે તેની તુ ગહે’,
મને એવી શ્રદ્ધા છવન છવણુ ગખી ટકવે

મરણિયા નિર્ધારનો દાખવો

મરણિયો નિર્ધાર કેવો હોય છે, તેનો પણ એક દાખનો તમને દાઉ. પાનજીપુર પામ જાયાનામ કરીને એક જ કદગતી સૌદાગંધી ભાગૂર જગા છે ત્યા એક વાગ મારે નહેવાયુ બનુ હવુ, અનજાત સાધનાના અભ્યાસ માટે જ ત્યા હતો ત્યારે એક આત્માગુમાઈ ગેજ મદાદેવની પૂજા કર્યા કરના દુ તો દોઢ પડુ પ્રભાની તેમની સાથે વાતચીત કરતો નહિ પનુ એક દિવસે આજ પરી ગયા પડી તે ભાઈ મારી પામે બેઠા અને પોતાના છવનની કથા કરેલા માડી તેઓ માન ધનપ્રાપ્તિને અર્થે જ આ ન્યેજે મદાદેવની ઉપાસના કરવા આ-વા દતા તેમને તો એવો મરણિયો નિશચ કરેલો કે ‘કા તો બચવાન મને ધન આપે જા તો દુ અહી જ કુમળાગા કરીશ’ કમળ-પૂજા એટલે શુ તે દુ બળુનો ન દનો, એટલે મે તેનો તે સમાનવચા કર્યુ ‘મદાદેવજી ધનની પ્રાપ્તિ ન કરાવે તો તેમના નિગ ઉપર

પોતાના હાથે જ એક ઝાટકે પોતાનું માથું વધેરી મહાદેવજી ઉપર ચઢાવતું તેનું નામ કમળપૂજા. 'મને ત્યારે પણ એટલું બધું લાગી આવેલું કે 'આ માણસનો કેવો દૃઢ સંકલ્પ છે.' આપણો પણ સાધનામા લાવ પ્રગટાવવા માટે આવો મરણિયો નિઃશ્વ પ્રગટવો જોઈએ, અને મને શિખવવાને માટે જ ભગવાને કૃપા કરીને આવું દર્શન કરાવ્યું, તેથી મને સાધનામા વેગ પણ પ્રગટ્યો હતો. આ બનાવ પછી તો ઘોડાક વરો વીતી ગયા અને સને ૧૯૩૧ની સાલમા મોમભાઈ (લેખકના નાના ભાઈ) વગેરેની સાથે અમારે કરાચીની મહાસભામા જવાનું થતા બાવારામ અમે બધા ઊતર્યા હતા અને બહુ વહેલી સવારમા જે રેશનથી બાલારામ જવાપ છે, ત્યાં ઊતરીને અમે તે ગથએ પહોંચ્યા ત્યારે તે બ્રાહ્મણનું માથું લિંગ ઉપર હજી તરફડતું તરફડતું હતું, એવું દૃશ્ય અમે મધ્યએ જોયું ત્યારે ઘોડાક વરો પહેવાની તેણે ઝટેલી બધી હાડખત ઊવતી બની. તેનો કેવો દૃઢ સંકલ્પ! અમે તો તુરત ને તુરત એકદમ ત્યાંથી ભાગી છૂટ્યા નહિતર વળી પોનીસ કે કોર્ટ આવે તો અમારે પચાતનામામા દાખલ થવું પડે ને અમારે તો તરત જતું હતું આણું જોઈને કરાચી આ પ્રસંગ એટલા માટે ટાક્યો છે કે આપણે જે જા માર્ગે પ્રવેશવાનું કરીએ છીએ, તે ગમે તેવા સાધારણ નિશ્વથી બની શકવાનું નથી હજી તો મને આપણા સ્વજનોમાથી કોઈનાય દિનમા એવો નિઃશ્વ પ્રગટેલો હોય એવું લાગતું નથી પરંતુ તેવો મરણિયો નિર્વાર અને નિઃશ્વ પ્રગટાવ્યા વિના આપણું કામ પણ થવાનું નથી તે નક્કી બાણુએ

મને ધન્ય બનાવે!

આવો મહામ દૃઢ નિર્ણય પ્રગમ્યા વિના સાધનાની દિશાના પ્રયત્નમા કરા એનનવતા પ્રાણ પ્રગી શકનાના નથી આપણા બધાના પ્રયત્ન પણ સાવ મજા જેવા છે આપમે શુ કરા મથા હતા ને શુ કરવા સહુસની પાસે ગયા અને તેને સ્વીકાર્યો, તે બધું

જ્ઞાન જાણે કે હવામા જાડી મથેલુ હોય એવું મને તો લાગ્યા કરે છે. માટે કૃપા કરીને એવો તો સારી વાત તમારા જીવન વડે કરીને મારે તો ગૌરવનતા થતું છે. દાન નથી એમ નથી, પરંતુ પેનાથી વિશેષ છતાં પ્રગટે અચક્તની પણ દેખા છે ને વ્યક્તની પણ દેખા છે. અમારે પણ જા માગેમા એક પરપરાની સાક્ષી હોય છે. પ્રભુ કૃપાથી મારા સંચુક મહારાજે મને એનાવવાનું ક્યું, તો તેમના આશીર્વાદથી કેમકે એવનરતુ જીવનુજગતુ સાધનાના જ્ઞાનમા નિરા પામતુ જીવન પ્રગટી શકે, તો જ જીવનની સંપૂર્ણ ક્ષમતા ને કૃતકૃત્યતા અનુભવી શકાય. અમારે પણ જીવનનો લલાવો પ્રભુકૃપાથી માણી શકાય તો માણ્યો કે, અને તે તમારા બધાના હાથમા છે. માટે મારા પર વશીરૂપી કૃપા કરજો ને મહેરમાની રાખજો કરાચી,

દરિ છઠ્ઠ

તા ૮-૮-૪૦

(૧૮૨૪મા કંગચેરી પ્રાર્થના)

(મારિની)

ચરણ - કમળ - સેવા	ભાચી	હું	હમેશા
તુજ દરી શકું એવી	દે	કૃપા	હે કૃપાળા !
અવર નહિ જ કાર્	વાજતો	માગતો	દે
બસ, મસ, મુજને તું	એટલું	એક	દેજે

*

*

ચરણુરજ	પ્રસાદી	તારી	દેજે	મને	તું,
તન ચરણુ	દળીને	એટલું	માગતો	હું,	
પ્રભુ વળી	કરુણાનો	સિંધુ	છે	તું	ભરેનો,
મુજ પર	અમીદષ્ટિ	નાખજે	હે પ્રભુ !	તો	

*

*

મુજ હૃદય તારી	તું	વાત	જાણે	બીધે,
દરી દરી પ્રભુ,	તોયે	તું	કહેતું	પડે તો !

કપી કપી છલ કૂચો જો યયો હે પ્રભુ, તુ !
ગમવી તુમ મહી દે જાળને હે કૃપાગુ ! .

ઓ મા ! આજે તુ મને કેટલી ખરી યાદ આવી હતી ! ગઈ કાલે જાંધી બહેનોએ રાખડી બાંધી ત્યારે પણ તારા ભાનના દર્શન થયા હતા "

માનો ભાવ

છાંદસ ગમે ત્યા રખડતા ભાગતા હોય, તોયે એને માથે મા હાથ ફેરવતી જ હોય છે એના દિલનો પ્રેમભાવ કેન્દ્રકેન્દ્રો ન્યારો છે ! માના છાંદસ પરતવેના ભાવને મર્યાદા નથી માનો ભાવ તો કશું જોતો નથી મા તે મા જ છે, મા તો જગજગનની છે મા સર્વ વ્યાપ્ત છે માને છાંદસ ભૂને, ભૂને છે ખરા, પણ મા તો છાંદસને છાંતીસરસા આપેલા જ રાખે છે એમ જે વજ્ર છે તે સાવ સાચુ છે જગતમા મા ન હોત તો જગતમા જે એનના, પ્રાણ, મૂર્તિ ને રક્ષ છે, તે ન હોત આ વ્યથનનુ રહસ્ય હવે મને સમજાય છે, માના દિનનો જાજગતો ઉમગકો ને તેના દેવામાથી નિર્ઝરતી મધુથીયે વવારે મધુકર મીઠાસ, જ્યાં જ્યાં કંડણાસ છે, પારુખ્ય છે, શુકના છે, ત્યાં ત્યાં દોમળતા, પ્રેમ, સહાનુભૂતિ—તેનું તેનું પ્રવર્તવું છે જ્યાં જ્યાં શુદ્ધતા છે, કૃપા છે, ભિન્નતા છે, અભાવ છે ત્યાં ત્યાં તે રક્ષ, શાંતિ, હમદર્દી, સદ્ભાવ ને પ્રેમનું વાતાવરણ ફેલાવે છે માના હૃદય-મા અને તેથી દરીને તેના હાથમા જે દિવ્ય અમી છે, તે દિવ્ય અમીથી માળકના સગીર પદ હાથ ફેરવીફેરવીને અને તે એનનતા જ રાખ્યા કરે છે મા કદીકે ભારાં પણ ચઢાવે છે ખરી, પરંતુ એ ભારાની પાછળનું રહસ્ય ને હાર્દ કંપાણની ભાવના ઢાળે જ છે છાંદસના હૃદયમા ભાવ પ્રકટાવવાને માને શુણ્ણની સાથે શુણ્ણની રમન ખેલવી પડે છે મા સર્જન કરે છે, તે જીવનને જીવતું રાખવા માના

* લેખકને પોતાની મા યાદ આવતા લેખલેલા વિચારો

સર્જનમાં માની લીના કેવી વ્યક્ત થાય છે ! માની સર્જનાત્મક શક્તિ અનેક આત્માઓના આતરિક સ્ફુર્ષિગતે આત્મભાવમાં ઉદ્દીપન કરાવવાને માટે પણ હોય છે વખત આગે સ્થૂળ માની એટલે કે સાસારિક માની મમતાનો પણ જીવનનિકાસની સાધના કાળે છોડી આગે ભોગ આપવો પડે છે તેના વિના માના આત્મીય સ્વરૂપ દર્શન થવું મુશ્કેલ છે માના આતરિક સ્વરૂપને બહે આપણે પૃથક્, પૃથક્પણે ન જાણી શકીએ, પરંતુ માની દિય શક્તિને અને માના દિય ભાવને આત્મસાત્ કરીકરી એનામાં લગીને પરોક્ષ રીતે નહિ, પણ પ્રત્યક્ષ રીતે એના સંપૂર્ણ ભક્ત જનીને એ માની સાથે રમવામાં કેટકેટલો ને કેવો કેવો આનંદ પ્રગટે છે, તે તો તેની રમત રમનારો જ સમજી શકે

માના ખોળાનો આનંદ

માના ખોળામાં મોકળે મને સ્થાનો જે આનંદ છે, તે આનંદ પણ કોઈ અનેરો છે આજે પણ મા તને દૂરદૂરથી 'બા', 'બા'ના પોમાર પ્રેમથી કહતો તારી પામે દોષો આવતો હોડ છુ મારા એ પ્રત્યેક 'બા'ના સંબોધનમાં એની તો ભાવોમાં પ્રગટે છે કે કેટલીક વાર એવા ઉજરમથી તને વળગી પણ પડે છુ અને રાત્રે બહાર એકાન્તમાં કોઈ નિર્જન સ્થળે સૂતો હોડ છુ, ત્યાંથી વહેની સવારમાં જીડીને આવીને તારી સાથે મુઠ્ઠા જવાનો જે લડાવો મળતો, તેથી સદાય મારા દિનના ભાવમાં જિદ્દિ થોવીકુ અનુભવતો પરંતુ તુ તો ત્યારે મને બહુ ભાડી અને મોવની કે 'મારા રડ્યા' ઉચ્છેદિયા ! નહિખોલિયા ! મોટો પાડા જેવડો થયો, તોયે હજુ મારી સાથે સુઈ જાય છે ! ને તો ક્યુ ભાન નથી તુ દગ્ગ નાનો ખામ થોડો છે ! આવું જ્યારે જ્યારે તે બોલી ને તે તેને નહિ મમતુ હોય, તેમ છતાંકુ તો તેને બહુજ ભાવના તાનથી વિગેર ને વિગેર વળગતો

* આ કેખાની બાને પ્રેમથી તેમના દીકરાને આવું સુખોત્તમ મરવાની રેવ દલી

ને બેઠતો, તેમ તેમ તે વધારે બખાળા પણ પાડ્યા કરતી

માતૃભક્તિનો હેતુ

માનો વક્તાનબાવ જીવનમા માણવાનો તો દેવ, પણ તે ધર્મગામી થના માટે મા આનંદસ્વરૂપ છે, ક'યાણુમયી છે, પરંતુ સાચેસાચે ચરિતારસ્વરૂપ ને કાવિમા પણ છે તોપણ માના દિવ્ય ભારને જે આપણે ખરેખરી પ્રેમભક્તિથી આગર પમાડી ગમીએ, તો તેનાથી જીવનને ઉભયન કરવામા જે મોટી ફાગો લગરવાનુ બની શકે છે, તે સાધનાના પ્રચટ પુરુષાર્થથી પણ બની શકતુ નથી માની નક્તિ ત્યારે આપણને મળે છે, ત્યારે આપણી જીવનની સાધનાનો વેગ ધગો વગો વધી જાય છે મા પ્રત્યક્ષ છે તે હમીને તદ્દન આત્મ છે અને તેનો ભાવ ન્યૂન માની ભાવનાની દાન પ્રમટ ઘર્ષ શકતો દોષ છે સને ૧૯૩૯ પત્રીથી એટલે કે સાધનાના પ્રદર્શની અમુક ભૂમિતિઓ વડાના બાદ અને જીવનની ઉત્ક્રાંતિ અમુક તમકામા પ્રવેશ્યા પગે માતુ સાચુ સ્વરૂપ ને તેની મહત્તાનુ અને તેની કૃપાથી ભાન પ્રગટયુ છે મા તે મા છે માનો ભાવ એ ધાગનાનો હ એનો જેની રીતે ઉપયોગ કરગો તેની રીતે તેમા તે, તે ભાવથી ગદિ કરગરતો જો

હાજરાહમુર મા

મા નવનરૂપો જરૂર આપણને મદદ કરે છે પણ તે ત્યારે જ બની શકે કે જ્યારે માનામા પ્રેમભક્તિપૂર્વકની ભારનાથી આપણે પૂરેપૂરુ ગમી ગયા દોષએ ત્યારે માનો ભાવ એ કર્વ માન ગમિની કટખના નથી એ તો જેમ પ્રત્યક્ષ રમતી, માનતી, પન્તી દુનિયા છે, તેમ આ પગ પ્રત્યક્ષ હાજરાહમુર છે આપણે એની માના શ એ રહીતે માના ભાવને મદદગાર બેરહાને માટે મરેલી માને અને તેના દિવ્ય સતોષ આપીયુ-અને તે પગ તેનાથી કર્મને આપણી પોતાની ભાવનાને નેજા કરગાના મેતુથી તેમ પ્રવાન નાન નેજા ગમીગ-

તો માના દિવને પમાડેતો આત્મમતોય આપણી લાવનાને દૂળી, ડૂળી
ને બીજાવેલી જરૂર રખાવશે એવો માગે પોતાનો અનુભવ છે

કાગથી,

હરિ ઓ

તા ૧-૬-૪૦

(૧૮૨૪આસ્વાયેલી પ્રાર્થના)

(શિખરિણી)

પ્રભુ ! જતિ મારી	સ્વરૂપ મહી રૂહે લાગી ન હજી,
તે જતિની ને	થઈ ન સિયરતા પ્રાપ્ત પૂગતી,
ન ધારેલી આતી	અડચણ મને તે પજવીને
ભગાડે છે ત્યાથી	દૂર દૂર પ્રભુ, તુ મદદ દે

*

*

હજી દેવાનો તે	પ્રભુ નન મયો કોરા જરીયે,
ગમાવાને માગે	પદકમળ લીધું વરણુ મે,
ન મારે છે ગઠિ	મુરખ મન મારુ કઈ કહી,
ત્વના માનાની દે	નયન મુજ, કે પાર નીરખુ

*

*

પ્રભુ, માગ્યા કે	રીનની કશી ના ખોડ વમને !
તુમારા એ રીતે	મુજથી સંભળા યત્ન બનને !
વગી આગમેથી	કદીય મુજ દષ્ટિ ન ખમને !
પપાતુ રૂંદેસને	સતત મુજથી તુ-ગમ પ્રભો !

*

*

મુમાની બેઠા જ્યા	મન ઉપરનો દાખૂ મુજ દુ
પગી કેવી રીતે	પડી રાખીય મારુ જીવન દુ ?
પ્રમ, તેથી દુ તો	તુજ ચરણ સેવા નિત કરુ,
રી નદા, ' છૂટે	પ્રભુજી, દરને બધનથી તુ '

(નસંતતિલમ)

નિત્યે સદાય મન ચિત્તન મત્ત રૂહેજો ।

દેહાત્મભાવ સમૂળો મુજથી ભુલાજો ।

એના વિના મુજથી કામ કશું ન થાજો ।

એ આશ એલી પ્રભુ, મુજ પૂર્ણ હોજો ।

કુટુંબસેવા

મારી માને માટે અને ગમાસ્વરૂપ ભાબીની બાબતમાં તમે કાળજી રાખો છો તે જાણીને આનંદ થાય છે શરીરના સગપણની કમે તે બનેલી કાળજી અમારે જ લેવી ઘટે. અને જો તે ન થેવાય તો અમે પૂરેપૂરા જવાબદાર ગણાઈએ. કુટુંબમાં હાથના હયાત કુટુંબીજનોમાં સૌથી મોટો હું, એટલે અમે હું વધારે જવાબદાર ‘જેશે મટ્ટી લાગ તેનું નાનું સગપું રાજ’ એવી એક નકલાર્થ તે બેપગવાપણ વ્યક્ત કરતી કહેવત છે. ખતુ પ્રભુકૃપાથી મારી બાબતમાં તેનું નથી મારા મોટાભાઈના છોકરાને તથા નાના ભાઈભાણેને બચાવવાને કાળે માગથી બનતી બંની જહેમત મારી તે કાળની સ્થિતિના પ્રભાણુમાં પ્રભુકૃપાથી લીધેલી છે (પૂજ્ય દક્ષરભાષાએ લેખકને તેમના કુટુંબીજનોનાં મેવા વિશે જે અજબ આપા છે, તે પ્રગટ હોવાથી ‘કર્મગાથા’ પાનું નં. ૫માંથી નીચે ઉતારી છે સપાદક)

[‘ગરુડાતથી જ તેમની આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિની વાત સાંભળેલી, તે મને બહુ યાદ છે ગમગાનમાં અને ગરિઓ તેઓ વીનાનતા અને પ્રભુમ્મરણ ક્રમતા પરિણીત ગિદગી તો તેઓએ ઘડી ગરુદરી જ ન હતી તેથી ઝી તથા બાળકોની ઉપાધિ તેમને અતગવરૂપ થઈ નહોતી રાકી છતાં તેમના સ્વર્ગસ્થ મોટાભાઈના બાળકોની તેમ જ પોતાના નાના ભાઈઓની પિતાનુસ્ય સભામ લેવામાં તેમને પાખો પાતી કરી ન હતી તેમની માતા મારો ‘ચૂનીયો’ એ વદલ મોવા નામથી તેમને બોલાવતાં અને હું તેમને વેર નરિયાદમાં મેરી

(ઉપર લિખતો, તેનું સ્મરણ અને તાણુ રહ્યું છે. *)

કુટુંબનેવાની આમાન્ય વ્યાખ્યા

કુટુંબીજનો માટે કન એકદુ કીને ધનની મોટી ગ્રન્થ આપી તેને હુ કુટુંબની ઉત્તમ મેંચા થયેલી જણતો નથી, માગ મોટાભાઈનાં દીકરી દીકરાને માગથી બની રહે તેટલુ કરવામાં બાપી ગળેડુ નથી—અવગત મારી તે તે કાળની મક્કિ પ્રમાણે. લાઈ જાનિને (બીનીજને) દડા પાણુ લખુવાનુ દિલ હોય તો આગળ બહુવવાની મારા દિલની પૂરેપૂરી તૈયારી છે. આ અંગેબે, ત્રણ, ચાર વાગ મે તેને પૂછ્યુ હતું. તમે પણ તેને પૂછી મકો છો. પરતુ હવે તો તે તમે લાગી જવા માડો છે તે પાણુ સારી વાત છે. કુટુંબ પરત્વેના મનેચા ધર્મમાંથી મારી ભાવના પ્રમાણે હું કદી ન્યુન થયો નથી મારા તેથી મીનના વર્તનના પાપનથી મારી બા વગેરેને હુ પરતો સતોપ આપી નકથો નથી, તે પણ હુ બગબગ ભણુ છુ, કામચકે તેને તો હું એક ધગ બધાનુ તથા ધનની રકમ એકવી કરીને કુટુંબની મૂડી તરીકે તેને આપી મકુ અને છોડરાઓને પ-હાવવા-પસ્તાવવામા ને ક્ષમનની નાનો કરવામાં સારી રીતે બનું ખરતુ ને એવો વસ્તુકેવાગ કુ નો તે માગ પગ રાગ થાય ને સતોપ પામે

ભાવનાશુક્લ વ્યવહારવર્તન

પગતુ માગે ને માર્ગ નથી ગાતિના કોઈ પણ રીતગિવાગેને પ્રમુકપાથી પાગવાનુ બન્યુ નથી પગતુ એવુ બધુ કરવાનુ જે બન્યુ હતુ, તે સુધારકી દષ્ટિથી નહિ પગતુ ભાવનાની દષ્ટિથી ને મારી પોતાની આર્થિક પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લઈને દેતુ કરીને કઈ કરુ નહિ જ કરું એવો મારો દલ સકલ્પ ને કાગે પણ દનો. દેતું તો માયે હતું જ, તેમા પાણુ ઉમેરો કરવાની કમ્મિ બિવકુન નહતી

* બિહાર પ્રાંતના ટેંગી એન-સોનના વેઘરી જ રૂચમા તા. ૮-૯-૧૯૧૬

તેથી પણ મારી માને આ મધુ ન ગમે તે પણ હું બાણુતો હતો.
છવનમાં સાતિનહે મારના પ્રસંગો ઉપજેલા ત્યારે પણ કંઈ કંઈ ધ્યુ
નથી મારી માને તેમાં કુદુબની આગર જતી જમ્યાતી લાગતી,
આવા બધા કારગોથી મારી માને મારા પર ઘણો અમ તોપ પણ હતો,
એટલે મારી બાગતમાં (ગાંધી) આશ્રમમાં પણ તે કેટલાંબની આગળ
પોતાની ફરિયાદ કરતી ખરી શ્રીગોદાયા મહારાજની પાસે જઈને
પણ માગ વિશે તે બધી ફરિયાદ કરતી પરંતુ મારી માની આની
સ્થૂળ પ્રકારની વૃત્તિઓના કૃપાળાથી હું તો હવે ધ્રુવી કૃપાથી
ક્યાંયે હજી વેગળો નીડગી ગયેનો છું, અને ન્યાય-અન્યાયના મેદ
મથુનાના તો ગાંધી પડિતોને જ સોંપવાના રહ્યાને ? એક વાર દુન
ગુરુનાકપંથુમાં આની મથા પડી તો દુન જ દોરા યા દોરાનાનું
પણ છે ને ન્યાયા આપનાનું છે ભગવાન સૌંતો છે તેમ તે બવાનો
પણ છે તેમ જતા તેમને મારી મદદની જ્યારે જરૂર લાગે ત્યારે
એકદમ આવવાને ખડે પગે તૈયાર છું એમ તેમને તમે જરૂર કહેજો
અને મને તે વેળા લખી જણાવજો વળી તમે ત્યાં છો એટલે પણ
શાંતિ તો નહે જ

મળેલું કર્મ

તે લોક આ જીવના શરીરના સગામઠાલા છે એમ ગણીને કેક
કરેલો તો તેટલા દગ માર્ક ઓછા મળેલો તે લક્ષમાં રાખજો
બીજા બધા બલે મોટા ક્ષત્રમાં મેના પ્રે તમારે તો તમારે લાગે જે
આ ધુ છે કે આવી મલ્યુ છે કે આવી મળે તેને જ પ્રમુની ભક્તિ-
સેનાનું ક્ષેત્ર માનવાનું છે વળી પ્રત્યેક કર્મના અતરની પર ધર્મને
ત્યારે પ્રવર્તીશું, ત્યારે જ તે તે કર્મના આસક્ત થઈ જઈશું
નહિ એટલું જ નહિ પણ તે તે કર્મ જ્ઞાનભક્તિભરી ભારનાથી
કર્મ કરીશું ને પ્રમને એક યજ્ઞની ભાવનાથી કરીશું ત્યારે કર્મ તોતે
પોતાનું હાર્દ અને તેની લીના ને તેનું બિંદુ સદૃશ આપણી આગળ

પ્રગટાવે છે ને તે આપણી આગળ સર્વ પ્રકારે ખુલ્લુ થઈ જાય છે સાધનાની ભાવના પ્રગટતા પ્રગટતા જો નસ ન પ્રગટી ગઈ હોય તો આપણી સાધનામા જરૂર ખામી ગણવી અને તો તેમા ઉત્તરોત્તર પ્રભુકૃપાથી રસ જ પ્રગટવા કરવો છે તે નસ પાડવા લાગ્યા પ્રકારનો થતો અવેવો અનુભવો છે

રસરૂપ જગત

આ જગત એ કટિપત નથી મિથ્યા માના પણ નથી પણ રસથી ખેલવાનું રમવાનું એક મુદર ક્ષેત્ર છે જ્યાં ત્યાં તેમા આનંદ છે 'ઓ વૈ સ' થીભજનાન પોતે રાસેશ્વર છે ને રસ સ્વરૂપ છે એવો અનુભવ જો સાધનાના ઉચ્ચતમ ભાવની મ્હામા પ્રત્યક્ષ પ્રગટતો ન અનુભવી શકાય, તો તે સાવના જ શા અપની ?

લેખકનો રસાનુભવ

મને તો જીવનમા જ્યાં ત્યાં તેવો રસ માણવાનું પ્રભુકૃપાથી બની શક્ય છે પરંતુ તે ત્યારે જ બન્યું છે કે જ્યારે નાનામા નાનું પણ જે કંઈ વર્તે મળ્યું તેને ભાવનાથી કરી એમાત્ર તેની સાધનાના અગ્ર તરીકે આત્મસાત્ કરીને તેને તેના ઉત્તમ પરિવર્તનપણામ પ્રગટાવવાનું પ્રભુકૃપાથી બન્યું છે ત્યારે એટલે માટે તમને બખવાનું કે આ કામમા પણ તમે તેના ભાવથી પરોવાઈ રહેનાનું કશી— જોડે માગ તે આત્મજન કે સ્વજનને માટે તમારે કશું જ વધારે કરવાનું નથી અરે તેનું કરવાનું પણ નહિ આવે તે પણ નક્કી છે

ઈતર રસમા ન તણાવું

લગાઈનું વાતાવરણ સાગરમતી ગાંધી આશ્રમમા હોય તો તેથી ॥ માટે તમારે તેમા ભેરવાઈ જવું ? એવું વાતાવરણ પ્રગટ્યું છે મેં તો આપણા જાગે સારી દ્રષ્ટિ કરી છે એમા ભેરવાઈ ન જઈએ મેં પ્રાણની જાગૃતિ દેખવા માટે તે તો એ ઉત્તમ તંત્ર છે માટે

કૃપા કરીને લાવનાથી તેવો પ્રયત્ન કરવો એવા વાતાવરણમાં આપણે
લગ્ના જવું નહિ રસથી તેવી વાતો પણ કરવી નહિ તેવી વાતો
ચતી હોય તો તેમાં આપણે તેની રીતે લાગ લેવો નહિ

દુઃખનું કારણ પોતે જ

આપણે કોઈનાથી કદી દુઃખી થવાપણું હોતું નથી ખીજાથી
કરીને આપણે દુઃખી થઈએ છીએ, એ માન્યતામાં દોષ છે સાચી
રીતે તો આપણે પોતે આપણા પોતાના પ્રકૃતિ ને સ્વભાવથી દુઃખી
થતા હોઈએ છીએ આપણે આપણી બહિર્મુખતાને કારણે જોતા
તેનામાં અમુક અમુક પ્રકારનું જોવાનું, માનવાનું, સમજવાનું તે
રીતે જ મૂલ્યાંકન કરવાનું રાખીએ છીએ, અને અમુક આમ વર્તે
અને તેમનું તેમનું તેમ વર્તવું થાય નથી, એવું જો તે ખીજાની
ખામનમાં આપણું વિચારવાનું બને છે તેવું વિચારનાની ખામનમાં
પાછો આપણા મનમાં આવેશ પણ પ્રગટે છે અને ખીજાનું માનવું
દોષભરેલું છે તથા આપણે સમજીએ છીએ તે જ સાચું છે, એવા
પ્રકારની માન્યતાના જોશને કારણે આપણે દુઃખી થતા હોઈએ છીએ

દુઃખનો ઉપાય વૃત્તિનો પલટો

દુઃખને દૂર કરવાનો ઉપાય પૈસો છે એવું વણખરા સાચે-
સાચ માને છે (મારી મા પણ તેમ માને છે) પરંતુ હું તેમ
માનતો નથી દુઃખમાંથી મુક્તિનો ઉપાય પૈસો નથી, પણ વૃત્તિ છે.
જુદા જુદા પ્રકારની જીવદેશની અનેક પ્રકારની રીતોમાંથી ને તેની
અચામણથી અને તેનાથી પ્રગટતા અસંતોષથી માંડી દુઃખીદુઃખી
થઈ જતો હોય છે વૃત્તિ એ દુઃખનું મૂળ કારણ છે પરંતુ તેના
તરફ સાનેસાચું કોઈનું પણ લક્ષ જતું નથી જેમની પામે પ્રભુ
રૂપાથી પૂરતો પૈસો છે, તેમને પણ દુઃખમાં ગમદોગામેલા અનુભવ્યા
છે રાજાને પણ દુઃખ છે અને રકને પણ દુઃખ છે માટે સાચી
ગીતે તો દુઃખ વૃત્તિને લઈ છે એ વૃત્તિ પનટાય તો દુઃખ પણ જાય

કરાગી,

હરિ - ઓ

તા ૬-૧૦-૪૦.

(૧૯૨૪ મા રચાયેલી પ્રાર્થના)

(શિખરિણી)

અરે ! મેં સ્વચ્છદે મુજ છાન ગાળ્યું, ફળ મળ્યું,
અને માથે મૂળી કંઠ પ્રભુ, રડુ છું મુરખ હું,
નિરાશાથી તોથે જરી પશુ કદી બેમી ન રડું,
થવું હુથી જે જે મથી મથી ક્યાં તે નિન કડું.

*

*

મ હ ત્વા ા ક્ષા ઝો હૃદય હતી ભારે કર્ષ કર્ષ,
બધી પાથે તારે ગમી ગર્ભ, કશી એક ન રહી,
હવે ય તી માગે પાપળ રહી યત્ર બનરી
મને લેજે દોન પ્રભુ કરી કૃપા - ધામનિજ તુ.

*

*

દોઝા દેનામા પ્રભુ, વગી રહી છે પતિતને,
વગી કાઠો તેથી ડરવી સકતા ના કર્ષ મને,
વગી દષ્ટિ રાખ્યા સનન કરું હું ધ્યેય જ ભણી
પ્રભુ, તેથી પાખો પ-રજ-પ્રમાદી તુજ કર્ષ

*

*

કદી માતા જેવા જન અવગ કો દીન જન ના,
ક્યુ ક્યાથી લાગી શકુ પ્રભુ, તને બેટ ધરવા ર
જ્ઞા દેવા શરૂ મુજ ધન્યુ દૈયુ તુજને,
પ્રભો ! લા-બોલુ હુ ગદમ કરી સ્વીકાર પ્રજે.

*

*

હૃદયેથી ચેલા કર્ષ ન મળમે આમ તુજને,
અરે ! ભાર્ગી નારે બનતુ પૂરું ગબીર પ મે

ન સહેલી વાતો આ રમત કરવાની કંઈ નથી,
સમો આવ્યો દેવી જરૂર પડશે કિંમત પૂરી.

*

*

પ્રભુ ! પાછું વાળી નજર ટીધી, ત્યારે મુજ દીકું
કરેલું જે કે મેં, શરમ થકી જોવાય ન જાયું;
કરેલી નાદાની મન સતવતી કેવી મુજને !
છતાં આવ્યો છું હું તુજ શરણુ, દે બાથ મુજને.

લીલાની અગમ્યતાનું કારણ

ઈશ્વરની લીલા આપણે સમજી શક્યા નથી, કારણકે જે જે પ્રસંગોમાંથી આપણે પસાર થઈએ છીએ, તે જવાનું અંતરણું હાઈ અને હેતુની કશી ગતાગમ આપણને દોતી પણ નથી ને પડતી પણ નથી. ચેતનના ભાવનું આવિર્ભાવ પામવું ને જ લીલા. મેઘધનુષ્ય જોતાં જોતાં આનંદનો અનુભવ થાય છે, તેથી કવિ વર્ણવ્યે ગાયું છે કે :

My heart leaps up when I behold,
A rainbow in the sky.

(મેઘધનુષ્ય જોતાં મારું હૃદય ઊછળે છે)

નદીનું પૂર જોતાં પણ આગુક જાતની દિશમાં ગમિં ઉદ્ભવે છે, કદીક તો હૃદય દિલોળે પણ ચડે છે. કોઈક નૈસર્ગિક સૌંદર્યનું રમણ જોતાં જે મુગ્ધતા, માંતિ ને grandeur (લબ્ધતા)નો અનુભવ થાય છે તેથી પણ કોઈ ઓર ભાવોર્મિ હૃદયમાં ઉભરાય છે. સુંદર, નિરોગી સ્પષ્ટપુષ્ટ બાળકને જોતાં અથવા તો કોઈક ભાવના કે કોઈક વિચાર કોઈનાથી સુંદર રીતે વ્યક્ત થઈ જતાં પણ આપણને તેવું થાય છે. એમ અનેક રીતે જ્યારે જ્યારે સૌંદર્ય ને કળાનો આવિર્ભાવ થાય છે, ત્યારે તે આકર્ષક અને રોમાંચકારી નીવડે છે. આવું જ્યું આપણા છવને, મનરિક્ષને સ્પર્શીને અસર કરનારું છે, તેથી કરીને તેનો

તેવો આનંદ પ્રગટે છે પરંતુ ભગવાનના ભાવનું આધિભાવ પામીને પ્રગટેનું જે સ્વરૂપ છે, તેની તે દિવ્ય લીના આપણને સ્પર્શી શકે એવી જો આપણી ભૂમિતિ હોય, તો જ આપણને તેના અપાર અતીન્દ્રિયપણાનો જરૂર અનુભવ થાય. દુસ્તી નૈસર્ગિક, સૌંદર્યના સ્થળથી કે એવા બધા પ્રકારની જે ભાવોમાં પ્રગટે છે તે ભાવોમાં અનુભવવાની અને જીવવાની આપણી પામે તેવા પ્રકારની ઈ દ્રિયો છે તેથી તેવો આનંદ અનુભવાય છે પરંતુ ભગવાનનો જ એથી તો વધારા વધારે ગૂઢ હોવાથી આપણી માનસિક ભૂમિકાની ઉપર તરી આવતો નથી અને તેવો અતીન્દ્રિય રસ આપણામાં અતીન્દ્રિય ઇન્દ્રિયો ન હોય ત્યાં સુધી લઈ શકતો નથી.

ચેતનની ભૂમિકામાં પ્રગટો

માનુષી જીવનમાં અને પ્રકારની planes of consciousness છે જુદા જુદા પ્રકારની આંતરિક દશામાંથી પ્રગતી જુદી જુદી જાતની સમજણની ભૂમિકાઓ છે એને સમજણની ભૂમિકા નહિ મળ્યા પરંતુ તે તે ભૂમિકાને અનુરૂપ તેમાં અસર પ્રગટ્યા કરે છે આપણે જીવદશામાં દોષોએ છીએ તો તે પ્રકારની સમજણ આપણને મેળવી દોષ છે આપણી જેવી જેવી ભૂમિકા તે પ્રમાણે આપણને સમજણ પડ્યા કરે આપણે હાનમાં છીએ તે તો માત્ર એક દુઃખ તમને દશામાં એટલેકે રાગદ્વેષપ્રમત્ત ભૂમિકામાં અને આપણે સમજવા એસવું છે ચેતનની ભૂમિકાઓ એને સમજવું આપણા જેવી સ્થિતિવાળા માટે કઠી પણ શક્ય નથી જેમ આપણે સંસારને અસાગની ભૂમિકાઓમાં દોષોએ તો તેને તે ગીતે સમજી શકીએ

તેમ બાળક કંઈ સંસારને નહિ સમજી શકે તેથી રીતે ચેતનને સમજવું હોય તો તેને સમજવા માટેની તે વડાએથી મા આપણે પ્રગતું લોઈએ આપણે અનેક રીતે અરે! ભાઈ! તેવા પ્રકારના વચણમાં તદ્દય બની જઈને તેમાં

તો પરોવાયેલા રહેવું છે અને પછી ચેતનને સમજવાનું તેમાં લાન પ્રગટે તે આપણે માટે શક્ય નથી. એટલા જ માટે મારું તો તમને બધાને કહેવાનું એ છે કે જીવદશાનાં વૃત્તિ, વિચાર, વક્ત્રુમાંથી આપણે મુક્ત થઈ નહીંએ તે માટે આંતરિક બળ પેદા કરવાની ખાસ ખાસ જરૂર છે. તેવું આંતરિક બળ તો જ પ્રગટી શકશે કે ત્યારે આપણે જીવદશાનાં વૃત્તિ, વક્ત્રુ, વિચારોમાંથી તે તે પ્રગટે ત્યારે તેની અસરથી લેવાઈ ન જઈને તેનાથી નોખા થઈ શકવાની સાધના આપણે એકધારી કર્યા કરીએ. તો જ જગત-પ્રકારના જીવનમાં રહેતાં હોવા છતાં, તે તે બધું આપણને સ્પર્શશે નહિ ને એમ કરતાં કરતાં જ્યારે દ્વંદ્વાતીત ને ગુણાતીતની સ્થિતિ પ્રગટે ત્યારે જ ચેતનનો આવિર્ભાવ ને તેની લીલા—ને બધું આપણે સમજીશું ને અનુભવી શકીશું.

કોરી સમજણનું અનિષ્ટ

આપણે તો એક ઝગદું બસ થાય. તત્ત્વજ્ઞાનની વાતો દ્વાક્રમાં જનજીવી એ તો બિલકુલ જુખ ન લાગી હોય છતાં વધારે ખાઈને અપચો પેદા કરવા જેવું છે. હજી આપણે જીવદશામાં તો સત્યાતા ને સ્વચ્છતા હોઈએ ત્યાં ‘અવ’ ‘મિથ્યાવાદ’, ‘માયા’ અને વેદાંતની ને એવી એવી ખાલી ખાલી વાતો કરવાનું રાખીએ અથવા તો કોરી જુદીથી તેની સમજણ પ્રગટાવવાનું રાખીએ તો તેવી સમજણથી પણ કશું વળવાનું નથી. તેવી સમજણ તે સમજણની રીતે આપણને જીવદશાના આગ્રમવળા અનેક પ્રકારના વિચારોમાં, વૃત્તિમાં ને વક્ત્રુમાં રખાવી ચેતનાના લાવમાં અગ્ર એકધારા રખાવી શકતી નથી. આવી ખાલી ખાલી કોરી જ્ઞાનની સમજણ તો બિલકુલ મિથ્યા-ભિમાન પેદા કરે છે. એવી જ્ઞાનની કોરી કોરી સમજણ મેળવવાનું ક્યાં કરતાં તો સંસારવહેવારમાં આપણને કેમ કરીને શાંતિ, પ્રમત્તતા, તટસ્થતા, ધીરજ વગેરે વગેરે ટકી શકે એવી વર્તનકળા

અનુભવવાનું તાપ્તી શકીએ તો તેની વર્તનજ્ઞાના અભ્યાસમાંથી સાચું આત્મિક જીવ પેદા થવાનું છે જ્યારે પેલી બ્રહ્મ માયા ને એવી વેદાતી ખાલી ખાલી વાતો ને તેવી સમજણ, આપણે જે જીવ દશામાં હોઈએ છીએ, તેવી જીવદશાને તે દાણી શક્તી નથી ને મિથ્યાભિમાનને પોષીપોષીને જીવની જીવદશાને વધારે છે

દ્વિસૂક્ષ્મના કૌરા ખાલી વિચારો ન કરો

માટે કૃપા કરીને કોઈ પણ કાળે તત્ત્વજ્ઞાનની દ્વિસૂક્ષ્મની અર્થમાં કદી પણ ભાગ લેવો નહિ, અથવા તેમાં જિતરવું નહિ અથવા એવા જુદા જુદા પ્રકારની શાખાઓના તત્ત્વજ્ઞાનના વિવંચનમાં પણ અને તેની સરખામણીમાં પણ કદી પણ જિતરવું નહિ તેનાથી મન પામી શકવાના નથી તેનાથી સાચી સમજણ પ્રમટે છે એ દ્વિસૂક્ષ્મ પણ તદ્દન ભ્રમણા છે તેમજ જીવત, કે જેમના શરીરની દવાતિ નથી એના, મદાત્માઓના જીવનમાંથી પ્રમટેના તત્ત્વજ્ઞાનની કદી પણ સરખામણી કરવાનું કરશો નહિ અથવા તેમના તેમના ને તે તત્ત્વજ્ઞાન (દ્વિસૂક્ષ્મ)ની અને તે તે કૌરને થતી રહેતી સાધનાની ગાનનમાં અથવા તો તેમના જીવન વિશે આનંદમાંથી કોઈ પણ જનનને અટકાવે ન બધાય કે ઉચ્ચારાય તે આપણે માટે દિનાવડ છે એક મગતરુ દાધીને તોળવા જન તો જોતી તે દ્વિસૂક્ષ્મ છે તે તે મદાત્મા પુરોણુ જીવન અને તે ને આત્માઓની જીવત એવી પ્રતિભા અને તેમના જીવનમાં પ્રમટેનું જે જેનું છે તેની અભ્યાસે આપણે તો નહીં દુઃખ જીવદશામાં છીએ તેવા આપણે તેમને માપવાને મગીએ તે આપણી એક નવગની મૂર્ખામી છે

મદાત્માઓની તુલના

જાણી આપણુ માના કેન્દ્રમાં તો તેના જેવા મદાત્માઓના તત્ત્વ જનની અને તેમની તેમની દશાનો એક જીવનના સાચા સરખામણી કરના જોડેના જે ત્યારે મને જાગ્યું એ થયો તેના છે, કે 'અમા,

ભાઈ!' તમે હજી સાધનાના ક્ષેત્રનું એક ડગલું તો ભરી શકતા નથી, ત્યાં તમે તે તે લોકના જીવનમાંથી પ્રગટેલા તત્ત્વજ્ઞાનને શી રીતે સમજી શકવાના છો?' એવી કોરી કોરી ચર્ચા કરવાનો કશો અર્થ નથી. તેથી કોરી ચર્ચા તરફ આપણાં મન ને જીવિ ન વળે તે તો ધણું ધણું ઉત્તમ છે. તેવા સંગરણાદ અને જીવિમાં ચળ પ્રગટતાં હોય તો તેને કૃપા કરીને વારંજો. આપણે તો તે તે મહાત્માઓએ કે મહર્ષિઓએ જીવનમાં જેમ તત્ત્વજ્ઞાનને અનુભવ્યું, તે પ્રમાણે તત્ત્વજ્ઞાન આપણા જીવનમાં અનુભવી લેવાને મથવાની પ્રેરણા તેમની કનેથી મેળવવાનું કરીએ, તો તે ઉત્તમ ગણાય. જે કોઈના તત્ત્વજ્ઞાનની સમગ્રતાનો આપણને પૂરેપૂરો અભ્યાસ નથી અને ધારો કે જીવિની સમગ્રજીવો અભ્યાસ હોય તો પણ જેનું આપણને અનુભવજ્ઞાન નથી તેથી દશામાં આપણે તેને તોલવાનું કરવું એ આપણે માટે તદ્દન અયોગ્ય છે. આ વાત મારે તમને જવાંને ખાસ ભાર મૂકીને કહેવાની છે. કેટલાયને મે 'મહાત્મા બાપીએ આગ્રહ આગ્રહ જૂલો કરી' એમ કહેતાં સાંભળ્યા છે. ત્યારે મને થાય કે 'અલ્યા ! ભણા આદમી ! તેના જેવું દેવન તો તું દાખવ' ને એવું દેવન પ્રેરાવવાને કાળે તેમનો તું દાખલો લે; તો તે જ્યનાત્મક દષ્ટિ ધર્મ મણાય.' આપણા જીવન-વિકાસના ધ્યેય પરતે જરા અરખી પણ ગતિ પ્રેરાય એવી રીતે તેવા મહાન આત્માઓ પામેથી પ્રેરણા મેળવવાનું જો કરી શકતા હોઈએ, તો તેવું આપણા માટે શ્રેયસ્કર છે. પરંતુ તેવું તો ત્યારે જ બની શકશે કે જ્યારે આપણું હૃદય તેમના તેમના પરતે પ્રેમભક્તિથી ને તેના ભાવથી રંગાયેલું હશે ત્યારે.

સંતોનો સાચો સત્સંગ

પ્રજુકૃપાથી આ જીવને કદી પણ કોઈની તુલના કરવાનું દિલમાં નાન્યું નથી. દરેક પાણેથી કેમ કરીને કેક આગળ વધવાની પ્રેરણા મળે અને જીવનમાં જીવજીવનાં વિચાર, વૃત્તિ ને વશણમાંથી કેમ

કરીને મોળું પડાય તેના જ એકમાત્ર મારા તો દષ્ટિ વૃત્તિ ને
વનણુ સદાન એકધારા ઝુનના રહ્યા કરતા હતા એવા ભાવથી ભરેલા
નન, મતિ, દિવ એકધારા ઇવ ત પ્રેરાયના જેને રહે છે, તેને આનુ
બંધુ સહુ જ હોતુ નથી કે ઠગતુ પણ હોતુ નથી કેનાય સ્વજનને
ત્યારે આવી માનના ચર્ચામાં કે વાનચીતમા ઠતરી પડેલા જેવાનુ
બને છે, ત્યારે તો તેમથી મને આપણી પામરતાનુ ને મુદ્દનકતાનુ
જ દર્શન થાય છે કોઈને મારી તેમના પરતેની સમજણુ યોગ્ય
ન પણ લાગે, પરતુ મને તો જેતુ લાગે છે તે મે તેમને નખ્યુ
છે પ્રમુદ્ધપાથી નેનણુ દોષ તે ચેતે

દશમી,

દરિ હૈં

તા ૧-૧૨-૪૦.

(૧૯૨૪મા સ્વાયેરી પ્રાર્થના)

(માલિની)

પ્રભુ, મુજ બનવાને	હામ્બારો તને હ,
નિશદિન વિનમ્યા લે ।	તાત, ભાવે કરુ છુ,
મુજ કરગનુ તુ	એટલુ જ્ઞાન લેજે,
બનરી પ્રન, મને તુ	યત્ર, યત્રી મહેજે

*

*

જળ, જળ, જળ ચારે	પાસ લેઈ રશો છુ,
જમીન પણ તમુયે	ક્યાવ ના ભાગનો હુ
તરુ બધરુ ભારે	દામ તોયે બીડી છે,
કરગરુ, પ્રજુ, મારા	જદુમા લેર દેજે

*

*

જળનિધિ, પ્રનુ દુધી	શુ તરી ના જવાગે ?
મદદ તુજ લીધી છે	તેથી આ જાગકે મે,

ગરબ તુજ દુષ્પાને સદાય દેશે નહીં જો,
અરર ! મુજ દયા શી કાણુ જાણે યશે તો !

*

*

ગગન મદિં જ મારે જાણું નિત્ય રહેતું,
વિનયું તુજ કૃપાની પાંખ દેની મને તું;
પમ ફરી ધરતીએ મૂકવો માદરે ના;
મુનિ દિવસ ક્યારે પ્રાપ્ત જોવો થશે હા !

*

*

તુજ પદ દળતાં જો, તે સુએ છે ગુપ્તે ન
કંઈ જ શિર ઉપાધિ એમને ના રહે છે;
અધી જ તરફથી તે મુક્ત ચિંતાથી રૂઢે છે,
તુજ ગરબ અણા છે, તાત ! મેં એ જ આશો.

*

*

મનુષ્ય જનમ પામ્યો એ જ આભાર તારો,
ઠદી નદિ વિસરું તે પા'ડ તારો કરેલો;
અરર ! પણ પ્રભુ મેં શુદ્ધિથી વતીં જાણું
નદિ હતુ કરવાનું તે કયું, હંડ દે તું

સદ્ગત નરસિંહભાઈનો પડકાર

ગૃહસ્થાન દરિદ્રજન મેવક સંઘમાં હું સલાસદ પણ ન હતો,
તેમ છતાં ઘણીયે વેળા મૂ. દ. સે. સંઘની સામાન્ય અને કાર્યવાહક
સભા પણ નિમિત્તાઈમાં મારે ઘેર બસતી. મારે માટેનો તેમનો સદ્-
ભાવ હું ઠદી બૂલી શકતો નથી. એક વેળા આપમ્પૂરી તેવી સભામાં
'નિત્ય મુવાન' શ્રી નરસિંહકાકા પણ પધારેલા. આપણી સભાનું બધું
કામકાજ જે રીતે થતું હતું તે બધું તેમણે પહેલાં તો જોયા કયું.
આપણે પણ જે જે કામ પર જે જે કરાવો કરવાના હતા તે કરી

વસ્તી. તેમને સાંત પાડવાને શુદ્ધિથી વિચારી વિચારીને બધા જ ઉપાય લઈ ચૂકવાયું હતું, પણ કંઈ વળ્યું નહિ. અને વિચાર્યું કે 'હવે જો આ લોકોની આવી હેરાનગતિને તાબે થઈ જઈશું, તો તે આપણી મર્દાનગીને પાકારશ્ચ છે.' ઉદ્ધુ નિશાળના કેટલાક મુસલમાન શિક્ષક લાઈઓને પણ વાત કરી ને તેમના લોકના કાલ સાહેબને પણ મળીને આ બધી હકીકત જણાવી. તોયે જ્યારે કંઈ ન વળ્યું ત્યારે મેં તો નક્કી જ હતું કે 'આ હોકરાઓને હવે સારી રીતે બગબર મેધીપાક ચખાડવો.' એટલે એક દિવસે તેમને બગબર માશ મારવાની પૂર્વતૈયારીની યોજના પાડી રીતે વિચારી લીધી. તેના પરિણામનો પણ વિચાર કરી લીધો. ખીજે દિવસે જ્યારે તેઓએ મારાડામાં જોમેજોમે ધૂળ નાખવા માંડી, ત્યારે બારણા પાછળ નેતરની મોટી મોટી લઈને અગાઉથી સંતાર્ધને બિભો રજો હતો, એટલે તેઓ ત્યાંથી એકદમ નાસી નળ્ય, છૂપી રીતે બહાર નીકળી નળ્ય, એવી રીતે તે ત્રણચાર જણ ઉપર વડની જેમ તૂટી પડ્યો. તેઓ તો ખૂમાખૂમ કરવા લાગ્યા અને દોડી જઈને ઘણા માણસોને એકઠા કરીને તેડી લાગ્યા. આમાંના કેટલાક માણસો તો એવા હતા કે જેમને કાને મેં વારંવાર આ હોકરાઓની ફરિયાદ નાખી હતી. આ મુમ્મલમાન લાઈઓનું ટોળું ઉશ્કેરાયેલું હતું અને મને મારવાને એકદમ તૈયાર હતાં. પરંતુ તેથી હું મુઠ્ઠે બળબીત થયો ન હતો. તેઓના મનમાં પ્રગટેલા ઉશ્કેરાટમાં એકદમ ભારે ઓચિંતો પડ્યો આવી શકે એવું તાત્કાલિક કંચુ કરવાની જરૂર હતી ને તે ઉપાય ભગવાને કૃપા કરીને મને જનાવી દીધો. તુરંત મેં તો ગરીબ પરનાં લગોટ સિવાયના બધા કપડાં કાઢી નાખ્યાં. તે જોઈને તે બધા ધડીબર તો રાગ્ય જ થઈ ગયા. ને મારા શરીરની અચાનક આવી થયેલી અવસ્થા જોઈને તેમના મનમાં જે ઉશ્કેરાટ પ્રગટેલો, તેમાં ઓચિંતો પડ્યો અલ્પી ગયો. તે વેળાએ મેં તેમને કહ્યું કે 'હવે તમે મને સારી-રીતે મારી શકો છો. જુઓ હું તદ્દન ઉધાડો થયો

છુ. તમાગમાના કેટલાકને મેં આ છોકરાઓની ફરિયાદ કરેલી છે. આ છોકરાઓને ઘેર જઈને તેમના મામાપને પણ મેં કહ્યું હતું. આપણા કાજ સાહેબને પણ મેં વાત કરી હતી. આપણી આસપાસ રહેતા મુસલમાન ગ્રિક્ષક લાઈઓને પણ આ છોકરાઓની અમને થતી દેશનગતિની હકીકત જણાવી હતી પણ આમાર્નું કોઈજ આ છોકરાઓને વારવાને આનુ નથી, એ તો જુઓ ! આ છોકરાઓનો વાક તો તમારામાથી કોઈ જોતું જ નથી ! શું અમારે રોજ ને રોજ આ છોકરાઓની દેશનગતિ સહન કર્યા કરવી ? તમે તો બધા સમજુ છો ને મોટા છો તો તપેજ હવે મારો ન્યાય તોજો !

ટોળાનો પ્રવાહ બહારો

આ લોકોનો મારા શરીરને ઉઘાડુ થઈ ગયેલું જોઈને ઉશ્કેરાટ તો ઘર્ષ શમી ગયેનો હતો, એટલે તેમણે મારી કહેલી વાત જરાતરા પણ શાંતિથી સાંભળી ખરી તેમાથી કોઈકે તો ડાહ્યું નીકળે ? તેણે મારી વાતને પૂરેપૂરો ટેકો ને સમર્થન આપ્યાં, એટલે ટોળાનો પ્રવાહ એકદમ બહારી ગયો, ને બધા જ પછી તો કહેવા લાગ્યા કે ‘આ છોકરાઓને સાલાઓને માર્યા તે જ સાડુ થયું. હવે તે લોક તોફાન કરનાર બૂલી જશે અરે ! ભગત ! હવે ફરીથી આ છોકરાઓ તોફાન કરવા આવે તો સાલાઓની ખાના-ખરામી કરી નાખજો.’ અને આમ બધા વિખરાઈ ગયા

રંજડનાર દોસ્ત બન્યા

તે પછી તે મુસલમાન છોકરાઓએ અમને રંજડવાનું સપૂર્યું ખૂબી દીધું મારે રોજ મારે ઘેંચી તે મરીડા લાગેળ આવનારું તેમના મુસલમાન મટોવામા થઈને જ થતું જે જે છોકરાઓને માર્યા હતા, તેમના ઘર વટાવીનેજ મારે રોજ જવા-આવનારું મુન્યા કરતું હતું તો જતા આવતા પેના મુસલમાન છોકરાઓને પ્રેમથી બોલાવતો અને મરીખાઈ તો ભારે હતી એટલે બીજું કશું તો આપી શકાતું

નહિ પણ શેકેલા ચણા બેચાર પૈસાના લાવીને તે છોકરાઓને આપતો. તે પછીથી તો તેમની સાથે પણ દોસ્તી બધાર્થ ગઈ.

મદાનગી, પણ આંધળિયાં નહિ

મદાનગીને પડકાર થાય ને એમના આપણી સાવ નાલેશી થાય એવી સ્થિતિને તો કદી પણ સહન કરી લેવી નહિ. તેનાથી મુક્તિ મેળવવાને આંધળિયાં પણ કરવાં નહિ આપણે આપણી પોતાની પૂરેપૂરી પાડી તૈયારી કેટલી છે તેનો પણ સારી પેઠે યોગ્ય રીતે વિચાર કરવો, ને જે તે બધું વિચારી વિચારીને કરવું.

ચોર લોકોની વચ્ચે મદાનગી

નડિયાદમાં જ્યારે મારે બોલકાની બાવળીમાં સુવા જવાનું થતું ત્યારે પણ મને બીચડાવવાને અને ભય પમાડવાને ત્યાં આવનારા લોક ધણા પેંતરા પણ રચતા અને મને મારવાની ને ખૂન કરવાની પણ ધમકી આપતા હતા. ત્યાંથી જતા રહેવાને તો ધણું ધણું, વારંવાર, ધમકી આપીને કહેતા એક વાર તો ત્રણેક બાર્થો ચોરીને માલ લઈને તે બાવળીમાં છુપાઈને ભાગ વહેચતા હતા. તે વખતે તેમણે મને બોલ્યો. તેમણે એક જણ બોલ્યો કે ‘સાક્ષને પૂરો જ કરી નાખો કે જેથી આપણને ઓળખે નહિ.’ પરંતુ તેમનું કોઈ ભગવાનની કૃપાથી તે માટે સજવત્તું નહિ. આમ તે બોલકાની જગા પાગ બધી રીતે ભયંકર મારાની હતી.

કરાંગી,

હરિ : ૭૬

તા. ૨૦-૧-૪૧.

જેલમાં

સત્યાગ્રહને સમયે કાચી જેલમાં કેદીઓની ભારે હેરાનગતિ ને કનઃગત થતી. તેમની પામેથી વાન કબૂત્ર કરાવવાને પણ ધણી ૧૦૦ અધૂરડાં પણ પડાવે ને ઉપર કેટલુંક વજન બરડા પર પણ મુકે. એ બધું તમે કયા નથી જાણતા ? આવી આપણી ભારે

નામેલી પોનીસ લોહ ડગ્તા મને પોતાને તે યોદ્ધાએ આવી રીતે
હેરાન કરી જોનાનો પ્રાન નો કર્યો હતો ત્યારે પણ હું તો ખરો
સમય પ્રાર્થનામાં, લજ્જામાં, અગ્નિમાં, ધ્યાનમાં વગેરે વગેરે સાધનાના
અભ્યાસમાં લાગનાથી મારો મગ્ન માન્યા કરવાનું એકધારું મન્યા
કરતો હતો, ત્યાર ત્રાટક્યું સાધન પણ હું પ્રભુકૃપાથી સાધી ચૂક્યો
હતો એવું મેંમેમેંએ અનુકંપ પડાવવાને જે જમાદાર મારી પામે આ પો
તેની આખ મામે જ પ્રભુકૃપાથી ત્રાટક માડવાનું સહી ગયું ને તેમ
મેં ઈશુ પરિણામે તેણે મને કયું કયું નહિ ને ખેડા સમજેલમાં કયું
પણ આવું કર્યા વગર મોકની આપ્યો

એક લાઈની સ્નેહસ્મૃતિ

ત્યા એક ધનનત શ્રોત્ર નામે લાઈ હતા તેઓ મને કંઈક
નમ્મળાપોઆ પડી ગેના લાગ્યા હતા ત્યારે તેમની મેં દોસ્તી
કરી અને આખા દિવસ એવી પ્રેમભાવની વાતો કરી કે તેઓ પાછા
ટકાઈ થઈ ગયા ને તે પડીથી તેમની સાથેની દોસ્તી કાયમ રહેલી
છે એક વાર તેમણે અમદાવાદમાં રેઈનકોટની મોની દુકાન ખોલી
હતી તે વેળા હું આમરમતી આગ્રમમાં હરિજન સેનક સધને
મત્રી હતો મેંકમાં મારે રકમ લિપાડવાને સાક્ષિય ઉપર એમાસામાં
કદી નહીંક ભારે પડ્યા વગસાદમાં પણ જવું પડ્યા મેંટ્રન ખેન્માં
અમારું ત્યારે ખાતું હતું ત્યા જતા કોઈક ઠેકાણે તે ધનનત શ્રોત્ર
લાઈને મેં ડામેના જેવા તેમને એળખ્યા, ને તેમની પામે જઈને
વાતચીત કરી તેમણે મારા શરીર પરના કપા પનગેના જોઈને
વરસાદના પાણીથી ન પલજે એવો રેઈનકોટ કાઢી આપ્યો તેમ
અગળચિહ્ન તરીકે આપેનો તે રેઈનકોટ લાઈ શાંતિને આપ્યો છે
ને હજી પણ તે તેની પામે હજી એમ માતું છું જેલમાં આપણને
લયબીન કરી નાખવાના અને પ્રકારના જેલના કાર્ગ્યારીઓ દ્વારા
પ્રસંગો પડતા તેરી વેળાએ અભાની લાવના કંઈગરવા મારેનું લીવેનું

શિશુલુ કેન્દુ પાડુ થુ છે તે અનુભવનાની પ્રભુની કૃપાતકો ઘણી વાર મળી શકી હતી

શક્તિનો ઉપયોગ દ્વારા વિકાસ

તમને સ્મરણ છે કે જેલમાં આપણે મન્ને બેગા ઘઈ ગયેના, ત્યાર પછી જ ત્યાં મૌન પાળતો ને એશ્વારુ ભગવાનનું સ્મરણ કરતો હતો તે તમે જાને અનુભવ હું હતું — વનવિશ્વતની સાધનાના પગના એ પગી એ ઉત્તરેતર જે જે પ્રશ્નના ભગવાનના તેની જે સમગ્ર ધારા ન પ્રગળી શકી હોય તેા જીવનમાં આવી શક્તિ કદી પ્રગળી શકી ન હોય નવી શક્તિ મેળવવાને માટે હાવની દશામાં આપણામાં જે શક્તિ હોય તેનો નહીં શક્તિ મેળવવાને માટે ઉપયોગ કર્યા કરવો પડે છે ઉપરોક્તથી જેમ સમજણ વધે છે તેમ ઉપરોક્તથી બધા પછી સાપડે છે ને શુભ પછી સાપડે છે માટે કૃપા કરીને ભાનનાનો ઉપયોગ કરતાં જો આપને ગીખીએ ને તેનો નિરતર અભ્યાસ પ્રગળાવીએ તો જ કેક આપરો ત્વડો વળી જો પ્રભુકૃપાથી આ તીવ્ર જે સાધના કરી છે તે દેવના જીવે છે તેગો હજી પછી હયાત છે કુ કઈ દિમાનથી મુશ્કાળથી આવીને તમારી પામે એની વાતો કરતો નથી કે જેની ખાતરી કોઈ રીતે મરી જ ન શકાય પ્રભુકૃપાથી જે રીતે પ્રત્યક્ષ સચારમાં ને સમાજમાં જીવન કરી જાય છે ને જેમ વર્તવાનું મળે છે તે રીતે વર્તવાનું તમને બધાને મળ્યા મુ હું

મતનું નિશ્ચયપૂર્વક પાલન

જે મળવાનું નક્કી મળે હોય જે કરવાનું મન લીધું હોય ને જે માનનામાં આપણે ટેક સમજ્યા હોય તેને યથાર્થતાથી પરિણામ પડે પાડે ઉનાગવાથી નિશ્ચય જાણમાં વધારો થાય છે અને પ્રિયો આગુરત આત્મવિશ્વાસ પ્રગટે છે નનું પાવન જો જરા ન

કરી શપથો, માથે લીંચે પૂરેપૂરું પાટ ન ઉતારી શકીએ, તો તેથી કરીને આપણા જેવા આમાન્ય માનવીને ઘણી નયગાઈ પણ આવી જાય છે તેટલા માટે ખાસ ખમરદારી રાખીને કોઈ પણ નિસ નતનો, દેકનો, કે જરનાતુ જે માથે લીંચે દોષ તેનો ભગ ન થઈ બધ તેની તો ઘણીમાં નાન્યેની રાખવી ગમે તેમ જીને પણ ધારેયુ તો પ્રભુકૃપાથી પૂરેપૂરું પાટ પાડનામાં જ મચેના, મડેના ને વળગેલા રજા કરુ, તો જ અમૃતાવાનો, પાકો, મરણિયો નિર્ધાર ને તે પ્રાગની ભાવના જીવનમાં પ્રગી; મરવાની શક્યતા જન્મવાની છે તે નિશ્ચે કરીને જાણુગોજી

અનારસ,

હરિ ઝં

તા ૧૭-૭-૪૧.

નિવૃત્તિનો નિર્ણય

સામગ્રી આશ્રમમાં જા જીવના કરીને પોહીના જાડનો રોમ થયેનો ને તે પછી આરામ લેના ને ના કરાવના કાચી ગયો હતો ત્યાંથી બધુ રીડ થઈ ગયા પછીથી સામગ્રીમાં આશ્રમમાં આવ્યા પછી નિયમો એમ જ નહીં થઈ ગયેનું કે હવે આ ગમ કરુ નથી. અને જેનાથી કરીને આપમેળે જે જે છવે આવી મને તેમના માનસને જરા જેગુ પણ ભગવાનની કૃપાથી ડાંચે પ્રગમની શાય એના પ્રકારની એવા કરનાતુ સ્વાભાવ ધાય તો ઉત્તમ, એવી ભાવનાથી પ્રેરાઈને હરિજન મેવક મધના કામમાંથી નિવૃત્ત થાતુ દિન થયુ

માનો વિરોધ

મારા મોટાભાઈનો દીકરો ભાઈ જાતિ તો કામે વળગી ગયો હતો એટલે ભાઈ જાતિ ને તેની મા—એ બનેનું તે પોતે સલાળી જે તેવો તે થયો હતો સવાય એક માન મારી બાનો હતો તે તો ચારે તો મારા નાના ભાઈ મૂળજી કે સોમાભાઈ સાથે પા રહી શકે. એ મારી જાતી દક્ષીન નેને જણાવી તેને મને કરુ કે પાસેર ચાલુ

ચકનાને તો નાખવાના મળતા નથી, ને આટની નાનકડી નોકરી છે તે મૂકી દર્ધને ગેા મોટો જગ છતી નાખવાનો છે.''

માની શરતી મંજુરી

આમ તેની તો નામરજી હતી, એટલે વળીમે ૨-૪ દિવસ જવ દીવા ને વળી પાઠી તેને સમજાવી ત્યારે તેણે મને ક્યુ કે માસિક ૫-૬ રૂપિયાની રકમ મારે તેને આપવી મે તેની વ્યવસ્થા પણ કરી પણ મારી પામે તેજો શરત મૂકી 'જ્યારે ૬ મરી જાઉં એવી માદી હોઉ ત્યારે મારી અતપડીએ તારે મારી પામે આપનું' તે તો મે પ્રેમથી તરત સ્વીકૃત્યું મે તેને ક્યુ કે 'તેની વેળાએ તારી મેવા પ્રેમથી જરૂર એ તો મને અમેય ખરુ ને તે તો માને ધમ મણુ ગણાય એટલે એવી ખમગ પડતા વેત જ તરત ૬ તારી પામે જરૂર આવી જઈશ'

નિવૃત્તિ

તે પછાંથી હરિજન સેવક સઘની મેઘમાથી નિવૃત્તિ લીધી તોપણ મારે સઘના દિસાન વગેરે ઓછિ દરાવનાના હતા, એટલે તે અમેની જેટની જવાબદારી બાકી રહી હતી, તે પૂરેપૂરી પ્રેમથી અદા કરી આટના બધા વર્ગોની એકધારી એક ક્ષેત્રની કરેની સેવા—એણે પણ કઈ ડવનમા લાગ લગ્યો નથી, એમ નથી. મારા સઘમાથી નીમળી જવાથી કરીને કોઈને મારો કરી એટ પડી હોય તેનું બન્યું લાગ્યું નથી બધાંબની સાથે પ્રેમ, સદ્ભાવ ને મુમેગની ભાવના જ કેમરી દેખારીને કમ ક્યું હતું તે પછી હુ તો જુદે જુદે કેમગો જતો ને ત્યા રહેતો અને તમે તથા નદનાન વગેરે ડવનવિમાત્રની સાધ ॥ માટેની પ્રેરણા ને દોરવણી માની પાસેથી લેવાનું ચાં કરતા રતા હો, એટલે તમેને કમગ લખવાનું ત્યારથી બન્યા ક્યું છે. ૨-૪ મદિને મારી બા પામે ૬ વર્ષ આવતો

બાની સાંદગી

મારી બા પછીથી મારા નાના ભાઈ મૂળજીની સાથે નડિયાદમાં રહેવા ગઈ હતી તે પછી મારે જે બહેનોને લઈને વળી પાછુ હિંદુ વિશ્વવિદ્યાલયમાં બનારસ જવાનું આવ્યું ત્યાં મહિનો, દોઢ મહિનો રહ્યાં હોઈયું, તેવામાં મૂળજીનો નડિયાદથી મારા પર કાગળ આવ્યો કે મારી બાના ગરીરને નડિયાદમાં ગંભીર માદગી છે એટલે જેમની સલાહ રાખવાનું ને જેની સાથે આવવાનું મારે બનારસમાં થયું હતું, તે બહેનોના પિતાને (માપુને) મેં જગત્તી મારી બાના ગરીરની માદગીની બાબતમાં તાર કયો પરંતુ તેમણે તો તારથી જવામ આપી દીધો કે મારે કોઈકને મૂકીને નડિયાદ જવું

મા પાસે જવામાં અડચણ

હિંદુ યુનિવર્સિટીમાં એવો એક કાપડો હતો કે તેના મગનોમાના કોઈકમાં ઝાનાસમથી સ્વતંત્રપણે કોઈકે કોણે કોઈ બહેન રહેતી હોય, તો તેની સાથે તેમના કોઈ વડીન કે વાલો હોવા જોઈએ મારાથી ગમે તેને જુનાન હાજરતી બહેનો પામે મૂકીને જવાય જ કેવી રીતે ? અહીં ' ગમે તેને ' એટલે કોઈક ઝાળખીતા-સબધીને. એવું ઝાળખીતું-સબધી પણ મારે બનારસમાં જાણી પણ કેમ કરીને કાઢવું ? તે બહેનોના પિતાએ ખરી રીતે તો ત્યારે બનારસ આવી જવું જોઈતું હતું પરંતુ તેમનાથી નહિ આવી શકાય નેવું હોય.

વિરોધી ધર્મોના કોથડો

‘ મજલી પરિસ્થિતિનો ધર્મ ’ (જે પણ સાચો ધર્મ છે) અને તેની પછીથી પ્રગટેલી બીજી પરિસ્થિતિનો ધર્મ એમ બંને પ્રકારના સાચા ધર્મ વચ્ચે કોને પ્રથમ પસંદગી આપવી ? એમ એક જટિલ કોથડો જન્મે છે. એક બાજુ મારી બાના ગરીરની અખત માદગી ને તેને આપેલું વચન; બીજી બાજુ તે પહેલાંથી આ જે

બહેનોની અભાગ લેવાને કાળે ને નેમની અન્યાય વગેરેની વ્યવસ્થા કરવાને કાળે તેમની આથે મારે જેવાનું આ યુ હતું તે હવે સામાન્ય રીતે તે રાત્રે આધાનપૂર્ણ મને માને મા પામે આવી છેવટની માદગીમાં જેવાનું દિવસ આવે જ તે આભાવિક છે વારી મે તેને તેના હરીન્ની છેવટની માદગી વખતે તેની પાને હાજર રહેવાનું વચન પશુ આપ્યું હતું પરંતુ આ મને ની પાને નહે ફાળે ? અને તેમને એમ ને એમ મૂળે તે જઈ શકાય તેનું હતું જ નહિ, અને જ્યાં પાને માત્ર દાગર થયા વિના આવી નકે એનું પશુ હતું નહિ !

પ્રાર્થનાનો જ ઉપાય

મને પરિસ્થિતિના ન્યયમા મારે મારા એક નરીન્થી હાજર રહેવાનું ધ્યાન ધરે જ હતું હતું એક જ રખતે બને જુદે જુદે દેશોએ એક જ રીતે કેમ કરીને હાજર ગી શકે ? એ તો કહી પણ નમ્બ જ નહોતું ત્યાંજે હવે એમ જાગ્યું કે નહિનાદ તો પાઈ પણ નજોગોમાં જઈ નમાય એમ નથી, અહીં બનારસમાં જ રહી પડો, ત્યારે મારી પામે ભગવાનની પ્રાર્થના સિવાય બીજાને માર્ગ ઉત્તમ ઉપાય રહ્યો નહિ.

બનારસ,

હિ હે

તા ૧૮-૨-૪૮

પ્રભુને પોકાર

ગર્હ કાળે અર્ધી લખેને પ્રસંગ આગળ ચવાનું અભાગ મકાનમાં બનોમાને મૌન ધાન્ય મીને બેગી જ રહ્યો અને ભગવાનને પોકારવા જ લાગ્યો ' હે પ્રભુ ! મારી પણ કેવી વિચિત્ર પરિસ્થિતિ થઈ ગયેલી છે ! બને પ્રકારના ધર્મમાં હ પ્રભુ ! તુ તો અદ્યાર્થ ગયો છું મારી મા પાસે તેની માદગીના સમયે કેરી રીતે હાજર રહેવું તેનો મને સુદને કોઈ ઉકેલ જણતો નથી બે બનારસ આજ

વાનુ થયુ તે પહેલા તેના શરીરની માદગીનુ જાણુ હોત તો તો જનારસ આવત જ નહિ પરતુ હવે હુ કરુ શુ ? આપેલુ વચન કોઈ પણ મોઝે પાળલુ તો જોઈએ જ અને તે પાળવાની મારી પૂરેપૂરી દિલની તકરવા પણ છે પરતુ હુ ત્યા જાઉં કેવી રીતે ?' વારવાર હુ તો ભગવાનને આવી આવી પ્રાર્થના જ કર્યા કરુ

આતરવેહના

જન્મવા કરનાતુ ને બીજી ગેલી શરીરની ક્રિયાઓ પણ મૂકી દીધી હતી એકમાત્ર ભગવાનને પોકાર જ પાળ્યા કરતો મે મારી માને વચન આપેલુ, મે તેવુ વચન પણ હુ પાળી શકતો નથી 'પાળી શકતો નથી' એટલે કે મારુ દિન નથી એમ તો નથી પરતુ મારાથી સન્નેજાને ઘરણે પાળી શકાતુ નથી તેવુ દર્દ એટલુ બહુ તો સાનતુ કે આના ઝત્તા તો જાગે કે 'હુ ભગવાનને ચરણ કમળે જોમ પેના આલજુ ભાઈએ જાનારામમા કમળપૂજા કરી હતી તેવી રીતે મારુ વચન પાળી ન શકનાના જોમ પરિણામ તરીકે શ્રી ભગવાનને જાગે કે દેહ સમર્પણ કરી દઉં !'

તું જ સાજ ગમ

એટની બધી બચા મને ચર્મ તો પગુ ગેના પ્રકારની કોઈ અદમ્ય ગ્રેજીયા આ દિનમા જાગતી નહિ હુ તો નાગવા ભગવાનને પોકાર પાડ્યા કરુ, કે 'હે પ્રભુ ! આ તે કેની વિચ્છ પરિસ્થિતિ ! ન આ હોડાય કે ન ત્યા જવાય ! અને વચન તો પાળતુ જ રહુ ' ભગવાનને હુ તો વારવાર પ્રાર્થના કરુ કે 'હે પ્રભુ હે દીનદયાળ ! તુ મારી સાજ રાખજે તુ મારુ વચન પાળાનજે હે ભગવાન ! મારી માના શરીરની હેડી માદગીના મળયે તેની પામે સાજ ગેવાનુ વચન મારી માએ મારી પામે માગ્યુ હતુ જે મિચારીએ મારી ઝને બીજુ કરુ જ માગ્યુ ન હતુ ને મારી પામે તેને આપસા જેવુ બીજુ હતુ પણ શુ ? આટલુ પગુ ન કરી શકાય એવી સાચારી ભરેલી

પરિનિધિમા પ્રત્ન, મુકાર્ધ જવાનુ જન્યુ છે, તે દવે તો તુ લાજ
ગમે તો લાજ રૂપી શકે

મારો હકદાવો નથી

મારી આ આવે દાણે મારી લાજગીને માટે જરૂર વગેરે
કની દો તેના મનમા માટે માટે તો એવો વિશ્વાસ નહોતો
દે 'સૂનિયા જરૂર આવશે' અરેરે! મારી માનો માન પડે જે વિશ્વાસ
છે, તેના પશુ જગ થઈ જવાનો! હે પ્રભુ! આ તો કપરી મોગી
છે આવી વેળા આ માટે વચન પગાવવાનું કામ તારા નિવાર
બીજું કોઈ મારી શકે એમ નથી હે મારા વડાવા પ્રભુ! દીનાનાથ!
કૃપા કે જે મારો તારી પામે કોઈ હકદાવો નથી તારી પામે મારું
કામ કાવવા જોતો તારી સાથે પ્રેમભક્તિનો નાનો પત્ર જોતો
થયો નથી તારા જે અનેક સતમનો થઈ ગયા છે, તેમની તો
મજાની સૂનિયાને જરૂર હો નથી એટલે પત્ની કયા દાવાએ તારી
પામે હ માગણી કરુ? પરંતુ આ મોગીની અસત્ય પરિનિધિમા
તારા એકમાત્ર સત્યા સિવાય મારો મર્ગમનો કોઈ ઈનાજ નથી
હે જગવાન! હે બાપા! તુ ક્યાંકાં છે મારે આ બેગીમા જગાઈ
રહેવાનું જન્યુ છે એવો ત્યાં હો નિયા પડીને જાઉં પશુ કેવી
રીતે? મારું દિન તો જરૂર મારી આ પાસે જ છે તેની તો જરૂર
મને આત્મભાવની સ્થિતિએ પ્રતીતિ છે પરંતુ આ ન્યૂન દેહને
ત્યાં કેવી રીતે લાજર કરવો? મારા દિવસ છે, નિશન, નિર્વૃથ ને
દિન તો મારી આ પામે રથૂળ દેહે લાજર થવા માટેના જ છે તેને
આપેનું વચન માતથી પાળી સમન તેની જગ્યામુખીના જેની
ધગધગાતી નમના પશુ છે

સાવનાને આકાર આપો

સાવનાની જુદી જુદી બુદ્ધિઓમા આવના પશુ આકાર યાવ
તેવો અનુભવ પશુ તારી કૃપાથી મને જરૂર થયો છે તો મારી

મા પામે હાજર રહેવાની મારી આ પ્રયંડ ઉત્કટ ભાવના જે પૂરેપૂરી જીવંતીભગતી છે તે ભાવના તારી કૃપાથી ત્યાં આકાર લે એવી મારી તને ઘણી ઘણી પ્રાર્થના છે. સાધનાદાનમાં સ્થૂળ માગણી માટે કોઈ દિવસ મે તારી પ્રાર્થના કરી નથી. સાધનાના ક્ષેત્રમાં જે જે અડચણો, વિદ્યો, મુશ્કેલીઓ નડતાં હતા, તે બધાં આવરણો દૂર કરવાને માટે જ મારાથી તનતોડ ભારેમા ભારે પ્રયત્નો પણ તારી કૃપાથી બન્યે જતા હતા. તેવા પ્રયત્નો કરી ઝરીને તારી પામે તે તે આવરણોને નિવારવાને માટે હું વારવાર પ્રાર્થના કર્યાં કરતો હતો અને તેવી પ્રાર્થના હે પ્રભુ! તેં સાબળ્યા કરેલી પણ છે અને મને કૃપા કરીને મદદ આપ્યા કરેલી છે તારી કૃપાતું અદેશાન તો કોઈ કાળે પણ ભૂલી શકાય નેમ નથી મારી આવી ત્રિગંકુની પરિસ્થિતિમાં તારા સિવાય મને કોઈ બીજો મદદગાર નથી. તારી કૃપાથી સહૃદયમુક્તિનું સામર્થ્ય એટલું બધું જન્મરજ્જુ દોષ છે, તેનું મને જ્ઞાનજ્ઞાન છે પરંતુ તેવી મારી સહૃદયમુક્તિનું સદાગ્ર સામર્થ્ય તે એક માત્ર તું જ છે તારામા જ હે પ્રભુ, બધું જ સમાયેલું છે હવે તો તું જ મારી વહારે ચઢે અને મારું વચન પળાવવાની ખાતર મારા દિવસ પ્રયંડ ને ઉગ્ર મારી મા પામે સ્થૂળ દેહે હાજર થવાની ભાવનાને તું જ એક સાકાર સ્વરૂપ આપી શકે નેમ છે માટે હે પ્રભુ, દીનદયાળ, માગ વડામા! મારા ગરીબની સામું જોજો મારી લાજ રાખજો

માને ખાતર જ

હા હાજર થઈને મારે પોતાને સતોષ મેળવવો નથી. મારી સ્થૂળ હાજરીથી મારી માને સતોષ થાય કે 'હા, ચૂનિયો આપ્યો ને તેજે વચન પાડ્યું,' એટલું જ મારે જોઈએ છે આવા નેના શરીરના અવસાન અમ્યની ગિતિમાં તેને મારે માટે આત્મસતોષ પ્રગટે તે જ હેતુથી હે પ્રભુ! હું તારી પામે માગું છું.' મારા દિવસમાં

પ્રગટ્ટી આ જનની ભાવનાનો તત્ત્વસાટ એટલો જોતો તે પ્રત્યંક અને ઉચ્ચ હતો કે જે તત્ત્વસાટની સાથે કદાચ ગોપીની વિરલભાવનાના તત્ત્વસાટને સરખાવી શકાય. આ તત્ત્વસાટથી સતત ભગવાનને પોષાયો જ કરતો. એ તત્ત્વસાટની વેદનાને કારણે તેમાંથી એનો આર્તનાદ ને આર્દ્રભાવ પ્રગટતો કે ભગવાનને તે તત્ત્વસાટના ભાવથી પ્રેરાર્થ પ્રેરાર્થને પ્રાર્થના થયે જતી.

મરણની ખબર પડી ગઈ

આ બધું અંતરમાં અંતરથી જ થયે જતું હતું. આવી વિષ્ટ પરિસ્થિતિમાં પ્રભુ સિવાય મારો બીજો દોષ આરો હતો નહિ. મારા દિલની ભાવનાની સાથે હમદર્દી ને સહાનુભૂતિ બનાવી શકે એવું પણ દોષ ન હતું. મારે કોઈના એવા આશ્વાસનની જરૂર પડુ ન હતી. મારે તો હમર હાથચાકો ધણી ને હમર આંખવાકો સમર્થ—એ જ સાચું આશ્વાસન હતું. આવી રીતે અંતરની પ્રાર્થનામાં ત્રણેક દિવસો વીતી ગયા હશે. આવી આર્દ્રતા અને આર્તતાયુક્ત પ્રાર્થનાના તબક્કાના ગાળામાં એક પળે એવું થયું કે આચિંતો જ વીજળીનો દીવો જે સળગતો હતો, તે બધે ચર્ચિત થયો. તે ખરથી મને તાન્કાસિક ભગી આખું કે મારા માના શરીરનું અવસાન થયું અને જીવ ગયો. સારે મારણથી રણયું કરાયું તો ન હતું, પરંતુ તેવા કાળે પણ એકમાત્ર ભગવાનની પ્રાર્થનામાં જ મારું દિલ તેજ રહ્યા કરેલું હતું. આમ પ્રભુકૃપાથી માના દેહાંતના સમયની ખબર મને ત્યાં રહે રહે પડી ગઈ હતી.

પછી નરિયાદથી ભાઈ મૂળજનો તાર આપ્યો કે મારી માનુ-
શરીર અવસાન પામ્યું છે.

ખનારસ,

દરિ : ડૉ

તા. ૧૬-૨-૪૧.

તલસાટભરી ભાવના

દિવ્યમાં કોઈપણ પ્રકારનું જેન પશું ન હતું. એક જ પ્રકારની ભાવના-મારા સ્થૂણ દેદની દાગળી મારી માની પાસે તેની ચોખ્ખ વાસ્તવિકતામાં પ્રગટે એવી ભાવના જ-સતત એકવારી તેના ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ ચેતનવંતા પ્રાણમાં અને તેના નક્કસાટમાં જીવનીભગની દક્યા કરેલી રહેતી. તે પ્રાર્થના વારંવાર ભગવાનને જ પોકાર્યા કરતો. 'હું' ને માગે ભગવાન અને મારી તે ભાવના '—એના જ માત્ર અસ્તિત્વનું જ્ઞાન તે દાણે મારા દિવ્યમાં રહેતું હતું. આત્મ 'અર્થ' અંતરમાં અંતરથી ચાલ્યા હતા હતા, તો પણ ભગવાન પરનો મારો ભરોસો એટલો જ અટળ અને અતૂટ હતો, ભગવાનની અનાંત શક્તિ છે, અને તે જ મારે માટે જે ચોખ્ખ હો, તેમ તે કરવાનો છે. એવો પણ ભક્તિભર્યો આત્મવિશ્વાસ હતો. હું તો તેને વારંવાર વિનંતી કર્યા જ કરતો.

સ્વાનુભવની પ્રતીતિ

ભગવાને મને દેને મુક્તિ અપાવી તે તો એક પૌરાણિક દક્ષીણ હતી, અથવા તો તેમ ને ન પણ જ-પું હોય. અને તે એક પ્રતીકરૂપે હિદાહરણ માત્ર હોય. પરંતુ અનેક વેળાએ ભક્તની વધારે તે મારો વધારો 'મરડે મળીને આત્મો' છે, તે દક્ષીણ જીભ ભક્તભોક્ષના ખરેખરા જનેસા જીવન-પ્રસંગોમાં જાહેરી છે; તેમ છતાં તે ઉપરથી પણ નહિ, પરંતુ મને પોતાને મારા સાધનાદાળના જીવનમાં આંતરિક કંટાકટીની પણ તે કેટલીયે વાર વધારે ધાયો છે, તેની તો મને પ્રત્યક્ષ અનુભવાત્મક સાચેસાચી પ્રતીતિ હતી. અને તેવા પ્રકારનો અનુભવ એ તો મારા જીવનની અમોઘ શક્તિ અને મુદી છે. તેના આધાર વડે કૃપા કરીને તો પ્રબુકૃપાથી કદી પણ નનમસ્તક જની શક્યો નથી. સાધના-દાળમાં પ્રગટેલા દેવાસુર સંચાલમાં તેવા પ્રકારની અનુભવાત્મક પ્રતીતિને કારણે તો હું એની કૃપાથી ખુમારીથી દહાર રહી.

શક્યો છું જીવનની તે તે મળી એવી કેટલીયે દલીલો આજે
 નજર સમક્ષ નજરમાં કરે છે કે ત્યારે માગ લગવાનને પોતાથી કરુ
 છું કે 'તે પ્રભુ' તે આટલી જાણી અને મદદ કરી છે તે આ એક
 અણુમોનો એવો પ્રસંગ છે કે ત્યારે તું મારી રક્ષા કરીને મારી
 દેવ રાખે, તો હું ધન્ય ધન્ય થઈ જાઉં, કૃતકૃત્ય થાઉં પણ હું
 વડાનાં । તાન પર મારાથી જાગજાગરી કેમ કરી નકાય ? હું તો માન
 એક દીનદીન ભાવે તને કાનાવાના કરુ છું તેના સિવાય ખીજુ કરી
 પણ શું શકું ? હું પ્રભુ । તે દીનાનાથ ! હું કૃપાસિધુ । હું કરુણા
 મિધુ । ॥ જ એ મારી જારી દોષગીની સ્થિતિમાં મારો સાચો
 આધાર છે માત્ર વચન પગાવજે મારા પર કૃપા કરજે ।

માને દર્શન

તે પછી નડિયાદથી મારા ભાઈ મૂળજીનો મારા પર ઠાગળ
 આ પો નેમા તેજો લખ્યું હતું કે 'મારી માતા ચરીસના અવસાન
 પામ્યાના થોડા સમય પહેલાં જાએ મૂળજીને ખૂબ પાડીને કહ્યું
 હતું કે 'અરે ! મૂળિના ! મૂળિના ! જે આ ચૂનિયો આપ્યો ।'
 ત્યારે માન ભાઈ મૂળજીએ મારી બાને મ્યું કે 'ચૂનીનાન તો કારીમાં
 છે અહીં કપાથી આવી શકે । ત્યારે વગર મારી બા બેની કે
 'અરે, એ તો આ ઝલો ! મારા પગમાં માથું મૂકીને બેડો છે ।
 મારા શરીરે દાય ફેરવે છે । જે । તે અહીં જ છે' આના પ્રભાસના
 રાન્દો તે કાગળમાં વાળ્યા તે કાગળમાં જેલમેતુ હતું, તેના ભાનાર્થ
 પ્રમાણે (શબ્દશબ્દ તો નહિ પણ ભાનાર્થ પ્રમાણે લખ્યું છું, કાગળ કે
 કાગળ આડોઅવગો છે ને તે અત્યારે મારી પામે નથી મારા
 ભાઈનો આ કાગળ વાનીને લગવાને મારો દેક જાગ્યો, મારીલાજ
 નાખી, વચન પગાવ્યું, તેનાથી અને જે હર્ષોન્માદ પ્રગટ્યો, તે આનંદ
 ટિલકના આનંદની તોયે આવી શકે એમ નથી લગવાન
 એટલે મધો સમર્થ છે ને તે સમર્થની નાજે માથે જીવતીજીવતી

જગરી ઝોચ છે એવો આ પ્રત્યક્ષ જીવતાગમતો પ્રચંડ અનુભવ એની કૃપાથી પ્રગટ્યો. ત્યારથી મારું જીવન તો ધન્ય ધન્ય ને કૃતકૃત્ય થઈ ગયેલું એની કૃપાથી અનુભવ્યા કરું છું. મારા જીવનની અનુભવની ક્ષણોની દૃષ્ટિએ આ પ્રસંગનું મૂલ્યાંકન કંઈ નાનુંચૂનું નથી. તમારાં બધાં સ્વજનનાં દિલમાં આ જીવું વાંચીને બહુ તો અહોભાવ પ્રગટે, પરંતુ એવું પ્રત્યક્ષ જીવંત અનુભવનું દૃષ્ટાંત વાંચીને પણ કોઈ પણ સ્વજનનું રૂવાડું વધારે ફરકવાનું નથી અને કોઈને પણ સાધનના ક્ષેત્રમાં અદ્યય પ્રેરણા પ્રગરીને 'ચાલો ! આ સાધનાને આત્મસાત્ કરી દઈએ' એવો ટેક પણ પ્રગટવાનો નથી. તેમ છતાં મારા દિલમાં આ પ્રસંગે ભગવાનની સમર્થતા ને તેની અનંત શક્તિને માટે અને તેણે મારે કાળે કયું છે તથા મારે માટે જે પ્રત્યક્ષ કરી બતાવ્યું, જે બનવું જગતની વાસ્તવિકતાની દૃષ્ટિએ બની જ શકે નહિ તેવું છે, તે મારા વહાલા પ્રભુએ કૃપા કરીને પ્રગટાવ્યું. તેવો આ દુઃખાતીત, ગુણાતીત પ્રકારનો અનુભવ એ તો એક ધણો મોટો બનાવ છે.

બનારસ, હરિ. ૬૦ તા. ૨૦-૨-૪૧.

ભગવાનની જીવંત ધન્યકળા

બનારસમાં મારા પર મારા ભાઈનો આવેલો કાગળ ભાઈ નંદલાલની કને હજી પણ સચવાયેલો રહેલો છે, એમ હું માનું છું.* આ કાગળ વાંચીને મારા વહાલા ભગવાનને ચરણકબજે વારંવાર મારું શિર તો પ્રેમબક્તિભાવે આભારનાં દર્શનથી ગદ્ગદ થઈ જઈને નખે જ જતું હતું. આ પ્રકારની પ્રાર્થનાનો ભાવ ને તેની અસર એકધારી સન્નિહા દેટલાય સમય મુધી જીવતીગમતી રહ્યા કરી હતી. જ્યારે કોઈ ભારે નશાના ઘેનમાં પડ્યો રહ્યો હોઈ એમ તે પ્રાર્થનાના ભાવમાં એની કૃપાથી જાગ્યા કરવાનું બન્યા જતું. કેવો આ ધન્ય પ્રસંગ ને કેવી આ મારા ભગવાનની જીવંત ધન્ય કળા !

* આ હપાવતી વેળા પણ તે પત્ર મોજુદ છે-નંદલાલ

અંબલાવો તો તમે પણ અનુભવો

આ પ્રસંગ તમને અને મળેના સ્વજનોને જે દેતુ કાળે તેજો મને મળ્યા છે, તે હેતુમા પ્રાણુ પ્રગળના અને તમને બધાને જીવનમા નવું ચેતન પ્રગટે એના ઉદ્દેશથી લખ્યો છે તેની યથાર્થતા કૃપા કરીને અમજાવે આ સાધનાના પ્રદેશમા કેરી કેરી શકવતાઓ છે, તેતુ તમને સાચેસાચુ જ્ઞાન પ્રગટે એરી તમારામાના અત્યામીને મારી જાનમરી પ્રાર્થના છે. મને તો મારા જીવનમા આ એક જ પ્રસંગથી માગ જીવનની પૂરેપૂરી કૃતાર્થતા થઈ ગઈ હોય એતુ લાગ્યા કરે છે આ તો એક ઘણી મોટી હકીકત છે જે કદી કોઈ પણ રીતે શક્ય ન બની શકે, તે શક્ય બન્યુ મારા દિયથી તો તે એક સપૂર્ણ આભાવિક રીતે બની ગયેની પ્રત્યક્ષ હકીકત છે

કેના થઈને જાતે જ અનુભવો

આ જ હેતુથી પ્રેમગર્ભે 'તુજ ચરણે આ લખ્યુ છે કે

'જે જે અશક્ય, થતું શક્ય કૃપાથી જેની'

તે માન કરખના ન હતી મારી માને પણ હું પોતે સ્થૂળ રીતે જ તેના આભાવિકપણમા લાગ્યો હતો તે પણ તેમજ જ સાચુ છે જીમ મોહના માનસમા આ હકીકત ન આવે તે પણ આભાવિક છે પરતુ તેને તેના યથાર્થ સ્વરૂપમા કોઈ માને કે ન માને, તેની સાથે અમાન લોકને કદી નિસ્તમ દોળી નથી તેવા પોમને મારે એટલુ જ પ્રેમથી ને નમ નાથી કહેવાનું છે કે 'એક વાર જીવનને દોડમા મૂકીને તમારી પોડીમા બધા રાત તોડીફોડી નાખીને સાધનાના દોરમાં મધ્ય દરિયામાં પા'નમ કરીને ઝપનાવી દો અરે! એવા સાદસ, દિ મન તો પ્રગળવો! એવા બાવે સપૂર્ણ' એા ગવગી અને દુનાગીરીની તાકાદ તો જીવનમા પ્રગળવો! પછી એરી તામદ, એરી જાવનામા કેટલું સામર્થ્ય મેળવેતુ છે તે તમે જાને અનુભવવાની વિનિમા પ્રમગી થકો, અો ત્યારે જ તમો જાંતી ખજા પડે અન્યારે ખાલી ખાલી કારી જુદીની

સમજાવું અને કલ્પનાથી કંઈ કશાને તોડવું ને સમજવું તે બધું જ અર્થ વગરનું છે, ને છેક વાલિયાત પણ છે. માટે મારી તમને ખરે-ખરી પ્રાર્થના છે કે તમે જે હેતુને માટે મળ્યાં છો, તેનું મહત્ત્વ લઈ પૂરેપૂરું દિલમાં દિલથી ગણકાર્યું નથી, નો દલે જાગો, ચેતો, ને બેઠાં ચાઓ. બેઠો ને કૃપા કરીને તેનું કરવાની દિગામાં પ્રવર્તવાને સાચેસાચી પ્રમાણિકતા, વફાદારી ને નિષ્કાલું જ્ઞાન પ્રગટાવો. મારી દૃષ્ટિએ તો આપણે બધાં જીવતાં હોવા છતાં મુદ્દસે જીવતાં નથી, એવું મને તો હાલના આપણાં બધાંનાં જીવન પરથી સમજવાનું લાગે છે. મારા જીવનનો આ એક ધન્ય પ્રસંગ પ્રભુકૃપાથી તમને સાધનાના ક્ષેત્રની ભાવના પ્રગટાવવાને મદદગમ થનો અને પ્રેરણાત્મક બનો એવી પ્રાર્થના છે.

કર્તાવી,

દરિ : ઓ

તા. ૨૨-૨-૪૧.

(૧૯૨૪માં કરાયેલી પ્રાર્થના)

(માલિની)

અરબુકમળ	તારે	નિત્યનું	સ્થાન	હેજે,
મુજ દિલ તણી બીડી		પ્રાર્થના	એટલી	છે;
પ્રભુજી, શરણમાં જો !		રંદે	તારે	બન્યો છું,
લગી લગી વિનવું છું,		ખ્યાન	સે વાત	તે હ.

*

*

બહુ બહુ પ્રભુ, ભારે	ભૂલ	મેં તો	કરી	છે,
પણ કપૂત કરી છે	સર્વ	મેં પાદમાં	તે;	
કરીગ નહિ ફરીથી	દોષ	એવા	દલે	હું,
પ્રભુ, પરમ કૃપાળુ	દંડ	પ્રેરી	જવા	દે.

*

*

તવ પદ મહીં હું તો	કચારનોયે	બન્યો છું !
મુજ પર પ્રભુ, તોયે	દષ્ટિ ફેંકે	નહીં થું ?

કરમ જ દીણુભાગી રાંકતુ બધાં પ્રભુ છે.
તલીં પ્રભુ, કીક ના છે દોષ દેવો તને તે.

*

*

અણુસમણુ બહુ છું છેક છારું. નકોર,
વિનય પણ નથી ને મૂર્ખતાથી ભરેલ;
વળી કુમળ નહીં છું કોઈ કમે પૂરો છું,
ચરણ-ચરણ તારે તાત! એવો બધો છું.

*

*

કરમ અધમ મારાં જોઈ હાવાં શક્યો છું,
મતિ મુજ પલટાતાં પાદ તારે બધો છું;
કરગરી વિનવું છું દે લખા દોષની તું,
તવ કર ગિર મારે રાખજો હે પ્રભુ ! તું.

*

*

રખડી રખડી ચાક્યો તોય ના પાર આગ્યો,
બહુ બહુ કરતાયે ચલ ના સહેજ શબ્દો;
મરું પ્રભુ અટવાઈ પંથ વચ્ચે, કરું શું ?
કથમ ભગરી જતું તે કોઈ જાણું નહીં હું.

મુશ્કેલીમાં મરદ બનો

તમે બધાં સ્વજન બધારે બધારે કંઈક મુશ્કેલી, કંઈક વચોરેની
હકીકત મારી પામે કરો છો, ત્યારે મને તમારે માટે દિલમાં મુદ્દો
મુખ્ય બાળતું નથી. ત્યારે મને એમ થાય છે કે ‘અરેરે ! આ
સ્વજનો આટલી મુશ્કેલી ને કષ્ટાહીની વાત કરે છે, પરંતુ તે વખતે
તેની સામે પગલમ ને સામર્થ્ય દાખવવાનું કેમ કરતાં તથી ? ને તે
બાન કેમ પ્રગટતું નથી ? તેવા તેવા પ્રસંગને કાળે તેઓ પોનાતું
ખમીર કેમ પ્રગટાવનાં નથી ? ને તેમાં તેઓ કૃત્રી કેમ બન્યું ?

જનનમા સૌ કોઈને તેમના બધાના કરતા કારમા કારમા કંઈકાર્થ ને મુશ્કેલીના પ્રસંગો સાપડતા હોય છે મરદ માનવી તેની આગળ નમી પડતો નથી'

રહેઠાણના પ્રશ્નો ઉકેલ

આ વખતના લખના મને મારા વડોદરાના કોનેજ જીવનનો એક પ્રસંગ યાદ આવે છે મેટ્રિક તો સારા જીવ્યા માર્કથી પાસ થઈ ગયો પેટલાદ હાઈસ્કૂલમાંથી પાસ થયો હતો ને તેનું ઈનામ પણ મળ્યું હતું એટલે કોલેજમાં દાખલ થવાનું પ્રભુકૃપાથી બન્યું જેમની મદદથી કોલેજમાં ભણતો હતો, તેમની ગ્રંથ ઓછામાં ઓછી વપરાય તે મારે માટે ઉત્તમ ગણાય, એવી ભારતના તો તે કાગે પણ જીવન હતી ' વડોદરા કોલેજમાં ભણવાનું તો થયું, પણ રહેતું ક્યા ?' એ એક પ્રશ્ન હતો ત્યારે (પચમકાન નિવસાના) કાનોવ ગામના એક નાગર ભાઈ વડોદરા કોલેજના 'ફેલો' થયા હતા કાનોવ ગામમાં મારું ગૃહેષ્ટાણ હોવાથી અને જે સમયમાં હું ત્યાં રહેતો ત્યારે ઘણો ખર્ચો વખત મારો નાગવવાડામાં જ જતો તેથી અને જેનું તેનું મોપેલું કામ આનંદથી કરતો હતો તેથી, મારા પર બધાની હમદર્દી પ્રગટેલી હતી મેં પેના કનો થયેના ભાઈને વિનતી કરી કે 'મને તમારા ઓરડામાં કૃપા કરીને રહેના દો હું ઓરડાની વ્યવસ્થાનું બહુ કામકાજ સભાળી નહોતું' એમગે મારા પડના પ્રેમની લાગણીને લીધે મારી તે વિનતી સ્વીકારી અને તેમના ઓરડામાં રહેવાનું નક્કી કરી તે કાગે તે દોંગેનું નામ 'રેસીડેન્સી હોસ્ટેલ' એવું હતું તેનેજથી તે દોંગેલ તરફ આસતા જે મોટું મેદાન છે, ને ત્યાં ફિટની મેચો રમાય છે, તેની સામે જ આ દોંગેલ હતી

આધ્યાત્મિકતા ઘણી કરકસર

હવે મારા મલો જમરાનો પ્રશ્ન તે વખતમાં પણ દોંગેનને રમેડે એક માસનું ખર્ચ ૧૧ ૨૩-૨૪ આવતું મારે માટે તેનું

યોગ્યપણે ખર્ચવાની શક્યતા ન હતી. વેંટે તેટલું ખર્ચું હોત તો મને મદદ કરનાર નેટલી રકમ કેમથી જરૂર મોકલી આપત. પરંતુ મેં તો વિચારું કે ‘ઓછામાં ઓછા ખર્ચે’ અનુકૂળથી જેટલું નમાવાય તેટલું ઉત્તમ.’ એટલે મેં તો શુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી તેને માટે એક ઉપાય મોંઘી કાઢ્યો. વડોદરા શહેરની મધ્યમાં માંડવીની પેલી બાજુ આંખાનેર દરવાજા આશુ જતાં ડાબા હાથ તરફ એક વૈશ્યની દુકાની આવે છે. એક વાર મારી જાની સાથે ત્યાં હું નાનપણમાં ગયેલો, તે મને યાદ હતું. તે મંદિર બોળી કાઢ્યું. ત્યાંના મુખિયાઈને મળ્યો અને પગે લાગ્યો. મેં કહ્યું કે ‘હું’ દોલેજમાં જાણું છું. રોજ મારે ભગવાનનો પ્રસાદ જમવો છે; તો કૃપા કરીને મને રોજ એક પનરાળી આપવાનું કરો તો આપનો મોટો ઉપકાર.’ તેમજે હા પાડી. તેની કિંમત દની માત્ર હોઈ ગયાનો. ખાવાનું તો તદ્દન ચોક્કસ અને પાણું ચોક્કસ ધીવાળું. રોજ સવારમાં વહેલો દોલેજની દોરલેજમાંથી નીકળી કૃપાથી ઉપર વાંચતોવાંચતો ચાલું. રાા માર્ઝિ જવાળું ને રાા માર્ઝિ પાછા ફરવાનું. મંદિરે જઈને નાડીં લઈ ને પનરાળી જળીને પાછો ફરી જઈ. ત્યારે પણ કૃપાથી ઉપર વાંચતો વાંચતો ગાળ્યા હરું. આ દનો મારો કાલંકમ. પહેલા સત્રમાં તો આમ અનુકૂળથી જગજગ ચાલ્યું, પરંતુ આ દશીકન મારી આધ્યાત્મિક માના જાગૃતામાં આવતાં મને તેમજે તેમ ન જ કરવા દીધું. તે તેમનો મારા પર દેલો જીવો પ્રેમ !

કામ કર્યાનું કામણ

વળી હું દોલેજમાં રહેતો ત્યારે તે દોલેજમાં જે નાગર વિદ્યા-શિક્ષા રહેતા હતા, તે જમાની એક ચાની દક્ષિણ હતી. રોજ તેમને માટે દૂં પોતે ચાલ જનાવતો. ૨-૩ વાર દિવસમાં તે જનાવવાનું થાય. તેમણે કોઈ પણ બાઈ અને કંઈ કામ એવું, ત્ય તે પ્રેમથી કરતો. તે જાણ બાઈઓનો મારા પર દેલો પ્રેમ છે તે જાણું

હોય તો આજે પણ તમે તેમની પામે જઈને પૂછી જુઓ તો ખજાર પડે. આજે તો સ્વજનને પોતાના ઘરનું જ કામ કરતાં કરતાં દિલમાં પૂરું ગુણ બિપજનું નથી ને કટીક કટીક નો કંટાળો પણ આવે છે. વારંવાર કામ ચીધવાનું થતાં સ્વજનનું મન બગવો પણ પોકારે છે. આ બધાં લક્ષણો જીવનના ખમીરનાં નથી. પ્રભુકૃપાથી અમે જેમ જે રીતે જીવનમાં વર્ત્યા છીએ અને તેમ વર્તવાથી જીવનમાં અમને જે મળ્યું છે, તે તમને પણ મળો એવી અમારી તમારી પરત્વેની દિલની અભિલાષા છે. પરંતુ તે કાચાપોચા અને ઢીસા થવાથી નો કટી નાદિ મળી શકે. તમારે બધાને તો ક્યાં પારકાનું કામ કરવા જવાનું છે ? મારે તો ઘણું ઘણું જણનું મારા ભણવાના કામની સાથે કામ કરવાનું આવતાં, તો પણ તેમનું તેમનું કામ આનંદથી કરેનો હતો. તેથી ને બધા ભાઈઓ મને મદદ પણ કરતા. જ્યારે જ્યારે તેઓ નાટક કે રાત્રિમાં જોવા જાય ત્યારે મારી ટિટિટ જરૂર ખરીદી લે. ત્યાં જ્યાં ફરવા જાય, ત્યાં પણ જરૂર તેમની સાથે મને લઈ જાય. હું પણ તેમના બરાબર ઉપયોગમાં આવી શકું તેવી જ રીતની વર્તનકળામાં સાવધાનીમાં રહેનો હતો.

કમની કળા

જ્યારે જ્યારે આપણે કામના ખરેખરા ઉપયોગમાં આનંદથી ઉમળાકારે આવના ભાઈએ છીએ, ત્યારે તેઓ બધે કંઈ બોલેકરે નાદિ, પરંતુ તેમના દિલમાં આપણે માટે એક પ્રકારની સારી સામગ્રી જન્મતી તો હોય છે. તેમને તે જન્મે કે ન જન્મે તેની સાથે આપણને કમી પરવા ન હોવી ઘટે અને એવા પ્રકારની ખેવના પણ આપણે ન માખતી જોઈએ, આપણે જ કામ કરવાનું છે, તે આપણે પોતાને માટે કરવાનું છે. વળી જે કામ કરવાનું છે તે આપણા પોતાના ઘરનું જ કરવાનું છે. એવા કામમાં આપણે આપણા દિલનો આનંદ અને પ્રેમ જેટલા વિશેષ ને વિશેષ પ્રગટાવ્યા કરીશું, તેટલા વિશેષ ને વિશેષ

શાંતિ ને પ્રસન્નતા આપણામાં પ્રગટશે ને તે કંઈ નાલ નાનો સુનો નથી-
 માટે ખરી તમને જાણને પ્રાર્થના છે કે 'મમ ઉપાનતુ કામ મગે-
 અન તગતુ કામ મગે, તેથી વેળા તમે વધાઈ દિ મત પ્રગટાવજો,
 સામર્થ્ય પ્રગટાવજો, ખમીર પ્રગટાવજો અને 'મમે તેટલુ કામ મગે
 તોપણ તે કરી રહીશુ જ' એવો દૃઢ આત્મવિશ્વાસ દિવમાં દિનથી
 પ્રગટાવજો. નિના એના લાગથી કરેના કર્મમાંથી ગુણ ને શક્તિ મને
 પ્રગટે હ ભાવનાથી કરેલુ કર્મ સમજાણની આખ ઉગાડે છે આ બીજ
 | તારતમ્ય તેથી ગીતે કર્મ પ્રનાશના પ્રભુની કૃપાથી મને સાપડ્યુ
 છે મને કોઈ શીખવવા આપ્યુ નથી પરંતુ સદ્ભાવથી, પ્રેમથી ને
 આનંદથી કર્મને સ્વીકારી સમીકરીને પોતાના વિકાસના દેવ અર્થે
 તે છે, શ્રીપ્રભુપ્રીત્યર્ચના લાગનાથી કરીને તે તે બધુ કરનાતુ છે, ને
 તે તે બધુ ઉમગકાથી કરનાતુ છે, એવી અનેક રીતની ભાવનાથી
 કર્મને ગુના છૂટા કર્મની છૂટા ને તેનો ભાવ પ્રભુકૃપાથી મને જીવનમાં
 સાપડ્યો છે જીવનનિમિસના ધ્યેયને પ્રાપ્ત કરવાને માટે કર્મની
 કૃપાની જરૂરિયાત છે, ને રિરે મગેલા સાધક સ્વર્ગનોને ત્યારે ત્યારે
 લખવાની પ્રેમા યશો ત્યારે તે બધુ બધુ વિવિધવાગ વળીરા ખરો
 જોયો તેમને કર્મ યોગ્યોગ્ય રીતે ને તે પ્રમત્તની ભાવનાથી કેવી રીતે
 છૂટામાં આવે કે જોયો ભાવનાનો રિમસ પ્રગળો રહે તે સમગ્ર ૧૪

ખનારમ,

દરિ ૐ

તા ૨૪-૨-૪૦.

(૧૯૨૪માં થયેલી પ્રાર્થના)

(માવિની)

પતિત	જરુ	કુ	ધુ	તાત,	ઉગારી	સે	૮
ગુજ	સખ	દોનો		ખાજ	ઉદાગે		૮.
લગી	સળી	સ	૮	વાણ	તેને	પ્રત,	૮,
ખ,		દગમનાથે		તાત,	ના	અ	૫૦ ૮

* હે પ્રભુ કર્મ ઉપરનું 'કર્મ-આપા' નામનું કાવ્યપુસ્તક આ દા ૧૪
 ખની ઉપા ૬ પ્રવ ૭૫ છે, તેમાં ઉપરનું બધુ આવે છે

થઈશ મૃત નહીં હું ધોમથી તો કદીયે,
વળગી રહીજ છોને, આનતા પ્રાણુ કહે
મરુ પડતુ છોને, લેશ હશે સ્વીકારી,
તન પલ્લભજે હું પ્રાણુ અપીસ વારી

*

*

રમરણ તવ મધુરુ નિત્ય આનદપરી
હૃદય મહી ચતુ રહે, ઘાગી રહે ઉર તાળી,
રસ મહી હૃદયે મારુ જાન જૂવી હું જાહિ,
મુજ પડે કરી દેને એટલી તે કૃપા તુ

*

*

હૃદય મહી રુડી રહે પ્રેમ, આનદ, જિભિ,
રસ, રસ, રસ છોગો જડતી રહે જડેશી,
નસ, નસ મહી જાગે ચેનના ચિત્તમારી,
વિનમ્ર જલદી એવો ધન્ય દેખાડો દી

આધીજ્ઞનો મુક્તિસત્તામનો પેગામ

કેવેજના અભ્યાસના કામમાં તો પ્રમુદ્ધપાથી હરી હામ થઈ
સન્નાતુ પૂરેપૂરું જન્મ-મુક્તિ અને એક પછી એક દિવસો આનંદથી
વીર્યે જતા હતા, ત્યાં એક મોટો ભારે ધડકો થયો રોયેટ કાવ્વાની
સામે આધીજ્ઞને પોતાના શરીરની માદગીના બિજાનેથી પણ પડકાર
આપીને સત્યાગ્રહ કરવાની સરજાત કરવાનો નિર્ણય જાહેર કર્યો અને
પ્રજાને અદ્વિસક રીતે તાલીમ આપવાને માટે એપ્રિન્ટી ફટી
તારીખનો દિવસ સામુદાયિક પ્રાર્થના, અપરાધ અને હડતાળનો મહોર
કર્યો પ્રજાએ આનો સારમાં સારો જવાબ આપ્યો, પણ તે જ
દિવસે પવનમાં ભારે સમજાવો થયા ને સરકારે ત્યાં પ્રજાની ઉપર
જપ્ત કરે જુનમ કર્યો. પવનના દત્તાકાળી દડકોનો જેમ જેમ

૨૧ બોમ = ૧૫૫૫ મિનાતુ ગૌ મુખ નામુ મ નાલરો.

બહાર પાતી અર્થ નેમ તેમ પોના દિન પચુ ચોપા, અને પળ ના
હત્યા હનો ન્યામ મેગવવાના એ નિમિત્ત-કાલો ભારતો નગર
અપાવવાના મુખિયત્રામનો પેગામ સત્યાગ્રહ દ્વારા માવી એ
દેશને આપ્યો.

ભારે મુશ્કેલી વચ્ચે દોલેજત્યાગનો નિર્ણય

તેના પ્રાપ્તના ગર્વક્રમમાં ગોરે તમા ભગવા જુવાનીઆગોત્રે
પ્રમ તેમો તા ન કી ગને પચુ ત્યાગે એટલ બધુ લા પી આવેલ
કે હવે દોરે તમા ભાજુન એ નિમિત્ત કે છે દેરાતુ કામ દેગના જુવાને
નહિ કરે, તો ખીજુ કોપુ કરો? એમ પપ બુજ ભાવનાથી તે
બધુ લા પી આપતુ વાનારજુમા રોકેગ પપુ ભારે હતો મનેજ
મારે માટે છોડી દેતી ગોરે જીવનમાં જે થવાનુ થયે અત્યાગ સધી
સે તુ હતું તે જે જ અધી અભિનામો વડી રતી તે તો બધી ભાગી
ભાગે થઈ જવાની હતી વળી મુખ અરીમાની આર્થિ ભીમમાં
ધેરાયતુ હતુ તેમાંથી તેને લાગે તા વચ માટે મે પા મનમાં
નિર્ધાર્યુ હતુ ન નારા મુખીજના પપુ તે માટે મારા પર આરા
ગાખના હતા અને તેના મી. સ્વપ્ન પચુ મેવના દના દુ દોરે /
છોડી દઉ તે જે અમલવામાં મુજાન વિદ્યાથીની સરથા
બાપવાની હતી ત્યા જઈને તેમાં ભણી સમ્પાની મારે માટે તો
કોઈ ખજુ સમ્પતા હતી જ નહિ વળી તે મને જે જે થવા મ
કના દના તે બધાનો વિચાર દુ દોરેગમાં આગમ અખ્યાસ કરુ
તેજ પ્રમ તો હતો એટલે દુ દોરેજ છોડી દઉ તે પલ્લો તેમનો
ધો મનો અનુભવો પપુ હતો તેમનો અનુભવો વેરી વેવાન
માટે આવે તો તેનુ મને દુખ પપુ થતુ થતુ દન મને તત્પરનાથી
મર મવાને નામે મા. મુખી સજારેનો જીવનોઅમનો મદ તો
દાય દુ મુખરી મ તો તો ન હતો, પપુ તે વેળા દેશની મેવા
કરવાનો ખજુ થઈ છે, એતુ વિધા જાગર ના પી મયુ હતુ

સ્વજનોની વ્યવહાર સલાહ

મને મદદ કરનાર સ્વજનોએ ઘણું સમજની જોયું કે 'ભાઈ, તું ઉશ્કેરાઈને માર્યો આ બધું કરે છે, તે તારે માટે ને તારા ડુડાને માટે યોગ્ય નથી તું રખડી પડશે ને તારું કુટુંબ પણ રખડી પડશે તે મિચારા તારા પર આધાર રાખી રહેલા છે તે બધાને તું ગ્રહણતા હરી મૂલ્યે તું જ પોતે વિચારને' તને આગળ બચવાની મદદ કેવું થવાને માટે પગની હતી ? તે તારા જીવનના સ્વપ્ના બધા અદરજ લટકી જવાના માટે આ ઉશ્કેરાઈ ૨-૩ વરસમા કામી જાન ત્યાં ગુંધી તું બધું ને તે પછી તને જેમ મીઠું લાગે તેમ કરજે

વડીલો પ્રત્યે સન્માન

આપણા બતાવે માટે જે સ્વજન આપણે માટેની જાનનાથી મિચારતા હોય ને મદદ પણ કરતા હોય, તેવા સ્વજનની સલાહને એવમ ફેટા દેવી એ તો તદ્દન મૂર્ખામીનું કામ છે, તેનું જાન મને પ્રભુપાથી તે કાળે પણ હતું મોનેજનો ત્યાગ કરનારા કેનાય જીવાની માઓએ તેમના વડીલોને અને તેમનું હિત વાળનારને અવગણતાથી અવગણ્યા છે ને તેમને 'દરપેક' કાચર' એવી એની ઉપાધિથી ખિન્નકારેલા છે એની જાગ મને પૂરેપૂરી છે વડીલો પરત્વે સદ્ભાવ, આદરનું જાન ને તેનાથે ઉપરાન વળી જે જે સ્વજન આપણા હિતેથી હોય તેમના તેમના પરત્વે આપણા હૃદયની દેની દેની આભારગત રૂણી ફૂણી લાગગી જન્મેરી દેની થયે, આના પ્રકારનું જાન કોનેજનો ત્યાગ કરનાર જીવાનોમા પ્રગટેયું તું જેમ નકલો નહનો તેમનામા એક પ્રમત્તની ધૂન પ્રગટેવી જરૂર હતી આવેશ પણ પ્રમત્તો દતો અને ઉશ્કેરાઈ પણ દતો આ જ મ જે દેનાક એલેજ હોનાર જીવાન ભાઈઓને ઉદ્ધત થતા પણ મે નિદાખ્યા છે

સત્કાર્ય નિષ્ક્રમ ન જાય

પ્રભુકૃપાથી ત્યારે પણ મને લાન પ્રગટેલુ હતુ કે સમાજના આવા પ્રકારના વર્તનમાવથી અમલક્રમે માટે અહિં સારી જે લાગના સમાજમા પ્રસરેલી દોષી ઘટે તે સમાજના આવા વર્તનથી કરીને કદી પણ પ્રસરી ન શકે એવુ લાગતું હતુ. તોપણ મહાત્મા ગાંધી જીએ સમાજની લાવનાને ઉન્નત દિગામા પ્રમટાવવાને માટે જે અધ્યાગ મહેનત ઉઠાવી છે, તે નકામી પણ જવાની નથી, તે પણ સમજાવુ.

સમજપૂર્વકનું સાહસ

આગળપાછળ એવો ભયકર વટોળનો પ્રયત્ન હુમલો પ્રગટેલો હતો, જ્યાં ત્યાં બધે 'હો, હા' નું વાતાવરણ હતુ, ત્યારે મારા જીવનના કિતેશી સ્વજનો મને તે ઉત્કેષાટના વમગમા તથાઈ ન જવાને સજોધે તે તદ્દત વ્યાજબી હતુ ને તેથી તેમની સલાહને મેં કદી પણ અવગણી નથી, એટલુ જ નહિ, પણ કેટલાય દિવસ તેના પર દિવમા દિનથી મથન ચનાવ્યા કરેલુ છે અને શાત ચિત્તે વિચાર્યું છે. મારા પિતાને પોનિસોએ જીવમથી મારેલા તે દસ્યે પણ મારા કોનેજત્યાગમા ભાગ ભજવ્યો છે, ત્યારે એમ પણ લાગેલુ કે હવે જીવનનો પ્રનાદ કાઈ બીજી દિશામા પ્રભુકૃપાથી આપણને દોરી જવાનુ કરે છે દેશની મેવા કરવાનો ખયુ આપણો ધર્મ છે, બીજા દેસોએ જે સ્વાતંત્ર્ય મેળવ્યુ છે, તે સ્વાતંત્ર્યના સત્રામમા અમારા જેસ કેટલાય જીવાનોના જીવનનો તે ખરખરમા ભોગ આપ્યો દસે. દેશનું સ્વાતંત્ર્ય મેળવવાનુ કામ આપણે દેશના જીવાનીઆઓ નહિ કરીએ, તો બીજુ કોનુ કરી શકવાનુ છે ?

મરણિયો નિર્ધાર

આ વિચારના જોશના પ્રાધાન્યથી નુ તે વિચારની ધૂનમા ને ધૂનમાં એકદમ મરજાન રહ્યા કરતો હતો કોનેજ હોજ્યા પછી મારે માટે તો

સાવ છેક અધારું હતું; ને સાવ અધારામાં જ મારે માટે બૂસકો મારવાનો હતો; ઘેરથી કોઈ મદદ કરી શકે એમ 'તો હતું' જ નહિ; હવે કોઈ નોકરી જોળવાની તો વાત જ ન હતી; હવે તો ફક્ત આંધળિયાં કરી ઝંપલાવવાનો માર્ગ જ મારે માટે ખુલ્લો રહેલો હતો. એ બધાનો પણ ચિતાર આત્ર્યો હતો. ઉપર લખેલું છે તેમ એવા ઉત્કટ વિચારની ધૂનના આવેશમાં પ્રવર્તાયેલો હોવા છતાં મેં મારા મનને વારંવાર ટકોપી કરેલું કે 'ભાઈ! આમાં જઈયું તો ખરા, ઝંપલાવીશું તો ખરા, પરંતુ તે દિવસો બધા ગદુ દોહાસા આવવાના છે. તેમાં કદાચ ખાવાનું પણ નહિ મળે. કોઈ મદદ તો કરો નહિ અને મદદની અપેક્ષા રાખવી તે તો ખોટું છે મદદ આવે તોપણ તે લેવી નથી એવો તો દૃઢ મરણિયો નિર્ધાર પ્રગટ્યો છે ને હવે તો આપખજે જ શુભું છે તે પણ વાત નહીં છે. માટે હે મનવા! કૃપા કરીને ફરીથી આ બાબતમાં વિચારી લે.' કેવી કેવી કફોડી સ્થિતિ જન્મવાની છે, તેનું પણ તાદૃશ્ય લાન વિચારી વિચારીને મનની સમક્ષ જગાડ્યું હતું.

સૌથી પહેલા અસહકારીઓ

તે દિવસો એવા તો ભારે ઉંડેરાટના વાતાવરણના હતા કે ગેલેજના વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસ કરવાનું તો મૂઝવું જ નહિ. જ્યાં ને ત્યાં એનું એ જ વાતાવરણ. તે જળરમ્ભતા વાતાવરણના પરોણમાં સૌથી પ્રથમ જે જે વિદ્યાર્થીઓએ કોલેજનો ત્યાગ કરીને તેમાં ઝંપલાવ્યું તે વિદ્યાર્થીઓ પણ હોશિયાર વિદ્યાર્થીઓ હતા. મારી સાથે ખરોડ કોલેજમાંથી ત્યાગ કરનાર શ્રી. પાંડુરંગ વળામે * હતા. સૌથી પ્રથમ ખરોડ કોલેજમાંથી નીકળીને અસહકાર કરનાર અને જે જ વિદ્યાર્થીઓ હતા, અને તે પણ ૧૯૨૦ની કચકતાની સ્પેશ્યલ કોમેસમાં મદાતમા ગાંધીજી અસહકારનો કસાવ મૂકવાના હતા ને તે ઠરાવ કોંગ્રેસ

* જેઓ શ્રી ૧૪ જ અવધૂતન નામે સમાજમાં ખુદ પ્રખ્યાત થયેલા છે.

પામે પસાર જાવવાના હતા, તે પહેલાં અમે અને વિદ્યાર્થીઓએ
કોનેજનો ત્યાગ કરવાનું ક્યું આ છે કોનેજ ત્યાગનો ઇતિહાસ

સ્વજનોનો પ્રેમ તો ગલ્યો

મને મદદ કરનાર ૭ જે સ્વજન હતા, તે મારા આ નિર્ણયથી
ખરેખર મુજ નાગજ થયા મારા જીવનનું ભારિ મેં મારી પોતાની
મેજે બગાડ્યું એવી તેમની દૃઢ લાગણી ને મન દતા કોનેજ ઠાળા
પછી પણ તેમનો સન્નિધ મેં કદી પણ હોડ્યો નથી તેમની સાથે
સન્નિધ પ્રેમભાવથી, સહલાવથી, નમ્રતાથી મેં અતન જાળી રાખેનો
છે કોનેજ ઠોડી દીધા પછી તેઓ પણ મને તે વિશે કદી એક ના
પણ બોલ્યા નથી અને મદદ કરવાને પણ મુનેઅજ ને મદાતુમૂનિ
દાખવેલા છે, પરંતુ મેં પોતે અવમેજે તે નેવાનું સીકાર્યું નહિ,
ને તે પણ દદનાપૂર્વકજ

બનાવસ,

હરિ ઓ

તા ૨૧-૨-૪૧-

(૧૯૪૪મા કરાયેલી પ્રાર્થના)

(મંત્રિ)

તુજ મળ દેવ	હો ન પપ્પ ક્યું ?
રહી જાગિ પડી મુ	એક ન આવી નારે ?
નજી મુજ અમે તુ	એ, અદા મને છે,
ચાલુ તુજ દયો છુ,	ગાંધી એ જ સામે

ચાલુ તુજ નામુ	નેવ ના દુખ વિગ
અવધિ જોડા એની	હો ખૂબી નથી મુ
અરે ! મદી અધી ને	આમ મરેવ નુ દુઃખ
કેમ ગુણી થવનું	રાખું મુ નહીં હું

કરમ	રવજ્ઞાનું	ક્યાં સુધી આમ રહેશે ?
કદીં સુધી પ્રભુ, મારે		ફેલે, દયાવાનું રહેશે ?
કદી પ્રભુ, કરીને ગું		બેસવાનું ન થાશે ?
પ્રભુ, પનિત તણુ શુ		ભાગ્ય દુકે દીસે છે ?

અરે ! તુજ કયોં છે	દોષ મેં તાન ભારે,
પણુ સમજણુ જ્યારે	જન્મતાં, પાપ તારે
રહી રહી સકળ્યા છે	આંખનાં અશ્રુઓયે;
તુજ રહમ દયાં તો	બાળ માગી રહ્યું છે.

વિનવી વિનવી મારે	પ્રાણુ જ્વલે રહે છે,
પણુ દિલ પ્રભુ, તોયે	ના દયા દાખવે છે;
જગ મહીં પજાને	પાદુ સૌ કોઈ મારે,
તુજ શરણુ ટળ્યો હ,	તુજ ગુ માર મારે ?

નહિ કદી મન - ધાયું	મેળવી જો મકું હ,
મરણુ પણુ સ્વીકારી	લેગ ભાવે પહીં હ,
કદી નહિ પણુ જ પી	બેસી હું તો રહીશ,
વળી મરણુ મુઘીયે	બાળ આલ્યા કરીશ.

લણુતાં લણુતાં શુજરાન

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠમાં ને સાધના જૂન માસને અતે પ્રવેશ :
 થવાનું તો કહ્યું, પરંતુ પૈસા સી રીતે મેળવના ? દરેક અકાલિયે
 'નવજન' વેચીને જે રૂમ મેળવતો, તેમાંથી જેમતેમ કરીને બધું
 ચાલતું. તે કાળમાં ગૂજરાત વિદ્યાપીઠનું વાતાવરણ પણ અબ્યાસને
 માટે મુદ્દે યોગ્ય ન હતું. અવારનવાર સરઘસમાં જોવાનું, દેશના

મોટા મોટા નેતાઓનું આવડું ને તેમના બાપગૌમાં જવું—આવા જ પ્રકારના વાતાવરણથી વિદ્યાર્થીઓનું માનસ ઘેરાયેલું રહ્યા કરતુ. ત્યાં અભ્યાસ તે કેવી રીતે કરી શકાય ને યર્ષ પશુ શો શકે ! એટલે સરકારી કોલેજમાં અપાતા શિક્ષણના વિકલ્પમાં ગૃહીય ભાવનાને પોષક એવા કૌશલ્યોનો અભ્યાસક્રમ કોલેજિયનોની સમક્ષ મૂકવાની જરૂર છે એમ રાષ્ટ્રીય ભાવનાવાળા વિચારકોએ એ વાતાવરણનો સદુપયોગ કરવાના હેતુથી વિચાર્યું.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ

આથી ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ન્યપાર્શ્વ અને ત્યાં કોયેજ તાગીને આવેલા વિદ્યાર્થીઓ આવીને લાચુવા લાગ્યા હતા. પરતુ તે કાળ જ અભ્યુત્થાને માટેનો ન હતો.

અમને બધા વિદ્યાર્થીઓને જુદા જુદા વિષયના અધ્યાપકો ભણાવવાનું તો જરૂર કરના હતા; તેમનાં તે તે વિષયનાં પ્રવચનો અભ્યાસપૂર્ણ ને વિષયના હાર્દને યોગ્ય રીતે વ્યક્ત કરી શકે એવા પ્રકારનાં પળુ હતાં. તે તે અધ્યાપકોની વિદ્યાર્થીઓ સાથેની મનતા, સદાનુભૂતિ ને તેમને મદદ કરવાની નેમની અખતા બેનમન હતી વિદ્યાર્થીઓને મદદ કરવાની તેમની ભાવના પશુ જરૂર સાકાર પામતી. વિદ્યાર્થીઓને કેમ કૃતિને બધી સગવડ મળી ગઈ, તે વિશે પશુ તેઓ સાગી રીતે વિચારના. થોડોક દામ મળ પડી, કોચરખના દાખથી ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ બુદ્ધાભાર્તના વંશમાં એનિમલિજ નેમનની સામે ખમેડામાં આવી. ગૂજરાત વિદ્યાપીઠને માટે નવું મકાન થવાની તાર્કિકો પળુ થતા લાગી.

ગાંધીજીનો નવો ધડાકો

આ બધું સાંભળા કરતુ હતું તે દરમ્યાનમાં ગાંધીજીએ અમારી પરને આવીને અમને સંબોધ્યા, તે પળુ એક નવો ધડાકો જ થયો.

તેમણે તો કહ્યું કે, ‘મેં તો ધાર્યું હતું કે તમે બધા કોલેજ છોડીને દેશનું કામ કરવાને મંડી જશો. અસંખ્ય ગામડાંઓ દેશમાં છે. તે ગામડાંના ગીઝાને આપણા દેશમાં બનેલા બધા બનાવોની દકીકત તમે ત્યાં ત્યાં જઈને કહો. આ દેશમાં અંગ્રેજ રાજથી જે જે બધું બન્યું છે, તે બધી દકીકત તમે ત્યાં જઈને ગામડાંના બાઈઓને મમતવો, પંજગના દત્તાકાંડની વાત કરો તથા બીજી અનેક રીતે સમાજમાં નવો પ્રાણ, નવું ચેતન પ્રગટી શકે એવા કામમાં લાગી જાઓ. એટલા માટે મેં તો તમને કોલેજનો ત્યાગ કરાવ્યો છે. આ તો તમે એક પ્રકારની ડીઝીનો મોદ છોડીને બીજા પ્રકારની ડીઝીનો મોદ તાજે ને તાજે રાખ્યો છે. કોલેજ છોડવવાનો મારો દેતુ તો તમે બધા જીવાનિયાઓ દેશનું કામ કરો ને દેશને જગાડો એવા પ્રકારનો દતો. માટે તમે તમારો ધર્મ વિચારો ને મારી આ જે વાત છે, તે વિશે તમે ગંભીરનાથી ગણ છાતરી સંશોધન કરો ને જે યોગ્ય કાગે તો આ વિઘાપીકતું બહુતર પહુ મૂકી દો અને દેશના કામમાં લાગી જાઓ અત્યારે તે દિશામાં તમારી જીવાનીનો ખરેખરો ખપ છે..

આમસેવા

ગાંધીજીનું આ જ્ઞાતનું પ્રવચન દિલને વેધક હતું. તેમની વાત પગ તદ્દન સાચી હતી. એટલે એક ‘સ્વરાજ આશ્રમ’ની સ્થાપના શ્રી. ગિરવાણીજીના અધ્યક્ષપણા નીચે થઈ, ને તેમાં તાલીમ લેવાનું ‘મેં સ્વીકાર્યું’. ત્યાં તાલીમ મેળવીને લક્ષ્ય જિલ્લાના વાગરા તાલુકામાં કામ કરવા જવાનું બન્યું. વાગરા તાલુકાના વનનીઓ તો બહુ જ પઝાત અને ત્યાં કામ કરવાની પહુ ધણી ધણી મુશ્કેલીઓ હતી. એક પૈંગો પહુ મને તો મળતો ન હતો. ટપાલ માટે પહુ નહિ, ને મુસાફરી માટે પહુ નહિ. અનેક પ્રકારની અગવડોની વચ્ચે કામ કરવાનું હતું. પૈસાની અમુક મદદની તો જરૂર ખરી જ પહુ તેની પહુ ગરબતા નહિ. મને કાચું નહિ.

ફરી પાછા વિદ્યાપીઠમા

ફરીથી મેં તો ગૂઝગન વિદ્યાપીઠમા જઈને અન્યામ કરવાનું મીકાર્યું પણ મને ત્યારે કોઈ તેમા એમ ને એમ તો દાખન થવા ન દે। એક તો પરીક્ષા આપવી પડે તે પણ આપી અને સરદાર શ્રીનો અમુક અમુક ઠેકાણે કામ કરેલું છે તેએ લલામાગુપ્ત મેળવી લાવવાનો છે તેનું ફરમાન પણ થયું તે પણ મેળવી નકચો દનો મારી પરીક્ષા લેવાની જે ધર્મ તેમાં પણ પ્રમુદપાથી એજ ખૂની ધર્મ જે પ્રશ્નપત્ર સાર્વિક પરીક્ષાને માટે નીકળ્યો, તેજ પ્રશ્નપત્ર મને જનાય આપવાને માટે અપાયો, અને તે પ્રશ્નપત્ર તો પરીક્ષામા બેસતા પહેલાં હું સારી પેઠે વિચારી ગયો દનો તેના જવાબ કેવી રીતે આપી રાખાય તે બાબત મિત્રો માથે ચર્ચા જાણી લીધી હતી તેજ પ્રશ્નપત્ર મગરાથી હું તો બ જ રાજ થયો ને તેના જવાબ મનુ સારી રીતે આપી શક્યો હતો એમા સારી ગતિ પાસ થયો ને પાછું આગળ બેસવાનું થયું

હીઝીનો મોહ છોડ્યો

હવે તો સ્નાન પાસ ધર્મ જવાને માટે થોડાક મહિના જ બાકી રતા ત્યા ગાંધીજીએ પાછું વિદ્યાપીઠમા પ્રવેશ આપ્યું, કે 'દેશ તો લડકે બગે છે ને તમારા બધાથી કંડે ક્યેજે આમ અભ્યાસ કરવાને કેમ બેસી ગેવાય છે?' એને આપણ મગજ પાછું ઠાંતળ્યું અને સ્નાતકની હીઝીનો મોહ (જે થોડાક, ૩-૪ મહિના, વધુ રહ્યો હોત તો જરૂર મેળવી શકત) પણ સમૂગો મુખી દીરો

હરિજન સેવા

તેમામા શ્રી ઈંદુલાલજીનો શ્રી ગિર્યા ઠી પર કાગળ આવ્યો કે 'દેશને હરિજન મેલા કરવાનું દિન હોય તો તે કામ કરવાને હોય ધણ બહોળું છે ને તે મામ માટે વિદ્યાપીઠના વિદ્યાર્થીઓની

ખાસ જરૂર છે મારા પોટા લાઈતો શ્રી ધનુનાનભા ની પામે જ
કામ કરતા હતા તેમના સગીની નમિયન નાદુરસ્ત હતી ખરી,
પણ તે કાગે તેમના સરીને ટી મી થયો જ એટલે અપ્પા નિદાન
પણ થોડું ન હતું માત્ર નરીઝ મા છે એની નણુ હતી નડિ
યાદમા શ્રી ધનુનાનભાએ તાજેતરમા એક દરિયા આશ્રમ પણ
આપ્યો હતો એટલે તેમા જ માર કામ ચલાવુ આ ધુ તે આમ
સ્નાતખી ડીઝીનો પણ મોદ હોડખો તે હોડખો જ

બનાગમ,

દરિ ઓ

તા ૨૭-૨-૪૧.

(૧૯૨૪મા થયેલી પ્રાર્થના)

(મર્મિની)

પ્રભ તુજ કૃપાથી
ચાલુ તુજ દાસુ જે
વિનતિ હૃદયમા તુ
જન્મ ત્યમ રી હોડુ

પાપ દે સર્વ માગી
બાળ લેજે બચાવી
સાક્ષી માપ, નેજે,
તાત નિલાચો લે?

અધવચ દરિયામા
મધુ તગ્ધડિયા હુ
પણ મુજ તહિ આગે
દમર દમર તુને

હજી હુ - પ્રભુ ને!
માડુ હુ ત્યા પ્રભુ ને!
કાને ના કાવની ને,
આમ થ નેઈ રૂંડે?

પ્રભુ ભર દરિયે હુ
દયક દયક પાણી
નર્ત પ્રભુ, તજિયે ને!
મન બહુ જલુ રૂંડે

હમી કેવા રહ્યો હુ!
ને! તુ, કેવુ પીવાતુ!
બાળ બેડુ દયા તે,
ધૂમ પાડ તને છે

શરણુ પ્રભુ મને લે
પતિતજન પ્રાણ છુ,
જગ મુજ ધણીધોગી
નિનુ ખમ માગી

*

પ્રભુ ખનુ ખનુ ને
ગરણુચરણ તારે
મા મનિ વિન મારા
મુજ પ્રભુ તુજને તે

*

મરત જગ મહી તુ
અવર તુજ વિના ના
કણ મમન વેળા
મુજ ના તો છે

*

પ્રભુ પનિન તખી તુ,
અગી જહી મી આગે
દુખ પજુ મહી લેવા
નગર સનત માગી

*

૧. થર લગ્યો છુ
પજુ નર મલિયુ ૧,
તમ લૂખ મગી
લયી લયી આગે

ભાવ માગે સ્વીમગી
તોય નેજે ઉગરી
તુ વિના કોઈ ના છે
નિત્ય ચેતા રહેજે

*

દુ ડુમ્મી રંગી છુ,
બાળ એવો રહ્યો છુ,
લખ તુમા મી દં,
એટની પ્રાર્થના છે

*

એકતું માત્ર માર
લાગણી ધાગનારુ
જાયકી મને તુ
પ્રાણ એવો પ્રભુ ત

*

ભાવ ચેતા રહેજે
દોરની માર લંજે
આપજે લાભ દો
સખજે મામ-ખો

*

ન્યાય મિત્રારી યં દુ,
તાન જે લેનું તુ,
ના મકપ કોઈ મારી
આખરે પાસ તારી

પ્રભુ, ખમર પડી છે, 'પાદ તારે દબો જે,
જરૂર હૃદય - વાછ્યુ મેળવે છે બધુ તે
શરણુ સમજી એડુ રાક ભાવે દબ્યો છ,
તુજ દિન જ્યમ કાવે તેમ છાને કરે તુ

સ્નેહમ મેલનનો ઉદ્ધારોહ

નડિયાદમાં મારુ કામ એક નાનકડી શાળા પરતુ લાને હતું, પરંતુ તેટલા જ પૂરતુ તે કામને મર્યાદિત કરી નાખ્યુ ન હતુ અરપૃથ્થતાનુ નિનારણુ થાય તેવા પ્રમારના સમારભો પણ વરસમાં એક જે વાર ચોળવાતુ થતુ બાહ્યના વરિ બારમ-ગાધીજીના જન્મદિવસના ન્ના નિમિત્ત પ્રસંગે એક વખત હરિજનો તથા ગામના પ્રતિષ્ઠિત સજ્જનોનુ એક સ્નેહમ મેલન યોજ્યુ હતુ તેમાં સુકો મેવો તાસકોમાં આપવાનો પ્રબધ કર્યો હતો અને બધા જ એક સાથે એક જ પગતે પાથરણા પર ખેસીએ એવી વ્યવસ્થા કરી હતી હરિજનના જુદા જુદા વર્ગમાંથી પણ માણસોને નોતર્યા હતા અને નડિયાદ શહેરમાં પણ પ્રતિષ્ઠિત સદ્ ગૃહ્યોને આમત્રણ પત્રિકાઓ જતોજત જઈને આપી આવવાનુ વ્યુ હતુ આ સમેતન બહુ સારી રીતે પ્રયુક્તપાથી પાગ પચુ તેમાં શ્રી ગોકુળદાસ તનાટી ('માણુ' તરીકે તેમને બધા નડિયાદમાં સંબોધન કરતા) તથા શ્રી કુલચંદ બાપુજી શાહ ને એવા બીજા નામાંતિ સદ્ગૃહસ્થો પણ ખાસ આમત્રણથી પધારેના હતા આ જાતના સમારભે ખીજે દિવસે નડિયાદ ગામમાં બારે હોદાકાઠ મચાવી મૂ ચો શહેરને છુદે જુદે હેકાગે આવો ઉદ્ધારોહ થયા કર્યો હતો.

પ્રતિષ્ઠિત સજ્જનોનો જહિષ્કાર

શ્રી ગોકુળદાસ તનાટી ને શ્રી કુલચંદ શાહની જ્ઞાતિએ એવા મળીને તેમનો જ્ઞાતિ-જહિષ્કાર કરવાતુ ઠેકુ તે બે સજ્જનોના પક્ષમાં પચુ તેમની જ્ઞાતિમાં માણુમો તો હતા જ એટલે ઉપરના

નમેનનમા ભાગ જેવાથી તે જાતિમા બે ત' પડી ગયા આ ભગ
લખુ છુ ત્યારે પણ તે તઃ મધાયા હમે કે કેમ તે હડીતની મને
બાણુ નથી તે વણિકોની જાતિએ શ્રી ગોકુળદાસભાઈ તનાદીએ તેમ
જ શ્રી કુન્દદ માપુછ જાહે-તેઓ બને તો ઘણી પ્રતિજિત ને સમાજ
મા વળો મેભો ધરાનનાર વ્યખિતઓ દત્તી, તેમ છતા-અરપૃત્યતા
નિવારણના સમેનનમા ભાગ જેવાથી તેમની જાતિમા ઉદાપાદ થયો,
તેની અસર નિચાદમા મા : શરીરની જાતિ ઉપર પણ પડ્યા
વિના ન રહી.

લેખકનો બહિષ્કાર ન થયો

મને પણ જાતિમાથી બહિષ્કાર કે વાને ઉદાપોદ બગરો ને
તેનો પ્રવાહ પણ શરૂ થઈ ગયો પરંતુ તે અખી જવામા જાતિના
વડીનો પરત્વેનું મારું હમેશનું નમ્રતા અને સદ્ભાવપૂર્વકનું વર્તન
તથા પૂજ્ય શ્રીગોદાધિપા મહારાજના મારી પરત્વેના સદ્ભાવનું મારું
હોય તો હોય તેઓ નિચાદ પમાગતા ત્યારે તેઓ પણ નિચાલના
અશાનમા વામો કરતા મારે પણ રોજ રે ત્યા જ સુવાનુ થતુ
તે મારું તેમનો ને મારો પ્રભુકૃપાથી મેળાપ ને સગમ થઈ ગયો
હતો તેથી અવારનવાર તેમની પામે હુ જતો મારી સાધના ત હની
કોઈક પ્રકારની ગતિનો ને કોઈક સાધનનો અભ્યાસ હુ હુ
તેનો તેમને અણસારો પ્રગટી ગયો હતો હુ પણ માતાથી બને તેવી
તેમના શરીરની પણ સેવાચારી કરવાનું ચૂંટ્યો નહિ મારી જાતિના
સજ્જનો પણ તેમની પામે અવારનવાર જતાઆવતા તથા મારું
પણ તેમના સમાગમમાં આગ્યા કરવાનું હોવાથી અને જાનિવાળાઓ
પરતે સદ્ભાવવાળા વર્તનની અસરથી મારો બદિખા કરવાનો પ્રિય
આખરે માટી વગાયો હતો

પોતાના ગામમા જ હરિજનસેવા

હરિજન મેઘ સઘમા ભાઈ પગિનિવાસ, તમે, હનિનશાઈ

તથા ખીજાઓ ખમ કરતા હતા, પણ તમો સૌ પોતાના સગાવહાલા
જ્યા રહેતા હોય ત્યા કંઈ તેમને સૌને કામ કંવાવું હતું નહિ
મારે ભાગે તો સગાવહાના અને નાતિમધુઓ વચ્ચે જ હરિજન
સેનાનું જે કામ સાપડ્યું હતું, તે કામ તમો બધાના કરતા વધારે
સુરકેનીનાનું હતું ભર-સ્ત્રીવાળા અને સગાવહાના ॥ મહોલ્લાના
રહેતો ત્યા પણ હરિજનોનું આવડાજવાનું ઝીક મને તેથી બધા
છછેડાઈ પડે, ને તે બધાનો રોષ અમારે સહન કરવાનો આવતો
તે ઉપરાંત અસ્પૃશ્યતાનું નિવારણ જે રીતે થાય એવા સમારવો
પણ પોજવાનું કામ અનારનવાર ક્યાં કરવાનું પ્રમુકૃપાથી બનતું
જે કામ હાથમાં લીધું હોય તે બંનેને નાનામાં નાનું હોય પણ તેના
ઉત્તમ ગુણની તમામ પરિસ્થિતિમાંના પ્રમુકૃપાથી સજા કરતું ને
તે રીતે જેવડકપગે નિર્જનિતાથી તેમાં ઝપનાવવાનું બન્યા કરતું
આ કામ વિશેષ કષ્ટ હોવા છતાં મને કદી અસતોષ જાગ્યો નથી
પાનડું મેંવા ધરનાની વિશેષ તક સાપડી છે, તે માત્ર સદ્માન્ય છે
એમ લાગતું

નિસ્પૃહ સેવા

માગ મેનાના ક્ષેત્રની તે હકી મને તેવી રીતે કોઈએ રિયારી
જાગી નથી, એમ આજે પણ માત્ર માનવું છે તોપણ કદીયે એમ
નથી થયું કે મારા સર્વ મર્થકર્તા ભાઈઓએ મારી જોઈએ તેવી
વતર કરી નથી' કારણ કે મને તો કામ ક્યાં કંવાની જ અપેક્ષા
રહ્યા કરતી હતી હરિજન મેનાના ક્ષેત્રમાં કામ કરતા ભાઈઓ માથે
મારે તો સદાય સહભાગ જ ટકી રહેતો છે સઘળા કામ કંવા દુદા
દુદા સ્વસ્થાવના ભાઈઓ માથે તેઓને બંનેને માહોભાટે મુમેગ ન
હોય, નનકે કોઈ કોઈને અજુગમાનો ઉચ્ચેસ પશુ હોય, તેવા તેવા
ભાઈઓ સાથે જમ મારે તો સંપૂર્ણ અમરનો મેગ હતો મારા પરત્વે
પણ કોઈને કંઈ કશું આકુઅવળું પ્રગળ્યું હોય એવું જાણ્યામાં નથી

બનારસ

હરિ : હૈં

તા. ૨૮-૨-૪૧.

(૧૯૨૪ માં રચાયેલી પ્રાર્થના)

(માલિની)

હૃદય મહિં ચતું જે દુઃખ ભારે પ્રભુ, હું
કષમ કરી તુજને તે વર્ણવીને બનાવું ?
નજર મહીં જરી ને વાત મારી લઈ તું
નસીબ લખડશે તો હે પ્રભુ ! રાંકનું હું

*

*

તુજ ચરણ રજા ને ! ક્યારનો હું કરું છું
પણ મુજ પ્રભુ, કેયે સાંભળે ના કરું તું
અવગણ્ય, મુજમાં શા તાત, એવા વાર્તા છે
પ્રભુ, ન નીરખતો કે રાંક સામું જરાકેક

*

*

મુજ જીવન તથાં તું પ્રાણ, આધાર, આશા
તુજ પર જ રહો છે બાળ જીવી પ્રભુ, આ
પળ પળ પ્રભુ, લેજે નિત્ય સંભાળ મારી,
કરગરું, ગણી છોડું રાખજે પાસ તારી

*

*

સમજાવ્યું પડતી ના માર્ગ ના ખૂટતો રોડ
પથિક કંઈકે રસ્તે આપડે વલ્લો છે
શ્રમ જરૂર બરો આ જાય મિથ્યા જ, તેથી
કરગરું, લઈ લેની રાદ સાચે કૃપાથી

*

*

પ્રભુ, મુજ પ્રાર્થાને પ્રેરતો લામ રહેજે,
નદિનર મુજથી તો કામ આ ના સંવાજે

મતિ, બળ મુજબા તો બાપ, જાગા નહી છે,
પ્રભુ, મુજ મદદે તુ નિત્ય તેથી રહેજે

*

*

પથિક જન ભૂનેના છે, મને રાહ લેજે,
પ્રભુ ભન - અટવીમા ગૂચવાઈ પડ્યો જે,
પગથી પણ કહીયે ભાસતી ના કરુ શુ ?
કામુ, દુખ નળી પામુ અધકારે બહુ, હુ

*

ખટપટ મન માતુ ટેમયે ના તજે છે,
વળી વળી બહુ વાર તોત ના માનતુ તે,
પ્રભુ તુજ પદ એને બાધના હુ મયુ છુ,
વિનવુ, તુજ દુખાના પાશથી બાધી જે તુ

નવન અવધૂતનો સમાગમ

નગિનાદમા મેનાના ક્ષેત્રતુ કામ મત્યુ તે મારે તો જીવનને કાજે
ફળદામી નીનજુ હતુ નગિનાદમા જ પ્રભુકૃપાથી સાધનામા દીક્ષિત
થવાતુ બન્યુ (જે આગત તમને હુ લખી ગયો છુ) વળી બીજો
પણ એક એવા જ પ્રકારનો ત્યા પ્રસંગ બ થો હતો એક વાર
શરેરમાથી મગીડા લાગોળે આવ્યો અને વાસમા જઈને વિદ્યાર્થી-
ઓને હા ન કરતો હતો, ત્યારે એ દરિજન ભાઈએ કહ્યુ કે,
'મુનિભાઈ! આપણા કુટુંબી પાઠજના ખેતરમા કોઈ એક તદ્દન નવન
માણુમ પડી રહેતો છે, તે મુદ્દલે સગવડતો નથી' અને તે પછે જ
પ્રભુકૃપાથી સ્ફુર્કુ કે નવન હોવાની તાજાન કા તો ગાડામા કે કા તો
કોઈ અવધૂતમા હોઈ શકે આ પ્રમત સિનાયનો કોઈ પણ માનની
સરીંગી તદ્દન નવન અવધૂતમા ખુ નામ રહી શકે નહિ આ વિચાર
આવનાની સાથે જ બીજા શિક્ષક ભાઈઓને કામ મોપી દુ તો પાછો

ધો આ યો, જાણો, યોયેના ધ્વજ પહેલાં, માટે હારે જ એક મોટો
લોગે મારી પેઠે અજવાળો ને તેમા જતોરે દુધ વેચાતુ લઈ જે
ઢેમણે તે નઅ માણસ પડ્યો રહ્યો છે એની ઈચ્છાસ્ત મલેના ત્યા
હુ ગયો જગા તો મને તરત જ જડી ગઈ તે માણસ પણ ત્યા
હજી એમ ને એમ જ પડી ગયો હતો હુ તો ત્યા બેસી રહ્યો,
અને પ્રાર્થના, રમણ વગેરે ક્યાં કયો હતો દોઢ, બે વાગે એક
ટોઈશ ત્યારે તેઓ સાદેમ જ ક સગરજ્યા તે પછી હાથે હાથે
થઈને તેમજે પાણુ ફેંચ્યું ને તે પણ મારી તરત નદિ વળી
પાછા તે પડ્યા રહ્યા વળી પાછા પામેક મના પડી મારી તરત
પાણુ ફેંચ્યું ને આખો ઉઘાડી.

સત અવધૂતનો દુર્લભ સગ

તે કાળે મે તો તેમને નીચા વળીને પ્રેમભક્તિપૂર્વ નમસ્કાર
ક્યાં 'કૃપા કરીને આ દુધ અગીકાર કરો તો આપની મોટી કૃપા'
એમ પણ મુ તોએ બેઠા થયા અંતે લોટો હાથમા લઈને દુધ
ગટગટારી ગયા હુ પણ મ્મ જોતો નહિ તે પણ તો ત્યા વગર જ
મેળી ત્યા મને જગ એમ તો ડાગી આ યુ કે 'આ દોઈ ગડો
માણસ તો નથી લાગનો' તેથી મારે ખીજા અનુમા પર આવતુ જ
પણ, કે 'આ દોઈ અવધૂત કોઈનો આત્મા દોવો તોઈએ' તેવા
અનુમાનનું સ્ફુરતુ થના જ મને દિનમા લાવેમિ પ્રગત્યા મી
આ જગતમા ધન વૈભવ નિનાત્ત, પ્રતિ હા ને ઉત્તમ પ્રમાણુ ખીજા
સદા જ મળી શકે પગનું ચેનનાની બુમિતિમા નિરા પાનેલા
આત્માના દર્શન થવા ને એવા જગતગતતા નગનો સમાગમ થયો
એ તો મદા દુર્લભ ધમ્મા છે

અવધૂતને પ્રાર્થના

તેમનું દર્શન થના મનમા ને અમા માનુ સદ્માત્ર માનવા

લાગ્યો વિગેષ ને વિરોધ લાવે સાધનાના માર્ગમાં આગળ ને આગળ પગલા ભરાવવાને માટે મને અત્યંતુની પ્રેરણા આપવાને કાળે ને તેમાં પ્રગતિ કરાવવાને કાળે અને સાધનોનો માર્ગ આગળ કપાવાને માટે જે શક્તિસામર્થ્ય, ભાવસામર્થ્ય અને કરણોનું શુદ્ધિસામર્થ્ય વગેરે વગેરે બધું જોઈએ તેમાં તેમાં પ્રેરણાવાને હે પ્રભુ ! મને કૃપા દેજે, મારા સાધનાના પુરુષાર્થમાં ચેતનનતો વેગ પૂર્વા કરજો અને મારી સાધના એકધારી અતટ ચાલ્યા કરે એના પ્રકારનું ભાવનાનું બળ પ્રેર્યા કરજે' એવા પ્રકારની પ્રાર્થના મનમાં ને મનમાં મનથી જ્યાં કરવાનું તે કાળે સદૃજ સ્ફુર્ત્યા કરતું હતું હું પણ તે પ્રાર્થનાના ભાવતાનમાં મશગૂલ હતો એટલે સમયનું તો કશું જ ભાન રહેતું નહિ.

વિચિત્ર હુકમ

જ્યારે ભાન જાગ્યું, ત્યારે લગભગ સાંજના છએક વાગવા આબ્યા હશે ત્યારે તેઓશ્રી બોલ્યા કે, 'મને કોઈ મુસનમાનને ઘેર લઈ જા' તેમની બોલી મરાળી હતી એમ તો ચોક્કસ લાગ્યું, પરંતુ મુસન માનને ઘેર લઈ જવાની હકીકત સાબળીને મને બહુ નરાઈ લાગી અને તે બંને પણ કેવી રીતે ? તેમની આવી શરીરની નમ્ર અવસ્થામાં કોઈને ઘેર લઈ જવા, ને સામાન્ય સમજણની દૃષ્ટિએ અનુચિત જ હતું.

‘અન્સલામ આલયકુમ્’ નો સહારો

પરંતુ જા જીજ્ઞે એ- એના પ્રકારનો અભ્યાસ પડી ગયેલો કે આવા લોકોનું જે પ્રકારનું વ્યવહાર ચાલે, ને પ્રમાણે તેમના હુકમનું પાલન કરવાને મારું દિવ સદ્ભાવથી તત્પરતાનાં બની બલ્ય વિનાયીક- માયી સાપડેલી દિદુ મુન્નીમ એજ્જાની ભાવનાયી મુમનમાનમાઈએને ‘અન્સલામ આલયકુમ્’ કવવાની જે દેવ હતી તે દેવે મને અહીં પણ સહારો આપ્યો.

ખનારસ,

હરિ : ૩૬

તા. ૧-૩-૪૧.

હકીમ સાહેબની પ્રાથમિક સંમતિ

મરીડા ભાગોળ તરફ આવતાં તે ભાગના લક્ષ્યામાં એક યુનાની હકીમ સાહેબને અસ્સલામાલયક્રમ કરતો ને તેઓ પણ તેનો પાછો જવાબ ભાવનાથી વાળતા. અમારે પરસ્પર આવી જતનો નાનો દેટલાય સમય સુધીનો જીવતો ચાલ્યો આવતો હતો. આના શિવાય ભાષ્યે જ અમે એકબીજા સાથે કશી વાત કરી હોય. હું તો બાપજી પાસેથી જીડીને તે યુનાની હકીમ સાહેબને ઘેર ગયો. સફલાગ્યે તેઓ હાજર હતા. મેં તેમને વાત કરી કે ‘અમારો જોડાના રંગ-વાના કુંડની પાછળ એક ખેતરમાં એક ઓલિયા પધારેલા છે. તેમને ડોઈ મુસલમાનને ઘેર રહેવું છે. તેમની પાસેથી જ અત્યારે હું ચાલ્યો આવું છું. જે આપ કૃપા કરીને તેમને તમારી મેડી પર રાખી શકો, તો તેમની હું હરેક પ્રકારની સેવા જરૂર કરીશ, ને હું ખડેપગે હાજર રહીશ અને હું આપને ડોઈ પણ પ્રકારની તકલીફ (ઓલિયાના કારણે) પડવા દર્શાવ નહિ. તેઓ પહેલાં તો સંમત થઈ ગયા.

પૂરી હકીકત જાણતાં આનાકાની

પરંતુ તે પછી મેં તેમને જણાવ્યું કે, ‘હકીમ સાહેબ ! તમે ગ્રેમથી સંમતિ તો આપી. પરંતુ ને ઓલિયા તો શરીરે સંપૂર્ણ નબ્લ છે. તેમને હું ઘોડાગાડીમાં બધા પડદા નખાવી દઈને અને તેઓથીની એટલે કે તે ઓલિયાની ગ્રેમથી રમ્મ મેળવીને તેઓ એક નાનકડું કંતાનનું ઠપકું પોતાના શરીરના તેટલા ભાગ પર નાખી એવી એમને પ્રાર્થના કરીને એવી વ્યવસ્થા પણ જરૂર કરીશ. ∴ આપ કૃપા કરીને એવું એક નાનકડું કંતાનનું ઠપકું મને આપો.’ આ સાંભળીને તેઓ તો એકદમ સ્તબ્ધ જ થઈ ગયા. થોડા ઘણા ઉશ્કેરાયા પણ હજે, એવું મને લાગ્યું. પોતે સંમતિ તો આપી બેઠા,

પરંતુ શરીરની આની સ્થિતિવાળા માણસને પોતાને ત્યાં રાખવાની હવે તેમની તત્પરતા ઓગળી જતી હોય એવું સ્પષ્ટ મને જણાયું.

લેખકની સમજાવટ

મેં તેમને કહ્યું કે ‘હું’ તેમને મારે ઘેર જરૂર લઈ જઈ રાકું એમ હું ને ત્યાં એમને પ્રેમથી રાખું. તે ઉપરાંત સતરામ મહા-ગજના મદિરમાં પણ તેમના મદિરની પાછળ ઝાડી છે, ત્યાં લઈ જઈને પણ રાખી રાકું પરંતુ તેઓશ્રીને તો કોઈક મુસવમાનને ઘેર જ રહેવું છે એટલે મારી લાચારી છે ને તેથી હું તમને પ્રાર્થના કરવા આવ્યો છું હવે સાજ તો લગભગ પૂરી થવા આવશે. લગભગ અધારા જેવું થયું હશે તેની વેળાએ ઘોડાગાડી લઈને ઘોડાગાડીના પડદા બંધા પાડી દઈને તેમને લઈ આવીશ એટલે ઘોડાગાડીમાં કોઈ તેમને જોઈ શકશે નહિ અને હું તેમના શરીરે પેલું કંતાન જેમતેમ વીટળાવવાનું કરીને તમારી મેડી ઉપર ચઢાવી દઈશ તેમનું મળમૂત્ર વગેરે પણ હું મારે હાથે જ સાફ કરીશ, કારણ કે તેઓ કદાચ તેવા કર્મને માટે બહાર ન પલ્લુ નીકળે, એવી કોઈ ભરત દશાના આ માણસ લાગે છે એને માટેની માનસિક તૈયારી મેં પોતે ભક્તિપૂર્વક કરી રાખેલી છે આવા લોક બહુ ધૂની હોય છે તેઓ કેમ વને ને કેમ બોલે તેની કંઈ આપણને કશી ગતાગમ પડી શકે નહિ.’

હકીમ સાહેબની શરતી મંજૂરી

આ સાબળી હકીમ સાહેબના મેદા પગની રેખાઓ કંઈક અવ્યર્થ અને મને કહેવા લાગ્યા કે ‘લગત ! તમારી સાથે મારે જે પરિચય થયો છે, ને તમે રાજ આ બાજુથી જતા આવનાં ભજન ગાયા કરો છો ને ખુદાની બદગી કરો છો, તે મેં વધુ સમયથી જોયું છે એટલે તમારા કહેવાથી હું સમતિ આપું છું. પરંતુ મારે કોઈ

જાતની મુશ્કેલીમાં મુકાવું ન પડે ને, અધવ્ય તમે જેને ઓલિયા કહો
છો તેને કાઠી મૂકવાની જરૂર ન પડે તેની જવાબદારી તમારે માથે છે.’

વિચારપૂર્વક હિંમત કરી

આ જવાબદારી મેં પ્રેમથી સ્વીકારી—જોકે તેવી જવાબદારી
સ્વીકારનાં પહેલાં મને મનમાં એમ તો જરૂર લાગી આવેલું કે ‘આ
કામ અધરું’ તો છે જ. આવા પ્રકારના માણસ એકદમ નીકળવાને
તૈયાર ન થાય, તે તો અહો જમાવીને જ એસે ને એમ પણ કહે
કે હું તો અહીં જ એકો રહીશ ને નીકળીશ નહિ. તેઓ જે ન
નીકળે તો મારી ભારે કમખખતી પણ થાય,’ આવો વિચાર પણ ઝખઝી
તો ગયો. આવા ઓલિયાઓનું કંઈ કશું ઠેકાણું ન હોય, તોપણ
મારે તો તેમના વચનનું પ્રેમઅકિતપૂર્વક પાલન જ કરવું હતું. જે
કાળે જે થશે, તે તે કાળે જોયું જશે. ત્યારે ભગવાનની રૂપાથી વળી
તે પરિસ્થિતિનો ઉકેલ જરૂર મળી આવશે. જે પરિસ્થિતિ ભવિષ્યમાં
પ્રગટવાની હોય, તે પરિસ્થિતિના હાલથી અત્યારથી ભાગવાની જરૂર
ન હોય. વર્તમાનને જ યથાયોગ્યપણે ભાવથી વળગી રહીને તેમાં
જીવું એ યોગ્ય પગલું છે. આમ વિચારી દફામ સાહેબને બેધડકપણે
હા પાડી દીધી. ઉપર મેડી વગેરે જોઈ આવ્યો. અમે આવીએ ત્યાં
મુધીમાં ઉપરની મેડીમાં જે જે કંઈ ઘોડુંઘણું રાચરચીયું પડ્યું
હોય તે સર્થ લેવાનું દફામ સાહેબને મેં જણાવ્યું; ને એમ પણ
કહ્યું કે ‘કહેા તો, અર્ધા કલાક રોકાઈને આપ મને બતાવો ત્યાં તે
રીને તે બધું જાતે જ મૂકી દઉં.’ પરંતુ તેમણે ના પાડી, ને પોતે
બધું કરાવી લેશે એમ જણાવ્યું.

આખરે વરઘોટો નીકળ્યો

પછી તો હું નિશ્ચિંત થઈને દરખાતો દરખાતો ઘોડાગાડી
સર્જને પેલા ઓલિયા સવા હતા ત્યાં ગયો. ઘોડાગાડી આવેલી

જોઈને તેઓ પોતે જાણ્યા વોડગાડી લાવ્યો હતો, તે જ સમયે
મેં ગાડીના બના જ પડદા નીચા નાખી દીધા હતા વોડગાડીવાળો
પણ શરીરથી તદ્દન નમ્મ એવા માણસને જોઈને બહુ અચ્ચમે
પામ્યો તેઓશ્રીને ગાડીમ મેલાઈને પેલું ગુણુપાટનું કપડું તેમના
શરીરના તેડના ભાગ ઉપર બે લાથ જોડી મેં પ્રાર્થના કરીને મૂકી
રાખવાનું ન્યું તેઓ તદ્દા સાત રહેના એટલે તેમા મેં તેમની
મુક સમિતિ માની લીધી આના અમરનો અમારો વરઘોડો હકીમ
સાહેબના વર તરફ ચા મેં

ભારે શરીર છતાં અમાધારણ સ્ફુર્તિ

હકીમ સાહેબ પણ અમારી રાત્ર જોતા જાણા જિભા રહ્યા હતા
તે આનિયાનું શરીર પણ ધણુ હષ્ટપુષ્ટ ને ભારે હતું મેં તેઓશ્રીને
જોઈને કે ગાડીમાંથી જતરીને ઉપરની મેડી ઉપર આપ જપાટાબેગ
પધારી જાઓ જરણુકે દુનિયાદારીના લોક આવી રીતનું કશ સદન
રી શકે નહિ ને તેમા જનની અમારા આ હકીમ સાહેબની
નાનેશી પણ થાય આ ઉપરથી તેઓ એટલી બધી સ્ફુર્તિ થી એ હમ
જિતયા ને ઉપર જપાટાબેગ ચઢી ગયા એમનું શરીર તો ભારે
હષ્ટપુષ્ટ હતું તેમ છતાં તેમની તે મગની સ્ફુર્તિ એતનવતું દર્શાવત
જે મને થયું હતું તેની અસર આજે પણ મને તરસતી લાગે છે

ઓરડામા જ જરૂરી સગવડ કરી

ઉપર જઈને તેઓશ્રીને મેં ખેસાડ્યા તે પછી મેં તેમને પ્રાર્થના
કરી કે 'જેઓ કનાડમા અહીં પાણી માગેની માગી, મેયાર માટીના
શકોરા આપને જેસવા માટેનું કંઈક ગાદી જેતું આધન વગેરે લઈને
આવું છું આપને માગે લિલાને પ્રસાદ પણ લઈને આવું છું ત્યાં
સુધી આપ તદ્દન સાત જેસી રહેશો એવી મારી આપને કમગરીને
પ્રાર્થના છે' તે પછી હું પાણીની માગી, બે પ્યાલા, ચાર માટીના

શ્રેયોગ, તથા તેમની લિજ્જા માટેનો પ્રમાદ વગેરે બહુ સર્જને હજીમ
માટેમને ઘેર આગ્યો માગવી વીછળીડરીને પાલી ભયુ અગમનેતી
વાપરીને સાવણી પણ લા યો હતો તેઓશ્રીને ધૂળ ન પાડે તેરી
રીતે ધીરેવીઁ આસ્તેઆસ્તે બહુ વાત્યુ ને તેમને ભેમવાને માટે ગાદી
ને આસન પાથર્યાં, પણ તેના પર તેઓ મેઘ નદિ એ તેમને તે
માટે કદી આમડુ પણ ક્યો નહિ પછી હજીમ નાહેમને ત્યાથી
એ- રોકોડુ સર્જને તેમા ધૂળ ભરી ના યો બેચાર ઈંટો પણ ના યો
તે ઈંટોની બેમ ન કરીને તેની વચ્ચે ધૂળરાગુ નોડુ નાખ્યુ, કે
તેથી તેમને જ્યારે મગત્યાગ કરવો હોય, ત્યારે મટેનાઈથી રાય

તદન નાહી પ્રનાહી

આ બધી મારી મન તેઓ જેમા કમ્તા હતા આ અમય દ મ્તાન
દ પણ શુ બોનતો નહિ ને તેઓ પણ શુ બોનતા નહિ તે
પછી હાથ ધોઈને તેમની આગળ બિયાનો પ્રમાદ મૂકવાનુ ક્યુ
મારી પામે તે માટે તેઓશ્રીને પ્રમાદ આપવાને માગરીનો રોગનો,
ગામ અને દૂધ નિવાય બીજુ મ્તા જ ન હતુ કમ્તા તેમને આ
વિશેષ મગ્યુ હોય તેઓ પ્રેમથી રોટનો, શાક, ને દૂધ બહુ જ ખાઈ ગયા,
એટલુ જ નહિ પણ રોગવાની થોડી મ્તો જમીન ઉપર પડી ગઈ
હતી તે પણ ઉપાડીને પોતે ખાઈ ગયા એ જવણુ કે હમણુ પોતે
પોનાના હાથ મો વગેરે ધોતો પગલુ તેમાનુ તેમને તો કશુ ક્યુ
નહિ એમને મે તેમની પામેથી તે વાનજો સર્જ લીધા ને તેમના
હાથ લોવાને માટે એ- અગૂછા વેગથી સર્જ આવેનો તે અગૂછાને
પાણી રડે જગ પનાગીને ધીરેધીરે તેમના હાથ અને મો લૂછી લીધા

બનારસ,

હરિ ઓ

તા ૨-૩-૪૧

આવાને એક જ વાર પૂછવું

પછી મને શત્રે વિચાર આવ્યો કે તેમનુ સૂનાતુ શુ કરતુ ? તેઓ કદીક મરારીમા બોલે ને ખુલુડ લાગીતૂરી દિદીમા પણ બોલના પરતુ એવુ બોલે કે મને ક્ષી સમજણ ન પડે, ને ફરીથી પૂછવાની મારી તો હિમત ન ચાલે મને તો કોઈ પણ પાથગ્યા નિતા ચારી મકે એવો અભ્યાસ હતો જ મે તેમને સૂરા માટેની વ્યસ્થા બામનમા જેમ તેમ રીને ગેતરજ કે પચાગી એવુ લઈ આવવાને માટે વાત કરી પણ તેઓ તો જવામ આપે જ નહિ એટલે વધારે પૂછનાતુ માઠી વાળુ આવા લોકને માન એક વાર આપણે બહુ જ ધીરેથી, નમ્રતાથી પૂછુ, એરી દેમાસજ મને ત્યારે પણ હતી શતે તેઓ તો મોઝ મુઠી બે જ રહ્યા મને પણ તેમનુ બાણનાની દિવમા જિજ્ઞાસા તો બારે હતી એટલે હુ પણ એઠો ગયો

શરીરની સેવા કરવા હીધી

મને દિનમા એમ લાગતી થયા જ કરતુ હતુ કે તેમના શરીરની કઈક મેરા કરુ તો સુતુ એવે પાસે જઈને તેમના શરીરને દયાનવાતુ એટલે કે ન પી કરવાનુ મને બહુ દિલ થયુ પામે જઈને તેમને પગે લાગી ધીમે ધીમે તેમના ખજ પર લાય ફેરવના માડ્યા પછી તો હિમત પ્રગટતા મેરા કરનાની બરામર સારી તક મળી પરતુ તેનુ એ જ દિવસ કરવા દીતુ તે પછી તેમણે મને મૂર્ખ જવાનો હુકમ કર્યો ને હુ સર્પ ગયો

અવધૂતનું વિચિત્ર વર્તન

સવારના વહેલા ઊઠીને સાથે લાવેલુ દાતણુ તેમને આપવાનુ બુદ્ધિ, તો તે દાતણુ તેમણે ફેંકી દીધુ મોઠો પાણીને લોટો મૂકીને

ને તેમની પામે તગાડુ મૂકી મોના કોમળા કરી મો સાફ કુવાની
તેમને પ્રાર્થના કરી પરંતુ આમાનુ તેમણે કયુ જ કયુ નહિ
એ વાગ તેમને માટે જન્મવાનુ લઈ જતો તે જન્મતા ખરા ને મળમૂન
માટેની જે વ્યવસ્થા કરી હતી તેનો તો કદી ઉપયોગ કુતા જ નહિ
ગમે ત્યા તેઓ દિશાએ જવાને (મિડી ઉપ) એમે તે તે બધુ જ પ્રેમથી
સાફ કરી લઈ ને તેમના નરીંગનો તે ભાગ પણ જીતે જ ધોતો મારી
જે હાજરી દગ્ગ્યાન બેચાર વાર એવી રીતે તેઓ 'ખત્યુ' (ગદી) ગયા
હતા, ત્યારે તેમણે તે ભાગ ધોયો જ ન હતો જુ બ્યારે આ-યો ત્યારે જ
તે બધુ મે સાફ કરી દીડુ હતું ને તુલ્લ ને તુલ્લ જામુમાગીથી તે
ભાગ સારી ગીતે લીધી લીધો હતો, તથા તે મધુ દૂર જઈને મ્યુનિ
સિપાયિની કચરાપેગીમા નાખી આવવાનુ કયુ હતુ પેશાન પણ
તેઓ ગમે ત્યા કરે પેના માગીના ચટોરા મૂકેના પણ તેમા કરે જ
નહિ ને આપતે પણ એવા કે નેમને તે યાનનમા કયુ કહેવાકર
વાનુ કુતા જ નહિ પેશાનની જગા પણ સારી રીતે વી ખીંચી પી બેનો

મળમૂન ઉપર કાબૂ

આજે ફળુ એવો ખ્યાન છે કે તે પછી ૨-૩ દિવસ સુધી-કે
કાલ ૪ દિવસ ફળુ હોય, (ચોક્કસ કેના દિવસ હતા તેનો ખ્યાન
નથી),—મળમૂન ત્યામની કિચાથી તેઓ તદ્દન મુખ્ય રહી શક્યા
હતા,—જે કે તેઓ જન્મતા, પાણી પીતા, વગેરે બધુ તો ખરું હતા
તેમની પ્રત્યક્ષ નજરોનજર જોયેની તેમના શરીરની આવી સ્થિતિની
તેની સાથી મને જરૂર તાલુખી તો લાગેની ને ત્યાજે પણ એમ
લાગેનું કે આ કઈ તેવા પ્રકારના રોગથી તેમનું તેમ બન્યું નથી
ને શરીરના રોગથી તેનું બન્યું દોન તો ખાવા કરવામા કે પાણી
પિવામા તેમની સ્વચ્છતા કદી ફળુ આવી પ્રમદી સમ્મ નહિ વળી મળમૂન
ત્યાગ ન થવાને કારણે શરીરમાં પણ અવ્યવસ્થા ને બેચેની પ્રગટવા
ચર રહી શકે નહિ (કોઈ અપવાદ જોવાને ૨-૩ દિવસ સુધી

મગીત્યાગ કરનાર નથી બનતું એવું જણાયું છે, પરંતુ તેવાને પણ રોજ ને રોજ પેશાબ તો થાય જ) પરંતુ આમાંનાં કોઈ પણ પ્રકારનાં લક્ષણ તેમના શરીર પર ન હતા તે તો પહેલાના જેવા જ સ્વચ્છ અને શાન હતા.

પ્રાર્થનાયુક્ત મૌનવ્યવહાર

અમારું પરસ્પર ઓળખવાનું લાગ્યે જ બનતું હું તો ત્યારે મારા પ્રાર્થના, અમરણ વગેરે સાધનાના અભ્યાસમાં જ ત્યાં મારો અમય વ્યતીત કરીશો. હતા ગરબાનામાં જે ખેતરમાં તેઓ પડ્યા હતા ત્યાં તેમને ત્યારે અમુક ખોલ્યા, ત્યારે જે પ્રકારની પ્રાર્થના મેં કરી હતી તે પ્રકારની જ પ્રાર્થનાના લાવના છતાં જાણતું રહ્યા કરવાનું પ્રભુકૃપાથી બનતું એએક દિવસ તેમણે મારી ગેરવાસ્તવમાં પેના સ્ક્રીમ સાહેબ સાથે સર્ચ વાતો કરી હતી, એમ તે સ્ક્રીમ સાહેબના કહેવા પછી વાગ્યું હતું. જ્યાં ધર્મને કેટલા દિવસ તેઓ નડિયાદમાં આ બેઠાંજે ગયા હતા તે પણ ચોક્કસ ખાતરીથી લાગે સ્ક્રીમ સાહેબ નથી. ૧૦-૧૨ દિવસ થયા હોય તો હોય પણ તેઓ એક દિવસ જતા રહેવાનું કરના હોય એવું મને લાગવાથી હું તો ધોડામાંથી સર્ચ આવ્યો અને તેઓથીને ગામ બહાર ઉતરસડા બાજુએ સર્ચ જવાનું બ-ધું.

તું મારી સાથે ચાલ

ગામથી ઘણે દૂર ગાડી બેઠા રખાવીને તેઓને ૫ પગે લાગ્યો ને ગાડીમાંથી ઉતરી જવાને કહ્યું. ગાડીમાંથી પેના ચૂકી હું તેમની પાછળ દોડીને તેમની સાથે ચર્ચ કર્યો. થોડક સુધી તેમની સાથે ચાલ્યો. રોકાઈ, ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે ‘તું મારી સાથે ચાલ’

આટલું કરો તો આપું

પરંતુ મેં તેમને પ્રાર્થનાલાભે કહ્યું કે ‘મરજુ કર્મ, મોલી પગિરિયનિ, મોલા સનોમ ને તેના પગલેનો પ્રગટેવો ધર્મ શ્રીમનુ-

પ્રીત્યર્થે યથાપોજનાથી પ્રેમઅગ્નિથી પાલન કરવાં—એને , તો પ્રત્યક્ષ ધર્મ માનું છું તેમ જ્ઞા આપ જો મને સાધનામા આગળ વેગ પ્રાપ્ત કરાવવાનું દાન આપો, તો હું 'આનુ' તરત તો તેઓ જોત્યા નહિ, પણ પછી પાછા જોત્યા કે 'જગ' તુ મારે ઠેકાણે આન ' ત્યારે તેઓનીને મે કશું કે 'એક તો સાધનાનો માગે' તેવું ક્ષિપ્ત કરાવવાની આપ કૃપા કરો તો બીજું, મને આપતું જ એકમાત્ર દર્શન થયા કરે ને આપની જ લાવના મનમા મદસ્વપ્તે પ્રગટ્યા કર ને નીજું, આપતું મ્થગ જ્યા હોય ત્યા મને જવાઆવડાને માટે માઠી ભાસાની ગદમ અણુધારી કાર્પાશ્વી પામેથી આપમેળે મળી જન, આ તથા વિનતીનો જો આપ કૃપા કરીને સ્વીકાર હો, તો હું આપને ઠેમત્રે આપી શકું ' તે પછી તો તેઓ આ રા ગયા અને મને પાછો વળી જવાનું કશું

શરતી સ્વીકારની ચોગ્યાપોમ્યતા

મહેશ્વર આવીને હજીમ સાહેબને ઘેર જઈ, તેમની મેડી ઉપરતું બધું હી કાક કરી તેમનો મે ધ્યોનતો આમાર માન્યો. હજીમ સાહેબે મને કશું કે 'આ તો બહુ મોટા આગ્રહ છે તેઓ સાકારીમા ગહે છે ને તેમનું નામ છે ઉપાસની મદારાજ સાકારીથી જાણીનેઈને જાનામાના ની ગી આવેના છે ભગવાન! તમને તેમની સેવા કરવાની બહુ ઉત્તમ તક મળી તમે ભાગ્યશાળી છો તમારે માટે તેમને બહુ દેન પ્રગમ્ય છે ' મે પણ તેમને જણાવું કે 'તેઓશ્રીએ મને તેમની સાથે હર્ષ જનાની તૈયારી બતાવી હતી ' વળી તેઓશ્રીને જે મે વાત કરી ને તથા વિનતી તેઓને પ્રાર્થનાભાવે જે કરી હતી તે બધી હજીમ પશુ હજીમ સાહેબને કહી સભળાવી હજીમ સાહેબે મને કશું કે 'તે સાહેબ ન મ્થુ' તુ તેમની સાથે મળો હોત તો તેમા તારું ક્ષમાણુ થાય' પરંતુ મને તો તેથી કરીને જરા પણ અફ્મોસ થયો નહિ. તે કાળની મારી સમજણ પરથી મને જે લાગતું હતું તે સાચું લાગતું હતું

બનાગ્સ,

હરિ હૃદ

તા ૩-૩-૪૧

ઉપાસની મહારાજના દર્શન

તે પાછી તો કેટલોક કાગ વીતી ગયો બારડોનીની સલામહની
હાલ જાણી હતી ને તેમા બોનાવે ત્યારે જવાની તૈયારીનાના સ્વય
મેવકોની યાદીમા મે મારુ નામ નોધા યુ હતુ જે દિવમે મને બારડોલી
જવાના હુમનુ મગણિયુ મળ્યુ તે જ દિવમે મને જોયિતુ ઉપાસની
મહારાજનુ દર્શન થયુ ને ત્યા જવાનુ દિન થયુ 'કોઈ દિવસ નહિ
ને આજે આમ કેમ બને છે?' એમ પણ વિચારી વિચારીને તપાસી
લીધુ વારવાર શ્રીઉપાસની મહારાજનુ દર્શન પણ થયા કમ્મુ મને
તેજોશ્રીને ઢરેલી મારી નજુ મિનતીઓનુ લાન પણ પ્રગટયુ એટલે
મને ત્યા જવાઆવવાના ગાડીમા ની રકમ આપમેળે જ્યારે મળે
ત્યારે હવે ત્યા જવાની વાત હતી એમ નક્કી મનથી મરી લીધુ અને
નિશ્ચિત થઈ ગયો જે તે દિવમે આપોઆપ ત્યા જવાની ગાડી
ભાડાની રકમ મળી જાય, તો વળી બારડોની જવાનુ માડી વાળી
સાકોરી જલુ જ એવો નિર્ણય પણ કરી લીધો.

ભજન માટે પોતાની પ્રસાદી

રોજ મારે મરીડા ભાગેલે વૈષ્ણવની હવેલી પાસેથી જવાઆવ
વાનુ થતુ ને કેટલાક દિવસોથી હમણાંનિ હુ શ્રી દયારામભાઈનુ

“વૈષ્ણવ નથી થયો તુ રે, શીદ ગુમાનમા ધૂમે?”

એ ભજન મને પોતાને જ ઉપેક્ષાને પ્રાર્થના ભાવે જતાઆવતા
મોટેથી ગાવા કરતો હતો તે ભજનની લીટી 'વૈષ્ણવ નથી થયો તુ રે,
શીદ ગુમાનમા ધૂમે?' રોજની રોજ તે વૈષ્ણવની હવેલી આમળથી
જતા જતા બોનાવે જતી હતી હુ કઈ કોઈને સભળાવના તો
તે ગાતો ન હતો એક દિવમે એક વૈષ્ણવ સદ્ગુણ માનુ તે વચન
સામળીને ઉશ્કેરાઈ ગયેના ને મને પોત પણ મારી દીધી હતી તેમને

મેં કહ્યું હતું કે 'આપને સંબોધીને હું આ ગાતો નથી. હું તો મને પોતાને મહારવાને માટે પ્રાર્થનાભાવે સતત ગાયા કરું છું ને તે એક બે દિવસથી નહિ.' પરંતુ તે ભાઈને તો તેમને જ માટે હું જાણે ગાતો હોઉં એમ તેમણે પોતાને માથે લઈ લીધું હતું ને તે સાંભળીને તેઓ ઉશ્કેરાઈ ગયા હતા.

એ જ ભજન દ્વારા કૃપાવૃદ્ધિ

હવે જ્યારે આ દિવસે મને સાકારી જવાનું દિલ થયા કરતું હતું ને જ્યારે વારંવાર શ્રીમદ્ ઉપાસની મહારાજનાં દર્શન થયાં કરતાં હતાં તથા જ્યારે ખારડોલી જવાનો ઠાગળ પથ આજ્યો હતો, ત્યારે તે જ દિવસે આ જ ભજન મોટેથી ગાતો ગાતો વૈષ્ણવની હવેલી આગળથી પસાર થતો હતો, તે વેળાએ એક બીજા સદ્ગૃહસ્થે આપીને મારા હાથમાં ટપુ રાની રકમ મૂકી દીધી. હું તો અચ્ચે પાખો કે 'ભાઈ! આ રકમ સેની છે ને મને શા માટે આપો છો?' ત્યારે તેમણે કહ્યું કે 'રોજ તમે આ માર્ગેથી જતાં આવતાં ભજન ગાયા કરો છો. આવો તમારો અભ્યાસ કેટલાય ઠાગળથી ચાલુ છે તે હું જાતોજાન નીરખ્યા કરું છું. વળી રોજ રાતે તમે કાકરખાડ ખાણુથી સંતરામ ભાગોળે જાઓ છો ત્યારે સંતરામ મંદિરથી પાછા વળતાં મેં તમને ઘણીયે વાર રોજ મોટેથી ગાનાં સાંભળેલા છે. તમે ખસ જ્યાં ને ત્યાં ભજનવાનનું ભજન જ ગાવાનું કર્યાં કરો છો તેથી મને તમારા પર ભાવ જાગ્યો છે, ને કેટલાય દિવસથી તમને કંઈક આપુંઆપું એમ મનમાં થયા કરતું હતું. પરંતુ જાણે તો તેવી આપવાની ભાવના વિશેષ પ્રજ્ઞા જની ને હાથમાં જે રકમ આવી તે રકમ સર્પને તમારી રાહ જોતો સામે જોડેલે બેઠો હતો. તમને જ્યાં વૈષ્ણવ નથી થયો તું રે,' એમ ગાતાં સાંભળ્યા કે તરત તમારી પામે આજ્યો છું. માટે કૃપા કરીને આટલી રકમનો સ્વીકાર કરો.' મને પણ ત્યારે થયું કે 'આ જ ભજનના ગાવાથી એકે સજ્જનને મોક્ષની

પ્રસાદી આપી હતી ને આ એક ખીજા સજ્જને ૪૫) રા.ની રકમ આપી ! એટલે હવે આપણું સાકોરી જવાનું તો પાકું નક્કી થઈ ગયું.' અને રમતનું કાગળિયું ટપાલમાં નાખીને આપણે તો નીકળી પડ્યા સાકોરી જવા ગાડીમાં.

છિકવાની જ અશક્યતા

ત્યાં પહોંચીને સામાન એક ઠેકાણે મૂકી નાહીધોઈ મહારાજશ્રીને પગે લાગ્યો. તેમણે તો મને તેઓ જે લાકડાના મોટા પાંજરામાં જ બેસી રહેતા તેની પામે બેસી જવાને આજ્ઞા કરી. હું પણ ત્યાં જ બેસી ગયો. ને મારા સાધનના અભ્યાસમાં લગાતાર મંડી પડ્યો. ૫-૬ કલાક પીતી ગયા હશે તે પછી મને લઘુશંકા કરવાની વૃત્તિ થઈ. એટલે જીવિતે મેં બહાર જવાને ગતિમાન થવાનું ક્યાં કયું. પરંતુ મારાથી નાહી જ શકાય નહિ ! મેં ધ્યાનું કે એકધારુ ૫-૬ કલાક બેસી કહેવાથી મારા પગ અકર્ણ ગયા લાગે છે તેથી મેં માગ પગને બચ્ચર હથાળી જોયા, તો તે તો જરાજર હાલતાચાલતા હતા. ધૂંટણમાંથી બરાજર વળી પણ શકતા હતા. આથી પગ કઈ અકર્ણ ગયા હોય એવું કોઈ રીતે મને લાગ્યું નહિ. તેમ છતાં પગથી જાંબુ ફ્રેમ થવાનું નથી તે મારે માટે એક ભારે કાપડો થઈ પડ્યો હતો. એટલે હું તો જાણ્યા વિના બેઠેબેઠે ખસીબસીને ફર જવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. પરંતુ તે પણ જવાય નહિ ! આવી રીતે પ્રયત્ન કરવા છતાંયે ન થઈ શક્યું, ત્યારે મારા શરીરને કેંક થઈ ગયું છે એમ મને ચોક્કસ લાગ્યું. કમ્બરમાં કે કયાંયે કશું દુખાવું કરવું નહિ. ને શરીરની સ્વચ્છતા તો બરાજર લાગતી હતી. વળી જે ઠેકાણે બેસવાનો મને હિપાસની મહારાજશ્રીએ દુકમ કહેયો તે ઠેકાણે બેગી જતાં તથા આમતેમ બેઠેબેઠે ખસતાં (પણ તે એટલી જગ્યામાં જ) મારા પગ વગેરે બરાજર હાલીચાલી શકતા હતા, વળી શકતા હતા, પરંતુ જાંબુ થવાનું નહતું. તેટલી જ ૨-૩ ફૂટની જગ્યામાં બેઠેબેઠે આમતેમ

ખસી શકાય. તેનાથી આગળ ન જવાય. એટલે મેં તે ઘોડીક વાદ મુંધી લઘુશંકાની ઉપર સંયમ રાખવાનું ક્યાં ક્યું. એમ ૨-૨૫ દલાક પાછા આપ્યા ગયા હશે, 'કરણકે હું' તે પ્રાર્થના આદિ સાધનમંદ જ રહ્યા કરતો હતો.

ઉપાસની મહારાજની જ કરામત

તે પછી પાછું શરીરનું લાન પ્રગટતાં લઘુશંકાની વૃત્તિ બહુ બળવત્તર પ્રમાણમાં પ્રગટ્યા કરી. હવે તો તેમ ક્યાં વિના કોઈ આરોજ ન થી, પરંતુ 'આ ઠેકાણે લઘુશંકા કેમ કરીને ચાપ !' તે સવાલ બહુ મૂંઝવતો; ને સંકોચ પણ ખરો. પરંતુ હવે તો તેને સંયમમાં રાખી શકાય એવી સ્થિતિ પણ રહી નહિ. પાછું ફરીથી પ્રાર્થના આદિની લાવનામાં ટકવાને માટે સજાનપણે પ્રયત્ન પણ કરી જોયો. અધ્યોચ્ચે કલાક શરીરની ધ્યાનસ્થ સ્થિતિમાં વીત્યો ન વીત્યો, ત્યાં તો પાછું જાગી જવાનું બ-મુ, અને લઘુશંકા દરવાની વૃત્તિ જગર-જસ્ત બળવત્તર પ્રમાણમાં પ્રગટી જીડી. હવે મારાથી મહાત્મ તો હતું જ નહિ. ઉઠાતું પણ ન હતું. ગાંધસરણીએ જાયુ લાંબે મુંધી જઈ શકાતું ન હતું. આ બધી જાતના પ્રયત્ન તો કરી ચૂક્યો હતો ને અહીં ઉપાસની મહારાજના પાંજરાની પાસે આ પવિત્ર જગામાં લઘુશંકા પણ કેમ કરીને ચાપ ! તે વિચારનું પ્રાગત્થ પણ વિશેષ હતું. વળી પાછું પ્રાર્થના, સ્મરણ, ધ્યાન આદિની લાવનામાં રહેવા ને તેમાં મસગૂલ ચવાનો પ્રયત્ન કર્યો ને ત્યારે ધ્યાનમાં જવાનાં તે ધ્યાનસ્થ દયાના ભાવમાં અને એમ સૂઝી આવ્યું કે 'આ બધી કરામત તો આ ઉપાસની મહારાજની જ છે. તેમની જ કોઈ કરામતથી મારાથી જીડી કે ચાલી શકાતું નથી. બાપી મારા પપ્પા તો અકાર્થ ગયા નથી ! જીડીને ચાલી શકવાની પૂરેપૂરી સંકલ્પના ને તાકાલતજા છે; તેમ છતાં ત્યારે ઉઠાતું ને મહાત્મ ન હતું ત્યારે મારી આ દયા પ્રગટવામાં એમનો કોઈક દેવુ દોવો જોઈએ.'

મળમૂત્રની પધારી

આતું જ્ઞાન ચનાં પછી તો મને ત્યાં લઘુશંકા કરવાનો સંકેત થયું જતો રહ્યો. અને ત્યાં જ તે પ્રમાણે વર્તવાનું ક્યું. પાણી તો શું નીકળે, શું નીકળે! પાર વિનાનું! ત્યાં એકલા થયેલા લોકો તેથી મને ઘણું લાગવા લાગ્યા ને કોઈકે તો મારવા પણ લાગ્યા. પછી તો બાજુ જવાનું પણ ત્યાં જ થયા કરતું. મળમૂત્ર એટલી બધી વાર થયાં કે જેનો મુખાર નહિ. મારાં લૂગડાં પણ તેનાથી બધાં લક્ષ્ય થઈ ગયાં. એ ચાર ફૂટની જગા તો મળમૂત્રથી ભરાઈ જ ગઈ હતી. એવો ખ્યાલ પ્રમટે છે કે આશરે પાંચેક દિવસ મુઘી તો પાણી કે ખાવાનું કંઈ પણ મળેલું નહિ, તેમ છતાં એટલાં બધાં મળમૂત્ર નીકળ્યાં જ કરતાં હતાં કે જેનો મુખાર ન હોય. મળની તો બહોળે એક મોટી પધારી તે જગામા ઘડ મઈ હોય તેવું જણ્યું હતું.

લોકોનો ત્રાસ

લોકોએ મને માર મારવાનું પણ ચાલુ રાખ્યું હતું. લોકો પણ કંઈકે કંઈકે બોલતા કે 'સાક્ષાતે બાપા (ઉપાસતી) થઈ જવું છે.' હેટલાક તો કહે 'સાક્ષાતે બંધકાને ફેંકી દો બકાર.' હેટલાક તેવો પ્રયત્ન કરવાને પણ તૈયાર થયેલા પણ મળની પધારીમાં ખગ મૂકવાનું તેમનાથી સાદસ ન થઈ શક્યું, અને મને એટલે કે મારા શરીરને લોક વેગળેથી પથરા ઇલાળા માર્યા કરતા હતા. આ બધો ખેસ ઉપાસતી મદારાજ બોલા કરતા. પરંતુ તેઓ તો સંપૂર્ણ સાક્ષીવત જ રહેતા. પરંતુ ત્યાં એક નાની છોકરી હતી. અંદાજ ૧૩-૧૪ વર્સની હોય તો હોય. તે બહેન લોકને વારંવાર મને નહિ મારવાને સમજવનાં ને મને બચાવવાનો પ્રયત્ન કરતાં હતાં, તેવી રમૂતિ દ્રશ્ય પણ મને જીવંત છે, આટલો બધો માર મારા બહેન તે બીજાં કોઈ નહિ, પણ શ્રીમદાચરી મહત્તા પોતે જ. એ દ્રષ્ટિકોણથી આજુ પાડજો પડ જોડી.

પડ્યા ડરતો હતો છતાં મનાદિ કરણની સમાધિના ભાવમાં જગત સર્ગમાં પણ ભગ પડી શકતો નહિ એક બાજુ તેના ભાવની ન્યત્ર એકધારી પતિનપાત્રી ગમધારા આલ્યા ડરતી હતી, બીજી બાજુથી લેણના ભારની ગમધારા પણ ચાલતી હતી, પણ તે તૂટક તૂટક હતી અને ત્રીજી બાજુ મગમગની કિયાનો પ્રસાદ પણ ચાલુ રહ્યો હતો હતો, તો પણ એકધારુ સાક્ષીભાવે તે બધું નીગમનાતુ બન્યા જતુ હતુ તેવા ત્રણ પાસામાં તેવા ભાવનો સમન્વય એનારો એક સ્થપાયોનો હોવતોનગતો ટકવા ડરેયો અનુભવાતો હતો

બનાવ્ય,

હકિ ઓ

તા. ૪-૩-૪૬

કરાવેલી સાધનાની પૂર્ણહુતિ

પાંચેક દિવસ આમ વીત્યા હશે તે પછીથી (દિવસની ગણતરી માત્ર આગરે ખ્યાન ઉપરથી લખી છે તે વિશે કશું ચોક્કસ કહી શકું તેમ નથી, કાગળ કે એવો બરો સમય જનરૂંકે એક પણ વારમાં વીતી જતો હોય તેની તે સ્થિતિ હતી ઉપાસની મહારાજશ્રીને મને નરમ પાણી મગાવીને પીરાને અપાત્રુ અને આગરે ૨-૩ દિવસ સુધી તે જ કાર્યક્રમ ચાલ્યો હશે શરીરની સ્થિતિ તો પૂર્વવત જ હતી મગમગનો પણ ભારે પ્રમાણમાં ત્યાગ થયા જ જતો હતો ડાના પાણીના ૨-૩ દિવસના પ્રયોગ પછીથી એક તદ્દન સૂકા ગેટનાનો દૂડો મહારાજશ્રીને મને અપાયો તેણે મને આજે પણ ભાન છે લગભગ અગિયારેક દિવસ સુધી આવી સ્થિતિમાં રહેવાનું ભગવાનની કૃપાથી બન્યું તે પછી એવિત્તુ એમ લાગ્યું કે હવે તો ડાળી શકાય એવું લાગે છે ને ચાલી શકાય એમ લાગે છે એમ લાગવાથી તુર્ત જ ડાળ્યો ને દૂર દૂર આધે જઈ પેના મળથી ગદા ને મેલા બનેલા કપડાથી સુકા થયો ને સરીરને પહેવવહેલુ તો ચારી પેડે ચાક ક્યું, પરંતુ તે કયા, કેવી રીતે, સાફ ક્યું તે મિનકુલ ચાલ નથી તે પછી લગોટ પહેરીને પાવડો તમારુ ક્યાકથી લઈ આવીને શ્રીઉપાસની મહારાજના લોકના-

પાગર પાગેની તે બધી જગા પૂરેપૂરી સાફ કરી, તે પણ લગભગ બેલાન અવસ્થામાં પાવડાથી સાફ કર્યા પછીથી હાથથી તે જગા બધી સાફ કરી દીધી ને પછીથી ભીના લગાવ્યા, ને તે પછીથી પાણીથી બગરમાં જઈને સુખડના તેનની એક શીશી લઈ આવ્યો ને તે બધી જગા પર સારી પેકે છાટ્યું આ કામથી પરવારે કે તુર્ત જ ઉપાસની મહારાજની પ્રેમભાવે નડિયાદ પાછા ફરનાની રજા માગી પરંતુ તેઓ બોલ્યા નહિ અર્ધાએક કનાક પછીથી તેમણે મને નડિયાદ જવાની સમતિ આપી, ને બોલ્યા કે 'હવે તારી આ સ્થિતિ કાયમ જીવત રહેશે'

બે શરીરમાં એક શુરુ

આવી બધી સાધનાની જીડીગડી સદ્ધમસદ્ધમ રીતેનું મને તો ઘણું જ્ઞાનજ્ઞાન ન હતું હું તો તેમનામાં મારા શુરુ મહારાજનો જ ધ્યાનભાવ રાખતો પહેલાપહેલું જ્યારે મારા શુરુ મહારાજ પામે જવાનું થયું ત્યારે તેઓ કેટલીયે નાર બોલતા સાંભળેના કે હું, સાઈમાના છું, તાજુદીન બાબા છું હું ઉપાસની મહારાજ છું, અન્યપ્રદેશો સ્વામી છું એવા કેટલાં નામો તે સ્વમુખે બોલતા ને પાછા વહેતા કે 'ને તે બધા હું જ છું ત્યારે મને તેની સમજણ પતી નહિ ને મને તો ત્યારે એ વતો-આધાત જેવું લાગતું તેણે કેમ કરીને શમ્ય બની શકે તે કદી સમજણમાં ઉતરતું જ નહિ સાકારીમાં પહેલેઆ પછી ઉપાસની મહારાજના શરીરમાં જ મને તો મારા સદ્ગુરુનાં પ્રત્યક્ષ જીવતાનગતા હાજરાતજુર દર્શન થયેના. મારા દિનમાં મારા સદ્ગુરુ પરત્વેની પ્રેમની ભક્તિની જે પ્રચલ જીવત લાવતા હતી તે તેમનામાં પ્રત્યક્ષ સાકાર થઈ હોય, એમ આપણને લાગે પરંતુ ત્યારે મને મારા શુરુ મહારાજ જે બોલતા કે 'હું સાઈમાના છું, ઉપાસની બાબા છું, તાજુદીન બાબા છું' એવા તેમના વચનોની લાવપૂર્વક સ્મૃતિ પ્રગટતાની સાથે જ ઉપાસની મહારા

રાજના શરીરમાં માગ મુઠ મહારાજનાં પ્રત્યક્ષ દર્શન થયાં, તેથી તેમનાં બોલેલાં વચનેલી યોગ્ય સાર્થકતા જણુ અનુભવાઈ. ત્યાંથી હું તો પાઠો આવીને નડિયાદમાં મારે કામે લાગી ગયો.

બનારસ,

હરિ : ૩૬

તા ૬-૩-૪૧.

(૧૯૨૪ માં થયેલી પ્રાર્થના)

(માલિની)

દિલ કપૂલ કટું છું	દોષનો પાર ના છે,
જરૂર તુજ પ્રભુ, હું	વાંકમાં બાળ છું જે,
ચરણચમણ તારે	બાળ આવી દળ્યો છું,
કર તુજ દિલ ફાવે	તેમ મારું હવાં તું.

*

*

કહું હૃદયવ્યથા હું	કેટલી વાર ? તું ફેરે;
રહી રહી કપી ચૂક્યો	કેટલી વાર તો તે;
કથમ કરી પ્રભુ, તુ લે	ધ્યાનમાં વાત મારી ?
કથમ કરી દિલ ધામે	એક તુમાં ? મુરારી !

*

*

ચરણ - ચરણ તારે	શિર મેં તો મૂક્યું છે,
પતિન - જન તપ્તી તું	સર્વ સંભાળ બેજે;
ચરણ, ચરણ ના છે	જેમને, તેમનું તું;
તુજ નજીક મને લે,	નાથ, હીચો હું તો છું.

ધૂણીવાળા દાદાનાં દર્શન

નડિયાદમાં મને બાળયોગી મહારાજને સાધનામાં દક્ષિન કર્યો
 ૧ તેઓ કૃપા કરીને નડિયાદમાં મારી સાથે ૧૧-૨ કે ૨૧ માર્ગ
 ૨ આ દમે આવું તેમણે કૃપા કરીને મારી પામે આવવાનું વ્રજો વાર

ક્યું હતું. પ્રથમ વાર તેઓ નડિવાદમાં આગરે જે માસ રહ્યા ત્યારે મને તેમણે જણાવ્યું કે 'સાંઈ ખેડમાં ધૂણીવાળા દાદા છે, તેમનો ગ્રેસ્યો હું તારી પામે આવ્યો છું અને સાધનામાં તને દીક્ષિત કર્યો છે. મારે તું તેમની પામે જઈને તેમના આશીર્વાદ લઈ આવ.' તે પ્રમાણે હું તો પૂરેપૂરી તૈયારી કરીને, એટલે કે તેઓ કદાચ મને ત્યાં જ અફી જમાવી દેવાનો દુકમ આપે તેથી અદીની મારી નોકના બધા જ સદ્ભાંધી મુક્ત થઈને જવાતું ક્યું હતું, એટલે કે સંઘમાંથી શાશ્નામું પણ આપ્યું હતું અને નવસારીથી પરીક્ષિતભાઈને તાર કરીને નડિવાદના કામનો મારો ચાજ મોંપવાને મેં ખાસ બોલાવ્યા હતા. તે પછી હું સાંઈ ખેડા ગયો. ત્યાં જઈને ધર્મશાળાના એક આરડામાં મુકામ કર્યો. નાહીવોષને શુરુ મહારાજ પામે જઈ પગે પણ લાગ્યો. મને ત્યારે ખબર નહિ કે લોકો તેમનાથી ડરીડરીને દૂર દૂર ભાગે છે. મેં તો છેક તેમની પાસે જઈ તેમના ચરણમાં જ મારું માથું મૂકી દીધું. લોકો ભારે જોરશોરથી બોલી જાહેરા 'અલ્યા ! ખશી જા ! ખશી જા ! દાદા તારું માથું ફેડી નાખશે.' પરંતુ મને તો કશું થયું નહિ.

યદ્વાતદ્વા વાણીવર્તન

હું તો રોજ તેમની બેઠક આગળ જ ૫-૭ ફૂટ દૂર બેસી રહેતો. દાદા એવું તો બધું યદ્વાતદ્વા, કેટલીક વાર તો બિભત્સ પણ, ગમે તેમ બોલે ! તેમના બોલવામાં કેઈપણ જાતનો સળંગ પ્રકારનો અર્થ પણ ન નીકળે. આવું બધું કશું કામઠેકાણું નહિ જણાવાને કારણે મને મનમાં એક પ્રકારની ધૂણાની વૃત્તિ પણ જાગી ઊઠી હતી, કારણ કે તેઓ જે બિભત્સ વાણી બોલતા તે પણ એવા પ્રકારની કે જે સાંભળનાં કાનના કાઝા ખરે. એટલે મને તો જહુ જ ધૂણા થઈ આવી અને ત્યાંથી એકદમ નીકળી જઈને નડિવાદ પાછા આવતા રહેવાતું મન થયું.

એમાં રહસ્ય હોવું જ જોઈએ

પરંતુ તત્કાલુ તે જ પળે, એક એવો બીજો વિચાર આવ્યો કે જે બાળયોગી મહારાજ પોતે નિષ્કાદ પધાર્યા હતા, જેમની ભાવલીલાનું અનુભવ-દર્શન મને વારવાર યથા ડરેનું હતું તે જેમણે મને પોતાની કૃપાથી કરીને સાધનામાં દીક્ષિત કર્યો હતો, તે બાળ યોગી મહારાજના તો આ ધૃષ્ટીનાજા દાદા ગુરુ થાય શ્રીગાગયોગી મહારાજના કોઈક દિવ્ય ગૂઢ શક્તિ પ્રત્યક્ષ જીવત હતી, તેનો મને અનુભવ પ્રત્યક્ષ થઈ ચૂક્યો હતો એટલે મને લાગ્યું કે આવા સમર્થ બાળયોગીના જે ગુરુ છે, તે તો વળી કેવાયે સમર્થ હોવા જોઈએ ! માટે તેઓ આ જે બધું બોલે છે, ચાલે છે, તેની પાછળ કઈક રહસ્ય હોવું જોઈએ ખરું પરંતુ તે પરખાયશી રીતે ?

કેયડાનો ઉકેલ ગુરુએ જ બતાવ્યો

એવું જ્યાં મનમાં મને થયું, ત્યાં તેઓને પ્રત્યક્ષ જોવાના મેં સાલવ્યા તેઓ જ્યારે બોલે ત્યારે મેચાર ગાળ તો ચોપડી જ દે અને કદી કદી સજડ મારી પણ લે એટલે આપણને તો તેમની ગાળોનો પ્રસાદ મળ્યો,—તેકે કોઈને પણ ખમર ન પડે કે તેઓ મને ઉદ્દેશને જોને છે તેઓથી બોલ્યા કે ‘હું બોલું ત્યારે આ મારી સામે લેખાનું જે ટોડું લાલુ છે તેના મોઢા પર જે જે ફેરફાર થાય તે ફેરફારને નીરખવા ને તે માણસને યાદ રાખીને તેની પાછળ પાછળ જઈ તેને બી વાત પૂછી’ આ વાખ મને જ સંબોધીને બોલતા કારણકે તે કાગે મને તે પ્રકારનો સવાલ લાપચલો હતો તેની મને પાણી ખાતરી થઈ મઈ.

સદ્ગુરુની ચકામત્તી

આ બનાવ બન્યા પછીથી હું તેઓથીની સામે ઉપસ્થિત થયેલકે લોકોના ટોળાને જોયા હતા તેઓથી બોલે ત્યારે તેમના બોલાયે

કરીને જે કોઈના મોંઢા ઉપર અવનવા ફેરફાર થતા હોય તે નિહાળવાનું હું કર્યા કરતો. મેંજ એવા ૫-૭ છવોનું મળવાનું કરતો. તે ખમર પાતી કે દાદાશ્રી જે બોલતા હતા તેનું પ્રત્યક્ષ તેમના જીવનમાં અક્ષરજ નોમ જે રીતે તે તે બધું જનતુ કે બનેતુ તેમજ તે કથતા. તે ચોક માંહેમાહે જે માળો દેતા હોય તે જ માળોનું ઉચ્ચારણ પણ તેઓ કરતા હતા.

લોકોની સ્વાભાવિક ગેરસમજ

આવી કથની તો તેઓ ઘણાં માણસોની કહેતા હોય એટલે તેમાં કંઈ દગા ભાવાર્થની એક-સળગતા તો કયાથી પ્રગટી ગઈ? દરેનું હું હું જ હોય કોઈનું સારું હોય તો કોઈનું નરમું હોય. દાદાજી તો જેનું જે પ્રમાણે હોય તેનું તે જ પ્રમાણે બોલતા. સામાન્ય એક ત્રાહિત માનસીને તેમના બોલવામાં તદ્દન વદાતદા-પણું, મિમત્સપણું, ગલીયપણું લાગે ને માલો બોલવાને કારણે તથા લોકોને મારતા પણ ખરા, તે બધા કા-જોને લીધે તેમની યોગ્ય સમજણ ન પડે તે બધું સ્વાભાવિક હતું તેમના વિષે કોઈકે કિદી જાપામા વાગવા તેમની નિઃશ્વ નખાણ જપાતુ, તે જાણું માગ મિત્ર ભાઈ યુનિયાય વ્યાસ નિયમિત મળાવતા ને તેમા જપાયેલી મારા ગુરમદારાજની વિરુદ્ધની હુકીકાવાણુ લખાણુ તે મને મોકલવાને કદી પણ ચૂકતા નહિ જાહેર જાપાઓમાં અથવા પુરપો વિષે આવેલા લખાણુ તેમના જીવનનું સત્ય વ્યક્ત કરી શકે એમ હોઈ શકતું નથી મને જે તેમનું રક્ત્ય સમજવાની અને અનુભવવાની સુદમ આવી પ્રભુકૃપાથી મળી ગઈ તે જી-જને કયાથી મળી ગઈ?

કોઈ ચાલને માળો

હું ત્યાં ન્યારે ગયો, તેના ખીજ દિવસની મવારથી જ દાદા કોઈ ગળમહાગળ વિષે ને તેમના અગ્રેજ સરકારની આધેના સબધને વિષે બોલ્યા વર કરતા હતા અને તે વહેવાર નોમ જે પ્રકારનો હોય

તે પ્રકારને તેઓ ને રીતે જ બ્રમ્મ કરતા હતા તેઓ ન્યારે બોનતા હતા, ત્યારે ઘેળામા તો તેવો કોઈ માનવી હતો નહિ, અને તેઓ કોઈ રાજા મહારાજા વિશે બોને છે તેની ખાતરી તો મને તેમના બોલવા પરથી થઈ ગયેલી હતી પરંતુ તેડુ કોઈ ત્યા હાજર તો નહોતુ જ, ને તેમ છતા દાદા તો બોલ્યે જ જતા હતા ગમ્મ લોક કેવી કેની રીતે અગ્નેને મતોન પમાડતા હોય છે તેવી બધી રીતસમોને પણ તેઓ ખુને ખુની ઉમ્મીડી પાડતા હતા અને તેમા કેનીરે ગદી ગમ્મો વિશે પણ આમેદમ જેમ જે પ્રકારે બન્યુ હોય તેમ તે બોનતા હતા

મોનારૂપાના મિદ્ધાને લાત મારી

આવુ બોલ્યા કરવાને તેમને ક્યારેકનો સમય થયો હતો, ત્યાં તો બધી સવારી આની પહોચી આમળ ૨-૩ વોડેસવારો, પાછળ મોટર ને તેની પાછળ પણ ચોલાક વોડેસવારો, તે પછીથી પોનિમે હતા મોટરમાથી જીતરીને, ને ચાલીના થાગ, જેમા એકમા ચાલીના રૂપિયા હતા ને બીજામા ચોલાક મોનાના સિક્કાઓ હશે, ને તેમને પગે લાગીને યુવરાજે શ્રીદાદાના ચરણક્રમ આગળ ધરાં તેમણે તે જ ક્ષણે તે બે થાગને એવી તો જોગથી લાન વગારી કે તે બેઉ થાગ કચાય જાડીને આવે પડ્યા, ને તેમાની રકમો પણ વેગલુંછેવણુ થઈ ગઈ આગળપાછળ પોલિસ ને રાજના બીજા લોકોએ તેની આસ પાસ કોર્ન કરી લીધુ, અને તે બધા સિક્કા વીણી રીધા શ્રી દાદાજી તો તેના પર ધૂક્યા

રાજા વિશે લવિધ્યવાહી

તેમણે તે યુવરાજને 'અહીં શુ વેના આ યો છે?' એમ પુસ્તમા કહ્યું આ તો હુ ઘણી સૌમ્ય ભારા વાપરુ છુ કારણકે તેઓ જે બોલ્યા હતા, તે તો કામળમા લખી સકાય એમ નથી એમ કહીને તેમને 'વણુ ભાડ્યા ને તેમનો બધો વહેવાર ખુનો પાડ્યો પણ બીજા

લોક મારી પેઠે ભાગ્યે જ સમજતા હશે. તેમજે તે આવનારને કહ્યું કે 'તારા બાપની ગાદી જતી રહેશે ને તને ગાદી મળશે.' આ બધી હકીકતની મેં પાછળથી તપાસ કરી તો જાણ્યું કે ઇદારના તે કાળના મહારાજાએ અનેક પ્રકારનાં કાવત્રાં કર્યાં હશે, મુજબમાં ફોકલું ખૂલ પણ કરાવેલું હશે ને તે બામતમાં એક 'બાવડા ખૂન કેસ' પણ ચાલતો હતો. આ બધું જ દાદા પણ જોલતા હતા.

સદ્ગુરુનું અંતર્યામીત્વ

ઇદારના મહારાજાના પાટવી કુંવર અહીં આવ્યા તે પહેલાંથી જ દાદા તેમના વિષેનું જોડ્યા કરતા હતા, તે તો મારી નજરોનજરની જાતગાહિતીની હકીકત હતી. આથી તેમની અંતર્યામીત્વની શક્તિ વિરેનો મને તાદસ્ય જીવત જાણવાનો પ્રસંગ મળ્યો. હું રહ્યો ત્યાં મુઘી રોજના આવા ૫-૭ પ્રસંગો જુદા જુદા માણસોના તો હું તારવવાનું કર્યાં જ કરતો હતો. હું આ બધું કરતો હતો તે મારી છુદ્ધિને ગુરુ મહારાજની દિવ્ય શક્તિની સમર્થતાનું યોગ લાન પ્રેરાવવાને ઠાગે. તેની પાસે તે સ્વીકારવાને માટે પણ તે બધું કર્યું કરતો.

સંત પાસેનો શંભુમેળો

ત્યાં અગાઠી અનેક પ્રકારના માણસો આવતાં, જીવનનાં અનેક ક્ષેત્રનાં અને જુદી જુદી આશાઓનાં તથા પોતપોતાના સ્વાર્થને ફળાવવાને માટે ને અનેક પ્રકારની બાધા-આખડીઓ રાખવાને માટે પણ જુદી જુદી આશાઓનાં રાખીરાખીને લોક આવ્યા કરતાં હતાં. નર્તિકાખાઈઓ પણ આવતી. સદાવાળા પણ આવતા, સાધુ-સંન્યાસીઓ પણ આવતા. વિદ્વાનો ને પંડિતો આવતા ને રોગીઓ પણ આવતા હતા.

રોગ મટાડવાની શક્તિ

સૌથી પ્રથમ વાર ત્યા ગયો ત્યારે જોટના ત્યા રોગીઓ હતા તે મધાને પણ મળવાનું ક્યું હતું વગભગ ત્રીમેક દકાને મટ્યું હોય એવું મને લાગ્યું હતું, ડારલુકે તેનું ગણતરી કરી analysis પૃથક્ક થુ પથુ કાઢ્યું હતું ૧૦/૧૨ દિવસ થયા હશે ત્યા તો દાદાજીની પાસે દાથમા એક નાળિયેર આવેતું, તે નાળિયેર જોરથી તેમણે માત તરફ ફેંક્યું તે કપાળમા વાગ્યું ને દીમણ પડ્યું થયું તેમણે પછી મને દુકમ જ્યો કે 'તું તારે ઘેર ચાલ્યો જ અને ત્યા રહ્યો રહ્યો જ સાધનામા વાપ્યો જ તું મારી પ્રાર્થના કર્યા કરજો. તને જે ઈર્મ મળ્યું છે, તેમા જ તું લાગી ગયો'.

ક્ષયરોગીને સલાહ

ત્યાથી પાછો ફરીને હું વડોદરા આવ્યો વડોદરામા હિન હોમિયલમા ડી બી ના વોર્ડમા મારા સ્નેહી શ્રી ભગવતપ્રસાદ પડ્યા દરદી તરીકે હતા તે બાઈએ શ્રી હક્કગ્યાપા પાસે ઘણા વખત સુધી મેના કરી હતી ને તે બાઈને T B of the testicles થયો હતો, (તેમની નીચેની કોથળીને ક્ષયરોગ લાગ્યું પડ્યો હતો) ને તેની મારવાર શ્રી હક્કગ્યાપાએ કરાવી હતી ને આખરે તેમને હિન હોમિયલમા ડી બી ના વોર્ડમા દાખલ કરાવ્યા હતા ત્યા હું તેમને મળ્યો કે તેમને દાદાજીના દરવારની બધી હકીકત જણાવી ત્યા કેનાક રોગીઓનો રોગ પણ મટી શકે છે ને તેની દકાવારી મે કાઢી હતી તે બધી હકીકત પણ સરિસ્ત જણાવી 'તમે પણ તે મટી ગયેનામાના એક કા ન હો ? માટે તમે જાઓ, તો મ્હાય તમને પ્રત્યુદ્યાથી મટી પણ જાન' એમ તેમને કહ્યું.

ન મટે તો મારું મુસાફરી ખર્ચ

તેમને મને એમ પણ ક્યું કે 'મને જવા આવવાનું લાડ

તુ આપે તો હું નહિ.' પરંતુ માગી પાસે ત્યારે તો તેટલી રક્ત હતી જ નહિ મેં તેમને કહ્યું કે 'જો તમને નહિ મટે તો મારે તમને તેટલી રક્ત, જાન, ગમે તે રીતે પણ આપવી' ત્યાં દાદાજી પામે તેમણે રહેવાનું થના ઘોડાકે જ સમયમા તેમનો રોગ મરી ગયો.

શ્રી ભગવતપ્રસાદનો સર્વત્યાગ

પત્રી તો તેમને નરસારી હરિજન આશ્રમને કામગી પણ થયેનો કે તેમના નામે જે જે કંઈ હોય, પૈસાટકા, સરસામાન, ચાસણો વગેરે જાણુ જે જે કંઈ હોય તે જવાને વહેંચી દેતું ને તેમને નામે કે જ ન રાખતું. પણ શ્રી ઠક્કરમાખને આ હકીકતની જાણ થતા તેમને તેમ થના દીધેલું નહિ તેમનો દીકરો મોટો થાય ત્યારે સઘમા જે રક્ત તેમને નામે હોય તે તેને સુપત્ત કરી દેવી એમ પરીક્ષિતનાનને ભાજનણી કરી હતી આ પત્રીથી તો ઉપગ્રેક્ષા ભગવતપ્રસાદ પછા દાદાજી પામે જ સદાસર્વદા કાળ ગહેતા અને નરન્દ્રા પણ થઈ ગયા હતા.

દાદાજીની ચમત્કારિક શક્તિ

દાદાજી જ્યારે જ્યારે મારે અંગે કંઈ બોનતા ત્યારે કા તો તે લખી લેતા કે કા તો ધ્યાન આપીને બરાબર સાબળતા નડિયાદના ભસાનમા જે પ્રાર્થના હુ કરતો તે પ્રાર્થનાના શબ્દેશબ્દ દાદાજી બોનતા (એક પ્રાર્થનાની તો નોકસ માદ છે) તેમણે લખી રાખેતું મારું એક ભજન હું ત્યાં એક વાર ગયો હતો ત્યારે મને બતાવ્યું પણ હતું. એવી બે પ્રાર્થનાઓ તેમણે મને બતાવી હતી *

પ્રેમભક્તિની જરૂર

આવી તો તેમની અત્યાગીત્વની ને દુરશ્રવણની શક્તિ જાણતી

* તેમની એક (પ્રભુ, શરણ-ચરણમા રાખો રે) તો આપણા માધી આત્રમમા હાનમા અંદાજ નાથ છે ને તે જાણીતી થઈ છે.

જગતી પ્રગટ હતી. પ્રભુકૃપાથી એવા સમર્થ સદ્ગુરુ મળ્યા કે જેની એય, દુઃખ કેવી હોઈ ગયે તે તમારા લોકોની બુદ્ધિમાં પણ આવ્યું મને તો શક્ય લાગતું નથી, કારણ કે સદ્ગુરુ પરત્વેની એવી પ્રેમ-ભક્તિ તેની સપૂર્ણ ટોચ સુધી કેળવાયતી ન હોય, ત્યાં સુધી આવું બધું પ્રત્યક્ષ બનેલું હોવા છતાં તે માયા પરથી વહી જતું હોય છે. મારા જ જીવનના કેટલા બધા પ્રસંગો તમે સ્વજનોએ પ્રત્યક્ષ નીરમેશા છે, જેનો તમારી બુદ્ધિ પણ ઈન્કાર કરી શકે તેવું નથી. તેમ છતાં જીવનવિકાસના હેતુને ઇલાવવાને કાળે જ્ઞાનયુક્ત જે પ્રેમભક્તિ પ્રગટેલી હોવી ઘટે તેવી પ્રગટેલી પ્રેમભક્તિ હું કોઈનામાં જોઈ શકતો નથી. સદ્ગુરુ સાધન છે એ વાત સાચી, પરંતુ પોતાના જીવન-વિકાસની કળાને વિકસાવવાને માટે તે સાધનનો ઉપયોગ કરવાને માટે પણ તેના પર પ્રેમભક્તિ પ્રગટ્યા વિના તે કળાની ગતિ આપણામાં પ્રગટ થતી નથી.

મંડ્યા રહો

તમને બધાને લખી લખીને પણ શું કરવાનું ? અને લખ્યું તો ધણું પણ છે. જ્યાં ધ્યેયમાં જ મંદતા હોય ને ધ્યેયની સાચે-સાચી ઉત્કટ ગરજ પ્રગટેલી ન હોય ત્યાં ઉપાય પણ મંદ જ થવાના. તેમ છતાં મારી તમને પ્રાર્થના છે કે કોઈને કોઈ રીતે કરીને સાધનના અભ્યાસમાં મંડ્યા રહેજો ને તેમાં લાવ પ્રગટે એવું લાન રાખજો.

ભાવનું, જીવનચોક્ક સ્વરૂપ

પ્રભુભાવ જ એવો છે કે એક વખત જો તે આપણા જીવન-આધારમાં કામ કરવા લાગી અથો દરો ને આપણા આધારનો તેજો જો પ્રેમથી કળાને લઈ લીધેલો દરો, તો તે આપણને જીવેને બેસવા પણ નહિ દે, નિરાતિ જાંઘવા નહિ દે. ‘ચાલો ! હા...ચ ! હવે જગ નિરાતિ આરામ લઈએ,’ એમ આપણે કરવા જઈશું, તોપણ તે આપણને તેવી રીતે કરવા દેશે નહિ. એ તો કંઈક કંઈક અણધાર્યા,

અણુક્રાંતિ ઉત્પાત પ્રગટાવશે તે આપણા આધારનો પૂરેપૂરો કમતો ત્યારે લઈ શકે કે, કે ન્યારે આપણે તેનો ત્રેમભક્તિજ્ઞાનપૂર્વક દિવમા દિવથી સપૂર્ણ સ્વીકાર કરી શકેના હોઈએ ત્યારે તેમ જોયું તો તે પછી મુખ્ય મળવાનું તો કયાય દૂર રહ્યું, પરંતુ તેને બદલે નના નરા પ્રયત્ન રજુસ આગમા બુકાવ્યા કરાવશે, એન તો પગલા જ દેશે નહિ. જીવનના સ્વાયેક્ષા બધા મનોરથોનો લાગીને બુકો કરી દેશે સુખના જો સ્વપ્ના સેવ્યા હોય, તે તોડીફાંડી નાખશે જેમા જેમા દિવ, મન ચોખ્યા હોય એટલે કે ન્યા ન્યા રાગમોહાદિક વૃત્તિઓ હશે, તથા ધનદોષતમા, સારા સારા લૂગડાવરેણામા, લોકોમા વાહવાહ કહેવાવવામા, પ્રતિષ્ઠામા, આનંદમા, બીજા પર ગિરજોરી કરવામા — એવી અનેક પ્રકારની વૃત્તિમા આપણા મનાદિકરણને ઝાટકો મરાવી મરાવીને, તેનું તેનું તેને પ્રત્યક્ષ દર્શન કરાવીને તેમાથી મુક્ત કરાવશે જીવદશાના અનેક પ્રકારના મૂંઝાકાનો કરવાની આપણી દષ્ટિમા પૂરું પરિવર્તન પ્રગટાવશે, આપણા પર કોઈએ કરેલી થોડીમણી મદદનો અનેકગણો બદલો અપાવવાની દિશામા આપણને તે પ્રવૃત્તિ કરાવશે સમજણો, આગ્રહો, ટેવો વગેરે વગેરેમાથી, આપણને તેનું તેનું વાસ્તવિકતામયું અસાનમૂંઝાકું દર્શન કરાવી કરાવીને તેનો પૂરો પવટો કરાવશે અનેક પ્રકારની જીવદશાની પરિસ્થિતિઓમાથી મનાદિક કરણને ઉચ્ચ લાવનામા પ્રગટાવી પ્રગટાવીને તેથી જીવદશાવાળા કળણમા ને વનણમા દેખાતી રીતે ફસાયેલા ટોના જતા ને તે તે પછે પાછા મનાદિકરણ ઉચ્ચ લાવનાના પ્રદેશમા પ્રગટેલા હોવાથી તે તે મનાદિકરણના તે તે સ્થૂળ પ્રકારના વર્તનની તે પગની અસર પડવા દેને નહિ. ગમા અણુક્રાંતિની પરિસ્થિતિ, માનેલી વ્યવસ્થાઓ, ગણતરીઓ ને કલ્પનાનો તો લાગીને બુકો જ કરી નખાવમે જીવનને અનેક પ્રકારની તપની ભટ્ટીમા તપા ના કરીને સોનું જેમ ભટ્ટીમાં ગળાઈને શુદ્ધ થાય છે, તેમ જીવનને તાત્પર્યમા તાપની નાખીને સારી પેકે તનાવીને તેને શુદ્ધ કરવાની પ્રક્રિયા તે ચાલુ રખાયા જ

કરશે અને જો પરમકૃપાથી જો આપણા આધારને કૃપાળુમાં લીરો
હશે તો આપણે તે બધું પ્રેમભક્તિપૂર્વક હૃદયના હિમ્મતથી સ્વીકારીને
તેમાં તેમાંથી પસાર થવા કરીશું અને આપણે તે પરમકૃપાળુ
ભગવાનના કે ચેતનના એટલે કે સચ્ચિદાનંદના યંત્ર બની જઈશું.

બનાવસ,

હરિ : ૩૬

તા. ૮-૩-૪૧.

(ગડલ)

દિવે દિલમાંહિ મળવાનો અહા ! આનંદ જુદો છે !
હૃદયમાં શો હૃદય ભગવા તરો આનંદ જુદો છે !
હૃદયને ચાહવા કેરો લલા ! આનંદ નારો છે !
હૃદયને ચાહતાં ચૂહાનાં હૃદય આનંદ ફારે છે.
હૃદયને ચાહતાં ચૂહાનાં હૃદય શો ભાવ જાગે છે !
હૃદયના ભાવમાં તરવા તરો આનંદ નોખો છે.
મદ્ય-અદૈતનું અમૃત હૃદયથી આખનાં સહેજે,
ધરાવો ના હાથ ધાનો વધુ વધુ દિવ સહે છે તે,
હૃદયને ચાહવા કેરો મળેશો ભેખ જુદો છે,
હૃદયને ના અવર પાવા તદ્ય દિલને જ મંખે છે.
ન દિલને દિલ વિના ખીલું કરું અપત્તું નથી મહેજે,
મળું દિલ તો મજા કેવી આદા ! શી બાહ્યાવત તે !
દિવે દિલમાં વળી દિલથી જતાં વળી પ્રેમ જન્મે જે,
હૃદે તે ભાવની ખુશબો અને મસ્તી અગેરી છે.

આવા દિલથી દિલના ભાગનો આનંદ માત્ર ઉલ્લસમાં
... કૃપાળુમાં વિદારથી ... મજા ...

સ્વજનોને પ્રાર્થના

પ્રભુકૃપાથી આ જીવતા સદ્ગુરુ એટલા બધા સમર્થ હતા કે તેઓશ્રીએ ને ધાયું હોત, તો તો આ ગધેડાસંકર તેમના બદલ જૂપાના ઇસારાથી ચેનનામાં પ્રતિષ્ઠા પામી ચક્રમો હોત; પરંતુ તેમણે તેમ ન કયું. તેમણે કૃપા કરીને આ જીવને સાધનાના અનેક પ્રકારના તબક્કાઓમાં પ્રવેશાવી પ્રવેશાવી ઘડવાનું કયું. જે જે સ્થિતિ, સંબોગ, પરિસ્થિતિ એમની કૃપાથી મળ્યાં, તેનો તેનો હલ્લના ઉમળકાથી સ્વીકાર કરી તેને તેને દિલના ભક્તિભર્યા સહકારથી વધાવી વધાવી તેમાં યથાયોગ્ય વર્તી વર્તી તેમના હેતુને કૃપાવવાને પ્રભુ-કૃપાથી જાતભાવે મથવાનું બન્યા કયું, ત્યારે જ આજે જે છું તે છું. તેથી જ તમને બધાને મારી પ્રાર્થના છે કે તમે બધાં જીવનને સ્વીકારીને જે જે કંઈ મળે તેનો સત્કર્મ સ્વીકાર કરી તેને જ્ઞાનભાવે સહકાર આપી જીવનને કૃપાવવાનું જ્ઞાનભાવ પ્રગટાવવાનું કરી કરી, ચેતનાને પ્રગટવા માટેની યોગ્ય ભૂમિકા સરળ કરી આપવાનું ક્યારે કરશો, ત્યારે જ સદ્ગુરુની કૃપા કૃપી શકવાની છે બાકી મિથ્યાગણમાં ખસા રહેવાથી તો દલ વધવાનો છે. આપણે સદ્ગુરુના ભાવને સાનુકળ વર્તવાનું જ્ઞાનભાવ ખલુ રાખવું નથી, સદ્ગુરુની ખાતર સર્વ ભાવે ને સર્વ રીતે પ્રેમ ઉમળકાથી પ્રેમમકિલજ્ઞાનપૂર્વક ન્યોછાવર થઈ જવાનું દિલ પ્રગટેલું નથી, ત્યાં સદ્ગુરુ જે તે બધું કરી દેશે, તેવી આન્યતામાં નયું અજ્ઞાન ને દલ છે, તે નક્કી બાલુશોણ. સદ્ગુરુનું ચેતન આપણા આધારમાં કદીક એવા અલુધાગાં પ્રસંગોએ ઠામ કરતું ચોક્કસપણે અનુભવાય છે, તે હકીકત સાચી છે; જેમકે કાંતાબહેનને 'પ્રેમકુળ'માં ૨૨ દિવસના સતન અખડ ઉમંગરા કરાવવાનું બન્યું હતું. તેવી રીતે બીજા જીવોના જીવનમાં કોઈક ને કોઈક રીતનું તેણું સદ્ગુરુનું વ્યક્તત્વ પ્રગટેલું આપણે જોયેલું છે, પરંતુ તેથી આપણી યોગ્ય લાયકાત પ્રગટ્યા વિના આપણા સમગ્ર આધારને

તે માત્ર આપણા તે પરત્વેના કસા પ્રયત્ન વિના ચેતનમય કરી દેશે એમ માનવું તે મિથ્યા છે.

માટે આટલું તો ખાસ ખ્યાલમાં રાખશો:-

મળેલાં કર્મમાં જે શુભ 'પ્રેમમહિમાજ્ઞાનપૂર્વક' એકાગ્રતા ને કેંદ્રિતતા પૂરેપૂરા સાધી શકે છે, તેવો શુભ જ જ્ઞાનને અનુભવવાને પાત્ર છે. જ્ઞાન કદર્થ મત્રોના ખાલીખાલી માત્ર ઉચ્ચારણથી કે કથાવાર્તાના શ્રવણથી કે ઉપદેશથી મળી શકતું નથી.

પ્રમાદી ને આજસુને જ્ઞાન ચલાવી કરી પણ શક્યતા નથી.

જે શુભને નિર્ણયાત્મક નિશ્ચયમળ પ્રગટેલું નથી નથી તે કદી જ્ઞાન પામી શકતો નથી.

પ્રશ્નોત્તરી

[લેખકના એક સંગ્રહના પ્રશ્નોના જવાબમાં]

ઉત્તર—જયાણ, સિદ્ધપુર આદિ સ્થળે શ્રાદ્ધ સરાવવાનો ને તંત્ર કરીને પિતૃઓને તર્પણ કરવાનો કરો. અર્થ નથી તેથી કંઈ ગત જીવને લાલ થાય નહિ. આવી વિવાજ પડવાનું કારણ એમ બન્યું હોય કે કોઈ પ્રખર પુરુષે કે પુરોહિતે તે તે સ્થળે ગુભ સંકટપ આવા કશાક અંગે પહેલાના કાળમાં કર્યા હોય. ને તેથી તે તે સ્થળે શ્રાદ્ધ સરાવવાનો વિવાજ પડ્યો હોય એ બધું ઘરેડરૂપ હાલ તો બની રહેલું છે

સવાલ:—માઠગી વેળા ‘કોમાં’—જેભાનપણું થઈ જવાની નિયતિ આવી જાય ત્યારે ‘પ્રભુસ્મરણ’ મૃત્યુ સમયે કેવી રીતે રહે? અને કોઈ કે જીવનમાં સાચું સ્મરણ કરવાને કોશિય કરી હોય ને મૃત્યુ ટાણે ‘કોમાં’ આવી જાય તો તેવું શું બધું એજે જાય!

૨૧૪૮

જવાબ:—એજે ના જાય સમગ્ર જીવનની પૂર્ણતા જેવાની રહે છે થોડું ઘણું પણ જે કરાયું હોય તે નકામું ન જાય જિલટપણે કોઈએ જીવનભરમાં પ્રભુસ્મરણ રુદ્ધ ન કર્યું હોય ને મૃત્યુ ટાણે જિડતો વિચાર કે ખ્યાલ તેવો આવી જાય (સ્મરણનો)—જોકે તેમ થવું શક્ય નથી—તો તેથી કરીને કંઈ તેની ચતુર્ગતિ જ થાય તેવું કશું ના હોઈ શકે. હા, જો જે ત્રણ દિન સતત એવું સ્મરણ થયું હોય કે રહ્યું હોય તો અવશ્ય લાલ થાય.

સવાલ:-નારદ તો મુક્ત મુરુપ હતા છતાં તેઓ મોહ પામીને કોઈ એક સ્ત્રી પાછળ મોહવશ થયા હતા તથા ખુદ બ્રહ્મા તેમની પુત્રી પાછળ મોહવશ થયેલા, એ બધું ખરું હોઈ શકે ખરું ?

જવાબ:-ના ! ન હોઈ શકે. એ બધું તો દંતકથાઓ હોઈ શકાય, 'વાતો' કહી શકાય. મુક્તને-સાચા મુક્તને-મોહવશ થવાપણું રહેતું નથી. આવી બધી ઉક્તિઓ લોકોને કામ, ક્રોધ આદિની ગંભીરતા ને ગહનતા ઠસાવવા માટે વેપાળી કાઢી હોય તેમ બને.

સવાલ:-પહેલાંના સમયમાં પુત્રને માટે યજ્ઞાદિકરાવાતાં. કા. ત. દશરથ સમયે શ્રીરામ સાથે પિતારૂપે યોગ આપા પ્રસાદી કરીને મેળવેલો, એવું સાઓમાં આવે છે; ને વરસાદ આદિ માટે પણ યજ્ઞ કરાવાતા. તો શું એવા યજ્ઞ એવું ઇષ્ટ દુઃખ આપી શકે ખરા ? હાલ જે યજ્ઞ થાય છે તે ઇષ્ટ છે ખરું ?

જવાબ:-મૂળ તો યજ્ઞ કરનાર અને કરાવનાર-યાજક (યજ્ઞ કર્મ ચલાવનાર) અને યજ્ઞમાનની ભાવના ઉપર ને મુખ્યત્વે તો યાજકની પવિત્રતા, તેના મુળ સંકલ્પબળની શક્તિ, ઉપર તે બધું અવર્તમે છે. એવા સંકલ્પબળથી ઇષ્ટપ્રાપ્તિ શક્ય છે. પરંતુ હાલમાં જે યજ્ઞ બ્રાહ્મણો કરે છે તેમાં યાજકની એવી સંકલ્પશક્તિ હોતી નથી કે ઇષ્ટપ્રાપ્તિ થાય. 'આપ ગયા ને તીર્થોત્સવ' જેવી હાલની તો સ્થિતિ ગણાય.

વળી યજ્ઞમાં ધી, ધન, ધાન્ય આદિની આહુતિઓ પહેલાં અપાતી. આજે પણ અપાય છે. પહેલાંના કાળમાં તેવાં દ્ર-યોની ઓળો જીડતી હશે તેથી તે તે કાળે તેવું થોડું હોય. હાલના વિપમકાળમાં તેવું અસ્થાને પણ હોય.

યજ્ઞનો અર્થ પણ કાળે કાળે બદલાતો રહે છે. એક કાળે યજ્ઞનો અર્થ જે હોય, તે જ અર્થ તે કાળ બદલાતાં અને નવો કાળ શરૂ થતાં ન પણ હોઈ શકે દરેક કાળનું લક્ષણ અને તેનું મહત્ત્વ જુદા જુદા પ્રકારનું હોય છે; અને તે કાળ પૂરતો તેનો હેતુ પણ જુદો જુદો હોય છે. યજ્ઞના સ્થૂળ, સૂક્ષ્મ અને કારણ એમ જુદા જુદા ઉત્તરોત્તર અર્થ હોય છે. અસલના કાળમાં જે યજ્ઞ થતા, તે તો ભાવનાને આકાર પમાડવાને કાળે એક સાધનરૂપે થતા એટલે કે યજ્ઞ તો માત્ર માધ્યમ *maetvāpam* ગણાય. યજ્ઞનું સાચું સ્વરૂપ તો આપણા જીવજ્ઞાનાં મનાદિ કરણોની નિમ્નગામી સંજ્ઞ પ્રકારની વૃત્તિઓને પ્રેમભક્તિભાવે તેના હેતુનાં જ્ઞાન-જ્ઞાન સાથે શ્રીભગવાનના ચરણકમળે સળંગ આહુતિ આપી આપીને હોમ્યા કરવી—સમર્પણ કયાં કરવી—એ છે. અને તેવા પ્રકારનો યજ્ઞ આપણે કાળે ઈષ્ટ અને શ્રેયસ્કર છે. જે કાળમાં યજ્ઞના ભાવનો ઋષિમુનિનાં દિલમાં પ્રાદુર્ભાવ થયો તે કાળની પરિસ્થિતિ, સંજ્ઞેગ તે કાળે જેમ હતાં તે પ્રમાણે તે ઘટાવાયું ને તે પછી તેનું એક શાસ્ત્ર સર્જાયું. જીવપ્રકારની રાગમોહાદિક વૃત્તિઓને સંતોષવાને પણ જે અનેક પ્રકારના યજ્ઞો થતા તેવા યજ્ઞોનું સ્થાન જીવનવિકાસની

લાવનાને કાજે સાતુકળ નથી. ને તેવા યજ્ઞોતું મહત્ત્વ તે દિવિએ કશું નથી.

સવાલ:-મુક્તને ફરી જન્મ લેવાનું ચતાં જન્મથી જ તે મુક્ત અવતરે કે તેને નવા જન્મમાં સાધના કરવી પડે ?

જવાબ:-તે પછીના નવા જન્મમાં પણ નામની યોડીશી પણ સાધના કરવી પડે ખરી. પરંતુ તે નામ પૂરતી, નિમિત્ત પૂરતી પણ હોય. તેને બહુ વાર ના લાજે. જો, ચાર, પાંચ વર્ષમાં પણ પત્તો ખાઈ જાય. માનવોને દાખલા રૂપ થવા પણ યોડીક સાધના કરવાની આવે. છતાં તે અંગેના સખ્ત ચોક્કાજડિત નિયમો ન હોઈ શકે. વળી તેમની બાધ્યાવસ્થામાં અને ક્રિયાસવસ્થામાં તેમના જીવનના મુક્ત-પદ્ધાનાં ચિદ્ગુણે મવિશેષતાની અમુક અમુક ઘટનાઓ પણ બનવા સંભવ રહે છે. બાધ્યજીવનમાં મુક્ત આત્માને ખોતાની તેવી મુક્ત હોવાની પ્રતીતિ નથી પણ હોતી. બાધ્ય-વયમાં મુક્ત આત્માના અમલકારિક લક્ષણની જલક કે છલક કદીક કદીક વર્તાતી પણ હોય છે. આગળપાછળનાં તેની માહિતી નથી પણ રહેતી.

સવાલ:-તમારો આક્ષાત્કાર ગીતાના ‘પુરુષોત્તમ’નો આક્ષાત્કાર અગે કે ? અને જો તેમ હોય તો સગુણ અને નિર્ગુણ બન્નેનો આક્ષાત્કાર એટલે દેવ અને અદેવ તથા પરમ અદેવનો પણ થયો એમ ગણી શકાય ?

જવાબ:-હા. ગણી શકાય ખરું.

સવાલ:-સગુણ પ્રદાના આક્ષાત્કારમાં તમેને શું થયેલું ?

જવાબ:-કૃષ્ણ એ ત્રણ વાર જણાયા હતા. દર્શન થયાં હતાં. તે કૃષ્ણ સુરલીધારી ને એવી રીતના નહિ, તેમ આ પાર્થિવ શરીરનાં તત્ત્વોના પણ નહિ. છતાં પરમ સૌંદર્યથી છલોછલ ભરપૂર અને અપાર તેજના અંબારથી ભરેલા સદેહી કૃષ્ણનાં દર્શન તે હતાં. બધું સૌંદર્યમય તે હતું. સૌંદર્ય જ સૌંદર્ય. અવર્ણનીય તે દર્શન હતું.

તે સ્વરૂપ એટલું ને એવું તો મનોહર ને હૃદય-આકર્ષક હતું કે જેના આકર્ષણની તોલે ખીલ કશાની પણ કલ્પના આવવી શક્ય નથી તે મુલાયમ, આરપારદર્શક, સ્ફટિક જેવું ખુલ્લું, નીલવર્ણરંગી, જીવંત દર્શન હતું. દર્શન સ્થિર નહોતું, રમતું, હાલતું, આલતું, પળમાં પામે આવતું ને પળમાં થોડેક દૂર પહોં જતું લાગતું, તો વળી પળમાં શરીરની અંદર પણ પેસી જતું અનુભવાતું, ને તે આધારના જુદા જુદાં મનાદિ કર્મોને સ્પર્શતું ને ત્યાં કંઈક સૂક્ષ્મ પ્રક્રિયા કરતું હોય એવું લાગ્યા કરતું હતું. ક્યાંક ક્યાંય તો તે અદર પ્રવેશી તેનું તેનું સમસ્કામ કરતું પણ અનુભવાતું. બ્રહ્મને બ્રહ્મરૂપના ભાગમાં પોતાને પ્રસ્થાપિત કરતું ને હૃદયમાં ખિરાજેલું પણ અનુભવાતું હતું. સમગ્ર આધાર તપ્તવર્ણી ને પૂર્ણપ્રકાશથી આલોકિત થયેલો જણાતો હતો. પોતે પોતાને પણ અનુભવી શકાય એવી ભૂમિકા પણ અનુભવાતી હતી, તો કોઈક પગેમાં તેનો વિસ્તાર પણ અનુભવાતો હતો. તે શ્રીકૃષ્ણનું અલીકિક દર્શન એટલું તો અદ્ભુત, રોમોચક, મુગ્ધ, સ્નિગ્ધ, ઠોમળ

હતું કે ન પૂછો વાત ! સમગ્ર શરીર તો વજન વગરનું બની ગયેલું હોય એવું લાગતું હતું ને અદર અદર જ હોય તેવું પણ લાગતું. તેની અસર ચિરસ્થાયી મમથ આધારમાં ને તેનાં કર્ણોમાં રહ્યા કરેલી અનુભવાયા કરેલી છે ને એની અસર તે પછીથી ચિરસ્થાયી એની કૃપાથી નીવડેલી છે.

આ અનુભવ પછીથી સૂક્ષ્મ, સૂક્ષ્મતર, ને સૂક્ષ્મતમ ને દિવ્ય પ્રદેશોનાં વિદ્વે નવાતાં પ્રગટેલાં એવું કશું નથી. તેવું બધું તો થયા કરેલું હતું, પણ તે દિવ્ય કૃપાની મહત્ત્વથી તેમનું તેમનું નિવારણ થઈ શક્યું હતું.

આવાં તેનાં કૃપામય મંગળ દર્શન-અનુભવ પછીથી આધારના કેન્દ્રમાં કોઈક અવર્ણનીય પલટો આવી ગયેલો અનુભવાતો હતો ને પછી તે કાયમ જ રહ્યો. ઉત્તરોત્તર ભવંતપણે વધારે પ્રકાશિત, જ્વલંત પ્રગટતો રહ્યા કર્યો હતો.

એવાં પરમ દર્શનની પ્રાપ્તિ પછીથી તેનું મુગ્ધ અને આદ્ભુતકારક પરમ ચૈતન્યથી વિદ્યસત્ત્વ હૃદયંગમ આકર્ષણ એટલું બધું તો સર્જાવ અને ચૈતનાત્મકપણે જીવનમાં પ્રગટે છે કે જેનું સાતત્ય કદી પછી તૂટી શકતું નથી. તેવા આકર્ષણને ભાવ ઉત્તરોત્તર એટલો બધો તો ગાઢ પ્રગટવા કરે છે કે આપણે તેનાથી કરીને ભાવની સહજ અવસ્થામાં પ્રગટી જતા હોઈએ છીએ. એવો ભાવ જે પહેલાં દર્શનની સર્જન અવસ્થામાં જે એકમાં એકાગ્ર અને કેન્દ્રિત હતો, તે ભાવ તેની એકાગ્રતા અને કેન્દ્રિતતાની સંપૂર્ણ ટોચે પહોંચે છે, તે ગાઢ તે જ ભાવને વિસ્તારની પાંખો પ્રગટે છે. તેવા ભાવ પછીથી તો કોઈક

સુંદર રમણીય દશ્ય, કુદરતનું નૈસર્ગિક સૌંદર્ય, ટોચક નદીનું ખળખળ વહેતું દશ્ય, નવપદ્મલલિત થતું વૃક્ષ, સુંદર આરોગ્ય-પૂર્ણ બાળકનું દશ્ય કે એવું સ્થૂળ રૂપનું દશ્ય, કોઈ ભાવનાત્મક વિચારનું વ્યક્તત્વ કે એવું ટોચક ભાવાત્મક લજન-આવા આવા પ્રકારનું નિમિત્ત પ્રગટતાં તેવો ભાવ તેવા તેવા દર્શનથી કરી ઉત્કટપણે જેને પ્રગટે છે એવા-જીવાત્માને આપમેળે ભાવ-સમાધિ પ્રગટી જતી હોય છે અને તેનાથી તે ધન્ય બનતો હોય છે. તેની અસર પણ તેને લાંબા ગાળા સુધી દિવસના કર્મવહેવારમાં અને રોજિંદા વર્તનમાં પણ જીવંત ચેતનાત્મકપણે રહ્યા કરે છે.

શ્રવાલ:-સગુણ બ્રહ્મની પ્રાપ્તિમાં બીજી એટલે નિર્ગુણ બ્રહ્મની પ્રાપ્તિ આવી જાય ખરી ?

જવાબ:-ના. સગુણ બ્રહ્મની પ્રાપ્તિમાં નિર્ગુણ બ્રહ્મની પ્રાપ્તિનો સમાવેશ થઈ જ જાય તેમ નથી. તેમ જ નિર્ગુણ બ્રહ્મની પ્રાપ્તિમાં સગુણ બ્રહ્મની પ્રાપ્તિ આવી જ જાય તેમ પણ નથી. બન્ને જુદું જુદું છે. બન્નેનો સાક્ષાત્કાર અલગ અલગ થવો રહે છે. પણ ગમે તે એક પ્રકારના સાક્ષાત્કારથી મુક્તિ મેળવી શકાય ખરી. બન્નેની પ્રાપ્તિ વધુ મારું ગણાય.

સગુણ સાક્ષાત્કાર—દર્શન અને સાક્ષાત્કાર વચ્ચે ભેદ છે તે સમજવા જેવું છે—યાને દૈતનો સાક્ષાત્કાર તથા નિર્ગુણ યાને અદૈતનો સાક્ષાત્કાર તે બેમાંથી એક, બીજાથી વઢિયાનો છે તેમ ન કહી શકાય. ગમે તે સાક્ષાત્કાર જેને

થયો હોય તે મુક્ત થઈ શકે છે. જન્મે પ્રકારના સાક્ષાત્કાર થવા પણ શક્ય છે. નરસિંહ મહેતા આદિ લક્ષ્મીને અને પ્રકારના સાક્ષાત્કારો થયેલા એમ કહી શકાય.

જન્મે પ્રકારનો સાક્ષાત્કાર થાય જ તેવો કયો નિશ્ચિત નિયમ નથી. કોઈકને નિર્ગુણનો અનુભવ પહેલો થાય અને મગુણનો ના પણ થાય, આ પછીથી પણ થાય. કોઈકને મગુણનો અનુભવ પહેલો થાય અને નિર્ગુણનો ન પણ થાય. આમ હોવા છતાં જન્મે પ્રકારના અનુભવની કક્ષા એક-બીજાથી ચઢતી કે ઊતરતી છે તેવું કશું નથી.

ખરે મગુણનો સાક્ષાત્કાર એટલે પોતાના આધારમાં યેતનની શુણ્ણશક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ થવો તે.

અવાહ — તમારો અદૈતનો-નિરાકારનો-નિર્ગુણનો સાક્ષાત્કાર ડ્યારે અને કેવી રીતે થયેલો ? અને તે થયા બાદ તુર્ત જ મુક્ત દશા શરૂ થયેલી કે થોડો સમય વચ્ચે વહી ગયેલો ? થોડો કાળ વહી જાય ખરો ?

જવાબ — ૧૬૩૬ના માર્ચમાં રામનવમીની રાત્રે કારીમા અદૈતના સાક્ષાત્કારનો અનુભવ થયેલો. ત્યારે અનેક-કોટિ સૂર્યનો પ્રકાશ આશુબાજુ પથરાઈ જઈને શરીરમાં પણ પ્રવેશ્યો. ત્યારે મહાઅમાધમાં ઊતરી જવાનું બનેલું. સમાધિમાંથી જાગતાં જોયું તો શરીરનો શુદ્ધ ભાગ અને તેની આશુબાજુનો ભાગ પણ જળી ગયેલો, જેની દવા અનારસ યુનિવર્સિટીના આયુર્વેદિક કોલેજના ડીન શ્રી. પાંડક આલેખની કરાવેલી.

તે અનુભવની વેળાથી, ત્યારથી જ મુક્તદશાની શરૂઆત થઈ ચૂકી. 'I am Omnipresent' 'હું સર્વત્ર વિદ્યમાન છું,' એવી ચેતનાત્મક ભાવનાનો સર્વ પ્રકારે વિકાસ અવર્તમાન હતો ને છે.

તે કાળે જે અનુભવ થયો તે પણ એક સમુદાયનો અનુભવ હતો. પરંતુ તેમાંથી તાત્કાલિક હનુમાન કૃદકે માત્રીને અથવા તો હનુમાન કૃદકાથી તેમાંથી નિર્ગુણના અનુભવમાં પ્રવેશવાનું બન્યું. તે અનુભવનું પોતાના આધારમાં સંપૂર્ણ પ્રતિબિંબિત થઈ જવાપણું બનીને તેમાં સંપૂર્ણ કેન્દ્રિતતા જીવંતપણે પ્રગટીને તે પછી તેના ભાવનો વિસ્તાર થયા કરતો અનુભવમાં પ્રગટવા ક્યો. તેમાં તે ભાવરૂપે હતો તેમ પણ ન કહી શકાય. જેમાં તેમાં તે એકરૂપ પ્રવર્તતો અનુભવાય અને તેમ છતાં પાછો પોતે તે તે જગ્યામાં હોવા છતાં નોખો પણ હોય અને એકરૂપ પણ હોય. એવું સતત અનુભવાયા જતું. તાદાત્મ્યનો ચેતનનો શુદ્ધ ધર્મ તે પછીથી જીવનમાં પ્રગટવા માંડ્યો એમ જરૂર કહી શકાય. માતાને જાણક પરત્વે જે તાદાત્મ્ય વૃત્તિ હોય છે તે તો પ્રકૃતિવશાત્ હોય છે અને તે પણ તેમાં સળંગ એક-ધાતું તાદાત્મ્ય હોતું નથી. જાણરને હુમાયુનો દાખલો એ પણ એક જીવ પ્રકારની તેના પરત્વેની ઉત્કટમાં ઉત્કટ લાગણીનો પ્રાદુર્ભાવ ગણી શકાય ને તેવું તો એકાદ વાર બની જાય. જ્યારે ચેતનના શુદ્ધધર્મમાં તે તે જીવું પ્રકૃતિવશાત્ બનતું હોતું નથી. અને તેવી ચેતનાત્મક તદાત્મતા સળંગ એક-

ધારી પ્રગટેલી રહે છે. અને તેવી અજાણ એકધારી તદા-
ત્મના હૃદયે મારે તે ને તે સ્થિતિમાં જીવંત પ્રગટ્યા
જ કરે એવું પણ હોતું નથી. ચેતનના તેવા અનુભવ પછીથી
કોઈકનામાં તે અમુક દાળ મુઠી પ્રવર્ત્યા કરે અને
કોઈકને તે પછી તેવું ન પણ બને. કોઈ ને તો વળી તેના
આધારના રોમેરોમમાંથી પસાર થઈને અદૃશ્ય પણ થઈ
જાય. જેવું શરીર ચેતનના આધારને મારે તેના બાવળી
યથાયોગ્યતાના પ્રમાણમાં સંપૂર્ણપણે યોગ્યતાવાળું વિકસેલું
ન હોય તો તેવાને કદાચ વધુ સમય તેવું બને ખરું.

સવાલ:-ભક્તિના કૃષ્ણમાં અને જ્ઞાનના કૃષ્ણમાં એ જ
પ્રકારની મુક્તિના પરિણામમાં શો ફેર ?

જવાબ:-જ્ઞાનમુક્તિમાં માત્ર આશાસ્કાર થાય, ભાવ-
વાનું થાય. સાક્ષીવત્ રહેવાનું થાય. જ્યારે ભક્તિના
નાશાન્કાગ્ના પરિણામે ઉપરનું થાય, તે ઉપરાંત તેના
ઉપભોગ કંઈવાનું સામર્થ્ય પણ પ્રાપ્ત થાય છે. જેમાં જ્ઞાન
અને ઉપભોગનું સામર્થ્ય એ બંનેનો ગમાવેગ થાય છે.
તે આવે નાથે તે સાક્ષી, અનુભંતા, બર્ના ને પ્રભુ પણ હોય
છે ને તે તેમ જાતપણે ચેતનના બાવળી તે તે બધું એક
નાથે તેનામાં પ્રવર્તતું હોય છે.

સવાલ:-એક મુદ્ગાત્મા બીજા મુદ્ગાત્માને પ્રથમ
જિજ્ઞેસુ તરત પિછ ની શકે ખરો ?

જવાબ:-ના. કારણ મુદ્ગાને તેવી પિઝાવવાની જરૂર
નથી રહેતી. તેવી તેને હિંમત દૃઢતાની નથી તે તેનું
કાર્ય નથી.

સવાલ:-સમાધિમાં જઈને લાણી શકે ?

જવાબ:-તે માટે સમાધિમાં તે જાય જ શા માટે ? અને મુક્તને સમાધિમાં જવાપણું પણ નથી. તેને તો સહજ સમાધિ પ્રવર્તતી હોય છે. પણ મુક્ત થવા પહેલાં એવી એક કક્ષા આવે છે કે જ્યારે તેવો ઉચ્ચ ઠોાટિનો સાધક ધીમ માનવીનું આંતરસત્ત્વ આરપાર નિહાળી શકે છે. એ રીતે મુક્ત પણ કરી શકે; પરંતુ મુક્ત તેવું કરવાની કદી અટપટમાં પડતો હોતો નથી.

સવાલ:-શિવલિંગના પ્રતીકનો શો અર્થ ?

જવાબ:-શિવલિંગનું પ્રતીક માનવની ઊર્ધ્વમુખી પુરુષની ચેતનાનું પ્રતીક છે. તેણે સતત ઊર્ધ્વવિકાસ સાધ્યે જવાનો છે. અને શિવલિંગની આબુગાબુના ફરતા ગોળ વર્તુલના પ્રતીકનો અર્થ પ્રકૃતિની તે મર્યાદા છે. તે મર્યાદા-માંથી પુરુષ ચેતનાએ ઊર્ધ્વગતિ કયે જવાની છે. આગળ પોકિયો જે હોય છે તે મદમસ્ત પ્રાણશક્તિ અને વૃત્તિઓનું પ્રતીક છે. તેને કાબૂમાં લઈને તેનું મુખ ફેરવી નાંખીને બીજી દિશાએ સામે જે કાચબો હોય છે તેના જેવા થવાનું છે. તે બધી વૃત્તિઓને વશ કરીને અંદર સકેલી લેવાની છે. આપણા ઋષિમુનિઓ પ્રતીકો દ્વારા અનુભવો વ્યક્ત કરતા હતા.

સવાલ:-ઝેર લેવાથી જે મૃત્યુ થાય તે ટાણે બેબાન થઈ જવાનું બને ખરું ? કે ઝેરની અસર ધીમે ધીમે વધતી

હોઈ જાત્રિ અંત લગી રહે ? ને ભગવાનનું નામ લઈ શકાય ?

જવાબ:-સંપૂર્ણ જોલાન થઈ જવાનું બને. સાધારણ જીવથી નામ-સ્મરણ ન લઈ શકાય.

સવાલ:-મુક્તને સાપ કે જોવું કંઈ કરતે તો શારીરિક હાનિ, મૃત્યુ જેવું થાય ખરું ? તેની અહિંસાની શુભ અસર ન પડે ?

જવાબ:-મૃત્યુ થાય. તે પોતે અહિંસક હોવાથી તેને અસર ના થાય તેવું ના બને, ને મુક્ત તેથી અસરમાંથી બચવાને પ્રભુને પ્રાર્થે પણ નહિ.

સવાલ:-બધી સાધનાઓનો ને સાધનનો હેતુ મનની અંતિમ નીરવના પ્રાપ્ત કરવી જોવો ગણી શકાય ?

જવાબ:-હા બધી સાધનાનો તેટલો જ માત્ર હેતુ છે તેવું પણ નથી. તેનાથી કયાંય કયાંય પાર જવાનું છે.

સવાલ:-મહાસમાધિનો ખરો અર્થ શો હોઈ શકે ?

જવાબ:-મહાસમાધિ જોટલે કે જે સમાધિથી પ્રાણ-જ્ઞાન અદ્વતનો સાક્ષાત્કાર થાય તેને ખરી રીતે તો મહા-સમાધિ કહી શકાય. પણ હાલ તો અનેક જુદા જુદા અર્થોમાં સૌ કોઈ પોતપોતાની રીતે તે ચબ્દનો ઉપયોગ કરે છે.

સવાલ:-જડ, દાણવન સમાધિ અને ભાવ-સમાધિ

જવાબ:-કાલ્પવત સમાધિમાં શ્વાસોચ્છવાસ બંધ થઈ જાય. નાડી પણ ના ચાલે. બહિર્ભાન ચાલી જાય, હૃદય કામ ન કરતું હોય; શરીરમાંની નર્વસ સીસ્ટમ (જ્ઞાનગતિ યંત્ર) કામ ન કરતી હોય એવું ત્યારે નથી હોતું. તે જમત હોવા છતાં સુપુષ્ટ જેવી બનેલી હોય. અલબત્ત નાડીના થડકારા ઘટે ખરા અને તે ઘટે ને તે શૂન્ય સુધી પણ પહોંચે ને એમ અભ્યાસ થતાં થતાં ને તે સહજ બની જતાં એને પછી સહજ સમાધિનો ભાવ પ્રગટે ત્યારે તો નાડી વગેરે યથાવત્ હોઈ શકે.

સવાલ:-સમાધિ દશા પ્રાપ્ત થવા સારુ મનની સરળતા આવશ્યક ખરી ?

જવાબ:-હા.

સવાલ:-મુક્તને જપ અજપાજપ થયે જતા હશે ખરા ?

જવાબ:-ના. મુક્તને જપની પછી જરૂર નથી રહેતી હોતી. આપોઆપ છૂટી જાય છે. પરંતુ તે પહેલાં જે સાધન હતું તે કાર્ય હવે પલ્લુ એટલે તે એને વળગી રહેતું નથી. બાકી એ તો સદાય ભાવનાથી ભાવનામાં જ પ્રવર્તેલો હોય છે.

સવાલ:-તો તમે ઘણી વાર હાથનો અંગૂઠો ગોળ-ગોળ કેમ ફેરવતા હો છો ?

જવાબ:-બીજાઓને યાદ દેવડાવવા, દાખલો બેસાડવા.

સવાલ:-સાધનાની આગલી કક્ષામાં અજપાજપ ત્યારે

થતા હશે ત્યારે તે કાનને આંતરિકપણે સ્પષ્ટ અંલજાતા હોય ખરા ?

જવાબ:-હા, તદ્દન સ્પષ્ટપણે.

સવાલ:-તમોને અજ્ઞાનપ ક્યારથી શરૂ થયેલા ?

જવાબ:-સર્પદંશ પછીથી એટલે કે ઘણુંખડું ૧૯૨૮ પછીથી.

સવાલ:-મનની નીરવતા ક્યારે પ્રથમ પ્રાપ્ત થઈ ?

જવાબ:-૧૯૩૦ આસપાસમાં.

સવાલ:-તે વેળા નિદ્રા કેટલી આવતી ?

જવાબ:-નહિ જેવી; જૂજવત્ લગભગ નહિ જેવી. આખી રાત ને રાત ભગ્નત દશામાં રહેવાનું થતાં વર્ષોનાં વર્ષો તેવાં પસાર થયાં છે ને દિવસે તો ૧૨-૧૨ કલાક ગૂજરાત હરિજન સેવક સંઘની ઓફિસનું કામ કરતો જ હતો.

સવાલ:-તો શરીર કેમ ટકી શકે ? કુદરતી હાજતો ઉપર તેની ખીછ કંઈ હાનિકારક અસર નહિ થયેલી ?

જવાબ:-ભાવનાના પ્રાબલ્યને લઈને તેમ આપોઆપ થતું હોય છે. તેથી શરીરને કે તેના બીજા આંતરિક ભાગોને કશી ઈજા થતી નથી.

સવાલ:-બૂખ તરમ ઉપર કાળૂ મેળવ્યા વિના મુશ્કિ ના જ હોય ને !

જવાબ:-ના હોય. બૂખ, તરસ, શીત, ઈચ્છા આદિ ઉપર પૂર્ણ કાળૂ આવી ગયા પછી મુશ્કિ દશા શરૂ થાય.

ભાવનાના બેશને લઈને તે બધું શક્ય જની શકે છે. મન, પ્રાણ અને શરીરની સકળ માગણીઓ શાંત ત્યારે થઈ જાય છે ને તે ચર્વ ઉપર કાળૂ ચઢી પડ્યાનો આવે છે.

સવાલ—તામસિક મનવાળાનું મન ઝાઝા વિચારો નથી કરતું હોતું. તો તેવી સ્થિતિ મનની પૂર્ણ નીરવતા મેળવવામાં રાજસિક મનવાળા કરતાં વધુ મદદરૂપ થાય ખરી ? કે તમસમાંથી રજસ સ્થિતિમાં આવ્યા બાદ તેમાંથી પસાર થયા બાદ જ સત્ત્વમાં પહોંચી નીરવ થવાનું હશે ?

જવાબ—તામસિક મનવાળાને ઝાઝા વિચારો ન ઝિકતા હોવાને કારણે જ તેને નીરવ થવામાં તે સ્થિતિ સહાયરૂપ ન થાય. રજસમાં પ્રવેશીને તે બાદ જ તેને પણ નીરવ થવું પડે છે.

જેની પ્રકૃતિ અને સ્વભાવમાં તમસ ગુણ પ્રાધાન્યપમે પ્રવર્તે છે, તેનાથી સાધના પરત્વેનો પુરુષાર્થ થયું ઝાઝો થઈ શકે નહિ—થઈ શકતો નથી. પરંતુ જવાળામુખીના જેની ધગધગતી બિધ્વંચામી જિજ્ઞાસા કે વગન્ના મગટે છે, ત્યારે તેવી તમન્ના જ તમોગુણને રજસમાં પ્રગટાવી શકે છે. એવી ઉત્કટમાં ઉત્કટ તીવ્રતમ જિજ્ઞાસાના ભાવમાં તમોગુણ ટકી શકતો નથી. ત્યારે આપમેળે રજોગુણ પ્રવર્તે છે. તે વેળાએ રજોગુણનો સ્વભાવ એટલે કે ધાંધલિયાપણું, ધમાલ વગેરે પણ તેમાં હોતાં નથી. એકધારાં ગનિરીતના, ઉત્સાહ વગેરે વગેરે તેનામાં પ્રગટેલાં રહે છે. જેને જીવનવિકાસના માર્ગે ગતિ કરવાની છે, તેવા જીવને મૂળમાં તેના પરત્વેની

ધગધગતી તમત્રા પ્રગટેલી હોવી જોઈશે અને એવી તમત્રાના સ્વભાવમાં બેડાડુપણું કદી સંભવી શકતું નથી.

સવાલ:-અંતરનાદ જે સંભળાતો હશે, તે અનાહત નાદ કાનમાં જે ડેટલાકને સંભળાય છે તેની જેમ સ્પષ્ટ કાનને સંભળાઈ શકે તેમ તે અંતરનાદ ઊઠતો હશે ?

જવાબ:-હા ! જેમ એક વ્યક્તિ બીજાને મુખેથી આદેશ દેતી હોય તેમ સ્પષ્ટ અવાજ હૃદયમાં અંતરમાં ઊઠે-સંભળાય. પણ આવો અંતરનાદ ખૂબ આગળ વધેલી દક્ષાના સાધકને સંભવે છે.

સવાલ:-મુક્ત આત્માને આવો અંતરનાદ ઊઠતો હશે ? ને તે આધારે તેનાં કાર્યો કરાયે જતાં હશે ?

જવાબ:-ના ! તેને અંતરનાદ ઊઠવાનો સવાલ જ રહેતો નથી. અંતરનાદ તો સાધનાની અમુક ઉચ્ચ કક્ષાઓ વટાવ્યા પછીથી પ્રગટતો હોય છે. તેવી વેળાએ તેને પ્રેરણાઓ ઊઠતી હોય છે. પ્રેરણામાં અવાજ નથી હોતો, જ્યારે પ્રેરણામાં અંતરનાદનો પણ સમાવેશ થઈ શકે અને આપો-આપ પોતાને અમુક અમુક કરવાનું છે અને અમુક રીતે કરવાનું છે એવી રીતે અંતરમાં અંતરની સમજણ પ્રગટતી હોય છે. તે પણ એક પ્રકારનો અંતરનાદ છે. એવી રીતે વ્યક્ત યવાપણામાં ઠોઈ વિચારની પરંપરા પ્રગટતી નથી. અથવા તો સફળ કર્મનો સંપૂર્ણ અનારંભ હોય છે અને તેમ છતાં અંતરનાદથી તેવું કરવાનું સૂઝે, જ્યારે મુદ્દિને તો સદૃજ અવસ્થા હોય છે. અંતરનાદ તો અમુક સમયના

ગાળે ગાળે પ્રગટતો હોય તેમાં એકધારાપણાનું માત્ર ત્ય હોતું નથી અને તે સહજ અવસ્થા હોતી નથી.

રાવાલ-નવીન જન્મ પામનાર બાળકની નામવિધિ ૬ માસ બાદ પાડવાનું શા માટે સૂચવાય છે ?

જવાબ-બાળક પ્રતિ આસક્તિ એટલે કાળ તેનાં માળાપની અને બીજાંની ઓછી ચોટે એ હેતુ હોઈ શકે.

મથાલ-તોતાપુરી નાગા બાવાએ, જેમણે રામકૃષ્ણને અદ્વૈતનો સાક્ષાત્કાર કરાવી આપવામા સહાય કરેલી ને જેઓ ૭૭૦ નાગા બાવાઓના મહંત હતા ને બ્રહ્મજ્ઞાની હતા, તેઓ પોતાના ૬ મંત્રી અડીને દેવતા લેવા સારુ એક લેવા પર ખૂબ ક્રોધ કરીને લયાને ચીપિયો મારવા છોડેલા તો આવા બ્રહ્મજ્ઞાનીને ક્રોધ કેવો ? ને તે વળી આવા કુલક કારણસર ?

જવાબ-એ ક્રોધ સપાટી પરનો હોય છે અંતરમાં તેવાઓ તેવી વેળા ખૂબ શાત હોય છે, જરાકે કુપ્પતા નથી હોતી. વળી કર્મકાંડીને, પછી તે મુક્ત હોય તોપણ, એવી આલસછેટનો વિરોધ હોઈ શકે છે એવા વિરોધના કારણે તેનામા બ્રહ્મજ્ઞાન નથી તેમ ના કહી શકાય. એવી આલસછેટ એ તો એના સ્વભાવનું માત્ર એક લક્ષણ છે અને બીજા કોઈ એવા પ્રકારના સંજોગોમા જેમ સાપ પોતાની કાગળી ઉતારી નાખે છે તેમ તે આલસછેટને સંપૂર્ણપણે ખર્જેરી નાખી પણ શકે છે કર્મકાંડના એક-ધારા અભ્યાસમા જેનું જીવન વીતેલું છે તેવા આત્મા-

તેના કર્મકાંડના અભ્યાસના પગિલામે તે પત્તવેના અભ્યાસને
જીવતો રાખ્યા કરે છે અને તેને મન તે કર્મકાંડ એક
કુટલક માત્ર આચાર નથી હોતો, તેને તે પવિત્રમા પવિત્ર
ગણે છે અને ગમે તેને તે સ્પર્શતો પણ હોતો નથી.
કેટલાક પ્રકારની સાધનામા બાહ્યશુદ્ધિ અને શૌચાદિ વિષયોનું
બહુ જ કડકપણે પાલન થતું હોય છે અને તેવી સાધના
દ્વારા મુક્ત થયેલો આત્મા એવો આચાર જાળવ્યા પણ
હોતો હોય છે કેાઈ એવા બાહ્ય લક્ષણથી કોઈનું ચોખ્ખ
મૂલ્યાંકન થઈ શકતું નથી. અને તેવી રીતે કોઈને સમજવું
કે માપવું તે ચોખ્ખ ન ગણાય

સવાલ - સવિકલ્પ અને નિર્વિકલ્પ સમાધિમાં શો ફેર ?

જવાબ - સમાધિ એટલે મહાસમાધિની જે દશાથી
કરીને આખરનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે તે સ્થિતિમાં તેવી
સમાધિમાં નિર્વિકલ્પ કે સવિકલ્પ એવા ભેદ નથી હોતા
સવિકલ્પ એટલે વિચારવાળું તો એવી વિચારવાળી ન્થિતિને
સમાધિ નામ જ ના આપી શકાય. ‘ સવિકલ્પ ’ સમાધિને
ખરો અર્થ તો સંયુક્તનો અનુભવ એમાં વિચાર ન હોય
સવિકલ્પ સમાધિ એટલે વિચારવાળી ન ગણાય

અવાલ - નિર્વિકલ્પ સમાધિ પ્રાપ્ત થનાર વ્યક્તિ
મુક્ત ન હોય તેમ સંભવી શકે ખરું ?

જવાબ - હા તેવું પણ શક્ય હોય છે, તેના શરૂ
રૂના ગાળામાં. થોડાક કાળ બાદ તે મુક્ત જરૂર થઈ
શકે ખરો. દરેકને તેવું થયા પછીનો કાળ અમક જ હોય

કે જાય એવું કશું નથી.

સવાલ:-કેટલાંક મૌનમાં બેઠેલાં લાઈબ્રેરોને તેમના એકાંતના ગાળા દરમિયાન મૌનમંદિરમાં તમારા સ્થૂળ દેહનાં દર્શન પ્રત્યક્ષ થયાનું તેઓ જણાવે છે. તો આ હકીકત યથાર્થ હોઈ શકે ખરી ?

જવાબ:-આ (પોતાનું શરીર બતાવીને) ગમે ત્યાં હોય, તોપણ તે ત્યાં પણ હોઈ, જઈ શકે છે.

સવાલ:-તો બધાંને તેવું કેમ દેખાતું નથી ?

જવાબ:-એવી શ્રદ્ધા બેઈએને ? શ્રદ્ધા વિના તે શક્ય નથી. આ શરીર ત્યાં આવવા કરે છે.

સવાલ:-પોતાની ગત બૂલો ને દોપોની વેદનાનું વારંવાર ઊઠી આવવું અને વારંવાર તેને વ્યક્ત કરતા રહેવું, 'તેવું ફરીથી ન બને' તેવું વારંવાર પ્રાર્થતા રહેવું, તેનું સ્મરણ-રટણ કરતા રહેવું એ સાધના માટે શ્રેયસ્કર હોઈ શકે ખરું ?

જવાબ:-ના. તેમ તેનું રટણ ને પુનઃ પુનઃ ઉચ્ચારણ કે યાદ મદદરૂપ નથી; ઊલટાં બાધક બને છે. એક વાર તે બધું બરાબર સમજી લઈ ને તેનો ખરો હૃદયપૂર્વકનો પશ્ચાત્તાપ કરીને પછી તેવા વિચારો આવતાં તેમને વહી જવા દેવા. તેની સાંકળ પણ ના બેડવી.

સવાલ:-સેક્રસ (કામ વાસના) વેથ (લક્ષ્મી) અને પાવર (સત્તા)—આ ત્રણ ઉપરનો જેને કાળૂ હોય તે મુક્ત ના પણ હોય તેવી શક્યતા ખરી ?

જવાબ:-હા ! તેવી શક્યતા છે. પરંતુ તેવી જેની દશા હોય તે મુક્ત થોડા કાળમાં જની જાય ખરો.

સવાલ:-ચહેતુક જ્ઞાનપૂર્વક સ્વેચ્છાએ સ્વ-સામર્થ્યથી શારીરિક તાદાત્મ્યભાવ યાને અદ્વૈતભાવની શક્તિ પોતાના દેહ ઉપર પ્રગટે ને જીભઓના રોગો દર્દો આદિ પોતામાં જ્યક્ષ કરી શકે, એવા લક્ષણને મુક્તની સ્થિતિનું અચૂક મૂલ્યક ચિહ્ન લેખી શકાય ખરું ?

જવાબ:-જરૂર લેખી શકાય.

સવાલ:-તમારા ગુરુ શ્રીબાળયોગી કે તમોને અદ્વૈતનો આખરી સાક્ષાત્કાર કરાવનાર શ્રીસાંઈબાબા ?

જવાબ:-ખરા ગુરુ તો શ્રી કેશવાનંદજી, પૂણીવાળા દાદાજી, પરંતુ કેશવાનંદજી અને સાંઈબાબા વગેરે એક જ ચેતનના આવિર્ભાવ હતા, તેમ કેશવાનંદજીને બોલતા સાંભળ્યા છે.

સવાલ:-તમને પ્રત્યક્ષ સાધનામાં પ્રથમ પ્રવેશ કરાવનાર તો શ્રીબાળયોગી હતાને ? ને કુંભના મેળામાં મળવા દોડી ગયેલા એ પણ એમને જ ને ?

જવાબ:-હા. તેઓ જ.

સવાલ:-તમોને કટ્ટીએ એક વાર પણ આધના-કાળમાં કે તે પછી પણ સંન્યસ્ત લેવાનો વિચાર ઊડેલો ખરો ?

જવાબ:-કટ્ટી નહિ. ચરૂથી જ જીવનનો સ્વીકાર એ મારું ધ્યેય હતું.

સવાલ:—આ મૌન એકાંતના ગાળામાં કેટલાક મૌન એકાંતમાં જોસનારાઓને પ્રત્યક્ષ તમારાં દર્શન થયાના અનુભવો તેઓ જણાવે છે. તો આ ‘પ્રત્યક્ષ’ એટલે માનસિકપણે કે ચર્મચક્ષુ વડે ?

જવાબ:—માનસિકપણે નહિ, પણ ચર્મચક્ષુ વડે. ખુદશી આંખે જામત દશામાં સ્થૂળ સદેહે જોઈ શકે છે. અને તે શક્ય છે.

સવાલ:—એમ સાંભળ્યું છે કે તમે સાધનાકાળમાં તમારાં મળમૂત્રનો ખાવાપીણમાં ઉપયોગ સાધનાના હેતુ અર્થે ઘણા દિનો કરેલો એ સત્ય હકીકત છે ?

જવાબ:—હા ! એ સત્ય છે.

સવાલ:—તે કેવી રીતે ક્યારે ગધું બનેલું ? તે જો હરકત ના હોય તો જણાવી શકશો તો આભાર થશે.

જવાબ:—એક વાર ગૂજરાત હરિજન એવક સંઘમાંથી ૧ માસની રજા લઈને મધ્ય પ્રદેશમાં સાધનાર્થે એકાંતમાં ગયો હતો. તે વેળા લગભગ ૨૪-૨૫ દિન બીજો કોઈ જાતનો આહાર કે પાણી કે બીજું પીણું લીધા વિના માત્ર મારો મળ જે રોજરોજ છેલ્લા દિન સુધી સહજમેળે નીકળતો, એ જ હું ખાતો અને પેશાબ જે થતો તે પીતો. આથી શરીરની મળગુદ્ધિ પણ સારી થયેલી ને શરીરની સ્થિતિ પણ સારી થઈ હતી.

સવાલ:—મળ ખાતાં સૂગ નહોતી ચઢતી ? પેશાબ પીતાં તો જાણે સમજી શકાય છે કે એટલી સૂગ ના હોઈ શકે.

જવાબ—મળમાં દુર્ગંધ નહોતી લાગતી છાણના જેવો સ્વાદ લાગતો હતો. ઉલ્ટા લાવનાને કાગળે એવું બાધું શક્ય બની શકે છે

સવાલ—આવો પ્રકાર અઘોરીની સાધનાનો પ્રકાર કહી ના શકાય? એવી સાધના આવશ્યક ખરી? તમોને કોઈએ સૂચવેલું કે આપમેળે કરવાનું બનેલું?

જવાબ—જરૂર અઘોરીનો પ્રકાર ગણી શકાય. એવી સાધના હરકને આવશ્યક જ હોય એમ કહી ના ગણી શકાય. મને કોઈએ સૂચવ્યું ન હતું, આપમેળે જ મને તેમ કરવાને ઉગેલું.

સવાલ—એટલેથી ભૂખતરસ શમી ગઈ ગઈ?

જવાબ—હા શમી શકતી પૂરતું થઈ રહેતું.

સવાલ—તમોને આખરી અદેતનો સાક્ષાત્કાર ૧૯૩૬માં થયા પછી મુકતદશા તરત જ શરૂ થયેલી કે થોડો સમય ભગાળે પસાર કરો પડેલો?

જવાબ—દેતનો સાક્ષાત્કાર ૧૯૩૪માં થયા પછી પાંચ થી અદેતનો સાક્ષાત્કાર થયેલો ને નીરવતાનો સાક્ષાત્કાર ૧૯૩૦ માં થતા નવ વર્ષનો ગાળો વીતેલો એમ ૧૯૩૬ના દેતના સાક્ષાત્કાર બાદ તરત જ તે ક્ષણથી જ મુકતની શા પ્રવર્તે છે

સવાલ—એક બહેનને તેના પતિ માથે અમુક હિંસના કારણે મતભેદ થતાં તે બહેનને તેના પતિના પરને તિલાંજલી આપેલી અને જુદી રહેલી કુટુંબ

સુપ્રતિષ્ઠિત છે. કારણ મહત્વનું હોવા છતાં એવું તો ન હતું કે તેનો સંતોષકારક નિવેડો ન લાવી શકાય. આ સંજોગોમાં પાછળથી તે બહેન તેમના સાસરે જવા લલચાયેલાં પણ તેમણે શ્રી....ની (એક મુક્તાત્માની) સલાહ લીધી ને તેઓશ્રીએ તે બહેનને મુગેળની ભાવના તરફ ન ખેંચતાં ઉદામ સલાહ આપી. ને લોકોનો ડર ના રાખવા તથા જીવનને અમુક રીતે વહેવડાવવાની અવ્યવહાર ને વર્તનમાં અશક્ય એવી સલાહ આપી. પરિણામે બહેને છૂટાછેડા કોટે ચઢીને લીધા, ને બંને (પિયર અને શ્વસુર) પક્ષોને છાપે ચઢાવ્યા, ને પ્રતિષ્ઠા-હાનિ કરી. હવે આ ટાંકણે બંન્નારે બાઈ તેના શ્વસુરશ્રેષ્ઠે જવા કંઈક મનવાળી થઈ હતી ત્યારે જો મુગેળની ભાવનાનું સમર્થન શ્રી.....થી થયું હોત તો મને લાગે છે કે તે બહેનનું ગાડું ચીકે પડી ચૂકયું હોત, બંન્નારે આ તો હમીશને માટે વિચ્છેદ થઈ ગયો. બાળકોએ માતા શુભાળી. માતાએ બાળકો ખોયાં પતિ ખોયો, શ્વસુરશ્રેષ્ઠ શુભાળ્યું ને હવે તે બહેન આધ્યાત્મિક કક્ષાએ કેટલી રહી શકશે કે રહેલી હશે તે સમજાણે. આ બાબતમાં આપનો શો અભિપ્રાય છે ?

જવાબ:-શ્રીની એવી સલાહ અવ્યવહાર જરૂર હતી. તેઓ એક મુક્ત પુરુષ ખચિત છે જ. પણ ઘણી વાર પ્રેક્ષિતકલ, વ્યવહાર, નહિ હોવાના કારણે ને અમુક ભિંચી કક્ષાએથી જ વાતો કરવાની તેમની ખાસિયતને કારણે પણ જેને જે સલાહ દેવાય છે તે તેને જરૂરી યાગ્ય છે કેમ ?

તથા તે વ્યક્તિની આત્મ જીવનની કક્ષાએ જો બંધગેસતી થઈ શકશે કે કેમ ? તેની પરવા રાખ્યા વિના તેઓશ્રી સલાહ આપે છે. ને આવા કિસ્સાઓમાં કેટલીક વાર તે સલાહ સેનાર વ્યક્તિનું સ્થૂળ રીતે અહિંત પણ થઈ જવા પૂરે સંભવ રહે છે.

જે કોઈ મુક્તાત્મા હોય છે તેઓને પોતપોતાની આગવી વ્યક્તિત્વની લઠણ હોય છે. દરેક મુક્તાત્માની જીવનની સરળી-પદ્ધતિ-ગુદી ગુદી હોય છે અને દરેકની વિશિષ્ટ ગુદી ગુદી પદ્ધતિ પણ હોય છે. દરેક જણ તેની કને આવનાર જીવનને અમુક રીતની જ સલાહ આપે તેવું કશું નથી હોતું. દરેક મુક્તાત્માના જીવનની પાછળ તેના વ્યતીત થયેલા સમગ્ર જીવનન તથા જીવનવિકાસની સાધનાને અર્થે જે રીત અને જે ભાવનાથી અને જે ટેકનીકના સાધનથી મથવાનું બન્યું હોય છે તે તે બધામાંથી વ્યક્ત થતું એક અહંજ પારણ તેના જીવનમાં પ્રગટે છે. તેના તેના આધારે તે તેવી સલાહ તે તે જીવને આપતો હોય છે. આ ઉપરાંત ગુદા ગુદા દેશના અને ગુદી ગુદી સંસ્કૃતિમાં ફેળવાયેલા જીવાત્માઓ મુક્તાદેશને પામે છે, તો પણ તેની પાછળ જે તેના અભ્યાસ ને મૂળગત સંસ્કૃતિ છે તેના પણ પડયો તેવા તેવા ગીત જીવને અપાતી સલાહમા પડ્યા કરતો હોય છે.

અવાલ:-મુક્તાના હાથે અહિંત થાય ખરું ? સાધારણપણે તો એવી સમજ પ્રવર્તે છે કે મુક્ત જે કંઈ કરે, જે કંઈ સલાહ આપે તેથી સામી વ્યક્તિનું અહિંત કરી ના થાય, શ્રેય જ થાય.

જવાબ:-તેવું હંમેશ ના પણ જાને. મુક્તને પોતાને તેવી સલાહનું બંધન ના નહે, કારણ તે સ્વયં તો સલાહ દેતો નથી. માંગવા આવે છે ત્યારે અપાય છે ને તે પણ રાગ દ્રેષધી પર છે. પરંતુ સલાહ જેને અપાઈ હોય તે વ્યક્તિનું તેવી સલાહથી કદીકને સ્થૂળ રીતે અહિંત થવા પૂરી વક્ષી રહી શકે છે ખરી. પ્રથમ તો સલાહ લેવા આવનારને. સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા બે હોય તો તેને શ્રદ્ધાને કારણે માનસિક શાંતિ રહે છે. પણ કોઈકની બાબતમાં તેનું સ્થૂળપણે અહિંત થવાની પણ શક્યતા રહે ખરી. તેમ છતાં તેની આંતરિક શ્રદ્ધા તેને તેના શ્રેય પંથે લઈ લાય ખરી. પરંતુ, ઘણા મોટા ભાગના લોકોમાં આવી પૂર્ણ શ્રદ્ધા હોતી નથી. સગડગવાળી શ્રદ્ધાને કારણે તેવી સલાહ હંમેશા શુભ ફળદાયી બને જ એમ ના પણ જાને. અવ્યવહારુ સમય પરિસ્થિતિને અવલોક્યા વિનાની, જે સલાહ તે સંજોગોમાં અપાઈ હોય તે ભલેને મુક્ત વસ્ત્રથી તે હોય તોપણ હંમેશા હિંતકર જ નીવડશે એમ ના કહી શકાય. મુક્ત-હરેક મુક્ત-વ્યવહારુ જ હોય તેવું ન પણ જાને. સાંસારિક ઘટનાઓમાં તેવાની સલાહ કામિયાબ ના પણ નીવડે. મુક્તની વાણી ફળવાનો આધાર સલાહ લેનારની શ્રદ્ધાની ભૂમિકા તથા સ્વીકારાત્મક ગ્રહણાત્મક શક્તિ ઉપર પણ અવલંબે છે; જે બધાનામાં હોવા સંભવ નથી. મુક્તની સલાહ જીવનશ્રેય યાને આત્મકલ્યાણની બાબતમાં ખાસ કરીને શ્રેયસ્કર નીવડી શકે છે, જ્યારે ઐહિક કે સ્થૂળ લાલાલાલની બાબતમાં સ્થૂળ લાલજ થાય તેમ ચોક્કસપણે ના કહી શકાય.

મુચિ

અખડના ૪, ૨૪, ૨૫ ૬૬
 (સાધનાની) ૨૬, ૧૧૬, ૧૧૭
 ૧૨૦ ૧૩૨, ૧૭૮ ૧૮૩
 ૨૫૫ ૩૦૬, ૩૬૮
 અ/પાળન ૩૮૫
 અથામણુ જુઓ જનમઆમ
 ૨૧ યાય ૧૬૩ ૧૬૬, ૧૭૭
 અકમ્ ૨૭ ૨૮ ૩૨ ૩૭
 ૧૪૩, ૧૪૮ ૧૬૬ ૧૮૨
 અતરે ૥ ૩૮૮
 આજ ને માન ૪૦
 આત્મનિરીક્ષણ ૧૭ ૧૧૦ ૧૧૦
 ૧૨૩ ૧૨૭ ૧૪૩ ૧૫૮,
 ૧૬૩ ૧૬૬ ૧૮૫ ૨૦૭
 ૨૬૮
 આ મનિષ્ય જુઓ સમુદ્ર
 આ મનિષ્વાસ ૨૭ ૧૮૫ ૨૦૨
 ૩૦૬
 આગી ૨૦ ૨૦૮ ૨૦૮ ૨૫૧
 આધાર ૬૮ ૧૮૧, ૧ ૩
 આનંદ ૧૧ ૨૮૨
 આર્તબાન ૨ ૧૨, ૪૪ ૪૭
 ૧૮
 આપાતન ૨૨૨ ૨૦૮

અશ્વરની તીના ૨૮૧
 ઉપાસની મહારાજ ૨૪૧, ૩૫૩
 ગૃહેતસ ૧૨૮
 જિમિં જુઓ નાગણી
 એકમિના ૧૭ ૨૦ ૮૦ ૧૧૦
 ૨૦૧ ૨૪૩, ૨૭૧ ૨૭૧,
 ૩૮૧
 મૃણાલ જુઓ મુદ્રેતી
 મર્ ૪ ૧૭ ૨૪, ૪૨ ૪૧ ૫૧,
 ૬૪૭૮, ૧૨૮, ૧૩૩, ૧૦૭
 ૧૫૧, ૧૬૭, ૨૦૭ ૨૧૮
 ૨૩૪, ૨૪૭ ૨૫૦ ૨૫૫
 ૨૫૮ ૨૮૭, ૩૨૦ ૩૩૭
 ૩૭૨
 કાન્ય ૮૧, ૧૦૭ ૧૨૩, ૧૪૨
 ૧૮૦
 દાપા ૨૮, ૩૪, ૬૮, ૮૭, ૧૦૭
 ૧૭૧, ૧૭૬ ૧૮૧ ૨૧૬,
 ૨૧૬, ૨૩૬ ૨૬૧ ૨૭૩,
 ૩૧૬, ૩૧૮
 ખમીર ૫૦, ૫૬ ૨૮૧
 ગત્ જુઓ નગની
 ગાધી ૫૭ ૧૮૮ ૨૧૩ ૨૪૬,
 ૨૮૫ ૨૯૮, ૨૧ ૨૨૫
 ૩૨૮, ૩૦૮, ૩૨૨ ૩૩૮

ગીતા ૨૬, ૪૧, ૪૨, ૫૪
 ગુણ ૫૬, ૬૦, ૩૮૭
 ચેતનપુરુષ જુઓ મહમુદ
 ભગવતિ ૫૬, ૬૬, ૨૧૧, ૨૪૪
 ૨૫૩
 જીવદશા ૩૩, ૩૭, ૪૫, ૪૬,
 ૪૯, ૬૪, ૨૦૫, ૨૩૨,
 ૨૬૪, ૨૯૩, ૩૭૫
 જીવનનો આસ્વાદ ૨૦, ૬૮, ૧૮૭
 ૧ વિકાસ ૬૦, ૬૮, ૧૫૨,
 ૧૬૧, ૧૬૫, ૧૭૮, ૧૯૧,
 ૨૫૮, ૨૬૩, ૩૭૬
 ૨ સાધના ૩૩ ૬૩,
 ૧૦૪, ૧૧૭, ૧૫૨, ૧૫૪,
 ૧૬૩, ૧૬૬ ૧૭૮, ૧૯૧,
 ૨૦૭
 , સમાપ્ત ૩૧, ૩૮ ૪૫,
 ૫૧, ૫૫, ૧૬૮, ૩૬૬
 જાપના ૪૪ ૭૩, ૭૮ ૮૨
 કક્ષરમાપા ૮૬, ૨૮૫, ૩૬૫
 તટસ્થતા ૩૬, ૧૦૭, ૨૩૮, ૨૯૩
 તમન્ના-તત્સાદ જુઓ લગની
 તાલામ્ ૩/૧, ૩૮૨
 ત્રાગ ૧૪૫, ૧૫૨
 ત્રાટક ૧૧૮, ૩૦૫
 દુષ્ ૫૦, ૧૮૭, ૨૮૯ તથા
 કીમર લાઈન ૨૪૬ થી

દ્વિધાભાવ ૬૫, ૧૨૫, ૧૨૮
 ધૂળીવાળા મદા ૩૬૦, ૩૯૨
 ધ્યાન ૧૭, ૪૪, ૪૭, ૭૩, ૭૬,
 ૭૮, ૮૮, ૯૪, ૯૯, ૧૧૩,
 ૧૧૫, ૧૧૮, ૧૨૩, ૧૨૭,
 ૧૩૪, ૨૩૦
 નમન ૨૭
 નમ્રતા ૨૭, ૩૦, ૩૩, ૪૧,
 ૫૪, ૫૯, ૩૩૮
 નામસ્મરણ જુઓ સ્મરણ
 નિરાગ્રહ ૧૪૪, ૧૬૨
 નિરાશા ૫૬, ૧૨૨, ૨૦૩
 નિર્ગુણ શ્રદ્ધા ૩૭૬, ૩૭૯
 નિર્વાર ૧૩૩, ૧૫૦, ૧૮૬,
 ૨૬૩, ૨૭૮, ૩૨૬, ૩૭૨
 નિર્મળતા ૧૬૦
 નીરતા ૧૮, ૧૧૩, ૧૩૭,
 ૩૯૪, ૩૮૭
 પરિસ્થિતિ ૧૬૧, ૧૬૨, ૨૦૬,
 ૨૫૪, ૨૬૬, ૨૭૪, ૩૦૯,
 ૩૪૬, ૩૭૫, ૩૯૭
 પરીક્ષિતનાથે ૩, ૫૫, ૫૬,
 ૧૮૭, ૩૬૧, ૩૬૭
 પાપ-પુણ્ય ૨૦૬
 પુરુષાર્થ ૯, ૨૮, ૪૬, ૮૯, ૧૫૪
 ૩૮૭
 પ્રકૃતિ ૪૯, ૧૪૦, ૧૬૩, ૪૬,
 ૨૬૭

૧૬૧ ૩૮, ૪૪	૨૨૦, ૨૦૫, ૨૪૬, ૩૬૮,
૧૭૧ ૭૮, ૧૬૭	૩૭૮, ૩૮૧
સ્મૃતિ (પીઠના) ૬૪, ૨૭૮,	ભાવના ૩, ૪, ૨૦, ૩૮, ૪૧,
૩૩૭, ૩૪૧	૬૮, ૭૭ ૭૮, ૮૧, ૧૧૨,
પ્રસંગની યાદી ૧૦૧	૧૧૬, ૧૩૧, ૧૪૦ ૧૬૮,
પ્રાર્થના ૨, ૫, ૧૨, ૪૪, ૪૮,	૧૮૩, ૧૮૧, ૧' - ૨૧૬,
૬૩, ૬૪, ૬૫, ૭૬, ૧૦૩,	૨૨૦, ૨૩૮ ૨૫૦ ૨૮૬,
૧૨૧, ૧૮૧, ૨૦૮, ૨૨૦,	૨૧૨, ૩૧૫, -૨૪, ૩૬૬,
૨૪૮, ૨૬૫, ૩૧૦, ૩૧૨,	૩૮૬
૩૧૪, ૩૧૬, ૩૧૭, ૩૩૦,	ભૂમિકા ૧૩, ૧૦૮, ૧૭૦, ૨૧૪,
૩૪૩, ૩૪૧	૨૫૮, ૨૮૨
પ્રેમ ૨૦, ૬૪, ૧૨૮, ૧૪૦,	બ્રૂખ લુઓ લગની
૧૮૨, ૧૮૮, ૨૦૬, ૨૩૬,	મન ૧૭, ૧૮, ૩૬, ૧૩૬, ૧૮૦,
૨૪૫ ૨૬૩, ૩૩૦, ૩૪૩,	૨૦૬, ૨૧૧ ૨૬૫ ૩૮૫
૩૫૧	મ છુ ૨૬૩, ૨૬૪, ૩૮૩
પ્રેમમક્તિ ૨૧ ૨૪, ૩૩, ૫૬,	મ જાણાધિ ૩૮૦, ૩૮૪
૧૪૪ ૧૮૨ ૨૪૧, ૨૪૫,	માનો ભાવ ૨૮૧
૨૪૨ ૩૬૭ ૩૮૨	મક્તાત્મા જુઓ સદ્ગુરુ
શુદ્ધિ ૮ ૧૩, ૨૧ ૧૮૧, ૧' ૨	મુક્તિ ૧૦૭, ૧૩' ૩૮૦
૩૧૦	મુદ્દેની ૪૫, ૧૬૫, ૧૬૮, ૧૭૦,
બીજી મુદ્દા ૧૧, ૧૨૪	૧૭૨, ૧૮૦, ૨૪૬, ૨૬૦,
ભાષા ૪૦, ૧૮૦ ૨૧૪	૩૨૦, ૩૩૮
ભક્તિ જુઓ પ્રેમમક્તિ	મીન ૧૩૭, ૩૫૧
બી ૫૧, ૫૪	મ્મ ૩૭૪
ભાગ ૧૧ ૪૫, ૧૦, ૬૩, ૭૦,	રમ ૨૮૮, ૨૮૨
૭૬, ૭૮, ૮૧ ૮૮ ૧૫,	લગની ૧૬, ૨૪, ૫૦, ૧૦૪,
૧૦૨, ૧૧૧, ૧૪૨, ૧૪૪,	૧૦૫, ૧૨૨, ૧૪૦, ૧૪૭,

૧૭૭, ૧૭૮, ૨૦૮, ૨૧૧,	વડીયો ૩૨૭
૨૬૨, ૨૬૪. ૩૮૭	વક્તવશાટ ૧૧૯, ૧૪૮
સાગગી ૨, ૧૩, ૧૪, ૩૭, ૬૯,	વડેવાર ૪૯, ૬૪, ૭૪, ૭૮,
૭૮, ૧૧૨, ૧૯૬, ૨૦૫	૮૧, ૧૧૦, ૧૧૫, ૧૧૭,
લેખકની કુટુંબમેવા ૨૮૫	૧૫૨, ૧૫૯, ૧૬૨, ૧૬૬,
લેખકનાં પુત્રકો ૩૨, ૩૬, ૨૭,	૧૭૮, ૧૮૦, ૨૪૫, ૨૫૯,
૧૮૦, ૧૮૧, ૨૦૧, ૨૧૨,	૨૮૭, ૨૯૭
૨૧૩, ૨૮૫	વિવેક ૧૫, ૭૦, ૮૧,
લેખકની દરિદ્રતામેવા ૬૦, ૧૮૭,	વિચાર ૨૩, ૭૨, ૧૦૧, ૧૨૭,
૩૩૭	૧૫૪, ૨૯૪
લેખકના પ્રસંગો ૭, ૭, ૧૨,	વીરશાવ ૨૩
૨૭, ૫૦, ૫૪, ૫૯, ૬૦,	શક્તિ ૨૩, ૩૩, ૪૬, ૪૯, ૧૦૨,
૮૨, ૮૫, ૮૮, ૯૦, ૯૪,	૧૦૫, ૧૫૪, ૧૫૭, ૩૬૯,
૧૨૦, ૧૭૪, ૧૮૨, ૧૮૫,	૩૭૫
૨૦૦, ૨૧૨, ૨૧૬, ૨૨૩,	શબ્દ ૪૭
૨૨૯, ૨૩૦, ૨૩૩, ૨૪૯,	સરભુલાવ ૨૭, ૧૨૭, ૧૪૪,
૨૫૭, ૨૫૯, ૨૬૮, ૨૭૩,	૧૪૬, ૨૨૨, ૨૨૮, ૨૫૪,
૨૭૫, ૨૯૭, ૩૦૧, ૩૦૭,	સરીર ૧૩૭, ૩૮૨, ૩૮૬
૩૧૦, ૩૨૧, ૩૨૫, ૩૩૧,	સિંચલિમ ૩૮૩
૩૭૧, ૩૭૬, ૩૮૦, ૩૮૬,	શત્રુવાવકાશ ૭૪, ૭૫
૩૯૨, ૩૯૪	શ્રદ્ધા ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૦૨,
લેખકના સમર્થી ૨૦, ૨૭,	૨૨૮, ૩૧૫, ૩૬૧
૨૮, ૬૮, ૬૯, ૧૦૩, ૧૧૬,	શ્રાદ્ધ ૩૭૩
૧૩૪, ૧૪૩, ૧૪૪, ૧૬૬,	સમુલ્લેખ ૩૭૬
૧૭૨, ૧૭૬, ૧૮૬, ૨૦૫,	સત્યગુણ ૨૪, ૩૭, ૨૪૭, ૨૫૮
૨૪૦, ૨૪૭, ૨૫૫, ૩૦૬,	૨૬૪, ૨૬૭, ૩૮૭
૩૧૫, ૩૧૬, ૩૨૩, ૩૪૧, ૩૪૩,	સત્સંગ ૨૬૮, ૨૭૦, ૨૭૧,
૩૪૩, ૩૬૨	૨૯૫, ૩૪૨, ૩૬૫